

საბანკო საქმე

პროფ. თ.ი. ლავრუშინის რედაქციით

ქართული თარგმანის
რედაქტორი პროფ. ნ.შ. კაკულია

თბილისი

1996

აკტორთა კოლექტივი:

ნ.დ.ბელოსტოცკაიას, ნ.ი.ვალენცევას, ტ.ა.ერშოვას, ე.ს.ზახაროვის, ტ.ე.კრივოვიაზის, ო.ი.ლაერუშინის, ი.ე.ლარიონოვას, გ.ი.ლეტუნოვის, ი.დ.მამონოვას, ი.მ. შირკინის, ნ.ა. მოსკოვსკაიას, რ.გ.ოლზოვას, ა.ი.პოლიშჩუკის, ი.პ.საეინსკის, მ.ო.სახაროვას, ნ.ე.სოკოლინსკაიას, ვ.ი. სუროვცევას, ვ.ი. ტარანკოვის, ა.შაროვის, ზ.გ.შირინსკაიას, შემაღგენლობით.

თარგმანი რუსულიდან.

საერთო რედაქცია და შესავალი პროფ. რ.შ.კაკულიას

მთარგმნელები: დოც. თ.გ.გამსახურდია, ნ.ე.იმნაძე

წინასიტყვაობა

ხანგრძლივი შესვენების შემდეგ ისევ გამოდის “საბანკო საქმე”. ამის შესაძლებლობას იძლევა საბანკო საქმიანობაში მიმდინარე არსებითი ცვლილებები, რომლებიც თანდათან აღიდგენენ თავიანთ კომერციულ სახეს. კომერციული ბანკები, სამეურნეო ორგანიზაციებს შორის მოკლევადიანი და გრძელვადიანი კრედიტების გაინაწილებელი დაწესებულებებიდან გარდამიქმნებიან საბაზრო სტრუქტურებად, რომლებიც ტრადიციულ საბანკო ოპერაციებს უყურო აფართოებენ. ძველი ყაიდის დამხმარე სახელმძღვანელოები, რომლებიც მოკლევადიანი დაკრედიტების, დაფინანსებისა და კაპიტალდაბანდობათა დაკრედიტების ორგანიზაციას იძლევიან, უკვე ვეღარ აკმაყოფილებენ ბანკირების მოთხოვნებს, რადგან საბაზრო ურთიერთობებთან დაკავშირებული საბანკო საქმიანობის ბევრ ახალ სახეობას ვერ აღწერენ.

აღსანიშნავია, რომ ბანკთაშორისი კონკურენციის პირობებში, წარმატებას ის ბანკირები აღწევენ, რომლებიც უკეთ ფლობენ საბანკო საქმიანობის თანამედროვე მეთოდებს. წინამდებარე წიგნის მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობს, რომ მკითხველს გააცნოს საბანკო მომსახურების ახალი ტექნოლოგია. ამაშია მისი პრაქტიკული ღირებულება. იგი შეიცავს საყურადღებო რეკომენდაციებს იმაზე, თუ როგორ გავითვალისწინოთ ბალანსის ლიკვიდობა და კლასიკის ქროფიტოუნარიანობა, თუ როგორ განისაზღვროს და შემცირდეს საბანკო რისკი, საბანკო მომსახურების რა სახეობების განვითარება თანამედროვე პირობებში მიზანშეწონილი, როგორ დამკარდეს საზღვარგარეთის ბანკებთან საკორესპონდენცია ურთიერთობები.

ამ წიგნის ავტორებმა მიზნად დაისახეს დაეხმარონ ბანკებს შეცვალონ სტრუქტურები მუშაობის მეთოდებში და სტილში. ბანკირებსა და კლიენტებს შესთავაზონ კომერციის განვითარებისა და სამეწარმეო საქმიანობისადმი ახლებური მიდგომისა მაგალითები.

ახალი მოვლენების გახსნას საფუძვლად დაედო, როგორც ზოგიერთი საბჭოთა, ასევე საზღვარგარეთის კომერციული ბანკების პრაქტიკული გამოცდილება. წიგნის ავტორებს, ითვალისწინებენ რა მუშაობის სიახლეებს, პრეტენზია არა აქვთ წინამდებარე გამოცემის სრულყოფილების თაობაზე, თუმცა, იმედი აქვთ, რომ იგი აუცილებლად დაეხმარება ყველას, ვისაც სურვილი აქვს საბანკო საქმეს თანამედროვე ფორმა მიეცეს. ავტორები მადლობელი დარჩებიან, თუ მკითხველები კრიტიკული შენიშვნებითა და საქმიანი წინადადებებით გამოეხმაურებიან.

წინასიტყვაობა

ქართული გამოცემის რედაქტორის

ბანკები საბაზრო სტრუქტურების ერთ-ერთი ცენტრალური რგოლია. მათი საქმიანობის თანამედროვე დონეზე განვითარების გარეშე შეუძლებელია რეალური საბაზრო მექანიზმის შექმნა-ფუნქციონირება. საქართველოში ეკონომიკური გარდაქმნების პროცესს თან ახლავს საბანკო სისტემის რეფორმირება. სწორედ ეს სფერო მოითხოვს სერიოზულ ყურადღებასა და ზრუნვას, რომ მან არ შეაფერხოს ქვეყნის ეკონომიკის კრიზისიდან გამოსვლის პროცესი და ეროვნული მეურნეობის დინამიური განვითარება.

სსრ კავშირში ბანკები ხახელმწიფო ორგანოებს წარმოადგენდნენ და გამოდიდნენ ეკონომიკის მართვის ადმინისტრაციულ-საკომანდო სისტემის უმნიშვნელო სტრუქტურული რგოლად. ღღუს, საბანკო ეკონომიკის ფორმირების გარდამავალ ეტაპზე ჩვენ იძულებული ვართ შევეცხოთ საბანკო საქმიანობის სფეროში არსებული სიცარიელე, რომელიც შეიქმნა საბჭოთა ზღვისუფლებების დროს. აუცილებელია უმოკლეს პერიოდში გავიღეთ საბანკო საქმის ორგანიზაციის თანამედროვე მსოფლიო დონეზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში თავს ვერ დავადწიეთ ეკონომიკურ კრიზისს.

აქედან გამომდინარე, ამ წიგნის ქართულად თარგმანს განმარტებელი იმით, რომ რუსეთის საბანკო საქმე ყველაზე ახლია საქართველოს საბანკო საქმესთან და ირივე ქვეყნის ეკონომიკა ირი სეკუნდის მანძილზე ერთმანეთთან ორგანულად იყო დაკავშირებული და საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლის გარდამავალ პერიოდშიც ერთნაირი პრობლემები ახასიათებთ. ამასთან წიგნში გასაგებად და მარტივად არის გადმოცემული არა მარტო რუსეთის კომერციული ბანკების საქმიანობის არსებული პრაქტიკა, არამედ მნიშვნელოვანი ყურადღება აქვს დათმობილი განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნების საბანკო გამოცდილებას და პერსპექტივაში მათ გამოყენებას რუსეთის პირობებში.

მიგვაჩნია, რომ ეს წიგნი საქართველოშიც დიდად შეუწყობს ზელს კომერციული ბანკების ფორმირება-განვითარებას, რათა რადიკალურად შეიცვალოს მათი მუშაობის სტილი და მეთოდები და მათ კლიენტებს შეექმნათ კომერციისა და მეწარმეობის განვითარების ოპტიმალური პირობები.

წიგნი განკუთვნილია სტუდენტებისა და ასპირანტებისათვის. ამასთან, ის დიდად შეუწყობს ზელს მუშაობაში საბანკო-საფინანსო სისტემის სპეციალისტებს და ეკონომიკური რეფორმების პრობლემებით დაინტერესებულ პირებს.

რედაქტორი

საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა
აკადემიის წევრ-კორესპოდენტი, პროფესორი

ქ.თბილისი 1996 წლის 15 იანვარი

თ ა ვ ი I

კომერციული ბანკის არსი და მისი საქმიანობის ეკონომიკური საფუძვლები

1. თანამედროვე მოსაზრებები ბანკის არსის შესახებ

საერთო იმის შესახებ, თუ რა არის ბანკი, არც ისე უბრალოა, როგორც ერთი შეხედვით ჩანს. წესით, ბანკები - ფულის საცავებია. ამასთან ბანკის ასეთი და აგვარი ცხოვრებისეული განმარტება არა თუ არ გახსნის მის არსს, არამედ სახალხო მეურნეობაში მის წამდვილ დანიშნულებას მაღავეს. სიტყვა "ბანკის" ("ბანკი" - მერხი, რომელზეც ფულად-საკრედიტო ოპერაციები სრულდება) ტერმინოლოგიური დანიშნულება, ასევე თანამედროვე გამოთქმები, როგორცაა: მონაცემთა ბანკი, მცენარეთა ბანკი, წიგნების ბანკი, რომელთაც ბანკთან, როგორც ასეთთან, არაერთი ურთიერთობა არა აქვთ, კიდევ უფრო ართულებენ საქმეს. რიგით მკითხველებს გაუქირდებათ ბანკის მისი საქმიანობის პოზიციიდან, მის შესახებ საკითხების გარკვევა.

საბანკო დაწესებულებების საქმიანობა ისე მრავალმხრივია, რომ მათი წამდვილი არხი, თერამე, წამდვილად განუსაზღვრელია, თანამედროვე საზოგადოებაში ბანკები სხვადასხვა ოპერაციებს ასრულებენ. ისინი არა მარტო ფულის მიმოქცევისა და საკრედიტო ურთიერთობების ორგანიზაციას ახდენენ, არამედ მათი მეშვეობით ზორციელდება სახალხო მეურნეობის დეჟინანსება, სადაზღვეო ოპერაციები, ფასიანი ქაღალდების ყიდვა-ყაყიდვა, ზოლი ზოგიერთ შემთხვევაში, საშუალო გარიგებები და ქონების მართვა. საკრედიტო დაწესებულებები გამოდიან კონსულტანტების სახით, მონაწილეობენ სახალხო მეურნეობის პროგრამების განხილვაში, აწარმოებენ სტატისტიკურ აღრიცხვას, აქვთ დამხმარე მეურნეობები.

სანამ ბანკის არსის შესახებ ექსპანსივით კითხვას, აუცილებელია განესაზღვროთ, თუ როგორი ამოცანები წვეს წინაშე დასმული. ბოლოს და ბოლოს ბანკის არსის ცოდნა, როგორც წებისმიერი სხვა მოვლენისა, მოითხოვს კასუხს არა იმ კითხვაზე, რითაა ის დაკავებული როგორ ოპერაციებს ასრულებს, ან ასრულებდა თავისი ისტორიული განვითარების პროცესში, არამედ იმაზე თუ, როგორი თვისებები ახასიათებს მას, როგორია მისი სპეციფიკა, როგორია მისი საფუძველი და ბოლოს, როგორია მისი შინაგანი სტრუქტურა და უპირველეს ყოვლისა, რომელი ოპერაციები უნდა შესრულდეს. ბანკის არსის ანალიზი, შესაბამისად, ჩვენთან მოითხოვს მისი საქმიანობისათვის დამახასიათებელი საკითხების არა შემთხვევით შეკრებას, არამედ კასუხს მეთოდოლოგიის მიერ დასმულ კონკრეტულ კითხვებზე. ამ მოთხოვნების დაცვის გარეშე ბანკის არსის შესახებ საკითხმა შეიძლება დაკარგოს მიზნობრივი მიმართულება, ბანკის მიერ შესრულებული ანალიზის გადაწყვიტო ოპერაციების ფუქე აღწერად, რომლებიც, მიუხედავად მათი მნიშვნელობისა, სათლად არ ასახავენ ცენტრალურ საკითხს: ბოლოს და ბოლოს რაში მდგომარეობს ბანკის წამდვილი არხი.

ბანკი, როგორც დაწესებულება ან ორგანიზაცია ბანკის შესახებ ყველაზე უფრო გავრცელებული წარმოდგენა არის მისი, როგორც დაწესებულების ორგანიზაციის განსაზღვრება. "საბანკო დაწესებულებები და ორგანიზაციები" - საკმაოდ საყრდენი ტერმინია, ის შეიძლება

როგორც სერიოზულ მეცნიერულ, ისე სასწავლო ლიტერატურაში, საბანკო კონსოლიდაციაში, საბანკო დოკუმენტებში და პრესაში შეგუხვდეს. აქ და შემდგომშიც არ უნდა დაგავიწყდეს, რომ "ორგანიზაცია" ხალხის გარკვეულ ერთობლიობას წარმოადგენს: "ორგანიზაცია" (ფრანგ. organisation ნიშნავს - ვაცნობებ მწობარ სახეს, ვაწყობ) აღაშინათა გავრთიანება, რომლებიც ერთობლივად ახდენენ რაიმე პროგრამის ან მიზნის, წესებზე და პროცედურებზე დაყრდნობით, რეალიზაციას.

რა გავრთიანება ეს, თავისი წესებიდან გამომდინარე, რა საქმიანობას ეწევა-ყველაფერი ეს ბანკისათვის, როგორც დაწესებულებისათვის, ორგანიზაციისათვის, გამოყენების თვალსაზრისით, დაუარული რჩება. უფრო მეტიც, ბანკი, როგორც ორგანიზაცია, "საქველმოქმედო ორგანიზაციის", "საზოგადოებრივი ორგანიზაციის მცნებასთან ახლოს მდგომი აღმოჩნდება. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, მოუხედავად იმისა, რომ ბანკი საზოგადოებრივი მისიას ასრულებს, მაინც ამ მცნებასთან მიახლოებითაა. ბანკი, როგორც ორგანიზაცია, როგორც ხალხთა გავრთიანება, ისტორიულად უფრო კერძო პირის ბელს წარმოადგენს და მხოლოდ შემდგომში, საბანკო საქმის განვითარებისას, განსაკუთრებით მეურნეობრივი მართვის თანამედროვე პირობებში, მსხვილ, საშუალო და პატარა გავრთიანებად გადაიქცევა.

და ბოლოს, ბანკის, როგორც დაწესებულების წარმოდგენის შესახებ, ჩვენი ასოციაციები ბანკთან, როგორც სამომსახურებლო კანტორასთან, მართვის აპარატთან ახლოს აღმოჩნდებიან. სწორედ ასე და საკმაოდ ხშირად ახასიათებენ ბანკს. გავრცელებულია აზრი, რომ სოციალისტური ბანკების ფორმირება, როგორც კონომიკური მართვის ორგანიზების, ისე განხორციელებდა. ამგვარი წარმოდგენა თავისი ფესვებით იმ პერიოდს ვერღნობა, როდესაც კერძო, კოოპერატიული ბანკები სახელმწიფო ორგანიზებად გადაიქცა, როდესაც საბანკო საქმეს სახელმწიფო მონაპოვია საბოლოოდ გამოეშალა. ყოფილ სსრკ-ში, როგორც სხვა ყოფილ სოციალისტურ ქვეყნებში, მხოლოდ სახელმწიფო წარმოების ბანკები არსებობდნენ. ხინამდელია კი ბანკი, თითქოსდა სახელმწიფოს შეეზარდა, მეურნეობრივი საქმიანობის კონტროლის მხრივ სახელმწიფო მმართველობის აპარატის ნაწილი გახდა. მათი დანომრება იყო ზედამხედველობის ფუნქციების განხორციელება, წარმოებებში უპირატობაზე, დაშვებულ ნაკლოვანებებზე რეაგირება. აქედან გამომდინარეობს ბანკის, როგორც ზედმეზნის ელემენტის სხვა განმარტება. ბანკი მართლაც ასეთ ზედმეზნად გვევლინება. დაკრედიტება ხორციელდება ზევიდან რესურსების ნორმატიული, დირექტიული განსწილების გზით, საწარმოებს შორის უნაღლო ანგარიშსწორებაც დირექტიულ ხასიათს ატარებდა. პრინციპი - "ერთი ბანკი კლიენტისათვის" საბანკო სფეროში კომერციული ურთიერთობის განვითარების საფუძველს არ იძლეოდა. ასეთ პირობებში, ჩვენი ძველი ბანკების ბაზისად გამოცხადების ცდები ზელიერნერ ხასიათს ატარებდნენ. ამისათვის საკმარისი იყო მათი კლიენტებთან კავშირის რადიკალური წგრევა, კომერციული ბანკების ისე განვითარება, რომ მათ შორის დირექტიული ურთიერთობები არ ყოფილიყო. მხოლოდ ამის წყალობით ბანკებსა და საწარმოებს შორის ურთიერთობები ნამდვილ კონომიკურ ხასიათს იძენენ, ხოლო ბანკები ბაზისი ხდება.

ბანკი, როგორც საწარმო. ამასთან დაკავშირებით ლოგიკურია ბანკის არსის განმარტება არა, როგორც ორგანიზაციისა, ან დაწესებულებისა, არამედ, როგორც საწარმოის. სწორედ ასე ხასიათდება ის ზოგიერთ საბჭოთა გამოცემაში. ბანკისათვის შესაბამისი სოციალური ელფერის მისაცემა, იგი განისაზღვრებოდა არა როგორც წარმოება, არამედ, როგორც კაპიტალისტური წარმოება, არა უბრალოდ ბანკი, არამედ კაპიტალისტური ბანკი. რა თქმა უნდა, ასეთი მდგომარეობა

ბანკის არსის შეცნობაში წინ არ ვუწვევია, პირიქით, მისი ქუშმარიტი გაჯიხისაგან გამორჩება. ბანკის, როგორც კაპიტალისტური წარმოების განსაზღვრა, ჯერ-ერთი ბანკს წარმოადგენდა როგორც კაპიტალისტური მეურნეობის მოუღენს, რაც ისტორიულ პროცესს არ შეცვლის (ბანკები, როგორც ფეოდალიზმის, ასევე მონათმფლობელური წყობილების დროსაც არსებობდნენ). მეორე - შემდგომი საზოგადოებრივი წყობილების განვითარების დროს მის არსებობას უარყოფდა. პირველ ეტაპზე სწორედ ასეთ დასკვნაზე მიდიოდა მრავალი ეკონომისტი, როდესაც კაპიტალიზმიდან სოციალიზმზე გარდამავალ პერიოდში ბანკები თავისებურ "არა ბანკებად" გამოაცხადეს, რომლებიც კაპიტალისტური ბანკებისაგან რადიკალურად განსხვავდებოდნენ. სამწუხაროდ, საბჭოთა ბანკს აღნიშნულმა განმარტებამ ცუდი სამსახური გაუწია, რომლის განვითარებაც მისი ქუშმარიტი არსის უარყოფის გზით მიდიოდა. ბანკისაგან, როგორც საწარმოსაგან მისი საქმიანობის მონაცემების, მისი გარკვევის გარეშე, თუ რა "ამახინჯებს" ბანკს, როგორც კაპიტალისტურ დაწესებულებას, პრაქტიკულად, ჩვენ ნამდვილად გადაუქციეთ ის "არა - ბანკად". შემოაბნის ისეთი მეთოდების კლასიფიცირება დაიწყო, რომელიც მისთვის, როგორც ეკონომიკური ინსტიტუტისათვის, უწევდა.

ბანკის, როგორც კაპიტალისტური საწარმოს განსაზღვრებას მეორე ნაილი გაანია: იგი ბანკის, როგორც საწარმოს საგარეულო ფუნქციების გამოვლენის საშუალებას არ იძლეოდა. ყველაფერი დაიყვანებოდა სოციალურ იერაბდე, რომელიც, მიუხედავად მისი მნიშვნელობისა, მის ეკონომიკურ არსს შაზს არ უსწავდა.

ბანკი, როგორც ნებისმიერი სხვა საწარმო, დამოუკიდებელ სამეურნეო სუბიექტს წარმოადგენს, იურიდიული პირის უფლებები აქვს, აწარმოებს და რეალიზაციას უკეთებს პროდუქციას, ეწევა მომსახურებას, ხაზგასმული ანგარიშსწორების პრინციპით მოქმედებს. ბანკის, როგორც საწარმოს ინტერესებიც ცალკე თუ განსხვავდება. იგი თავისი მომსახურებით, პროდუქტით ისეთი საკითხების გადაწყვეტას ახორციელებს, რომლებიც საზოგადოებრივი მოთხოვნების დაკმაყოფილებასთან არის დაკავშირებული. იგი მიღებული მოგების საფუძველზე, როგორც ბანკის ქონების შესაკეთრეთა, ასევე მისი კოლექტივის წევრების სოციალურ და ეკონომიკურ ინტერესებს ახორციელებს.

ბანკს ნებისმიერი სამეურნეო საქმიანობა შეუძლია განახორციელოს (რასაკვირველია, თუ ისინი ბანკის წესებიდან გამომდინარე, ქვეყნის კანონმდებლობას არ ეწინააღმდეგებიან). ბანკს, ისევე როგორც ნებისმიერ სხვა საწარმოს, სპეციალური ნებადართვა (ლიცენზია) უნდა აქონდეს.

ბანკი, როგორც საუკურო საწარმო. ამასთან ბანკს, როგორც საწარმოს თავისი სპეციფიკა გაანია. მისი საქმიანობა, სხვა საწარმოების საქმიანობისაგან განსხვავდება. განსხვავება შემდეგში მდგომარეობს:

უწინარეს ყოვლისა, ბანკები მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის მშენებლობის, ტრანსპორტისა და კომუნიკაციებისაგან განსხვავებით, გაცულის და არა წარმოების სფეროში მოქმედებენ. ამ გარემოებამ როგ ატვირთს საშუალებას მიეცა ბანკი საუკურო საწარმოებად ჩეთვალოს შემთხვევითი არაა საბანკო საქმიანობის საუკუროსთან ასოცირება. ხინამდღეობში, ბანკები რესურსებს, თითქოსდა "ყოღდრობენ" და "ყიდობენ", ამით განაწილებს სფეროში ფუნქციონირებენ, საქონლის გაცულის ხელს უწყობენ. ბანკებს თავიანთი "გამყიდვლები" უკაეთ, განსაკუთრებული "სასაქონლო მარაგი" და საცალები გაანიათ. მათი საქმიანობა ბრუნვადობაზე ბევრად დაბალია. ამით ბანკსა და საუკურო სფეროს შორის მსგავსება ძირითადად მთავრდება.

უფრო მეტიც, მსგავსება გარეგნულ სახეს ატარებს, რადგან ბანკი, არა საქონლით, არამედ განსაკუთრებული საქონლით ეპყრობს. მაგალითად, ცნობილია ისეთი ოპერაციები, რომლებსაც ბანკები ფულად ბაზარზე ვაღუტის გაცვლით (ყიდვა-გაყიდვა) აწარმოებენ. ამ დროს ერთი ქვეყნის ვაღუტა (ან ოქრო) განსაზღვრული კერისით და ფასით შეისყიდება, ან გაიყიდება.

აღნიშნული ოპერაციები ემსახურება რა საგარეო-ეკონომიკურ ურთიერთობებს, განსაკუთრებით იმ ბანკებში რომლებიც საგარეო ვაჭრობის მომსახურებით არიან დაკავშირებული, აქციების და ობლიგაციების ყიდვა-გაყიდვასთან ერთად, საბანკო მოვების მნიშვნელოვანი ნაწილის ფორმირებას ახდენენ. ამასთან საბანკო "ვაჭრობის" ჩამოყალიბება არა იმდენად ამის გამო, რამდენადაც კრედიტით "ვაჭრობის" შედეგად ხდება, როდესაც ბანკები რესურსებს ყიდულობენ, მოზილედ სახსრებზე პროცენტს გადაიხდიან, (რომლებიც საწარმოების და მოსახლეობის მიერ საბანკო ანგარიშებზე, ანაბრებზე შეტანილი) და შემდეგ მსესხებელს ამ სახსრებს "შეიყიდვან". აქ არსებითაა, ვაჭრობისაგან განსხვავება: ვაჭრობის დროს საქონელი თავის შესაკეთებლად იცვლის, გამყიდველთან მყიდველთან გადადის. დაკრედიტების დროს გასესხებული ღირებულების შესაკეთებელი იგივე რჩება.

საქონლით ვაჭრობის შემთხვევაში ღირებულების შემხვედრ მოძრაობასთან გვაქვს საქმე: გამყიდველისაგან მყიდველთან საქონელი მიდის, მყიდველისაგან გამყიდველთან კი - ფული. დაკრედიტების შემთხვევაში, კრედიტის გაცემის მომენტში ღირებულების ცალმხრივ მოძრაობას აქვს ადგილი, გასესხებული ღირებულება კრედიტორისაგან სესხის ამღებთან გადაადგილდება, მისი ექვივალენტის გადახდის ვალაუდება ხდება. ის მხოლოდ განსაზღვრული ვადის გასვლის შემდეგ თავის საწყის იურადიულ წერტილს უბრუნდება. განსხვავება იმაშია, რომ სავაჭრო გარიგების შემთხვევაში, გამყიდველი თავის საქონლის ექვივალენტს ფულს იღებს, ხოლო დაკრედიტების დროს კრედიტორს არა მარტო თავდაპირველი გასესხებული ღირებულება, არამედ მასთან ერთად სასესხო დამატება - პროცენტის სახით უბრუნდება.

ბანკი, როგორც საშუალო საწარმო. ბანკის გაცვლის სფეროში ფუნქციონირება, მის არსზე სხვა წარმოდგენასაც იძლევა. ბანკს, ზმირად, როგორც საშუალო ორგანიზაციას, ისე ახსნათებენ. ამის საფუძველია იმ რესურსების განსაკუთრებული განდინება, რომლებიც ერთგან დროებით ჩაწვილიდა, ხვებთან კი გამოყენებას მოითხოვენ. ამასთან სიტუაციის განსაკუთრებლობა იმაში მდგომარეობს, რომ კრედიტორს, რომელიც რესურსების განსაზღვრულ ნაწილს ფლობს, სურს ის შესაბამისი გარანტიებით, კონკრეტული ვადით და პროცენტით სხვა კონტრაქტს - მუანბრეს გადასცეს. კრედიტორის მუანბრის ინტერესს უნდა ემთხვეოდეს და ამასთან აუცილებელი არ არის, რომ მუანბრე მოცემულ რეგიონში იმყოფებოდეს. რასაკვირველია, თანამედროვე ფულად მუერნიებაში შემთხვევითია ინტერესების ასეთი თანხედრა. აქ დამაკავშირებელ რგოლად შუამავალი - ბანკი გამოდის, რომელიც მოთხოვნა-მიწოდების გათფაღისწინებით გარიგების განხორციელების შესაძლებლობას უბრუნვედყოფს. ინდივიდუალური კრედიტორისაგან განსხვავებით, რესურსები ბანკის "ჯიბეში" თავიანთ საწყის სახეს კარგავენ. ბანკი, მუაგრივებს რა მრავალრიცხოვან სახსრებს, მუანაბრების ყველაზე მრავალმუეროვანი მოთხოვნისაგან დაკმაყოფილებას შესძლებს. კრედიტორი ვადის, უბრუნვედყოფის, პროცენტის მიხედვით ნებისმიერი კრედიტის არჩევის საშუალებას იძლევა. ბანკი, მოცემულ შემთხვევაში. იმ იღბლიანი "მუანკალის" როლში გამოდის, რომელიც ორი სუბიექტს - კრედიტორისა და მსესხებლის ურთიერთ გაცინებას უწყობს ხელს.

რა მნიშვნელობით ხდება ბანკი შუამავალი? ვისა და ვის შორის არის იგი შუამავალი? ცნობილია, რომ სხვადასხვა ორგანიზაციები და საწარმოები შუამავლად გამოდიან. მაგ., ვაჭრობა - შუამავალია, რადგან ის მწარმოებელსა (სამრეწველო და სასოფლო-სამეურნეო საწარმოები) და მომხმარებლების (მოსახლეობის და სხვა საწარმოების) მოთხოვნილებების შუა მდებარეობის, რადგანაც მათ სურთ სხვა მწარმოებლის პროდუქტის შექმნა. ვაჭრობა, გამყიდველსა და მყიდველს შორის თავისებური შუამავალია. აღმაინათა საქმიანობის სხვადასხვა სფეროში შუამავლის როლი შეუძლიათ თავის თავზე აიღონ ყველაზე განსხვავებულმა სასახურებმა (იურიდიული, საკომისიო, საფოსტო და სხვ.), მაგრამ ამის შედეგად ისინი ბანკებად არ გადაიქცევიან. ბანკს, როგორც შუამავალს, სხვა ბუნება აქვს, რომელიც როგორც ასეთი საშუამავლო საქმიანობასთან კი არა, მისი საქმიანობის განსაკუთრებულ ხასიათებთან არის დაკავშირებული.

აქ ანალიზისათვის სხვა მომენტიც მნიშვნელოვანია. თუ ჩათვლით, რომ ბანკი კრედიტორის და მსესხებელს შორის შუამავალია, მაშინ როგორ ავხსნათ, რომ თავის ყოველდღიური საქმიანობის დროს ის ერთდროულად კრედიტორიცაა და მსესხებელიც, ის ხომ რესურსებს ყოველდღე გასცემს და სხვებისაგან იღებს. თუ ბანკის საშუამავლო ინტერპრეტაციის ლოგიკას გავხეობით, მაშინ შეგვიძლია ის ერთ შემთხვევაში კრედიტორად, მეორეში კი მსესხებლად ჩათვალოთ და ეს კვებარიტებსთან ახლოს იქნებოდა, რადგან აქ მისი საქმიანობის სპეციფიკა, სხვა საშუალო ობიექტების საქმიანობისაგან განსხვავებით, სრულად გამოჩნდებოდა.

პარადოქსი იმაში მდგომარეობს, რომ გამოდის რა ბანკი, როგორც კრედიტორი, მსესხებელი, როგორც მათ შორის შუამავალი, თავისი არსის პოზიტივიდან, ის არც ერთს, არც მეორეს და არც მესამეს არ წარმოადგენს. ბანკი კრედიტორი, ბანკი, როგორც მსესხებელი, ბანკი, როგორც შუამავალი, ეს მისი საქმიანობის ფრაგმენტია და ამ გაგებით მისი არსის საწილია, რომელიც ბზოგადრობაში მისი მდგომარეობის და საქმიანობის სპეციფიკას არ ამოწურავს. ნებისმიერ საწარმოს, კერძო პირს შეუძლია გამსესხებლად, ხესხის აძლევად გამოვიდეს, საღი და უსაღიო ფულით ანგარიშსწორების სფეროში საშუამავლო ოპერაციები განახორციელოს, მაგრამ ამით ისინი ბანკებად არ გადაიქცევიან. ალბათ, ბანკი კრედიტორიცაა, მსესხებელიცაა და ასევე ფულად ანგარიშსწორებებში შუამავალიცაა. მით უმეტეს, ამ თვისებებით ის თავის არსს სავსებით წარმოაჩენს. ბანკი საშუალო ობიექტებში განსაკუთრებული მრევლია.

ბანკი, როგორც ბირჟის აგენტო. ჯერ კიდევ 20-იან წლებში, მომოქცევის სფეროში ბანკის საქმიანობა მასზე, როგორც ბირჟის აგენტზეც, წარმოადგენდა შექმნა. როგორც ცნობილია, ამის საბაზო ვახდა ის, რომ ბანკები ბირჟის აუცილებელ მონაწილეებს წარმოადგენდნენ. მათ შეუძლიათ საბირჟო ოპერაციების დამოუკიდებლად მოწყობა, ფასიანი ქაღალდებით ვაჭრობის ოპერაციები შესრულება, თუმცა, ყოველივე ეს ბანკს, არც ისტორიულად, არც ლოგიკურად საბირჟო ორგანიზაციის ნაწილად არ აქცევს. კერძო ბანკები (საბანკო სახლები) ბირჟაზე ფასიანი ქაღალდების ყიდვა-გაყიდვას ოპერაციების წარმოქმნაშივე გაიცლებით ადრე გამოჩნდნენ. ამასთან ისიც არსებითია, რომ ფასიანი ქაღალდებით ვაჭრობა საბანკო ოპერაციების საწილს, ამასთან არა მთავარ ნაწილს წარმოადგენს. იმან, რომ ფასიანი ქაღალდებით ვაჭრობა საკმაოდ სპეციფიკურია და ბანკის საკუთარი საქმიანობისაგან განსხვავებულია, საშუალებას მისცა ბირჟის სპეციალური აპარატით და ამოცანებით, დამოუკიდებელი ელემენტის სახით ბაზრისაგან გამოყოფილიყო.

ბანკი, როგორც საკრედიტო საწარმო. თავის მხრივ თანდათან სულ უფრო საკრედიტო ცენტრის ფუნქციებს იძენს, რაც მისი, როგორც საკრედიტო საწარმოს განსაზღვრების საშუალებას იძლევა. თუმცა, ეს ბანკის კრედიტთან შერევის საფუძველს არ იძლევა.

კრედიტი - ეს არის გასესხებული ღირებულების ეკე მოძრაობის საბაზით კრედიტორსა და სესხებულს შორის ურთიერთობა. საკრედიტო ურთიერთობებში მხარეებიდან რომელიღაც კრედიტორია და რომელიღაც - მსესხებელი. ყოველ ცალკე აღებულ საკრედიტო გარიგებაში, თითქოსდა ყოველთვის ორი მხარეა ფოტოგრაფირებული. ამასთან კრედიტი მათ შორის განსაკუთრებულ, სპეციფიკურ ურთიერთობას გამოხატავს, კრედიტისგან განსხვავებით, ბანკი ამ ურთიერთობების ერთ-ერთ მხარეა, რომელსაც მართლაც შეუძლია ერთდროულად კრედიტის სახით და მსესხებლის სახით გამოვიდეს. თუმცა, ყოველ ცალკეულ მომენტში, ასევე ფოტოგრაფირებულ გარიგებებში ზან კრედიტორის, ზან კი მსესხებლის სახით გამოდის. შესაბამისად, ბანკი - თავისთავად ურთიერთობა კი არ არის, არამედ ურთიერთობის ერთ - ერთი სუბიექტია, რომელიც საკრედიტო გარიგებაში ურთიერთსაწინააღმდეგო მხარეებიდან ერთ-ერთის მხარეზე გამოდის. შემდეგი განსხვავება ბანკსა და კრედიტს შორის იმაში მდგომარეობს, რომ კრედიტი არის როგორც ფულადი, ისე სასაქონლო ურთიერთობა. ბანკში რესურსები მხოლოდ ფულადი სახით არის კონცენტრირებული: ბანკისა და კრედიტის შედარებისას მნიშვნელოვანია მათი ისტორიული ფესვების დანახვა. ბანკი მხოლოდ მაშინ წარმოიქმნა, როდესაც ფული წარმოიშვა, იმ დროს როცა კრედიტი ფულის წარმოშობამდე ფუნქციონირებდა ბანკი ბანკი კრედიტის განვითარების შედეგად, კრედიტი თავის მხრივ ბანკის ფუნდამენტს წარმოადგენს.

ამრიგად, ბანკის წარმოშობის პროცესის შესაყნობად მნიშვნელოვანია არა მარტო საერთო საკრედიტო ბაზის დანახვა, არამედ იხიცი, რომ მათში, როგორც ღირებულების უკე მოძრაობის, ასევე ღირებულებით ფულადი ფორმით მოძრაობის ურთიერთობებია აკუმულირებული. მართალია, ბანკის, როგორც საკრედიტო საწარმოს განსაზღვრებას მნიშვნელოვანი სპეციფიკური თვისება ახასიათებს, მაგრამ მიუხედავად ამისა, ეს განსაზღვრება მისი არსის სრულ სურათს არ იძლევა. შეიძლება ითქვას, რომ ეს ბანკის არსის ფრაგმენტია და სწორედ ამიტომ არის დაუმთავრებელი. როგორც აღვნიშნეთ, ბანკების მეშვეობით არა მარტო დაკრედიტება, არამედ მთელი რიგი სხვა ოპერაციებიც ხორციელდება. თავისი ბუნებით, ბანკები ფულად და საკრედიტო ურთიერთობებთან არის დაკავშირებული. სწორედ მათ ბაზზე ჩაისახა ისეთი უნიკალური წარმონაქმნი, როგორიც ბანკია. იგი შეიძლება განვსაზღვროთ როგორც განსაკუთრებული საწარმოების სისტემა, რომელთა პროექტსაც საკრედიტო და საემისიო საქმე წარმოადგენს. ამასთან ბანკის არსის მთავარ კომპონენტად, მის საფუძვლად, შეიძლება ფულად-საკრედიტო სისტემის ორგანიზაცია და ფულადი ნიშნების ვიტირება ჩათვალოს. ასეთია საკითხის თეორია, რომელიც დაგვხმარება გავიგოთ, თუ როგორი უნდა იყოს ბანკი პრაქტიკაში.

2. კომერციული ბანკის, როგორც საწარმოს სპეციფიკა

ბანკის საქმიანობის საფუძველში ძვეს მისი, როგორც სპეციფიკური საწარმოს ფუნქციონირების იდეა. ამასთან, შეიძლება იყოს ყველაზე მრავალფეროვანი

ბანკის ტიპები. შესრულებული ოპერაციების ხასიათის მიხედვით, ბანკები შეიძლება იყოს საემისიო და-კომერციული. პირველ შემთხვევაში, ბანკის პროდუქტს საემისიო რეგულირება წარმოადგენს. როგორც წესი, ამგვარი ოპერაცია ცენტრალურ ბანკებს ეკისრებათ. ისინი შეიძლება იყვნენ სახელმწიფო (ტრონული, სახალხო) ბანკები და ასევე სხვა მსხვილი ბანკები, რომლებიც ასრულებენ მიმოქცევაში ფულის გამოშვების და ამოღების საკანონმდებლო ხელისუფლების მიერ

დასახული ოპერაციების ასეთი ბანკების შთაქარ მიზანს უფლად ერთეულის პოლიტიკის გამაგრება წარმოადგენს როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე საზღვარგარეთ. ჩვეულებრივ, საქმიანო ბანკები სხვადასხვა მუდრეობის და მოსახლეობის დაკრედიტებას არ აწარმოებენ ეს ოპერაცია შედის კომერციული ბანკების კომპლექსურსაში, რომლებიც სხვადასხვაგვარ ხესხების გასცემენ როგორც საწარმოებისათვის ისე მოქალაქეებისათვის.

გაცემული კრედიტების ვალდების მიხედვით შეიძლება არსებობდეს ბანკები, რომლებსაც უპირატესობას გრძობდებიან ან მოკლევადიან სესხებს აძლევენ. ასეთი ბანკების ამოცანა - უზრუნველყოს მსესხებელი, მოთხოვნისთვის უკუ სავსებელზე დამატებით რეზერვებით, რომლებიც მათ ესაქიროებათ თავიანთი კომერციული საქმიანობისათვის ბანკების კლასიფიკაციაზე შეიძლება სამუდამო ნიშნითაც - სწარმოთ, სავაქრო, სასაოჯღო-სამუდრეწო (დარგების ყველაზე მრავალფეროვანი კომბინაციით), საგარეო-სავაქრო. მსაოჯღო პრაქტიკაში ასევე გამოიყენება - სამუდამო, ლეიზიტური ბანკები, რომელთა ძირითად ამოცანას თავისთავადი უფლადი სამუდამების აკუმულაცია, ლეიზიტების (ანაბრების) მოზიდვა წარმოადგენს და მათი გამოყენება სხვა საკრედიტო დაწესებულებების დაკრედიტებისათვის საბანკო სისტემაში ცალკე შესაძლება წარმოადგინალი იყოს საკრედიტო დაწესებულებები, რომლებსაც სპეციალურ დავალებებს ასრულებენ - სხვადასხვა სახის ინოვაციური ბანკები, სპეციალური დანაშნელების ყიონდებთ, ურთიერთ დაკრედიტების საზოგადოებებს, ლომბარდები, ურთიერთ დაზმარების საღაროებო ტერიტორიული ნიშნით ბანკები იყიყიან; ადგოდაზმობრივ (რეკონსტრუქციული) და რიგი რეკონსტრუქციული, ქვეყნების სავრთომარების მოთხოვნისთვის შესაძლებელი ბანკები. რასაცორეცხლია, პრაქტიკაში ასედაც შეიძლება ვრავარდებენ ბანკს სავსებთა მოთხოვნის მსხვილი საკრედიტო დაწესებულებები, რომელიც იძლევა მზოდო მოკლევადიან კრედიტებს, კრედიტებს მზოდო სამრეწველო საწარმოებისათვის ან ცალკე ადამიური რეკონსტრუქციის კლიენტებისათვის თანამედროვე ყუდად მუდრეწობაში უყრო შესახლებულია მომსახო ბანკის მერ შესრულებული ოპერაციის კომბინაცია მისი საქმიანობის შთაქარი მზადრთვების შეწარმნებით, რაც ჩვენ უყლებას გვაძლევს გამოყროთ მათი ცალკეული ტიპები.

საკრედიტო დაწესებულებების კლასიფიკაციის კრიტერიუმებს შორის საქიროა საკუთრების ნიშნი გამოყროთ. საკუთრების ხასიათის მიხედვით ბანკები შეიძლება იყინენ: სახელმწიყო, საქციო, კოოპერაციული, კერძო, მუნიციპალური, შერეული. სახელმწიყო ტიპის ბანკებში საბანკო კაბიტალზე საკუთრების პოლიტიკა სახელმწიფოებრიობის ნიშნის ფუქემდებელს წარმოადგენს. ამოსავალს ასეთი ბანკებისათვის მათი დაქვემდებარება სახელმწიფოს ვროენული ინტერესებთან წარმოადგენს(მაგ. ფულის მზოდოქციის სტაბილერობის შეწარმნება ვმოსური ბანკების სისტემაში, ამა თუ იმ დარგის ან რეგიონის განვითარების დაიხანსიება კომერციული ბანკების სახელმწიფო სისტემაში) ქვეყანაში, სახელმწიფო საკუთრების ბაზაზე სხვადასხვა დარგობრივი ბანკებთა შექმნალი, რომელთა დამყუანებულები დარგობრივი სამოსტრუქციო და უწყებები გახლენენ. მოკლეული ბანკების თავიისებურება იმაში მდგომარეობს რომ მათი სასტრატო კაბიტალი ვრთადღერით კაბიტალი არ არის ის უყრო საქციო კაბიტალს წარმოადგენს, რადგან იგი აერთიანებს საკუთრების სხვადასხვა ფორმებს თუმცა ის ხელს არ უძლის აღნშნულ ბანკებს დარწინე სახელმწიფოებრივი თაქიანითი საქმიანობის ხასიათით, რადგან ისინი უწინარეს ყოველიც მწოდღებული არან ხვლი შეუწყონ სახაღო მუდრეწობის შესახამის დარგების განვითარებას. თანამედროვე საბანკო საქციო საკუთრების უყრო გავრცელებული ფორმა არის საქციონერო. სხვადასხვა ფორილოული და ფიზიკური პირები შეიძლება მოგვევლინონ ბანკის აქციონერებად.

მათ შორის სახელმწიფო ბანკიც კი, სადაც სახელმწიფო საკუთრების ფორმა ვარდობს შესაძლებლად ჩაერთოთ დამოუკიდებლად სხვა იურიდიული პირები, მაგალითად, სხვა ბანკებს ასეთი სახელმწიფო ბანკის კაპიტალი საკუთრებო შტაბს, თუმცა ეს ზღვს არ უშლის ეროვნული ინტერესების განხორციელებას როგორც ამბობენ: მუხიას უკეთესი ის ვინც იბღოს თავის მხრივ, მსხვილი კომერციული ბანკების შეხება ეროვნული ბანკის კაპიტალში, მათთვის არა იმდენად პრესტიჟულია, რამდენადც სარფიანი საქმე აღმოჩნდება სახელმწიფოებრივი სიხარულით ასეთ კომერციულ ბანკებს სამუდამად აძლევენ განსაზღვრული ინფორმაცია მიიღონ სახალხო მუერნობის განვითარების შესახებ. კრიტიკულ სიტუაციებში ფინანსური მხარდაჭერის იმედი იქონიონ.

კომერციული ბანკის დამოუკიდებლად შესაძლებელი კომერციული კავშირი წარმოადგენს ასეთი ბანკის მუდმივად კომერციალური გამოდგენა. ჩვეულებრივ, ეს უფრო პატარა ბანკების, როგორც საწილის კაპიტალიც, ასევე საქმიანობის მასშტაბით კომერციალური ბანკების თანამედროვეები შეიძლება იყვნენ არა მარტო კომერციალური (ისინი სჭარბობენ, როგორც მუდმივი) არამედ სხვა პირებიც მათ შორის სახელმწიფო დაწესებულებები. ამრიგად, ნებადართულია კერძო, მუნიციპალური და შერეული (ეუსიური კაპიტალის მონაწილეობით) საკრედიტო დაწესებულებები ამასთან მნიშვნელოვანია, რომ კანონმდებლობა ბანკების ტიპების არა მარტო მრავალფეროვნებას არამედ მათ თანასწორუფლებრივობასაც უზრუნველყოფს ნებისმიერ შემთხვევაში, აუცილებელია, რომ ბანკი ავტონომიური საწარმო იყოს.

ბანკი, როგორც ავტონომიური საწარმო. ბანკის ავტონომია უნდა იყოს ეკონომიკურად და თურათულად გამაგრებული. ეს იმას ნიშნავს, რომ საზოგადოებაში არა მარტო მიიღება კანონები ბანკისა და მისი საქმიანობის შესახებ, როგორც სამართლებრივი სახელმწიფოს პირველი ნიშანი, ასევე დიდი მნიშვნელობა ენიჭება თვით კანონების შინაარსს, რადგან ისინი ამ ავტონომიურობას, დამოუკიდებლობას ამაგრებენ პოლიტიკური ზეწოლისაგან, რაც საკრედიტო დაწესებულებების ეკონომიკურ მიზნებს ეწინააღმდეგება. ამასთან თდევ უფრო მნიშვნელოვანია როგორაა სამართლებრივი ნორმები დატული, ხელს თუ არა საქმიანი თრთილელი კანონების რეალიზება, რადგანაც ისინი რეალურად ფუნქციონირებენ მაგალითად შეუძლია თუ არა სახელმწიფო ბანკს უზრუნველყოს თავისი ფუნქციონირება პოლიტიკის დამოუკიდებლობა, საზოგადოება მთავარი საქმიანი რეგულირების აუცილებლობა დაუპიტიკოს ეს საკითხი, ფუნქციონირების მიმოქცევის პოლიტიკიდან ყოველთვის ცენტრალური იყო. დღეს ის თდევ უფრო მეტ წონას იმემა შეიძლება ჯოჭავთ საკონომი მნიშვნელობას რაღაც მასზე არა მარტო ფუნქციონირების მიმოქცევის სტრატეგიული დამოუკიდებელი, არამედ მილიანად ეკონომიკის სტრატეგიულიც. ეს ეხება კომერციულ ბანკებს, რომლებიც ეკონომიკურ ავტონომიურობა იღებენ საკონომი რეგულირებით მუშაობენ, რომლებიც ეკონომიკური ნორმატივების საზღვრებში, სახალხო მუერნობის დაკრედიტებისათვის არის მთავარი რეგულირებელი, მაგრამ ცენტრალური და ადგილობრივი ხელისუფლების პოლიტიკური მითითებისაგან დამოუკიდებლად, რაც კომერციული ბანკების ეკონომიკური მიზნების საწინააღმდეგობა.

კომერციული ბანკი - ეკონომიკური საწარმოა საქმე იმაშია, რომ კომერციული ბანკის საქმიანობაში მთავარი ეკონომიკური ინტერესების რეალიზაცია არის ბანკის პრინციპის წარმოადგენს მუშაობის სრული დაკრედიტება საზოგადოებრივი ხარჯების ეკონომიკის საყველთაო კანონთან, პრინციპის წარმოადგენს, რომელსაც დანარჩენი მოტივები და მიზნები უნდა ემორჩილებოდეს ამის გარეშე ბანკი, როგორც ეკონომიკური საწარმო, შეიძლება არ გამოდგეს მისი საქმიანობის ყველაინი იდეოლოგიაცია, რომელიც ეკონომიკური

ინტერესების საწინააღმდეგოდ არის მიმართული, ბანკი აუცილებლად გადააქციეს იმ ძარაგად, რომელიც თავის კუშიარით არის კარგავს რასაკვირველია, ეს არა მარტო ბანკს, არამედ მის კლიენტებსაც ეხება.

არ უნდა დაგვიწყნდეს, რომ ბანკი არა საკუთარი, არამედ სხვისი რესურსებით მუშაობს ბანკი არა თავისთვის, არამედ ყველა საწარმოსათვის და მონახლეობისათვის სესხელობს აბიტომ ზედმეტად ზედაპოვლობა ბანკისათვის ისევე აღმუქეულა, როგორც მისი მსესხებლებსათვის, რომლებსაც სესხი უკან უნდა დაბრუნონ.

უფრო მეტიც, რისკი იმისა, რომ ბანკი, როგორც საკრედიტო დაწესებულება, არ შედგება მით უფრო მეტიც, რაც უფრო მსხვილი მასშტაბითაა დაშვებული რესურსების არა რაციონალური გამოყენება; ყველაზე მთავარი საშიშროება ბანკისათვის სახელმწიფოსაგან მოდის, რომელიც უზარმაზარ მასშტაბებში ზედმეტ ზედაპოვლობას უწყებს, რაც იწყებს როგორც საკუთარ, ისევე თვით ბანკის ფინანსურ სიღარიბეს, სახელმწიფოს სუსტიღარებულ ხარჯებს სხვა წყაროების ხარჯზე. სახელმწიფო, რომელიც თავისი მიზნების რეალიზაციისათვის ზედმეტად ზედაპოვობად იყენებს საკრედიტო რესურსებს აუცილებლად ძირს უთხრის ბანკის, როგორც ეკონომიკურ საწარმოს, სიმტკიცეს, პრაქტიკულად მის კუშიარით არის ხაზს გასაუქვამი.

ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, რომ ბანკი, როგორც საწარმო თავის პროდუქტს აწარმოებს ბანკი ეკონომიკური საწარმოს როლში გამოდის, რადგანაც მის პროდუქტი ღირებულებით ხასიათს ატარებს ბანკის პროდუქტია, საგადასახლო საშუალებები, რომლებიც კრედიტთან ერთად ბრუნვამი შედიან. ამასთან ემისიური ბანკის პროდუქტს ფული წარმოადგენს როგორც განსაკუთრებული საწარმო, რომელიც იცვლება სხვა საშუალოს პროდუქტზე და ბოლოს, ბანკის პროდუქტად განსაზღვრული ხასის მემსახურებუა გამოიან. მათ მიეკუთვნება, როგორც მომსახურების ტრადიციული სახეები - ანგარიშსწორების ორგანიზაცია (ნაღვ და უნაღვო ფორმებში), ანაბრები, დაკრედიტება, ასევე არატრადიციული - ვარანტიის თავლებების კონსულტაციების მიცემის სახით და ა.შ. რასაკვირველია, მომსახურების ყველა ეს ტიპები განსაკუთრებულ ხასიათს ატარებენ ცხადია, მისა ფიზიკური შეგარანება ყოველთვის საქმიანობაა, რომელსაც თავის საფუძვლად უდევს საზოგადოებრივი ხარჯები. საბანკო მომსახურების განსაკუთრებულობა იმაში მდგომარეობს, რომ ის არა იმდენად ფულად იერს ატარებს, რამდენადაც ღირებულების თვითგაძლიერების თვისება გააჩნია, მუანაბრებისაგან მიღებული რესურსები საკრედიტო დაწესებულებისათვის უფრო არაა აბიტომ ისინი ისე უნდა იყენენ გამოყენებული, რომ არა მარტო მუანაბრებს დაუბრუნდნენ, არამედ ანაბრებით მიიღონ საკმარისი მატებაც. ანაბრებზე პროცენტების გადახდევინების დროსაც მიიღება ხარჯების კომპენსაცია და მინიმალური მოგება. ბანკი ვალდებულია გამოიყენოს აკუმულირებული რესურსები. ისინი უნდა მიმართონ ზელოკვე მუანაბრებისათვის კრედიტის სახით, ისეთნაირად, რომ მისი მომსახურება ასე თუ ისე ეზმარებოდეს კეთილდღეობის გამოსავლენს ეს კი ნიშნავს საბანკო საქმიანობის შემეუობით ბრუნვამი გაშვებული ღირებულების თვითგაზრდას.

ბანკი, როგორც ეკონომიკური საწარმო - ყოველთვის მეურნე სუბიექტია. მისი დამუკუანებლები, აქციონერები, თავიანთ რესურსებს ახანდებენ, ახდენენ თავისუფალი სახსრების აკუმულირებას არა, როგორც აბიტომენ, სპორტული ინტერესუბისათვის, არამედ ეკონომიკური სარგებლობისათვის. ბანკი წარმოადგენს მეურნეობის ინტერესუბის წარმომადგენს მისი საქმიანობა სახალხო მეურნეობის ეკონომიკურ მითხოვნალებებს ემსახურება.

საბანკო კომერციის მეორე პრინციპი თავსდება ფორმულაში: იაყად იყოლე, ძვირად გაყიდე. სწორედ ესაა საბეჭდო-საბანკო პრინციპი ამიტომ ბანკს საბეჭდო-საბანკო მუშაობის შედეგად შეესაბამება სასაბეჭდო-საბანკო დავარქვაო ყველას აქვს ვაჭრობის უფლება, მაგრამ ამისათვის საბეჭდო-საბანკო ცივილიზებულ ხასიათს უნდა ატარებდეს მისი ამორალური თვისების აღაქმისათვის ის ვალდებულია კანონმდებლობას ეყრდნობოდეს, მას არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს. ნაკარაუდევია, რომ კომერციის განსახორციელებლად თითოეული ბანკის ბაზრის შესახებ თანაბარი ინფორმაცია აქვს ბირჟას, მისი ფასიანი ქაღალდის კოტირებით, ამა თუ იმ პროდუქციის ბაზრის შესახებ ინფორმაციას, სახალხო მეურნეობის დარგების განვითარების ტენდენციას შეუძლია მისცეს ყველას თანაბარი შესაძლებლობა თავისი ბიზნესის გაკეთებისათვის თანაბარი შესაძლებლობები უნდა იყოს შექმნილი პროდუქციის წარმოებისათვისაც. მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ყველა ბანკი თავის მომსახურების შეთანხმების შესაძლებლობას მთავრებს, კანონმდებლობის ჩარევების მათი რეალიზების საშუალებას, შეიძლება ვიღაცადაც წამოვიდოდ კვიცილიზებულ ფორმებზე, რომლის დროსაც საბეჭდო-საბანკო თავის კრიმინალურ იერს კარგავს და მეწარმეობის წინაშე იქცევა. ამ პირობებში ბანკი რაც უფრო საბეჭდო-საბანკო ხდება, მით უფრო მისი საქმიანობა კომერციის საწინააღმდეგო პრინციპს შეესაბამება, იმაზე თუ რამდენად იტყობან საბეჭდო-საბანკო ბანკი, მისი წარმატება მისი მოგება არის დამოკიდებული.

კომერციული ბანკისათვის ხელ ერთი არაა, თუ რა ფასადაა მიღწეული მოგება საბანკო კომერციის პრინციპი განაგებს დიდი მოგების მიღებას მცირე ინფლაციით. საკმაოდ მნიშვნელოვანია საერთო რესურსებში ბანკის საკუთარი წილი, რომლის შემცირებითაც ხდება შემოსავლის ფორმირება. თითოეული ბანკისათვის ცნობილია, რომ ყველაზე მით უფრო შესაძლებელი იქნება, რაც უფრო ნაკლებია კასივებში მისი საკუთარი წილი.

კომერციის პრინციპიდან, რესურსები გამოუყენებელი არ უნდა იყოს ყველა ფული, რესურსი მაქსიმალურად უნდა შემოიხმოს. თუკი, რეალურია ის, რომ თანხების რაღაც ნაწილი რეზერვებში იმყოფება, ხუტად ან საერთოდ არ ბრუნავს. რასაკვირველია, ბიზნესის პრაქტიკაში ეს არაბუნებრივია, ამიტომ ყოველთვის სასარგებლოა იმის ცოდნა, რომ მოგება მით უფრო მეტია იქნება, რაც უფრო მეტაა შესაძლებელი პირველად და მეორედ რეზერვებში კრედიტების წილი.

საბანკო კომერციის მიზნების რეალიზაციის წინაპირობაა საბანკო საქმიანობის უსაფრთხოება. თანაბარ პირობებში ბანკის მოგება მით უფრო დიდია, რაც უფრო მეტაა ბანკის უსაფრთხოება და ნაკლებია რისკი. მოხედავად ამისა, ბანკი რისკიანი საქმიანობა ტყუილად კი არ ამბობენ, რომ კომერციული ბანკი ეს რისკია, შემდეგ მოლოდინის პერიოდში, ხოლო შემდეგ მოგება ან ზარალი. მხოლოდ იმ შემთხვევაში არ დარწმუნდა ას პროცენტული გარანტიები, თითოეულმა რაც არ უნდა დიდი ფულით თავი დანაკარგებისაგან, მათი მთლიანად თავიდან აცილება შეუძლებელია, როგორც ამბობენ: მშობრები ბანკის არ თამაშობენ. მაგრამ კომერციისათვის საზიანოა ბანკის თამაშის და შემთხვევითობის პრინციპებზე დაყრდნობა ან მოქმედება პრინციპით: გამოაჯეგება ან სიკვდილი. მისი მიზანი სხვადასხვა ცვლილებების დროს უნდა იყოს განხორციელებული. აქ საბანკო კომერციის მნიშვნელოვანი პრინციპი იმაში მდგომარეობს, რომ ბანკს, როგორც ეკონომიკურ საქმიანობას, თავისი კაპიტალით, მოგებით ვარისკება შეუძლია, მაგრამ არა კლასიკურად კაპიტალით და მოგებით. წარმატებული (ან წარუმატებელი) კომერციის დროს ბანკი შეიძლება დაზარალებულიც მაგრამ კლასიკურად, რომლის გულისთვისაც, კაცმა რომ თქვას, არსებობს საკრედიტო დაწესებულება, არ უნდა დაზარალებულს საბანკო კომერცია უნდა მოქმედებდეს პრინციპით ყველაფერი კლასიკურად. უმთავრესად ეს ნიშნავს იმას, რომ ბანკი კლიენტის წინაშე სრული

ბასუბისმგებელია მოგების უზრუნველყოფის საკითხებში. ერთი შეხედვით ისე ჩანს თითქოს მოცემული პრინციპი არ ეთანხმება თვით ბანკის შემოსავლიანობის პრინციპს, ჩვენს მიერ განხილული ბანკის როგორც კომერციული საწარმოს შემოსავლიანი მეურნეობის პრინციპს. მიუხედავად ამისა, ამ პრინციპებს შორის არაერთი წინააღმდეგობა არ არსებობს როდესაც ჩვენ ვაანალიზებთ შემოსავლიანობის პრინციპს, საქმე ეხებოდა მის უფრო ფართო შინაარსს, რადგან საბანკო კომერცია მთელ მეურნეობაზე არის გავრცელებული, ამიტომ შემოსავლიანობა, მოგება მხოლოდ ბანკის მიზანი არ შეიძლება იყოს, იგი ბანკის კლასიკური ურთიერთობის საყოველთაო მიზანი არის პრაქტიკაში ყველაფერი შეთანხმებული უნდა იყოს უპირველეს ყოვლისა კლიენტის მოგება, შემდეგ კი ბანკის მოგება, თუცა ისიც სწორია რომ კლიენტის მოგება ერთადერთი მიზანი არაა, იგი საუბრეველია საბანკო მოგების მიღებისა კლიენტისათვის მოგების უზრუნველყოფით, ბანკი თავის საკუთარ ინტერესებსაც ანხორციელებს როგორც ამბობენ, "შეღებოთ მალერება და ცხერებოთ უენებლობა".

საუბეროდ, საბანკო ეკონომიკაზე გადასვლის პირობებში საბჭოთა ბანკებს შემოსავლიანი მეურნეობის პრინციპი ეძლეოდა როგორც პრინციპი, რომელიც მხოლოდ მათ საკუთარ ეკონომიკურ ინტერესებს უზრუნველყოფდა ბანკის მოგება თითქოსდა პირველ ადგილზე იღვავა საკრედიტო დაწესებულებების საქმიანობაში. ეუექტი პირდაპირი გზით მიიღწიდა კლიენტისაგან, რაც შეიძლება მტერ გასამრჯელო მივიღოთ. კლიენტის გასარცვის მისწრაფება ფანტასტიკურ მანძიტებს აღწევდა პრესაში მოყვანილია მაგალითი, ერთმა კომერციულმა ბანკმა თავის კლიენტს როგორ დაუწესა კრედიტის გამოყენებისათვის წლიური 900 პროცენტი რა თქმა უნდა, საბანკო კომერციის პრინციპების ქეშმარიტ მნიშვნელობაზე აქ დასტურია არაა უფრო მტერიც ეს კომერციის პრინციპების გაგების დამახინჯება, რომელიც საბოლოო ჯამში აუცილებლად მიგოყვანს როგორც კლიენტის დაზარალებასთან, ასევე ყაჩაღი ბანკის დანაკარგებთან, კლიენტურის და მასთან ერთად, საბანკო საქმიანობის მოგებას დაკარგავსთან.

კომერციული ბანკი როგორც პარტნიორული საწარმო, ბანკი კლიენტთან ურთიერთობისას ყოველთვის პარტნიორული საწარმოა რა არის ეს? ნაწილობრივ ამ კითხვას უკვე ეუასახეოთ. პრინციპი - "ყოველფერი კლიენტისათვის" ხაზს უსვამს ბანკის ინტერესების კლიენტის ინტერესებთან დაქვემდებარებას. საქმის (საბოლოო ჯამში კომერციის) გარდა, კლიენტს ბანკის ამირჩევას ვერაფერი აძლებს ისევე როგორც ბანკს თუ ის კომერციის პრინციპს ქადაგებს ვერაფერი აძლებს ამა თუ იმ კლიენტის მომსახურებას ბანკს და კლიენტს შორის ურთიერთობაში სრული ნებაყოფლობა უნდა იყოს და არაერთი დირექტივები, წინააღმდეგ შემთხვევაში ადგილი ექნება გაუთავებელ დეკლარაციებს რომელთა დროსაც ბანკის განსაზღვრება, როგორც კომერციული წარმოებისა, თავის არსებით აზრს კარგავს.

ამაშად რუსეთის ბანკები გარდამავალ პერიოდში იმყოფებთან, ისინი ბევრ რამეში ჯერ კიდევ მქედ აღმზინსტრაციულ-მბრძანებლობით ბანკებად ღარჩნენ. ცოტა მათგანმა მოახერხა დირექტიული მმართველობის პრესიდან გამოსვლა. კომერციულ სამყაროში ბანკები მომარგებელი კლიენტურით შეღას, მოუხედავად იმისა, რომ მათი მომსახურება ზარალს აყენებს, მათი მოტოვება არ შეიძლება იმეოტ, რომ ეცოდებათ. ასე აგრძელებენ რუსეთის ბანკები თავიანთი ჯერის ტარებას "მოგების მიღება და უცოდველობის შენარჩუნებაც" უნდათ. სხვათაშორის გამოსავლიც არსებობს მაგრამ არა საკრედიტო დაწესებულებების ქვემოთქმულებაში (ის კომერციული უნდა ღარჩეს) არამედ იმ საწარმოების დარგების, პროგრამების სახელმწიფოს მხრივ ფინანსურ მხარდაჭერაში, რომელთა განვითარებაშიც სახელმწიფოთა დონტერესებული.

აქვს თუ არა სურვილი სახელმწიფოს ყაყღეს წამგუბიანი საწარმოები, უნდა თუ არა საზოგადოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე ამა თუ იმ წარმოების განვითარება, ეს უკვე მისი საქმეა. ამიტომაც არსებობს სახელმწიფო, რომელიც მოსახლეობისაგან, საწარმოებისაგან ბანკებისაგან ვალასხალებს იღებს იმ ხარჯებისათვის, რომელთა განხორციელებასაც მთელი საზოგადოება არის დაინტერესებული, რომელთა გარეშეც ხალხი საზოგადოება ქვეყანა იოვად ვერ გაეცა თუმცა კომერციული ბანკები აქ არაფერ შეუძლია კომერციულ ბანკს მისი საქმიანობის კანონიდან გამომდინარე უფლება აქვს არა მარტო ამორჩიოს კლიენტი, არამედ მისგან გასამრჯელო მომსახურებისათვის მიიღოს ისეთი მოცულობით, როგორსაც კომერცია კარნახობს. იმისათვის რომ ნაკლებდრენტაბელურ და სხვა კლიენტებს კრედიტი არ ჩამოერთვას სახელმწიფომ (ასეთ გზას მიმართავენ როგ ქვეყნებში) კომერციულ ბანკებს იმ დანახარჯების კომპენსირება უნდა გაუკეთოს რომელსაც ადგილი აქვს იათი კრედიტისა და რაღაც შეასანი მომსახურების დროს.

ჩვენი შეხედულებით, ბანკის როგორც კომერციულ დაწესებულების, საქმიანობა ეგოისტურ ხასიათს არ ატარებს. ბანკებს როგორც სხვა იურიდიულ პირებს, საზოგადოებასთან დამირისპირების უფლება აქვთ. სახალხო მეურნეობის მოთხოვნების გამო წარმოქმნილი, საზოგადოებრივი მოთხოვნების დასაქმყოფილებად კრედიტებს გასცემენ, საანგარიშსწორებები და სხვა რეკონსტრუქციისთვის, ფასიანი ქაღალდებით ვაჭრობის რეგულირებას აწარმოებენ. ამიტომ ბანკის ბიზნესი, კომერცია, მისი ინდივიდუალური მიზნებით სულაც არ შემოიფარგლება ბანკის როგორც ეკონომიკური დაწესებულების საქმიანობას საზოგადოებრივი ჩინათი აქვს თუმცა, სწორედ იმიტომ, რომ ბანკი იქმნება როგორც კომერციული დაწესებულება, როგორც საზოგადოებაში კომერციის განვითარების დაწესებულება, საქველმოქმედო ამოცანების შესრულება, სახალხო მეურნეობის უსუსიდილი მხარდაჭერის და ღაფინანსების სახელმწიფო უქმეცების განხორციელება არ შეუძლია.

კომერციული ბანკის კლიენტთან პარტნიორული ურთიერთობები დაინტერესების პრინციპს ეფუძნება. მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ბანკი და საწარმო ერთმანეთითაა დაინტერესებული, შეეძლება იმედი ვიქონიოს, რომ მათ შორის პარტნიორული ურთიერთობები შედეგად ბანკმა თავისი სარგებელი შეიძლება პირდაპირ მოცემული კლიენტისაგან კი არ მიიღოს, არამედ მოცემული კლიენტის კლიენტისაგან რომლებიც ბანკში თავიანთი ფულებით მათთან ერთად მიდიან. ბოლოს და ბოლოს ბანკი თავის კომერციულ ინტერესს არა იმ წესში განხორციელებს, არამედ განსაზღვრული დროის გახვლის შემდეგ. ამასთან დაკავშირებით, დღეს ბანკს ეს თუ ის საწარმო შეიძლება მოგების მიღების პირობიდან არ აინტერესებდეს, დღეს კლიენტს მოთმინება დაკარგული აქვს საგადასახდო ვასპირან ვანილის თუმცა უკვე ვახლოვს დროში ბანკს პიტენციური დანაკარგები მსხვილ მოგებად შეიძლება შემოიპრუნდეს. სურთოდ, კლიენტზე უარს არაფერ ამბობს მათ ყოველთვის გაერთიანება სჭირდება და თუ შესაძლებელია კიდევ უნდა დაეხმარონ ამასთან ცხოვრება ისეთია, რომ ბანკი, რომელიც ვაჭორების დროს კლიენტს მხარში ამოუდგება, კლიენტის ბედი ზღუდა ვაჭორების დროს თანამშრომლობით მიაღწეული ნდობა, როგორც ბნეტსათეს ისე კლიენტისათვის იმ არსებით ფაქტორად გადაიქცევა, რომელიც მათ პარტნიორულ ურთიერთობებს ადგამს.

კომერციული ბანკი კლიენტისათვის პარტნიორული ურთიერთობის პირობიდან შინაური ბანკი, ბანკის მიმართ ეკონომიკური კლიენტი მის მომსახურებას იყენებს, კლიენტს თავისი ბანკი ყველა დანარჩენ საკრედიტო დაწესებულებას ურჩევნა. ამიტომ ის ყველა ვარგება ბანკის

მეუწიურებით ახლენს ბანკის მეუწიურებით მისახლეებას კომუნალურ გადასახადების იმდის ანხორციელებებს ცხელეურობით სარგებლობისათვის, მანქანის საღებობისათვის, საბავშვო ბაღისათვის, დაცვისათვის და სხვა ფეხლადი ცხელეურობისათვის ანგარიშსწორებას საწარმოს სხვა ბანკით არ მიდის რადგან იცის რამ ეწედა ფინანსურით არაბეღების გადაწყვეტა თავის ბანკში შეუძლია თავის მხარე ბანკის სურს რა პარტნიორად ყოფიან, პაკეტური მემოსახერება უნდა უზრუნველყოს კომერციული ბანკით მემოსახერების ტრადიციულ სახეობათთან ერთად წათ შერის მრავალი სახის კრედიტის გაცემა) სავალდებო და სატანსტო ცხელეურობის ასრულებენ, აგრეთვე თავისი კლიენტის წარმომადგენელთა პირდაპირ ინტენტივების ანხორციელებენ, კლიენტს არ ესაუბრობენ სხვა ბანკში წახელა მან იცის რამ მისი, თხოვრით და სახელით სხვა რეკომენდის მდებარეების მოაწიურებენ და ხელშეწყობენ გააფორმებენ, სურთოდ, საწარმოს ბანკით მიდის არა კრედიტისათვის და ამ იყო იმ მემოსახერების მისაღებად, რადგან ისინი შეუძლებს მიიღოს სხვისთვის სხვა ბანკში. კლიენტს მიდის თავის ბანკში იმისთვის, რამ საყარანსო დახმარებას იყო იმ მემოსახერება უფრო კვალიფიკირებული ფორმით შეიძლება მიიღოს ენდობა რა კრედიტორ- ბანკის კლიენტს, პრაქტიკულად, საჭიროების შემთხვევაში იღებს რეკვირ კონსულტაციას რეკვირების სწრაფ გასაცემების თათბარე მისთვის სწრაფად ფეხლადი სახმარების დახმარების შესახებ მოგების გაზრდის შესახებ

რასაკვირველია, რუსეთის ბანკის კლიენტისათვის ასეთი ფორმით დახმარების გაცემა არ შეუძლია მოცემულ ვტაზე მას არ შეუძლია გაეწიოს კლიენტს დახმარება კონსულტაციას ინტენსივობის მიმართულებებზე, პროდუქციისა და ღირების კონსულტებრაზე, ბანკის პერსონალის პროფესიონალური დონე საქმართად მაღალი არ არის საწარმოების საქმიანობაში დარღვევების კონტროლის მოტევაზე აღზრდილები, ბანკით აკონტროლებენ ზენორმატიულ სასაქონლო-მატერიალური ფასებულობების დაცვაზე, ლეგიტიმულ დეკლარაციების სობრუნე სახმარებზე უნდაღების გადატანის კაბიტალურ ხარჯებში. ანხორციელებენ რა წესდამან შეთავაზურებას სუენი ბანკით გადახმებენ კომერციის მართვის სახეურნიო კონსულტების ანგარიშ, კონსულტანტად ყოფიან და საბოლოო ჯამში კვალიფიკირებული პარტნიორების ბიზნესის ორგანიზაციაში, ყველაფერი ეს რასაკვირველია, კომერციული ბანკის დანამადელი კი არაა, მისი უბედურებაა, რადგანაც ბანკის აპარატი სხვა ტრადიციებზე იყო აღზრდილი. უღიღესი საშენიო გველის მანამ, ვიდრე საკრედიტო დანესიებულება შეიძლებს სრულყოფილად გამადოს მთელი თავისი შესაძლებლობები, უზრუნველყოს კლიენტის მაღალკვალიფიკირებული მემოსახერება. ასეთი ბეშობა უღიღე დაიწყო. მაგრამ ხეყს ბანკებს მრავალი წელი დასაბრუნებია, რამ მთადწიონ სახელხო შეურნიობაში კომერციული ურთიერთობების სტამბლარების უფრო მაღალ საუბურს.

კომერციული ბანკი, როგორც კონსერვტიული დანესიებულება აქ ბანკებს შორის კონსერვტიის განუთარების უღიღესი დახმარების გაცემა შეუძლია. კონსერვტიის კლიენტებზე მთა რესურსებზე, მემოსახერების გაცემაზე, საბანკო პროდუქციის ხარისხზე შეუძლია გამოსეყარის ბანკი ამ მდგომარეობიდან, რომელშიც ის აღმოჩნდა რასაკვირველია კონსერვტიც თავისთავად არ წარმოიქმნება. მისი განუთარების აუცილებელ პირობას წარმოადგენს საკრედიტო დანესიებულებების რაოდენობის ზრდა. სახეხით ხორმაღური მდგომარეობა, რამ ვრო რაიონში იყოს არა ვროთ, არამედ რამდენამე ბანკი. ეს შეუძლებს იყოს არა მარტო ახალი ფორმირება, არამედ უკვე მოქმედი ბანკის სხვა ფილიალი, რასაკვირველია ბანკის განსხვავების აუცილებელი კონსერვტიური პირობები უნდა შეიქმნას. ბანკის არ შეუძლია წინდღებდაე გახსნას ახალი ფილიალი. ბანკის ფინანსრება ყოველთვის დაკავშირებულია დამატებით ხარჯებთან. ხარჯების ეკონომია - ეს არის მირითადი პრინციპი, რამდენიმე უნდა ხელმძღვანელებდნენ ახალი

საკრედიტო დანერგებულების შექმნისას დიდი მნიშვნელობა აქვს იმის გამოთვლას, თუ რა დაჯდება ბანკის დაუქმება, როგორი ხარჯები იქნება, როგორი მოცუბის მოცუბა შექმნება, შექმნება თუ არა კონკურენტის გაწვევის პარალელურად მოქმედი ბანკის პროდუქტზე, მკისლება თუ არა ისეთი მომსახურების გაწვევის როგორსაც კონკურენტი ბანკი ვერ გაწვევს.

თანამედროვე მუერნებაში არსებითი ფაქტორი, რომელიც გააღებნას ახლებს ახალი ბანკის ფორმირებაზე არასა მოქმედი მართვა ყველაზე დიდი ბანკი შეიძლება მსუდლად საბართავი აღმოჩნდეს. პატარა ბანკებს (ფილიალებს, წარმომადგენლობებს) სწრაფად შეუძლიათ ადგომობრივ პირობებში ადაპტირება მოახდინონ, მტორე დანახარჯებით დიდი მოცუბა მოლონ საერთოდ არ ღირს ბანკის იქ გახსნა. სადაც ისინი ძალაან ბეერია. თუმცა, მსხვილ ბანკს შეუძლია თავს წება მისცეს იმობილურს პრინციპით: ფილიალი იქ გახსნას, სადაც უკრ კიდეც არაა მისი ფილიალი. ამასთან შეიძლება წესად იქცეს საკრედიტო დანერგებულების არსებობა იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ის თავის დამუქმებლებს ერთი - რომ წლის განმავლობაში მოუტანს მოგებას. ბანკი არ ხარბი არ უნდა იყოს, მოცუბა შეიძლება მერე მოლონ მისი ღირსნი საგანგამო, სასერვილო მომსახურება მაგრამ ის გარდაუვალი და გამართლებულია, რადგან საბანკო საქმე ყოველთვის ითვლებოდა საკმაოდ რისკბეულერ წამოწებად.

საერთოდ, ბანკები დიდხანს ცოცხლობენ, უკიდურეს შემთხვევაში უკერ დიდხანს ვიდრე სხვა ფირმები და წარმოებები. ეს დაკუმარებულია უკრ ერთი - იმასთან, რომ გაკოტრებულ ბანკებს ღირსების გაკოტრების გამოწვევად შეუძლიათ. ბანკი, რომელიც თავისი მოკავლების თანახმად იუღს ღირებულად ვერ აბრუნებს დეპოზიტორებს გამოუვალ მდგომარეობაში აყენებს, იწვევს კლიენტის გაკოტრებას. ამიტომ დანერგებულებს, ფირმებს მოსახლეობას არასიღობს არ უნდობლად თავისი ბანკის კრახი. მერე - ეს სხვა ბანკებსაც არ სერო. ერთ-ერთი მათგანის გაკოტრება, მერის გაკოტრებას იწვევს ამიტომ დანერგებულებს, ფირმებს მოსახლეობას თავისი ბანკის კრახი არასიღობს უნდობლიათ. ხშირად ერთი ბანკის კრახი მოსახლეობას აუხიზლებს. იმანი მთობობრეის თავის ამბობებს, ბანკებში რაგვი დგებთან. მანკა საბოლოო უკამო არა მარტო საბანკო საქმის დესტაბილერობას იწვევს არამედ - სხვა საკრედიტო დანერგებულების გაკოტრებასაც. და ბოლოს, არ შეიძლება ვერად არ ვიღობ სხვა გარემობაც. დასტებული საბანკო სისტემა მთლიანობაში სახალხო მერენობის დასტებას იწვევს საწარმოები კარგავენ საკრედიტო მხარდაჭერას მტორება გადახდობნობანობა რასაკობრეულია, ეს არაყოს უნდა მოქმედებს როგორც უკრ კავშირის დაღობითი შექმნაში, რომელიც ბანკის მანს ვაღარწეს კონკურენტულ აქ რომ სიტყვა აკობა.

მოხედავად ამისა, ბანკის გაკოტრება შესაძლებელია. ბანკების ისტორია - ეს არა მარტო მათი აღმოკრენის, არამედ დატების ისტორიაცაა, ეს არის პერობული კრახისის და ბანკობები ისტორია, შეიძლება გამოვეთ ბანკის გაკოტრების სამი შემთხვევა - უკრ ერთი, საკრედიტო დანერგებულების გაკოტრების მიზნში შეიძლება იყოს შეუძლებების მიერ ეკლის დაბრუნების უწარობის შედეგად. მთობლიო გამოცდილება მოწმობს რომ ბანკს აქტობის პასობის ხარჯზე ჩამოწერა, აკოტრებას კრედიტების მხოლოდ A16 საწობის დაკარგვაც აკოტრებას ბანკებს მერე - ბანკობობა შესაძლება გამოწვევის შეახხრების მიერ დეპოზიტების გაკოტრების წინააღმდეგ და არა იმობილურებში მობობნა. ბანკის განკარგულებაში მერე რეზერვები უმობწეულია, ამიტომ დეპოზიტების მოახნა მტორე დანერგობით კი იწვევს სასხრო იკრედიტის შეწერებას საკრედიტო დანერგებულების კრახს. მესამე - გაკოტრება წარმობებას დეპოზიტების დანერგებულების გადიღობის შემთხვევაშიც, რადგან შეიძლება, აქტობების მიხედობით,

აღმოჩნდება შეუდარებლად მცირე, ვიდრე პასოზე გადასახადები. გასაგებია, რომ ყველა ეს შემთხვევები ატარებენ კომერციულ ხასიათს ჩვენ აქ სათუჯაღში არ ვიღებთ კრიმინალურ შემთხვევებს, რომლებიც იწყებს კრედიტორისა და მხესტეგლის ინტერესების შეღახვას, ბანკის ფიზიკურ განდგურებას მათ შორის პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მუშავებითაც.

მთლიანობაში ბანკებს შორის კონკრეტული ბრძოლა საბანკო სისტემას აძლიერებს კომერციული ბანკის სტაბილურობა გამოსაღწერელ მტკანინს ვერღობა მაგ კანონმდებლობით გათვალისწინებულია ბანკებზე ინსპექტირება და ზედამხედველობის სისტემა, შემოღებულია კომერციული ბანკების ბალანსების და ანგარიშების საკურობა ფართოდაა ცნობილი ცენტრალური ბანკების მიერ კომერციული ბანკებისათვის სხვადასხვა ნორმატივების დაწესება (ბანკის საკუთარი კაპიტალისა და მისი ვალდებულებების შეფარდების საზიო, აუცილებელი რეზერვების სახით და ა.შ.) თანამედროვე პრაქტიკაში სულ უფრო ვრცელდება საბანკო ოპერაციების დაზღვევა ცენტრალური ბანკის მხრიდან კომერციული ბანკების მხარდაჭერის სისტემების გასითარება ყველა ეს ღონისძიება საიკეთოდ პირებს კომერციული ბანკის სტაბილურობაზე ხელს უწყობს მათი საფინანსო ბაზის გაფართოება მათი ფუნქციების შესრულების უსაფრთხოებას.

ბანკი, როგორც უნივერსალური საწარმო. თანამედროვე ბანკი ის უნივერსალური საწარმოა როგორც აღენიშნეთ, კომერციული ბანკები ანხორციელებენ რა პაეტურ მომსახურებას ისწრაფიან მომსახურების განვითარებისაკენ, რაც შეიძლება მუტი სახეები საკრედიტო პოლიტიკის არეში, ეს არა მარტო მოკლევადიანი, არამედ გრძელვადიანი დაკრედიტება, კლიენტების დაკრედიტება, მიუხედავად მათი საკურობების ფორმისა და დარგობრივი კუთვნილებისა, მოსახლეობის და საწარმოების დაკრედიტება ბანკები მიისწრაფიან საკულტო ოპერაციების განვითარებისაკენ, ბირჟებში მონაწილეობის მიღებისაკენ, კლიენტის ფაიანსი ქადაგების პორტუელის მართვისაკენ, საკონსულტაციო მომსახურებისაკენ თანამედროვე ბანკი შეუძლია თავის კლიენტს ასეულობით სხვადასხვა ხასიათის მომსახურება გაუწიოს.

ამასთან, საბანკო საქმის განვითარების კანონზომიერება ისეთია, რომ ბანკის უნივერსალობას მის სპეციალიზაციასთან თანარსებობა შეუძლია ფაქტობრივად მსოფლიო პრაქტიკაში საბანკო საქმის უნივერსალობა მის სპეციალიზაციასთან პარადელურად ვითარდება კომერციულ ბანკებს მომსახურებაზე შეუძლია აქცენტების გაკეთება მაგ გრძელვადიან ინვესტიციებზე, საგარეო-ეკონომიკურ ოპერაციებზე, სოფლის მეურნეობაზე, ქადაქის (მუნიციპალური) მოთხოვნებზე და ა.შ. ეს გამართლებულია რაღაც სპეციალიზაცია უნივერსალიზაციაზე არა ნაკლები კომერციული საქმიანობა აქ მნიშვნელოვანი გავლენა შეიძლება მოახდინოს რევიონების ეკონომიკაზე ხასიათმა განსაზღვრულ ეტაპზე კლიენტის მოთხოვნილებებმა, საბანკო კაპიტალის შესაძლებლობებმა, ბანკის საკადრო პიტენციალის ღონებ, მისი საქმიანობის მანსტაბებმა და ა.შ. მაგალითად, კომერციული ბანკის საქმიანობაში მთავარი შეიძლება ორი უკანასკნელი ფაქტორი აღმოჩნდეს საქმე იმაშია, რომ ცოდნის პოზიციით, პირველ ხანებში ჩვენ ბანკებს არ შეუძლიათ საქმიად წიანდი მომსახურებების სთ წარმოადგინონ.

დასავლეთის ბანკების მიერ შესრულებული უღაიოდ საინტერესო რავი ოპერაციები, საწესხაროები, ჩვენთვის უბრავად უცნობია ამრიგად, საწყის ეტაპზე ბანკებს არ შეუძლიათ გახდნენ უნივერსალურები, იმ აზრით, რომელსაც ჩვეულებრივ უნივერსალიზაცია შეიცავს მსოფლიო საბანკო გამოცდილების პოზიციის გაკებით.

ბანკის მანსტაბები არსებით როლს თამაშობს ასე მაგალითად, მსხვილ ბანკს ხშირად მსხვილ კლიენტებთან აქვს საქმე. უმნიშვნელო კლიენტები პატარა ბანკების ხვედრი ზღვრიან ქვეყანაში

ინდივიდუალური შრომითი საქმიანობის განვითარება, კოლექტიური მოძრაობა, საერთოების განსხვავებული განვითარება, აუცილებლად გამოიწვევს პერიოდულად როგორც მატარებლის, ისე მსხვილი ბანკების ფილიალების ქსელის, საკრედიტო კოორპორაციის ურთიერთ კრედიტის საზოგადოებების წარმოქმნას. სპეციალიზაცია აუცილებლად აძრავს და საშუალებას იძლევა განამტკიცოს საბანკო საქმიანობის წარმატება.

ბანკების განვითარებაში სრულიად კანონზომიერია არა მარტო სხვადასხვა ფორმებით მათი რაოდენობრივი ზრდა, არამედ შერწყმის, შთანთქმის სტრუქტურების შექმნა, რაც თან სდევს საბანკო საქმეს. რუსეთის საბანკო სისტემა, მისი თანამედროვე სახით, გარკვეული აზრით დაუმთავრებელი სისტემაა, დაუმთავრებელი შენობაა. დიდი მუშაობა არის საჭირო მის დასამთავრებლად. ჩვენს ბანკებს სჭირდებათ ისეთი ინსტიტუტები, რომლებიც კომპერციას უფრო დამაკრებელს გახდის. ეს არა მარტო სახელმწიფო კომპერციული ბანკებია, რომლებიც ეკონომიკური რევიზიების და დარგების განვითარების გარკვეულ პროგრამებს უჭერენ მხარს, არამედ მსხვილი საბანკო კავშირებია, რომლებიც თვითნებურად წევრების ინტერესებს იცავენ.

საბანკო კომპერციის განვითარებაში მნიშვნელოვანი დახმარება უნდა გასწიონ საინფორმაციო სამსახურებმა, რომლებიც ბანკებს აწვდიან კვალიფიკაციურ, სწავლო ინფორმაციას სხვა საკრედიტო დაწესებულებებზე, კლიენტებზე, მათ კრედიტუნარიანობაზე, მენეჯმენტის დონეზე. ასევე სადაზღვევო სტრუქტურები, რომლებიც ამცირებენ ბანკის მიერ შესრულებული ოპერაციების რისკს, აუდიტური სამსახურები. ბოლოს, პერსპექტიულად უნდა ჩაითვალოს ბანკების ავტომატიზებული სისტემების შექმნა, რომლებიც ერთიანი ბანკთაშორისი შეთანხმების საფუძველზე შეიქმნა.

3. კომპერციული ბანკის სტრუქტურა და მისი საქმიანობის წარმატების ფაქტორები

კომპერციული ბანკის სტრუქტურა იგულისხმება მისი ყველაზე უფრო ეფექტური საქმიანობის სწავლა. შევთანხმდეთ, რომ ამ პრობლემის სრული თეორიული გააზრება ალბათ არ არსებობს. ამ თემაზე პუბლიკაციები ჩვენს ქვეყანაში არაა. დასაუღესოთს ლიტერატურა მხოლოდ ფრაგმენტებს გვთავაზობს. ერთი რამ ცხადია: თუ სტრატეგია დამუშავებულია, თუ მეცნიერული წარმოდგენა საბანკო საქმიანობაზე ფორმულირებულია, მაშინ ეს გადამწყვეტ ფაქტორს წარმოადგენს საბანკო საქმიანობის წარმატებისათვის.

გამოვეყოფთ, ჩვენი აზრით, ყველაზე უფრო მნიშვნელოვან დებულებას, თუ გვებათ ცენტრალურ იდეებს, რომლებიც განსაზღვრავენ კომპერციული-ბანკის განვითარებას.

ბანკის მიზნები და მისი განხორციელების ეტაპები ბანკის მოწყობისათვის უწინარეს ყოვლისა, ნათელი უნდა იყოს მისი მიზნები: როგორი ბანკის შექმნა სურთ მომავალში, როგორი პოზიციების დაკავება შესძლებს იგი. ამასთან, ნაყარაღეთა სხვადასხვაგვარი სტრატეგიული პოზიციებია. მაგალითად: საერთაშორისო დონეზე გასვლა და მსხვილი ევროპული ბანკის შექმნა, ან ბანკის, როგორც რუსეთის მსხვილ საკრედიტო დაწესებულების შექმნა, რომელიც განხორციელებს ოპერაციებს ევროპულ და მსოფლიო ბაზარზე და ბოლოს და ბოლოს უწყვეტილირება მხოლოდ რუსულ ბაზარზე საბაზრო წიშის შევსების პრინციპით მუშაობა.

რასაკვირველია, ბანკის პოლიტიკა ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში არაერთგვაროვანი იქნება. ბანკის მიზნების განსაზღვრა, როგორც საბანკო საქმიანობის აუცილებელი ატრიბუტისა,

თუ კი ის აძირებს სიონელში ბრძალ მუშაობას, მით უფრო არ ამოწურავს საკითხს. სტრატეგია, როგორც შეცნობა, არსებობს პრაქტიკული საქმიანობის გვერდით, რომელიც უზრუნველყოფს მის განხორციელებას, ვარაუდობს მართვის ინსტრუმენტების შექმნას და სასიკეთო კლიმატის შექმნას. სტრატეგია უნდა ითვალისწინებდეს საბანკო საქმიანობის საგარეო პირობებს, უნდა განსაზღვროს ის შედეგი, რომლისკენაც ბანკი მიისწრაფის. შეიძლება ითქვას, რომ სტრატეგია წარმოადგენს საერთო სისტემის საწილს, ელემენტს, საბანკო საქმიანობის წარმატების ფაქტორს.

სიონელში რას ნიშნავს შექმნა წამყვანი ვეროული ბანკი? ამისათვის, უწინარეს ყოვლისა, აუცილებელია დაიკავოთ წამყვანი პოზიციები ქვეყანაში. საქმეა განსტკიცდეს როგორც უნივერსალური ბანკი, მომსახურების ფართო პალიტრით. კომერციულმა ბანკმა, რომელსაც სურს გახდეს წამყვანი ვეროული ბანკი, თავისი საქმიანობის ორიენტირება უნდა მოახდინოს საერთაშორისო მასშტაბის მოთხოვნების მომსახურებაზე. განსაკუთრებით საბიურო ვაჭრობის სფეროებში და ინვესტიციებში. საფუძვლიანად და მუდმივად უნდა დასრულებდეს ვეროულ ბანკს, მნიშვნელოვან ბიზნესზე, ფასიან ქაღალდეზე ფასის დანერგვაზე. ასეთი ბანკი ვალდებულია ქონდეს საკმაო კაპიტალი შეიძღვროს საერთაშორისო ექსპანსიისათვის და რაც საკმაოდ მნიშვნელოვანია მაღალი ტექნიკური სტანდარტები (პირველი კლასის ტექნოლოგია, საბანკო ოპერაციების ელექტრონული განხორციელება, კომპიუტერი ბიზნესთან). ვეროული მასშტაბით ბანკი უნდა განაგრძოს თავისი ფილიალების ზრდა ქვეყნსა და წარმოადგენდეს მთელს მსოფლიოში. და ბიზნისს, უნდა აკავდეს ხელშეწყობის კადრების აუცილებელი რაოდენობა, რომლებსაც უცხო ენა ეცოდინება და ექნებათ საერთაშორისო საქმიანობის გამოცდილება. ამ შემთხვევაში სტრატეგია დროის მიხედვით უნდა (როგორც საერთო, ისე სხვის) ეტაპებად დაიწყო.

ამასთან უკვე ეტაპურა იგულისხმობს: დასაწყისში, რეზერვაციის, რევიზიების ბანკების დაყენება, ქვეყნის დონეზე გამოხედა (რასაკერძოდაც საკუთარი ოპერაციებით) შემდეგ იმ მსხვილი ბანკების რიცხვში შეყვლა, რომლებიც პროდუქტი ვაჭრობენ ვეროულ და მსოფლიო ბანკებზე და მხოლოდ შემდეგ შეუქციონირება, როგორც მსხვილი ვეროული ბანკისა.

თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ მსოფლიო მასშტაბის პროცნობით, 90-იან წლებში იფუნქციონირებს 30-50 საბანკო კონცერნი, ალბათ ჯერც ერთი ჩვენი კომერციული ბანკი წამყვან პოზიციებს უახლოეს დროში ვერ დაიკავებს.

კომერციული ბანკის მიზანი განისაზღვრება მისი შემოსავლის, რენტაბელობის, ბალანსის სტრუქტურის, მისი საქმიანობის მიმართულების (დუბლირებული პოლიტიკა, პოლიტიკა ფინანსურ ბანკზე, სასესიო პრიციპლის დაკრედიტების მიხედვით და ა.შ.) პოზიციიდან. ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში შეიძლება არსებობდეს საერთო მიზნები და კერძო მიზნები, რომელთა ფორმირება ხდება როგორც მიმდინარე კომერციული ბანკების სტრუქტურული მიზნების და ოპერატიული ამოცანების შეთავსებით კომერციული ბანკების სტრატეგიული და მიმდინარე დაგეგმვის შეთავსება უფლებას აძლევს თავიდან აიცილონ წარუმატებლობა თავიანთ საქმიანობაში, სრულად განახორციელონ თავიანთი ინტერესები კომერციის სფეროში. სათელი სტრატეგიული ორიენტაცია ბანკს მნიშვნელოვან იმპულსს აძლევს სამწარმოო საქმიანობის განვითარებისათვის.

კომერციული ბანკის სტრუქტურა ბანკის საქმიანობის ორგანიზაციაში. საკმაო მნიშვნელობა აქვს მის სტრუქტურას. ღილი ზანი ანა დასაუფლი მას შემდეგ, რაც ის ძველი სისტემის ანაბუქლს ატარებდა. ყოველი ბანკი თავის მართვის აპარატის წყობის პოზიციიდან დასაზავა ერთი და იგივე სტრუქტურას, რომელიც აირკვევდა მას მთავრ შექმნელებული ოპერაციების სიღარიბის (სიმწიკის) ძირითად დაკრედიტების მართვაში და ანგარიშსწორების ორგანიზაციაში. ბანკიან ვალდებულა საბანკო

ურთიერთობებზე აუცილებლად უნდა დამყარდეს ეს ერთგვროვნება. ფუნქციონალური ნიშნით აგებულმა კომერციული ბანკის მართვის სტრუქტურამ არ შეიძლება არ გაითვალისწინოს ოპერაციების გაზრდილი ჩამონათვალი, რომელიც მისთვის ტრადიციულადაა დამახასიათებელი. აქედან გამომდინარე, კომერციული ბანკის სტრუქტურა შეიძლება გამოიყურებოდეს შემოღწეწარად.

ბანკის მმართველობა
საკრედიტო კომიტეტი **სარევიზიო კომიტეტი**

სახანკო ოპერაციების დაგეგმვის და განვითარების სამმართველო

ბანკის სამურჩეო ანგარიშმართვის ლიკვიდობის ორგანიზაციის და საბანკო ლიკვიდობის მართვის განყოფილება.
ეკონომიკური ანალიზის და კლიენტების კრედიტუნარიანობის შესისწავლელი განყოფილება.
ბანკის კომერციული საქმიანობის საფუძვლების და გეგმების დამუშავების განყოფილება.
კლსენტებსაან კაპიტალის და მარკეტინგის განყოფილება.

დეპოზიტური ოპერაციების სამმართველო.

დეპოზიტური ოპერაციების განყოფილება.
სუონდო განყოფილება.

საკრედიტო ოპერაციების სამმართველო.

კლიენტების მოკლევადიანი და გრძელვადიანი დაკრედიტების განყოფილება.
მოსახლეობის დაკრედიტების განყოფილება.
დაკრედიტებასთან დაკავშირებული არატრადიციული საბანკო ოპერაციების განყოფილება.

სამუშაველო და სხვა ოპერაციების სამმართველო.

სატრანსპორტო ოპერაციების და მიწობილობითი ოპერაციების განყოფილება.
სახანკო მომსახურების განყოფილება.
ფასიან ქაღალდებით ოპერაციების განყოფილება.

საერთაშორისო საბანკო ოპერაციების ორგანიზაციის სამმართველო.

საკაღურტო და საკრედიტო ოპერაციების განყოფილება.

საადრიცხვო - საოპერაციო სამმართველო.

საოპერაციო განყოფილება.

საკსოხ ოპერაციების განყოფილება:
ხანგარიშსწორებო განყოფილება.

სამსახურები:

აღმინისტრაციულ - სამეურნეო განყოფილება.
იურიდიული განყოფილება.
კადრების განყოფილება.
ელექტრო - გამორთვითი მანქანების დანერგვის, ექსპლუატაციის განყოფილება.
სარევიზიო განყოფილება.

ადილი შესამჩნევია, რომ ბანკის მმართველობის რგოლების შემაღგენლობაში გამოყოფილია საბანკო ოპერაციების დაგეგმვის და განვითარების სამმართველო, რომლის შემაღგენლობაშიც შედის ბანკის სამეურნეო ანგარიშობის ორგანიზაციის და საბანკო ლიკვიდობის მართვის განყოფილება, ასევე ეკონომიკური ანალიზისა და კლიენტების კრედიტუნარიანობის შემსწავლელი განყოფილება, ბანკის კომერციის საქმიანობის საფუძვლების, გეგმების დამუშავების განყოფილება და მარკეტინგის განყოფილება.

შეიძლება ითქვას, რომ ღამაკათა ბანკის ტონის ცენტრზე, რომელიც ოპერაციების განვითარებას და მისი შესაძლებლობების პრეზენტაციას აკეთებს როგორც ეს სქეშიდან ჩანს, მმართველობითი რგოლების შემაღგენლობაში შედის სხვა სამმართველოებიც, რომლებიც ფუნქციონალურად აღადგენენ იმას, რითაც ბანკი ტრადიციულად არის დაკავებული ესენია: დეპოზიტური, სკრედიტო, სამუშაველო, სახგარიშსწორებო, საერთაშორისო და სხვა ოპერაციები. დანარჩენი ქვედასაყოფები შეადგენენ ბანკის იმ რგოლებს, რომლებიც ემსახურებენ მის ძირითად კომერციულ საქმიანობას.

რასაკვირველია, მოცემული სქემა საშავალითაა, რადგან ბანკის აპარატის სტრუქტურაზე უდიდეს გავლენას ახდენს მისი საქმიანობის მასშტაბები, სპეციალიზაციის ზარისხი. ამა თუ იმ ოპერაციების ჩატარების შესაძლებლობა. როგ შემთხვევებში ბანკი არ ასრულებს ამა თუ იმ მომსახურებებს. მისი ოპერაციების მოცულობა ძალიან უნიშვნელოა, იმისთვის, რომ მოახდინოს არა მარტო ხამმართველობა, არამედ განყოფილებების ფორმირება, მაშინ ბანკის აპარატის შემაღგენლობაში იქნება მომსახურების შედარებით პატარა უჯრულები, რომლებიც საბანკო საქმიანობის შესაბამის მხარეებს ემსახურებიან. მოცემული სქემა გვიჩვენებს მიდგომას მმართველობითი რგოლების დაკომპლექტებისთვის. იმ პრინციპს, რომელზეც დაფუძნებულია ამა თუ იმ აღმინისტრაციული ქვედასაყოფის ფუნქციონალური დანიშნულება. ბანკის სტრატეგიის პოზიციიდან მნიშვნელოვანია მმართველობის ისეთი ორგანიზება, რომ მან უასუსხოს გენერალურ ხაზს, რომლის ფორმირება ხდება განვითარების შესაბამის ეტაპზე.

ბანკის სტრატეგიული ორიენტაციის გვერდით, რომელიც საბანკო საქმიანობის მიღწევებს განსაზღვრავს, სპირია მენეჯმენტის ზარისხი და კვალიფიკაცია, ასევე მისი მარკეტინგული აქტიურობა გამოყოფთ. მოცემულ ფაქტორებს, მართალია თავიანთი საკეთარი საგანი აქვთ, მაგრამ მიუხედავად ამისა, სტრატეგიის პოზიციიდან მის განყოფილებ ნაწილს წარმოადგენენ. მაგალითად, რიოდეს სტრატეგიულ მენეჯმენტთან გააქვს საქმე. მას მოკლევადიანი პოზიციებიდან კი არა, არამედ გრძელვადიანი პერსპექტივების პოზიციიდან გარდაუვლად განუზიხლავთ. ეს საშუალებას იძლევა არა მოქმედებური შედეგის, არამედ მომავალში მუდმივი წარმატების მოსაღწევად. აქ

მოცუპული კატეგორიის შინაარსზე არ უნდა გაჭრდეთ, მასზე შეუდგომ თავებში იქნება ღაპარაკი. ჩვენთვის მთავარია - მათ გარდაუვალ ამასთან არანაკლებ, ჯიღრე თითო სტრატეგიის მნიშვნელობას გაესათ ხაზი. ერთს აღენიშნათ დასაუღეთის ბანკებმა უწინარეს ყოვლისა, მშვენიერი, მოწესრიგებული მენეჯმენტის და მარკეტინგის წყაღობით თაღინათ განვითარებაში ზარისზიანი ნახტობის გაკეთება შეიღეს. მართვის თანამედროვე მეთოდებზე, ტექნოლოგიაზე, ბანკის გარე სტრუქტურებთან ჟართო კავშირებზე ყურადღების გაზახვიღება, ჩვენ ბანკებსაც უღაოდ შეუძლიათ მისცენ მღღერი იმუღესი განვითარებისათვის. საქიროა აღენიშნოთ, რომ ამჟამად შესაძინრე მუხრუქს საბანკო მომსახურებებში, სწორედ ხამენარიეო კულტურის უქონლობა, მართვის არაჟექტური სისტემა წარმოადგენს.

კომერციული ბანკის საქადრო პოტენციული კომერციული ბანკის სტრატეგია ბანკის პერსონალის გარეშე წარმოუღგენიღა. ეს თემა იღენად მნაკულხიოგია, რომ სექციული წიღის არსებობას იმსახურებს. ხამენუხარიღ, ჩენი ეეონომიკური ლიტერატურა აქაც მწინია. ხინამღიღემი, ჩენ ისეთი ნამრომები არა გეკვს, საღაც აღნმუნელი პიროღება სეციულურად იქნებოღა გაანღიზებელი. ბირითადღ, როღესაც საბანკო კადრებზე სუღარო. ყვეღური მათ მომზადღებაზე ან გაღამზადღებაზე, თანამღებობის აღწერამღღ და პიროჟსიულ მოთხოვნამღღ, პერსონალის განვითარების გეგმამღღ დაიყარება. თემა, საქმე მხოლოდ ამში არ არის. მოუხეღაღღ მათი ღიღი მნიშვნეღობისა, განსაკუთრებით ახალ საბანკო ტექნოლოგიაზე გაღსეღის პირობებში, როღესაც საბანკო ურთოერთობებში ციღნის განახღება, საბანკო საქმის ახალი ჟიღოსოღისი ათოღსება ზღება, პრაქტიკაში, საქრეღიტო დაწესებუღებების აუციღებულ პირობად ხეზა სკოთხები დება. ისინი თაღისი მნიშვნეღობით პიროჟსიული სწავღების პირობღებს არ ჩამოეკიდღებიან.

მაგალითოსათვის ბანკის ზეღმმღკანეღობა აჯიღოთ. აღბათ, ჩენ მას ჯერ კიღვე ბეკრად ვერ გაჟახებთ. ბანკის ზეღმმღკანეღი ნომენკლატურეღი თანამღებობა არ არის. ის იღენად აღმინისტრატორი არაა, რამღენადღაც ბანკიერი ამ სიტყვის სრული მნიშვნეღობით. ესაა პიროჟსიონალი, რომელიც კომერციულ და ანალიტიკერ თოღსებებს ჟიღობს. ტყეიღად კი არ შეიციეს ინგლისური კომერციული ბანკის რეიტინგი ისეთ ირგანულ მაჩვენებელს რომელიც საქრეღიტო დაწესებუღებების ზეღმმღკანეღობას ახასიათებს.

მთელს მხოღლიოში ბანკზე, უწინარესყოღისა იმის მიხეღვით მუჯღობენ, თუ კინ ზეღმმღკანეღობს მას, როგორი პიროენება თაჟღღობარე, როგორია მისი პიროჟსიული და მორადური დინე, ბიზნესის ირგანისზების ნიჭი, საქმიანი ხალხის წრეში მისი ავტორიტეტი.

როღესაც კარგ ბანკზე ღაპარაკობენ, უწინარესყოღისა, მხეღვეღობაში აქეთ მღღადკულთოციური კადრების მქონე ბანკი. და ეს შემთხვეუთი არაა. ჩენ უკვე ავღნმუნეთ, რომ თანამედროვე ბანკში (რახაკეირიკვეღია საგრძნობღად განვითარებული საქრეღიტო დაწესებუღებების ქიღლით), კღიენტები იმიტომ კი არ მიღიან, რომ მიიღონ ეს თუ ის ჟინანსური მომსახურება, არამედ იმიტომ, რომ ბანკის რჩევა მიიღონ, ბიზნესის სწორად ირგანისზების საქობში.რახაკეირიკვეღია, მისთვის, რომ მუშაობს ამგვარი ზარისზი უზრუნვეღყოთ, ბანკში ისეთი ძღიერი გუნდი უნდა იყოხ ჩამოყაღობებული, რომელიც მღღალი პიროჟსიული ავტორიტეტის მზარის დაქერას შეუღებს.

როგორ შევქმნათ ასეთი გუნდი? ერთხან მიჩნებს როგორ დაუქჟიღებაროთ მისი მუშაოღა და როგორ გაუხაღოთ პიროღექტიული? ამ თოთხებს მუერენობის კადრებისათვის ღიღი მნიშვნეღობა აქეთ. თითოეულ მათგანზე შეიღება შევადგინოთ ტრაქტატი. ყვეღა წერიღმანზე არ შეეჭრეღები

და მზიდოდ უფრო პრინციულ მხარეებს მივაქცევთ ყურადღებას. კერძოდ, კადრების შერჩევის საკითხს.

ყოცა რამ სახასირო კადრების შერჩევაზე ვფიქრობთ, რომ განათლების ცენტრის საფუძველზე, თანამდებობის დაკავების შექმნილი სისტემა სერიოზულ კორექტირებას საჭიროებს. უმაღლესი განათლება (მათ შორის სახასირო) სამუშაოზე მიღებისას და მათ უფრო ხელმძღვანელი თანამდებობის დაკავებისას, ერთდერით კრიტერიუმი არ უნდა იყოს. ბანკის ამა თუ იმ მონხელის, რომლის ჩამოყალიბებაც ხდება საერთო ერუდიციის და პროფესიული ცოდნის მეშვეობით, უნდა მიეცეს დიდი შანსი როგორც ბანკში, ისე საზოგადოებაში უფრო მაღალი თანამდებობის დასაკავებლად. უნივერსიტეტის (ინსტიტუტის) დამთავრების დიპლომი შენეჯერის საგარპდის დასაკავებლად მუდმივი საშუაო არ უნდა იყოს. ჯერ სპეციალისტი უნდა გახდეთ, პროფესიული ვარგისიანობაა ზღლის ხელმძღვანელობის უნარი დამატკიცოთ. ამჯვარი თვისებები თავისთავად არ მოიღის. დიპლომთან ერთად აუცილებელია პრაქტიკა და გამოცდილება. ცხოვრებაში შეიძლება ისე მოხდეს, რომ თანამშრომელი, რომელსაც სპეციალური განათლება არა აქვს (სპეციალური უმაღლესი ან საშუალო სახასირო განათლება) აღმოჩნდეს უფრო საჭირო, ვიდრე სახასირო განათლების დიპლომიანი სპეციალისტი.

ეს მხეველობები არ წარმოადგენს აბსტრაქტულს, პირიქით ისინი საფუძველს გააძღვემენ გავყეთით პრაქტიკული დასკვნები.

პირველი დასკვნა იმაში მდგომარეობს, რომ ბანკში საშუალო სავადღებელი არაა წიყყართ ზღლის, რომელსაც სპეციალური განათლება აქვს. ზოგიერთი ინგლისური კომერციული ბანკის მუშაობა გვიჩვენებს, რომ ბანკში საშუალო მოხული თანამშრომლები, მაგალითად ფინიკონი, ქიმიკონი, ისტორიკონი და სხვა განსზღვრული სტაჟირების გავლის და სწავლების შემდეგ აღმოჩნდებიან საკლები დოგმატები.

განწათ რა ფართო თვალთხედა, ისინი სრულად აღიქვამენ ამა თუ იმ პრობლემას, ამიტომ აღმოჩნდებიან უფრო პერსპექტიული თანამშრომლები. რასაკორეკლა, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ამით ჩვერ ბანკებს ეუბიბებთ სასახურში მიიღონ არა სახასირო პროფესიის მოხელეები. ასეთი ვარაუდი უბრალოდ ახსრადელი იქნებოდა. საქმე იმაშია, რომ, ბანკებს სჭირდებათ არა უბრალო სპეციალისტები, არამედ სინამდვილეში განათლებული ზღლი, რომელთა ინტელექტუალური პოტენციალი შეიძლება გაყყნოს საკრედიტო დაწესებულებები კომერციის უფრო მაღალ საფეხურზე.

მეორე დასკვნა იმაში მდგომარეობს, რომ ბანკში საშუალო მიღება საჭიროა არა დიპლომის წარმოღვენით, არამედ პატარა გამოცდის, ტესტის საფუძველზე. რომელიც საშუალებას იძლევა გავრყეთ პრეტენდენტის შესაძლებლობებში. ტესტში შესული კითხვები არა მარტო ხუფთა სახასირო პროფესიული ხასითისა უნდა იყოს, არამედ გამოსაყვლის განვითარების საერთო დონეს უნდა განსზღვრავდეს. ყოველ ბანკში შეიძლება იყოს საკეთარი "საფორამო" ტესტი. აქ ეტალონი არაა საჭირო, თუმცა, ტესტი კონკერსისთვის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს, რომელსაც ბანკი განსზღვრული თანამდებობის მიხედვით წინასწარ აცხადებს და რომელიც აბიტურიენტს შესაძლებლობას აძლევეს წინასწარ მოეწადოს მომავალი გასაუბრებობსა და ტესტირებისათვის.

მესამე დასკვნა ეხება კადრების ვაღმზადებას და ხელშეირედ სწავლებას, ეს იმაში მდგომარეობს, რომ ბანკთა, რომელიც თანამშრომლებს აგრეებს, უნდა იზრუნოს მათ სტაჟირებაზე და პროფესიულ ზრდაზე. ამასთან სპეციალისტების შერჩევა ხდება არა აუცილებლად განსზღვრულ თანამდებობაზე. დიდი მნიშეყრლობა აქვს საშუაოზე ისეთი მოხულის აყყნას, რომლის პოტენციული შესაძლებლობანი საკმარის დასაყრუებლად გამოვიღინდა. შუაღობი სტაჟირება ბანკის ხელმძღვანელობას უჩვენებს თუ სად შეიძლება

შესაძლებლობების სრული გამოყენება. სწავლება შეიძლება განხორციელდეს სხვადასხვა ფორმით.მაგ. მსხვილ ბანკებს შეუძლიათ შექმნან საკუთარი სკოლები(აკადემიები) სპეციალური, მცირე ადმინისტრაციით და მასწავლებლების შტატით. მასწავლებლებს შორის შეიძლება იყვნენ საკრედიტო დაწესებულებების თანამშრომლები. უნდა ვიპოვოთ, რომ მოცუვლი გზა უფრო პროდუქტიულია შექმნილ ვითარებაში. სახელმწიფოს მიერ კადრების გადამზადების საკითხის გადაწყვეტის ღირდინი - ნიშნავს, როგორც ამბობენ, ზღვასთან ელლო კარგ ამინდს, ელოლო წარმოუდგენელს. ფართო მასშტაბის ბანკების გარდა, ამას ჯერაცინ გააკეთებს.

მნიშვნელოვანია იმის გაცება, რომ გარდა დეკლარაციისა, რომლის ხარჯები განათლებაზე წარმოადგენენ კაპიტალის ყველაზე სარგებლიან დახანდას, საკირაა მოქიელება. ყველაყერი ძალზე უბრულოა: იმისათვის, რომ ღირზევი კადრები წყვეტენ ყველაყერს, გაეზადოთ სიცოცხლის უნარაინი, საჭირაა კადრები ჩადოთ ფული, თუცა რუალობა ისეთია, რომ ჩვენს ხანელმწიფოს, თანამედროვე საფინანსო მდგომარეობის გათჟალისწინებით, არ შეუძლია უბრუეკვდუოს, მოცუველი პრობლემის გადაწყვეტა. კომერციული ბანკები, რომლებიც ამ საქიეს კიდებენ ზელს, ირამგ მოგებაში აღმოჩნდებიან: ამხადებენ კადრებს თავისთვის და უწყვენ სხვებს კიდევ ერთ მომსახურებას, განათლებაში კაპიტალის დახანდას, მოცუველ შემოთხვევაშიც, ირამგად ანახლაურება: საკუთარი კადრების ყუადოთიკაციის ამადლები შედეგად და ახალი მომსახურების გაყიდვის შედეგად. ამრიგად განათლება, ნამდუოდ იქცევა უადრესად უმადლეს საქიედ კომერციულ საქიედ. მსხვილი ბანკისათვის რომელიც ზელამადგანელობს განსახდერული სტრატეგიული ხანოი, ამის არ გამოყენება, არა ზენებრიუ იქიეხილა.

ბანკის პერსონალის შემოაბის დასახუთება. სტრატეგიის პოზიციიდან, რომელიც მიმართულია ძლიერი ბანკის ფორშირებისაკენ, ცენტრალურ საკითხს წარმოადგენს. მუშაობის დასახუთების საკითხი, ეფექტური მუშაობისათვის ბანკის პერსონალის დაინტერესება. მენეჯმენტი და მარკეტინგი, მადამწარმოებელი შირამა სინამდვილეში შეიძლება მხოლოდ მაშინ შედეგს, რიცა სწირად გადაწყვეტოთ ამ საკითხს.

აქ ცნობილია ირი გზა: იძულება, დასახუთება, შიში და შინგანი რწმენა. პირველი მიმართულების შესახებ ყვებიან ერთ ისტორიას: ძალიან მდიდარმა შამამ, რომელიც ნუთობს და მიწებს ფლობდა, 200 ახადგაზრდა შერობა და მისცა წინადება გადაეცურათ აუზი,სადაც ადგატორები იყენენ. ვინც აუზს გადაეცურავს, - თქვა შამამ, მას შეუძლია აირჩიოს ან 1 მილიონი დოლარი ან 1000 აკრი ნუთობიანი მიწა, ან თუ მოისურვებს, ჩემი ქალიშვილი შერითოს ცოლად, რომელიც ქონების მემკუდრუა. ჯერ მოასწრო შამამ ამ პირობის გამოცხადება, რომ ერთი ახადგაზრდა თჟალისდახამშამებაში წყადში აღმოჩნდა, და ყველა დასწრის გასაყირად მშვიდობიანად გასცურა აუზის მეორე მხარეს. ამორჩიე, - უთხრა შამამ, - გინდა მილიონი დოლარი? - არა, უნახუხა ახადგაზრდამ. მაშინ წაილე 1000 აკრი ჩემი მიწა, - არა, - ისევ უნახუხა ახადგაზრდამ, მაშინ წაიყვანე ცოლად ჩემი ქალიშვილი, დათსნმილა შამი, - არა - ჯიუტობდა ახადგაზრდა, - ბოლოსდაბოლოს რა გსურს, - შეეკითხა გაყირეხული შამი. მე მინდა თიცოლე, თუ ვინ გადამაგდო აუზში.

ნამდვილად, შიში შეუძლია თავისი საქმის გაყეთება, განსახდერული შედეგის მოცუვა, მაგრამ ამასთან ერთად ის ისეთ სურვილებს ბადებს, რომლებიც არ ემთხვევა სხვის სურვილებს. თემცა საქიე იმამა, რომ საბოლოო შედეგის მიდწევის სურვილი საერთო უნდა იყოს.

როგორ გაუკუთოთ ისე, რომ ძალდატანების გარეშე, შიშის გარეშე ბანკის კოდექტიეს საერთო სურვილი იყოს უფრო ეფექტური მუშაობის მიდწევა? მორალური სტიმულების

მეშვეობით ამ პრობლემის გადაწყვეტის მდგომარეობა არ გამართლდა. შრომის მაღალი წარუშვრელი არ იქნა მიღწეული. რჩება ერთი, შრომის მოტიუაცია. მაღალი სარგებლის მიღების იმედით. უნდა ითქვას, რომ იქ, სადაც ეს პრინციპი თანმიმდევრულად გამოიყენება, შედეგიც სახეზეა. როდესაც მუშაობენ შედეგის მისაღწევად, როდესაც ყველა ამ შედეგის თანამონაწილედ განსწავლეს თავს, მოგება დაუყოვნებლივ მიიღება.

ამ იდეის განხორციელებისათვის ათეული ზერზი არსებობს, მაგალითად, ბანკები ახორციელებენ თავიანთ კაპიტალის აქციონირებას, პრემიების მაღალეფექტურ სისტემას აშუშავენ, თავიანთ თანაუბრობებს აძლევენ მრავალჯერ შეღავათებს (უფასო მგზავრობა, კუბა, დასვენება) და სხვა. სტრატეგიის პოზიციიდან მთავარი ეს კი არაა, მთავარია პერსონალის მაღალი ზედუფასით უზრუნველყოფა. სტრატეგიის პოზიციიდან ბანკი, რომელიც შიშისწრაფვის ძლიერი საკადრო პოტენციალის ფორმირებისაკენ, თანამშრომლებს უნდა უზღვიდეს მაღალ ზედუფასს. სხვაგან სამუშაოდ ვინ წავა, თუ კი კომერციულ ბანკში შექმნილია აქტივობები ატმოსფერო და უზრუნველყოფილია შრომის მაღალი ანაზღაურება. როგორც ამბობენ - "სიკეთისაგან სიკეთეს არ ეძებენ". ყველა განერდება ასეთ სამუშაოზე, ეცდება უკეთ იმუშაოს, იმიტომ რომ ისიც საკმარის დაჯილდოვდება ასეთი მუშაობისათვის. ცუდია იმ ბანკებისათვის, რომლებიც თავიანთ თანამშრომლებს ზედუფასს უზრუნველნიან მათი სამუშაოს შინაარსის რეალური გაუმჯობესების გარეშე. არაფერი ისე არ აფუჭებს ხალხს, როგორც მაღალი ზედუფასი უსაფუძვლო სამუშაოსათვის. აქ მოქმედებს იწყობის სხვა დაუწერელი ეკონომიკური კანონი. რაც უფრო მაღალია გაუმართებლად გადახდილი ზედუფასის ნაწილი, საბოლოო ჯამში მით უფრო დაბალია შრომის წარუშვრელიება, მართალია, არავინ არის პერსონალისათვის ზედუფასის გაზრდის წინააღმდეგი, მაგრამ ის უნდა თანხლებდეს (მოხელეს) მასუხისმგებლობას სამუშაოს მიმართ. მხოლოდ იმას უნდა მისცეს მაღალი ზედუფასი, ვინც მთლიანობაში ნამდვილად ამბიციურ ბანკის მუშაობის ეფექტურობას ნამდვილად ზრდის ბანკის პროდუქტს და საკრედიტო დანერგებულების შემოსავალს

ასეთია, ჩვენი აზრით, სტრატეგიული ფაქტორები, რომლებიც საბანკო საქმიანობის წარმატებას უზრუნველყოფენ. ამ ფაქტორების გარდა არსებობენ სხვა ფაქტორებიც, მათ შეიძლება დაეარქვათ იპერატივიზაცია.

კომერციული ბანკების წარმატების იპერატიული ფაქტორები. წარმატება იშვიათად მოდის მოულოდნელად. ბანკი ჩვეულებრივად, ყოველდღიური დაბაზული მუშაობაა. წარმატების მიღწევა მხოლოდ მაშინ შეიძლება, როდესაც საბანკო პოლიტიკა ორიენტირებულია განსახლებულ ფასეულობებზე, რომელსაც აქტივობად მივხვდებით სასურველ მიზანთან. ნაწილობრივ ჩვენ მათზე უკვე ვისაუბრეთ. შესაძლებელია ისინი რაოდენობრივ განზომილებებს არ ემორჩილებიან, თუმცა კომერციული ბანკის საქმიანობის შედეგებზე დადებითად მოქმედებენ.

იპერატიულ ფაქტორებს შორის უნდა გამოვიყოთ კომერციული ბანკების კლიენტებზე ორიენტირება. კლიენტი ყოველთვის მუყუა და მართალია, ეს ღირსეული კი არაა, ბანკის ქცევის ნამდვილი ფილოსოფიაა, რომელიც განსაზღვრულია შემოსავლის მილიონებზე. ჩვენს პირობებში ამის გაკეთება ადვილი არაა. რადგან მუერსეობა ხანგრძლივი დროის მანძილზე იზრდება და ბანკის დიქტატით და არა პირიქით. მიუხედავად ამისა, იქ, სადაც ბანკს შეუძლია გაიმარჯვოს თავის თავზე და ბოლოს და ბოლოს ერთდღიურ სწორ გზას დაადგეს, წარმატება გარდაუვალია.

ისე უნდა გაკეთდეს, რომ თუდაპირველად მოსახლეობას არ ეშინოდეს ბანკში წასვლისა. კანადელი მწერალი სტივენ ლიოკოი თავის მოთხრობაში "ჩემი საბანკო ეპიპეა", აღწერს იმ შემთხვევას, როდესაც ის ბანკში მივიდა თავისი დანაზოვის 50 დოლარის შესატანად. ის იმდენად

შეშინებული აღმოჩნდა კერძობით, სარკმლებით, სეიფებით და ფულით, რომ საბოლოოდ შეცდა. თავდაპირველად ფული შეიტანა ანგარიშზე, შემდეგ კი შეუცდომით მოხსნა ანგარიშრიდან. იმ დღიდან მე ბანკთან საქმე აღარ მქონია, - წერს ლიკოკი, - ყოველდღიური ხარჯებისათვის ფულს შარვლის ჯიბეში ვინახავ, ზოლო დანაზოგს კი ძველ წინადაში. მისი ეს მოთხრობა გამოქვეყნებული იყო 1894 წელს. თუმცა მას ჩვენთვის დღესაც აქტუალური მნიშვნელობა აქვს. ჩვენი მოსახლეობა არაა შეჩვეული ბანკთან ურთიერთობას. მრავალი წლის განმავლობაში დაგროვების ფილოსოფიის მიმართ ზიზღის პრაქტიკაა და მილიონობა, ბანკები ხალხის ცნობიერებაში თითქოსდა მდიდრებს ეკუთვნოდათ. უბრალო ხალხს იქ არაფერი ესაქმებოდა, ბანკს ამან უდიდესი დანაკარგები მიაყენა. ცნობილია, რომ საკრედიტო დაწესებულებებს ეფექტურად არსებობდა არ შეუძლიათ თუნდაც პატარა დანაზოგების შეგროვების გარეშე. კომერციულ ბანკებს მოუწევთ გადაღობონ ხალხის შიში საკრედიტო დაწესებულებების მიმართ, დაიწყოთ გაუწიონ პრაქტიკა დანაზოგების შეგროვებისას, დაწერონ მოპირდაპირების და დაგროვების გეგმობა. მაქსიმუმ უბრალოება, უდიდესი ყურადღება, კეთილ განწყობილება და რეკლამა, - აი ის, რაც ჩვენს მოსახლეობას თავდაპირველად ჰქონდა.

რასაკვირველია კლიენტებზე ორიენტაციას სხვა მხარეებიც გააჩნია. ისინი ჩვენ უკვე ვახსენეთ, რადგან კლიენტებთან თანამშრომლობას შევხვით. ბანკებისადმი ნდობას მოიპოვებენ არა ერთ დღეში, არამედ ყოველდღიური სტაბილური პოლიტიკით, რომელიც ორიენტირებულია სწარმოების და მოსახლეობის მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებაზე. აქცენტები, კლიენტთან ნდობით და მარტინორული ურთიერთობების ყოველმხრივ განვითარებაზე პრაქტიკულად უნდა ზონიტივდებოდეს მრეწველთა ფილოსოფიის და ბანკის პარალელურად გაყიდვით, რომელიც ორიენტირებულია ბაზარზე და მის ცვალებად მოთხოვნილებებზე. საბანკო საქმიანობის წარმატების მნიშვნელოვანი ოპერატიული ფაქტორებს წარმოადგენს დანახარჯების სტრატეგია, შრომის დანახარჯებზე ეკონომია, საბანკო მომსახურების ღირებულების შემცირება. საოცარია მაგრამ, ბანკებმა ზშირად არ იციან რამდენად უნდა გაყიდონ თავიანთი მომსახურებები. რასაკვირველია მომსახურებებზე ფასების პრეისკრანტი არსებობს, მაგრამ მას დაუმთავრებელი ხასიათი აქვს და ზშირად არ ასახავს კომერციული ბანკის ნამდვილ დანახარჯებს. თვით ბანკს შეიძლება არ ქონდეს მონაცემები იმის შესახებ, თუ რა უჯდება მას ესა თუ ის ოპერაცია. სამწუხაროდ, ჩვენს ბანკებს საკუთარი ხარჯების ეკონომიის გრძობა დაკარგული აქვთ. გაქრა ისეთი ცნობები, როგორიცაა საკრედიტო მანეთის თვითღირებულება, რის გარეშეც ეფექტური პოლიტიკის გატარება შეუძლებელია. მაკრ კონკრეტულ ბრძოლაში გადარჩენა დღი შექმნილი მითლება, მხოლოდ ეკონომიის ბაზაზე, რესურსების მიმართ ყურადღებით და ამოკლებულით და ხსნარების ბრუნვალობის დაქირებითა არის შესაძლებელი. შესაბამისად, აქაც ბანკებმა უნდა გადაღობონ არა მარტო საკუთარი თავი, არამედ შექმნან მექანიზმი, რომელიც განაძირობს წარმოებული დანახარჯების ეკონომიას, საბანკო პარალელურად თვითღირებულების შემცირებას.

კომერციული ბანკის წარმატებას უზრუნველყოფს შედეგი ფაქტორები: ყოვლის მომცველი ინფორმაციული სისტემების უცხოურ ბანკებთან თანამშრომლობა, საბანკო საქმის დიფერენციალური (დარგების, საკუთრების ფორმების, მომსახურების სახეების მიხედვით) შიდა საბანკო კრედიტის ირგვინაში, საბანკო მომსახურებების ახალ ტექნოლოგიაზე გადასვლა.

საბანკო მენეჯმენტი

1. მენეჯმენტის ცნება, მისი ძირითადი პრინციპები

მენეჯმენტი - ესაა მენეჯერება, ყველაზე უფრო რაციონალური, ორგანიზაციის და მართვის სისტემის შესახებ. მენეჯმენტის შინაარსის ახსნა სხვადასხვანაირად შეიძლება. სიტყვა მენეჯმენტი ჯერჯერობით უკუპირიკებენ ადამიანთა კოლექტივის ორგანიზაციის და მართვის. ფართო გაგებით - ბანკის და მისი პერსონალის საქმიანობის ორგანიზაციის და მართვის.

მენეჯმენტის საუბედესო შედეგს ადამიანური ფაქტორი, რომელიც მდგომარეობს მართვის სუბიექტის მიერ საკუთარი საქმის ცოდნაში, საკუთარი შრომის და კოლექტივის მუშაობის ორგანიზაციის შესაძლებლობაში, თვითგანვითარებით დაინტერესებაში და შემოქმედებით საქმიანობაში. მენეჯმენტის ცენტრალურ ფიგურად გამოდის პროფესიონალი - მმართველი, რომელსაც შეუძლია დაინახოს იმ საქმის განვითარების პერსპექტივები, რომელსაც ის ეწევა იგი დასახული მიზნის მისაღწევად რეალური სიტუაციის სწრაფი შემფასებელი და ოპტიმალური გადაწყვეტილების მიღებით არის. ამასთან დაკავშირების მენეჯერი უნდა ფლობდეს შემდეგ განსაზღვრულ პროფესიონალურ და პირად თვისებებს: მაღალი კომპეტენტურობა, ხსარტი აზროვნება, რისკის გაწვევის უნარი, შეუპოვრობა, დასახული გეგმების განხორციელების შესაძლებლობა, კოლექტივის ლიდერობა.

განვითარებულ ქვეყნებში მენეჯმენტი საწარმოს უწყვეტურობის ამაღლებას მნიშვნელოვან ფაქტორთა რიცხვს მიეკუთვნება. უკანასკნელ წლებში მას ენიჭება განსაკუთრებული მნიშვნელობა, რადგან მენეჯმენტი დანახარჯების მნიშვნელოვანი შემცირებით, დამატებითი კაპიტალის ჩადების გარეშე მაღალი შედეგების მიღწევას საშუალებას იძლევა. მენეჯმენტის ძირითადი მიზანია - მართვის უფრო რაციონალური სისტემის გამოყენების გზით მოგების მიღება. ამასთან დაკავშირებით მენეჯმენტი მჭიდროდაა დაკავშირებული ბიზნესთან, სამეწარმეო საქმიანობასთან, რომლებიც განვითარებულ საბაზრო ურთიერთობის ქვეყნებში მკაცრი კონკრეტული პირობებში მომდინარეობს. მოგების მისაღებად ან უბრალოდ განვითარების ნორმალური წინაპირობებისათვის, მართვის სისტემის მუდმივი სრულყოფილობისათვის, აუცილებელია თორიულ ცოდნის სწრაფად დაუფლება და პრაქტიკაში ცვალებად სიტუაციებში ახალი, პარადიგმალური გადაწყვეტილებების პოვნა.

მისწრაფება მოგების მიღებისაკენ - მენეჯმენტის ურთავლერო მიზანს არ წარმოადგენს. თანამედროვე მენეჯმენტში იზრდება სოციალური ეთიკის როლი, რაც მენეჯმენტის საქმიანობაში საზოგადოებრივი მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად აქცენტის გაკეთებას ნიშნავს. არა გამორჩენისკენ და მოგების ზრდისკენ მისწრაფება, არამედ საზოგადოებისათვის აუცილებელი საქონლის წარმოების და მომსახურების გაფართოება, რომლებიც განსაზღვრავს სამეწარმეო საქმის სოციალურ ეთიკას. ბოლო წლებში მის მიზნებს მიეკუთვნება აგრეთვე კოლექტივის სოციალური პრობლემების გადაწყვეტა, რის გარეშეც ადამიანს არ შეუძლია თავის პოტენციალს სრულყოფილად გაუკეთოს რეალიზება, სრული ძალისხმევით იმპრობის.

მენეჯმენტს, როგორც მენეჯერებს ახასიათებს შემდეგი პრინციპები, რომლებიც საქმიანობის ყველა სფეროსათვის არის დამახასიათებელი: კონკრეტული მიზნების მისაღწევად; მართვის სუბიექტის მოქმედების მიმართ, მიზნის ერთმანაზა, მისი მიღწევის შედეგი და საშუალებები; მართვის პროცესის კომპლექსურობა, რომელშიც დაგეგმვა, ანალიზი, რეგულირება და კონტროლი არის ჩართული; პერსპექტიკული და მიმდინარე დაგეგმვის ერთმანაზა, რომელიც მის უწყვეტობას უზრუნველყოფს; მმართველობითი გადაწყვეტილებების მიღებაზე, როგორც მათი განხორციელების მნიშვნელოვან ფაქტორზე კონტროლი; მთელი კორპორაციის წარმატებების და თითოეული მისი წევრის მიღწევების შემოქმედებითი აქტიურობის მატერიალური და მორალური სტიმულირება; კორპორაციის თითოეული წევრის მიმართ ინდივიდუალური მიდგომა, რაც მისი პოტენციალის მაქსიმალური გამოყენების საშუალებას იძლევა; თითოეული თანამშრომლის კვალიფიკაციის ამაღლებით, მუდმივი სწავლით, ახალი ცოდნის და საქმიანობის სფეროების დაუფლებით დაინტერესება; კორპორაციაში უსაზღვროდ კლიმატზე ორიენტირება; მართვის ორგანიზაციული სტრუქტურის მოქნილობა, რაც ფუნქციონალური და მმართველობის ამოცანების გადაწყვეტის საშუალებას იძლევა; ბანკის თანამშრომლებისათვის მენეჯმენტის საფუძვლების ცოდნა ორბზრვი მნიშვნელოვანია: უწინარეს ყოვლისა, ბანკის კურობის სტრუქტურის შექმნის მენეჯმენტის დონის შეფასება სწარმოებში, ორგანიზაციებში, კორპორაციებში, რომლებიც ბანკის კლიენტები არიან ან ხერხ გახდნენ.

საზღვარგარეთის კურობის კორპორაციული ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ მენეჯმენტის ზარისხი სწარმოების ფინანსური მდგომარეობისა, მათ შორის კრედიტუნარიანობის მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს. გურ-ში მენეჯმენტის ცუდი ზარისხის გამო ფირმების და კურობის სწარმოების დაახლოებით 40 % გაკორტდა. ამიტომ მენეჯმენტის დონის შეფასება კრედიტუნარიანობის ანალიზისა და მასთან საკრედიტო ურთიერთობების დამყარების რისკის ზარისხის განსაზღვრისას ერთ-ერთ შემადგენელ ელემენტს წარმოადგენს. გურ-ის რიგ კომპანიებში ბანკების პრაქტიკულ საქმიანობაში მენეჯმენტის შემდეგი სარეიტინგო შეფასება გამოიყენება: 1 ბალი-ყველა დარგებში მაღალი პროფესიონალური და პირადი კვალიფიკაცია; 2 ბალი-კარგი კვალიფიკაცია, განსაკუთრებით ცალკეულ დარგებში; 3 ბალი - საშუალო კვალიფიკაცია; 4 ბალი - შესაძლოა სისუსტე ცალკეულ დარგებში; 5 ბალი - არა საკმარისი დონე.

ბალების ზრდა რისკის ზარისხის გადიდებას ნიშნავს. მაქსიმალური ბალის შემთხვევაში (10) პრობლემურად ითვლება ფირმასთან საკრედიტო ურთიერთობების დამყარება.

ბანკისათვის, რომელიც ფულადი ბაზრის კონუნქტურის განუწყვეტელი ცვლილებით მუშაობს, მნიშვნელოვანია საკუთარი მენეჯმენტის, რომელიც მის წინაშე მდგომი ამოცანების უფრო წარმატებით გადაწყვეტის საშუალებას იძლევა.

2. საბანკო მენეჯმენტის თავისებურებანი

საბანკო მენეჯმენტს გააჩნია განსაზღვრული სპეციფიკა, რომელიც მოცუპული ქვეგანყოფილების საქმიანობის ხასიათით, შრომის საზოგადოებრივი დანაწილებით არის განმარტებული, როგორც აღნიშნეთ ბანკი, გამოდის თავისებურ დანესებულებად, რომელიც ბიზნესს ეწევა. მის განკარგულებაში მყოფ საკრედიტო რესურსებს სწარმოებს, ორგანიზაციებს, კორპორაციებს, მოსახლეობას, სხელებს იძლევა. ამიტომით ფულად საშუალებებზე მათ

მოთხოვნებს აკმაყოფილებს. ამასთან ბანკი სხვისი ფულით "შეშაბს". მასში წრებრუნულია განთავისუფლებული სხვადასხვა მესაკუთრეების, სახელმწიფო ორგანიზაციების და დაწესებულებების, საკუთრი დაწესებულებების და საზოგადოებების, კოოპერატივების, კერძო პირების ფულადი სახსრებია აკუმულირებული. ამის შედეგად ბანკი საზოგადოებრივი კაპიტალის განმკარგებელი და შემანახველი ხდება, რაც განაპირობებს ბანკის ანგარიშებზე არსებული კლიენტების ფულადი საშუალებების შენახვას და ამაზე მასხისიმპელობას. ამრიგად, ბანკი არამარტო თავისი პირადი, არამედ საზოგადოებრივი ინტერესების გამომსახველად გამოდის; ბანკისათვის ყოველთვის იყო დამახასიათებელი ინტერესების აგვარი შეხამება. ამის გარეშე ბალანსის ლიკვიდობის უზრუნველყოფა შეუძლებელია. ეს კი ფულად ბაზარზე ბანკის მდგრადობას ნიშნავს.

ამავე დროს ბანკის საქმიანობაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს სახელშეკრულებო ურთიერთობებს, რომლებიც მარტნიორულ ხასიათის ატარებენ მარტნიორული ურთიერთობებისათვის დამახასიათებელია ისეთი თვისებები, როგორიცაა ხელობა, ურთიერთსარგებლობა, გადაწყვეტილებების და მოქმედებების კოლექტიურობა შემთხვევითი არაა, რომ ურთიერთსარგებლოანი საკრედიტო გაროგებები პირობების კოლექტიურ განხილვას, კომპრომისზე წასვლის ცოდნას გულისხმობს.

როგორ გავლენას ახდენს ინტერესების შეხამება საბანკო მენეჯმენტის შინაარსზე?

უწინარეს ყოვლისა, ის გამოხატავს მთელი საბანკო მენეჯმენტის მიზნების სპეციფიკას, რომლებიც შემდეგში მდგომარეობს: ფულადი ბაზრის პირობებში ბანკის, როგორც სამუერნო სუბიექტის რესტაბელური მუშაობის უზრუნველყოფა; ბანკის ბალანსის ლიკვიდობის უზრუნველყოფა, როგორც მისი სიმძლავის გარანტია, კრედიტორისა და მუანახრის ინტერესების დაცვა; კლიენტების მოთხოვნილებების მაქსიმალური დაკმაყოფილება, იმ მომსახურების მოცულობით, სტრუქტურით და ხარისხით, რომელსაც ბანკი ეწევა და რომელიც განპირობებულია ზნერძლივი და მყარი საქმიანი ურთიერთობებით.

მოცუბული კოლექტივის საწარმოო, კომერციული და სოციალური პრობლემების შეხამების წარმატებით გადაწყვეტა;

სპეციალისტების მოწოდების, გადაწვლების და განწილების ეფექტური სისტემის შექმნა, რაც მათი პროტენციალური შესაძლებლობების სრულად განხორციელების საშუალებას იძლევა.

აღნიშნული მიზნების შესაბამისად, საბანკო მენეჯმენტი რიგი რაოდენობრივი, ხარისხობრივი და სოციალური მაჩვენებლებს შესრულებს ირიფიტირებული.

რაოდენობრივ მაჩვენებლებს საბანკო საქმიანობის მართვის ყველა სფეროსთან აქვთ ურთიერთობა. ბანკის კლიენტების და მათი ანგარიშების რაოდენობა, დეპოზიტების მოცულობები, კრედიტორული დაბანდებები, ინვესტიციები, ბანკის მიერ შესრულებული ოპერაციების და მომსახურების მოცულობა, აი, მხოლოდ ზოგიერთი მაჩვენებლის ჩამონათვალი, რომლებიც საქმიანობის საერთო შედეგების ანალიზის და შეფასებისათვის გამოიყენებიან.

ხარისხობრივი მაჩვენებლების რამდენიმე ჯგუფი შეიძლება გამოვყოთ. პირველ ჯგუფს ბანკის შემოსავლების და გასავლების მაჩვენებლები შეადგენს. მათი დახმარებით ხდება ბანკის რენტაბელობის მართვა. მეორე ჯგუფი მოიცავს სახსრების ბრუნვის სისწრაფის მაჩვენებლებს, ოპერაციების შესრულებაზე შრომატევადობის ხარჯების დოკუმენტების დამუშავების სიჩქარეებს. მესამე ჯგუფში ბანკის მიერ გაწეული მომსახურების მოცულობით, სტრუქტურით და ხარისხით კლიენტის მოთხოვნების დაკმაყოფილების ხარისხის მაჩვენებლები შედის. ამ ჯგუფს შეიძლება კიდევ მივაკუთვნოთ ბანკის საქმიანი მოღაპარაკების კონფედენციალობის უზრუნველყოფის შესაძლებლობა და ინფორმაციის დაცვა.

სოციალური მაჩვენებლები ახასიათებს კოლექტივის წევრების პროფესიონალური მოზადების განვითარებას, მათ დამოკიდებულებას შრომის მიმართ, სოციალური პრობლემების გადაწყვეტის ხარისხს.

საბანკო მენეჯმენტის სხვა თვისებურება დაკავშირებულია, იმასთან რომ ბანკის საქმიანობა, სახელმწიფოს მხრიდან, ფულადი ანხრების და ლეკონიტივის მუდობრული ინტერესების დაცვის მიზნით უფრო რეგულარულად საქმიანობად ითვლება. გარდა ბანკის საქმიანობის მარკეტინგული კანონებისა, არსებობენ რიგი აუცილებელი ნორმატივები და მითითებები, რომლებიც მიმართულია საკრედიტო დაწესებულებების ლიკვიდურობის უზრუნველსაყოფად. რას ნიშნავს ეს მართვის ორგანიზაციის მხრივ? ჯერ ერთი, დამოკიდებულად გადაწყვეტილების მიღებისას განსაზღვრული საზღვრების არსებობას, რომლებიც განსაზღვრულია აუცილებელი ნორმატივების და მითითებების დაცვით. მეორე, მეწვეურების აუცილებლობას ფულადი ბაზრის უკუღმავალ ცვალებად, კონსერვატივის პირობებში, ბანკის ლიკვიდობის უზრუნველსაყოფად (დღევანდელი ნორმატივის მიხედვით).

საბანკო საქმიანობის მართვის განსაკუთრებულობას წარმოადგენს მართვის სფეროს რიგგარეშე მიეკუთვნება მაკრო და მიკრო დონეებზე ფულადი ბრუნვა და საკრედიტო ურთიერთობები, ფულადი ოპერაციების შესრულებისას მნიშვნელოვანი რისკის არსებობა. აღნიშნული რისკი, გადახდარული, მრავალრიცხოვანი შინაგანი და გარეგანი ფაქტორების მოქმედების შედეგია, რაც დამახასიათებელია ფულადი ბაზრისათვის, ეს კი აღნიშნავს მასთან დაკავშირებული ინსტიტუტების საქმიანობას. ამიტომ ბანკებში გამოიყენება ყველაზე უფრო პასუხისმგებელი გადაწყვეტილებების კოლექტიური მიღების პრინციპი, კრედიტორის შესაძლო რისკებისაგან დაცვის მრავალმხრივი საშუალებები. აქვე ხდება საკრედიტო ოპერაციების შესრულების მხრივ ძირითად კანტორასა და ბანკის ფილიალს შორის, უწყებების განსწავლა.

კლიენტთან მუშაობა, ბანკის რიგი ოპერაციების სახელმწიფო რეგულაციური ხასიათი, მოითხოვს არა მარტო მაღალ ეკონომიკურ მოზადებას, არამედ ფსიქოლოგიის, უფლებების კარგ ცოდნას, მოლაპარაკებების წარმოების უნარს, საქმიან ეტიკეტებს. ე.ი. განაპირობებს ბანკის სპეციალისტის მოზადების სპეციფიკას, ელექტრო გამოთვლილი მანქანების (ეკმ) დამარგანამების ცოდნას, მათი ხიტუაციური ანალიზისათვის და პროგნოზირებისათვის გამოყენებას, ბანკების მოწინავე ტექნიკით აღჭურვას და კომპიუტერული უცოდინრობის აღმოფხვრას.

საბანკო მენეჯმენტის შინაარსის თვისებურებების განსაზღვრა იქიდან გამომდინარეობს, რომ რუნეთის ბანკებში მოსახლეობის ძირითად კონტიგენტს ქალები წარმოადგენენ. ამის გამო კოლექტივის სოციალური პრობლემების გადაწყვეტა, ასევე სწავლობა ხელსაყრელი ატმოსფეროს უზრუნველყოფა, საკომფორტო სიტუაციების დაუმუშავლობა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს.

3. საბანკო მენეჯმენტის ძირითადი მიმართულებები

როგორია საბანკო მენეჯმენტის კონკრეტული მიმართულებები? ისინი ირ ძირითად სფეროდ შეიძლება დავყოთ. პირველი ჯგუფი მოიცავს საკითხებს, რომლებიც ბანკის კომპეტენციასში მყოფი ეკონომიკური პროცესების ორგანიზაციასთან და მართვისათან არის დაკავშირებული. მეორე კი დაკავშირებულია - ბანკის კოლექტივის ორგანიზაციასთან და მართვისათან. თითოეულს, ამ სფეროდან, თავის მხრივ რამდენიმე მიმართულება გააჩნია. მათ შორის ძირითადი მიმართულებების შინაარსი განვიხილოთ.

1. საბანკო მართვის უფრო საპასუხისმგებლო ნაწილს წარმოადგენს დაგეგმვა, რომლის პროცესშიც ხდება საბანკო პოლიტიკის გამოიმუშავება და პერსპექტივის განსაზღვრა. ამ საშუალოს შემადგენელი ნაწილია კონკრეტული ბანკის განვითარების კონცეფციის ფორმირება, შესაბამისი პერიოდის მიმდინარე ამოცანების დადგენა, მათ სარეალიზაციოდ ღონისძიებების გამოიმუშავება. საბანკო პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილებია - საკრედიტო, დეპოზიტური, საინვესტიციო, პროცენტული პოლიტიკა: აქ დიდი მნიშვნელობა აქვს ბანკის განვითარების პერსპექტივების განსაზღვრას რაოდენობრივი, ხარისხობრივი და სიცოცხლიერი მაჩვენებლების ცვლილებების მიხედვით, მისი საქმიანობის განხორციელებას პრინციპების დასაბუთებას, პრიორიტეტების გამოყოფას და საშუაოს ორგანიზაციის მეთოდების შერჩევას თანამედროვე პირობებში ახლად შექმნილ კომერციულ ბანკებს არ გააჩნიათ თავიანთი საქმიანობის კარგად მოფიქრებული პოლიტიკა. არ გააჩნია ასე მაკალითად, მრავალ მათგანს არა აქვს გამოიმუშავებული დაკრედიტებისათვის კლიენტების არჩევის კრიტერიუმები, არ იცავენ დაკრედიტების პრინციპებს. ე.ი. "ენქობთან" კლიენტების მოახლოენილებას საკრედიტო პროცესის ორგანიზაციის დროს. კომერციული ბანკების გადასვლა გენოშიკურად დასაბუთებულ საბანკო პოლიტიკის ფორმირებაზე უკიდურეს შემთხვევაში, სამი საკითხის, ორგანიზაციული, გენოშიკური და საინფორმაციო საკითხებში გარკვევას მოიხსილეს.

პირველი საკითხი, ორგანიზაციული, ვარაუდობს დაგეგმვით დაკავებული ქველანყოფის განსაზღვრას, აგრეთვე საბანკო პოლიტიკის მექანიზმის გამოიმუშავებას. დაწეებული ფუქსიონალური იდეების გარეშადან, მათი კონკრეტულ ღონისძიებებში და ცოფრობრივი მაჩვენებლებში განხორციელებით დამთარებელი უმრავლეს მსხვილ, კლიტლისტურ ბანკებში დაგეგმვით დაკავებულები არიან: უერ ერთი, ამ მიზნისათვის საკეცლურად ჩამოყალიბებული საგეგმო განყოფილება; მეორე, დროებითი კოდექტივი. ე.წ. ტვინის ცენტრი, რომელიც შემოქმედებითად მოზარონენ ბანკის თანამშრომლებისგან არის შექმნილი კონკრეტული ამოცანების გადასწეველად. ამ საშუაოს შესასრულებლად შეიძლება მეცნიერები, იურისტები, სწარმოების, ორგანიზაციების, კოპერატივების ფინანსისტები (ბუღალტრები), საფინანსო ორგანოების მუშაკები და სხვები იყენენ მოწვეული.

ბანკის საქმიანობის დაგეგმვა ფუღადი ბაზრის კონიუნქტურასა და თვით ბანკის დრმა ანალიზის შესაძლებლობებს ეფუქსება.

შესაბამისი პოლიტიკის ფორმირებას ბანკის ანალიტიკური საშუაოს შემადგენელ ნაწილს საბანკო მარკეტინგი წარმოადგენს. საბაზრო საქმიანობაში მარკეტინგი ნიშნავს: მოცეულ რევიონში და მის ფარგლებს გარეთ საბანკო მომსახურებაზე მოთხოენილებების და წინადალებების ანალიზს; ისეთი მომსახურებების დაკეყოფილების დროს, როგორცაა დაკრედიტება, ინვესტირება, კონსულტაციები, უსაღრა ანგარიშსწორების ორგანიზებას, ღიზინგური ოქერაციების ჩატარებას და ა.შ.; მოცეული ბანკის მნიშვნელობის შეფასებას; სხვა ბანკების მიერ შესაბამისი ოქერაციების განხორციელებისას დანარკების ნორმების შედარებას, რეკლამის გაკეთებას.

მარკეტინგი, უწინარეს ყოვლისა, ბანკის რეალური და პოტენციონალური კლიენტების წრის (მათი ადგილდებარების მიხედვად) გამოკენას ვარაუდობს. საზღვარგარეთის პრაქტიკაში, მრავალი კომერციული ბანკები, რომლებიც ტერიტორიალურ ბანკებს წარმოადგენენ მომსახურების მსხვივ, თავისი ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ გაუღღენ და მთელს ქვეყანაში თავის ბანკის ფიღიალები შექმენს.

მარკეტინგი ესა - ბანკის მიერ, მის მომსახურებაში მყოფ ტერიტორიაზე არსებული იმ მომსახურების სახეების კარგი ცოდნა, რომლებიც სწარმოებს (ორგანიზაციებს) ესაქიროებათ

აგრეთვე შესაბამისი მომსახურების რაოდენობრივი პარამეტრების და მათ ხარისხზე კლიენტების მოთხოვნების ცოდნა.

ამ მიზნებისათვის კომერციულ ბანკ შეუძლია ჩატაროს კლიენტების ანგეტირება. ბანკის მიერ დამუშავებულ ანგეტირებაში, რეალური და მომავალი კლიენტებისათვის ჩამოთვლილი უნდა იყოს იმ მომსახურების სხვადასხვა სახეები, რომლებიც კლიენტებს ესაქიროება.

ამვე დროს ბანკი საკრედიტო რესურსების მოცულობის და სტრუქტურის მხრივ სწავლობს თავის შესაძლებლობებს: ბალანსის ლიკვიდობას, ჩასატარებელი ოპერაციების ხარჯების ღირებ, ბანკის ტექნიკურ აღჭურვილობას, კადრების კვალიფიკაციას. ასეთი ანალიზის საფუძველზე ბანკი იმ პოლიტიკის ფორმირებას ახდენს, რომელიც საქმიანობის ყველა სფეროსათვის (საკრედიტო, დეპოზიტური, საინვესტიციო, საანგარიშსწორებო და ა.შ.). არის მისაღები. ამასთან გათვალისწინებულია სხვა ბანკებთან კონკურენციის შესაძლებლობები.

საბანკო მარკეტინგის განხორციელება გულისხმობს განსაკუთრებულ საინფორმაციო სამსახურის შექმნას, ბანკის მაღალ ტექნიკურ აღჭურვილობას, რაც ბაზრის კონონქტურის ანალიზის და პროგნოზირების, რეკლამის ორგანიზების პროცესში ფი-მ გამოყენების საშუალებას იძლევა.

2. საბანკო მენეჯმენტის მნიშვნელოვან მიმართულებას აქტიუბის მართვა მიეკუთვნება. ის ახორციელებს ბანკის პოლიტიკას, რომელიც შესაბამისი პერიოდისათვისაა გათვალისწინებული. აქტიუბის მართვის პროცესში ისმება ორმაგ ერთობანი ამოცანა: ბანკის ბალანსის ლიკვიდობის დაცვით მომგებიანი შემოსავლის უზრუნველყოფა. მხოლოდ შექმნილი სიტუაციების სისტემატური ანალიზის საფუძველზე, აქტიუბის სტრუქტურის შეცვლისაგან მიზანმიმართული მოქმედებით შეიძლება ამ ამოცანას გადაწყვეტა. ცნობილია, რომ ბანკებისათვის სხვადასხვა აქტიუბებს არაერთგვაროვანი მოგება მოაქვთ და მასთან ერთად რისკის სხვადასხვა ხარისხი გააჩნიათ. ამიტომ ბანკებმა უნდა მოახლოონ თანხების შეტანის, მათი მომგებიანობის და რისკის ხარისხის შესაბამისად ყველა აქტიუბის კლასიფიკაცია. აქტიუბებით მართვის მეთოდები უმეტესად ბანკის მიერ შესაბამის პერიოდის გადაწყვეტილებების თავისებურებებით განისაზღვრება. ამასთან მჭიდრო კავშირის არსებობა აქტიუბის მოთავსებისა მასიუბის სტრუქტურებთან დამოკიდებულებით, აქტიუბის მართვის თეორიის გამოყენებისა და მისი რეალიზაციის მეთოდის ვარაუდობს. თანამედროვე პირობებში განვითარებული ქვეყნების ფულადი ბაზრების აქტიუბის მართვა ხორციელდება გერონომიკრ - მათემატიკური მოდელის საფუძველზე, რომელიც ვარაუდობს აქტიუბის განაწილებისა და მასიუბის მდგომარეობას შორის, რენტაბელობის და ლიკვიდობის მოცემულ ნორმატივზე განსაზღვრული დამოკიდებულების დაყარებას. ამასთან სხვადასხვა გერონომიკრ სიტუაციებზე აღტერნატიული ვარიანტების დამუშავება ხდება.

3. მენეჯმენტის დამოკიდებულ მიმდინარეობას წარმოადგენს მასიუბის მართვა, რომლის პროცესში ხდება შემდეგი საკითხების გადაწყვეტა:

- არ იქნეს დამუშებლი ბანკში ისეთი თანხების არსებობა, რომლებსაც მოგება არ მოაქვთ, გარდა მათი იმ ნაწილისა, რომელიც აუცილებელი რეზერვების ფორმირებას უზრუნველყოფს;
- ბანკის მიერ კლიენტების მიმართ შესაბამისი ვალდებულებების შესასრულებლად და აქტიუბის ოპერაციების განვითარებისათვის გამოიყენონ აუცილებელი საკრედიტო რესურსები;
- "იაფი" რესურსების ხარჯზე ბანკის მიერ მოგების მიღების უზრუნველყოფა.

თითოეულ ამ ამოცანას გადაწყვეტის განსაკუთრებული ზქრჩები და მეთოდები გააჩნია, მათ შორის მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია დეპოზიტურ პროცენტს, მის ღირებუნიკაციას ანაბრის ვადის შესაბამისად თუმა, ბანკის მასიური ოპერაციების განვითარება, რომელიც არა იმდენათ

მათი მოცულობების გადიდებას, რამდენადაც მათი სახეების წარუყვარებლობას ნიშნავს, თავდაპირველად გულისხმობს ფულადი და ფინანსური ბაზრის არსებობას, საკუთრების პრივატიზაციის პროცესის დაჩქარებას, ფულადი მიმოქცევის მდგრადობას.

4. განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ბანკის საკუთარი სახსრების მართვას მისი ლიკვიდობის და გადახდისუნარიანობის უზრუნველსაყოფად. ბანკის აქტიური ოპერაციების გაფართოებისას და დეპოზიტების მოცულობის ზრდისას ბანკის საკუთარი კაპიტალის გადიდების აუცილებლობა წარმოიქმნება საკუთარი კაპიტალის მართვა მისი კრიტერიუმების საკმარისობის დასაბუთებას გარაუდობს. ასევე იმ მაჩვენებლების მორჩევას, რომლებიც საკმარისობის შეფასების საშუალებას იძლევა. საკუთარი კაპიტალის მართვის ეფექტურ ინსტრუმენტად გვევლინება. მის მიერ გამოიყენებული აქციების დივიდენდებზე ბანკის პოლიტიკა გამოდის. დივიდენდების ზრდა აქციებზე ფასის მატებას და შესაბამისად დამატებითი აქციების გაყიდვის და საკუთარი კაპიტალის ზრდის შესაძლებლობას იწვევს.

5. ბანკის მუშაობის რესტრუქტურის მართვა ითვალისწინებს კონტროლს მის შემოსავლებზე და გასაღებზე, ზღვრული სახსრების მოზიდვაზე, დასაზარალები ზღვარზე, დაკრედიტებიდან და ინვესტიციებიდან შემოსავლების ზღვარზე, ფინანსური შედეგების სტაბილურობის უზრუნველყოფაზე, დასაქარგების რისკზე.

განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა საეჭუო და წამგებიანი ოპერაციების ანალიზს; ბანკის საქმიანობაში ხავერდოვანი ოპერაციების ზრდის მიზეზებს, რომლებიც გუვლენს ახლენს ბანკის მიერ მიღებულ მოცულობის სიდიდეზე.

6. საბანკო საქმიანობაში რისკების მართვას მენეჯმენტ-რისკს უწოდებენ. საბანკო საქმიანობაში სხვადასხვა ოპერაციების შესრულებას არსებობს: კრედიტის და მისი პროცენტების დაბრუნების რისკი, მოწოდებების მიერ სახსრების დროულად მიღების რისკი, მოცულობის მიღების რისკი, ლიკვიდობის რისკი და ა.შ. რისკის ვარაუდუმწარმოება არ არსებობს. ამიტომ ღებვა საკითხი რისკის მართვის შესახებ. რისკების მართვის პროცესში გადასწყვეტი ამოცანებია: ა) რისკის წარმოშობის შესაძლებელი შემთხვევების გამოცნობა; ბ) საუარაუდო ზარალის მასშტაბების შეფასება; გ) გაფართოების საშუალებების ან მისი ანაზღაურების წყაროების მოძებნა.

რისკის მართვა აგებულია წარსულში ზარალის ყველა შემთხვევის შესწავლაზე, მოცულობითი კონკრეტული კლიენტებისათვის მათი წარმოშობის შესაძლებლობის პროგნოზირებაზე, შესაძლებელი ზარალის ანაზღაურების ან გაფართოების მეთოდების წინასწარ დასაბუთებაზე.

საკითხის ამგვარად დასაზღვრვის პრაქტიკულად ახალია და ამიტომ განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს. ამასთან დაკავშირებით, საბანკო საქმიანობაში შესაძლო რისკების პროგნოზირებასა და შეფასების მეთოდური მითითებების დაუმუშავებლობა პირველი რიგის ამოცანას წარმოადგენს.

რისკის მართვის პრობლემა მჭიდროდ არის დაკავშირებული ბანკის საქმიანობის ორგანიზაციასთან ბანკის მუშაობის მუშაობის მასშტაბების და ეკონომიკური სტრუქტურის სისტემასთან საზღვარგარეთის პრაქტიკაში ცალკეული საკრედიტო ოპერაციების ჩატარებისას გადაწყვეტილების მიღების უსაფუძვლო რისკის შესამოწმებლად გამოიყენება კომპეტენციების განსაზღვრის პრინციპი. ბანკის ფორმალს არ შეუძლია მიიღოს გადაწყვეტილება განსაკუთრებით რისკიანი ოპერაციების ჩატარების შესახებ ან საწარმოთა განსაკუთრებით დიდი ოდენობით სახსრებით დაკრედიტებაზე. ასეთ გადაწყვეტილებებს უეჭვად მართვის კოლექტიური ორგანო იღებს.

7. მენეჯმენტის შინაარსი ასევე შრომითი კოლექტივის მართვის კონცეფციის დამუშავებას მოიცავს. საზღვარგარეთის პრაქტიკაში მენეჯმენტის ორი მეთოდია ცნობილი: პირველი -

იაპურნი - ბასის საქმიანობის საბოლოო მაღალი შედეგების მიღწევითის კოლექტივის როლის - აღიარებას ვერდნობა. მეორე - ამერიკელი - ორინტირებულა პირივნებაზე, რომელიც მთელი კოლექტივის საქმიანობაში გადაწყვეტ რილს თამაშობს. ორი ამოსავალი იღვის მისაღავებით მართვის მთელი სისტემა აიგება: გადაწყვეტილებების მიღება, ასახვისმგებლობა, კონტროლის ორგანიზება, ხელმძღვანელის თანამშრომლებზე დამოკიდებულება, შრომის ანაზღაურების სისტემა, მართვის ხარისხის შეფასება, მენეჯერების მოზადება და ა.შ.

კოლექტივის მართვის მთავარი ამოცანა დამოკიდებულა მენეჯერის უნარზე შექმნას პირობები ყველა წევრის მიერ თვითნათი პოტენციალური შესაძლებლობების რეალიზაციისთვის ხალხში ჩასახობს ამა თუ იმ ამოცანის შესრულების ენთუზიაზმი. საზღვარგარეთ ჩატარებულმა სოციოლოგიურმა გამოკვლევებმა ცხადყო, რომ ფინანსური ურთიერთობების წარმატების 75% მენეჯერის კოლექტივთან ურთიერთობის უნარითაა განპირობებული ე.ი. მისი პირადი თვისებებით, ხალხის ხელმძღვანელობის უნარით. კოლექტივის ხელმძღვანელობაში მნიშვნელოვანია სამი ფაქტორი: მენეჯერის უნარი კოლექტივის მუშაობის ორგანიზებაში, თვითთველ თანამშრომელთან ურთიერთობის უნარი და აგრეთვე განსაზღვრული ამოცანის გადასაწყვეტად აღაშინაზე ზემოქმედების აუცილებელი ინსტრუმენტის მოძებნის უნარი.

მენეჯერის უნარი კოლექტივის მუშაობის ორგანიზებაში ვერდნობა მის შესაძლებლობებს. კოლექტივის წევრებს შორის მკაფიოდ განსწილოს ვადლებულები, დასახოს კონკრეტული ამოცანები გამოხატოს, ისინი განსაზღვრული მაჩვენებლებით (რაოდენობრივი და ხარისხობრივი), გაითვალისწინოს ვადა შესაბამისი დავალების შესასრულებლად, უზრუნველდოს საინფორმაციო ბაზით და ტექნიკური საშუალებებითგასაზღვროს დავალების შესრულების რეჟიმთან აქტუალობის და მნიშვნელოვნობის კლასიფიკაციიდან გამომდინარე მენეჯერის კოლექტივის წევრებთან ურთიერთობის უნარი მნიშვნელოვანად არის დამოკიდებული მენეჯერის პირად თვისებებზე, მის მიერ თვითთველი თანამშრომლის ინდივიდუალური თვისებებების ცოდნაზე, იმის შევსებაზე, რომ კოლექტივის მუშაობის შედეგი ხელმძღვანელის და ხელქვეითების ურთიერთობებზე დამოკიდებული.

განვითარებული ქვეყნების საქმიან სამყაროში შემდეგი პრინციპი არსებობს: ხაწარმოებში ძალაუფლება შემსრულებლებს ეკუთვნის. ამასთან დაკავშირებით განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს დარწმუნების ძალას, თავზიანი საუბრის ტონს, გარემოს, სადაც საქმიანი საუბარი მიმდინარეობს, მოსაუბრის ინდივიდუალური თვისებების გათვალისწინებას. ხელმძღვანელის ხელქვეითებთან დამოკიდებულების სტილი შეიძლება ორი სახეობისა იყოს: პირველი ეფუძნება დირექტიულ მითითებებს, რომლებსაც ახსნა-განმარტებები ახლავს. მეორე კი ეფუძნება ინიციატივის გამოვლენისათვის გადაწყვეტილებების მიღების ფართო უფლებების მინიჭებას.

შესაბამისი სახის ყოფაქცევის არჩევა დამოკიდებულა თანამშრომლების კომპეტენტურობაზე და იმაზე, თუ რამდენად არიან ისინი დაინტერესებული საკუთარი შრომის შედეგების ამაღლებით. საფრანგეთში გამოიყოფენ სპეციალისტების ოთხ სახეობას, რაც ხელმძღვანელის ყოფა-ქცევის ერთ-ერთი სახეობის ამორჩევის საშუალებას იძლევა.

1. არაკომპეტენტური და შრომის შედეგებით არ დაინტერესებული, ხელმძღვანელობის დირექტიულ-იძულებით იმეორდება იყენებენ;
2. არაკომპეტენტური, მაგრამ შრომის შედეგებით დაინტერესებული (ახალგაზრდა სპეციალისტი) მუდმივად ხელმძღვანელობის მოითხოვს;
3. კომპეტენტური, მაგრამ არ დაინტერესებული - დაინტერესების სისტემის შექმნის აუცილებლობას მოითხოვს;

4. კომპეტენური და დაინტერესებული - ინიციატივის გამოსავლენად ფართო უფლები მინიჭებას მოითხოვს.

მენეჯერისთვის ყველაზე სასახისმგებლო და რთული ამოცანა, აუცილებელი ინსტრუმენტის მოძიების შესაძლებლობა, რაც რომ მთელ კოლექტივს და მის ცალკეულ წევრებს ეფექტური შრომისთვის ენოზუზაში ჩაენერგავს. ამიტომ, დიდი მნიშვნელობა აქვს მენეჯერის უნარს ყრადღება გამახზოლოს თითოეული თანამშრომლის მიღწეუბზე, შესაძლებლობებზე, მიღწეული შედეგების გამო გამოხატოს მადლიერება, შექმნას მატერიალური და მორალური სტიმული.

ყოველივე ეს კადრების მომზადების და გადამზადების სპეციალურ სისტემას მოითხოვს. მენეჯერების მომზადების სისტემაში უნდა გათვალისწინებულ იყოს არა მარტო პროფესიონალური მომზადება, არამედ კოლექტივის მართვის მეთოდების საქმიანი ურთიერთობის ზედმდევანელობის დაეუფლება. ასეთი მიდგომა გულისხმობს უმადლეს სასწავლებლებში სახსრო სისტემის სპეციალისტების მომზადების პროგრამაში მნიშვნელოვანი ცვლილებების შეტანას. მასში უნდა აისახოს ისეთი ახალი დისციპლინები როგორცაა: საბაზრო ეკონომიკის მართვა, მენეჯმენტი, მარკეტინგი, დაზღვევა, სამეწარმეო საქმიანობის კანონმდებლობა, ეკონომიკურ-მათემატიკური მოდელირება, საბანკო საქმე, ეთიკა და ფსიქოლოგია. მენეჯერობის შესწავლა ცოდნის პასიური დაუფლებისათვის კი არა, არამედ საბაზრო საქმეში სამეწარმეო საქმიანობის საწყისი საუბალების ათვისებისათვის უნდა იქნეს მიმართული. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია საქმიანი თამაშები ვებ-ის გამოყენებით.

მენეჯერების დაწყებითი მომზადების დროს მნიშვნელოვანი ყურადღება უნდა მიექცეს ფსიქოლოგიაში და საქმიანი ხალხის ურთიერთობებში პრაქტიკულ მეტადინეობებს. რადგან საბანკო ბიზნესში მარტო მუშაობა შეუძლებელია, ამიტომ აშშ მენეჯერების მომზადება გულისხმობს შეუთავსებელი აღმინების ურთიერთობების შესწავლას. ამისათვის, ხდება ყველა მონაწილის ტესტირება და სპეციალური პროგრამების შედგენა.

უმადლესი სასწავლო დაწყებულებების მიერ ორგანიზებული მენეჯერების დაწყებითი სწავლების ეფექტურობის ასამადლებლად ბანკების და მათი ასოციაციების ფინანსური და ტექნიკური დახმარება სჭირო. ასევე საჭიროა შეზღუდვების აქტიური მონაწილეობა სასწავლო პროგრამების მომზადებაში, დაბრატორიული სამუშაოების სასწავლო და მეთოდოლოგიური ლიტერატურის შექმნაში, საქმიან თამაშებში, ეკონომიკურ-მათემატიკური მოდელირების ამოცანების შედგენაში, საწარმო პრაქტიკის მოწყობაში. მენეჯერების გადამზადების სისტემა ბანკებმა და მათმა ასოციაციებმა უნდა განხორციელონ და დააფინანსონ. აქ მხედველობაშია საბანკო ბიზნესის მუდმივ მოქმედი სკოლა, სადაც მენეჯერის დონის მიხედვით ეკონომიკაში და საბანკო საქმეში დიფერენცირებული სწავლება უნდა განხორციელდეს.

და ბოლოს, მენეჯერის კვალიფიკაციის ამაღლება მნიშვნელოვანწილად არის დამოკიდებული, თვითმომზადებაზე, რომელიც თვითგანვითარებას და სრულყოფას ეფუძნება. იგი გულისხმობს სწავლებას მიმართულების და ფორმების არჩევაში ინიციატივის გამოვლენას, დახვეული მისწისაკენ სწრაფებას.

ბანკის საქმიანობის საბოლოო შედეგებზე პროფესიონალური კომპეტენცურების და მენეჯერის პირად თვისებების გავლენის გათვალისწინებით, მიზანშეწონილია მენეჯერების სპეციალური სისტემის შექმნა, სადაც ასახული იქნება თითოეული მათგანის სარეკომენდო შეფასება. ეს ყველაზე უფრო ღირსეული თანამშრომლების დაწინაურების საშუალებას იძლევა და ყველა მენეჯერს შემოქმედებითი ზრდისაკენ და მმართველობითი ხელოვნების განვითარებისათვის სტიმულს აძლევს.

საბანკო მარკეტინგი

1. საბანკო მარკეტინგის ცნება.

მარკეტინგი ეს არის კომპანიების და ფირმების მართვის და ორგანიზაციის სისტემა, რომელიც ყოველმხრივ ითვალისწინებს ბაზარზე მომხდარ პროცესებს. საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნების საბანკო სისტემაში უკანასკნელი 15 წლის მანძილზე მომხდარი ცვლილებები კომერციული ბანკების მიერ მარკეტინგის სერვისების და წესების ათვისების აუცილებლობით აიხსნება. ამ ცვლილებათა შორის საკუთრება გამოვეყნოთ საბანკო საქმიანობის უნივერსალიზაცია, მისი გასვლა ტრადიციული ოპერაციების საზღვრებს გარეთ, საზღვარგარეთის ბანკებთან კონკრეტული გაძლიერება, ბანკების მიერ არა საბანკო დაწესებულებების სახით კონკრეტულების შექმნა, ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განვითარების შედეგად ბანკებიდან ანაზრების გაღივება. საბანკო სფეროში შეადრინეს საღაჯდვეო, ხაზროტრო, საშემსახველო, სატრანსპორტო კომპანიებმა, საკუთრივ ფონდებმა, საეკონომიკური-სამრეწველო კორპორაციებმა, რასაც კომერციული ბანკების შემოსავლიანობის შეზღუდვა და მისი ოპერაციების რისკის ზრდა მოჰყვა. საკონკრეტო ბრძოლაში თავის გადასარჩენად ბანკებმა მომსახურების ახალი სახეობების ათვისება დაიწყეს, პირველ ადგილას აყენებენ არა მარტო აქტიონერების ინტერესებს, არმედ ცალკეული კლიენტებისათვის ბრძოლას. ამის გამო საზღვარგარეთული ეკონომისტიკური მარკეტინგის განსარტებას განსაზღვრავენ, როგორც კონკრეტული ტექნიკური ხერხების შეხამებას - ბანკის მოსამსახურის ახლებურ აზროვნებასთან.

ბანკის მოსამსახურის ახლებური აზროვნება უფუქმნება ზეთ პრინციპი: მოთმინება, მოსმენის უნარი, კლიენტისათვის მისაღები გადაწყვეტილებების და რეკომენდაციების სიმარტავე და შეღმისაწვდომობა, საქმისადმი შესოქმელებით მიღება, ბაზრის შესწავლის ერთიანი მეთოდოლოგიის ათვისება. ყველა ეს პრინციპი კლიენტზე ორიენტირებული, ნებისმიერი მმართველობითა გადაწყვეტილების მიღებისას მის ინტერესებს ითვალისწინებენ სწორედ ტველი კლიენტების შენარჩუნების და კლიენტების გაერთობის ამოცანა გასაზღვრავს დამატებითი განყოფილებების გახსნის მიზანსწერნილობას, ახალი მომსახურების ათვისებას. საბანკო მომსახურებები თავისი ხასიათის მიხედვით საკრედიტო, საოპერაციო, ინვესტიციური და სხვა ოპერაციებად იყოფიან.

ჩვენ ქვეყანაში საბაზრო ურთიერთობაზე გადასვლის პერიოდში კომერციულ ბანკებს, ანგარიშების მფლობელების (მეანაზრების) დავალებით შეუძლიათ შესაბამისი საფასურით გარდა ტრადიციული საკრედიტო მომსახურებისა, როგორიცაა საანგარიშსწორებო, ფულადი და სხვა ოპერაციები შეასრულონ: ფაქტორინტული, ღიზინგური, ნდობითი, საკონსულტაციო, საინფორმაციო და სხვა მომსახურებები. მეანაზრის დავალებით საანგარიშსწორებო მომსახურებები ჩვენი საბანკო დაწესებულებებისათვის ტრადიციულია. უკანასკნელ პერიოდში საანგარიშსწორებო ოპერაციების უფასო მომსახურება განმასხვავებელ თვისებას წარმოადგენდა. 1934 წელს საინკასო ამონაგების გადაანგარიშების ოპერაციებისათვის და სხვა საკომისიოები და ანარიცხები გაუქმდა. ეს აიხსნებოდა საანგარიშსწორებო და მიმდინარე ანგარიშებზე პროცენტების დარიცხვაზე უარით, ამ ანგარიშებზე თანხების შენახვა აუცილებულ ხასიათს ატარებდა. ეს სახსრები ბანკის მიერ უფასო საკრედიტო რესურსების სახით

გაზიყენებოდა. ბანკისათვის სასესიო ოპერაციებზე პროცენტებს მოქონდათ დიდი შეიშავალი, რომელიც უნაღრი ანგარიშების განზორციელებასთან დაკავშირებულ ხარჯებს ფარავდა. საბჭოთა ეკონომიკაზე გადასვლა, ბანკების საქმიანობის კომერციალიზაცია აუცილებელს ხლან ხანგარიშსწორებო და ხაგადახადალო ოპერაციების ფასიან საფუძველზე დაბრუნებას. უნდა გაითვალისწინოთ ამ უკანასკნელთა შედარებითი გაჭირება გამოთვლელი ცენტრების მიერ ჩატარებული ფასიანი მომსახურებების გამო, აგრეთვე საანგარიშსწორებო და მიიღინარე ანგარიშებზე პროცენტების დარიცხვის ნებართვის მიცემის გამო. ჩვენი პრაქტიკისაგან განსხვავებით ამერიკის მრავალი კომერციული ბანკები მოკითხვამდე ანგარიშების წარმოებისათვის საკომისიოს იღებენ. პრაქტიკულად ეს გადასახალი მხოლოდ სახელმწიკრულებო, მოკითხვამდე ანგარიშის სტაბილური წამითის არსებობისას უქმდება.

ბანკის მომსახურების სისტემაში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ფაქტორინგულ ოპერაციებს ფაქტორინგი შიგა ბაზარზე სპეციალიზებული დაწესებულების საქმიანობის განსაკუთრებული ფორმაა, რომლის დროსაც მისი კლიენტა, მუიდედი საწარმოსაგან ფულადი სახსრების ამოღება ხდება. ფაქტორინგული განყოფილებები ბანკებთანავე შექმნილი. პრაქტიკაში გვხვდება ბრუნვით და ბრუნვის გარეშე ფაქტორინგი. პირველ შემთხვევაში საანგარიშსწორებო საბუთებში მითითებულ თანხას, რომელიც გადახდელის მიერ სახელმწიკრულებო ვადაში გადახდილი არაა. ბანკი გადაუხდის მომწოდებელს ე.ი. მისივე კლიენტს. მეორე შემთხვევაში ბანკის მიერ გადახდელი საანგარიშსწორებო საბუთის ყიდეის შემდეგ, მომწოდებელი ამ ვალის დროულად გადახდაზე პასუხს არ ატებს.

ლიზინგური მომსახურებანი იმამი მდგომარეობს, რომ ბანკს შეუძლია იყოს, როგორც არენდის გამომცემი, ასევე არენდის გამცემისა და არენდის მოძღვებს შორის შუამავალი. პირველ ვეტაზე ბანკებთან შექმნილ ლიზინგური განყოფილებებს შეუძლიათ შეამცირონ სხვადასხვა ქვეგანყოფილებებიდან მომსახურების მიღებასთან დაკავშირებული დანახარჯები, გაააღვიღონ კრედიტის მიღება არენდის გასაღები წარმოების საშუალებების შესაქმნად, რითაც ლიზინგური გარიგება და ბანკის რეკეტაცია გარანტირებული იქნება. თუ ბანკი გამოდის შუამავლის როლში, მაშინ მომსახურებები მოიცავს ისეთ ოპერაციებს, როგორიცაა არენდის გამცემის და არენდის მოძღვების მოქმნა, ლიზინგური ოპერაციების პირობების და ვებ-სათვის პროგრამების დამუშავება რა როგორც ბანკისათვის, ასევე გარიგების მონაწილეებისათვის საუკეთესო ვარიანტის ამორჩევის საშუალებას იძლევა; მოლაპარაკების დაწყებამდე გადასახადების ზედა და ქვედა ზღვარის განსაზღვრა; არენდის აძლების ქვეყნის ალბათობის მოდელირება; გადასახადებზე და ანგარიშებზე კონსულტაციების გასწავად სპეციალისტების მოწვევა; იურიდიული დოკუმენტების მომზადება; შინაგანი ინვესტორების თანხების მოზიდვა; არენდის აძლებისაგან არენდის გადასახადების მიღება; არენდის აძლების კრედიტგარანტიანობაზე კონსულტაციების გაწევა.

ბანკის ნდობითი მომსახურებები ფასიან ქალაღლებთან, დემოზიტურ ოპერაციებთან და ქონების მართვისთან შეიძლება იყოს დაკავშირებული. ნდობითი მომსახურების პირველი სახესხვაობა მოიცავს სასესიო ობლიგაციების, აქციების განლაგების მომსახურებას, აქციებზე ან ობლიგაციებზე საკუთრების გადაცემისას სააგენტოს ფუნქციებს, კუპონების გადახდას, ფასიანი ქალაღლების გადახდას. ამგვარად, ასეთი მომსახურების განვითარება ფასიანი ქალაღლების ბაზრის შექმნასთანავე დაკავშირებული. თუ ქვეყანაში, არაა ბირჟები, ოპერაციების ჩატარების მომართული მექანიზმით, ბანკები სააკციო საზოგადოებებს და მოიდეველებს შორის, საწარმოებსა და მოქალაქეებს შორის აქტიური შუამავლები შეიძლება გახდნენ.

ყველაზე უკეთესი პირობას განვითარებისათვის წლობითი მომსახურებების მეორე სახესჩაობა ქნის. ბანკი ემსახურება კლიენტს ფულადი თანხების სტაბილური ნაწილის განსაზღვრისთვის, რომელიც შესაძლებელია გადაიციქვს ვაღიან ღებოზიტად. ამისათვის კომერციულ ბანკს გააჩნია სტატისტიკური ინფორმაცია მოთხოვნამდე ანგარიშებზე ნაშთის შესახებ. ნაშთის სტაბილური ნაწილის გაანგარიშების მეთოდის საფუძელი შეიძლება იყოს ნორმალური განაწილების პარამეტრები. წლობითი მომსახურებების შესახებ სახესჩაობა კლიენტის სიკვდილის შემდეგ მისი ქონების მართვა, მუერვეობის ფუნქციები, ქონების გაყიდვის შესახებ კონსულტაციის გაწევა. ამგვარი სახის წლობითი მომსახურებების განვითარებას უკრ კიდეე საკმარისი ხაფუძველი არ გააჩნია, რადგან ის პირად საკუორებასთანა დაკუშირებული.

რეალური მოთხოვნებიდან საინფორმაციო მომსახურებების განვითარებისათვის უკვე არსებობს. ამისათვის საჭიროა შიგადასაქო და ბნეთაშორისო საინფორმაციო განყოფილებების შექმნა, აგრეთვე საინფორმაციო სისტემის კომპიუტერიზაცია. საინფორმაციო მომსახურებები შეიძლება დაკუშირებული იყოს კომერციული ბანკის კლიენტების კრედიტნარიანობის შესახებ ინფორმაციის შეკრებასთან და წარდგენასთან საბანკო მომსახურებების ბაზრთან, აქტიურ და პასიურ ოპერაციებზე კომერციული ბანკების პრიცინტებთან. კრედიტნარიანობის შესახებ ინფორმაციის მოთხოვნილება დაკუშირებულია დაკრედიტების მექანიზმის გარდაქმნასთან, ფაქტორინგული ოპერაციების განვითარებასთან, სარისკო და კომერციულ დაკრედიტებასთან.

საწყის პერიოდში კომერციული ბანკის საკონსულტაციო მომსახურებები მოიცავს კლიენტის კრედიტნარიანობის კლასის ანაშადლებად კონსულტაციების გაწევას, ღიზინგური ოპერაციების პირობების და ინოვაციური დაკრედიტების მეთოდის შემუშავებას, კონკრეტული გონომიკური სიტუაციისათვის დაკრედიტების მისაღებ გარანტიების შედგენას.

პერსპექტივაში ბანკის კონსულტაციები ვარიანტების შერჩევისთან, თანხების ხელსაყრელ მოთხოვებასთან, საწარმოს ღიკვლევი რესურსების ოპტიმალურ მართებასთან, ფინანსურ დაგვევებასთან, ცადკუელი ოპერაციების რისკსა და მოგებასთან, შემოსავლების და გადასახდელების რაციონალურ კოზინირებასთან იქნება დაკუშირებული.

2. საბანკო მარკეტინგის ხერხები.

საბანკო მარკეტინგის ძირითადი ხერხებია: კლიენტებთან ურთიერთობა, აქციონერებისათვის რენტაბელური საქმიანობის და ღივიღინების უზრუნველყოფა. კლიენტებისათვის უპირატესობის უზრუნველყოფა მოცემული ბანკის მომსახურებების გამოყენებისას, სხვა საკრედიტო და არასაკრედიტო დაწესებულებების მომსახურებასთან შედარებით, მომსახურების გაყიდვისასზე ბანკის თანამშრომლების მატერიალურ ღიანტერესება.

კლიენტებთან ურთიერთობის მიხედვით საბანკო მარკეტინგი შეიძლება იყოს აქტიური და პასიური. აქტიური მარკეტინგია: - პირდაპირი მარკეტინგი ე.ი. აქტიური რეკლამა, რომელიც ფოსტის, ტელეფონის და ტელევიზიის იყენებს; - ტელეზარკეტინგი, რომელიც ეკონომიკურად უფრო ეფექტურია ვიდრე ახალი განყოფილებების შექმნა. - განვითარების ღივების და კონსერენციების ჩატარება, სადაც კლიენტები ბანკის მომსახურების ხარისხს და სტრუქტურას შეაფასებენ; - მოსახლეობის ფართო ფენების გამოკითხვა, მათ შორის ქნამში გამოკითხვის ორგანიზება; - ფოკუს-ჯგუფები, რომლებიც განსახდურული პრობლემების განსახილველად

ბანკების მიერ ორგანიზებულ საღისეულო ჯგუფებს წარმოადგენენ; - პოტენციალურ კლიენტთან პერსონალური ურთიერთობა, მისი მოთხოვნების შესწავლა (მაგ. საბანკო მუშაობის პრაქტიკაში).

პასიური მარკეტინგი - პუბლიკაციები პრესაში ბანკის მდგომარეობის შესახებ, მისი ცალკეული ოპერაციების მომსახურებებიდან მოვების შესახებ და ა.შ.

საბანკო მარკეტინგის ზერხებს მიეკუთვნება ბანკის მოსამსახურეების მატერიალური დაინტერესება მომსახურებების გაყიდვით, ამის მიღწევა შრომის ანაზღაურების სისტემის მეშვეობით შეიძლება. მაგალითად: ფრანგულ კომერციულ ბანკში Credit Lione შრომის ანაზღაურება 3 ელემენტისაგან შედგება: დამატებითი მუშაობის ხარისხობრივი მაჩვენებლები, ფიქსირებული ხელფასი და პრემია, ძალიან კარგი მუშაობისათვის. მოსამსახურის მუშაობის ხარისხობრივ მაჩვენებელს, კლიენტრასთან დაკავშირებით, წარმოადგენს კლიენტების რიცხვი, ანაზღაურების მოცულობა და მათი მუშაობით ბანკში მიღებული შემოსავალი. ამ შემოსავლის სიდიდე შემდეგნაირად განისაზღვრება: ყოველდღე კარების განყოფილებაში შულის ინფორმაცია ბანკის თანამშრომლის მიერ შესრულებული ოპერაციების რაოდენობაზე, ყოველ ოპერაციაზე დამუშავებულია ტარიფები, რომელიც მის შემოსავლასთან ასახავს. მოცემულ პერიოდში საერთო შემოსავალი განისაზღვრება ოპერაციების რაოდენობისა და ტარიფების შესახებ ინფორმაციის საფუძველზე. აგრეთვე განისაზღვრება ქვლათა რაოდენობა, რომელიც სპეციალურად დამუშავებული სკალის მიხედვით ენიჭება მოსამსახურეს. ამ ქვლებით განისაზღვრება სამუშაოს ხარისხზე დამატებით ანაზღაურება, რომელსაც როგორც წესი ყოველი პერიოდზე მუშაკი იღებს. მაღალი ქვლების დაგროვებისათვის გაიცემა პრემია" ძალიან კარგი მუშაობისათვის", ბანკის თანამშრომელი, რომელსაც მოგება არ მოაქვს შეიძლება სამუშაოდ აღმინისტრაციულ განყოფილებაში იქნეს გადაყვანილი.

3. საბანკო მარკეტინგის შემადგენელი ნაწილები.

საბანკო მარკეტინგის შემადგენელ ნაწილებად შეიძლება ჩათვალოს: 1. ბანკის გასაცნობად საჭირო ინფორმაცია; 2. საქონლის შესწავლა და მისი ფასის განსაზღვრა; 3. მომსახურების გასაღების ორგანიზაცია;

ინფორმაციის შეგროვების მიზანს მოცემული კომერციული ბანკის რეალურად ათვისებული და პოტენციალური ბანკის განსაზღვრა, ამ ბანკის მოთხოვნილებების შესწავლა წარმოადგენს. ბანკის დასახსიათებლად განისაზღვრება ბანკის კუთვნილი საერთო წილი, მათ შორის სესხებისა და დეპოზიტების ბანკის წილი. ასევე მომსახურების ცალკეული სახეების ბანკის წილი; მოცემული კომერციული ბანკის ბანკისა და სხვა კონკურენტი, ერთგვაროვანი საკრედიტო დაწესებულებების ბანკების შედარება ხდება. ბანკის დეტალური შესწავლისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს მის სეგმენტაციას.

ბანკის სეგმენტაციის საფუძველს წარმოადგენს საბანკო მომსახურებების ხასიათი (საკრედიტო, საბანკო, საინვესტიციო და სხვა), კლიენტურული მაჩვენებლები (იურიდიული და სხვა ფიზიკური პირები, კორპორაციები, კორესპონდენტი ბანკები, მთავრობა). ასევე გეოგრაფიული, დემოგრაფიული, ფსიქოკულტურული და ქცევითი სეგმენტაციები გამოიყენება. საწარმოების ბანკის სეგმენტაციისათვის ითვალისწინებენ საწარმოების ზომას, საქმიანობის

სფეროს, მოსამსახურეთა რიცხვს, ზედმძღვანელის ღირსს, მოთხოვნების ხასიათს (პირველადი თუ მეორადი).

გეოგრაფიული სეგმენტაციის ერთეულების სახით შეიძლება გამოვიღწეოთ ქვეყნები, დიდი გეოგრაფიული უბნები, ეკონომიკური რაიონები; ქვეყნის, ქალაქის და გარეუბნის ადმინისტრაციული ერთეულები. გეოგრაფიული სეგმენტაცია გამოიყენება საწარმოების და ფიზიკური პირების ბაზრის შესწავლისათვის.

დემოგრაფიული სეგმენტაცია - დაკავშირებულია ფიზიკური პირების ბაზართან. ეს სეგმენტაცია ვფუძვლება: მოსახლეობის სოციალურ პროფესიონალურ დაყოფას (მწიფათომკმელები, მუშები, მოსამსახურეები, თავისუფალი პროფესიის ადამიანები), უმაღლესი და საშუალო რგოლის ზედმძღვანელები (მოსამსახურეები, პერსონალი) წევრების, სქესის, ოჯახური მდგომარეობის, ოჯახის სიდიდის, შემოსავლის, განათლების დონის მიხედვით. ბანკი გამოყოფს მისთვის საინტერესო მოსახლეობის ჯგუფს და მუშაობს მათთან ანბარების მაქსიმალურ მოზიდვისათვის, კრედიტების საუკეთესოდ განლაგებისათვის და ა.შ. დემოგრაფიულ სეგმენტაციას დიდი მნიშვნელობა აქვს ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განვითარებისათვის, რადგან ამ პირობებში კომერციული ბანკის ძირითად მუშაობებს მოსახლეობა წარმოადგენს.

ფსიქოკულტურული სეგმენტაცია - ითვალისწინებს ფიზიკური პირის ქცევას ბანკის მიერ შეთავაზებული განსაზღვრული მომსახურების მიმართ. ეს ქცევა, როგორც სოციალურ მდგომარეობაზე ისე პიროვნებების ცალკეულ თავისებურებებზეა დამოკიდებული. ამასთან სტატისტიკური მანკურებები მოსახლეობის სხვადასხვა სოციალურ ჯგუფებს აერთიანებს.

ქცევის სეგმენტაცია - ბანკის კლიენტის დონის შესწავლის საფუძველზე - ბანკში ვატარებულ ანგარიშების და ოპერაციების მდგომარეობით შესაძლება. ფარგლებში ბანკი უნდა ქცევის მიხედვით მოსახლეობის შემდგენლობის კლასიფიკაცია მოახდინოს: 1. დღევანდელი დღით მტკიცეები ადამიანები; 2. ავანტიურისტები; 3. გამოკვლევები ანუ რეაქტივები. ქცევაში პასიური, მაგრამ მატერიალური ფასეულობისადმი პატივისცემით განწყობილი; 4. პირები, რომლებიც მოკლედ ცენტრისაკენ მიისწრაფიან;

ბაზრის შესახებ ინფორმაციის შესწავლის საფუძველზე კომერციული ბანკი თავის სტრატეგიას ამუშავებს. უკანასკნელი შეიძლება სხვადასხვა ტიპის იყოს: ათვისებული მომსახურების ძველი კლიენტებისათვის მიყიდვა, შეღწევის სტრატეგია, ძველ ბაზარზე წინანდელი მომსახურების ახალი კლიენტებისათვის მიყიდვა განვითარების სტრატეგია (ძველი მომსახურების გაყიდვა), დიფერენციაციის სტრატეგია (ახალი მომსახურებების გაყიდვა ახალ ბაზარზე). სტრატეგიის ბოლო ტიპი ბანკისათვის ყველაზე სარისკოა.

საბანკო მარკეტინგის მეორე შემადგენელი ნაწილი (საქონლის ფასი) გასაყიდი მომსახურებების და მათი ფასების ხასიათის შესწავლას გულისხმობს. ფასის განსაზღვრისათვის საჭიროა ბაზარზე მისი ფორმირების კანონზომიერებების ცოდნა. ამ კანონზომიერებებს საბაზრო მომსახურების სახეობის მიხედვით თავისებურებანი გააჩნია.

კრედიტისათვის სახელშეკრულები პროცენტი (საკრედიტო მომსახურების ფასი) სამი ელემენტისაგან შედგება: ძირითადი პროცენტი აღეს სახელშეკრულები დაგდება მისუ სახელშეკრულები შედგება, მოცემული კომერციული ბანკისათვის ძირითადი პრინციპია. საკრედიტო რესურსების საშუალო ფასი. ის დამოკიდებულია იფიციადურ ან სადრიტოუ საპროცენტო განაკუთხე, ბანკთაშორის დაკრედიტების პროცენტის დონეზე და ანბარებზე

დარიცხულ პროცენტებზე. უნდა გაგვარჩიოთ რესურსების საბაზრო და რეალური ფასი რეალური ფასი ნორმით კორექტირებულ აუცილებელ რეზერვების საბაზრო ფასს წარმოადგენს.

$$\frac{\text{საკრედიტო რესურსების რეალური ფასი}}{\text{რესურსების საშუალო საბაზრო ფასი}} = \frac{\text{რესურსების საშუალო საბაზრო ფასი}}{100 - \text{საკრედიტო რესურსების რეგულირების ფონდში ანარიცხების ნორმა}} \times 100$$

სახელშეკრულებო დანამატს სხვანაირად საკრედიტო მარჯა ეწოდება. მისი სიდიდე განისაზღვრება ისეთი კრიტერიუმების გათვალისწინებით, როგორცაა კრედიტის სახეობა და ვადა, კლიენტების კრედიტუნარიანობა, მათთან ბანკის საქმიანი კავშირების ხანგრძლივობა, ინფლაციის ტემპები, საბიუჯეტო დეფიციტის ზომები, ეკონომიკური ციკლის ფაზა, ცენტრალურ ბანკში რეზერვების შესაძლებლობანი, დეპოზიტური გარანტიების ზომები.

პროცენტული მარჯის დასაღვანად კომერციული ბანკი შეისწავლის სესხების მიხედვით პროცენტული განაკვეთების დინამიკას. ამასთან უნდა გაითვალისწინოს, რომ დინამიკა შეიძლება დამახინჯდეს ინფლაციის ტემპების გაუღწივით, რომლებიც განსაზღვრავენ სახელშეკრულებო დამატების სიდიდეს. ამის გამო ანსხვავებენ კრედიტის ნომინალურ პროცენტულ განაკვეთებს.

კრედიტზე რეალური საპროცენტო განაკვეთი (PCp)	კრედიტზე ნორმალური საპროცენტო განაკვეთი (PCn)	ინფლაციის ტემპი (L)
საბაზო პერიოდი, %	საანგარიშო პერიოდი, %	
PCn 10	8	
L 7	4	
PCp 3	4	

საპროცენტო მარჯის ტენდენციის საკითხის გადაწყვეტისას საჭიროა კრედიტის რეალური საპროცენტო განაკვეთების დინამიკაზე ორიენტირება. საპროცენტო პოლიტიკის დამუშავებისას მნიშვნელოვანია ვიცოდეთ საპროცენტო მარჯა (M), რომელიც საკმარისია მოცემული კომერციული ბანკისათვის. მას საფუძვლად შეიძლება დაედოს საბანკო მომსახურების შინაგანი ღირებულებების კოეფიციენტი, რომელსაც საზღვარგარეთის კომერციული ბანკები იყენებენ და რომელიც გამოიანგარიშება ბალანსის მონაცემების საფუძველზე.

$$M = \frac{\text{ბანკის ხაერთო ხარჯები} + \text{სასესო ოპერაციების ხარჯების ჩათვლით} - \text{სხვა შემოსავლები} + \text{საკმარისი მოგება}}{\text{შემოსავლის მომტანი აქტივი}}$$

საოპერაციო მომსახურებების ფასის დადგენის საფუძველად მათი შრომატევადობაა გათვალისწინებული.

ამისთვის ბანკის ოპერაციები (მაგ. ნაღდი ფულის გაყვობის, გადასახადების გადარიცხვის) განყოფილებების შესახებმისად იყოფა ფაზებად, რომლებსაც ის შეეხება.

საბანკო განყოფილებაში, საერთო ღირებულების დანახარჯებში მოცემულ ოპერაციებზე ღირებულების დანახარჯების წილი განყოფილების აღმინისტრაციულ-სამეურნეო დანახარჯებზე მრავლდება, მათი უკიდურესი მოცემულ ოპერაციებზე პირდაპირ დანახარჯებს შეადგენს. პირდაპირი დანახარჯების, ირიბი დანახარჯების და მოგების ერთობლიობა მოცემული საბანკო მომსახურებების ფასს წარმოადგენს. ის შეიძლება გაიზარდოს საანგარიშსწორებო ოპერაციებში საკრედიტო რეზერვების მოზიდვის გამო და ბანკისთვის განსაზღვრული რისკის არსებობით.

ლიზინგური მომსახურებაზე საკომისიოები დამოკიდებულია იმაზე, ბანკი შეასრულებს თუ არა ბანკის გამცემი. ფაქტორინგული მომსახურებების ფასი მისი შრომატევადობით, ბანკის რისკით განისაზღვრება. უკანასკნელი დამოკიდებულია ბანკის მიმწოდებელ-კლიენტის კრედიტუნარიანობაზე (უკუ ფაქტორინგი) ან გადამხდელის კრედიტუნარიანობაზე (ფაქტორინგი ბრუნვის გარეშე). საკომისიო საანგარიშსწორებო დოკუმენტებში ნაჩვენებია თანხებით პროცენტებით განისაზღვრება.

მარკეტინგის მესამე განყოფილება ორიენტირებას უკეთებს ბანკის მომსახურებას გასაღების პირობების შესასწავლად. ამ პირობების რიცხვს მიეკუთვნება ბანკის განყოფილებების და ფილიალების სწორი განლაგება, საკრედიტო დაწესებულებების ტიპის შერჩევა, ბანკის შინაგანი მიწოდება, პერსონალის უაღრესელებები და ა.შ. განვითარებულ საბანკო ეკონომიკის ქვეყნებში ფუნქციონირებს, ავტომატიზირებული ბანკების შემდეგი ტიპები: -საბანკო განყოფილებები, რომელთა მთავარი ავტომატები ქაზინო არის განლაგებული; -განყოფილებები, რომელთა ავტომატებიც საკონსულტაციო ტელეფონების გვერდით განყოფილებაში არის განლაგებული; -განყოფილებები, რომელთა ავტომატების ფუნქციები გაფართოებულია (ავტომატები არა მარტო გასცემენ ნაღდი ფულს, არამედ კლიენტის პირადი ანგარიშიდან ამონაწერსაც აკეთებენ, ფულს ახურავენ, მომსახურებებს ყიდიან); - ბიზნესიანი მოძრავი განყოფილებები, რომელშიც ბანკის მოხელეც არის და ავტომატიც. ამ განყოფილებების მიზანია - რეკლამა. - განყოფილებები, რომლებიც 3 რგოლს შეიცავს: ავტომატების ზონა, ტრადიციული საღაროს ზონა და კლიენტის საკონსულტაციო ზონა; - განყოფილება მომსახურებების გასაღებისათვის, რომლის მომსახურებები რეალურ და პიტენციონალურ კლიენტებს გვერდს უვლიან; - სატელეფონო განყოფილებები მომსახურების გასაღებისათვის; - განყოფილებები, რომლებიც ფიზიკურ პირებს მხოლოდ წინასწარი ჩანაწერით მომსახურებენ - საბანკო სუპერმარკეტი, რომელიც ყველა სპეციალისტებს განაგებს და აერთიანებს მომსახურების ყველა სახეობას; - ელექტრონული განყოფილებები, სადაც კლიენტის მომსახურება მთლიანად ავტომატიზირებულია;

მარკეტინგი ბანკის ყველა ქვეგანყოფილების მუშაობის საფუძველს წარმოადგენს. კომერციული განყოფილება, რომელიც მარკეტინგს მართავს გონებრივ ცენტრია. ის ბაზარს უშუალოდ სწავლობს, ინფორმაციებს აგროვებს, ანალიზებს მას და ბაზრის ათვისების სტრატეგიას გამოიმუშავებს.

თ ა ვ ი IV

კომერციული ბანკის ლიკვიდობა და გადახდისუნარიანობა

1. ბანკის ბალანსის ლიკვიდობა და მისი გადახდისუნარიანობის ცნება

თანამედროვე ეკონომიკურ ლიტერატურაში, საერთაშორისო საბანკო ტერმინოლოგიისაგან განსხვავებით, ზოგჯერ ერთმანეთში ერევათ ორი ცნება - ბანკის ბალანსის ლიკვიდობა და გადახდისუნარიანობა, რასაც შემდგომში საკრედიტო დაწესებულებების გადახდისუნარიანობის და ლიკვიდობის მხარდაჭერის მეთოდების და საშუალებების გაიგივებასთან მივყავართ. თუ პირველი უმეტეს წილად თვით ბანკის საქმეა და ის კონკრეტულ პირობებში, დამოკიდებულად ირჩევს, დადგენილი ნორმების ღრნეზე თავის ლიკვიდობის მხარდასაჭერად ამა თუ იმ საშუალებებს, მეორე როგორც წესი, სახელმწიფოს ანუ ცენტრალური ბანკის ფუნქციებს მიეკუთვნება.

ლიკვიდური სახსრებუ ტერმინი ლიკვიდობა (ლათინურიდან *Liquidus* თხევადი, გამდინარე) პირდაპირი გაგებით რეალიზაციის, გყიდვის სიადგილეს, მატერიალური ფასეულობის ფულად სახსრებად გადაქცევის ნიშნავს. როგორც წყალი გამდინარეობის ნიშნით სითხეს მიეკუთვნება, ასევე ბანკის აქტივები მათი ფულად ფორმად (ნაღდი ფული ან სახსრები ანგარიშსწორების ანგარიშზე) გადაქცევის სიადგილის მიხედვით, განისაზღვრებიან როგორც ლიკვიდური ან არალიკვიდური საშუალებები. ბანკის აქტივები მისი ლიკვიდობის ხარისხით შეიძლება 3 კჯგუფად დაჯგოთ: 1. ლიკვიდური სახსრები, რომლებიც იმყოფებიან დაუყრებელივ მზადყოფნაში ან პირველხარისხოვანი ლიკვიდური საშუალებები. მათ რიცხვშია საღარო, სახსრები საკორესპონდენტო ანგარიშზე, პირველხარისხოვანი თამასეულები და სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდები. 2. ბანკის განკარგულებაში არსებული ლიკვიდური საშუალებები, რომლებიც შეიძლება ფულად საშუალებებად გადაიქცეს. აქ ლაპარაკია კრედიტებზე და სხვა გადასახადებზე, ბანკის სასარგებლოდ უახლიეს 30 დღეში შესრულების ვადებით. ბირჟაზე რეგისტრირებული პირობითად რეალიზებული ფასიანი ქაღალდები (სხვა საწარმოებსა და ბანკებში მონაწილეობის მსგავსად) და სხვა ფასეულობები (არამატერიალური აქტივების ჩათვლით). 3. არალიკვიდური აქტივები, როგორიცაა ვადაგადაცილებული სესხები და უიმედო ვალები, ბანკის კუთვნილი შენობანაგებობები, რომლებიც ძირითად ფონდებს მიეკუთვნება.

ბალანსის ლიკვიდობა ბალანსი ლიკვიდურად ითვლება, თუ მისი ქონება საშუალებას იძლევა აქტივის საშუალებების სწრაფი რეალიზაციის ხარჯზე დაფაროს პასივის ფასიანი ფაღდებულებები. ბანკის აქტივების ფულად ფორმად სწრაფად გადაქცევის შესაძლებლობა მისი ვადებულებების შესასრულებლად რიგი ფაქტორებით განისაზღვრება, რომელთა შორის გაღმწვევტა თანხების განთავსების ვადების შესაბამისობა რესურსების მოზიდვის ვადებთან. სხვანაირად რომ უთქვამთ, როგორიცაა ვადების მიხედვით მასივით. ისეთი უნდა იყოს აქტივიც. მაშინ უზრუნველყოფილა ბალანსის წინასწორება. აქტივის მიხედვით ფულად ფორმებში თანხასა და

გამოთავიხუფლების ვადებსა და ბანკის ვადებულებების მიხედვით მოხალოდნენი ვადასაღვლები თანხებსა და ვალებს შორის.

ბანკის ბალანსის ლიკვირობაზე გავლენას ახდენს მისი აქტივების სტრუქტურა: რაც უფრო მეტია პირველი კლასის ლიკვიდური სახსრების წილი აქტივების საერთო ჯამში, მით უფრო მაღალია ბანკის ლიკვიდობა. საერთაშორისო საბანკო პრაქტიკაში აქტივების ყველაზე ლიკვიდურ ნაწილად ითვლება თანხები საღარიბოში, რომელსაც მიკვეთუნება არა მარტო ნაღდი ფული საღარიბოში, არამედ ის ფულადი სახსრები, რომლებიც ცენტრალურ ბანკში საკრედიტო ინსტიტუტის მიმდინარე ანგარიშზე ირიცხება. საბანკო ეკონომიკის ქვეყნებში ლიკვიდურ სტატიაზედ ითვლება პირველ ხარისხის მონაკვეთიანი კომერციული თამასუქები, რომელთა რეღისკონტი ბანკს შეუძლია ცენტრალურ ბანკში, სახელმწიფოს მიერ გარანტირებული ფასიანი ქაღალდებით. საკუბად ლიკვიდურია საბანკო ინვესტიციები, გრძელვადიანი ფასიანი ქაღალდები, რაღვან მოკლე ვადაში მათი რეღისკონტი ყრველთვის არ ხერხდება. რაგორც ძნელად ლიკვიდური აქტივები განიხილებთან გრძელვადიანი ხესხები და დაბანდებანი უძრავ ქონებაში.

მის გარდა, ბანკის ლიკვიდობა დამოკიდებულია ცდგული აქტივის რეკაციების რიკის ხარისხზე: ბანკის ბალანსში რაც მეტია სარისკო აქტივების წილი, მით დაბალია მისი ლიკვიდობა. ასე მავალითად, პრაქტიკაში მიღებულია, რომ საიბელო აქტივებს ნაღდი ფული მიკვეთუნება, ხოლო მაღალხარისხიან აქტივებს ბანკების გრძელვადიანი დაბანდებანი.

ბანკების მესხებულების კრედიტუნარიანობის ხარისხი არსებით გავლენას ახდენს სესხების დროულ დაბრუნებაზე და ამით ბანკის ბალანსის ლიკვიდობაზე, რაც მეტია ბანკის საკრედიტო პორტფელში მაღალრისკიანი სესხების ხვედრითი წონა, მით უფრო დაბალია მისი ლიკვიდობა. ლიკვიდობა ბალანსის მსიკების სტრუქტურაზე დამოკიდებული. თუ მოთხოვნაზე ანაბრების მიხედვით მანაბრებებს უფლება აქვთ მოითხოვონ ფული ნებისმიერ მომენტში, მაშინვე ვადიანი ანაბრები ბანკის განკარგულებაში იმყოფება. უფრო მეტად - მითვე ხნით და შესახამისად ხსვა თანახარი პირობისას მოთხოვნაზე ანაბრების ხვედრითი წონის ვაღიღება და ვადიანი ანაბრების წილის შემოკლება ბანკის ლიკვიდობას ამცირებს. დეპოზიტების და სესხების საიბელოდა, რომლებიც ბანკს სხვა საკრედიტო დაწესებულებებიდან აქვს მიღებული, ასევე გავლენას ახდენს ბალანსის ლიკვიდობის დონეზე:

ამრიგად, ბანკი ითვლება ლიკვიდურად, თუ მისი ფულადი სახსრების ჯამი, რომლის სწრაფი მობიღიზირება ბანკს სხვა წყაროებიდან შეუძლია, მსიკის მიხედვით ვაღებულებების დროულად შესარეღის საშუაღებას იბდევა. აუციღებელია აუღნიშნოთ, რომ თაისი სტაბიღურობის შესანარჩუნებლად ბანკს უნდა ქიონღეს განსაზღვრული ლიკვიდური რეზერვო გაუთაღისწინებელ ვაღებულებათა შესარეღებლად, რომელიც შეიბღება გამოწვეული იყოს ფულადი ბაზრის და კლიენტის ან პარტნიორ-ბანკის ფინანსური მღგამარეობით.

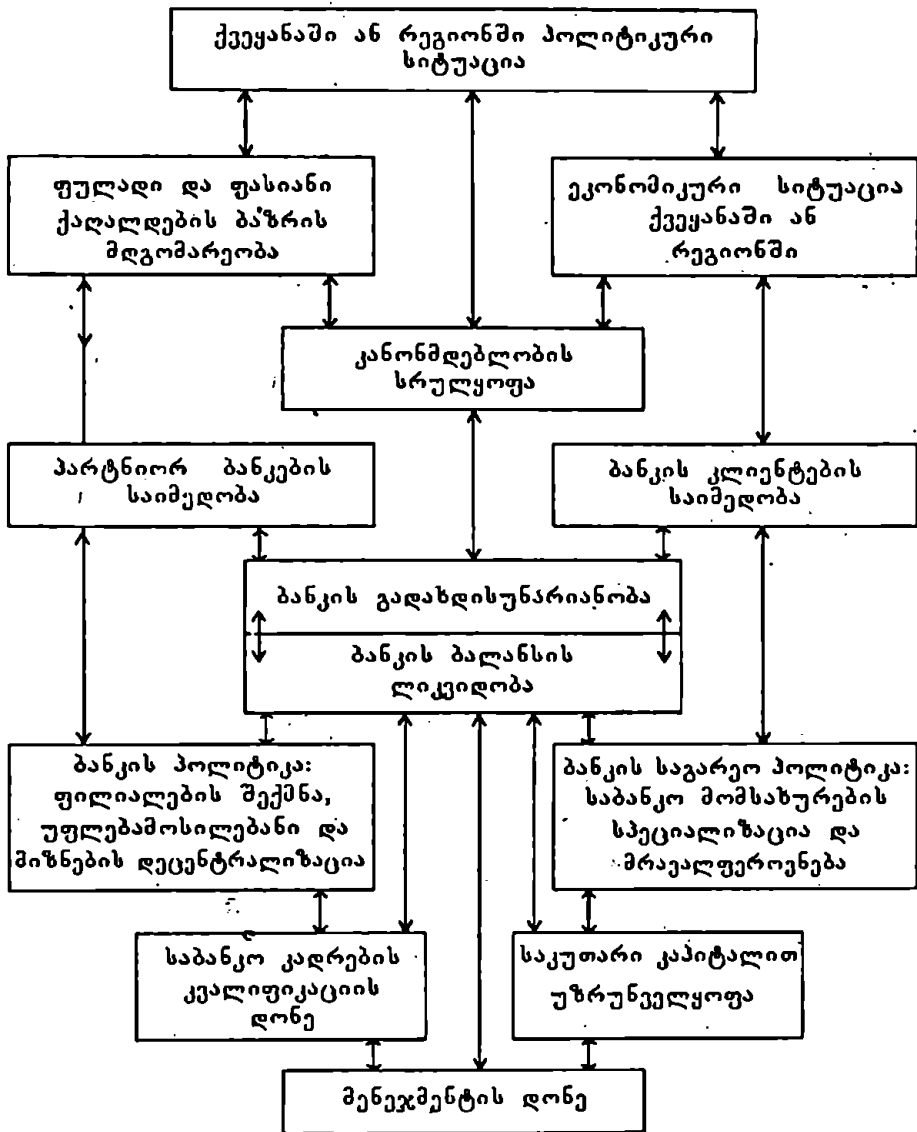
ბანკის ბალანსის ლიკვიდობის შეფასება ხდება სკეცალური მაჩვენებლების განგარიშებით, რომლებიც აქტივებისა და მსიკების თანაფარღობას, აქტივების სტრუქტურას ანახავენ. საერთაშორისო საბანკო პრაქტიკაში, ამ მიზნებისათვის უფრო ხშირად ლიკვიდობის კოეფიციენტები გამოიყენება. რომლებიც წარმოადგენენ თანაფარღობას საკრედიტო დაწესებულებების ბალანსის აქტივის სხვადასხვა სტატიათსა და მსიკის განსაზღვრულ სტატიათს, ან პირიქით მსიკებისა და აქტივების თანაფარღობას წარმოადგენენ. სხვადასხვა ქვეყნებში ლიკვიდობის მაჩვენებლებს განსხვავებული დასახელებები გააჩნიათ. მათ გამოთვლის

არაერთგვაროვანი მეთოდისა აქვთ, რაც არსებულ პრაქტიკასთან და ტრადიციებთანა დაკავშირებული. ჩვეულებრივ, ლიკვიდობის შესაფასებლად მოკლევალიანი და საშუალოვალიანი ლიკვიდობის მაჩვენებლების კოეფიციენტები გამოიყენება. მათი გამოთვლა ხდება მოკლევალიანი ლიკვიდური აქტივების ან საშუალოვალიანი აქტივების თანაფარდობით, მასივების ვალების შესაბამისად. საბჭოთა ეკონომიკის მთელ რიგ ქვეყნებში, ბანკები ვალდებული არიან ლიკვიდობის კოეფიციენტის განსაზღვრული დონე შეინარჩუნონ, რომელიც ლიკვიდობის ნორმად იწოდება.

ზოგ ქვეყნებში ლიკვიდობის ნორმა საბანკო და საკაღვებო კონტროლის ორგანოების მიერ დგინდება. ზოგან კი საბანკო კანონმდებლობით. მათი სიდიდე განისაზღვრება დაგროვილი გამოცდილების და ადგილობრივი კონსერვტივი პირობების გათვალისწინებით, კლიენტურის სპეციფიკით, შესრულებული ოპერაციების თავისებურებით, ახალ ბაზარზე გასვლის შესაძლებლობით და საბანკო მომსახურებების განვითარებით.

ბანკის ლიკვიდობა საუკეთესოდ ელევს ბანკის გადახდისუნარიანობას. გადახდისუნარიანობა განისაზღვრება, როგორც ბანკის უნარი საკმარის ვალებში და სრული თანხით მასუხი აგოს საკეთარ ვალდებულებებზე. თუმცა, ის არა მარტო ბალანსის ლიკვიდობაზე, არამედ რიგ სხვა ფაქტორებზეა დამოკიდებული. ეს ფაქტორებია: პოლიტიკური ან ეკონომიკური სიტუაცია ქვეყანაში ან რეგიონში, ფულადი ბაზრის მდგომარეობა, ცენტრალურ ბანკში რეფინანსირების შესაძლებლობა, ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განვითარება, საგირავნო და საბანკო კანონმდებლობის არსებობა და სრულყოფილება, ბანკის საკუთარი კაპიტალით უზრუნველყოფა, კლიენტების და პარტნიორ ბანკების სიმრავლე, მენეჯმენტის დონეზე ბანკში, მოცუვლი საკრედიტო დაწესებულებების საბანკო მომსახურებების სპეციალიზაცია და მრავალფეროვნება და სხვა ფაქტორები. ამჟამად დროს მითითებულ ფაქტორები პირდაპირ ან არაპირდაპირ გავლენას ახდენენ ბანკის ბალანსის ლიკვიდობაზე, და განსაზღვრულ ურთიერთობაში იმყოფებიან ერთმანეთთან. ნათქვამის ილუსტრირება შეიძლება სქემის სახით მოვახდინოთ. საბჭოთა ეკონომიკის ქვეყნებში ცენტრალური ბანკები (სქემა 1) კომერციული ბანკების გადახდისუნარიანობას არეგულირებენ ბანკის ვალდებულების განსაზღვრის მეშვეობით, მათ შორის: ერთი მუნიციპლის და ვალდებულების ზღვრული ოდენობის განსაზღვრით, მსხვილი კრედიტების გაცემაზე განსაკუთრებული კონტროლის შემოღებით, კომერციული ბანკების რეფინანსირების სისტემების შექმნით და მონიღული ხაზრების ნაწილის აუცილებელი რეზერვებით, საპროცენტო პოლიტიკის და ღია ბაზარზე ფასიანი ქაღალდებით ოპერაციების განხორციელებით. ამჟამად ყოფილი სსრ კავშირის რესპუბლიკებშიც რეგულირდება კომერციული ბანკების გადახდისუნარიანობა. კომერციული ბანკები თავიანთ გადახდისუნარიანობას ამოცნობის მეთოდის დახმარებით, ლიკვიდობის და გადახდისუნარიანობის დაკარგვის რისკის შეფასებით და კონტროლით მართავენ. თანამედროვე პირობებში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია რუსეთის ფედერაციის გამოცდილება კომერციული ბანკების ლიკვიდობის და გადახდისუნარიანობის რეგულირების საკითხებში.

წარსულში მესწორებისა და ბანკორების მიერ შექმნილი და დაგროვილი ინტელექტუალური ხიდიდრე არ უნდა მიეცეს დაიწყებას. უფრო მეტიც, მათი გამოყენება დღევანდლობის თვისებურების გათვალისწინებით მიზანშეწონილია: რაც უფრო კარგად ვიცით წარსული, მით უფრო ნათლად ვხედავთ მომავალს.

სქემა 1. ბანკის ლიკვიდობაზე და გადახდისუნარიანობაზე მოქმედი ფაქტორები

2. რუსეთის გამოცდილება კომერციული ბანკების ლიკვიდობის და გადახდისუნარიანობის მართვის სფეროში

ბანკის ლიკვიდობის პრობლემები და მათი საქმიანობის რეგულირება რევოლუციამდელ რუსეთში. რუსეთის იმპერიაში ბანკების წარმოშობიდან 100 წელზე ცოტა მეტი ხნის შემდეგ მე-XVIII საუკუნის 50-იანი წლებიდან XIX საუკუნის 60-იანი წლების დასაწყისამდე საბანკო საქმეში სახელმწიფო იყო მონაწილისტი. ასეთ მონაწილას საუბრად ეძღო იმ, რომ ყველა ბანკი ქვეყანაში სახელმწიფო საკუთრების ობიექტს წარმოადგენდა, რამაც საშუალება მისცა მათ რუსეთის სახალხო მუერნეობაში თავისუფალი ფულადი დანაზოგები მოეზიდათ, ამა თუ იმ დარგში ხერხიზული მეტოქეების არ არსებობის პირობებში. მოხილულ სახსრებს, რომლებსაც ძირითადად მოკლევადანი ხასიათი ჰქონდა, სახელმწიფო საკრედიტო დაწესებულებები იყენებდნენ შაზინისიაიის და რესპუბლიკისათვის გრძელვადიანი რესურსების გასაცემად, რომლებიც მუდმივ ღრევიტს განიცდიდნენ ამასთან ბანკისათვის დამახასიათებელი იყო ვალების და თანხების მიხედვით სახელმწიფო რესურსების დახმარების დახმარების დაუცვლობა. ამგვარ სიტუაციას ცალკეული სახელმწიფო საკრედიტო დაწესებულებების გაკოტრება იწვევდა, რის გამოც მთავრობა იძულებული იყო დრო და დრო მოეხდინა მათი რეორგანიზაცია, სხვა სახელმწიფო ბანკებთან შერწყმის გზით და ლიკვიდირებული დაწესებულებების ბაზზე ახალი ბანკი დაეუქმებინა.

რუსი ეკონომისტები თავიანთ ნაშრომებში განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევენ ბანკების ლიკვიდობის მუდმივი დაცვის აუცილებლობას, რისთვისაც ამ მიზნების მიღწევის საშუალებებსაც იმდროდნენ უკრ კიდევ 1811 წელს აღმოჩნდა გრაფ ნ. მორდვინიოვმა დაწერა ამ დროისთვის ცნობილი ნაშრომი: იწერება რუსულად ის რუსეთის ყრძო სააქციო ბანკების ერთ-ერთი პირველი პროექტების დაწერილობით აღწერილობას შეიცავს. მასში მნიშვნელოვანი ადგილი აქვს დამოძილი ბანკის ლიკვიდობის პრობლემას, რომლის შესანარჩუნებლადც შემოთავაზებული იყო შემდეგი: "ყველა ან სარი - წერდა ნ.გორდინოვი ბანკის პროექტის 21-ე პარაგრაფში - გულდასმით უნდა გადაირჩეს ბანკთან მათი მოკლე ან გრძელვადიანობის დამოკიდებულების მიხედვით.

ასეთი სახის ანბარები, რომლებიც შუამდებ რამდენიმე თვის შემდეგ გამოთხოვილ იქნეს უკან მხოლოდ მოკლევადანი თამასუქის სახესხი წერილების, კანონიერი მოწმობებისა და საქონლის ქვეშ გატყული ხესხების დაფარვით.

გრძელვადიანი კაპიტალი შეიძლება გამოიყვებულ იქნეს გრძელვადიანი ვალდებულებების ხარჯზე... მუდმივი კაპიტალები (ბანკის საკუთარი სახსრები) შესაძლებელია ხესხად გაიცეს უკრავი ქონების გირავნობით 8-დან 20 წლამდე".

საკრედიტო რესურსების და დახმარების ვალებისა და თანხების მიხედვით გაწონასწორების შესაძლებლობების შესახებ მსგავსი იდეები სახელმწიფო ბანკების მუშაობაში საკლებად იყო გათვალისწინებული განსაკუთრებით მე-19 საუკუნის 40-50-იან წლებში. ეს თავის თავში მალევე მთელი სახელმწიფო საკრედიტო სისტემისა და ფულადი მუერნეობის სტაბილურობისათვის მზარდ საშიშროებას. გასული საუკუნის 50-იანი წლების ბოლოს, კაპიტალისტურ სამეწარმეო საქმიანობაზე აკრძალვის გაუქმებამ და მასთან დაკავშირებული საკუთრების კერძო კაპიტალისტური ფორმების სწრაფმა განვითარებამ ტრანსპორტუკუქრობაში, მრეწველობაში და სახალხო მუერნეობის სხვა დარგებში, სააქციო საზოგადოებების, ფასიანი ქაღალდების ბაზრის

წარმოქმნამ, ყველაფერმა ამან ძირი გამოუთხარა სახელმწიფო ბანკების მონოპოლიას თავისუფალი ფულადი რესურსების გამოყენებაში. რუსეთში სახაზინო საკრედიტო დაწესებულებებიდან მუანაბრების მიერ მასობრივად დაიწყო ფულადი სახსრების გატანა (რომლებსაც წინაუხედავად შეამცირეს დეპოზიტებს პრიცილი) და ეს სახსრები მიმართული იქნა ახალი სწარმოების აქციებისა და ობლიგაციების შესასყენად.

სახაზინო ბანკები, რომლებიც ადრე ნაკლებ ურადლებას აქცეულენ ბანკების ლიკვიდობას, მთავრობის და ფინანსთა სამინისტროს მხარდაჭერით წარუმატებლად ცდილობდნენ ღროდ შეესრულებინათ მუანაბრების წინაშე აღებული ვალდებულებები, მათ შორის სახელმწიფო ფულად ნიშნებისა და საკუთარ ფასიანი ქაღალდების მკუთრი ემისიის ანგარიშზე. სახელმწიფო საკრედიტო სისტემის უმკარობა ოდენად ძლიერი იყო, რომ მთავრობა იძულებული გახდა დაეხერხა არსებული ბანკები და ჩატარებინა საკრედიტო სისტემის ძირეული რეორგანიზაცია. პრინციპულად ახალი საკრედიტო სისტემის ფუნქციონირების პირობებში, რომლის განახლებაზედ ნიშნებს წარმოადგენდა მრავალრიგობა, სხვადასხვა ტიპის საკრედიტო დაწესებულებების ფუნქციონირება (საკუთრების ფორმით, საქმიანობის სფეროთი და ხასიათით, საკუთარი სახსრების ფორმირების წესით). აგრეთვე მხედველობაში მიიღეს 50-იანი წლების მიწურულს არსებული ხაზინო კრიზისის გამოცდილება. სახელმწიფო საბჭომ და ფინანსთა სამინისტრომ გააძლიერეს ურადლება ბანკების ლიკვიდობის პრობლემებზე.

სახელმწიფო საბჭომ 1872 წლის 31 მაისს საქციო კომერციული ბანკებისათვის მიიღო საგანგებო კანონი, რომელიც განსაზღვრავდა მათი მუშაობისა და ორგანიზაციის ზოგად წესებს, ბანკის ლიკვიდობის მოთხოვნების ჩათვლით. კანონი აგრეთვე ითვალისწინებდა ისეთ ზოგად დებულებებს, როგორცაა: ძირითადი, ბანკში ნამდვილად შეტანილი კაპიტალი არ უნდა ყოფილიყო 500 ათას მანეთზე ნაკლები, აქციები კი არანაკლებ 250 ათას მან-სა. ყველა ვალდებულების უკანის ერთი მეთოდი განსაზღვრებოდა ანაზღაურებულ ძირითად კაპიტალზე. სახსრო კრედიტი (სესხების გაცემა, უზრუნველყოფის ღირებულების ან მიმდინარე ანგარიშის ნაშთის ზევით) არ უნდა ყოფილიყო ძირითადი და დამატებითი კაპიტალის 10%-ზე მეტი. საქციო კომერციულ ბანკებს უკრძალვოდათ ერთი პირის ხელმწიფოთი თამასუქების აღრიცხვა უძრავი ქონების უზრუნველყოფით ან უზრუნველყოფის გარეშე.

სსრ კავშირის საკრედიტო სისტემის ისტორიაში კერძო ბანკებისათვის გამოცემული საგანგებო კანონი უმნიშვნელოვანეს პოზიტიურ ფაქტს წარმოადგენდა. ამ კანონის მიღებამ ბანკების ორგანიზაცია და ფუნქციონირება მრავალრიგობა, მათ შორის გააძლიერა მათი ურადლება საკუთარი ლიკვიდობის უზრუნველსაყოფად. ამასთან შემდგომმა პრაქტიკამ ვიჩვენა, რომ ახალმა კანონმა ვერ უზრუნველყო ბანკების გლობალური გაკოტრების შეწერება, რომელსაც ადგილი აქონდა მისი მიღებიდან რამდენსავე წლის შემდეგ. თანაც ამას საუბრულად დაედო, არა მარტო საერთო ეკონომიკური მიზეზები, ეკონომიკური კრიზისი, უმრავლობა, არამედ ბანკების მიერ საკრედიტო ოპერაციების არასწორი წარმოება, რამაც მათი რისკის მკუთრი ზრდა გამოიწვია. თანამედროვეების შეფასებით გაკოტრების ყველაზე უფრო გავრცელებულ მიზეზს წარმოადგენდა ბანკების მიერ ერთ მსესხებელზე მსხვილი კრედიტების გაცემა.

აი რატომ იყო 1872 წლის კანონი შესწორებული ის შეესებული 1881 წლის 5 აპრილის კანონით. ბანკების ლიკვიდობის ამაღლების მიზნით ის ითვალისწინებდა წესს, რომლის შესაბამისადაც ნაღდი ფულის თანხები ბანკის საღარიში სახელმწიფო. ბანკის მიმდინარე ანგარიშზე განთავსებულ სახსრებთან ერთად უნდა ყოფილიყო, ბანკის ვალდებულებების

არანაკლებ 10%-ისა. გარდა ამისა ბანკების ვადღებულებათა თანხა ძირითად და დამატებითი კაპიტალზე 5-ჯერ მეტი უნდა იყოს.

ყოველი კლიენტისათვის გახსნილი კრედიტის თანხა არ უნდა აღემატებოდეს განადღებულ საწესდებო კაპიტალის 10% -ზე მეტს.

ბანკების ლიკვიდაციაზე მოთხოვნა არსებითად ამცირებდა მათი ოპერაციების რისკის დონეს. რადგან ეს საკრედიტო დაწესებულებათა საქმიანობის აღნიშნული შესწავლის გზით მიიღწერა, ამ უკანასკნელს ხშირად სურდა დაერღვია საბანკო კანონმდებლობათა ეს თუ ის ღებულება.

მე-19 საუკუნის ბოლოს რუს კერძო ბანკებს შორის რიგი ურთიერთსაწინააღმდეგო აზრით იყო გაერყელებულად საკრედიტო რესურსებისა და მათი დაბანდების ვადებისა და თანხების გაწონასწორების აუცილებლობის შესახებ. უმრავლესობა ასეთ გაწონასწორებას საბანკო ოპერაციების წარმოების აუცილებელ წესად თვლიდა. ცალკეული ოპორტუნისტების აზრი ნატონალ გამოთქმა წმ. კლადიმირმა, უნივერსიტეტის პროფესორმა ა. იანატონოვიმ, რომელიც 1890 წელს წერდა: "ეს მოსაზრება ბევრს საკრედიტო კეთილმოწყობის მეცნიერებაში აქსიომად მიაჩნდა. სინდროლში კი ის მნიშვნელოვანწილად მტკარა. უწინარეს ყოვლისა, ის სრულიად მიუღებელია სახელმწიფო საკრედიტო დაწესებულებისთვის, თუმცა 1859 წელს ჩვენნი სახელმწიფო საკრედიტო დაწესებულებების გაუქმება გამოწვეული იყო იმით, რომ ეს დაწესებულებები იღებდნენ ანაბრებს მოკლე ვადით, ხოლო ვაცემდნენ მათ გრძელვადიან სესხებად. სახელმწიფო საკრედიტო დაწესებულებებს არ უნდა ეშინოდეთ სესხების მოულოდნელი მოთხოვნისა, რადგან ერთის მხრივ, ერთი ბანკის მოთხოვნები შეიძლება შეივსოს სხვა ადგილებიდან ანაბრების მეტობით, მეორეს მხრივ კი შენატანების სურათი მოთხოვნების დროს სახელმწიფოს შეუძლია ფინანსური წყაროებიდან დაკმაყოფილოს მოთხოვნები. ამიტომ ეს მოსაზრება (ანუ აღნიშნული გაწონასწორების აუცილებლობა - ავტ. შენიშვნა) მიუღებელია კერძო ბანკებისათვის, როდესაც მათ სასიოათო მომენტში შეიძლება სახელმწიფო დაეხმაროს. შედეგად პროფესორმა ა. იანატონოვიმაც გააკეთა ასეთი დასკვნა. "ბანკების აქტივების და პასივების სრული შესაბამისობის აუცილებლობის თეორია მხოლოდ იმ კერძო ბანკებისათვის არის სასესხით მისაღები, რომლებიც დამოუკიდებლად, სხვა ბანკებთან კავშირის გარეშე მოქმედებენ. ცალკეულ კერძო ბანკებს არ შეუძლიათ რისკი გასწიონ მოკლევადიანი ანაბრების მიღებისა და გრძელვადიანი სესხების გაცემის შესახებ. ამიტომ შეიქმნა ეს თეორია კერძო ბანკების განვითარების თაობაზე".

საკრედიტო სისტემის საბაზრი კერძო ბანკების პირობებში ფუნქციონირების დროს ამგვარი შეხედულება არ შეიძლება უდავო ყოფილიყო. პერიოდულად წარმოიქმნებოდა კრიზისები, უძრავობა, რომლებიც მკვეთრად ზრდიდნენ ფულად სახსრებზე, მოთხოვნილებებს და ღრმად აშიშვლებდნენ ბანკების ლიკვიდაციის პრობლემებს. ბიუჯეტის ქრონიკული დეფიციტის პირობებში ბანკების ლიკვიდაციის მხარდაჭერა ბიუჯეტურ ბეზონებზე არ ითვალისწინებდა მოცემული ღონისძიებების ინფლაციურ შედეგებს; რაც ფინანსური სისტემისათვის ახალ სშიშრობას შეიცავდა.

რუსეთის საკრედიტო სისტემის განვითარებამ მე-19 საუკუნის დასასრულს და მე-20 საუკუნის დასაწყისში გვიჩვენა, რომ ის პატარა და საშუალო ბანკები, რომლებმაც საკრედიტო რესურსების და დაბანდების გაწონასწორების საკითხებში დამოუკიდებელი გაუფრთხილებლობა გამოიჩინეს, პირველ რიგში, იმ მსხვილი ბანკების ლუკმა ხდებოდნენ, რომლებსაც უფრო მყარი მდგომარეობა გაჩნდათ. კერძოდ, ბანკ. მონოპოლიტის, რომლებიც ფლობდნენ ძლიერ საკუთარ კაპიტალს, რომელიც მოზიდული იყო სამაშველი და უცხოური ფილიალების ფართო ქსელის საკრედიტო

რესურსებიდან, კანონიერად ექმნებოდათ შეღარებით ზელსაყრელი პირობები ლიკვილობის მითხოვნის დასაცავად, შეეძლოთ გაეცათ უმსხვილესი სესხები ერთ მსხვილ მსესხებულზე, ანაზღაურებული კაპიტალის 10%-ის ფარგლებში, რაც აატარა და ხაშუადი ბანკების შესაძლებლობებს აღემატებოდა.

ბანკების ლიკვილობა და საჭიროა ბანკების გადახლისუნარიანობის სახელმწიფოებრივი რეგულირება 20-იან წლებში ბანკების უნარი თავიანთი ვალდებულებების თანდროელობის უზრუნველყოფის შესახებ 20-იანი წლების პირველ ნახევარის საკრედიტო პოლიტიკის ყოველდღიურობის ცენტრში იყო. საჭიროა ბანკების ლიკვილობა მათი აქტივების და პასივების დაბალანსებით მიიღწეოდა, ხოლო მათი გადახლისუნარიანობის სახელმწიფო რეგულირება ხორციელდებოდა ბანკის ვალდებულებების სიდიდესა და საკუთარ ხაზსრებს შორის პროპორციების დადგენის გზით, ერთი კლიენტისათვის კრედიტის ერთჯერადი გაკეისის შეზღუდვით და სხვა საშუალებებით.

ბანკების ვალდებულებათა შეზღუდვა საკრედიტო დაწესებულებების საქმიანობა 1921 წლიდან 1928 წლამდე როგორც წესი, შეზღუდული იყო მათი საკუთარი კაპიტალის ათმაჯი ოდენობით. სახკომსახპოს 1923 წლის 18 იანვრის დეკრეტის შესაბამისად შეიქმნა კომუნალური ბანკები, რომელთა წესდებაში აღინიშნა, რომ: "ბანკის მიერ მიღებული საერთო თანხების ჯამი (ანბარებზე და მიმდინარე ანგარიშებზე არსებული თანხები, ხელახლა აღრიცხული თამასუქები და ბანკის მიერ აღებული ყველა სხვა ფუნდული ვალდებულებები) 10-ჯერ მეტად არ უნდა აღემატებოდეს ბანკის საკუთარ კაპიტალს, როგორც ძირითადს ისე დამატებითს". ანალოგიურ მითხოვნას შეიცავდა ცენტრალური სასოფლო-სამეურნეო ბანკის, ელექტროფიკაციის სააქციო ბანკის "ელექტრობანკის" წესდებებიც. სასოფლო-სამეურნეო კრედიტის საზოგადოებების მიერ მიღებული ვალდებულებების ჯამი, თავდებების ჩათვლით, მთ საკუთარ კაპიტალზე 20-ჯერ მეტი არ უნდა ყოფილიყო. სტატისტიკური მასალის ანალიზმა ვეიჩენა, რომ ყველა დარგობრივი ბანკი 1927 წლის 1 ოქტომბრისათვის მათთვის დადგენილი მოცულობიდან შორის იყო. 20-იანი წლების ბოლოს გრძელვადიანი და მოკლევადიანი კრედიტების საკრედიტო დაგეგმვაზე გადასვლამ, გეგმის და ბაზრის ურთიერთდაპირისპირებამ დარგობრივი ბანკების საქმიანობის რეგულირების სრული უარყოფა გამოიწვია.

ცალკეული მსესხებულებების დაჯდაინებათა შეზღუდვა 20-იან წლებში დაკრედიტების ორგანიზაციისას სერიოზული ყრადღება ეთმობოდა ცალკეული მსესხებულების კრედიტის საზღვრებს. საწარმოების და ორგანიზაციების კრედიტუნარიანობის გათვალისწინებით მათზე კრედიტის გახსნა განისაზღვრებოდა შუბღვეი წესით: ერთ კლიენტზე სესხის გაკეისის შაზღუდვით, კონტოკორენტულ ანგარიშზე კრედიტის მაქსიმალური ოდენობის დაწესებით; ვალდების სესხის შეზღუდვით; კრედიტის უზრუნველყოფას გამოკლებული სადაზღვეო შეღავათ. სახელმწიფო ბანკის საქმიანობის დასაწეისში დებულება (1921 წლის 13 ოქტომბერი) ითვალისწინებდა მიზნობრივი საწარმოო კრედიტის მაქსიმალური სიდიდის გამსაზღვრის მითხოვნას, რომელიც შეიძლებოდა გახსნათ ცალკეული მსესხებულისათვის კონტოკორენტული ანგარიშის ფორმით, მითხოვნამდე ვადით: ეს წესი, დაჯდაინების ღიმიტის სახით რეალიზებული, შემდგომში მარტივი და სპეციალურ სასესხო ანგარიშებზე იყო გავრცელებული.

20-იან წლებში ბანკებისა და კლიენტების ლიკვილობის ინტერესების დაცვის მიზნით საკრედიტო დაწესებულებების წესდებით და დებულებებით იზღუდებოდა ერთი კლიენტისათვის კრედიტის გაკემა. მაგალითად, კომუნალური ბანკის წესდებაში გათვალისწინებული იყო, რომ

კრედიტი, რომელიც თითოეულ კლიენტს ცალ-ცალკე ეხსენებოდა, არ შეიძლება ყოფილიყო მისი ძირითადი კაპიტალის ერთ მათედზე მეტი. საქციო "ელექტრობანკის" წესდებაში ეს მოთხოვნა რამდენადმე განსხვავებული სახით იყო წარმოდგენილი: ერთი კლიენტისათვის გახსნილი კრედიტის მაქსიმალური ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს იმ ძირითადი კაპიტალის ერთი მათედ ნაწილს, რომელიც გამოყოფილია შესაბამისად გრძელვადიანი ან მოკლევადიანი დაკრედიტებისათვის.

სასესხო კრედიტის საზოგადოების წესდებით თავისებურად განისაზღვრებოდა საკრედიტო რისკი ცალკეული მესესხებლის მიმართ ყველაზე დიდი ზღვარი, რომლის ზედასაც საზოგადოების არც ერთი წევრისათვის არ უნდა გაეხსნათ კრედიტი, ქვედა ზღვარზე 25-ჯერ მეტი არ უნდა ყოფილიყო. დარგობრივი ბანკების მიერ სახალხო მუერწეობების დაკრედიტების დროს კრედიტის ოდენობა განისაზღვრებოდა მისი. უზრუნველყოფის სიდიდით, სადაზღვევო შედეგათვის გეოკლენტით. ეს წესი გაურყვლებული იყო ყველა ბანკებზე და კრედიტის თითქმის ყველა სახეობაზე. სესხი საქონლის გირაოს ქვეშ გაიტყობოდა მათი ღირებულების თანხის არანაკლებ 75%-სა, ფასიან ქაღალდებზე 60-75 %-მდე, უცხოურ ვალუტაზე და ძვირფასი ღირებულებები კი მათი ფიქსირებული ღირებულების 90 %-მდე.

ბანკის ბალანსის აქტივებისა და პასივების გაწინასწორება საკრედიტო ერთიერთობებთან ორგანიზაციისას განსაკუთრებული ყურადღება ექცეოდა რესურსებისა და დაბანდების ვადების მიხედვით შესაბამისობას. მაგალითად, 1925 წლის 17 იანვარს მიღებული კომუნალური მუერწეობების და საზიარო მშენებლობის ცენტრალური ბანკის წესდებაში გათვალისწინებული იყო გრძელვადიანი სესხების გაცემა სპეციალურად ამ მიზნებისათვის განკუთვნილი სახსრებიდან, რომლებიც იქმნებოდა ბანკის საკუთარი კაპიტალის არანაკლებ ნახევრის გამოყოფით: განსაკუთრებული პირობის გრძელვადიან ანაბრებით, სახელმწიფო ხაზინის სახსრებიდან ასიგნებებით, ბანკებისათვის სპეციალურად გამოყოფილი სახსრებით, რომელიც მიმართულია მუშებისათვის კოოპერატიული ბინების მშენებლობისათვის სელმესაწყობად, ობლიგაციური სესხების გამოშვებით, სპეციალური კაპიტალის შექმნით.

1924 წლის 15 თებერვალს მიღებული ხსკის ცენტრალური სასიფლი-სამუერწეო ბანკის წესდებაშიც მითითებული იყო, რომ გრძელვადიანი სესხები გამოიყოფა: მხოლოდ სპეციალურ კაპიტალების ზარჯზე, რომლებიც იქმნება ბანკის მოგების ანარიცხებიდან, სესხის ობლიგაციების გამოშვებით, სახელმუერწეობებო სპეციალური დანიშნულებით ანაბრების მიღებით, ბიუჯეტის ასიგნებებით, ძირითადი კაპიტალის არანაკლებ ნახევრის ანგარიშიდან გრძელვადიან სესხებზე დიდი მოთხოვნებისა და რესურსების მოკლევადიანი ხასიათის გამო, რომლებიც იმ პერიოდისათვის ქვეყნის ფულად ბაზრზე წარმოდგენილი, დარგობრივი ბანკების ძირითადი კაპიტალების გრძელვადიან დაბანდებებში მინიმალური მონაწილეობის რეკლამენტობის აუცილებლობა წარმოიშვა. კომუნალური ბანკების გრძელვადიანი ოპერაციებისათვის განკუთვნილი ძირითადი კაპიტალის წილი, გათვალისწინებული იყო არა ნაკლებ ერთი მეოთხედისა (1923 წელს) ცენტრალური კომუნალური ბანკისათვის - არა ნაკლები 50 %-სა (1925 წელს), "ელექტრობანკისათვის" - არანაკლები 30 %-სა (1924 წელს), ცენტრალური სასიფლი- სამუერწეო ბანკისათვის თაღამირველად ეს წილი განსაზღვრული იყო არანაკლები 50 %-სა, ზოლი 1929 წელს 100 %-მდე გაიზარდა.

20-იანი წლების ეკონომიკურ ლიტერატურაში ხაზგასმული იყო, რომ ლიკვიდობის პრობლემა დგას საბჭოთა ბანკების წინაშე, მაგრამ ის საერთო სამუერწეო კონსუქტურაზე იყო დაფუძნებული.

აქედან ვაკეთებ დასკვნას, რომ სახეობა ბანკების ლიკვიდაცა მთელი სახალხო მეურნეობის წინაწინააღმდეგე და არაბაღმარების ცალკეული სტატუტების ლიკვიდაცაა აგებული, ანუ ეს პირინციპი მთელი საკრედიტო სისტემისათვის გამოყენებული უნდა ყოფილიყო. ასეთი დასკვნა მართებული იქნებოდა იმ კონკრეტულ ისტორიული პირობებისათვის, როდესაც ფინანსური და საკრედიტო რესურსების ცენტრალიზაციამ ბანკების სახალხო მეურნეობით მართავს უარის თქმა გამოიწვია.

ღარგობრივ ბანკების ჩარჩოებში, გრძელვადიანი და მოკლევადიანი წყაროების მკაცრად გამოყენებამ მოკლევადიანი და გრძელვადიანი საკრედიტების გეგმების ცალ-ცალკე შედგენა გამოიწვია.

კომერციული ბანკების საგადასახადო სიმწვლეებისა და ბალანსის ლიკვიდაცის ღარდევების მიზეზებია რუსეთის იმპერიისა და სუვის პერიოდის ბანკების მასალების ანალიზმა საშუალება მოგვცა გამოგვეჩინა საკრედიტო დაწესებულებების საგადასახადო სიმწვლეების ყველაზე უფრო ტიპური მიზეზები და მათი ბალანსების ლიკვიდაცის ღარდევები, რასაც ბანკი გაღატაკებამდე მიჰყავდა. უწინარეს ყოვლისა მათ რიცხვში უნდა აღინიშნოს ბანკის სარეზერვო კაპიტალისა და სპეციალური დანიშნულების კაპიტალების (სადაზღვეო ფონდის) არასწორი განთავსება. ეს კი მორიგადაა დიდ საშიშროებას, თუ კაპიტალი გამოყენებული იქნებოდა საკრედიტების მიწვლებისათვის, მაშინ გაუთავალისწინებელი გარემოებების წარმოშობისას ამ კაპიტალის ხარჯზე ბანკი ლიკვიდაცისა და გადახდისუნარიანობის შესარჩუნებას ვერ შეძლებდა. 1902 წელს რუსეთის იმპერიის საბანკო კანონმდებლობა კომერციული ბანკებს უკრძალავდა სარეზერვო კაპიტალის ბრუნვაში გამოყენებას უკრძალავდა. დაწესდა განსაკუთრებული წესი სპეციალური დანიშნულების კაპიტალის გამოყენებისაზე: მათი განთავსება შეიძლება მხოლოდ პირველი კლასის ლიკვიდურ აქტივებში. ბანკების საგადასახადო სიმწვლეების შემდეგი მიზეზი გირაოს შეუახება და გირაოს ღირებულების გადღეობაში მდგომარეობდა. ამას ძირითადად იპოთეკური ბანკები ანხორციელებდნენ იმიტომ, რომ ისინი გირაოს ღირებულებიდან გამომდინარე ობლიგაციების სახით იძლეოდნენ კრედიტს. ამასთან რაც უფრო დიდი ღირებულების იყო გირაო, მით უფრო მეტი ობლიგაციების გამოშვებას შეიძლება. იპოთეკური ბანკების შემოსავლებსა და სწრაფად იწვევდა ზედმეტი რაოდენობის ობლიგაციების ემისიას, რაც თავის მხრივ იწვევდა ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე მათი კურსის დაქვეითებას. შეცდომები გირაოს შეუახებას საგადასახადო სიმწვლეებს იწვევდა, რადგანაც ბანკებს დაგირავებული ფასეულობის კრედიტის ფასად გაიღეს არ შეეძლოთ. ბანკის ბალანსის ლიკვიდაცის ღარდევები და საგადასახადო სიმწვლეები კლიენტების დახურვებას იწვევდნენ. მსესხებლის კრედიტუნარიანობის არასწორი შეუახება ან კლიენტის მიმართ დახალი მითხროვები იმის საშუალებას არ აძლევდა ბანკს, რომ დროულად ამოეცნოთ საკრედიტო რისკი და გადახდისუნარიანობის შესანარჩუნებლად დროულად მიეღო შესაბამისი ზომები.

საგადასახადო სიმწვლეებს ისიც კმნიდა, რომ ბანკები მოუშალდებელი კარგებით იწვევდნენ ახალ ოპერაციებს. გარდა ამისა, რუსეთის იმპერიის ბანკებში არსებული ფიქტიური, ძირითადი კაპიტალის ფორმირების პრაქტიკა, მათი გაკოტრების ერთ-ერთი მიზეზი იყო.

კომერციული ბანკებს საგადასახადო სიმწვლეებს ერთი პირისგან მიღებული მსხვილი დეპოზიტებიც უკმნიდა, იმ შემთხვევაში თუ ამ პირისგან ფინანსური მდგომარეობა მკუთრად გაუარესდებოდა. ეს ბანკების გაკოტრების მიზეზი გახლდათ. 1902 წელს მსხვილ დეპოზიტების მიღებასთან დაკავშირებით კანონმდებლობაში შეტანილი იქნა შეზღუდვები: აკრძალული იქნა ერთი პირისაგან იმ რაოდენობის დეპოზიტის მიღება, რომელიც ერთი მეთოდით აღემატებოდა ბანკის საკუთარ კაპიტალს.

აღნიშნული მიზეზის გარდა საგადასახდელი სიძნელეებს იწვევდა ადრიცხვის უზუსტობა, საბანკო ბორიტრეკედება, შეცდომაში მართვაში, სუსტი კადრები, გამგეობის ხშირი ცვლა და ბანკის საბჭოს წევრებს შორის მოვალეობათა განაწილების არარსებობა. აღნიშნულ მიზეზებს ადგილი ქონდა მთელი ქვეყნის საბანკო პრაქტიკაშიც. ეს საშუალებას იძლევა საკრედიტო დაწესებულებების არგადახდების "ბუმი" ვიკარადოთ, თუ ცენტრალური ბანკები კომერციული ბანკების საკრედიტო ანგარიშებით დაკრედიტებიდან, მათი რეუინანსირების სისტემაზე გადავლენ.

3. ბანკების ლიკვიდობისა და გადახდისუნარიანობის მაჩვენებლები.

თანამედროვე პირობებში ბანკების კომერციული საქმიანობა გართულებულა ფულადი ბაზრის არ არსებობით, საკრედიტო დაწესებულებების მუშაობის ახალი მეთოდებისათვის კლიენტისა და ახეტალიტების მოუშაღებლობით, ცენტრალური ბანკის საპროცენტო პოლიტიკის არ არსებობით, ახსრულყოფილი სადახლეკო სისტემით და გრანების უფლებების უკონტროლობით. ამ პირობებში ბანკების მუართ მუშაობისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ბალანსის ლიკვიდობის მოთხოვნების დაკვას და მისი შენარჩუნების მეთოდებს. მუარესმსროვ მაკროეკონომიკური ინტერესების მოთხოვნებიდან ბანკის საქმიანობა და გადახდისუნარიანობა სახელმწიფო რეგულირებით ივსება. ეს იმას ნიშნავდა, რომ სსრ კუმირის სახელმწიფო ბანკები და რესპუბლიკების ცენტრალური ბანკები ადგენდნენ ლიკვიდობის მაჩვენებლებსა და ნორმებს ახორციელებენ ამ მოთხოვნების დაკვასე და კაპიტალის საქმარისობაზე კონტროლს, ბანკების მოვალეობების და ერთი პირის დავალიანების შეზღუდვით, მართავდნენ სახელმწიფო ბანკების საკრედიტო და სხვა რეგრაციებს იმცემ, რომ მათ საქმიანობა საწარმოებო, რეგანიზაციები და მოსახლეობა მატერიალურად არ დაზარალოს სახალხო მუერნობის უზომოდ დაკრედიტება დაჭყყანაში ინფლაციური პროცესების განუთარება არ გამოიწვიოს.

ბანკების ლიკვიდობის მაჩვენებლები და კრიტერიუმებო კომერციული და კოოპერატიული ბანკების ბალანსების ლიკვიდობის შესანარჩუნებლად სახელმწიფო ბანკმა 1989 წელს შემდეგი მაჩვენებლები დაადგინა: ბანკების მოვალეობების შეზღუდვის კოეფიციენტი (K1) მოსახლეობის შენატანების შეზღუდვის კოეფიციენტი (K2), ბანკის ბალანსის მიმდინარე ლიკვიდობის კოეფიციენტი (K4), ბანკის ბალანსის საშუალოვადიანი ლიკვიდობის კოეფიციენტი (K5) განვიხილოთ თითოეული ეს მაჩვენებელი და მათი კრიტერიალური დონე დაწვრილებით.

ბანკის ვალდებულებების შეზღუდვა. თავისი კონომიკური შინარისით ბანკის საკეთარი კაპიტალის და მისი ვალდებულებების მუფარდება (K1), ნიშნავს ბანკის მიერ აღებული ვალდებულებების სიდიდესა და მის საკეთარ კაპიტალს შორის დამოკიდებულებათა დადგენას, რაც უფრო მეტა საკეთარი კაპიტალის სიდიდე, მით უფრო დიდია ვალდებულებები. ცენტრალურ ბანკს ყოველ კონკრეტულ პერიოდში, მის წინაშე მდგარი ამოცანებიდან და ბაზრის მდგომარეობიდან გამომდინარე, შეუძლია შეცვალოს მათი თანაფარდობა და ამით გააფართოვოს ან შეზღუდოს ბანკის საკრედიტო, სხვა აქტიური და საკასო რეგრაციები.

მაჩვენებელი (K1) განსაზღვრება, როგორც ბანკის საკეთარი სახსრების ვალდებულებების თანხებთან დამოკიდებულება. ამასთან საკეთარ სახსრებს მიეკუთვნება: საწესდებო ფონდს, ხარეზერო ფონდს, ამირტიზაციის ფონდს, განაწილებული მოგების სახსრებს მინუს მოგებისა და ზარალის ხარჯზე განეყნებული სახსრები, შენობა-ნაგებობების ღირებულება, დებიტორული

დავლიანების (სადებეტო სლდო), ბანკის ხსენება სწარმოებში მონაწილეობა, ბანკის ანგარიშსწორება ბანკის კაპიტალური დახმებების სახით.

ბანკის ვალდებულებები ძირითადად შედგება სახელმწიფო და კოოპერატიულ სწარმოების, ორგანიზაციების და დაწესებულებების ანგარიშსწორების ანგარიშზე, ასევე საზოგადოებრივი და სხვა ორგანიზაციების მიმდინარე ანგარიშებზე არსებული ნაშთების თანხებისგან; კაპიტალური დახმებების დასაფინანსებლად სწარმოების და ორგანიზაციების საკუთარი სახსრებს შინს სახელმწიფო კაპიტალურ დახმებებთან დასაფინანსებელი თანხები; ორგანიზაციებისა და კოოპერატივების ანაბრებისა და დეპოზიტებისაგან; მოსახლეობის ანაბრებისაგან, ანგარიშსწორების სახსრებისაგან; სხვა ბანკების ხესხებისაგან (ბანკის მიერ 50 %-ზე გაციული თვედობის გარანტიები).

კომერციული და კოოპერატიული ბანკებისათვის სსრკ სახელმწიფო ბანკის მიერ 1989 წელს დადგენილ იქნა სხვადასხვა კრიტერიალური ღონის K1. კომერციული ბანკებისათვის ის არ უნდა ყოფილიყო 1/20-ზე ნაკლები, ზოლო კოოპერატიული ბანკებისათვის 1/12-ზე ნაკლები. შესაბამისად, კომერციული ბანკების ვალდებულებებმა 20-ჯერ მეტად არ უნდა გადააშტოს მათ საკუთარ სახსრებს, ზოლო კოოპერატიულ ბანკებში არ უნდა იყოს 12-ჯერ მეტი. თუ პირველი მაჩვენებელი (K1) ბანკის ვალდებულებების საერთო საზღვრებს აწესებს სუბიექტებთან შედარების გარეშე, მაშინ მეორე მაჩვენებელი (K2) მიწოდებული იყო შევსებულა მოსახლეობის შეატანები. ამ მიზნით სახელმწიფო ბანკმა შემოიღო K2 მაჩვენებელი, რომელიც გამოიანგარიშება მოსახლეობის ანაბრების ნაშთის ბანკის საკუთარ სახსრებთან შეფარდებით. K2 მაჩვენებელი არ უნდა ყოფილიყო 1-ზე მეტი, ანუ კომერციული და კოოპერატიულ ბანკებს შეეძლოთ მიეღოთ მოსახლეობისაგან ანაბრები საკუთარი რესურსების ფარგლებში და არა გარე საზღვრულად.

ლიკვიდობის კოეფიციენტი ბანკის ბალანსის ყველა ლიკვიდური აქტივების მოთხოვნამდე ვალდებულებებთან პერიოდული შედარება ანუ ბალანსის მიმდინარე ლიკვიდობის მაჩვენებელი (K4) განსაზღვრავს, თუ მოთხოვნამდე ვალდებულების რა ნაწილი უნდა იქნეს ბანკის მიერ ერთდროულად დაფარული. ბანკის ბალანსის ლიკვიდური აქტივები უმეტეს ძირითად მუხლებს შეიცავს: ფულადი სახსრები ბანკის სლარიში და ფულადი სახსრები გზაში, სახსრების ნაშთი ანგარიშებზე ქვეყნის საკრედიტო დაწესებულებებთან ანგარიშსწორებისათვის, ბანკის საკუთრებაში არსებული სახელმწიფო სესხის ობლიგაციები, კრედიტი და სხვა ხაზის გადასაბადებები, რომელთა დაფარვამდე 1 თვე დარჩა. ბანკის ვალდებულებები მოთხოვნამდე ანგარიშებზე შედგება: სახელმწიფო, კოოპერატიული სწარმოებისა და ორგანიზაციების ანგარიშსწორების ანგარიშებზე სახსრების ნაშთისაგან, საბიუჯეტო, საზოგადოებრივი და სხვა ორგანიზაციების მიმდინარე ანგარიშებზე არსებული სახსრების ნაშთისაგან, მოსახლეობის ანაბრების, დეპოზიტების ნაშთისაგან ერთ თვემდე დაფარვის კადით, გარანტიებისა და თვედობისაგან, რომლებიც გაციულია ბანკის მიერ ერთ თვემდე შესრულების ვადით და სხვა.

სახელმწიფო ბანკის მიერ დაწესებული იქნა, რომ K4 მაჩვენებლის მნიშვნელობა 0,3 დაბალი არ უნდა იყოს. ამრიგად, ცენტრალური ბანკი კომერციული და კოოპერატიული ბანკებისაგან მოითხოვს აქტივების და პასივების ისეთ დახმებას, რომ ბანკის მოთხოვნამდე ვალდებულებების არანაკლებ 30 %, მისი ლიკვიდური აქტივებით დაფაროს. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ამ მოთხოვნის შესრულება ბანკის კლიენტებისათვის ნაღდი ფულის დაუბრკოლებლად გაციუისათვის, თუ მათ ამ თანხის მიღების უფლება აქვთ. იმ კომერციული და კოოპერატიული ბანკებისათვის,

რომლებიც თავისი კლიენტების საწვარიშწორებო-საკასო ოპერაციებს არაწარმოებენ, K4 კრიტერიუმური დონე 0,15 ზღაპი არ უნდა იყოს. ეს იმით არის განმარტებული, რომ ასეთი ბანკების ლიკვიდური აქტივების აბორდუტური თანხა სხვა თანხარ პირობებში მტირეა. K4-ის მაჩვენებლის დაცვა ნიშნავს, რომ ბანკს შეუძლია მიმდინარე ოპერაციებზე დროულად მიახდინოს ვალდებულებები (უახლოეს თვეებში).

ამასთან, რესურსების განთავსებისას აუცილებელია დაეუფლოს იქნეს სახსრების მოზიდვასა და მათი განთავსების ვალდებულებების შორის შესაბამისობა, ბანკმა მთელი სახალხო მუერნების, ცადკეული წაწარმოების, ორგანიზაციების, მოსახლეობის ინტერესების დასაცავად თავისი პოლიტიკა ისე უნდა ააწეოს, რომ არა მარტო უახლოეს დროში არამედ ქერსაქტევიამიც შეეფერებებოდ მუერნების თვისი ვალდებულებები. ბანკის ლიკვიდობის დარღვევის საიული მიგალიცია ის, რომ თუ საკრედიტო დაწესებულებების მიერ მოკლევადიანი რესურსები ვრძელვადიანი დარკრედიტების მიზნით გამოიყენება, ბანკის მიერ თავისი ვალდებულებების ვალდების დროს, მაშინ კრედიტები არ აქნება უკან დაბრუნებული. ამის გამო, ბანკს განიცდის საგლასახლო სიხიწყებს. ასეთი სიტუაციების თავიდან ასაცილებლად საბანკო პრაქტიკაში დამკვიდრდა აქტივების და პასივების ვალდების მახვდით შესაბამისობის და დაბალანსების მკაცრი მოთხოვნა. ამ მიზნის ისახვს ლიკვიდობის საშუალო ვადიანი მაჩვენებელი (K5), რომელიც იძლევა ერთ წელზე მეტი ვადის ბანკის აქტივების თანდარდობას ბანკის საკუთარი სახსრების დეპოზიტურ ანგარიშებსა და ერთ წელზე მეტი ვადის კრედიტებზე ვაქმულ ვალდებულებათა თანხების ჯამთან. K5 მაჩვენებელი არ შეიძლება ყოფილიყო 1,0-ზე მეტი, ე.ი. ვრძელვადიანი კრედიტების თანხა არ უნდა აღემატებოდეს საკუთარი სახსრების თანხებს და ბანკის მიერ მოზიდულ სხვა ვრძელვადიან სახსრებს.

სსრკ სახელმწიფო ბანკის მმართველობა კომერციულ-კოპერატიული ბანკების აღვიშდებარების მიხვდით აკონტროლებდა მათ მიერ დიკვიდობის მაჩვენებლების დაცვას. ასეთი კონტროლის საფუძველს წარმოადგენდა ბანკების ბალანსები და K4, K5 ფაქტიური მაჩვენებლების გაანგარიშებები. სახელმწიფო ბანკის მაკონტროლებელი დაწესებულება წარმოადგენილი იასაღე სსრკ-ის საეკონომიკური, 10 დღის განმავლობაში აღვენდა მოკლე დანკვას ბანკის საქმიანობაზე, შესრულებული გაანგარიშების სისწორეზე.

ცენტრალური ბანკის დაწესებულება ბალანსის ლიკვიდობის მაჩვენებლების (ეკონომიკური ნორმატივების) დარღვევის შემთხვევაში, კომერციული და კოპერატიული ბანკებისგან წერილობით ითხოვს, ერთ თვის განმავლობაში გაატარონ ფინანსური გაჯანსაღების დონისმიზნის, დიკვიდობის მაჩვენებლები ნორმატივთან შესაბამისობაში მოიყვანონ. იმ კომერციული, კოპერატიული ბანკების მიმართ, რომლებიც სისტემატურად არღვევენ დიკვიდობის დარღვენილ ნორმებს, ცენტრალური ბანკის დაწესებულებამ შეიძლება ეკონომიკურ სანქციები გამოიყენოს, ქვეყნის საბანკო სისტემის საკრედიტო რესურსების რეგულირების ფონდში სახსრების დეპონირების ნორმატივები გაზარდოს, ვადიდოს რეუიანსირების განკვეთი არა უმეტეს 20 %-სა. ფულად-საკრედიტო სისტემის რეგულირებიდან და სსრკ ცენტრალური ბანკის შესახებ კანონიდან გამომდინარე რესპუბლიკის ტერიტორიაზე დააწესა კომერციული ბანკების საქმიანობის რეგულირების გარკვეულწილად განსხვავებული წესი, რომელიც 1991 წლის 1 ივნისიდან ძალაში შევიდა. ლიკვიდობის აუცილებელი დონის უზრუნველყოფისათვის შემოიღეს შემდეგი მაჩვენებლები და კომერციული ბანკების ბალანსის ლიკვიდობის ნორმები.

ბანკის ვალდებულების შეზღუდვა – H3; გამოანგარიშება ბანკის კაპიტალის შეფარდებით ბანკის ვალდებულებებთან.

$$H3 = K : O ,$$

სადაც: O - ბანკის ვალდებულებები;

K - ბანკის კაპიტალი.

H3 და K1 მაჩვენებლების განსხვავება მდგომარეობს ბანკების ტიპების კრიტერიუმული მაჩვენებლის მიხედვით ლიფინგისაში. 1991 წელს H3 მინიმალური მნიშვნელობა, რომელიც დადგინდა იყო სპეციალიზებული ბანკების ბაზაზე შექმნილ კომერციული ბანკებისათვის, იყო 1:25, ხოლო კომერციული ბანკებისათვის, რომლებიც მოქმედებდნენ როგორც დახურული ტიპის სააქციო საზოგადოებები ან შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებები – 1:20; სხვა კომერციული ბანკებისათვის, რომლებიც მოქმედებდნენ ღია ტიპის სააქციო საზოგადოების სახით, იყო 1:15. რსფსრ-ს ცენტრალურმა ბანკმა დაადგინა მთელი რიგი შემოესაბუთებელი მაჩვენებლები, რომელთა გამოთვლა ბალანსის ლიკვიდობის აუცილებელი დონის შესანარჩუნებლად, ბანკების აქტიური და პასიური ოპერაციების, რეგულირების საშუალებას იძლევა.

მათ შორის:

-კრედიტების ანაბრებით უზრუნველყოფა (H4). ეს მაჩვენებელი H4 გამოიანგარიშება, კრედიტების ჯამის (Kp) შეფარდებით საანგარიშსწორებო, მიმდინარე ანგარიშების, ანაბრების, დეპოზიტების ჯამთან (C): $H4 = Kp : C$, სპეციალური ბაზაზე შექმნილ კომერციულ ბანკებს, რეკომენდაცია მიეცათ მაჩვენებლის H4 მნიშვნელობა 1,5-ის ღირებუ, ხოლო სხვა კომერციულმა ბანკებმა 0,7 ღირებუ შეინარჩუნონ. კრედიტების ანაბრებთან თანაურადობა გვარაუქნებს, თუ რამდენად შემოსავლიანია და ამავე დროს, ყველაზე უფრო რისკიანი აქტივების (სფარება ანაბრებით. ამერიკულ საბანკო პრაქტიკაში ხაზისხრი პოლიტიკის აქტივობას ანაბრების ლიკვიდური აქტივებით უზრუნველყოფა (H5) განსაზღვრავს. ეს მაჩვენებელი გამოიანგარიშება ლიკვიდური აქტივების თანხების (LA) შედარებით საანგარიშსწორებო, მიმდინარე ანგარიშების, ანაბრების და დეპოზიტების თანხებთან (C): $H5 = LA : C$. სახელმწიფო ბანკის მეთოდით ანალიზირებად განსაზღვრება ლიკვიდური აქტივები სპეციალიზებული ბანკების ბაზაზე შექმნილი კომერციული ბანკებისათვის მაჩვენებლის მნიშვნელობა რეკომენდირებულია შეინარჩუნებული იყოს 0,2 ღირებუ, დანარჩენი კომერციული ბანკებისათვის 0,5 ღირებუ;

-ლიკვიდური აქტივების წილი აქტივების (H6) საერთო თანხაში. ეს წილი განისაზღვრება ლიკვიდური (LA) შეფარდებით, აქტივების (A) საერთო თანხასთან მიწვე კრედიტები და სხვა გადასაღებლები შესრულების 30 დღეზე უადრით: $H6 = LA : A$. H6 მაჩვენებლის მნიშვნელობა, სპეციალიზირებული ბანკების ბაზაზე შექმნილმა კომერციულმა ბანკებმა რეკომენდირებულია 0,5 ღირებუ, დანარჩენმა კომერციულმა ბანკებმა კი 0,5 ღირებუ შეინარჩუნონ.

რსფსრ-ს ცენტრალურმა ბანკმა დააწესა ასევე მოკლევადიანი (H7) და საშუალო ვადიანი (H8) ლიკვიდობის კოეფიციენტები. H7 კოეფიციენტის განგარიშება სახელმწიფო ბანკის მეთოდისაგან ძირითადად იმით განსხვავდება, რომ მოქალაქეების ანგარიშებზე არსებული ხსხრების ნაშთი, მოთხოვნამდე ვალდებულებებში არ შეიტანება. რსფსრ-ში ლიკვიდობის

ნორმები ბანკების ტიპებს მიხედვითაა დიფერენცირებულა. 1991 წელს 117 კორპორაციების მინიმალური მნიშვნელობა სპეციალიზებული ბანკებს ბაზზე შექმნილი ბანკებისათვის 0,2 ოდენობით, ხოლო დანარჩენი ბანკებისათვის - 0,3 ოდენობით იყო დადგენილი. ამასთან, განაზღვრული იყო, რომ გარანტიები და თავდასხმები, რომლებიც ვალდებულებების ფულად ფორმაში შეხრულებას ითვალისწინებენ, ბანკებს მიერ შესაძლებელია გაიცეს იმ ოდენობით, რაც მის კაპიტალს არ აღემატება.

რუსურ-ს ცენტრალური ბანკისათვის H8 გამონაგარიშების მეთოდით, ყოფილი სსრკ-ს ბანკების მეთოდისაგან განსხვავება იმით რომ გრძელვადიან მასივებს თანხას მიუკუთვნება ბაზარზე მოძრაობი სახესხი ვალდებულებები, რომელთა დაფარვის ვადა 1 წელაა. სპეციალიზაციანი ლიკვიდაციის ნორმაც ბანკების ტიპებს მიხედვითაა დიფერენცირებული: სპეციალიზებული ბანკების ბაზზე შექმნილი კომერციული ბანკებისათვის - მხოლოდ იმ კრედიტებს მიმართ, რომლებიც დამოუკიდებელი ბანკის სახით რეგისტრაციის შემდეგ არის გატეულია 1,5 დონეზე, ხოლო დანარჩენი კომერციული ბანკებისათვის 1,0 დონეზე უნდა იქნეს შესარჩუნებული.

კომერციული ბანკების ბალანსის ლიკვიდაციის სათანადო დონეზე შესარჩუნებისათვის და მათი მუშაობის ეკონომიკური მდგომარეობის უზრუნველყოფისათვის რუსურ-ს ცენტრალურმა ბანკმა შემოიღო კაპიტალის საკმარისობის მაჩვენებლები. კაპიტალის საკმარისობა განისაზღვრება ბანკების სწესდები კაპიტალის მინიმალურად დასაშვებ ოდენობის დადგენის გზით და მისი მთელი კაპიტალის (აქტივების თანხებთან ერთად) შეფარდებით.

საწესდები კაპიტალის მინიმალური ხიდილე ასეთია:

- კომერციული ბანკებისათვის, რომლებიც შეზღუდული მასუხისმგებლობის ან დახურული ტიპის საკციო საზოგადოების სახით მოქმედებენ - 5, 0 მლნ. მანეთი;

- კომერციული ბანკებისათვის, რომლებიც ღია ტიპის საკციო საზოგადოების სახით მოქმედებენ - 25,0 მლნ. მანეთი;

- შირე საწარმოების, კორპორაციების და სხვა ასეთი დაწესებულებების ან მოსახლეობის მიერ ბანკების დაფუძნების ცდკეულ შემთხვევაში - 0,5 მლნ. მანეთი.

კომერციული ბანკების აქტივების მდგომარეობის შეფასებისას, აქტივების ნაწილის დაკარგვის რისკის თვალსაზრისით, ისინი რუსურ-ს ცენტრალური ბანკების მიერ 6 კკუეად არის დაყოფილი. ამასთან, აქტივების ცდკეულ კატეგორიებს და კკუეებს ენიჭებათ შესაბამისი გამაწონასწორებელი კოეფიციენტები, რომლებიც მათი დანაკარგის რისკის ზარისხს ასახავენ. აქტივების თანხის ახეთი დაკკუეების და კორექტირების საფუძველზე გაიანგარიშება ბანკის კაპიტალის საკმარისობის მაჩვენებელი. მთ შორის ბირითადი ადგილი უჭირავს მაღალი რისკის (H1) კაპიტალდაზნების უზრუნველყოფის მაჩვენებელს, რომელიც გამონაგარიშება, როგორც ბანკის კაპიტალის (K) შეფარდება აქტივების თანხებთან, საშუალო რისკის (Ap) გათვალისწინებით.

$$H1 - K : Ap$$

1991 წელს დაწესდა H1 მინიმალური დასაშვებ მნიშვნელობა 0,04 ოდენობით.

გარდა მოცემული დირექტორული მაჩვენებლისა კომერციული ბანკის კაპიტალის საკმარისობის შესაფასებლად, რუსურ-ს ცენტრალური ბანკის მეთოდით ორი შეფასებითი მაჩვენებლის გამოყენება გათვალისწინებულია, რომლებიც კაპიტალის მაღალრისკიან აქტივებთან შეფარდებას ასახავენ. მათი საბალანსო თანხის ჯამი კორექტირებულია რისკის პროცენტით. მთ შორის

H2 - K : Anp .

ხდაც K - ბანკის კაიტალი;

Anp - 3-6 უკუფების აქტივობა.

ამ მაჩვენებლის მნაშენელობა რეკომენდირებულა დაცული იქნეს 0.-ის ფარგლებში. კომერციული ბანკების კაიტალის სტრუქტურის თვალსაზრისით, აქტიური იმერციების რეკომენდირებასთან ერთად უნდა იქნას განხილული მაჩვენებლის გამოწვევის 4 და 5 უკუფების — აქტივობის H²:

H² - K : Anp .

რომლის კრედიტული მნაშენელობა უნდა იყოს 0,15 ფარგლებში.

ბანკების გადახდისუნარიანობის სახელმწიფო რეგულირების მეთოდები ბანკის დიკტიდობის მაჩვენებლების განხილული პოზიციების დაცვის უზრუნველყოფა სხვა მეთოდებით და სპეკულაციის უკონტროლო, რომლებსაც ქვეყნის ცენტრალური და დამოკიდებულ კომერციული, კომერციული ბანკის იტენსიონს ნაბეჭადსაგონიანს საბანკო გამოცდებში სპეკულაციის მოკლე და გრძელვადიანი ცენტრალური ბანკის მიერ, სხვა საკრედიტო დაწესებულებებზე კლასიკური ზემოქმედების ბუნება, მათი გადახდისუნარიანობის შესაზრუნებლად და ფულად-საკრედიტო ურთიერთობების რეგულირებასთან ეს უწინარეს ყოვლისა, ერთი მხენსებლის დავალიანების შეზღუდვა სახსრების სარეზერვო სისტემა, რომელიც კომერციულ და სხვა ბანკებს ავალდებულებს და მათი ანაზრების სერათი თანხის განხილვით ნაწილი ცენტრალური ბანკში შეინახონ.

ეს არის აგრეთვე რევიზიონობის და საბროცენტო განაკვეთების ან ცენტრალური ბანკში საბანკო თანხების განადგობის სისტემა, ცენტრალური ბანკის იმერციები ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე, ბანკის კაიტალის უკუფობაზე კონტროლი.

როგორც უნგრეთის ცენტრალური ბანკების გამოცდილებამ გვიჩვენა, ბანკების სპეკულაციის რეგულირების და დიკტიდობის შესაზრუნებლად ყველაზე ძლიერი მეთოდი არის რევიზიონობის სისტემა ან კომერციული ბანკების რეზერვების გამტკიცება ცენტრალური (საუბისი) ბანკის მხრიდან კრედიტების უმეტესი ნაწილი, რომლებიც კომერციული ბანკების მიერ გაიცემა, რევიზიონობის ხარჯზე იფარება. ეს ნორმატივების შემუშავებით ხორციელდება. რევიზიონობის ზედა ზღვარი განისაზღვრება, როგორც მავიზობადად დასაშვებ თანაფარობა რევიზიონობის თანხების ჯამს და ბანკის კაიტალს შორის.

დაწერილებით განვიხილოთ სახელმწიფო ბანკის მიერ ბანკების გადახდისუნარიანობის შემოცირების ცდენული მეთოდები.

ერთ მხენსებელზე რისკის მაქსიმალური სიდიდე ბანკის უნარი, შესაძლებლობა დროულად და სულად მთავრობის მიხე კაღალდებულების ანაზღაურება, დამოკიდებულა არა მარტო საკრედიტო დაწესებულების შემოაზრზე, არამედ მათი მხენსებლების ფინანსურ მდგომარეობაზე. კრედიტების განთავსებისას ბანკები უნდა გამოიღონენ საწარმოების და ორგანიზაციების გადახდისუნარიანობისაგან, მაგრამ ამასთან, მათ არ უნდა გამოიციონ ერთი ან რამდენიმე მხენსებლის მხრიდან გადაუხდელობის შემთხვევათა შესაძლებლობა. ისეთ სიტუაციისში, როდესაც ერთ მხენსებელს ბანკის სესხით დავალიანების დაფარვა დროულად არ შეუძლია დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ ამ გადაუხდელობამ ბანკის საკუთარი ვალდებულებების შესრულებისას გართულებული არ გამოიწვიოს. როგორც ბანკების გამოცდილება გვიჩვენებს, ასეთ შემდეგების თვლიდან აცილების საშუალებას იძლევა, ერთ მხენსებელზე კრედიტის შეზღუდული

გაცემა. მხოლოდ ერთი კლიენტის დიდი კრედიტის ვალგადაცილებამ, შეიძლება, ბანკის ლიკვილობა სწრაფად მოშალოს.

კრედიტის მაქსიმალური სიდიდე (K3) ცენტრალური ბანკის მიერ არის დადგენილი, როგორც ერთ მსესხებელზე ერთობლივი სასესზო დავლიანების (სადებიტო /საღლო სესხის ანგარიშის მიხედვით აქვს 50 % ბალანსგარეშე ვალდებულებებისა, რომლებიც ამ მსესხებელზე არის გაცემული) შეფარდება ბანკის საკუთარ სახსრებთან კომერციული და კოოპერატიული ბანკებისათვის K3 მნიშვნელობა 0,5 არ უნდა აღემატებოდეს. ბანკის ორგანიზაცია - მუქაიებისათვის ან ორგანიზაციებისათვის, რომლებიც ბანკთან დაკავშირებული არიან მართვის ერთიან ორგანიზებში მონაწილეობით, კრედიტების გაკებისას, ერთ მსესხებელზე გაცემული თანხა, ბანკის საკუთარი სახსრების 30 % არ უნდა აღემატებოდეს.

ბანკის ვალანდისუნარიანობის დაცვის მიზნით შემოღებულა ცნება "მსხვილი კრედიტი" და მის საერთო თანხაზე განსაკუთრებული კონტროლის სისტემა. მსხვილი კრედიტის ქვეშ თვლისხმება მსესხებლის ერთობლივი დავლიანების სიდიდე აქვს ამ მსესხებელზე გაცემული გარანტიების და ვალდებულებების 50%, რომელიც ბანკის საკუთარ სახსრებს 15 % აჭარბებს. მსხვილი კრედიტები შეიძლება გაიცეს მხოლოდ კომერციული, კოოპერატიული ბანკის საბჭოს ერთხელგანი ვალანდისუნარიანობით. მსხვილი კრედიტების საერთო თანხა საანგარიშგებო თვის ზღვას ბანკის საკუთარი სახსრების თანხას 8 - ჯერ და მეტად არ უნდა აღემატებოდეს, ზღვო ხელთ უბსხვილესი კრედიტის თანხა, ბალანს გარეშე ოპერაციების გათვალისწინებით, ბანკის საკუთარ სახსრებს 3-ჯერ მეტად არ უნდა აღემატებოდეს.

რუსეთის ფედერაციის ცენტრალურმა ბანკმა დადგინა ერთ მსესხებელზე (F19) მაქსიმალური რისკი, რომელიც გამოითვლება, როგორც შეფარდება მსესხებლის მიერ კრედიტისათვის გაცემული ერთობლივი ვალდებულებებისა და მის მიერ გაცემული ბალანსგარეშე ვალდებულებათა თანხის (P) 50 %-ის შეფარდება ბანკის კაპიტალთან (K): $H9 = P : K$. სუიროა ზაჩი გაუსვათ იმას, რომ ხსნხებლის დავლიანების ერთობლივი თანხის გამოანგარიშებისას უნდა გამოირიცხოს: სახელმწიფო ფასიანი ჯვალდების გარანტიის ქვეშ გაცემული სესხების დავლიანებათა ნაშთის 90 %; რეალური მატერიალურა ფასუელობის გირაოს ქვეშ გაცემული სესხების მიხედვით დავლიანების ნაშთის 75 %; სამი ვალანდისუნარიანი პირის გარანტიის ქვეშ გაცემული სესხის დავლიანების ნაშთის 70 %; დასჯეული კრედიტების 80 %; იმ თამასუქების გირაოს ქვეშ გაცემული სესხების დავლიანების თანხის 60 %, რომლებზედაც გაცემულია ბანკის გარანტია; ვალანდების მიერ აქტივირებული ვალანდის თამასუქების გირაოს ქვეშ გაცემული სესხების დავლიანების 50 %; თამასუქების ოპერაციების აღრიცხვის საფუძვლზე წარმოქმნილი ვალდებულების 40 %; საფონდო ბირჟაზე რეგისტრირებული აქციების გირაოს ქვეშ გაცემული სესხებას დავლიანებათა 40 %; H9 მაჩვენებლის მაქსიმალურად დასაშვები მნიშვნელობა ბანკების ტაბის მიხედვით არის დიფერენცირებული: სპეციალიზებული ბანკების ბაზაზე შექმნილი - 1,0; კომერციული ბანკებისათვის, რომლებიც 1990-1991 წლებშია შექმნილი - 0,75. დაწარენი კომერციული ბანკებისათვის - 0,5. ამასთან დადგენილია, რომ ერთ მსესხებელზე ბანკის რისკის თანხა არ უნდა აღემატებოდეს აქციების თანხის 10 %-ს.

ბანკის მიერ გაცემულ მსხვილ კრედიტზე (ბანკის კაპიტალის 20 %) კონტროლია დაწესებული. თუმცა არსებობს, განხზავდება მსხვილ კრედიტების დასაშვები თანხის ზღვრულ ოდენობასა და ბანკის საკუთარ სახსრებს შორის თანაფარდობაში: იმ კომერციული ბანკებისათვის, რომლებიც

შექმნილია საეკონომიკური ბაზა არა უმეტეს 15 მაგი ოდენობისა; იმ კომერციული ბანკებისათვის, რომლებიც მოქმედებენ შეზღუდული ასუსტის რეგულირების საზოგადოების სახით არა უმეტეს 10 მაგი ოდენობისა, დანართი კომერციული ბანკებისათვის არა უმეტეს 8 მაგი ოდენობისა.

საბანკო სისტემის საკრედიტო რესურსების რეგულირების ფონდი. კომერციული, კოოპერატიული ბანკების საკრედიტო საქმიანობის რეგულირების მიზნით და მათი ლიკვიდობის შესანარჩუნებლად, სახელმწიფო ბანკს ბანკების მიერ მოზიდული რესურსების და ლიკვიდობის ნაწილის სარეზერვო საკრედიტო რესურსების რეგულირების ფონდი შექმნა. კომერციულმა და კოოპერატიულმა ბანკებმა სახელმწიფო ბანკში სარეზერვო ანგარიშზე, მოზიდული სახსრების 10 %-ის ლიკვირება უნდა მოახდინონ ამ ანგარიშზე შემოსავალი არ ირიცხება. სახსრების სიდიდით, რომლებიც ლიკვირებას ექვემდებარებიან, ყოველი თვის 1 რიცხვში მოზიდული სახსრების ნაწილიდან გამოირიცხება. ამასთან ამ უკანასკნელს მიეკუთვნება საბოლოო, სახელმწიფო, კოოპერატიული, ერთობლივი, საზოგადოებრივი დაწესებულებების და ორგანიზაციების, კოლექტივების და სხვა ანგარიშების მიხედვით, ასევე მოქალაქეთა ანგარიშები, კოოპერატივების ანგარიშები და ლიკვიდობები, ძირითად და ინვესტიციური საქმიანობის ანგარიშებზე სახსრები (ბანკის შიდა ანგარიშსწორებათა ჩათვლით) მიმდინარე, საანგარიშსწორებო და სხვა ანგარიშების ასიური ნაწილები. სხვა ბანკებისაგან მიღებული ხესხების გათვალისწინება არ ხდება.

გასულ თვეში მოზიდული სახსრების გაღივების ან შემცირების შემთხვევებში თანხა, რომელიც ექვემდებარება ქვეყნის საბანკო სისტემის საკრედიტო სახსრების რეგულირების ფონდში გადარიცხვას, შესაბამისად იზრდება ან მცირდება.

სახსანკის დაწესებულებები, კომერციული, კოოპერატიული ბანკების, ავგილირებადობის მიხედვით, ამოწმებენ სახსანკის სარეზერვო ანგარიშში ჩარიცხული სახსრების გაანგარიშებათა შედეგის სისწორეს, წარმოდგენილი ბალანსების და შესრულებული სამუშაოების გაანგარიშების საფუძველზე. თუ გასულ თვეში მოზიდული სახსრების სიდიდე მცირდება, სახსანკის რესპუბლიკური ბანკი (სამართლებლო) კომერციული, კოოპერატიული ბანკის განცხადების საფუძველზე სამი დღის განმავლობაში უბრუნებს მას შესაბამის თანხას. კომერციული ან კოოპერატიული ბანკის საქმიანობის შეწყვეტის შემთხვევაში, სახსანკის სარეზერვო ანგარიშზე დეპონირებული სახსრები მის საკორესპონდენტო ანგარიშზე გადარიცხება, მათი ვალდებულების მიხედვით ანგარიშსწორების განსაზოგადებულად.

1991 წელს რუსეთის ცენტრალურმა ბანკმა დაადგინა სავალდებულო რეზერვების მინიმალური სიდიდე 2 % -ის ოდენობით.

4. კომერციული ბანკების ბალანსის ლიკვიდობის დაუბალანსირებლობის და გადახდისუნარიანობის რისკების მართვა

თითქმის 60 წლის განმავლობაში ბანკები თუიანთ საქმიანობაში რისკს ვერ გრძობდნენ. ეს იმასთან იყო დაკავშირებული, რომ დაწყებული 30-იანი წლებიდან საბანკო სისტემა საკუთრების სახელმწიფოებრივი ფორმას ეფუძნებოდა, ძირითადად სახელმწიფო დაწესებულებებთან და ორგანიზაციებთან მუშაობდა. სახალხო მეურნეობაში სახელმწიფოებრიობის ხიდილე იმას ნიშნავდა, რომ საკრედიტო ინსტიტუტების წინაშე მსესხებულების ვალდებულებებზე საბოლოო

ჯამში სახელმწიფო სამინისტროების, უწყებების სახით აგულა ასეუხს. ეს სქემა გამოიყენებოდა კოლმურენობების დაკრედიტების დროსაც. კოლმურენობის ბანკების სესხების მიხედვით უაღრავალიცა და განვადებული დავალიანების დფარეუ ზორციულდებოდა ბიუჯეტის სახსრების ზარჯზე დახურული ეკონომიკის და არაკონვერტირებადი ეროვნული ვალუტის პირობებში, ბანკების რისკისგან იცავდა სახელმწიფოს განუხაზღვრელი გადახდისუნარიანობა და ლიკვიდობა. გადახდისუნარიანობის შესანარჩუნებლად საკრედიტო დაწესებულებებს არ უწყვლათ მუშაობა.

ამის შედეგად, საბჭოთა საკრედიტო დაწესებულების შიდა სამურენო საქმიანობაში საბანკო რისკის შუფასების და გაკონტროლების გამოცლილება და ჩვევები დაიკარგა.

20-იანი წლების ბოლიდან ხსრ კავშირის სახელმწიფო ბანკის ბალანსი არ ქვეყნდებოდა. სახბანკის დაქველდებარებაში მყოფ დაწესებულებაში ბალანსის უქონლობა, სადაც საბალანსო ანგარიშების მიხედვით ყოველდღიურად ბრუნვის და ნაშთის უწყისობი დგებოდა, რაც ბანკის თანამშრომლებს საშუალებას არ იძლედათ აქტიურ და პასიურ ოპერაციებს შორის ურთიერთკავშირი დაენახათ, შეეგანსოთ რესურსების ნაკლებობს "პულსი" ვადების და მათი შესაბამისი განთავების მიხედვით. "ქალაღის" ლიმიტებთან მუშაობამ კი, პიროქით, ბანკების საკრედიტო რესურსების განუხაზღვრელობის წარმოდგენა შეექმნა. ქვეყანაში საკრედიტო რეზერსების ერთიანი ქვების შექმნამ, ანაბრების მულტიპლიკაციამ, კოდექტიურმა უასუსხისმგებლობამ სახელმწიფო ბანკის ქვედანყოფებში პასივებზე ზრუნვა შეწყვიტა. ამ ქვედანყოფების საქმიანობა ფაქტობრივად დაყვნილ იქნა კრედიტების "ფონდრებაშიღე".

ახლადა ეკონომიკურმა მქანისმამა, რომელიც ამოქმედდა ხსრ კავშირში სახელმწიფო საწარმოების შესახებ, კოოპერაციის შესახებ კანონებისა და საკუთრების ფორმებში ცვლილებების ბაზაზე, მოითხოვა საბანკო სურელობი აღქვკურთი ცვლილებები. საქეციალიზებული კოპერეული და კოოპერირებული ბანკების წარმოშობამ, რომელიც საკუთრების სხვადასხვა ფორმებზე იყო დაფუძნებული, გამოიწვია საკრედიტო რესურსების დეცენტრალიზაცია, საკრედიტო საქმიანობის სემისიო საქმიანობისგან გამოყოფა, რამაც არსებითად გარდაქმნა სახბანკის და სხვა საკრედიტო ინსტიტუტების იერსახე. საბაზრო უროიერობების ელემენტების გამოჩენამ ბანკების პერსონალური საქმიანობის რისკთან დაკავშირება გამოიწვია.

ბალანსის მოუწესრიგებლობისა და გადახდისუნარიანობის რისკის მართვის სისტემა ორინსტირებული იყო, კომერციული და კოოპერეული ბანკების მიერ ლიკვილობისა და გადახდისუნარიანობის ნორმების დაცვაზე ქვეყნის ცენტრალური ბანკის მოთხოვნათა შესრულებაზე. კომერციული ბანკების ბალანსების დიკვილობის დაუბალანსებლობისა და გადახდისუნარიანობის შესაცნობად საჭირო გახდა ზემოთ მოყვანილი მაჩვენებლების დონის ყოველდღიური კონტროლის საქეციალური სისტემის შექმნა და იმ ფაქტორების ანალიზი, რომლებიც მათ ცვლილებებზე მოქმედებენ. ამისათვის მიხაზმწინილი გახდა მონაცემების ბაზის შექმნა, რომელიც საშუალებას იძლეოდა ოპერეტიულად მიედოთ ყველა აუცილებელი ინფორმაცია ანალიზური სამუშაოს შესარულებლად, რის საფუძველზეც ბანკის პოლიტიკის ფორმირება მოხდებოდა. მონაცემების წყაროების ფორმირებისათვის ჩვენს მიერ განიზილება საკრედიტო და დეპოზიტური ზედმეკრეულები, სხვა ბანკებისგან მიღებული სესხებზე ზედმეკრეულები, იმ გადატირთულ საქონელზე, რომლის გადახდის ვადა არ დამდგარა, კრედიტზე გვემოური მოთხოვნილებები, ყოველდღიური ცნობა ნაშთების ბრუნვაზე საბალანსო ანგარიშების მიხედვით, პირადი ანგარიშების ყოველდღიური უწყისის მონაცემები ბალანსგარეშე ანგარიშებზე, მონაცემები კრედიტის ბრუნვადობაზე და ა.შ.

ბეჭი აზრით, კომერციული ბანკების აქტიური და პასიური ოპერაციებს განიხილავს პოლიტიკის გატარების მიზნით, შეიძლება გამოყენებულ იქნას, ვალების მიხედვით, კრედიტების და პასივობის განლაგების ანალიზის სისტემა, რომელიც მონაცემებს ბაზას უწყობს. ყველა, უახლოესი 30 დღის განმავლობაში ცალკეული კლიენტების და სესხების მიხედვით (საკრედიტო ხელშეკრულების და კრედიტის ბრუნვაობის საშუალებზე) მთავად პერიოდში გასანალიზებელი და გასაცემი კრედიტების ანალიზის დამუშავების მეთოდი, საშუალებას იძლევა გააკონტროლო რესურსების გამოთავისუფლება ან მათზე მოთხოვნილებების წარმოქმნა. ასეთ ანალიზში შეიძლება გამოიყენოს ყოველდღიურად საკრედიტო ხელშეკრულებების იმ მონაცემთა გათვალისწინებითაც, რომლებიც დამუშავების სტადიაში იმყოფება ანალიზის შედეგები გამოყენების კომერციული ბანკების მიერ რესურსების ყოველ ან გაყოფის საკითხების ოპერატიული გადაწყვეტილებათა.

სახესხო დაფარვის ვალების მიხედვით განთავსების ანალიზი, რომელიც სახესხო ანგარიშების მიხედვით დაეაღიანება ნაშთების დაჯგუფების გზით წარმოებს, ვალიანი ვალდებულებების ან კრედიტების ბრუნვაობის ექვსი ჯგუფის გათვალისწინებით (1 თვეზე, 1-დან 3 თვეზე, 3-დან 6 თვეზე, 6-დან 12 თვეზე, 1 წლიდან 3 წლამდე, 3 წლის შემთხვევაში), საშუალებას უძლევს ბანკის ბალანსის მიმდინარე ლიკვიდობის დონის პროგნოზირებას, მის საკრედიტო პოლიტიკაში "თვრა" ადგილების გამოვლენას. ვალების მიხედვით მასშტაბის განსწავლვის ანალიზის მეთოდი საშუალებას იძლევა: ბანკის ვალდებულებების მართვის, ლიკვიდობის კოეფიციენტების დონის მიხედვით შეიცვალოს და პროგნოზირება გაუკეთდეს მათ სტრუქტურას, რესურსების აკუმულაციის სფეროში გატარებს განიხილავს პოლიტიკა, გადახდის უზარაზნაზე მოახლოების გეგმას. ამჟამ მიზნებისათვის არის შექმნილი კლიენტების ანგარიშსწორების ანგარიშების ანალიზის მეთოდები და ბანკის საკრედიტო ოპერატიული ანგარიშზე საგადასახადო ბრუნვის ინტენსივობის ანალიზის მეთოდები. ასეთ ანალიზის შედეგები უძლევს საშუალებას ბანკის პასივობის და აქტივობის სტრუქტურების არგუმენტირებულ დაჯგუფებას.

კომერციული ბანკის გადახდისუნარიანობის და ლიკვიდობის მართვა იწვევს რისკის დონის მიხედვით საკრედიტო დახმარების განთავსების, სესხების დაბრუნების უზრუნველყოფის ფორმის, შეოსაველების დონის კონტროლის აუცილებლობას. ბანკის საკრედიტო დახმარების შეიძლება რთვი კრედიტორიუმების გათვალისწინებით (კლიენტის გადახდისუნარიანობის დონე, კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ფორმა, სესხების დახვეწის შესაძლებლობა, ბანკის ეკონომისტის მიერ კლიენტის საიმედობის შეფასება და სხვა) ოთხ ჯგუფად დაჯგოვდეს: მაღალ საიმედო, საიმედო, ნაკლებად საიმედო, მაღალი რისკის კრედიტები. კომერციული ბანკის საკრედიტო დახმარების სურათი თანაში კრედიტების ყველა ჯგუფის წილი და მათი ცვლილება ლიკვიდობის კოეფიციენტის დონის პროგნოზირებას ემსახურება. ბანკების შედრით წინა საკრედიტო პოლიტიკის გერმელებს ან მისი ცვლილების შესაძლებლობას ვიზუალურად ცალკეულ მსესხებლის მიხედვით სესხების დაჯგუფება საშუალებას იძლევა ყოველდღიურად მიხედვს K3 დონის კონტროლი და ანალიზი გაუკეთდეს ბანკის მიერ დამუშავებულ ან საბანკო კონსორციუმებში მონაწილეობის გზით მსხვილი კრედიტების შემდგომი გაცემის შესაძლებლობას.

მონაცემთა ბაზის საფუძველზე ყოველდღიურად იხილება გადახდისუნარიანობის და ლიკვიდობის მაჩვენებლების მნიშვნელობა (K1, K2, K3, K4, K5) და წარმოებს გადახდისუნარიანობის და ლიკვიდობის სიძრების გათვალისწინებით საბანკო ოპერაციების განვითარების პერსპექტივების ანალიზი. ეს მხეთი საკითხების ურთიერთდაკავშირების საშუალებას იძლევა, როგორც: სახსრების განთავსება, რესურსების მოზიდვა, ბანკის საკუთარი

სახსრების გაღივება, სხვა დაწესებულებებსა და ბანკებში მისი გამოანწილების გაფართოება, დამატებითი შუქოსაველების წყაროების გამოანსება და კომერციული ბანკის ახალი ოპერაციების განვითარება (მისი ლიკვიდობის და გადახდისუნარიანობის მოთხოვნის დაცვით). განხილული ანალიზი შესაძლებლობას იძლევა გათვალისწინებული იქნეს კომერციული ბანკების ლიკვიდობისა და გადახდისუნარიანობის სხვადასხვაგვარი ცვლილებები, რათა დროულად განზორციელდეს აუცილებელი ღონისძიებები მათი სტაბილიზაციის უზრუნველსაყოფად.

კომერციული ბანკების ბალანსის ლიკვიდობის დაუბალანსირებლობისა და გადახდისუნარიანობის რისკის შეუასება სხვადასხვა ზერხებით შეიძლება. ამ მიზნებისათვის გამოიყენება ადირტრ-შეღტმადიკტიერი მეთოდი, რომელიც ასახავს ცდკუდ ფაქტორთა ცვლილებების გაკუნის შესუასებას K1 და K4 ცვლილებზე. მოცმული მეთოდის არსი გამოიხატება იმაში, რომ ზედ სინთუერი მაჩუენებელი, ამ შემთხვევაში K1 ან K4 თანდათან განიფენება ანალიზურ მაჩუენებლებში, რომლებიც მათი ცვლილების მიზეზს წარმოადგენენ. K1 მომართ ასეთ მაჩუენებლებში ბანკის საკუთარი სახსრების სტრუქტურა და ბანკის ვალდებულებების სტრუქტურა, ამასთან ბანკის ბალანსის თანხასთან მიმართებაში. K4-ის ცვლილებებზე მოქმედ ანალიზურ მაჩუენებლად გამოიღან ლიკვიდური აქტიუების სტრუქტურა და მისი ცვლილება. ეს მეთოდი საშუალებას იძლევა კომპლექსურად, თვალნათლივ და ობერატურად შევუასოდ ყოველი ფაქტორის ცვლილებათა ზემოქმედება K1 და K4 სინთუერი მაჩუენებლების ცვლილებებზე. ასეთ ანალიზი აკუნს დრმად დთარედ პროცესებს, იძლევა იმ ტენდენციათა დასისითებას, რომლებიც სხვა უცვლელ პირობებში შეიძლება გამოიწვიოს კომერციული ბანკების ლიკვიდობის და გადახდისუნარიანობის ღონის დაცვა. ასეთი ანალიზი, ბანკის პოლიტიკაში კორექტიუების შეტანის გზით, საშუალებას იძლევა თაუდან იქნეს ატლებული არა სასურველი შედეგები.

კომერციული ბანკის ბალანსის ლიკვიდობის დავბალანსირებლობისა და გადახდისუნარიანობის რისკის შემცირება მიიღწევა ისეთ პოლიტიკის მეშვეობით, რომელიც ითვალისწინებს ზემოთ მითითებულ მიმართულების და ხატარებული მარკეტინგის ანალიზის შედეგებს. იმ შემთხვევაში, როდესაც ბანკი აღმოჩნდება თვის ლიკვიდობის ზღვარზე და ეს შესაძლებელია მის პოლიტიკაში დამუბული შეცდომებით ან სხვა მიზეზებით, ის იაულებელია მიიღოს სასწრაფო ზომები, რომლებსაც მიეკუთნება: მოთხოვნამდე ვალდებულების შემცირება, მსივების გადაუკუფება ვალების მიხედვით, ლიკვიდური აქტიუების გაზრდა, მათ შორის კრედიტების საკმარისი ოდენობით განაღდების გზით, ბალანსის დასუფთაება ცდკუდი საქმიანობის დამოუკიდებელ ბალანსად გამოყოფის გზით, საკუთარი სახსრების გაზრდა, სხვა ბანკებიდან სესხების მიღება და ა.შ. საკრედიტო ინსტიტუტების მიერ თაუიანთი ლიკვიდობისა და გადახდისუნარიანობის შესანარჩუნებლად მიიღებული სასწრაფო ზომები, როგორც წესი, დაკავშირებულია ბანკის ხარჯების ზრდასთან და მათი მოკების შემცირებასთან. ბალანსის დაუბალანსებლობისა და გადახდისუნარიანობის რისკის მართვა ბანკების შესაძლო დანაკარგებს ამცირებს და მომავალში კმის მათი საქმიანობისათვის მყარ საფუძველს.

კომერციული და კოოპერატიული ბანკების სესხები სხვა საკრედიტო დაწესებულებებიდან კომერციული ან კოოპერატიული ბანკების ბალანსის გადახდისუნარიანობის შესარჩუნების მისი ვალდებულებების დაუბკოდებლად შესრულების უზრუნველყოფის ერთ-ერთ საშუალებას წარმოადგენს სხვა საკრედიტო ინსტიტუტებიდან კრედიტების მიღება. კრედიტის ვაკუმის შესახებ დაწესებულია მიიღება კომერციული (კოოპერატიული) ბანკების ფინანსური მდგომარეობის

საუქველზე, კრედიტის დაფარვის პერსპექტივების, საკუთარი რესურსების ფაქტიური ფორმების გათვალისწინებით და ბანკის მიერ საანგარიშსწორებო, მიმდინარე, დეპოზიტურ და სხვა ანგარიშებზე დაწესებულებებისა და ორგანიზაციებისა კოორპორაციების სახსრების მოზიდვით. სახსრების გაცემა ხორციელდება იმ პირობებით და თანხებით, რომელიც გათვალისწინებულია ბანკის შორის დადებული საკრედიტო ხელშეკრულებაში. საკრედიტო ხელშეკრულება მხარეების ურთიერთ ვალდებულებებს და ასუბსიშვებლობას, კრედიტის ვადას, ხიდიდეს, ხესხების გაცემისა და განადღების წესს, საპროცენტო განაკვეთის დონეს, მისი ცვლილების პირობებს, კრედიტის უზრუნველყოფის (გირაითი, თავღებით, გარანტიებით) და სხვა პარამეტრებს შეიცავს.

რუსეთის ცენტრალური ბანკის გამგეობის მიერ დგინდება კომერციული (კოორპორაციული) ბანკებისათვის გასაცემი კრედიტის საპროცენტო განაკვეთები. სპეციალიზებული ბანკების მიერ გაცემული კრედიტების საპროცენტო განაკვეთები, განისაზღვრება ხელშეკრულების საუქველზე. მაგრამ ის არ შეიძლება იყოს ცენტრალიზებულ რესურსებზე გადასახდელის 20 %-ზე მეტი.

კომერციული და კოორპორაციული ბანკები სხვა საკრედიტო დაწესებულებებს აძლევენ კრედიტებს ხელშეკრულებათა საუქველზე. საბანკო გაერთიანება-კონსორციუმის შექმნის შემთხვევაშიც მათი დაკრედიტების შესაძლებლობები იზრდება.

5. კომერციული ბანკის დონეზე ლიკვიდობისა და შემოსავლიანობის მართვის მექანიზმი

კომერციული ბანკის ყოველდღიური მუშაობა ლიკვიდობის მართვაში მიმართულია ბანკის თვითშენარჩუნებაზე, რომლის პირობა კლიენტების მიმართ ვალდებულებათა შეუფერხებელი შესრულება. ორგანიზაციული მხრიდან ის გულისხმობს ბალანსის აქტივებისა და პასივების ცალკეული ჯგუფებისა და მუხლების თანაფარდობას, რომლებიც განსაზღვრულ მაჩვენებლებშია დაფიქსირებული. ასეთი მაჩვენებლები იყოფა საგარეო და საშინაო მაჩვენებლებად.

საგარეოს მიეკუთვნებიან მაჩვენებლები, რომლებიც მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად ცენტრალური ბანკის მიერ დგინდება. ის წარმოადგენს კომერციული ბანკის საქმიანობის სახელმწიფოებრივ მართვის ფორმას. რაც შეეხება საშინაო მაჩვენებლებს, სახელმწიფოებრივი ფუნქციების შესაბამისად, ისინი განსაზღვრავენ უფრო საერთო პრინციპებს, რომლებიც აუცილებელია ბანკის ფინანსური მდგარდობის უზრუნველყოფად. მაგ: მიმდინარე ლიკვიდობის მაჩვენებელი (K4) აქვს დიკვიდობის სახსრების საერთო თანხის შეფარდებას მოთხოვნამდე ანგარიშზე ბანკების ვალდებულებებთან. მისი მნიშვნელობა იმ ბანკებისათვის, რომლებიც კლიენტების საანგარიშსწორებო-საკასო მომსახურებას ეწევიან, არის 0,3, რაც ნიშნავს იმას, რომ აქტივების 30 %, რომლებიც შეესაბამებიან მოთხოვნამდე ანგარიშებზე ნაშთების თანხას, აუცილებელია შენარჩუნებულ იქნეს უფრო დიკვიდურ ფორმაში: ბანკის საღარიბი ფულის ნაშთების სახით, საკორესპონდენტო ანგარიშზე ნაშთების ფორმით, სახელმწიფოს ხესხის ობლიგაციების სახით, არა უმეტეს 1 თვის ვადით გაცემული კრედიტების სახით და სხვ. ყველა ამ აქტივების კონკრეტული ზედდროითი წონა მათ საერთო მოცულობაში თვით კომერციული ბანკის მიერ განისაზღვრება. ამასთან, ის არ შეიძლება თვითონებურად ჩამოყალიბდეს. დიკვიდური აქტივების ცალკეულ სახეობათა შორის პრინციპები განისაზღვრება კომერციული ბანკის მიერ დამოუკიდებლად, საქმიანობაში ჩამოყალიბებული ტრადიციებისა და სპეციფიკის

გათვალისწინებით, აგრეთვე კლიენტების საქმიანობის თავისებურებებით, მათი დაფიქსირება ხდება ლიკვიდობის შინაგანი მაჩვენებლების ფორმით და წარმოადგენენ ბანკის სექციონალისტების და შესაბამისი სამსახურების ოპერატიული მუშაობის ორიენტორს.

მთითებული მაჩვენებლების დამუშავებისას, აგრეთვე ლიკვიდობის მართვასთან დაკავშირებულ სამუშაოებში გაითვალისწინება ფაქტორთა კომპლექსი, რომლებიც შეიძლება დაჯგუფდეს 4 ძირითად ჯგუფად:

1. შემთხვევითი და საგანგებო ჯგუფი, რომელიც ბანკის კლიენტების საქმიანობის თავისებურებების მიხედვით წარმოიქმნება;

2. სეზონური ჯგუფი, რომელიც დაკავშირებულია სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოებასა და გადამამუშავებასთან;

3. ციკლური ჯგუფი, რომელიც ქონის საქმიანი აქტივობის ცვლილებებს;

4. გრძელვადიანი ჯგუფი, რომელიც გამოწვეულია მოხმარებაში მომხდარი ძვრებით, სინფესტიტი პარცებით, ბენეფიკულ-ტექნიკური პროგრესის განვითარებით.

მოცემული მაჩვენებლები ასრულებენ თავისებური "შეზღვევების" როლს, რომლებიც კომერციული ბანკების საქმიანობის შესაბამის მმართველებს უზრუნველყოფენ. მათ დაცვა კომერციული ბანკების უშუალო საქმიანობას არ წარმოადგენს. მართვის მიზნობრივი ფუნქცია პროცესის შინაარსით განისაზღვრება. რადგან ბანკი წარმოადგენს კომერციული დაწესებულებას და მისი საქმიანობის საბოლოო მიზანია მოგების მიღება. ამით მიიღწევა ბანკის "თეიოშენარება", როგორც დაწესებულების, რომელიც სასაზრო გარემოში ფუნქციონირებს.

სამრეწველ საქმიანობის (შესრულებული ოპერაციების) მომგებლობის უზრუნველყოფა კომერციული ბანკისთვის, ისევე როგორც სხვა ნებისმიერი დაწესებულებისთვის, ლიკვიდობის საერთო საფუძველს შეადგენს. ამასთან, მისი როგორც დაწესებულების მუშაობის თავისებურება, რომლის საქმიანობა დაუძმურებულია კლიენტების სახსრების გამოყენებასთან, ლიკვიდობის სპეციფიკური მაჩვენებლების გამოყენების აუცილებლობას კარნახობს. კომერციული ბანკის საერთო და სპეციფიკური ლიკვიდობა ერთმანეთს აესებენ, თუმცა მათი საქმიანობის მმართველს ურთიერთსაწინააღმდეგაა. მაქსიმალური, სპეციფიკური ლიკვიდობა მიიღწევა ხალარობში და საკრესპოდენტო ანგარიშზე ნაშთების სხვა აქტივობით; შედარებით, მაქსიმალურად გადიდებით, მაგრამ სწორედ ამ შემთხვევაში ბანკის მოგება მინიმალურია. მოგების მაქსიმუმამდე აყვანა მოითხოვს არა სახსრების შენახვას, არამედ მათ გამოყენებას, სესხების გასაცემად და ინფესტიციების განსახორციელებლად. რადგან ამისთვის, აუცილებელია საღი ფული ხალარობში და ნაშთები საკრესპოდენტო ანგარიშზე მინიმუმამდე დაიყვანონ, მაშინ მოგების მაქსიმალისათა საერთოების ქვეშ დააყენებს კლიენტების წინაშე ბანკის ვალდებულებების შესრულებას. აქედან გამომდინარე ლიკვიდობის საბანკო მართვის არსი მდგომარეობის იმასი, რომ მოქონილად იქნეს შესაბამელი საერთო და სპეციფიკური ლიკვიდობის ურთიერთ საწინააღმდეგო მოთხოვნები. კომერციული ბანკის მთელ ლიკვიდობა ს მართვის მიზნობრივი ფუნქცია გამოიხატება მოგების მაქსიმალისათაში, რომლის ღრისაც აუცილებლად უნდა იქნეს ლიკვიდი ბანკის მიერ დღეგნული და განსაზღვრული კონომიკური ნორმატივები.

ასეთი სამუშაოს შესრულება შეიძლება ოპერატიულ-საინფორმაციო უზრუნველყოფის მოითხოვს. ბანკი უნდა ფლობდეს ოპერატიულ ინფორმაციას საერთო ლიკვიდურ სახსრებზე, მოსალოდნელ შემოსავლებსა და მოხმარებად გადასახდებზე. ასეთი ინფორმაცია მიზანშეწონილია წარმოადგინონ შემოსავლების და გასაღების გრაფიკის სახით, შესაბამისი პერიოდში (დღეაღ,

თვე და ა.შ.) აღებული ვალდებულებიდან გამომდინარე ის მოცემული პერიოდის საკრედიტო წინადადებების პაკეტის განხილვის საუბარულ წარმოდგენას.

საბანკო მართვის მექანიზმს, რომლის რეალზაციაზე უზრუნველყოფს მითითებული მიზნობრივ შედეგთა, არსებით თავისებურებაში გააჩნია. მოგების მაქსიმალური ტრადიციულად, ისევე როგორც წების მიერ დაწესებულებაში შემოსავლების გაზრდით და დანახარჯების შემცირებით მოიხსნება. თუმცა ამ მარეგულაციების შინაარსი კომერციული ბანკებისათვის სპეციფიკურია.

მათ შემადგენლობაში შედის არა საბანკო "ამონაგებები" საერთო (მთლიანი) ბრუნვა, არამედ მისი მხოლოდ ის ნაწილი, რომელიც მოგების ფორმირებას და გამოყენებას უზრუნველყოფს. ბრუნვის ძირითადი ელემენტია სესხების გაცემის და დაფარვის რეგულირება, სასესხო ღირებულების მოძრაობის კანონების შესაბამისად. ბანკის ერთობლივ მოცულობა განსაზღვრული სახსრების სიდიდეზე და მათ "ფასებზე", ე.ი. საპროცენტო განაკვეთზე დამოკიდებული. თითოეული ამ ფაქტორის მოქმედება, საბანკო კონსტრუქციის გვერდის გარდა, დაკვირვების უზრუნველყოფის სპეციფიკურ მოთხოვნილებებზე დამოკიდებული.

კომერციული ბანკის საკრედიტო დაბანდების სიდიდე საკუთარი და მოზილული სახსრების მოცულობით განისაზღვრება. თუმცა საქონლის პრიციპების შესაბამისად, ამ სახსრების მთელი თანხა (მათი შემადგენლობიდან რომ გამოერიცხოთ შენობები, დანადგარები და სხვა მატერიალური რესურსებიც კი), არ შეიძლება გამოყენებული იქნეს დაკრედიტებისათვის. ამიტომ, ბანკის ამოცანას წარმოადგენს ეფექტიანი რესურსების მოცულობის განსაზღვრა, რომლებიც შეიძლება მიმართულნი იქნეს საკრედიტო დაბანდების განსახორციელებლად. მათ მოცულობის გამოსანჯარიშებლად შემოსავლებულია შემდეგი ფორმულა:

$$K P e = Y f + O c c + D + O p + O n p - H A - 0,1 (D + O p) - 0,3 O p$$

- სადაც: **K P e** - ეფექტური საკრედიტო რესურსები;
- Y f** - ხაწესლებო ფონდი;
- O c c** - ბანკების საკუთარი სახსრების ნაშთი;
- D** - დეპოზიტები;
- O p** - ბანკში, კლიენტების ხანგარიშსწორებო და სხვა ანგარიშზე ნაშთები;
- O n p** - დანარჩენი მოზილული სახსრები;
- H A** - ბანკის შენობებში, დანადგარებსა და სხვა ნაკლებად ლიკვიდურ აქტივებში დაბანდებული რესურსები.

მოყვანილი ფორმულის შესაბამისად ეფექტური რესურსების მოცულობა განისაზღვრება, როგორც სხვაობა ბანკის ბალანსის პასივების საერთო თანხას (თუ სახსრების გამოკლებით, რომლებიც დაბანდებულია აქტივებში - შენობები და სხვა, რომლებიც ფასიანი ქაღალდების და უძრავი ქონების ბაზრის განვითარების პირობებში არ შეიძლება გამოსათვისსუფლდნენ და მიმართული იქნეს საკრედიტო რესურსებში) და მოზილული სახსრების ნაშთებს შორის, რომელიც მიმართება კრედიტების რეგულირების ფონდში (10% დეპოზიტის ნაშთისა - 0,1 (D+Op)), ასევე ლიკვიდურ აქტივებში განსათვსებული, რომელთა გამოყენება სესხის გაცემის მიზნით (0,3Op) გამოირიცხება.

თავისი საქმიანობის დასაწყისში კომერციული ბანკის მიერ ლიკვიდობის მართვის მიზნობრივი ფუნქციის რეალიზაცია მდგომარეობს რესურსების ადეკვატურ განთავსებაში, ხოლო რეალურად ფუნქციონირებადი ბანკისათვის თავისუფალი რესურსების მოცულობის დადგენასა და განაწილებაში, ან რესურსების დეფიციტის სიღრმეებსა და დაფარვის წყაროების დადგენაში. თავისუფალი რესურსების მოცულობა (KPC), ასევე რესურსების დეფიციტი (KPD) განისაზღვრება, როგორც ფუნქტური რესურსების თანხისა და ბანკის ფაქტიურ საკრედიტო დახანდელებს (KBF) შორის სხვაობა:

$$KPC(KP d) = LPe - KBs ,$$

ღრობის ფაქტორის გათვალისწინებით თავისუფალი რესურსების განთავსება მათი გამოყენების შესაძლებელი პერიოდით ხდება. ამისათვის აუცილებელია რესურსების და საკრედიტო დახანდელების განაწილება მათი გამოყენების ვადების მიხედვით.

ცხრილი 1

კომერციული ბანკების მიერ გამოხავენებლად შესაძლებელი საკრედიტო რესურსების მოცულობა

გამოყენების ვადა	სახსრების ნაშთი	
	მლნ.მან.	ჯამთან %
1. მოთხოვნისთანავე დაბრუნება	300	60
2. 1 წლამდე	60	12
3. 2 წლამდე	30	6
4. 3 წლამდე	30	6
5. 5 წლამდე	20	4
6. 5 წლის ზემოთ	10	2
7. უვადო	50	10
ჯ ა მ ი :	500	100

საკრედიტო რესურსების გამოყენების ვადების მიხედვით განაწილება ასახავს ბანკის ძალისხმევას სტრუქტურას წარდგენის შემდეგ დასაბრუნებელ რესურსებში შეიტანება კლიენტების ანგარიშსწორების და სხვა ანგარიშზე არსებული ნაშთები, რომელთა გამოყენების ვადა არაა რეკომენდირებული (დუბიონტები, რომელთა შენასვის ვადები ხელშეკრულებით განისაზღვრება, საშუალებს იძლევა დადგინდეს რესურსების გამოყენების კონკრეტული ვადები) უვადო რესურსების უკუუს შეადგენენ ბანკის საკუთარი სახსრები - მისი საწესდები კაპიტალი.

მოცემული ცხრილის მონაცემების შედეგების შეჯერება გვიჩვენებს, რომ თავისუფალი საკრედიტო რესურსების საერთო მოცულობა 40 მლნ. მანეთს შეადგენს. შესაბამისად, ფუნქტური საკრედიტო რესურსები 8 %-ით ვერ იქნა გამოყენებულა ამასთან რესურსების და დახანდელების თანხების უბრადო სხვაობა სრულ წარმოადგენს არ იძლევა საკრედიტო რესურსების გამოყენების ფუნქტორიანობის დონეზე. ცხრილების მონაცემებიდან ჩანს, რომ თუ 1 წლამდე ვადით რესურსების ცხრილი 2 კომერციული ბანკის საკრედიტო დახანდელები

დაფარვის ვადები	სესხების მიხედვით დავალიანების ნაშთები	
	მლნ.მან.	ჯამთან %
1. მოთხოვნამდე და 1 თვემდე	200	43,5
2. 6 თვემდე	100	21,7
3. 1 წლამდე	60	13,0
4. 2 წლამდე	40	8,7
5. 3 წლამდე	20	4,4
6. 5 წლამდე	10	2,2
7. 5 წლის ზემოთ	30	6,5
ჯ ა მ ი :	460	100

და ხაკრედიტო დაბანდებუბის თანხა ტოლია და შუადგენს 360 მლნ.მანეთს. (პირველი ცხრილის 1 და 2 სტრიქონები და მეორე ცხრილის 1, 2, 3 სტრიქონები), მაშინ, როდესაც 5 წლამდე ვადის რესურსები შუადგენს 10 მლნ.მანეთს. რესურსები არაა ბოლომდე გამოიყენებული (ეს არის პირველი ცხრილის 3, 4, 5 სტრიქონებისა და მეორე ცხრილის 4, 5, 6 სტრიქონების სხვაობა), ხოლო 5 წელზე მეტი ვადით 40 მილ.მან. (პირველი ცხრილის 5, 7 სტრიქონები და მეორე ცხრილის 7 სტრიქონი) 40 მლნ.მანეთის ოდენობით არ არის ბოლომდე გამოიყენებული.

საკრედიტო რესურსების (Ekp) უფექტურობის გამოსაზარაიშებლად გამოიყენება შემდეგი ფორმულა:

$$E_{kp} = (KB \times T) \quad (KPe \times T)$$

სადაც T - არის სესხის გაყემის პერიოდი.

პირველ და მეორე ცხრილებში მოცემული მონაცემების საფუძველზე, ზემოთ მოტანილი ფორმულით გამოთვლილი უფექტიანობის კოეფიციენტის მნიშვნელობაა 0,702. ეს იმაზე მეტყველებს, რომ დროის ფაქტორის გათვალისწინებით რესურსების გამოიყენებლობის ხარისხი იზრდება 8 %-მდე. ამის უკან იმალება მოგების რეალური დანაკარგები - პრიცენტული განაკვეთები გრძელვადიან სახსრებზე უფრო მაღალია, ვიდრე მოკლევადიანზე.

საბანკო სესხების საპროცენტო განაკვეთების სიდიდე განისაზღვრება ფულადი ბაზრის ცვლილებების მიხედვით: ფულის მიწოდება - მოთხოვნას შორის თანაფარდობის ცვლილებით. თუმცა აქ, თავისებურება გამოიხატება საპროცენტო განაკვეთის დონის განსაზღვრაში იმ პირობებში, როდესაც მოთხოვნილება და მიწოდება ფულად ბაზარზე ერთმანეთს ფარავს. ამასთან, კომერციული ბანკის მიერ გასაცემი კრედიტის ფასი საბაზო საპროცენტო განაკვეთის დონეს და საპროცენტო მარჟის სიდიდეს ასახავს. საბაზო საპროცენტო განაკვეთი იქმნება იმ პროცენტების დონის შესაბამისად, რომელსაც კომერციული ბანკი ამისურსა იქმნის. ხაერთო საბაზო საპროცენტო განაკვეთი (GWC0) განისაზღვრება ოპერაციასა მთელ წრეზე შემდეგი ფორმულით:

$$GWC_0 - (KPe \times WC_{no}) : KPe$$

სადა WC_{no} - პასივების შესაბამის სახეობებზე საპროცენტო განაკვეთებია.

საერთო საბაზო საპროცენტო განაკვეთს ანალიზური დანიშნულება აქვს და საკრედიტო მიწოდების კაპიტის შესაფასებლად გამოიყენება. კომერციული სესხების გაცემის საკითხის გადაწყვეტისას საჭიროა გამოიყენებულ იქნეს ისეთი მანიფესტები, როგორცაა "კრედიტის საბაზო ფასი" (GZk) სესხის გამოყენების პერიოდში (T) დროის ფაქტორის გათვალისწინებით ღვინდება.

$$GZk - (KPeT \times WC_{no}) : KBT$$

მაგალითად, სწარმოი ბანკისაგან ოთხი წლის ვადით ითხოვს კრედიტს 12 მლნ. მანეთის ოდენობით, კრედიტის დაფარვა ზორციელდება მეორე წლიდან, ყოველწარტალურად. თანხარ ნაწილებად. დაფარვის ვადა - კვარტლის ხოლო სამუშაო დღე. თუ რეზერვებზე პირველ წელს, პირბითად 8% , მეორე და შესაე წელს - 12% გადახდა ხდება, მაშინ კრედიტის საბაზო ფასი შეადგენს:

$$Gwk = \frac{12 \times 8 + 10 \times 10 + 6 \times 10 + 2 \times 12}{12 + 10 + 6 + 2} = 9,3\%$$

კრედიტის რეალური ფასის მისაღებად მისი საბაზო ფასს მარჯვის სიდიდე უმატება. მისი სიდიდის გამოანგარიშების საფუძველს წარმოადგენს შემოსავლის მინიმალურად აუცილებელი მოცულობა (IOD) ის გამოანგარიშება ბანკის დანახარჯების თანხების ($I.G$) და აუცილებელი მოგების (W) თანხების შესაბამისად. დანახარჯებში შედის ბანკის საქმიანობასთან დაკავშირებული ხარჯებიც: საკრედიტო რეზერვებზე გადასახადი, შენობა-ნაგებობების ამორტიზაციის ხარჯები, დაკვის ხარჯები, სამეურნეო-საოპერაციო ხარჯები და სხვა. მოცულობის განსაზღვრის დროს განსაკუთრებული მეთოდის გამოყენება არაა საჭირო.

მოგების თანხის განსაზღვრის მეთოდის საფუძველს წარმოადგენს შემოსავლის სიდიდე, რომელიც მოდის ბანკის საკუთარ კაპიტალზე, საექციო ბანკისათვის დივიდენდის სიდიდე. მისი დონე არ შეიძლება იყოს პასიურ ოპერაციებზე საბაზო საპროცენტო განაკვეთზე დაბალი, რადგან აღნიშნულ შემთხვევაში ბანკის მიერ გამოშვებული ფასიანი ქაღალდების საბაზო ღირებულება ნომინალურზე დაბალი იქნება. ძირითადი კაპიტალის ასეთი გაუფასურება ძირს უთხრის ბანკის რეპუტაციას და აღიქმება, როგორც საერთო დივიდენდის გაუარესება. საკუთარ კაპიტალზე შემოსავლის ნორმების დადგენისას აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნეს პრივილეგირებულ აქციებზე გადახდილი შემოსავლის დონე. საკუთარ კაპიტალზე შემოსავლიანობის საშუალო ნორმის დადგენასა საშუალებას იძლევა განსაზღვროს მოგების მასა, რომელიც დივიდენდის გადახდაზე მიმართული (MWd). ის აუცილებელი მოგების საერთო თანხის გამოანგარიშების საფუძველს წარმოადგენს, ამისათვის მოგების მასას, რომელიც გამოიყენება დივიდენდების გადასახდელად, საჭიროა დაემატოს:

- ბანკის სარეზერვო ფონდში ამარიცხები (PF), რომელიც წარმოადგენს მოგების საერთო მასის 20%.

- ბოუჯეტში გადასახადები (WIG) (რუსეთის კანონმდებლობით მოგების 32%);

- ბანკის ეკონომიკური სტიმულირების ფონდების (FEC) მინიმალურად აუცილებელი სიდიდე.

ამასთან დაკავშირებით ბანკის შემოსავლის მინიმალურად აუცილებელი მოცულობა გამოითვლება ფორმულით:

$$HOD = LG + MW\downarrow + PF + W\downarrow G + FEC$$

საპროცენტო მარეის სიდიდის განსაზღვრისათვის შემოსავლის გამოთვლილ სიდიდეს უნდა მივაკეთებინოთ საკრედიტო ანაბრების მოცულობა:

$$WM = (HOD : KB) \times 100)$$

კლიენტებისათვის ხესხის გაცემა ხორციელდება მოთხოვნილი კრედიტის საბაზო ფასის და საპროცენტო მარეის (WM) გათვალისწინებით. მაგალითად, ამ ფორმულების თანახმად გამოთვლილი მარეა გამოიხატება 3,3 %-ით, მაშინ კრედიტის რეალური ფასი, რომლის საბაზო ღირებულება გამოთვლილი იყო ზემოთ 12,6 % შეადგენს. საბაზრო კონიუნქტურის შესაბამისად, კრედიტის ფაქტიური ფასი შეიძლება იყოს ბანკის მიერ გამოანგარიშებულ რეალურ ფასზე მაღალი ან დაბალი. ბოლო შემთხვევაში კომერციული ბანკი იძულებულია მიიღოს დამატებითი ზომები ლიკვიდობის მართვისათვის: გამოინახოს რეზერვები დანახარჯების შესამცირებლად, გარდაქმნას ქაისური ოპერაციების სტრუქტურა, გაზარდოს საკრედიტო დაბანდების მოცულობა, რაც ხაერთი ლიკვიდობის საკმარის დონის უზრუნველყოფის საშუალებას იძლევა აქტიური ოპერაციებზე დაბალი საპროცენტო განაკვეთების ამოღების პირობებში.

თ ა ვ ი V

საგადასახდელ ორგანიზაციის ორგანიზაცია და ბანკთაშორისი საკორესპონდენტო ურთიერთობები

ბანკებს უწოდებენ სისხლძარღვთა სისტემას, რომელიც მთელ სახალხო მეურნეობას მოიცავს უფრო ზუსტად, ასეთ სისტემას ფულადი ანგარიშსწორება წარმოადგენს. ანგარიშსწორების პროცესში ფული ყველა მიმართულებით მიედინება, სამეურნეო ორგანიზაციის ყველა უჯრულს აღწევს. ამასთან ხდება საქონლის ფულზე გადაცდა, რაც საბაზრო მეურნეობის მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს.

1. უნაღდო საგადასახდელ ორგანიზაცია

ფულის მიმოქცევის ძირითად ნაწილს (80-90 %) უნაღდო საგადასახდელ ორგანო წარმოადგენს, რომლის დროსაც ფულის მიძრავთა ხდება საკრედიტო დაწესებულებებში ანგარიშებზე გადარიცხვების ხაზით და ურთიერთ მოთხოვნათა ჩათვლით. ის სამეურნეო ურთიერთობების ისეთ სფეროებს უწევს შეამაჯღობას, როგორც: პროდუქციის, სამუშაოების, მომსახურების რეალიზაცია; ეროვნული შემოსავლის განაწილება და გადასწილება, საბანკო კრედიტების მიღება და დაბრუნება; მოსახლეობის ფულადი შემოსავლების გადახდა და გამოყენება. ამ ურთიერთობების მონაწილეები არიან გაერთიანებები, საწარმოები, ორგანიზაციები, კოოპერატივები, საბანკო და საფინანსო ორგანოები, მოსახლეობა.

უნაღდო საგადასახდელი ორგანო ვაიფის საბანკო დაწესებულებას. საგარეო-ეკონომიკურ საქმიანობაში უნაღდო ანგარიშსწორებას ახორციელებს საგარეო ეკონომიკური ბანკი და სხვა ბანკები, რომლებსაც სათანადო ლიცენზია აქვთ მიღებული. შემნახველი ბანკების მეშვეობით მოსახლეობის ფულადი შემოსავლის ძირითადი ნაწილის უნაღდო ორგანო ხორციელდება.

ცენტრალური ბანკი ყველა ბანკისა და მათი კლიენტებისათვის აუცილებელ ნორმატიულ აქტებს გამოცემს, რომლებიც ანგარიშსწორების წესებს განსაზღვრავენ. ამ წესების ერთგვარი გამოყენება უზრუნველყოფს ქვეყნის მთელ ეკონომიკურ სივრცეში ანგარიშების შეუფერხებლობას, რაიმე რეგიონალური ან სხვა თავისებურებების დადგენა თარიღობისა და სისხლძარღვების დაცობის ტოლფასია. სისხლი ანუ ფული ღვას ამ ქურქულში შეწყვეტს.

ყოველ საწარმოს (ორგანიზაციას, დაწესებულებას) ეხსნება ანგარიშები, ამ ანგარიშებზე არსებული ხაზსრების აღრიცხვასათვის და ანგარიშსწორების განსახორციელებლად. ამასთან, გამოიყენება სპეციალური საანგარიშსწორებო დოკუმენტები, რომლებიც მხოლოდ შიგნითაა გამოყენება შიგნითაა გამოყენება არ შეიძლება.

მოქალაქეების პირად საკუთრებაში მყოფი სახსრების უნაღდო ბრუნვაში მონაწილეობენ, უნაღდო გადარიცხვები ხორციელდება საწარმოების და ორგანიზაციების ანგარიშებიდან, რომლებიდანაც მოქალაქეებისათვის ფულად შემოსავლების გადახდა ხდება. უნაღდო ანგარიშსწორების გზით მოსახლეობის ხარჯების გადახდა შეიძლება ბანკებში არსებული ანაბრების ანგარიშებიდანაც მოხდეს. ასეთ შემთხვევაში ფულადი ნიშნების უნაღდო

გადარიცხვებით შეცვლა მთლიანობაში მთელ ფულად ბრუნვის ციკლის ახლებს, რადგან ბრუნვაში ნაღდი ფულის რაოდენობა მცირდება. უღივსი უფქტი მიიღწევა იმ შემთხვევაშიც, როცა მონახლეობის შემოსავლები, რომლებიც უნაღდი ფორმას იღებენ, ასევე ნაღდი ფულის გარეშე ვ.ი. გადარიცხვის გზით გამოიყენება.

უნაღდი ანგარიშსწორების ხისტემა ანგარიშსწორების ორგანიზაციის პრინციპების ერთობლიობას, მათ მიმართ წაყენებულ მოთხოვნებს, ანგარიშსწორების ფორმებსა და საშუალებებს წარმოადგენს. ანგარიშსწორების ორგანიზაციის პრინციპები ყველაზე მეტად მკარი და ნაკლებად ცვალებადი არაა. მოთხოვნები, რომლებსაც უნდა ასახურობდეს ანგარიშსწორებები, სამეურნეო მექანიზმის განვითარებისა და სრულყოფის შესაბამისად იცვლებიან. თავის მხრივ ანგარიშსწორების ფორმები და საშუალებები უნდა შეესაბამებოდეს ამ მოთხოვნებს და მათ ცვლილებებს შეეგუონ.

უნაღდი ანგარიშსწორების პრინციპები. პირველი პრინციპი იქედან გამომდინარეობს, რომ სწარმოები და ორგანიზაციები ვალდებული არიან ფული ბანკში გახსნილ ანგარიშებზე შეინახონ და ყველა ანგარიშსწორება ბანკის მეშვეობით მოახდინონ.

უნაღდი ანგარიშსწორების ღრის ფული გადახდის ფუნქციას ასრულებს. ეს იმას ნიშნავს, რომ მათი მოძრაობა შედარებით დამოუკიდებელ ხასიათს ატარებს. ფულის მოძრაობა შეიძლება შესაბამისი მატერიალური ფაქტორების მოძრაობაზე ადრე ან გვიან მოხდეს. იმისათვის, რომ ანგარიშებზე სახსრების ბრუნვამ მაქსიმალურად უტყუარად ასახოს სამეურნეო პროცესში უნაღდი ანგარიშსწორების შემდგომი პრინციპი ვუწევებს, რომ გადახდები, როგორც წესი, პროდუქციის გადატვირთვის, მომსახურების გაწევის, სამუშაოს შესრულების შემდეგ ხორციელდება. თუმცა ეს არ გამოირიცხავს ხაფანსო და წინასწარ გადახდებს, რომლებიც გადამხდელის და ფულის მიმღების ურთიერთ შეთანხმების საფუძველზე აღიშნება. სხვა ვალდებულებებზე (საფინანსო, კრედიტის დაბრუნების და სხვა) ფულის გადახდა ხდება მითითებულ ვალდებულებებით შესრულების ვადების დადგომის მიხედვით.

გადახდები ხორციელდება გადამხდელის ანგარიშებზე სახსრების არსებობისას ან იმ შემთხვევაში, თუ მას უფლება აქვს კრედიტზე. საკუთარი რეზერვების და კრედიტზე უფლების უქონლობისას, საანგარიშსწორებო დოკუმენტები მოთხოვნილ საკუთარ კართოტყაზე და მათი განხილვა ხდება სახსრების ანგარიშზე ჩარიცხვის მიხედვით და გადასახდევების კალენდარული რიგის გათვალისწინებით. ასეთი რიგითობა ცნობს ყველა ვალდებულების მიხედვით ანგარიშსწორების ერთი და იგივე მნიშვნელობას. თუმცა ეს რიგითობა იმპლემენტითაა, რადგან ხდება ბანკის კონტროლის ქვეშ.

გამორუშავებული სახსრების გამოყენებაში სწარმოების დამოკიდებულების გაზრდას ზელს შეუწყობს გადასახდევების რიგისობის სრული გაქქება და რიგისობაზე კონტროლისაგან ბანკების განთავისუფლება. ყველა განგარიშებები მხოლოდ ანგარიშის მფლობელი სწარმოების განკარგულებით უნდა მოხდეს.

უნაღდი ანგარიშსწორების ურთიერთ პრინციპს წარმოადგენს გადამხდელის თანხმობა მისი ანგარიშიდან სახსრების ჩამოწრაზე. გადახდელი თანხმობას იძლევა საგადასახადო დოკუმენტების გამოწვევის გზით ან დოკუმენტების აქტუალო, რომლებიც სახსრების მიმღების მიერ არის გამოწვერილი. ცალკეულ შემთხვევებში საქონლებზე და მომსახურებებზე საანგარიშსწორებო დოკუმენტებით ანგარიშსწორება გადამხდელის თანხმობის (აქტივის) გარეშე ხდება, რაც მათ სახსრების მიმღების მიმართ არა თანსწორულებიან მდგომარეობაში

აყენებს. ამიტომ უაქცეპტო წესით სახსრების ჩამოწერა დაუსაბუთებლად მიგვაჩნია. სხვაგვარ მდგომარეობაა გადასახადების ნარჩენების და ბიუჯეტში სხვა საეკონომიკური გადასახდელების ამოღებასთან დაკავშირებით. გადასახადებზე და სხვა აუცილებელ გადასახადებზე საერთო სახელმწიფო ინტერესების უზრუნველყოფის მიზნით საგადასახადო ინსპექციები ანგარიშებიდან მათ ჩამოწერას უღაო წესით ახდენენ. სახსრების გამოწერა უღაო წესით წარმოებს, სასამართლო მთერ გაცემული აღმასრულებელი დოკუმენტების საფუძველზე. გარდა ამისა, კანონმდებლობით შეიძლება გათვალისწინებული იყოს სახსრების უღაოდ ჩამოწერის შემთხვევები. მაგალითად, ზოგიერთ ჯარიმები, ამოღების განკარგულებით.

უნაღლო ანგარიშსწორებაზე მოთხოვნებზე უნაღლო ანგარიშების ორგანიზაცია განსაზღვრულ მოთხოვნებს უნაა პასუხობდეს. უწინარეს ყოვლისა, ზედს ეწყობდეს სახსრების ნორმალურ ბრუნვას, უზრუნველცოს პროდუქციის შეუფერხებელი რეალიზაცია ეს მოთხოვნა იქიდან გამოიღონარეობს, რომ წარმოების და გასაღების დამამთარებელი ეტაპი, აგრეთვე სრული სამუერწერ ანგარიშისაღობის და იყო დღეისანისების განსორციელების გაყოფილი პირობა, მომხმარების მთერ ზელმეკრულებს პირობების გათვალისწინებით, პროდუქციის (სამუშაოს მომსახურების) დირუბულების გადასდ უნაღლო ანგარიშსწორებას დროს მყოფეღის მთერ პროდუქციის სარგებლობისაღობისა მის წარმოებსზე გწვეული ზარუბის დწის აღარება ზედს. უნაღლო ანგარიშსწორებისაღობი ერთ-ერთი მოთხოვნას მათი დროულობა წარმოადგენს. ზელმეკრულების თანხმად მყოფეღი სწარმო ვალუბუღია თვის დროზე ვაღისდარს მიწოდებუღი პროდუქციის (სამუშაობის, მომსახურების) დირუბულება. ვაღმხედლის ვაღანდისწარანობა, უწინარეს ყოვლისა, მის სამუერწერ-საყოფისწრა სექიანობა შესაღმისი შემოსავლების მიღებასთან არის დაკავშირებული. საბაწყო კრედიტბ დროულ ანგარიშსწორების უზრუნველყოფის მისიწერლოვან სამუაღებას წარმოადგენს. ის საწარმოებს დროებითი ფინანსური სასწელების ვაღაღხვის სამუაღებას აძლევს. ანგარიშსწორების დროულობა საწარმოს სახსრებს ვაღაღაღცილებულ დეპოზიტრულ დავაღაღწაზე განზიდვისაღობი იღებს. საერთოდ, უნაღლო ანგარიშსწორებაში ისეთისწრად უნაა იყოს ორგანიზებული, რომ პროდუქციის მიღებას და მისი დირუბულების გწ ზღას შორის განსხვავებულ დროში მისიწაღური უნაა იყოს. რაც უწერი მტტა ასეთი განსხვავება, მთი უწერი დიდხანს სარგებლობს მომხმარებელი იმ სახსრებით, რომელიც მას არ ეწუთვინს, ზოლო მოწოდებღის კრედიტზე მოთხოვნა იზრდება.

გაღამხედლები დადგეწოდ ვაღებში ვაღანდების განსორციელებაზე მასუნს ავებენ ვაღანდების დავეღანებისათვის ისინი ყოველ ვაღაღაღცილებულ დღეზე 0,04 % ჯარიმის იხღიან ეი. წელსწაღში 14,4 %-ს. რიგ შემთხვევაში, ჯარიმის სახით ვაღანდიღი თანხები უწერი ნაკლება, ვიდრე საწარმოს მთერ ბაწყის კრედიტით სარგებლობისათვის ვაღახდიღი თანა. ამიტომ მთი ვაღაღაღცილებული დავაღანებისათვის ჯარიმის ვაღანდა ურწეწწრათ ამის შედგეღ მისწოდებღებში მწელ ფინანსურ მღგომარეობაში აღმორწლებთან, წარმოიშეება ვაღაუხდღობის ჯატკი. ეს რომ არ დავეშეათ სამართლიანი იწებოღა ჯარიმის იმ დროსმღელ ვაღიღება (მაგ. 9 ჯდრ ვაღიღება), რომ ვაღასახდეღების დყოწწება ეწონომიკრულ გამოუსდღეგარი ვავხაღობი. არსებული ვაღაღაღცილებული დეპოზიტრულ-საკრედიტო დავაღანება, არსებითად "არაღეგარული" კომერციული კრედიტბ არის. ეტყობა, დადგა დრო თამასუვის მიმოქტეღას ვავუყოფობ ორგანიზაცია, რათა ასეთი კრედიტბ დეგაღიზებელი ვავხაღობი. როგორც ცნობიღი საწარმოებისათვის კანონით დამიწებულა კრედიტით პროდუქციის მიწოდება და მომსახურებებს გწევა.

ცნობილი ამერიკელი ბიზნესმენის დსორისის მიერ ანგარიშსწორების დროულობის შესახებ ხაინტერესი და კუის სასწავლი დაკორექტა მატარებელი. ის თანამედროვე უნგრეთს ეხება. იქ ბრუნვაში არსებულ ფულის რაოდენობაზე და ვადავადაცილებულ კრედიტებზე არსებობს მკაცრი შეზღუდვები ძალის გამოყენება არ შეიძლება. უზარალო "საწარმოები ერთმანეთს არ უხდნან... კრედიტორები ყარაულობენ მგავალე საწარმოების ანგარიშებზე როდის შეგოვა სახსრები, რადგან თვით მგავალე საწარმოც ვიდაცის კრედიტორია და ისიც ელოდება თანხის გადახდას. ეს მოვლენა მთელ ეკონომიკურ სისტემაზე გავრცელდა... ყველაფერი ეს იმ შემთხვევაში შეიცვლებოდა თუ საწარმოებს დააძალებდნენ განცესხადებიანთა გაკორტრების შესახებ. კრედიტორები, რომლებიც მშვიდად ცხოვრობენ მანამ, სანამ მათ თანხებს საურიცხავენ, ამ შემთხვევაში თავიანთ ფულს დაკარგავენ და მამინ ისინი კარგად დაუპირებულდნენ, სანამ საქონელს კრედიტით გასცემდნენ" 1. მიუხედავად ეკონომიკური მდგომარეობის განხიჯუბისა ასეთი სიტუაცია ჩვენი ქვეყნისათვისაც არის დამახასიათებელი.

კონტროლი ანგარიშსწორების პროცესში გადახდის საშუალების ფუნქციაში ფული ღირებულების არამექანიკურ მოძრაობას კი არ შეუამგომლობს, არამედ მაკონტროლებელი მსაშენებლობა განიზა. ამიტომ მსაშენებლიდან მოთხოვნას, რომელსაც უნაღლო ანგარიშსწორების ექვეყნება, არის მისი დახსარებით ვალებულებების პირიბუბის დაცვაზე, კონტროლის განხორციელება (მიწოდების ხელშეკრულებები, იჯარა) თითოეული მონაწილესათვის უნაღლო ანგარიშსწორების პროცესში კონტროლის აუცილებლობა განისაზღვრება სხვადასხვა ფაქტორებით: მოწოდების დასაფრთხილების - ესა ხელშეკრულების შესაბამისად წარმოებული და გადტორთული პროდუქციისათვის ფულადი ექვეყნალების დროულად მიღება, მიკრედიტისათვის-მიწოდების მიერ სახელშეკრულება პირიბუბის შესრულება. სახელმწიფო სავადასახალო ინსპექცია დროულობას და ბიუჯეტში გადასახადების სისრულეს აკონტროლებს. ბანკები - კრედიტების დაბრუნებას.

საბანკო ორგანოებს უფლება არა აქვთ კლიენტის ფულადი სახსრების გამოყენების მიმართულება განსაზღვრონ და გააკონტროლონ, კანონმდებლობით გათვადისწინებული შემთხვევების გარდა. ერთ-ერთ ასეთ შემთხვევას გადასახდელების რიგისობაზე კონტროლი წარმოადგენს, რაზეც ზემოთ იყო საუბარი. სხვა შემთხვევებში ბანკების საქმიანობა ანგარიშსწორების დადგენილი წესების დაცვის კონტროლადღე დაიყარება. უწინარეს ყოვლისა, საბანკო კონტროლის მსაშენებლობა იმით განისაზღვრება, რომ უმეტეს წილად ის წინასწარ ხასიათს ატარებს და იმ მხარეების ინტერესების დასაცავად ზორციელდება, რომლებიც ანგარიშსწორებაში მონაწილეობენ. ასეთი მაგალითების მოყვანა შეიძლება. ზოგიერთ საწარმოში სახელშეკრულები დისციპლინას არღვევენ და ამ მიზეზის გამო იღებენ უარს მათ მიერ მიწოდებული საქონლის ღირებულების გადახდაზე. ასეთი საწარმოებისათვის ბანკს ანგარიშსწორების ისეთი რეგიმის შესაძლება შეუძლია, რომლის დროსაც საანგარიშსწორებო საბუთებზე, მხოლოდ მყიდველის წინასწარი თანხმობის საუფუძელზე იწარმოებს გადახდა. ეს მიწოდებისათვის სახსრების შემოხვდას აყოენებს და მათ სახელშეკრულები დისციპლინა დაცვისაკენ უბიძგებს იმიტონ, რომ ბანკმა ზემოქმედების აღნიშნული ზომა გააუქმოს.

ხანდახან ბანკს გადასახდელად ე.წ. უსაქონლო დოკუმენტებს წარდგენდნენ, ე.ი. ისეთ დოკუმენტებს, რომლებიც გამოწერილია საქონლის გადატორთვის გარეშე. ასეთი ფაქტის დადგენისას ბანკი საანგარიშსწორებო დოკუმენტებში მითითებული თანხის 4% აუარიბის სახით ახდეენებს. თუ ასეთი შემთხვევები რამდენჯერმე განმეორდა, ბანკს შეუძლია საანგარიშსწორებო დოკუმენტების დასაქონლების წინასწარ შემოწმების წესი შევიდოს. ეს ნიშნავს, რომ მათი

წარღვევისას ბანკში ამავე დროს წარმდგენილი უნდა იქნეს დოკუმენტები, რომლებიც საქონლის გადმოტვირთვას (გამომუშავს) ადასტურებენ. საქონლის ხარისხის კონტროლის სახელმწიფო ორგანოების მითითებით, ბანკის უხარისხი საქონლის მიმწოდებელი ხაზარბოს საწარმოსწორებო დოკუმენტების შესასრულებლად მიიღებს წყვეტს.

ამასთან, ბანკებს კლიენტის წინაშე მატერიალური პასუხისმგებლობა ეკისრებათ. თუ მაგალითად, ბანკი საგადასახადო დოკუმენტის მიღებიდან მერე დღეს ფულს ანგარიშზე არ ჩარიცხავს, მაშინ ის ანგარიშის მფლობელს ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე, საბუთებში აღნიშნული თანხის 0,5 % ოდენობით, უხდის ჯარიმას. ასეთივე ჯარიმა დადგენილი, ბანკის მიერ გადახდელის ანგარიშიდან, მისი მითითებით სახსრების ჩამოწერის დაყოფებისათვის, ასევე, თუ ჩამოწერა ან ჩარიცხვა სწორად არ იყო წარმოებული.

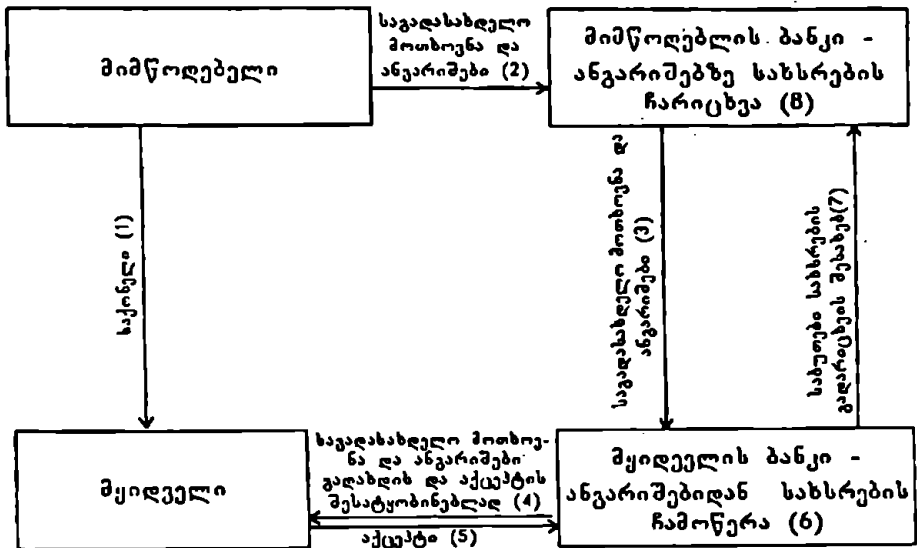
ბანკებს შეუძლიათ გამოაცხადონ გამსესხებელი გადახდისუნარიან. თუ ის თავის ვალდებულებებს, კრედიტის დროულ დაბრუნებაზე და სხვა ანგარიშების მიხედვით, არ ასრულებს. ამის შესახებ ეცნობება სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობის ძირითად მიმწოდებელს, საბურთო სამმართველოს ზემოთ ირგანოს (თუ კი ასეთი არსებობს) და სახალხო დეპუტატთა აღმასრულებელ კომიტეტს, ხალაყ აღრიცხვაზე აყვანილი ეს საწარმო. თუ ეს სააქციო საზოგადოება, ასევე მის დამფუძნებელს (მონაწილეებს) შეატყობინებენ. ასეთი საწარმოების ოპერატიული მართვა გადაეცემა აღმინისტრაციას, რომელიც ბანკ-კრედიტორის მონაწილეობით ინიშნება. უკიდურესი ზომების სახით საწარმოების რეორგანიზაცია ხდება და ის გადახდისუნარიან გამოცხადდება.

2. უნაღლო ანგარიშსწორების ძირითადი ფორმები

სახალხო ბურჟუაზიაში ანგარიშსწორება ცენტრალური ბანკის მიერ დაწესებული ფორმით ხორციელდება. ამასთან, ცენტრალური ფორმა მიმწოდებლის და მყიდველის შორის დადებულ ხელშეკრულებათა მითითებული.

ბანკში, ფულის გადახდელისათვის მიმღებისათვის საანგარიშსწორებო დოკუმენტების სახეობას და დოკუმენტბრუნვის ორგანიზაციას. უნაღლო საანგარიშების შემდეგი ძირითადი ფორმებით განსაზღვრავენ: საგადასახდელი მოთხოვნები, საგადასახდელი დაკავება, საანგარიშსწორებო ჩეკები და აკრედიტოვება.

ანგარიშსწორება საგადასახდელი მოთხოვნებით. საგადასახდელი მოთხოვნა ეს არის საანგარიშსწორებო დოკუმენტი, რომელიც შეიცავს სახსრების მიმღების მოთხოვნებს, გადახდელის მიმართ, ბანკის მეშვეობით განსაზღვრული თანხის გადახდაზე. ქვემოთ საგადასახდელი მოთხოვნებით ანგარიშსწორებისას საბუთების ბრუნვის სქემა მოცემული (სქემა 2). საგადასახდელი მოთხოვნები ყველაზე უფრო მიზანშეწონილია საქონლებზე და მომსახურებაზე ანგარიშსწორებისას. ისინი მიმწოდებლისათვის მოსახერხებელია, რადგან ბანკი საგადასახდელი მოთხოვნების ინკასირებას ახდენს, მყიდველისათვის ფულის გადახდებიანს თვალყურს ადევნებს. მყიდველს შესაძლებლობა აქვს საბუთებით გააკონტროლოს მიმწოდებლის მიერ სახელშეკრულებო პირობების დაცვა და უარი თქვას აქცეპტზე, თუ ეს პირობები დარღვეულია.

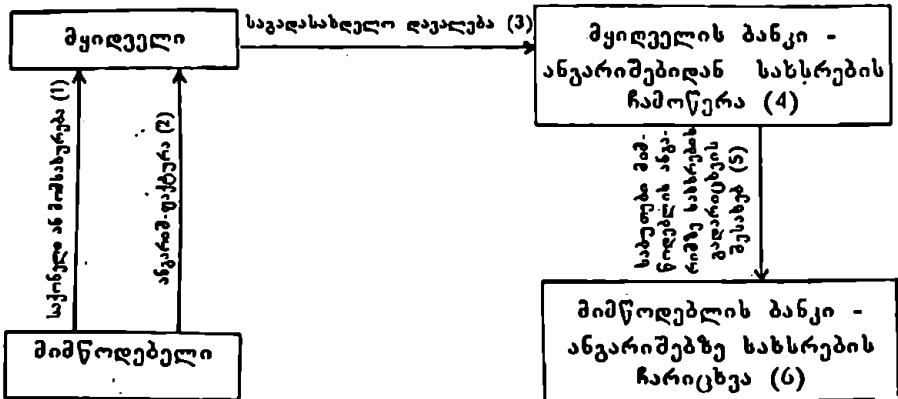

სქემა 2.

არსებობს აქცეპტი წინასწარი ან შემდგომი. წინასწარი აქცეპტის დროს ბანკი გადამხდელის ანგარიშიდან სახსრებს ჩამოწერს, თუ კი ის დადგენილ დროში აქცეპტზე უარს არ მიიღებს. ამრიგად, საბიუჯეტო და სხვა ანგარიშებიდან სახსრების არაკანონიერ ჩამოწერას თავიდან ვიცილებთ. მაგრამ, ამის გამო ფულის მოძრაობა რამდენიმე დღით იყინება. შემდგომი აქცეპტის დროს ბანკი სახსრებს დაყენებული ჩამოწერს, მაგრამ შემდეგ ადაღებს მათ ანგარიშზე, თუ კი გადამხდელი დადგენილ დროში აქცეპტზე უარს განაცხადებს. აქ სახსრების ჩამოწერა, ე.ი. მათი ძირითადი მასის მოძრაობა დაჩქარებულია, უნდა გაეთვალისწინოთ, რომ უარი აქცეპტზე გადასახდელის სერთო მოცულობიდან მხოლოდ რამდენიმე პროცენტს შეადგენს. სახსრების დაბრუნება და ამით გამოწვეული მოძრაობის დაყოვნება უმნიშვნელოა. საგადასახდელი მოთხოვნით ანგარიშსწორების საკლიენტებია: სახულების ხანგრძლივი ბრუნვა და თუ გადამხდელს არ აქვს სახსრები, გადაუხდელი წარმოშობის შესაძლებლობა.

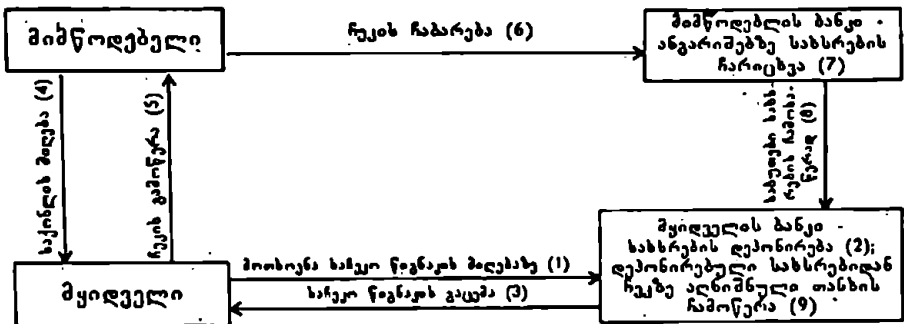
ანგარიშსწორება საგადასახდელი დავალებით. საგადასახდელი დავალება წარმოადგენს საანგარიშო დოკუმენტს, რომელიც შეიცავს გადამხდელის დავალებას ბანკის მიმართ მიღების ანგარიშზე. მისი ანგარიშიდან განსაზღვრული თანხის გადარიცხვის შესახებ. სახულების წრებრუნვა შემდეგნაირად (სქემა 3).

საგადასახდელი დავალებებს ყველაზე უფრო ფართოდ კომპერენიობაში, მეურნეობებში, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის შესყიდვაზე ანგარიშსწორებისას და სხვა სასაქონლო ანგარიშსწორებისას იყენებენ. აგრეთვე მათი დახმარებით საქონლებზე და მომსახურებაზე წინასწარი გადახდები, სუბინსიტი გადასახდები, უსაქონლო გადასახდელის უმეტესი ნაწილი ზორცოვდება. მაგ. ბიუჯეტში გადახდები ანგარიშსწორების დავალებით გადახდებს აჩქარებს,

სქემა 3

მაგრამ მიმწოდებლები ხშირად მათ გამოყენებაში არ არიან დაინტერესებულნი, რადგან მეიდეულებზე დამოკიდებული ხდება, რომლებსაც შეუძლიათ მათი გამოწერა დაყოვნონ. ანგარიშსწორება ჩვეუბით. საგადასახდელო ჩეკი - ესაა საბუთი, რომელიც ბანკის მიმართ, ჩეკის გამოცემის დაუღებლად შეიცავს, მისი ანგარიშიდან განაზღვრული თანხის ჩეკის მიმღების ანგარიშზე გადარიცხვის შესახებ. საჩუკო ფორმით ანგარიშსწორებისას საბუთების წრებრუნვა ნაჩვენებია 4 სქემაზე.

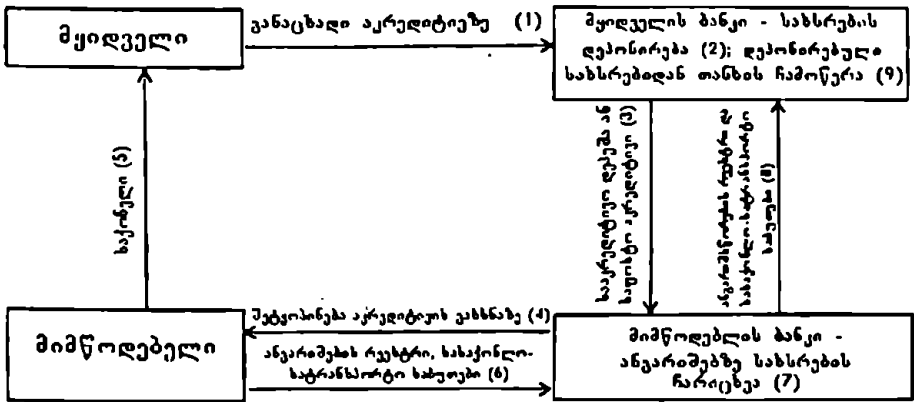

სქემა 4.

შენიშვნა 1. ჩეკის გამოწერა (5) მეიდეულის წარმომადგენლის მიერ, მომწოდებლისაგან (4), საქონლის მიღებისთანავე ხდება. 2. იმ სწრაფობთან, რომელიც ბანკების და მომხმარებლის წინაშე დაკლებებს დროულად ასრულებენ, ბანკს შეუძლია სახსრების ლეონირების გარეშე საჩუკო წიგნების გაყვანაზე გააუარაღოს შეთანხმება და ბანკის ანგარიშზე ჩეკების მიხედვით გადახდების გარანტია უზრუნველყოს. იმ შემთხვევაში როდესაც ჩეკის მომცემს სახსრები არ აქვს, ამის გათვალისწინებით, იქერაცია 2 არ ჩატარდება, იქერაცია 9 სახეს იცვლის.

საქირა განვასხევათ საანგარიშსწორები ჩეკები ფულადი ჩეკებისაგან, რომლის მიხედვითაც ბანკიდან ნაღდი ფული გაიკემა. საანგარიშსწორები ჩეკებზე ნაღდი ფულის, ზურღის, გაყმა არ შეიძლება. ჩეკები გამოიყენება იმ საქონლებზე ანგარიშებისას, რომელთა მიღება - ჩაბარების საბუთების საფუძველზე და ასევე ტრანსპორტი მომსახურებისას ხდება. ეს ანგარიშსწორების ერთ-ერთი გარანტირებული ფორმაა. ჩეკებით გადახდა საბანკო კრედიტით ან სპეციალურად შექმნილი დეპოზიტით ხდება.

ანგარიშსწორების საკრედიტო ფორმა აკრედიტო ესაა შეიღველის ბანკის მომწოდებლის ბანკის მიმართ დავალება, გაღმორთულ საქონელზე ან განუვლ მომსახურებებზე მზახნილის მიმწოდებლის ანგარიშების გადახდა, რომელიც შეიღველის საკრედიტო ვანსცხლში არის გათვლისწინებული. ანგარიშსწორების საკრედიტო ფორმით დოკუმენტების ბრუნვას ასეთი სახე აქვს: ანგარიშსწორების საკრედიტო ფორმის დროს საბუთების წრებრუნვა.

სქემა 5

შენიშვნა: გაღმხდეღ საწარმოებთან, რომლებიც ბანკების ვაღდეულებს დროულად ასრულებენ, ბანკის დაწესებულებას სახსრების დეპონირების გარეშე შეუძლია აკრედიტების გასახსნელად ზელშეკრულების გაფორმება. ამ დროს ბანკი, საწარმოს ანგარიშზე სახსრების დროებით უქონლობის შემთხვევაში, გარანტას იძლევა, საღებტო ავთზოთი აკრედიტების თანხების გადახდაზე. ბანკის სახსრების ზარჯზე. ამის გათვლისწინებით მე-2 ოპერაცია არ იწარმოება, ზოლო მე-9 ოპერაცია სახეს იცვლია.

აკრედიტო საქონლებზე, სხვა ქალაქერი ანგარიშსწორებისას ძირითაღად ერთუერაღი მიწოდების დროს გამოიყენება. ანგარიშსწორების საკრედიტო ფორმის ნაკლოვნება საქონლის ბრუნვის დაყოვნება. როგორც სქეშიდან ჩანს საქონლის ვაღატკორთუ მზილოღ აკრედიტების მიღების შემდეგ ხდება.

ანგარიშსწორების ისეთი საგარანტო ფორმები, როგორიცაა ჩეკები და აკრედიტებები, მომწოდებლისათვის ზელსაყრელია რომ ანაწესიერი ვაღმხდეღის მიმართ იქნეს გამოყენებული, ან კიდეე ისეთი მეიღველების მიმართ, რომელთა ვაღახლისუნარიანხაღ მართვის უცნობია. რაც

შეეხება გადახდევებს, აკრედიტოვს წარსდგენად ცალკეულ ანგარიშებზე საკუთარი სახსრების - დეპონირება ან საჩუკო წიგნის ყიდვა აბრკოლებს მათ ფულად ბრუნვას და დროებითი ფინანსური სიმძნელები შექმნის გამაინვიოვს. ეს, რომ არ დაეუშვათ აღნიშნული მიზნისათვის, მიზანწინააღიარებელი მიზნით მოკლევადიანი კრედიტების მიღებას.

ანგარიშსწორების საშუალებები. ანგარიშსწორების ყველაზე უფრო გავრცელებულ ფორმას ურთიერთ მოთხოვნების ჩათვლები და საგვემო გადასახადები მიეკუთვნება. ჩათვლები შეიძლება მუდმივ და ერთჯერად ხასიათს ატარებდეს. ორ საწარმოს ან რამდენიმე საწარმოს შორის ჩათვლის ჩასატარებლად მონაწილეს ცალკე ანგარიში ეხსენება, რომლიდანაც გადასახადები ხორციელდება და რომლებზეც შემოსევები ჩაირიცხება. თუ გადასახადები გადააქარბებენ, კრედიტორული ხაზლი წარმოიქმნება, რომლის თანხა ანგარიშსწორების ანგარიშზე ირიცხება. ხალებიტო ხაზლი თანხა, რომელიც შემოსევებზე გადასახდების გადაქარბების შედეგად წარმოიშვება, ანგარიშსწორების ანგარიშიდან ან საბანკო კრედიტის ხარჯზე გადაიხდება. კრედიტის გამოყენება ჩათვლით ხაზლი გადასახდელად, უფრო ეკონომიკურია ვიდრე მათი წარმართვა თითოეული საანგარიშსწორები საბუთების ცალ-ცალკე გადახდაზე რადგან საქლები კრედიტი იქნება საჭირო ურთიერთ ჩათვლის განსახორციელებლად.

ჩვენს მუერნობაში ჩასათვლილი ოპერაციების განვითარებისათვის ფართო შესაძლებლობები არსებობს, თუცა იხინი ჯერ კიდევ არახაკმარისად გამოიყენებია. დაისვა საკითხი მუდმივობაზე, ურთიერთ მოთხოვნების ჩათვლის ფექტური ხისტიების დამუშავების გვერდითი გადახდები იმ საწარმობს შორის გამოიყენება, რომლებსაც პროდუქციის მიწოდების მხრივ მუდმივი და შედარებით თანაბარი ურთიერთობანი აქვთ. მაგალითის სახით შეიძლება მუდმივად გვიჩვენოს ქარხნისათვის რკინის მადანის მიწოდება მოვიყვანოთ. ამ შემთხვევაში გადახდების მიერ არა ცალ-ცალკე, თითოეულ მიწოდებაზე, არამედ ქერიდრულად ხდება თანხების გადახდა. მაგალითად, ერთჯერ 33-5 დღეში, ყოველი თვის ბოლოს ანგარიშები ხესტდება. ანგარიშსწორების ეს წესი მათ სავრანობლად ამარტივებს, საანგარიშსწორებო საბუთების რაოდენობას, ფულადი სახსრების მოძრაობას, პროდუქციის მოძრაობასთან მაქსიმალურად ახლოვებს.

სახსრების ჩამოწვრის და ჩაირიცხვის ყველა ჩატარებულ ოპერაციებზე ბანკები ანგარიშების მუდმივდებს ინფორმაციას აწვდის. რველარულად აქედენ მათ ანგარიშებიდან ამონაწერებს.

გადახდების წესი, ფორმები და ვადები ფინანსების მდგომარეობაზე და საწარმობების გადახდისუნარიანობაზე უშუალო გავლენას ახდენს. უნაღლო ანგარიშსწორება სამეურნეო ხელშეკრულების შესრულების დამამთავრებულ სტადიის წარმოადგენს. აგრეთვე, სამეურნეო ანგარიშზე მყოფი საწარმობების სამეურნეო დამოუკიდებლობის გამოვლენის ერთ-ერთი ფორმაა. საწარმობები მატერიალურად არიან დაინტერესებულნი წარმოებული პროდუქციის ნორმალურ, შეუფერხებელ რეალიზაციაში.

რეალიზების მოძრაობაში შექმნილი პროდუქტი, რომლის განუყოფელ ნაწილს უნაღლო ანგარიშსწორებები წარმოადგენენ, ახვევ, საწარმობების მატერიალური პასუხისმგებლობა სახელმეყრდებო და ხსუ ვალდებულებების დარღვევისათვის, უნაღლო ანგარიშსწორების ფორმებში უღინდება.

3. ბანკთაშორისი საკორესპონდენტო ურთიერთობები

ბანკთაშორისი საკორესპონდენტო ურთიერთობები მოიცავენ ორ ბანკს შორის თანამშრომლობის ყველა შესაძლო ფორმას ერთობლივად. საქმე ეხება ისეთ ფორმებს, რომლებიც კორექტულ, ატივისან, შეთანხმებულ ურთიერთობებს ეწოდება (correspondere — იყო. თანხმა). ბანკები ერთმანეთზე სხვაგვარად ურთიერთმოქმედებენ. ისინი კონკურენტებს წარმოადგენენ, კრედიტების მიზიდვის საქმეში ეჯიბრებიან ერთმანეთს, ამასთან, ერთმანეთს კრედიტებს აძლევენ. ბანკებს შეუძლიათ აგრეთვე კორესპონდენტები იყენებენ ე.ი. ერთდროულად რომლების შეცვლით რიგრიგობით ერთმანეთის შიშართ კლიენტების სახით გამოვიდნენ. ორ ბანკს შორის საკორესპონდენტო ურთიერთობები დროის მიხედვით შედარებით უბრალო ამოსავალი მანქანად კომპლექსურ თანამშრომლობადაც ვითარდება.

საკორესპონდენტო ურთიერთობის აუცილებლობა იმ შემთხვევაში წარმოიქმნება, როცა ბანკს თავის კლიენტებისათვის რაიმე მომსახურების გაწევა არ შეუძლია ან, როცა მეორე ბანკი ამას უფრო სწრაფად, იაფად და უკეთ გააკეთებს. ყოველივე ამის გათვალისწინებით უნდა ამოვიჩიოთ ბანკი-კორესპონდენტები. საუბარზე უნდა არაა, რომ ისინი ბევრი იყენებენ. მთავარია, რომ ისინი საქმიანობის ხასიათის იმ ოპერაციებს აქცევენ, რომელსაც ბანკი თავის კლიენტებისათვის ასრულებს. საკორესპონდენტო ურთიერთობების დამყარების შედეგად პირველ ნახტომს ანგარიშსწორების ჩასატარებლად, ანგარიშების გახსნა წარმოადგენს. თუ შინაგან ანგარიშსწორებებზე ვილაპარაკებთ, მაშინ აქ რამდენიმე ვარიანტი არსებობს. ყველაზე გავრცელებული წესია, როდესაც კომერციული ბანკები საკორესპონდენტო ანგარიშებს დაწესებულებებში და ცენტრალურ ბანკებში ხსნიან. ისინი ერთმანეთთან საფილიალთაშორისო ბრუნვების (სბ) ერთიანი სისტემით არიან დაკავშირებული. ამ შემთხვევაში ანგარიშები უნივერსალურ ხასიათის ატარებენ, რადგან ქვეყნის ტერიტორიაზე ნებისმიერი ბანკი, ე.ი. ყველა მისი კლიენტი სბ სისტემით ნებისმიერ სხვა ბანკთან (კლიენტთან) ახდენენ ანგარიშსწორებას, ამიტომ ცენტრალური ბანკის დაწესებულებაში ერთი საკორესპონდენტო ანგარიში საკმარისია.

კომერციულ ბანკებს შორის ანგარიშსწორება ხანგარიშო ცენტრების ხაზით ხორციელდება. აუცილებლობის შემთხვევაში ასეთი ცენტრები რეზერვული, სამხარეო, საქალაქო, სარაიონო ან რაიონთაშორისი დონეზე იქმნება. მათი ჩამოყალიბება, როგორც ცენტრალური ბანკის დაწესებულებებში, ასევე გამოთვლითი ცენტრების ბაზაზე ხდება. ხანგარიშო ცენტრების სტრუქტურა, მათი შექმნილი ორგანოს მიერ. ე.ი. ცენტრალური ბანკის მიერ განისაზღვრება. ხანგარიშსწორებო ცენტრებს, ბანკთაშორის ანგარიშების მიხედვით, სპეციალური ნორმები ენიჭებათ. ეს მათი ადვილად მოაქნისათვის და ეგმ-ზე დამუშავებისათვის ეთმობა. ბანკი, საკორესპონდენტო ანგარიშის გასახსნელად, ხანგარიშსწორებო ცენტრში განცხადებას, დადგინილი წესის მიხედვით რეგისტრირებულ წესდების ასლს, აგრეთვე ნოტარიალურად დამოწმებულ ხელმოწერილ ნიმუშებს და ბუკლის ანბუქდს წარადგენს. შემდეგ ხანგარიშსწორებო ცენტრსა და კომერციულ ბანკს შორის საკორესპონდენტო ცელმუქრდება დაიღება. ასეთი ხელშეკრულების შესახებ, საკორესპონდენტო ანგარიშების მიხედვით, ხანგარიშსწორებო ცენტრი ფულად-ხანგარიშსწორებო ოპერაციებს ანშორცილებს. ასევე კომერციულ ბანკს სატელეგრაფო კოდიტ და მითითებული ოპერაციის წარმოებისათვის სხვა აუცილებელი მასლებით უზრუნველყოფს.

ბანკების ფილიალების და წარმომადგენლობების ადგილმდებარეობის მიხედვით საკორესპონდენტო სუბანგარიშების გახსნა ხდება. ამისათვის ცენტრალური ბანკის იმ

დაწესებულებების თანხმობა საჭირო, რომელიც მოცემულ კომერციულ ბანკზე შეთავაზურებას ანხორციელებს.

საქორესპონდენტო ანგარიშებზე ოპერაციები მათზე არსებული სახსრების ფარგლებში წარმოებს. საკრედიტო საღღოს არსებობა ნორმალური მოუღენაა რომელიც ანგარიშზე შემოსავლების, გასაველებზე გაღამებებით წარმოიშევა. ბანკებს, სახსრების ღროებით უკარისობის შემოსტევაში, ბანკთაშორისი კრედიტის მიღების შესაძლებლობა უნდა ჰქონღღო. ამ კრედიტის თანხა საქორესპონდენტო ანგარიშზე ირიცხება, რაც გაღახლების შეუღერხებღღად გაგრახლების საშუაღღებას იღღევთ. თუ ბანკი კრედიტის მიღებაზე ღროუღღად არ იზარუნებს ან ღერ შეუღღებს მის მიწახვას, საქორესპონდენტო ანგარიშზე შეიღღება საღღებეტო საღღლო წარმოიქმნას, რის საშუაღღდასუ შემოსავლების გაღახლებზე გარღღამეტო წარმოღღაღღენს. არსებითად ეს ნიშნავს, იმას, რომ საანგარიშსწორებო ცენტრმა ბანკი საღღებეტო საღღღოს თანხით დააკრედიტო. ასეთი ღაკრედიტება იღღღებით ხსნიათს ატარებს, რაღღან ამ ღროს საკრედიტო ზღღშეკრღღება არ ფორმღღება, საღღაც ღაკრედიტების ჰირობები გათღღღღისწინებუღღი იქნებოღღდა. ამიტომ საანგარიშსწორებო ცენტრი საქორესპონდენტო ანგარიშიღღან შემღღგომ გაღღახღღებს შეწიღღღებს, ზოღღი ყღღღა შემოსავლებს საღღებეტო საღღღოს გასანღღღებაღღად მიმარათებს, გარღღა ამისა, ყოღღვეღღ ღღღზე თანხის 0,1 % ახღღეუნიტუნ.

კომერციულ ბანკის ფიღღაღღების საქორესპონდენტო შესანგარიშებითღღან გაღღახღღები მათზე სახსრების ნამთებისაგან ღამოუკიღღებღღად წარმოებს. მაგრამ ბანკი სუღღ უნდა აქცეღღღებს ყრადღღებას იმას, რომ მთელ მის სისტემაში შემოსავლებზე გაღღახღღების გაღღამეტებას (საღღებეტო საღღღო) არ წარმოიშევას. ბანკის ფიღღაღღების მომსახურე საანგარიშსწორებო ცენტრები საქორესპონდენტო ანგარიშებზე სახსრების ჰირობების შესახებ ცენტრს აცნობუნ, საღღაც ამ ბანკებს ანგარიში აქტო გახსნიღღდა. ეს საოპერაციო ღღღის ღამთავრების და საბუღღაღღტრო ბაღღანსის შეღღღენის შემღღღევ ხღღება. საღღებეტო საღღღოს წარმოქმნისას ოპერაციები წყღღება. საქორესპონდენტო ანგარიშიღღან სახსრების ჰამოწერის ოპერაციები, როგორც თვით კომერციული ბანკში ასევე მისი ყღღღა ფიღღაღღებში წყღღება. ბანკის მიმარ, რომღღებაც საქორესპონდენტო ანგარიშებზე საღღებეტო საღღღო ღღღშევა. ღაღღენიღღი ეკონომიკური ნორმატივების და ბაღღანსის ღღიკიღღობის მაჩვენებლების ღღაცაზე კონტრიღღი ჰღღიერღღება. ერთი ბანკის ფიღღაღღებს შორის ანგარიშსწორება ამ ბანკის მიერ ღაღღენიღღი წესით ხღღება. შეიძღღება საეკოღღღური საბაღღანსო ანგარიში № 980 იქნეს გამოყენებუღღი, რომღღის დასახეღღება: "ერთი ბანკის ღაღღემღღებაარებაში ჰყოფ საწარმოთა შორის ანგარიშსწორება". ბანკის ერთ ღღღესებუღღებაში ანგარიშების ჰქონე კლიენტებს შორის ანგარიშსწორებები, ამ ღღღესებუღღების მიერ საქორესპონდენტო ღღღ შიგასაბანკო ანგარიშსწორების გარღღე ზიროტიღღება, კლიენტების ანგარიშებითღღან სახსრების ჰამოწერის ღღღ ჰარიცხვის გზით. ყოღღვეღღი ჰქვეწის ცენტრღღღური ბანკის ერთ-ერთ მნიშვნეღღივან ფუნქციას წარმოღღღენს ჰიროღღამირო მიწაწიღღება საგაღღასახაღღო სისტემის ორგანიზაციოში ან მის ფუნქციონირებაზე ზღღამხეღღვეღღობა. ჰღღენს ჰქვეყანაში ცენტრღღღური ბანკი უშუაღღოდ საგაღღასახაღღო ბრუნვას უწევს ორგანიზაციის. მაგაღღითაღღ, უგრეთის ვროენუღღი ბანკი თუღღღურს აღღვენებს ანგარიშსწორების ავტონომიური სისტემების საქმიანობას, რომღღღებით მათი მოწაწიღღებების - კომერციული ბანკების მიერ არის "იროგანიზებუღღი". ერთი ან რამღღენიღღი ჰქვეწისათვის საგაღღასახაღღო სისტემა შეიძღღება ერთიან იყოს (მაგაღღითაღღ, SWIFT) მაგრამ შესაძღღებღღა გაღღასახაღღების წარმოება, რეგიონღღღურ ღღღებებზეუ მათი ცენტრში ღღამთავრებით. გერმანიაში ბანკთაშორისი ანგარიშები

ვიროცენტრალის შემუშავებით ხორციელდება, რომლის ფუნქციასაც მიწის ბანკები ასრულებენ, ვირობანკებში საბანკო დაწესებულებები ყოველდღე საგადასახადო დოკუმენტებს ერთმანეთში ცვლიან. განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ გაკლავ წყდება და ურთიერთობითხოვნათა ჩათვლა ხორციელდება. მასზე საღლოს გამოანგარიშება შესაბამის ცენტრალურ მიწის ბანკში ხდება.

ჩვენს ქვეყანაშიც ბანკთაშორისო ანგარიშსწორების ალტერნატიული ვარიანტი არსებობს. კომერციულ ბანკებს, კლიენტებისათვის ანგარიშსწორებას და ურთიერთობა თხოვნათა ჩათვლის ოპერაციების ჩასატარებლად თავისი საანგარიშსწორების ცენტრების ჩამოყალიბება შეუძლიათ. უკვე მისაქმელი ან სპეციალურად შექმნილი გამოთვლითი ცენტრი ამ მიზნისათვის გამოიყენება. ბანკის სხვა ქალაქური დაწესებულებები ურთიერთობითხოვნათა ჩათვის მონაწილეობა რიცხვში შეიძლება იკვეთონ ჩართული. კომერციულ ბანკებს, თავისი კლიენტების ანგარიშსწორებისათვის, სხვა ბანკებში საკორესპონდენტო სუბანგარიშების გახსნა შეუძლიათ. საკორესპონდენტო ურთიერთობებზე ხელშეკრულებაში გათვალისწინებულია: სამუდამო ორგანოების წრე, რომლებიც ანგარიშსწორებებში მონაწილეობენ; ანგარიშსწორების მიხედვით დოკუმენტების და ოპერაციების ჩამონათვალი და მათ შესასრულებლად სპირით საბუთები; გადახდის პირობები, ირივე ბანკის საკონტროლო ფუნქციები და მათ შორის ინფორმაციის გაცვლის წესი.

სუბანგარიშებზე ოპერაცია ერთი ბანკის მიერ მეორის დავლებით და მისივე ხარჯზე ტარდება. ე.ი. ეს ოპერაციები ლოკალურ ხასიათს ატარებენ, ამიტომ დაეშვით 100 ბანკთან საკორესპონდენტო ურთიერთობებისათვის 100 ანგარიში უნდა გაიხსნას. აქ დადებითია ის, რომ ანგარიშები დაქარბულია, რადგან საანგარიშო ცენტრების ჯვრდის ავლით ხორციელდება.

საგადასახადო სისტემა, მის ორგანიზაციაზე დამოუკიდებლად უნდა მსახურობდეს ისეთ მოთხოვნებს, როგორცაა სიმუდობა, სიმაფე და გადასახადების მიღების ვადების წინასწარ განსაზღვრის შესაძლებლობა. სხვადასხვა სისტემები შეიძლება პარალელურად არსებობდნენ და ერთმანეთს ავსებდნენ.

4. უცხოურ ბანკებთან საკორესპონდენტო ურთიერთობები

კომერციული ბანკის მიერ საზღვარგარეთის ბანკებთან საკორესპონდენტო ურთიერთობების დასამყარებლად თავდაპირველად სპირითა ცენტრალურ ბანკში გენერალური ლიცენზიის მიღება. ასეთ ლიცენზია კომერციულ ბანკს, უცხოური ვალუტით, სრული ან შეზღუდული საბანკო ოპერაციების შესრულების უფლებას აძლევს, როგორც ქვეყნის შიგნით ასევე საზღვარგარეთ. პრაქტიკულად, ბევრ ბანკებთან საკორესპონდენტო ურთიერთობების დამყარება ძველია. მაგალითად, რუსეთის საგარეო ვაჭრობის ბანკს ბანკთაშორისი საკორესპონდენტო ურთიერთობები 134 ქვეყნის 8 ათას ბანკთან გააჩნია, დოიჩე ბანკს - 184 ქვეყნის 4 ათას ბანკთან. თუმცა, იქ ასეთი ფართო საკორესპონდენტო ქსელი ათეული წლების განმავლობაში მუშაობის შედეგად შექმნა, ხოლო ბანკებმა, რომლებიც სულ ახლახან შეიქმნა საქარისა ურთიერთობა დაამყარონ ყველა ქვეყანაში 2-3 ბანკთან, რომლებიც საუკეთესო მომსახურებას უზრუნველყოფენ.

სანამ საკორესპონდენტო ურთიერთობის დასამყარებლად დაიწყება მუშაობა, სპირით განისაზღვროს, თქვენ რომელი ქვეყნის ბანკი გვირდებათ. საქმე იმაშია, რომ სხვადასხვა ქვეყნების

სამხეო სისტემა თავისი მასივით მიხედვით ერთმანეთისაგან განსხვავებულია. ასე მკვალთადა, დასკულთ ვერიაში კარბახს უნივერსალური ბანკები, რომლებიც ოპერაციების ფართო წრეს ანხორციელებენ. აშშ-ში და იაპონიაში. პირიქით, უფრო მეტია სპეციალიზირებული და საინვესტიციო ბანკები, რომლებმაც თავიანთი საქმიანობა ოპერაციების ცალკეულ ხახეობის მიხედვით წარმართეს. სამხეო აღმანახის მიხედვით შეიძლება კონკრეტული ბანკის ამორჩევა. თქვენს შვეითხეს ამ თუ იმ ბანკის საიმიდობის შესახებ საერთაშორისო სააგენტოები მაგ. ნიუ-იორკის და ლონდონის რეიტინგის მიხედვით უახსუხებენ შუილგ კი ვკუთ არ შეგეპაროთ იმაში, რომ თქვენს მიერ ამორჩეული ბანკი თქვენს საიმიდობაშიც დარწმუნეხას მოიხურებს. ამიტომ მხოლოდ წერილი, წინადადებით მათთან საკორესპონდენტო ურთიერთობის დამყარების შესახებ, საკარინი არ იქნება. წერილს წესდების, გენერალური დირექტორის ასლები, ბანკის საქმიანობის ანგარიში უნდა დაერთოთ. მხად უნდა იყოთ ამისათვის, რომ ბანკი თქვენს შესახებ ყველფურის გავებას მოიხურებს. მოკლეთ, ნუ იბეწუნებთ თქვენს შესახებ სრული ინფორმაციის მიწოდებაზე, თუ თქვენ საზღვარგარეთის ბანკი საიმიდო პარტნიორად ჩაგთვლით, ის პირველი ნახიჯის სხით ანგარიშის გახსნაზე დავეთანხმებათ. ამისთვის საიმიდო ჯოდის შესახებ მიიღწევა ურთიერთ შეთანხმება, რომელიც მესამე მხარეების მიერ ანგარიშების ბროტად გამოიყენება გამორიცხავს. ვარდა ამისა, ბანკები ერთმანეთს ასუხისმგებელი თანამდებობის პირების სიას და მათი ხელმოწერების ნიმიუმებს აცნობებენ. გასახსნული ანგარიშები რიი ტიპის არსებობს: მომსახურე ბანკი ანგარიშს "ღორი" ეწოდება. ბანკი, რომლებშიც იხსნება საკორესპონდენტო ანგარიში - "ნოსტრო". დამახსოვრება ადელი რომ იყოს: "ღორი" ანგარიში - ნიმიავს "თქვენი ანგარიში ჩვენთანა". "ნოსტრო" ანგარიში კი "ჩვენი ანგარიში თქვენთანა". ის რაც ერთ ბანკისათვის "ღორი" ანგარიშს წარმოადგენს, მეორე ბანკისათვის "ნოსტრო" ანგარიშა და პირიქით.

ბირითადი ჩანაწერები "ღორი" ანგარიშზე კეთდება. ეს ჩანაწერები გადახდების დროულობის და პრიციენტების დარიცხვის უზრუნველყოფისთვის გადამწევეტია. ოპერაციები "ნოსტრო" ანგარიშზე სარკისებრი ბუქსალტერიის მეთოდით ტარდება. ანგარიშების გახსნის შემდეგ განისახლვრება ოპერაციების წრე, რომლებსაც კორესპონდენტო ბანკები ერთმანეთისათვის შუარელებენ. ამასთან, როგორც წესი, ურთიერთობები თანდათან ვითარდება, დაწყებული გარიგებების შეზღუდული მოცულობით. თვედამირველად საკორესპონდენტო ურთიერთობები ბანკის კლიენტების მომსახურებისათვის გამოიყენება, პირველ რიგში - საბუთებთან და უსბუთო ოპერაციების საფუძველზე საგადასხადო ბრუნვის წარმოებისათვის. ჩვენი ქვეყნის საწარმოების საზღვარგარეთის კონტრაგენტებთან ანგარიშსწორებისათვის საბუთებთან ოპერაციებია დამახსიათებელი. ე.ი. გადახდები ხდება საბუთების საფუძველზე, რომლებიც ხაქონლის გადახილვის ფაქტს, მის დორებულებას, დაზღვეას და მდგომარეობას ადასტურებენ. ახუთ დოკუმენტებს მიეკუთვნება: საზღვარ კონოსამენტები, საკოაციო და რკინიგზის ზედნადებები, სადაზღვეო პილესები ანგარიშ-ფაქტურები, მიწმობები ხაქონლის წარმოებაზე, ხარისხის სერთიფიკატები, ცნობები ტუორთის წონაზე. აღნიშნული ანგარიშსწორებები ფასიანია და დოკუმენტალური ინკასო და აქრედიტვიის ფორმით იწარმოება. როგორც წესი, ბანკები ერთმანეთში მომსახურებების ტარიფების კატლოგებს წინასწარ ცულიან.

გასახლვრედ ეტაზე საკორესპონდენტო ურთიერთობები. უფრო მაღალ საფეხურისაკენ მიიწეეს, ბანკთაშორის ოპერაციებს მოიცავს. აქ შეიძლება ელტების ყილვა-გაყილვის, ფულად ბაზარზე ვაქრობის, ერთმანეთისათვის გასახლვრედი დროით ფულადი სახსრების მიცემის ოპერაციები დავასახელით. ასევე ბანკთაშორის ოპერაციებს ანახრების მოწილვა და განლაგება

მოკლევინება. ფასიანი ქაღალდების შენახვა, საკრედიტო კლირინგული ანგარიშსწორებები, ვალუტის ვიდუა-გაყიდვა, თვით ბანკების ან მათი კლიენტების მოთხოვნილებიდან გამომდინარე ხდება. ეს ოპერაციები წინასწარი ან შემდგომი გადახდის წესით იწარმოება. ამ ორ მოცემულ ოპერაციას შორის თანაფარდობა ბანკთა შორის წლობის ხარისხზე დამოკიდებულია. ფულად ბაზარზე ვაჭრობა განსაზღვრული ვადით ან ყოველ დღე ხდება, არსებითად, ის შეიძლება საკრედიტო ოპერაციებს მივაკუთვნოთ. ანაზრების განაწილებისას ბანკი მიისწრაფის მათზე რაც შეიძლება მეტი შემოსავლის მიღებისაკენ.

საზღვარგარეთის ბანკში იხსნება მიმდინარე ანგარიში კლირინგული ოპერაციების ჩასატარებლად, რომელზეც რამდენიმე ბანკთან დებუტით და კრედიტით ოპერაციები იწარმოება.

ბანკებს შორის ასეთი ანგარიშის გასახსნელად განსაკუთრებული ნდობით ურთიერთობები უნდა არსებობდეს. ისინი განსაკუთრებულ კონტროლს საჭიროებენ, რადგან ბანკი, რომელსაც კლირინგული ანგარიში მიეკუთვნება, თავისი სახსრების შესაძლო მნიშვნელოვანი დაზარდების გამო, დიდ რისკს ეწევა. საკუთარი საკრედიტო ოპერაციები დროებითი ფინანსური დახრკვლებების გადასაღახად და სხვა მიზნებისათვის იწარმოება.

საკორესპონდენტო ურთიერთობები ურთიერთნდობაზეა დამყარებული, ამიტომ ამ ურთიერთობების მონაწილე ასუხვისმცემელი პირების ერთმანეთთან ვიზიტებს დიდი როლი ენიჭებათ. რასაკვირველია, ამისათვის უცხო ენების ცოდნა საჭიროა. გარკვეული დროის შუალეგ მიზანშეწონილია ხსვა ბანკების თანამშრომლების დროებითი მიღება ინფორმაციისა და სწავლების მიზნით. კარგად მოზადებულ თანამშრომლებს შეუძლიათ სწრაფად განსაზღვრონ საბანკო გარიგებების რისკები და უკეთ მოუარონ მათ.

ბანკთაშორის საკორესპონდენტო ურთიერთობებში რისკის 3 სახეს ანსხვავებენ: ქვეყნის რისკი, ბანკის ფინანსური სიმძღობის რისკი და ოპერაციების სახეობის რისკი. ქვეყნის რისკი დაკავშირებულია მის პოლიტიკურ სტრუქტურასთან, საკულტო რეზერვის არსებობასთან, ვალუტის კონვეზტირების სახისთან და ა.შ. კლიტლის საერთაშორისო ბაზარზე, სახელმწიფო კრედიტუნარიანობა შეიძლება დამოუკიდებლობის საზომად გამოდგეს, რადგან კარგი კრედიტუნარიანობისა მეკადეს შეუძლია თავისი კრედიტორი ამოიჩიოს და მასთან პირობების შესახებ მოლაპარაკებები აწარმოოს.

ხსვადასხვა კრიტერიუმით შეფასების საფუძველზე არსებობს ქვეყნების კლასიფიკაცია ამის გათვალისწინებით ქვეყნებისა და ოპერაციების სახეობების მიხედვით ღიბიტები ღვინდება, ხანდახან თითოეული ბანკისთვის რეიტინგი განისაზღვრება, ხოლო თანამშრომლების უფლებამოსილებანი ოპერაციების სახეობების მიხედვით ღიფერენიცირდება. დამოუკიდებელი აუდიტორების მიერ დამტკიცებულ ბანკ-კორესპონდენტობის ბალანსების კვადიფიკირებულ ანალიზს დიდი მნიშვნელობა აქვს რისკების სწორი შეფასებისათვის.

ბაღანისი ანალიზისა განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა მოგების და დანაკარგების ანგარიშის განზიღვას. საკორესპონდენტო ურთიერთობების დამყარების ერთ-ერთ კრიტერიუმს, რომლის დავიწყებაც არ ღირს ბანკისთვის, სარგებლის მიღება წარმოადგენს. ეს სარგებელი შეეფარდება ბანკთაშორის ურთიერთობების განზორციელებასთან დაკავშირებულ სარჯებს. ჩვენი ბანკების მიერ საზღვარგარეთის ბანკებთან საკორესპონდენტო ურთიერთობების დამყარებისას გათვალისწინებულია უნდა იყოს ის ფაქტი, რომ ეხლა ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნების ბანკებისათვის მნიშვნელოვანია ჰყავდეთ სიმძღო მარტნიოება.

სხვადასხვა ქვეყნების საბანკო სისტემის ინტეგრაციის ერთ-ერთი საშუალებაა ბანკთა შორის საკორესპონდენტო ურთიერთობების დამყარება. თუ წარმოვიდგენთ საზღვარგარეთ ყველა ქვეყნების საკორესპონდენტო ანგარიშების ქსელს, მივიღებთ ურთიერთ გადახდარულ რეკვიზიტებს. ინტეგრაციის უფრო მაღალ საფეხურს, საზღვარგარეთ ბანკების ან ფილიალების ორგანიზაცია წარმოადგენს. ზშირად ამას წინ უძღვის სხვა ქვეყნებში წარმომადგენლობების გახსნა.

1991 წლის დასასრულს ქვეყნის ცენტრალურ ბანკში 76 საზღვარგარეთის ბანკის წარმომადგენლობა იყო აკრედიტირებული. საგარეო ეკონომიკურ ბანკს საზღვარგარეთ ერთი განყოფილება და 10 წარმომადგენლობა ჰქონდა. შედარებისათვის ავლნიშნავთ, რომ ბანკი სხვა ქვეყანაში ფილიალს განყოფილებას, სადაც ყველა თანამშრომლების 29% მუშაობს. ასეთი მნიშვნელოვანი განსხვავება მთელი რიგი გარემოებებით განისაზღვრება, ერთ-ერთი მათგანია ჩვენი ვალუტის არაკონვერტირება. ამასთან დაკავშირებით, კიდევ ერთხელ მიუბრუნდეთ ცნობილი ბანკის ვიდეო კრიტიკისათვის შეხედულებას: ქვეყნის ვალუტას, მის ფასს და საერთაშორისო საფინანსო ბაზარზე მის როლს, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ურისა და ზელების უფლების საკუთარი ღირსების გრძნობის ფორმირებისათვის. აქედან გამომდინარეობს ის, რომ ეკონომიკის დოლარიზაციაზე კი არ უნდა მივიყვანოთ საკმე, არამედ მანეთის მსყიდველობითი უნარიანობის გამტკიცებამდე. ქვეყნის შიგნით მის ერთადერთ საგადასახადო საშუალებად აღიარებამდე. ჩვენი აზრით, ეს მთავარი გზა საზღვარგარეთის ბანკების ნდობის მოსაპოვებლად, ანუ ბანკთა შორის ურთიერთობების ფართო განვითარებისათვის.

თ ა ვ ი VI

კომერციული ბანკების რესურსები. ბანკების პასიური ოპერაციები

1. კომერციული ბანკების რესურსები

უპირველეს ყოვლისა, კომერციული ბანკები გამოიღან, როგორც ხეივანიკური დაწესებულებები, რომლებიც ერთის მხრივ, მუერწეობის ღრეობით შაკოსუფად სხსრებს იზიდავენ, ზილიო მერიკს მხრივ, ამ მოზიღელი სხსრების მეშვეობით სწარმოების, ორგანიზაციების და მოსხდლეობის მოთხოვნიღებს აკმაყოფიღებენ.

ყურადღება უნდა მივაქციოთ იმას, რომ "საბანკო რესურსები" უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე "ღაკრედიტების რესურსები", რადგან "საბანკო რესურსები" არა მარტო ღაკრედიტების მიზნებისხათვის გაიცემა, არამედ ბანკების სხვა აქტიური ან პასიური ოპერაციების განხორციღელებისხათვის. საბანკო-ღაკრედიტო ღექსიციონში საბანკო რესურსების შემღევი განმარტება მოცემულია: "საბანკო რესურსები იმ სხსრების ერთობლიობაა, რომლებიც ბანკების განკარგუღებაში იმყოფებიან და მათ მიერ ღაკრედიტო და სხვა აქტიური ოპერაციებისხათვის გამოიყენებიან". მოცემული განმარტების ყველა ღირსების მიუხედავად, მისი ნაკლამ ის, რომ მასში საბანკო რესურსების წყაროებს ყურადღება უნდა არ ექცევა. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ეკონომიკის მართვის აღმინისტრაციულ-ბრძანებლური სისტემის ფუნქციონირების პირობებში საბანკო საქმეზე განსაკუთრებული სახელმწიფო მონღიღლა არსებობს და ყველა სწარმოები, ორგანიზაციები და დაწესებუღებები კანონღებლობით ვადღებული იყენენ თავიანთი რესურსები სახელმწიფო ბანკის დაწესებუღებებში შეუნახათ და ანგარიშსწორებანი ამ დაწესებუღებების მეშვეობით განხორციღელებიანთ. ბანკები, სწარმოების და დაწესებუღებების რესურსებს პრაქტიკულად უფასოდ იღებენ, რადგენ მზიღიდ კოიპერატიულ სწარმოებს ატარა პროცენტს (წლიურ 0,5 %) ურიცხავდენ. ამ პირობებში წარმოიშვა ისეთი ეკონომიკური ცნება, როგორც სავროთი სახელმწიფოებრივი სასესხო ფინღი. ის განსაზღვრებიღა, როგორც სახელმწიფოს მიერ საბანკო სისტემის მეშვეობით მობღიღზირებული ფულადი სხსრები, რომლებიც სახალხო მუერწეობის ღაკრედიტებისხათვის გამოიყენებოღა.

ამგვარად, ბანკების რესურსები მზიღიდ სახელმწიფო საქუთრების ობიექტს წარმოადგენდენ, თუმკა შეიღებოღა მათი კოიპერატიულ დაწესებუღებებისხათვის და ძალიან მცირე ოღენობით მოქალაქეებისხათვის პირად სარგებლობისხათვის კაცემა.

ეკონომიკის მართვის აღმინისტრაციულ-ბრძანებლური სისტემის პირობებში კავშირი ღაკრედიტო რესურსებისა და ღაკრედიტო დაბანღებს შორის უზრუნვეღყოფიღი იყო, ერთის მხრივ, ღირებუღების მიძრარობით სასაქონლო ბრუნვის ფორმით - მერიკს მხრივ იმით, რომ სახელმწიფოს სასესხო ფინღი არა სასაქონლო გაცღვით ურთიერთობებს ასახავღა, არამედ უფრო განმანაწიღებლობით ურთიერთობებს და სახელმწიფოს განმანაწიღებლობით ურთიერთობების ერთიან სისტემამი ორგანულად ერთებოღა. უკვე სახელმწიფო ბანკების ღაკრედიტო გეგმების შეღგენის პროცესში და მათი სახალხო მუერწეობის გეგმებთან ღაკუშირების

ღროს მეურნეობის დარგებისათვის და სწარმოებისათვის გამოყოფილი კრედიტების ოდენობა მომარაგების ორგანიზების მიერ გასანაწილებელი წარმოების საშუალებების მოკლებასთან იყო დაკავშირებული, ხოლო ბანკის მიერ გაცემული ნაღდი ფული სიდიდე (საკასო გეგმა) - საცარი ვაქრობისათვის (ისევე მომარაგების სისტემით) განსაზღვრული სახალხო მოხმარების საქონლების ღირებულებასთან იყო დაკავშირებული. შემდეგ, დაკრედიტების პროცესში, ბანკების განყოფილებები ყურადღებას აქცევდნენ შეესაბამებოდა თუ არა სესხების სიდიდეები რეალურად შემოსული სწარმოების საშუალებებს (იგივე მომარაგების ორგანიზების განკარგულებების მიხედვით) და მათი რაგვი გაფართოებული კლასიფიკაციის სწარმოებში გადავჯანს.

ამრიგად, თუ რაგვი სწარმოებს კრედიტს აძლევდნენ, მაგალითად მანქანათმშენებლობის ქარხანას, მაშინ ამ კრედიტს ფარავდა მეტლურგული კომბინატი, რომელიც მოკლებულ ქარხანას ღიოონს უჯჯანნიდა.

ასეთ პირობებში სახელმწიფო ბანკის დაწესებულებებისათვის საკრედიტო რესურსების მოკლებას, მათი სტრუქტურას, ზომებისა და ვადების მიხედვით საკრედიტო დაბანდებადთან დაბანდებად ფაქტურად მნიშვნელობა არ ქქონდა. ამიტომ, შემთხვევით არ იყო ის, რომ ზგენს ქვეყანაში საკრედიტო რესურსების და საკრედიტო დაბანდებად დაბანდებად მხოლოდ მთელი სახალხო მეურნეობის ღირსზე ზორციელებოდა. საბანკო პრაქტიკაში, ბანკის ღიკვილობაზე რაიმე კონტროლი არ არსებობდა.

ბოლო, სწარმოების, განსაკუთრებით კოლმეურნეობების, სესხების ჩამოწერა ხშირად ხდებოდა. ამ პირობებში ზღვარი ფინანსებსა და კრედიტებს შორის ფაქტურად იშლებოდა და შესაბამისად, ფინანსურ და საკრედიტო რესურსებს შორის, მით უმეტეს, რომ ისინი ერთი და იგივე ბანკის ანგარიშზე ინახებოდნენ ამრიგად, სახელმწიფო ბანკისათვის საკრედიტო რესურსების მოკლება განისაზღვრებოდა, უწინარეს ყოვლისა, სრული სახალხო მეურნეობისათვის აუცილებელი კრედიტის მოკლებით. ბოლო დანარჩენი რესურსები, რომლებიც ბანკის განკარგულებაში იმყოფებოდა შეიძლება საფინანსო რესურსებად ჩათვლილიყო. თუმცა უმეტესი საქონლის წარმოებაზე მკაცრი მონაოლოიის პირობებში ასეთი სისტემას მანამდე შეეძლოა ფუნქციონირება, სანამ სახალხო მეურნეობის ყველა ვერნიკური პროდოტები გაწინასწორებულა და სანამ ყველა სწარმოები მომარაგების გეგმებთან მკაცრ შესაბამისობაში საქირო ასორტიმენტის და ზარისის პროდუქციას იღებენ წინსაღდეგ შემთკვევაში, მიმდინარე და სასწარმოებო ანგარიშებზე წარმოიქმნებოდა ისეთი ფულადი სახსრები, რომელთა დასაქონლებასც ისინი ვერ შეუძლებდნენ ამ ღროს, სახელმწიფო საწილებში, ზგეგმიური, უმეტეს შემთხვევაში უპრეგის წარმოების საშუალებები გროვებოდა. სახელმწიფო სასესხო ფონდის ცენტრალიზებული განსაწილებლობით ხასიათ ბანკის რესურსების სტრუქტურაზე პირდაპირ გავლენას ახდენდა.

როგორც ცნობილია, ბანკის რესურსები საკუთარ და მოზიდულ რესურსებად იყოფა. სახელმწიფო ბანკის საკუთარი რესურსების შემადგენლობაში ბანკების საწიხდებო, ხარეზერეო, ძირითადი საშუალებების ამორტიზაციის და საბანკო საქმის განვითარების ყოინდება შედიოდნენ. ორი ძირითადი ფონდის საწიხდებო და ხარეზერეო ფონდის სახსრები სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრების ხარჯზე იქმნებოდა. მათი სიდიდე პრაქტიკადად საბანკო ოპერაციების ოდენობაზე, სახელმწიფო ბანკების სამეურნეო ანგარიშთანების ინტერესებზე არავითარ გავლენას არ ახდენდა. შემთხვევითი არ იყო ის, რომ ამ ფონდების სიდიდე, ტრიდიონ მათთვის ფულადი ბრუნვით, რომლებიც სახელმწიფო ბანკებს გაივლიდა. საქმად

უმნიშვნელო იყო. ასე მაგალითად, 1985 წელს სახელმწიფო ბანკის საწესდებო და სარეზერვო ფონდების თითოეული 3 მლრდ მანეთს, ხოლო მშენიანების თითოეული 500 მლნ. მანეთს შეადგენდა.

სახელმწიფო ბანკების მოზილედ რესურსების შემაღვწელობაში სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრებმა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს. დაწყებული 1930-32 წლების საკრედიტო რეფორმიდან, რომლის დროსაც შეიქმნა ბანკების ცენტრალიზებული სახელმწიფო სისტემა, საბიუჯეტო სახსრების ხვედრითი წილი ამ სისტემის მოზილელი რესურსების შემაღვწელობაში მუდმივად იზრდებოდა. 60-იან წლებში ისინი ბანკის რესურსების თითქმის ნახევარს შეადგენდნენ. სახელმწიფოს მიერ ბიუჯეტის სახსრები გამოიყენებოდა იმ შემთხვევაში, როდესაც წინა წლებთან შედარებით ბიუჯეტის შემოსავლები ზარკებზე მეტი იყო და ბანკების ანგარიშებზე ბიუჯეტის შემოსავლების მიღების მომენტიდან მათი დახარჯვის მომენტამდე არსებობდა. ამრიგად, ამ რესურსების სიდიდე უმეტესად ფინანსური სისტემის მდგომარეობაზე დამოკიდებულია. 1986-1991 წლებში ჩვენი ქვეყანაში, სახელმწიფო ბიუჯეტის ლეფიციტის გამო, საფინანსო სისტემა სახელმწიფო ბანკებიდან ლეფიციტის დასაფარავად სესხს იღებდა. საანგარიშსწორებო და მიმდინარე ანგარიშებზე სახსრებს სახელმწიფო ბანკების რესურსების შემაღვწელობაში მეორე ადგილი ეკავათ. ამ რესურსების შემაღვწელობაში შედიოდა: სახელმწიფო გაერთიანებების, საწარმოების და ირგანიზაციების ფულადი რესურსები, რომლებიც მეურნეობაში სახსრების წრებრუნვის მეშვეობით იქმნებოდნენ; ამორტიზაციის ფონდები, რომლებიც კაპიტალ დაზარალებებისათვის და კაპიტალური რემონტისათვის გამოიყენებოდა; ქარტიული და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, სხვადასხვა საზოგადოებრივი ფონდების ფულადი რეზერვები, სოციალური ირგანიზაციების, ღმობარების, ურთიერთდამხმარე საღაროების დროებით თავისუფალი სახსრები.

საბანკო რესურსების შემდეგ საზეობას წარმოადგენს მოსახსარებების ფულადი დაზოგვები. რომლებიც გამოდიან როგორც ინდივიდუალური მოხმარების ფონდის საწილი და რომლებიც შემნახველ საღაროებში ან სახელმწიფო ბანკში (1988 წლამდე შემსაღაროები სსკ-ს სახელმწიფო ბანკის სისტემაში შედიოდნენ) ანაზრების სახით იყენებდნენ მოთავსებულნი.

საბანკო სისტემის რეორგანიზაციის შემდეგ სახელმწიფო ბანკებში და შემნახველ საღაროებში მოსახლეობის სახსრების სიდიდემ 350 მლნ.მანეთს გადააჭარბა.

საბანკო რესურსებს მიეკუთვნებოდა ასევე საზღვარგარეთის სახელმწიფოების და ბანკების კრედიტები, სახელმწიფო ბანკში საკორესპონდენტო ანგარიშებზე საზღვარგარეთის ბანკების სახსრები.

ბოლოს სპეციალურ საბანკო რესურსს ემისიური რესურსი წარმოადგენდა. მისი საკრედიტო რესურსის სახით წარმოქმნის და გამოყენების შესაძლებლობა დაკავშირებულია მოსახლეობის ფულად შემოსავლებზე, რომლებიც ნაღდი ფულის სახით იყო მიღებული, მამინვე არ იზარკებოდა. ამიტომ, ერთი წლის განმავლობაში ბანკის საღაროებიდან ნაღდი ფულის გატყობის გადამეტება ამ საღაროებში შემოსულობებზე ნიშნავს, რომ მოსახლეობა თითქმის - და სახელმწიფოს, ბანკის სახით აკრედიტებდა, თავისი შემოსავლების ნაწილს დაუსაქონლებით.

ეკონომიკის საბზრო მოდელზე გადასვლა, საბანკო საქმეზე სახელმწიფოს მონოპოლიის ღიკვიდაცია, ორ რგოლიანი საბანკო სისტემის შექმნა საბანკო რესურსების ზსიათს ძირეულად ცვლის.

საერთო სახელმწიფოებრივი სასესხო ფონდის სიდიდე მკვეთრად მცირდება და მისი მუშაობის სფერო საბანკო სისტემის პირველ რგოლში -სახელმწიფო ბანკში რესპუბლიკების

ცენტრალურ სახელმწიფო ბანკებში და მათ ფილიალებში იყრის თავს საბაზრო ეკონომიკის პირობებში სახელმწიფო კოორდინირებული შერეული (საკუთრების მიხედვით) საწარმოებს, საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს, მოსახლეობას თავისი ფულადი სახსრების შესანახად უფლებ ეძლეოთ კომერციული ბანკების ამირჩევსა. სახელმწიფო საწარმოების და ორგანიზაციების რესურსების უფასო გამოყენება გაუქმებულია.

ამრიგად, წარმოიქმნება საკრედიტო რესურსების ბაზარი, რომელიც ორგანულად შედის ფულადი ურთიერთობის სისტემაში. სახელმწიფო სესხის ფონდი ქვეყანაში საკრედიტო რესურსების ბაზრის ნაწილი ხდება. კომერციული ბანკების საქმიანობის სტაბილურობის უზრუნველყოფისათვის ბალანსების ლიკვიდაცია განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, ზოლი დროისა და უაღრესი მიხედვით ლიკვიდაცია უზრუნველყოფა საკრედიტო რესურსებისა და საკრედიტო დახანდელების მკაცრ განინანსწორებას მოითხოვს.

კომერციული ბანკის საქმიანობის მასშტაბები, და შესაბამისად მიღებული შემოსავლების სიდიდე სასესხო რესურსების ბაზარზე შექმნილი რესურსების სიდიდზე უკვე მკაცრად არის დამოკიდებული აქედან, საკრედიტო რესურსების ბაზარზე რესურსების მოზიდვისათვის ბანკებს შორის საკონკრეტო ბრძოლა წარმოიშვა.

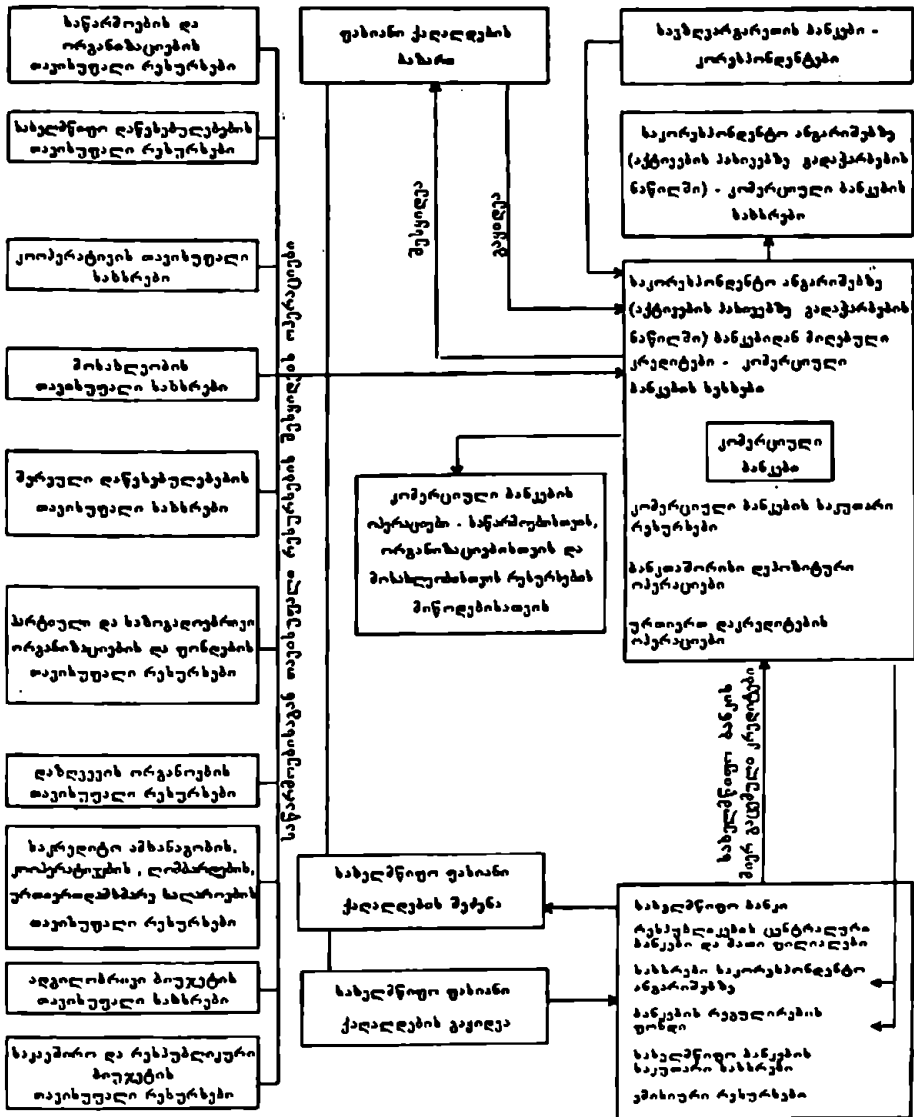
საკრედიტო რესურსების ბაზრის წარმოებასთან ერთად ფასიანი ქაღალდების ბაზარი იქმნება. საბანკო საქმიანობის ახალ ფორმებში ბანკები ფასიანი ქაღალდებით ოპერაციებში, ლიზინგურ, ფაქტორინგულ ოპერაციებში მართლაც აღმოჩნდნენ. ამან გამოიწვია ის, რომ საბანკო რესურსების შემადგენლობაში უკვე არა მარტო ფულადი სახსრები, არამედ სასაქონლო მატერიალური ფასურელობები და ფასიანი ქაღალდები (აქციები, ობლიგაციები და ა.შ.) შეიძლება შედიოდნენ. რადგან სახელმწიფო ბანკი სხვა ბანკებისათვის სარეზერვო ან "ბანკების ბანკი" ხდება, ამიტომ კომერციულ ბანკებს რესურსების ნაწილი შეუძლიათ მიხვან მიიღონ, თავის მხრივ კომერციული ბანკები რესურსების ნაწილს რეზერვის სახით მას გადასცემენ.

კომერციული ბანკების ადგილზე სასესხო რესურსების ბაზარზე შეიძლება № 6 სექციის მეშვეობით ვიმსჯელოთ.

ამრიგად, კომერციული ბანკები სპეციფიკური კომერციული საწარმოები ხდებიან, რომლებიც სპეციალიზირდებიან საშუაპავლო საქმიანობაზე, რომელიც ერთი მხრივ, საკრედიტო რესურსების თავისუფალ ბაზარზე რესურსების ყიდვასთან, ზოლი მეორე მხრივ, გასაჭირში მყოფ საწარმოებისათვის საკრედიტო რესურსების მიყიდვასთან არის დაკავშირებული, ამ პირობებში ბანკებისათვის, როგორც აქტიური, ისე პასიური ოპერაციები ერთნაირად მნიშვნელოვანია პასიურ ოპერაციებზე საბანკო რესურსების ოდენობა და შესაბამისად კომერციული ბანკების საქმიანობის მასშტაბები არის დამოკიდებული. თავის მხრივ, თუ ბანკები აქტიურ საკრედიტო პოლიტიკას არ გაატარებენ ანუ თავის რესურსებს მომაკუთხანად არ განაღებენ, მაშინ მათი კლიენტები შეიძლება სხვა ბანკებში გადავიდნენ.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, ჩამოყალიბებით კომერციული ბანკების რესურსების განსაზღვრება. კომერციული ბანკის რესურსები ეს მათი საკუთარი კაპიტალი და ფონდებია, ასევე ბანკის პასიური და აქტიურ-პასიური ოპერაციების შედეგად მოზიდული სახსრებია (პასივის აქტივზე გადაბტების ნაწილი) და ის სახსრები, რომლებიც ბანკების აქტიურ ოპერაციებისათვის გამოიყენება.

საბაზრო ურთიერთობაზე გადასვლა კომერციული ბანკების სტრუქტურის სერიოზულ შეცვლას იწვევს. კომერციული ბანკების საკუთარ რესურსებად, უწინარეს ყოვლისა, გამოიღის

საკრედიტო რესურსების ბაზარი და მასზე კომერციული ბანკების ადგილი სქემა 6.

საკციონერო და სარეზერვო კაპიტალი, რომელიც წარმოიშება ბანკების აქციების ფასთან ქალაქების ბაზარზე განლაგებით, ასევე სპეციალური ფონდები, რომლებიც მათი წესდების შესაბამისად პოგებიდან ანარიცხების გზით წარმოიქმნებიან.

მოზიდულ რესურსებს შორის ახალი სახეობანი წნდება: სახელმწიფო ბანკებიდან და სხვა საკრედიტო დაწესებულებებიდან მიღებული სესხები; საკორესპონდენტო და ბანკთაშორისო დეპოზიტურ ანგარიშებზე შენახული სახსრები; ობლიგაციების გამოშვების შედეგად მიღებული სახსრები; ბანკების მიერ ობლიგაციების შედეგად მიღებული სახსრები; ლიზინგური ოპერაციების შესასრულებლად შექმნილი სასაქონლო მატერიალური ფასეულობანი. ამასთანავე რესურსების ტრადიციული სახეობანიც შენარჩუნებულია. საწარმოების და ორგანიზაციების საბანკო ანგარიშებზე მოზიდული სახსრები, რომელთა შორის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იტენი სახსრები, რომლებიც მოზიდულია ვაღიან დეპოზიტებზე. მოსახლეობის ანბრებზე სახსრები (თუცა მათი ზასათო რამდენადმე იცვლება, რადგან ანბრებზე ამაჲდ არა მარტო ინდივიდუალური მოხმარების ფონდის ნაწილი ინახება, არამედ იმ პირივნებების სამრეწველო ფონდების ნაწილიც, რომლებიც ინდივიდუალურ სამეწარმეო საქმიანობას ეწევიან); ბიუჯეტური სახსრები, რომლებიც ადგილობრივი ბიუჯეტის სახსრებსაც წარმოადგენენ (იმ შემთხვევაში, თუ კომერციულ ბანკს განსხვავებული რევიონის სახალხო დეპუტატთა საბჭოს მიერ ადგილობრივი ბიუჯეტის შესრულება ევალდება); საზოგადოებრივი და მარტული ორგანიზაციებიდან, ფონდებიდან, დაზღვევის ორგანიზაციებიდან და დაწესებულებებიდან საკრედიტო დაწესებულებებიდან, საკრედიტო აზნანგობებიდან და საკრედიტო კოოპერატუბებიდან ლობარდებიდან, ურთიერთდამხმარე საღარიბებიდან მოზიდული სახსრები. 1991 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით კომერციული ბანკების საკუთარი სახსრების ზარჯზე მათი ასივის 16,8 % ფორმირება ზდება; 76,1 % შილის მოზიდულ სახსრებზე და 7,1 % ბანკთაშორის ოპერაციებთან დაკუშირებულ რეველირების მუხლებს ეკუთვით.

ცდკეული კომერციული ბანკების საბანკო რესურსების სტრუქტურა მათი სპეციალიზაციის ზარისხზე ან პირიქით უნივერსალიზაციაზე მათი საქმიანობის თვისებურებაზე, სასესო რესურსების ბარის მდგომარეობაზე არის დამოკიდებული. ასე მაგალითად, უნივერსალური კომერციული ბანკები, რომლებიც უმეტესად მოკლევაღიანი დაკრედიტების ოპერაციებს, ახორციელებენ მოზიდული რესურსების ძირითად სახედ მოკლევაღიან დეპოზიტებს იყენებენ, ზოლო საინვესტიციო ბანკები ფასიანი ქალაქებს ყიდულობენ, სახელმწიფოს სპეციალური მიზნობრივი ფონდები, საქციო კომპანიები და საწარმოები კაპიტალდაბანდებებისათვის არიან განკუთვნილნი. ისიც არ არის გამორიცხებული, რომ კომერციული ბანკები საქმიანობის განვითარების და გაფართოების საუფქველზე თვის რესურსებს თვიითი შეიქმნიან და მისცემენ საიშედო კლიენტებს საწდო კრედიტებს, მათ ანგარიშებზე სესხების თანხების ზარიცხვის გზით. ამასთან, რასკვირველია, ბანკის ლიკვილობის ბღანსი არ უნდა დაირღვეს.

2. კომერციული ბანკების პასიური ოპერაციები

ენიიდან საბანკო რესურსები, უწინარეს ყოვლისა, პასიური ოპერაციების შედეგად წარმოიშებიან, აუცილებელია ამ ოპერაციების დაზასითება. საფიანსო-საკრედიტო დექსიკონის განმარტებით ბანკების პასიური ოპერაციები - ესაა "ოპერაციები, რომელთა მეშვეობითაც ბანკები თავიანთ რესურსებს საკრედიტო და სხვა აქტიური ოპერაციების ჩასტარებლად ჩამოაყალიბებენ"

ასეთი განმარტება, ჩვენის აზრით, არა სწორი, რადგან ერთი საბანკო ოპერაციის მეორის მემუვობით განსაზღვრა, არა კანონზომიერია.

ამგვარად, აქტიური ოპერაციებიც შეიძლება განგვესაზღვრა, როგორც "საბანკო რესურსების განლაგების ოპერაციები, რომლებიც ბანკების მასიური ოპერაციების დახმარებით ჩამოყალიბდებიან".

ჩვენ წარმოგვიდგენია, რომ საბანკო ოპერაციების კლასიფიკაცია სპიროა ამ ოპერაციების შედეგად ბანკის ბალანსში მიმდინარე ცვლილებების პოზიციიდან. ნამდვილად, საბანკო ოპერაციების ჩატარების შედეგად აქტიურ და პასიურ ანგარიშებზე სახსრები ან იზრდება, ან მცირდება, ამასთან აქტიურ და პასიურ ანგარიშებზე შეიძლება არ შეიცვალოს. ასე მაგალითად, სკრედიტო რესურსების სიდიდე არ იზრდება, თუ გაცემული საბანკო სესხი გამოიყენება ადრე გაცემულ კრედიტზე დავალიანების დასაფარავად. რესურსების სიდიდე იმ შემთხვევაშიც არ იზრდება, თუ საწარმოსათვის შემოსული სახსრები დაუყოვნებლივ იქნება მიმართული ადრე მიღებული კრედიტის დასაფარავად. ზემოდ თქმულიდან გამომდინარე, ბანკის მასიური ოპერაციები შეიძლება შემდეგნაირად განვსაზღვროთ: ბანკის მასიური ოპერაციები ეს ის ოპერაციებია, რომელთა შედეგადაც ხდება მასიურ ანგარიშებზე ან აქტიურ-პასიურ ანგარიშებზე არსებული სახსრების ზრდა, მასივის აქტივებზე გადამეტების ფორმით, აქტიურ ანგარიშებზე სახსრების ექვივალენტური ზრდის გარეშე.

კომერციული ბანკების მასიური ოპერაციები შეიძლება შემდეგი ფორმით განსორციელდეს: - ბანკების მოვებიდან ანარიცხვებით, ფონდების ფორმირების ან ზრდისათვის; - სხვა იურიდიული პირებისაგან მიღებული კრედიტებით; - დეპოზიტური ოპერაციებით.

პასიური ოპერაციების პირველი ჯგუფი საკუთარი სახსრების ფორმირებასა და განვითარებასთან არის დაკავშირებული. ამჟამად მოვებიდან ანარიცხვები კომერციული ბანკების შემდეგ ფონდებში ზორციელდება: საწესდებო (010 ანგ.), სარეზერვო (011 ანგ.), სპეციალურ (012 ანგ.), ძირითად ფონდებში (013 ანგ.), ამორტიზაციის (014 ანგ.), სოციალური განვითარების (016 ანგ.), შრომის ანაზღაურების (017 ანგ.), კომერციული ბანკის სადაზღვეო რეზერვები (019 ანგ.). 1991 წლის 1 იანვრისათვის, კომერციული ბანკების საკუთარი სახსრებში საწესდებო ფონდის ზვედრითი წილი 85,1 % შეადგენდა, ეკონომიკური სტიმულირების ფონდების - 2,1 %, სხვა ფონდების - 4,6 %. საწესდებო ფონდის გარდა, სხვა ფონდების ძალიან პატარა ზვედრითი წილი, ჩვენს ქვეყანაში კომერციული ბანკების განვითარების მცირე პერიოდით აიხსნება.

პასიური ოპერაციების მეორე ჯგუფს მიეკუთვნება კრედიტები, რომლებსაც კომერციული ბანკები სხვა იურიდიული პირებისაგან იღებენ. უწინარეს ყოვლისა, მათ შემადგენლობაში მოკლევადიანი და გრძელვადიანი სესხები შედიან, რომლებსაც ერთი ბანკები მეორეს აძლევენ. ისინი კომერციული ბანკების ანგარიშების გეგმაში № 823 ანგარიშზე აისახებიან. ჩვეულებრივ ეს სესხები ბანკის ბალანსის ლიკვიდობის ოპერატიული რეგულირებისათვის გამოიყენება, აგრეთვე მოულოდნელი, ზელსაყრელი მსესხებლისათვის სესხების გასაცემად.

მსოფლიო საბანკო პრაქტიკაში ბანკების მასიური ოპერაციების მესამე ჯგუფი - დეპოზიტური ოპერაციებია. სინამდვილეში კომერციული ბანკის საქმიანობის შინაარსს სწორედ ისინი ხსნიან. კომერციული ბანკები საკრედიტო რესურსების თავისუფალ ბაზარზე რესურსების შექმნის დროს შუამავლის როლში გამოდიან. დეპოზიტური ოპერაციები ეს ბანკების ოპერაციებია, ფონდირული და ფიზიკური პირების სახსრების, ანაზღაურების სახით, გარკვეული ვადით ან მოთხოვნამდე მოსაზღაურად. ეკონომისტებს შორის გავრცელებულია აზრი, რომ დეპოზიტებს ის სახსრები მიეკუთვნებიან,

რომლებიც ვაღიან ანხრების ანგარიშებზეა მოთავსებული. თუმცა, ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, ეს აზრი მხოლოდ საბაზრო პრაქტიკას არ შეესაბამება.

ჩვენ ქვეყანაში მოსახლეობის სამუშაოზე ანხრები სასაბაზრო ოქრაციების პირობების და ვადების მიხედვით კლასიფიცირდებიან და მოიცავენ: ვაღიან, ვაღიან დამატებით შენატანებს; მომგებიანს; ფულად-ნივთობრივ მომგებიანს; ახალგაზრდულ- პრემიალურს; მიმდინარე ანგარიშებზე; მოთხოვნად; დეპოზიტურ სერთოფიკატებს.

ფასიანი ქაღალდები, როგორც დეპოზიტების სახეობა იყოფიან: - საწარმოების და ორგანიზაციების, კოორპირაციების, სააქციო საზოგადოების და კომპანიების აქციებად და ობლიგაციებად, რომლებიც მოცემულ ბანკს ეკუთვნის; - აქციებად და ობლიგაციებად, რომლებიც შენახულდება და სესხების უზრუნველსაყოფად არის მიღებული; - საზღვარგარეთულ ოქრაციებზე ფასეულობები და დოკუმენტები (აქრედიტორები უცხოურ ვაღულებში).

გველა ბანკის უნდა მიახნდეს, რომ დეპოზიტური ოქრაციების მიხნები ბანკის კომერციული ინტერესების დასაცავად და ბანკის ბალანსის დიკოლობის გასუმჯობესებლად არის მიმართული. ამის გამო, საჭიროა ძირითადი წესების ცოდნა, რომლებიც დეპოზიტური ოქრაციების სუმეზღვებში არის ჩადებული. გერ ერთო, დეპოზიტური ორგანიზაციები ისეთნაირად უნდა იყოს ორგანიზებული, რომ ზელი შეუწყონ საბანკო მოგების მიღებას, თან მომავალში მოგების მისაღებად პირობები შექმნას. მეორე, ორგანიზაციის პრიციპში დეპოზიტური ოქრაციების სუბიექტების მრავალფეროვნება უნდა იქნეს უზრუნველყოფილი და უნდა მოხდეს დეპოზიტების სხვადასხვა ფორმების შუთავება. მესამე, საბანკო ოქრაციების განხორციელებისას დეპოზიტურ ოქრაციებსა და სესხების გაცემის ოქრაციებს შორის დეპოზიტების და საკრედიტო დამხრებების თანხების და ვადების მიხედვით ურთიერთკავშირი და ურთიერთშეთანხმებულობა უნდა იქნეს უზრუნველყოფილი. მეოთხე, განსაკუთრებული ყრადღება დეპოზიტური ოქრაციების ორგანიზაციის პრიციპში ეთმობა ვაღიან დეპოზიტებს, რომლებიც უმეტესად ბანკის ბალანსის დიკოლობის მხარდაჭერას უზრუნველყოფენ. მესუმე, დეპოზიტური ოქრაციების ორგანიზებისას ბანკი უნდა მიისწავლიდეს, რომ დეპოზიტურ ანგარიშზე სახსრების რეზერვო მინიმალური იყოს. მეექვსე, საჭიროა მიღებულ იქნეს ზომები საბანკო მომსახურების განუითარებისათვის კლიენტების მომსახურების ხარისხისა და კელტურის ამოღებისათვის, რაც ზელს უწყობს დეპოზიტების მოზიდვას.

ვაღიან დეპოზიტებს მოკლევნება ფულადი სახსრები, რომლებიც ბანკების ანგარიშებზე ინახება განსაზღვრული დროით, რომელიც მათი გახსნისას კლიენტს და ბანკს შორის შეთანხმებით დადგინდება. მათ რიცხვში შეღიან დეპოზიტები, რომლებიც 144, 190, 713, 714, 900 ანგარიშებზე ინახება. თუმცა, პრაქტიკაში რთვი დეპოზიტები შეიძლება პირობითად ვაღიანებს მივაკუთვნოთ. მათზე უშუალო ვაღ ანგარიშის გახსნის მომენტში არ დადგინდება, მაგრამ მისი განსაზღვრა შეიძლება, ანგარიშებზე შენახულა ფულადი სახსრების მიხნობრივო დანიშნულებიდან. ასემაგალითად, სახსრები კლიტალური დამხრებების დაფინანსების და დაკრედიტებისათვის ანგარიშებზე ინახება მათო გახსნიდან დაფინანსების ან დაკრედიტების (მაგ. დეპოზიტები, რომლებიც 74, 730, 733, 935 ანგარიშებზე იმყოფებიან) დაწყებამდე. ვაღიანებს უნდა მივაკუთვნოთ სხვა ბანკებში დეპოზიტური ოქრაციების განხორციელების შედეგად მიღებული დეპოზიტები (823 ანგ.).

ერთ წელზე მეტი ვადით დეპოზიტების მრავალსახეობა დეპოზიტური სერთოფიკატები. ჩვეულებრივი ვაღიანი დეპოზიტებისგან განსხვავებით, რომელთა დროსაც არ ფორმდება შენატანების დამატარებელი საბუთები, ვაღიანი დეპოზიტების ეს ნაირსახეობა ფორმდება

საკუთარი სახით, რომელიც წარმოადგენს დეპონიტურ სერთიფიკატს - საკრედიტო დაწესებულებების წერილობით სახით ფულადი სახსრების დეპონირების შესახებ, რაც მუდამარბებს დეპონიტის მიღების უფლებას აძლევს. დეპონიტურ სერთიფიკატებზე ანბრის ამოღების ვადა და განკუთვნილი პროცენტის ხიდიდა მითითებული. მხოლოდ რამდენიმე კომერციულ ბანკის მიერ (შემაბანკი, აკტობანკი) დეპონიტური სერთიფიკატები გამოიყენება. მათ თავისებურებას წარმოადგენს: რთული პროცენტების გამოყენება თანხების გამოსაწვარიშებლად, რომელსაც შენახვის ვადის შესაბამისად მუანბარბები იღებენ. როგორც დეპონიტების, ასევე მათზე პროცენტების გადასახადისაგან განათვისუფლებით, დეპონიტურმა სერთიფიკატებმა მსოფლიო საბანკო პრაქტიკაში ფართო გამოყენება მოიპოვა. რიგ ქვეყნებში პრაქტიკაშია მოიქცევიით უდიანი სერთიფიკატების გამოშვება, რომლებიც შეიძლება არა მარტო ბანკს მიყვიდოს არამედ დეპონიტური ოქერაციების სხვა ობიექტებს გადაეცეს, გადასაცემი წარწერის მეშვეობით.

ამრიგად, დიდი ბრიტანეთში, გერმანიაში, აშშ-ში, იაონიაში ფუნქციონირებს დეპონიტური სერთიფიკატების ბაზარი. ჩვენი ქვეყნის საბანკო პრაქტიკაში ხანგრძლივი ინფლაციური პროცესთან დაკავშირებით დეპონიტურ სერთიფიკატზე მაღალი საპროცენტო განაკვეთის დადგენისას, დეპონიტურმა სერთიფიკატებმა შეიძლება განეთარება მოიპოვოს, მხოლოდ რიგ შემთხვევაში როცა ის, როგორც გადახდის საშუალება ფულის ნიშნის შეცვლის.

მოსთენამდე დეპონიტები - ეს არის დროის გარკვეულ მუადეში ბანკში ასიურ და აქტიური ასიურ ანგარიშებზე (ასიურის აქტივზე გადამეტების სწილში) დადებული ფულადი სახსრები, რომელთა ბანკის ანგარიშებზე ყოფნის ვადის დადგენა სახსრების შემოსავლის მომენტში შეუძლებელია. მათ სახელმწიფო ბიუჯეტის და საბიუჯეტო ორგანიზაციების სახსრები (13 + (173-183) ანგ.); უცხოურ ოქერაციებზე (073 ანგ.), სახელმწიფო ორგანიზაციების (34+170+171+172+174+175+178+179-18 ანგარიშები), სასოფლო-სამეურნეო სწარმოების (40 ანგ.), მოიჯარეების (64 ანგ.); საომბმარებლო კოოპერაციის (400+176+186 ანგ.) და კოოპერატივების (461+465+466+60 ანგ.), საზოგადოების (467 ანგ.), მცირე სწარმოების და მოქალაქეების, რომლებიც ინდივიდუალურ სამეწარმეო საქმიანობას ეწევიან (468+715 ანგ.), პროფკავშირული და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების (70+177+69), ბანკის სხვა ორგანიზაციებთან ანგარიშსწორებები (720+722+723+725 (n-ი) + 729n), ფაქტორინგული ოქერაციებით მოზილული სახსრები (307 (n-ა), სბ 83 ანგარიშდან 86 (n-ა) ანგარიშამდე კრედიტორები (811+810+904n+932n ანგ.).

საწარმოების, საანგარიშსწორებო და მიმდინარე ანგარიშებზე, სხვადასხვა დანიშნულების ფონდების ანგარიშებზე სახსრების მომართვის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ამ ანგარიშებზე, შემოსავლების და გასაყვების განსხვავების გამო, ფულადი რესურსების სტაბილური ნაშთი მუდმივად არსებობს. ვინაიდან საწარმოების ფინანდების წრებრუნვა მეროდება, ასევე მიმწოდებლებთან და მყიდველებთან საწარმოების ხელშეკრულების განახლება მუდმივი ხდება. ამიტომ, მთელი რიგი წლების განმავლობაში საბანკო ანგარიშებზე სახსრების მომართვის დინამიკა სტაბილურია. ჩვენი ქვეყანაში ადმინისტრაციულ-მბრასნებლური სისტემის პირობებში სახელმწიფო ბანკების მიმდინარე და საანგარიშსწორებო ანგარიშებზე სახსრების აყვილებული შენახვის პრინციპი არსებობდა. ამის გამო, სახელმწიფო ბანკების საკრედიტო რესურსების სტრუქტურაში მოსთენამდე ანგარიშებზე სახსრები ბიუჯეტური სახსრების შემდეგ, მეორე ადგაას იკავებდნენ. საბზრო ურთიერთობების პირობებზე გადასვლისას საწარმოებმა და

ორგანიზაციებათა იმ კომერციული ბანკების არჩევის უფლება მიიღეს, სადაც ისინი შექმნილდნენ თავიანთი ფულადი რესურსების შენახვას. მათ იმ დეპოზიტის სახეობის არჩევის უფლებაც მიიღეს, რომელსაც თავიანთი საქმიანობისათვის მიზანშეწონილად მიიჩნევენ.

რადგან ბანკები, როგორც წესი, ვაღიან დეპოზიტებზე უფრო მაღალ პროცენტს იხდიან, ვიდრე მოთხოვნამდე დეპოზიტებზე (რაც ქვეყნებში მოთხოვნამდე ანაბრებზე საერთოდ არ იხდიან პროცენტს) ამიტომ, როგორც ბანკი, ასევე საწარმო, ვაღიან დეპოზიტზე სახსრების შენახვაშია დაინტერესებული. თუმცა, ამჟამად ნელ-ნელა ტრანსფორმირებას უკეთებენ თავიანთი ფულად სახსრებს, რომლებიც მოთხოვნამდე ანგარიშებზე ვაღიან დეპოზიტებში ინახებიან. ამის მიზეზია საწარმოების ხელმძღვანელობის იზერცია, რომლებიც მრავალი წლების მანძილზე მხოლოდ თავიანთი ანგარიშსწორების ანგარიშების მდგომარეობაზე ზრუნვას შეეჩვივნენ. ამის მიზეზია აგრეთვე სახსრების გამანგარიშების მეთოდის არ არსებობა, რომელთა ანგარიშსწორების ანგარიშიდან ვაღიანი დეპოზიტების ანგარიშზე გადაყვანაც შეიძლება. გარდა ამისა, დეპოზიტურ ოპერაციებზე საპროცენტო განაკვეთების გააზრებული დიფერენციალის არ არსებობა, ვაღიან დეპოზიტურ ანგარიშებზე მსხვილი სახსრების ზანგარბლივი ვაღიით მოზიდვის სტიმულს არ იძლეოდა. ამიტომ, კომერციულ ბანკებს განსაზღვრული ვაღასაზღდის ვაღასზღდის შემდეგ შეუძლოთ მოთხოვნამდე დეპოზიტურ ანგარიშებზე შენახული სახსრების ნაწილის გამანგარიშება, რომლებიც ვაღიან დეპოზიტურ ანგარიშებზე უნდა იქნეს ვაღატანილი. ასევე გამოიანგარიშებოდა დამატებითი მოგების თანხა, რომელსაც საწარმოო სახსრების ამგვარი ვაღადგვილებით მიიღებდა. ვაღანგარიშება ბანკში საწარმოების ანგარიშსწორების ანგარიშებზე ვაღადსახალო ბრუნვის მონაცემების გამოყენებით, შემდეგი ფორმულით წარმოებს:

$$D \text{ მუღმ.სახს.} = (Ocp \quad Kob) \times 100 \% ,$$

სადაც D მუღმ.სახს – იმ სახსრების ნაწილია, რომლებიც ერთი წლის ვაღანაველობაში ანგარიშსწორების, მიმდინარე ანგარიშებზე ინახება და რომლებიც

დეპოზიტურ ანგარიშებზე შეიძლება იქნას ვაღაყვანილი;

Ocp - წლის ვაღანაველობაში საანგარიშსწორებო ან მიმდინარე ანგარიშზე საკრედიტო ბრუნვა;

Kob - წლის ვაღანაველობაში საანგარიშსწორებო ან მიმდინარე ანგარიშზე სახსრების საშუალო ნაშთი.

თუ კომერციულ ბანკს მუღმივი კლიენტურა ჰყავს, მაშინ მის დეპოზიტურ ანგარიშებზე, სადაც ინახება მოკლევადიანი საკრედიტო რესურსები (იხევე, როგორც საწარმოების ანგარიშსწორების ანგარიშებზე), წლის ვაღანაველობაში ფულადი სახსრების სტაბილური ნაშთი წარმოიშება (ან შეიძლება უფრო მეტი დროის ვაღანაველობაში, რომელიც მიზანშეწონილია გრძელვადიანი დაკრედიტებისას იქნეს გამოყენებული). საერთაშორისო საბანკო პრაქტიკაში ამ ნაშთის სიდიდის დასადგენად მოკლევადიანი რესურსების გრძელვადიან რესურსებში ტრანსფორმაციის კოეფიციენტის ვაღანგარიშება

გამოიყენება. ჩვენს ქვეყანაში კომერციულმა ბანკებმა გაანგარიშებისათვის შემდეგი ფორმულა უნდა გამოიყენონ:

$$K_m = (1 - (D_o : K_o)) \times 100 \% ,$$

სადაც K_o - ბანკის დაწესებულებებში დეპოზიტურ ანგარიშებზე შემოსული სახსრების საკრედიტო ბრუნვაა 1 წლის კალით, მოთხოვნამდე ანგარიშების ჩათვლით;

D_o - ბანკების დაწესებულებების სასესზო ანგარიშებიდან მოკლევადიანი ხესხების გაცემაზე და სხვა მოკლევადიან დაბანდებებზე (1 წლის კალით) დებიტორული ბრუნვა;

K_m - ტრანსფორმაციის კოეფიციენტი.

გაანგარიშებისათვის მონაცემების ბაზის სახით შეიძლება გამოიყენებულ იქნეს ბანკის დაწესებულებების ბალანსის და ბალანსგარეშე ანგარიშების ბრუნვის უწყისი.

ამრიგად, თქვენი წარმატება დეპოზიტურ ანგარიშებზე არსებული სახსრების მუდმივ ანალიზზე, კლიენტებთან მუდმივ თანამშრომლობაზე არის დამოკიდებული. გახსოვდეთ, საჭიროა დააინტერესოთ კლიენტები, რომ დეპოზიტურ ანგარიშებზე რესურსები შეინახონ. ამასთან, არა მარტო ანგარიშებზე პროცენტებით, არამედ კარგი "მიმსახურებით" უნდა დააინტერესოთ.

თავი VII

კომერციული ბანკის საკრედიტო პოტენციალი

I. საკრედიტო პოტენციალი, როგორც ცნება და მისი ეკონომიკური მნიშვნელობა

საითხი კომერციული ბანკის საკრედიტო პოტენციალის შესახებ ბანკში მობილიზებულ ფულადი სახსრების დაკრედიტებისათვის ან სხვა საბანკო ოპერაციებისათვის გამოყენების ეკონომიკურად დასახელებულ საზღვრებს მოიცავს. უწინარეს ყოვლისა, მოცემულ საითხს გააჩნია თვითრეული ასპექტი. ფულის მიმოქცევის ორგანიზაციის თვალსაზრისითაც მას დიდი გამოყენებითი მნიშვნელობა აქვს. მეურნეობაში თავისუფალი ფულადი სახსრების მობილიზაცია და კონცენტრაცია კომერციული ბანკების საქმიანობის პრიორიტეტული ფუნქცია და ეკონომიკური ბაზისია. ბანკში ფულადი სახსრების მობილიზაციაზე და კონცენტრაციაზე დამოკიდებულია იმ სახსრების რაოდენობაც, რომლებიც ძირითადად კრედიტის, ახევე სხვა აქტიური ოპერაციების მეშვეობით კლავწარმოების პროცესში ერთვებიან. ბანკის ამოცანაა დიდი რაოდენობის თავისუფალი ფულადი სახსრების მობილიზაცია და მათი აქციებში განაწილება.

ამასთან, პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ ბანკში მობილიზებული ყველა სახსრები თავისუფალი არაა. ეს მდგომარეობა ბანკის საკრედიტო პოტენციალის ცნებას, რომელიც რიგი ობიექტური მიზეზებით არის ეკონომიკურად განაზოიზებული.

კომერციული ბანკი, სესხულობს რა თავისუფალ სახსრებს, მისი კლიენტებისაგან იმ წუთში ამ სახსრების დროულ დაბრუნებაზე თავის თავზე ვალდებულებას იღებს. საიმედობის პრინციპი და ლიკვიდობა - კომერციული ბანკის აუცილებელი პირობაა. "საზოგადოებას საბანკო სისტემის გადახდისუნარიანობის, ლიკვიდობის ან მდგრადობის ეჭვის ქვეშ დაყენების მიზეზი არ უნდა ქქონდეს, ზოლო შეანაბრებს ნებისმიერი ინდივიდუალური ბანკის საიმედობის სრული რწმენა უნდა გააჩნდეთ".

ეს იმას ნიშნავს, რომ ნებისმიერმა კომერციულმა ბანკმა თვითრეული ერთეული მის მიერ მიზილული სახსრებისაგან, ლიკვიდობის და საიმედობის რეზერვო უნდა შექმნას. კომერციული ბანკები თავიანთი ძირითადი ფუნქციის წყალობით, მეურნეობაში ფულადი სახსრების განწყვეტილი ფორმირების და გამოყენების ცენტრში იმყოფებიან.

ბანკის საშუაშაქლო მექანიზში, თავისუფალი ფულადი სახსრების მობილიზაციის და კრედიტის ფორმით განაწილების პროცესში გარკვეულ წილად ურთიერთსაწინააღმდეგო ხასიათს ატარებს. ერთ მხრივ, კომერციული ბანკის შესაძლებლობას კრედიტის ვაცუმის გზით ფული მიიღოს ეკონომიკისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს, რაღაჩ იხისი კრედიტის მეშვეობით სახსრების წინასწარი დაგროვების გარეშე, კლავწარმოების სუბიექტების შესაძლებლობებს აფართოებენ მეორე მხრივ, მეურნეობა აუცილებელ და არა ზეღმეტი რაოდენობის ფულად შემოსავალს საჭიროებს. თუ კი ბრუნვაში ფულის რაოდენობა უფრო სწრაფი ტემპებით გაიზარდა, კიდრე საქონლის წარმოება და მომსახურება, მაშინ ადვილი ექნება იწყედაცას, რაც ეკონომიკის განვითარებაზე ყოველ მხრივ უარყოფითად მოქმედებს. ამასთან, ფულის რაოდენობა წარმოცებას

მოთხოვნებს არ უნდა ჩამორჩეს. ბანკის უუნარობამ დააჟამოფილოს კლიენტის დასაბუთებელი მოთხოვნები, შეიძლება იგი სარფიანი ოპერაციის დაკარგვამდე, საბოლოო ჯამში ბანკის, როგორც სიცოცხლისუნარიანი კომერციული საწარმოს გაკოტრებამდე მიიყვანოს.

შესაბამისად, ბანკებს საზოგადოების ფულით დაჟამოფილების პროცესთან პირდაპირი კავშირი აქვთ. კვლავწარმოების რეალური პროცესის შესაბამისად, კომერციული ბანკების საქმიან პოლიტიკაზე ფულადი ნაკადების რეალობა დამოკიდებული. ამასთან დაკავშირებით კომერციული ბანკების ინტერესები საზოგადოების ინტერესებთან მჭიდროდ არის გადასჯარათული. ამიტომ საზოგადოება ეწინააღმდეგება, ცენტრალური ბანკის სახით მუდმივად არეგულირებს კომერციული ბანკების შესაძლებლობებს, მის მიერ მოზილიზებული სახსრების გამოყენების პროცესში, მაკროეკონომიკურ დონეზე ფულადი ბრუნვის და საბანკო სისტემის ლიკვიდობის პოზიტიური გამოზილირება.

თანამედროვე საბანკო სისტემაში, თეორიულად, უნდა ბრუნვის განვითარების წყალობით არსებობს თავდაპირველად შექმნილი დეპოზიტის ერთი ბანკიდან მეორეში უსასრულოდ გადატანის შესაძლებლობა. რასთანაც არის დაკავშირებული კომერციული ბანკის მიერ გაცემული კრედიტის უსასრულო ზრდა. საზღვარგარეთის ეკონომიკურ ლიტერატურაში ამ პროცესმა დეპოზიტის მუდგობილიკაციის (ე.ი. ერთი ბანკიდან მეორეში სახსრების გაქვეყრი გადატანა) და კრედიტის ექსპანსიის სახელწოდება მიიღო. საბანკო სისტემაში დეპოზიტების და კრედიტების პირდაპირ შეზღუდვას აუცილებელი რეზერვო ემსახურება, რომელსაც ცენტრალური ბანკი აწესებს. № 3 ცხრილში მოცემულ მაგალითში ნათლად ჩანს მუდგობილიკაციის პროცესი და მისი აუცილებელი რეზერვო შეზღუდვა.

მოცემულ ცხრილში "ა" ბანკში პირველსაწყისი დეპოზიტი 1000 ერთეულს შეადგენდა, ხოლო აუცილებელი რეზერვის ნორმა 20 %-ის ტოლია. ამ შემთხვევაში "ა" ბანკი ვერ შეძლებს მასში შექმნილი დეპოზიტის მთელ თანხაზე კრედიტი გასცეს, რადგან რეზერვების აუცილებულ ნორმის გათვალისწინებით მან დეპოზიტის ნაწილი ცენტრალური ბანკის ცაღვეულ ანგარიშზე უნდა მოათავსოს. ეს ნაწილი 200 ერთეულის ტოლია, (1000 x 20 %) ბანკში მოზილიზირებული 1000 ერთეული დეპოზიტური სახსრებიდან, კრედიტის სახით 800 ერთეული (1000 ერთ. - 200 ერთ.) გაიცემა.

ცხრილი 3

ბანკები	დეპოზიტი	კრედიტი (მწკრივი 2 - მწკრივი 4)	რეზერვი (მწკრივი 2 x 20%):100
1	2	3	4
ბანკი "ა"	1000	800	200
ბანკი "ბ"	800	640	160
ბანკი "გ"	640	512	128
ბანკი "დ" და ა.შ.	512	409,6	102,4
სულ	5000	4000	1000

"ა" ბანკის მიერ კლიენტებისათვის კრედიტის სახით გაცემული 800 ერთეული თეორიულად და პრაქტიკულად ამავე ან სხვა ბანკში დეპოზიტად შეიძლება გადაიქცეს. მაგ., თუ კრედიტის თანხა მიმართულია იმ მიმწოდებლის ანგარიშების გადასაზღვრად, რომელიც "ბ" ბანკის კლიენტია. მაშინ კრედიტი "ა" ბანკში შეზღუდვის "ბ" ბანკის ანგარიშზე, რეალიზაციიდან

ამონაგების სახით და ამით "ბ" ბანკში დეპონიტს ქმნის. "ბ" ბანკში შექმნილი დეპონიტის ნაწილი (300 ერთეული), ასევე შეიძლება კრედიტად გარდაიქმნეს, რომელიც აუცილებელი რეზერვის გათვალისწინებით ((800 ერთეული x 20 %) : 100 %) - 160 ერთეულს, უკვე 640 ერთეულს შეადგენს (800 ერთ. - 160 ერთ.).

თუ ამ პროცესს ბოლომდე წარმოვიდგენთ (ე.ი. დეპონიტების და კრედიტების სრულ გამოყენებამდე), მაშინ დეპონიტის საწყისი თანხა 1000 ერთეულში აუცილებელი რეზერვების 20 % დონით ყველა ბანკებში 5000 ერთეულამდე იზრდება, ხოლო კრედიტის საწყისი თანხა 800 ერთეულია - 2000 ერთეულამდე იზრდება.

თუ წარმოვიდგენთ, რომ საკაღმებლო რეზერვი არ არის, მაშინ თეორიულად დეპონიტის მულტიპლიკაციას და კრედიტის ექსპანსიები -ის ტოლია. პირიქით 100 %-იანი აუცილებელი რეზერვის პირობებში, დეპონიტის მულტიპლიკაცია 0-ის ტოლია. დეპონიტის (ან კრედიტის) მულტიპლიკირების მაქსიმალური თანხის ან ზღვარის მათემატიკური ფორმულა შემდეგნაირია:

$$D = D_0 \times 1 / R ,$$

სადაც D - დეპონიტის მაქსიმალური თანხაა, რომელიც საბანკო სისტემაში შეიძლება შეიქმნას;

D₀ - საწყისი დეპონიტი;

R - დეპონიტის ერთეულზე ლიკვიდობის რეზერვი (მაგ. თუ ლიკვიდობის რეზერვი - 20 % მაშინ R= 0,2).

ჩვენს მაგალითში, მულტიპლიკაციის კოეფიციენტი 5 ან 500 ერთეულის ტოლია (D = 1000 x 1/0,2), ხოლო კრედიტის მულტიპლიკაციის კოეფიციენტი 4 ან 400 ერთეულის ტოლია; (K = 800 x 1/0,2) მულტიპლიკაციის დონე. აუცილებელი რეზერვის დონის მიხედვით მცირდება, შესაბამისად კი მცირდება საბანკო სისტემის მიერ საკრედიტო პოტენციალის სახსრების გამოყენების შესაძლებლობები. "ა" ბანკში მოზილიზებული თანხიდან - 1000 ერთეულიდან საკრედიტო პოტენციალი 800 ერთეულს (1000 - 200 ერთ.) შეადგენს, "ბ" ბანკში - 640 ერთეულს და ა.შ.

დეპონიტის მულტიპლიკაციის კონსტრუქცია და კრედიტის ექსპანსიები ფულადი ბრუნვის ორგანიზაციის პირობებიდან ხსნის შემდეგ კონომიკურ აუცილებლობას: იღებს რა დეპონიტს ყველა კომერციული ბანკი ვადადებულია მისი გარკვეული ნაწილი ლიკვიდობის რეზერვის სახით აქონდეს შენახული, რათა კლიენტის მომართ თავისი ვადადებულების შესრულების საშუალება აქონდეს. ამრიგად, ბანკში მოზილიზებული ფულადი სახსრების წყაროების ერთობლიობა კრედიტის გასაცემად და სხვა (ბანკისათვის მომგებიანი) აქტიური ოპერაციების შესასრულებლად არ შეიძლება მთლიანად თავისუფალი იყოს. საზღვარგარეთის პრაქტიკაში ლიკვიდობის საერთო რეზერვი პირველად და მეორედ რეზერვად იყოფა.

ლიკვიდობის პირველადი რეზერვი, როგორც ბანკის ლიკვიდობის მთავარი წყარო ისე განიხილება. ამასთან საბანკო ანგარიშებში პირველადი რეზერვის რიგში ფიგურირებდნენ აქტივები, რომლებიც "ნაღდი ფული და სხვა ბანკების დაკალიანების" მუხლში აისახებიან. ესენია: სახსრები, საკადასტრო სარეზერვო ანგარიშებზე, სხვა კომერციულ ბანკებში სახსრები საკონსოლიდირებო ანგარიშებზე ანაბრები, ნაღდი ფული სეიფში და ჩეკები, ასევე სხვა

საგადასახადო დოკუმენტები ინკასირების პროცესში. პირველადი რეზერვების წილის შეუასესხება ნაღდი აქტივების ანხრების თანხებთან ან ყველა აქტივების თანხებთან შედარებით.

ლიკვიდობის მეორადი რეზერვებია - მაღალლიკვიდური შემოსავლიანი აქტივები, რომლებიც მინიმალურ ვადაში და დანაკარგის უმნიშვნელო რისკით შეიძლება ნაღდ საშუალებებად გადაექციონ. მათ მიეკუთვნება ის აქტივები, რომლებიც ზვეულებრივ სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდების პორტფელს და ზოგიერთ შემთხვევაში სახესხირო ანგარიშებზე სახსრებს წარმოადგენენ. მეორადი რეზერვების ძირითადი დანიშნულება იყო პირველადი რეზერვების შევსების წყარო. ამჟამად კომერციული ბანკები მეორადი რეზერვების სახსრების წილის შესაფასებლად, 5 წლამდე დაფარვის ვადით ფასიანი ქაღალდების თანხას, ბანკის აქტივების საერთო თანხას უფარდებენ.

კომერციული ბანკის საკრედიტო პოტენციალს ასახავს, ბანკში მოზიდილებული სახსრების ხიდიდისა და ლიკვიდობის რეზერვის სხვაობა. კომერციული ბანკის ლიკვიდობის საერთო რეზერვო ცენტრალური ბანკის მიერ დადგენილ აუცილებელ რეზერვის ნორმაზე და ბანკის მიერ ინდივიდუალურად განსაზღვრულ ლიკვიდობის რეზერვის დონეზე დამოკიდებულია.

ასე მაგალითად ინკოპბანკის 1991 წლის I იანვრის ბალანსით, ლიკვიდობის რეზერვის სტრუქტურას 4 ცხრილში მოცემული მონაცემები ახასიათებენ.

ცხრილი 4

№	ბალანსის აქტივის მუხლების დახასიათება	ბალანსის აქტივებში საერთო თანხის ხვედრითი წილი, %
1	საღარი	0,01
2	სხ. ბანკში საკორესპონდენტო ანგარიში	5,4
3	საგარეო-კურონომიურ ბანკში საკალეტო ანგარიში	0,01
4	საკრედიტო რეზერვების რეველირების ფონდის სახსრები	4,2
5	სახელმწიფო სესხის ობლიგაციები	1,2
6	ლიკვიდური სახსრების საერთო რეზერ- ვი (1 + 2 + 3 + 4 + 5)	10,82

წარმოადგენილი მონაცემები ლიკვიდობის რეზერვის, განსაკუთრებით საღაროს ნაღდი ფულის მიხედვით საჭიად დაბალ დონეზე მიუთითებს. ამიტომ, ბანკში მოზიდილებულ სახსრების საერთო თანხიდან ბანკის მაღალი საკრედიტო პოტენციალია - 89,18 % (1000-10,82 %).

ლიკვიდობის რეზერვის სახსრი რეველირების მნიშვნელოვანი კომპონენტია ნაღდი ფულის უნარიანი მართვა, საღაროს მინიმალურად დასაშვებ დონეზე შენარჩუნების მიზნით და ამავე დროს ოპერაციების მომგებიანობის უზრუნველყოფისათვის. ნაღდი ფულის მართვა ბანკის მიერ მრავალი გამოანგარიშების შესრულებას და მაკონტრილებული ორგანიზებისათვის ანგარიშების შედგენას გულისხმობს.

კომერციული ბანკის საკრედიტო პოტენციალის საერთო დონეზე ობიექტურ ზემოქმედებას ახდენს ფაქტების შემდეგი ერთობლიობა: ბანკში მობილიზებული სახსრების წყაროების საერთო ხილდე; ცენტრალური ბანკის მიერ დადგენილი აუცილებელი რეზერვების დონე; აუცილებელი რეზერვის გამოყენების რეჟიმი, როდესაც ამ რეზერვების კომერციული ბანკის მიმდინარე ლიკვიდობის შესანარჩუნებლად გამოიყენება დასაშვებია; საერთო თანხა და ბანკის ვალდებულებების სტრუქტურა;

ბანკის საკრედიტო პოტენციალის სახსრების ეფექტურობა მიიღება თუ ერთდროულად: ლიკვიდობის აუცილებელი მინიმუმი უზრუნველყოფილი; საკრედიტო პოტენციალის სახსრების მთელი ერთობლიობა გამოიყენება; საკრედიტო პოტენციალზე მაქსიმალურად მაღალი მოგება მიიღწევა;

საკრედიტო პოტენციალის სახსრების სტრუქტურა ბანკის აქტივებში საკრედიტო სახსრების პოტენციალის სახსრების სტაბილური მიმართულების შეუასუბიხათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა, ამ სახსრების წყაროების, საბანკო ანალიზს ენიჭება. ტრადიციულად, ბანკის საკრედიტო პოტენციალის ყველა წყაროები საკუთარი და ნასესხები სახსრები არის. ძირითადი ადგილი ნასესხებ სახსრებს უჭირავს, რომლებიც ეკონომიკური ხსიათიდან გამომდინარე დეპოზიტების, ხაშემანხეველი ანაბრებისა და ფულადი ბაზრის სახსრების (ბანკთაშორისი სესხები და ფასიანი ქაღალდები) სახით გამოდინან.

საბანკო საქმიანობის ლიკვიდობის პრინციპი განსაზღვრავს საკრედიტო პოტენციალის ნასესხები სახსრების მოკლევადიან და გრძელვადიან სესხებად დაყოფას. ამავე დროს საკრედიტო პოტენციალის სტრუქტურაში საჭიროა ნასესხები სახსრების სუბიექტებიც გაკარნიოთ. მთლიანობაში, საკრედიტო პოტენციალის ნასესხები სახსრების სტრუქტურა, მათი ძირითადი სახეების მიხედვით და ვაღიანობის გათვალისწინებით შეიძლება თვალნათლივ წარმოვიდგინოთ 7 სქემაზე.

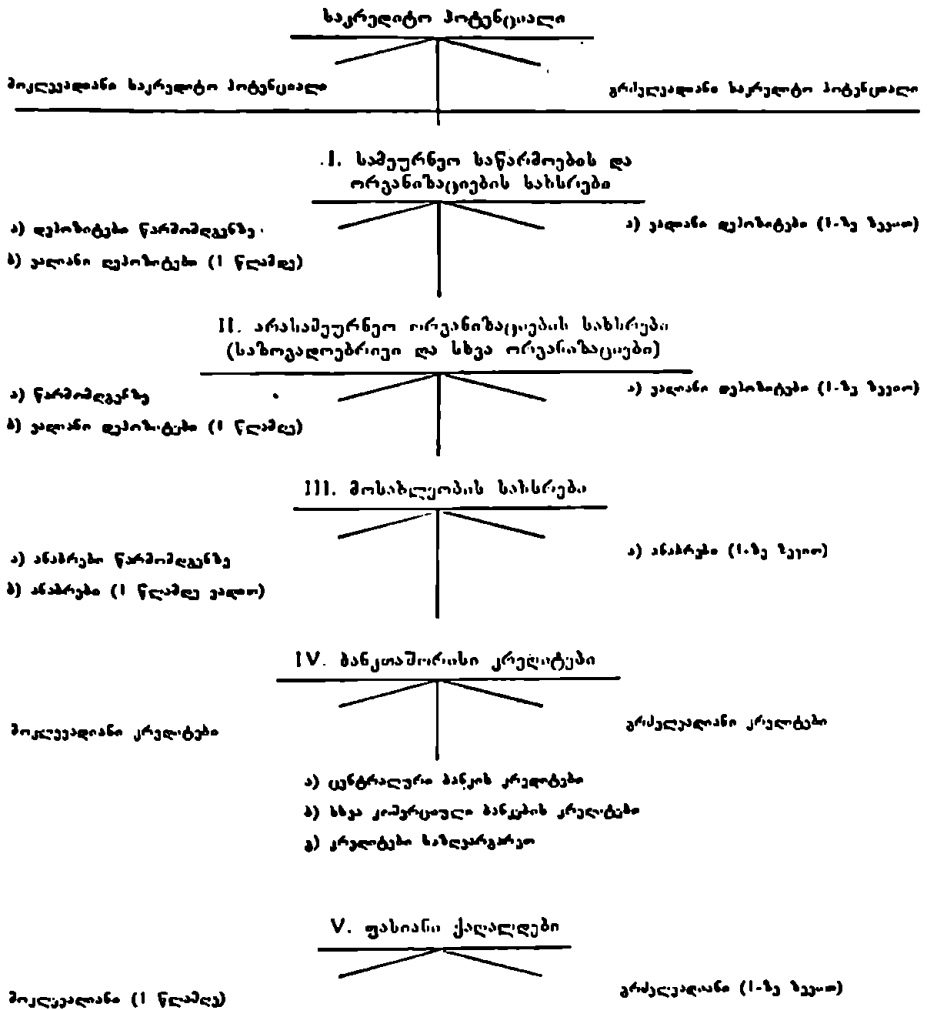
ლიკვიდობის პრინციპის გათვალისწინებით კომერციული ბანკის საკრედიტო პოტენციალის ყველა სახსრები, მათი სტაბილურობის ხარისხის მიხედვით უნდა დაჯგოთ. ამასთან დაკავშირებით, საკრედიტო პოტენციალში შეიძლება გამოიყენოთ: მთლიანად სტაბილური სახსრები, სტაბილური სახსრები, არასტაბილური სახსრები.

საკრედიტო პოტენციალის პირველ ჯგუფში, მთლიანად სტაბილურ სახსრების შემადგენლობაში შედის: ბანკის საკუთარი სახსრები; განსაზღვრული ვადით დეპონირებული სახსრები; სხვა ბანკებიდან მიღებული საკრედიტო სახსრები;

სტაბილური სახსრები - ეს ბანკის კომინტენსტების წარდგინებით დეპონირებული სახსრებია, რომელთა დინამიკაც, ბრუნვალობა ბანკის მიერ არის შესწავლილი და ამ სახსრების საშუალო თანხა დადგენილი. ამ თანხით ბანკს ნებისმიერ დროს შეუძლია ამ სახსრების განსაზღვრულ აქტივებში გამოყენება.

არასტაბილური სახსრები იმ დეპოზიტურ სახსრებს ქმნიან, რომლებიც პერიოდულად ჩნდებიან და რომელთა დინამიკაც ძნელი გასათვალისწინებელია.

საკრედიტო პოტენციალის სახსრების სტრუქტურის რეგულარული ანალიზი ბანკს საშუალებას აძლევს სახსრების ბრუნვის განსაზღვრული კონსტრუქციული გამოავლინოს. მოცემული კონსტრუქციებიანი საკრედიტო პოტენციალის განსაზღვრების და ბანკის ლიკვიდობის სწორი პოლიტიკის გამოქვეყნებისათვის უნდა იქნეს გამოყენებული.

სქემა 7.

2. საკრედიტო პოტენციალის სახსრების ფორმირების და განაწილების საბანკო პოლიტიკა

კომერციული ბანკის საქმიანი პოლიტიკა რეალურ ეკონომიკურ წინაპირობებს და საკრედიტო პოტენციალის წყაროებს ეფუძნება. მისი წარმატებით განსახორციელებლად ბანკისათვის აუცილებელია ყველა იმ ფაქტორების აღრიცხვა, რომლებიც საკრედიტო პოტენციალის სახსრების მიზიდვაზე ახდენენ გავლენას. ამასთან დაკავშირებით, განვიხილოთ ძირითადი ფაქტორები, რომლებიც საკრედიტო პოტენციალის სახსრების ფორმირების მხრივ ბანკის პოლიტიკის ეფექტურობაზე ზეგავლენას ახდენენ.

საკრედიტო პოტენციალის წყაროების ზრდის ძირითად ფორმებს მიეკუთვნება: - საბანკო კომიტენტების რიცხვის გადიდება; - ბანკის წევრების და კომიტენტების სახსრების ზრდა; - ბანკის ხორგანიზაციო ქსელის გაზრდა; - ბანკის წევრების და კომიტენტების სახსრების მიზნობრივად გაერთიანება. მაგალითად, საბანკო მშენებლობის საერთო ფონდის შექმნა.

სამეურნეო საწარმოების და ორგანიზაციების სახსრები საკრედიტო პოტენციალის ფორმირების ძირითადი ფაქტორებია. საწარმოების სახსრების აკუმულაციისათვის რეალური შესაძლებლობების ანალიზი და შეფასება, ერთის მხრივ, და იგივე საწარმოების ფულად სახსრებზე მოთხოვნები - მეორეს მხრივ, საბანკო საქმიანი პოლიტიკის მნიშვნელოვანი ელემენტებია. საზღვარგარეთის პრაქტიკაში ბანკის იმ კომიტენტებს ეძლევათ უპირატესობა, რომლებიც მთელ სამეურნეო საქმიანობას მოცემული ბანკის შემჯობით ახორციელებენ და მთელი ფულადი სახსრების დეპონირებას ამ ბანკში ახდენენ.

ბანკებისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მუდმივი კომიტენტების რიცხვის ზრდას, რადგან ამ შემთხვევაში ბანკის დეპოზიტები და ლიკვილობა სტაბილურად იზრდება.

ლიკვილობის დაცვის მხრივ აშშ-ს კომერციული ბანკების პრაქტიკის ანალიზისას ვა. პონომაროვი აღნიშნავს: "რესურსების მოზიდვის საქმის კარგი ორგანიზაციის დროს აქტივების ზოგიერთ მუხლს, მოზიდულ დეპოზიტებს ან რაოდენობრივ თანფარდობას არსებითი მნიშვნელობა არა აქვს. სინამდვილეში, აქტივების სახსრების საშუალოდანი და გრძელვადიანი დახსნების, მოზიდულ დეპოზიტებთან დაბალი პროცენტული თანფარდობა უფრო ცოტას ნიშნავს, ვიდრე მაღალი თანფარდობა, თუ მეორე შემთხვევაში კონკრეტული წყაროებიდან დიდი ხნის ჩამოყალიბებული ტრადიციული კავშირების ბაზაზე დეპოზიტების სტაბილურად უზრუნველყოფილია.

ბანკს თავისი კომიტენტების საქმიანობა კარგად უნდა აქონდეს შესწავლილი. სისტემატურად უნდა გაანალიზოს მისი საქმიანობის ისეთი მარეგულირებადი რეგულირება: - ბალანსის ლიკვილობა; - სახსრების გამოყენების რენტაბელობა. ყერძოდ, საბრუნავი სახსრების ბრუნვალობა, როგორც სახსრების ლიკვილობის ზარისხის რეალური, ეკონომიკური კრიტერიუმი; - წარმოების გეგმები და მათი საბაზრო კონინექტურის პირობებთან შესაბამისობა; - საწარმოების ტექნიკური დონე და მისი განვითარების პერსპექტივები; - საქმიანობის წარმოებული საქონლის ხვედრითი წონა; - საბანკო პოლიტიკაში საკრედიტო პოტენციალის სახსრების ფორმირების მხრივ მოსახლეობის სახსრებს განსაკუთრებული ადგილი უნდა ეკვიროს. მოსახლეობის დანაზოგებზე ზემოქმედებას ახდენენ შემდეგი ძირითადი ფაქტორები: 1. ფულადი შემოსავლების სიდიდე და დანაზოგებისაკენ მიდრეკილება; 2. ფართო საბანკო ქსელის და ეფექტური ლოტირების გზით დანაზოგების შექმნის ორგანიზაცია; 3. მოსახლეობისათვის გაწეული მომსახურების ზარისხი; 4. სინფორმაციო

სამსხურის ორგანიზაცია; 5. ბანკის განყოფილების ტექნიკური აღჭურვილობა, რომელიც მოსახლეობასთან მუშაობას; 6. კომიტენტების კარგად ცოდნა, მათი რეგიონალური განაწილება, საფინანსო ძალები, მოთხოვნების ინტენსივობა და ბანკში დეპონირებული სახსრების გამოყენება, ვადებულების შესრულების საიმედოება, უზრუნველყოფილი შესაძლებლობები და სხვა ფაქტორები, რომელთა საფუძველზე მოსახლეობის სახსრების მოზღვაობაზე და უაქტიურობაზე რეალური წარმოდგენა შეიძლება შეიქმნას.

კომერციული ბანკების საკრედიტო პოტენციალის სახსრების წყაროებში განსაკუთრებული ადგილი ცენტრალური ბანკის კრედიტებს უჭირავს. ამ წყაროების, საკუთრივ მდგომარეობას იმაში, რომ: - ჯერ ერთი, ცენტრალური ბანკის კრედიტები არის უმისიის სახსრები, ფულადი მასის მოცულობის რეგულირებისა და საბანკო სისტემის ლიკვიდობის ძირითადი ინსტრუმენტი; - მეორე, ცენტრალური ბანკის მიერ, რეფინანსირების წესით კომერციული ბანკებისათვის გააცემა კრედიტები.

რეფინანსირების სისტემა გულისხმობს, რომ თავდაპირველად კომერციული ბანკები, როგორც წესი, განსაკუთრებული მიზნით, თავიანთ კომიტენტებს, საკრედიტო პოტენციალის ხარჯზე, კრედიტებს აძლევენ და რასაც მთელი მუერნეობისათვის და ფულადი ბრუნვის გამაგრებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს.

ცენტრალური ბანკის მიერ კომერციული ბანკებისათვის, კრედიტის გაცემის მიზნად, კომერციული ბანკის საკრედიტო პოტენციალის წყაროების იმ ნაწილის ანაზღაურება, რეფინანსირება, რომელიც ბანკების კომიტენტების ზემოთ მითითებულ კრედიტებშია ამოქმედებული. კომერციული ბანკების მიერ, ცენტრალური ბანკების კრედიტების გამოყენების შესაძლებლობა, მუერნეობის განვითარების ამა თუ იმ ეტაპზე, ქვეყნის ფულად საკრედიტო პოლიტიკით განისაზღვრება. თუ ცენტრალურ ბანკს ფულადი მასის შემცირება სურს, მაშინ კრედიტის რესტრიქციის პოლიტიკას ატარებს, მათ შორის, კომერციული ბანკებისათვის გათვალისწინებული კრედიტების შემცირების ხარჯზე. და პირიქით, თუ გათვალისწინებულია ფულადი მასის, კრედიტის ექსპანსიის ხარჯზე ზრდა, საწარმოების საქმიანი აქტიურობის განვითარებას უპირატესობა ეძლევა, მათ შორის ცენტრალური ბანკის მიერ კომერციული ბანკებისათვის გაცემული კრედიტის ხარჯზე.

ამემად, სახელმწიფო ბანკი ჯერ კიდევ ანაწილებს საკრედიტო რესურსებს ყოფილ საკუთარიზებულ ბანკებზე, რაც რესურსების მართვის საბაზრო მეორედებს არ ქანუხობს. ამასთან 1990-1991 წლებში სახელმწიფო ბანკის და რესპუბლიკების ცენტრალური ბანკების მიერ კომერციული ბანკებისათვის რეფინანსირების წესით კრედიტების გაცემა გათვალისწინებული იყო შემდეგი პირობების დაცვით: ა) კრედიტების გაცემა კომერციული ბანკების კომიტენტებისათვის პრიორიტეტული მიმართულებით იმპორტული მოწყობილობის ღირებულების გადასახდელად, სახალხო მუერნეობის საქონლის წარმოებისათვის და ნედლეულის ღირებულების გადასახდელად, მსუბუქი და საფეიქრო მრეწველობისათვის; ბ) ბანკის ფინანსური მდგომარეობის ანალიზი და კრედიტის დაფარვის პერსპექტივები; გ) კომერციული ბანკის საკუთარი საკრედიტო რესურსების მოზილიზაცია და სხვა ბანკებისათვის ბანკთაშორისი კრედიტის არ გაცემა; დ) კრედიტის გამოყენების მიმართულების ეკონომიკური დასაბუთება; ე) ცენტრალური ბანკებისათვის კლიენტის ქონებაზე უფლების დამოცობა; ვ) კლიენტის ქონება, კომერციული ბანკის მიერ კრედიტის უზრუნველყოფისათვის უნდა იყოს მიღებული; ზ)

საკრედიტო ხელშეკრულების გაფორმება, სადაც კრედიტის სიდიდე უკადა, გაცემის და დაფარვის რიგი, საპროცენტო განაკვეთი და გირაოზე ვადადებული უნდა იყოს გათვალისწინებული.

ბანკთაშორისი კრედიტი იმ სახსრების მნიშვნელოვანი წყაროა, რომელიც საკრედიტო პოტენციალის სტაბილურობას იცავს.

საზღვარგარეთის პრაქტიკაში ბანკთაშორისი დაკრედიტება, როგორც წესი, ხორციელდება ბანკის მიმდინარე ლიკვიდობის დასაცავად და სახსრების დაბანდების უზრუნველსაყოფად; ძირითად მოკლევადიან ხასიათს ატარებს; სახსრების გაცემის ოპერატიული ხერხია.

ბანკთაშორისი დაკრედიტების განვითარებას უზრუნველყოფს კარგი საინფორმაციო ბაზა, რომელიც ბანკების ფინანსურ მდგომარეობას, მათ გადახდისუნარიანობას და ლიკვიდობას ახასიათებს, პრაქტიკაში აუცილებელია ბაზანების გამოყენება.

ბანკების საკრედიტო პოტენციალის სახსრები აყალიბებს ფულის და კრედიტის ბაზარს, სადაც ბანკები ისევე, როგორც ყველა სხვა ბაზარზე გასცემენ და იღებენ კრედიტებს. საკრედიტო ბაზარზე, კრედიტის მოთხოვნა მიწოდების ნათელი სურათი უნდა იყოს.

ამ მიზნებისათვის ბანკში იმ ძირითად ფაქტორებზე ხორციელდება კონტროლი, რომლებიც კრედიტის მოთხოვნა - მიწოდებაზე ზემოქმედებენ ესენია: 1. კრედიტის მოთხოვნა - მიწოდების მატარებელი. 2. ვადაიანობის მიხედვით კრედიტის მოთხოვნა - მიწოდების მოცულობა. 3. პროცენტის დონის პირობები და სიდიდე ან კრედიტის ფასი, მისი ვადაიანობის მიხედვით. 4. საკრედიტო ბაზარზე მოძრაობის ძირითადი ტენდენციები, განსაკუთრებით ცენტრალური ბანკების ზემოქმედება. 5. ცალკეულ საკრედიტო ბაზარზე საპროცენტო დონეების თანფარდობა, მათი კანონზომიერებანი. 6. რისკის დაზღვევის ხისტება, რომელიც საკრედიტო ბაზარზე, კრედიტის ადების ან გაცემის დროს შეიძლება გამოვიდინდეს.

თუ კომერციულ ბანკს საკრედიტო ბაზრის ნათელი სურათი გააჩნია, მაშინ ის ამით საკრედიტო ბაზარზე თავისთვის ბანკთაშორისი კრედიტის მიღების შესაძლებლობას უზრუნველყოფს. ეს არაღმკვიდრების რისკის გარეშე, საერთო ვადადებულებების წარმოშობის მოქმედებით ხდება. გარდა ამისა, საკრედიტო ბაზარი ბანკს საშუალებას აძლევს, დაიცავს თავისი სახსრების მაღალი ლიკვიდობა ბაზარზე მათი გაყიდვით.

სახსრების საკრედიტო პოტენციალის განაწილების საბანკო პოლიტიკის ერთ-ერთი ძირითადი მიზანია სახსრების წყაროების სტრუქტურის, ბანკის აქტივების სტრუქტურასთან შესაბამისობის უზრუნველყოფა. ასე, მაგ: "ამშ.მი ლიკვიდობის დაკანონებული კოეფიციენტი არ არის. ბანკის ხელმძღვანელობის ამოცანა მისი განსაზღვრება და მხარდაჭერა, ამასთან ამოსავალი წერტილდა ის, რომ მიზიდული დეპოზიტების ტიპი, მათი წარმოშობის წყაროები და სტაბილურობა, ლიკვიდობის განსაზღვრის ძირითად ფაქტორს წარმოადგენს.

საბანკო ფუნქციის საეციფიკურა და ფულადი ნაკადების ცირკულაციის დინამიკა რეალურ შესაძლებლობას ქნის ობისათვის. რომ ბანკმა თავის საქმიანობაში საკრედიტო პოტენციალის სახსრების ვადაიანი ტრანსფორმაციის განხორციელება შესძლოს. ბანკის სახსრების ვადაიანი ტრანსფორმაცია ხდება, მაშინ, როცა ბანკი კრედიტის განსაზღვრულ თანხას, საკრედიტო პოტენციალის სახსრების ვადაზე უფრო მეტი ხნით გასცემს.

საკრედიტო პოტენციალის სახსრების ვადაიანი სტრუქტურის ტრანსფორმაციის შესაძლებლობა იმასთან არის დაკავშირებული, რომ მოთხოვნამდე დეპოზიტების სახსრების ბანკში კონცენტრირებულიან სხვადასხვა დეპოზიტებისაგან, რომლებიც მათ სხვადასხვა დინამიკით გამოიყენებენ. თუ რა დონემდე შეუძლია ბანკს მიახლოების ვადაიანი სახსრების სტრუქტურის

შეცვლა საკრედიტო პოტენციალის სახსრების ფორმირების და განაწილების დამტკიცებულ სქემას პოლიტიკაზე დამოკიდებული. ტრანსფორმაციის პოტენციალში სახსრების წყაროების და აქტივების ლიკვიდობის დონე საბანკო ანალიზზე დამოკიდებული.

სახელმწიფოების გამოცდილება იმას ადასტურებს, რომ საკრედიტო პოტენციალის ტრანსფორმაცია საბანკო ლიკვიდობის პრობლემის გართულების ერთ-ერთი ძირითად მიზანს წარმოადგენს. ვადანი ტრანსფორმაციის რისკის ზარისხის შესაფასებლად მიზანშეწონილია ბალანსში აქტიური და პასიური ოპერაციების ვადების ასახვა დარეგულირდეს და კომპერციული ბანკების ბალანსების პოზიციების უნიფიცირება მოხდეს. ამასთან, საკრედიტო პოტენციალის სახსრების ვადანი სტრუქტურის ანალიზი და მათი განაწილება მიზანშეწონილია შედგვი ფორმით ჩატარდეს.

ცხრილი 5

ბანკის ოპერაციების ვადანიობა	ფულადი ნაკადების მიმართულება და თარიღი		
	სახსრების წყაროები	სახსრების განაწილება	გაწყვეტა
1	2	3	2-3
3 თვემდე			
3-დან 6 თვემდე			
6-დან 12 თვემდე			
1 წლიდან 2 წლამდე			
2 წლიდან 5 წლამდე			
5 წლის ზემოთ			

საკრედიტო პოტენციალის სახსრების მოზღვაუების და უკუქცევის მნიშვნელოვანი ფაქტორია ბანკის ლიკვიდობის პოლიტიკაში ზარისხობრივი და რაოდენობრივი წონასწორობა. მოცემულ ცხრილში მოყვანილი მაჩვენებლები საშუალებას გაძლევს მოცემული წონასწორობის ანალიზი ჩატაროთ და ამით შეუფასოთ საკრედიტო პოტენციალის სახსრების ვადანი ტრანსფორმაციის არალიკვიდობის რისკის ზარისხი. ვადანი ტრანსფორმაციის ზარისხის უმარტივესი მაჩვენებელი შეიძლება მოკლევადიანი აქტივების საერთო მოცულობას და მოკლევადიანი წყაროებს შორის, და გრძელვადიან აქტივების ხიდიდესა და ბანკის საკრედიტო პოტენციალის სახსრების გრძელვადიან წყაროებს შორის სპროცენტო თანაფარდობა იყოს.

თ ა ვ ი VIII

მსესხებლის კრედიტუნარიანობა და მისი განსაზღვრის მეთოდოლოგია

1. კომერციული ბანკის კლიენტის კრედიტუნარიანობის ცნება

მსესხებლის კრედიტუნარიანობა ნიშნავს იურიდიული ან ფიზიკური პირის შესაძლებლობას სრულად და დროულად განათვისფულდეს თავისი საკუთარი ვალდებულებებისაგან. 1930-1932 წლებში საკრედიტო რეფორმამდე სახანო პრაქტიკაში კრედიტუნარიანობას განმარტავდნენ, როგორც პიროვნების სურვილს, ნდობის შესაძლებლობასთან გაერთიანებულს, წესიერად შესარულოს აღებული ვალდებულებები.

მსოფლიო სახანო პრაქტიკაში კლიენტის კრედიტუნარიანობა ერთ-ერთ ძირითად ობიექტს წარმოადგენდა და წარმოადგენს საკრედიტო ურთიერთობათა მიზანშეწონილობის და ფორმირების განსაზღვრისას. ვალის დაბრუნების უნარი კლიენტის შორალურ თვისებებთან, ოსტატობასთან და საქმიანობასთან, უძრავ ქონებაში კაპიტალის დახსნების ხარისხთან, სესხების დასაფარავად სახსრების გამოუმუშავების შესაძლებლობასთან, წარმოება - მიმოქცევის პროცესში სხვა ვალდებულებებთან არის დაკავშირებული.

ჯერ კიდევ მე-14 საუკუნის ბოლოს ნ. ბუნევი თავის ნაშრომში, "კრედიტის თეორია". მოსკოვს ფრანგი ბანკირის ღოს გამოხატუქამ: "ვენობით რა, ჩვენ ყრადღებს ვაქცევთ მათ (კლიენტების, მსესხებლების) პატიოსნებას, მათ ოსტატობას - ის ჩვენ ვარწმუნებს იმაში, რომ ჩვენ მოტყუებული არ ვიქნებით - ის ჩვენ ვაძლევს იმედს, რომ ისინი ანგარიშსწორებისას არ მოგატყუებენ; მათი საქმიანობით განისაზღვრება იმ პროცესების იმედი, რომელსაც ჩვენ ვულოდებით".

ჩვენი ქვეყნის ეკონომისტებიც მსესხებლის კრედიტუნარიანობის შეფასებისას პირველ ადგილზე კლიენტის შორალურ თვისებებს აცნებდნენ. კერძოდ, ი. ვ. ადლერიცი წერდა: "კრედიტის პირველ და უმნიშვნელოვანეს პირობას წარმოადგენს აუცილებლობა, რომ პიროვნება, რომელიც ჩვენთან დაკრედიტების საშუალებას ეძებს, ჩვენში ნდობას ზნეობრივი თვისებებით იმ მხრივ იწვევს, რომ მასზე გაკუმული ფასეულობა დათქმულ ღრის განსაზღვრული თანხით დაბრუნდება.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ თუ ნ. ბუნევი კრედიტუნარიანობას კაპიტალის უდიდეს უძრავობას უკავშირებდა და უძრავ ქონებაში სახსრების ჩადებას ვალის დაბრუნების გარანტიად თვლიდა, მაშინ ბევრ ეკონომისტს სხვაგვარი პოზიცია ეკავა. ისინი კრედიტუნარიანობის საფუძვლად განიხილავდნენ მსესხებლის შესაძლებლობას ფონდების ნორმალური წრებრუნვის პროცესში სესხის დასაფარავად სახსრები გამოუმუშავებინათ. მაგალითად, ე. ა. კოსინსკი ზახს უსვამს, რომ "კრედიტუნარიანობა იცდება იმ პირობებით, რომლებიც გარანტიას იძლევიან, რომ კაპიტალი კი არ დაიღუპება, არამედ აღდგება".

მორიგად, მსესხებლის კრედიტუნარიანობა ეყრდნობა კლიენტის შორალურ თვისებებს და მის უნარს ავანსირებული სახსრები კვლავწარმოის ვალის დასაფარავად.

მსესხებლის კრედიტუნარიანობა, მისი ვალდებისუნარიანობისაგან განსხვავებით, განვილილი პერიოდის, ან რომელიმე თარიღისათვის არგადახდება კი არ აფიქსირებს, არამედ უახლოვს

ქერსაქტივოში მის ვადამხდელუნარიანობის პროგნოზს აკეთებს. ის იმ მაჩვენებელთა სისტემის საფუძველზე შეუასდება, რომლებიც საბრუნავი სახსრების განთავსების, წყაროების და მსესხებლის სამურნეო-საფინანსო საქმიანობის შედეგებს ანახავენ. მაჩვენებლების ამორჩევა ეკონომიკის ტიპზე, საბაზრო ურთიერთობების განვითარების ხარისხზე, ბალანსზე და ანგარიშსწორების ხსვა ფორმების, დარგობრივ თავისებურებებზე და საკუთრების ფორმებზეა დამოკიდებული.

ეკონომიკის ცენტრალიზებული-გეგმური მართვის პირობებში, ბნეთი კლიენტის ფინანსური მდგომარეობის შეფასებისას, "კარგად" და "ცუდად" მოქმედავებად დაყოფისას, ე.ი. მათი კრედიტუნარიანობის განსაზღვრისას ძირითადად გეგმის შესასრულებელი მაჩვენებლებით ხელმძღვანელობდა. ამავე დროს, საბრუნავი სახსრების განსწილვის სასიათასო ითვალისწინებდა სამუშაო, კლიენტის ფინანსური მდგომარეობის კრიტერიუმი ხშირად მოცემული სახის სამუშაო საქმიანობის, სასაფლო-სამურნეო აუცილებლობის განვითარების კრიტერიუმს უთმობდა ადვილს მშინ, როდესაც დაკრედიტების რეჟიმის და შესაძლებლობის საკითხი წყვებოდა.

2. საზღვარგარეთის კომერციული ბანკების კრედიტუნარიანობის მაჩვენებლები

განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნების ბანკები, კლიენტების კრედიტუნარიანობის შესაფასებლად, დიდი რაოდენობის მაჩვენებლების რთულ სისტემას იყენებენ. ეს სისტემა დოფერენცირებულია მსესხებლის (ფირმა, კრპოპირი, საქმიანობის სახე) სასიათადან გამომდინარე შესაძლებელია, როგორც სადღოს, ასევე კლიენტის ანგარიშვების საბრუნავ მაჩვენებლებზე იყოს დოფერენცია. ასე, მაგალითად, რიგი ამერიკელი ეკონომისტები კრედიტუნარიანობის შეფასებისას ისეთ სისტემას აღწერენ, რომელიც ანგარიშვების სადღოს მაჩვენებლებზე არის აგებული. ამერიკული კომერციული ბანკები ძირითადი მაჩვენებლის ოთხ გჯუეს იყენებენ. ესენია: ფირმის ლიკვილობა, კაპიტალის ბრუნვაობა, სახსრების მოზიდვა და მომგებანობა.

პირველ გჯუეს მიეკეთვნება ლიკვილობისა (K1) და დაფარვის (K2) კოეფიციენტები. K1 – წარმოადგენს ყველაზე უფრო ლიკვიდური სახსრების და მოკლევადიანი საკალი ვაღდებულებების თანფარობას. ლიკვიდური სახსრები ფუღალი სახსრებისაგან და მოკლევადიანი სასიათის დებიტორული დავალიანებისაგან შედგება, სახესზო ვაღდებულებები შემდგევი სახის ვაღდებულებებისაგან შედგება: მოკლევადიანი (უახლოეს ვაღდებში დასაფარავი) სესხები, თამასუქები, აუნაზღაურებელი მოთხოვნები და სხვა მოკლევადიანი ვაღდებულებები. K1 პროგნოზს უკეთებს კლიენტის შესაძლებლობას ოპერატიულად, დაწესებულ ვაღდამი. უახლოეს ქერსაქტივოში დაფარვის ბანკის ვაღი, საბრუნავი კაპიტალის სტრუქტურის შეფასების საფუძველზე, რაც უფრო მაღალია K1 მით უფრო მაღალია კრედიტუნარიანობა. K2 არის საბრუნავი კაპიტალის და მოკლევადიანი სახესზო ვაღდებულებების თანფარობა. საბრუნავი კაპიტალი, გარდა ფუღალი სახსრებისა და დებიტორული დავალიანებისა, სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების მარაგების ღირებულებასაც შეიცავს. K2 გეოჩვენებს დაკრედიტების ზღვარს, ვაღის დასაფარავად კლიენტის ყველა სახის სახსრების სკმარისობას. თუ K2 1-ზე ნაკლებია, მაშინ დაკრედიტების საზღვრები დარღვეულია, მსესხებლისათვის კრედიტის გაცემა აღარ შეიძლება, ის არ არის კრედიტუნარიანი.

კაბიტლის ბრუნვადობის მაჩვენებელი მეორე რვეუს მიეკუთვნება და ასახავს საბრუნავო აქტივების ზარისხს და K_მ ზრდის შესაფასებლად შეიძლება იქნეს გამოყენებული. მაგალითად, ამ კოორდინატის მნიშვნელობის გადიდებისას მარაგების ზრდის და ერთდროულად მათი ბრუნვადობის შენელების ზარგზე არ შეიძლება გავყოთ დასკვნა მხესხელის კრედიტუნარიანობის ამაღლებაზე.

მოზღვრის კოეფიციენტები (K_მ) შეფასების მაჩვენებლების შესაქმნელად რვეუს ქმნიან და გამოანგარიშებას ყველა საკვად ვადებულებების აქტივებთან ან ძირითადი კაბიტლის საერთო თანხასთან შეფარებით ისინი სასესხო სახსრებისადმი ფირმის დამოკიდებულებას გვიჩვენებენ, რაც უფრო მაღალა მოზღვრის კოეფიციენტი, მით უფრო ნაკლებია მსესხებლის კრედიტუნარიანობა.

მაჩვენებელთა შესაქმნელად მჭიდროდა დაკავშირებული მეთოთე რვეუსის მაჩვენებლები, რილმებიც ფირმის მოკვებას ახასიათებენ. მათ მოეკუთვნება: შემოსავლის ნორმა, შემოსავლებში მოკვების წილის ნორმა, მოკვების ნორმა, აქციაზე მოკვების ნორმა. თე ფირმის სასესხო სახსრებზე დამოკიდებულება იზრდება, მამინ კრედიტუნარიანობის შემცირება, რილმელიც შეფასებულა K_მ-ის საფუძველზე, შეიძლება კომპენსირებულე იქნას მოკვების ზრდით.

ამრიგად, დასახელებული მაჩვენებლები ერთიერთდაკავშირებულა და ქმნიან ერთიან სისტემას. გარდა ძირითადი მაჩვენებლებისა, ფირმის კრედიტუნარიანობის შესაფასებლად შეიძლება გამოყენებულე იყოს დამატებითი მაჩვენებელი. მაგალითად, საკეთარი კაბიტალით უზრუნველყოფის მაჩვენებლები და რენსტაბილობა.

საკეთარი კაბიტალით უზრუნველყოფის გამოთვლა ზდება დავალიანების და საკეთარი სახსრების თანაფარდობით. ამერიკელი სწარმოებისათვის ამ მაჩვენებლის საშუალო დონე 1980 წელს 47,2 %, 1985 წელს 58,2 %, 1987 - 87,1 %, 1988 - 75,9 % შეადგინა, ამ პერიოდში საფრანგეთის სწარმოებში აღნიშნულა თანაფარდობა შესაბამისად 224 %; 240 %; 198,6 % და 161,1 % შეადგინა.

საფრანგეთის კომერციული ბანკების კლიენტების კრედიტუნარიანობის შეფასება 3 ბლოკს მოიცავს: 1. სწარმოების შეფასება, მისი ბალანსის და სხვა ანგარიშებსა ანალიზი; 2. კლიენტების კრედიტუნარიანობის შეფასება, ცალკეული ბანკების მიერ მიღებული მუთადილით; 3. კრედიტუნარიანობის შესაფასებლად საფრანგე აის ბანკების კართოტკეების მონაცემების გამოყენება.

სწარმოს შეფასების დროს ბანკს შემდეგი საკითხები აინტერესებს: - სწარმოს საქმიანობის ზსისათ და მისი ფუნქციონირების ზანგრძლივობა; - წარმოების ფაქტორები: ა) შრომითი რესურსები ზელმძღვანელების, მმართველების და პერსონალის ჳრიდში განათლება, კომპეტენტურობა და წლიურება, მისი მემკვიდრის არსებობა, მმართველების საშუაო ადგილებზე გადაადგილების სისმძიმე, პერსონალის სტრუქტურა, მოკვების მაჩვენებლებში, შრომის ანაზღაურების და დამატებელი დირებულების თანაფარდობა (თანაფარდობა 70 %-ის ფარგლებში უნდა იყოს); ბ) სწარმოი რესურსები, (ამორტიზაციის და ამორტიზებულე სახსრების თანაფარდობა, ინვენსტიციის დონე); გ) ფინანსური რესურსები; დ) გეონომიკური გარემო, გამოსაშვები პრიდექცია სასიციცხლო ციკლის რილმდ სტალიაზე იმყოფება, სწარმო არის თე არა მონოპოლიური მწარმოებელი, კონკურენციის პირობები, სწარმოს ძირითადი პროდექციის ბზრის განვითარების სტალია, ფირმის კომერციული პოლიტიკა, მარკეტინგის ზერხებისა და საშუალებების ათვისების ზსისათ.

კომერციული ბანკის ბალანსი მოიცავს: აქტივებსა და პასივებს მუხლებს და საქმიანობის შედეგების ანგარიზს. ბალანსის აქტივში ანალიზის დროს სამ შემადგენელ ნაწილს გამოკყოფენ: თბობილზეულ აქტივებს (ძირითადი ფონდები), საბრუნავ სახსრებს (მარაგები, დებიტორები და სხვა) და ნაღდ ფულს (საღარიში, ფული ანგარიშზე ბანკში, ფასიანი ქაღალდები) ბალანსის პასივი

იყოფა მულტივ რესურსებად, კრედიტორულ დავალანებად და ნაღდ ფუნდად (ოვერდრაფტი, თამასუქების განაღდება).

საქმიანობის შედეგების ანგარიშების საფუძველზე განსაზღვრება ცხრილში მოყვანილი მაჩვენებლები.

ბალანსი და ანგარიშგების სხვა ფორმები გამოიყენება ჯერ ერთი, ხალღირებული მაჩვენებლების თანაფარდობის შესაფასებლად და მეორე, საბრუნავი მაჩვენებლების საფუძველზე კრედიტუნარიანობის კოეფიციენტების გამოსანგარიშებლად.

ცხრილი 6

მაჩვენებელი	განსაზღვრის მეთოდი
რელიზაციიდან ამონაგები, საერთო კომერციული შემოსავალი ან კომერციული მარჟა, (ID)	რელიზაციიდან ამონაგები მინუს შემენილი ხსაქონლო-მათერიალური ფასეულობის ღირებულება და მზა ნაწარმი
დამატებული ღირებულება (DS)	BD მინუს საექსპლუატაციო ხარჯები (აღმინისტრაციული და სუბსიდიარაღების)
საერთო საექსპლუატაციო შემოსავალი (BAD)	DS მინუს ხარჯები ხელუასზე, გადახდები ხელუასიდან და შეტულების ანაზღაურება
საერთო საექსპლუატაციო შედეგი (BEP)	BED მინუს პროცენტები კრედიტზე, ქლუს სხვა საწარმოებში დაბანღებული ხსხრებიდან შემოსავალი და მინუს რისკის ფონღში ანართუბები
მოგება, რომელიც თვითღაფინანსებისათვის შეიღება იქნეს გამოყენებული (CF)	BEP მინუს საწარმოს თანამშრომღებს შორის განაწიღებული მოგება და მინუს მოგებიღან გადასახალი
ხუფთა მოგება (W)	CF ქლუს ან მინუს შემოსავლები (ხარჯები), მინუს უბრაღი ქონების ამორტიზაცია

ანალიზის საგანს შეღღვენ ისეთი პრობრციები, როგორიცაა გრძელუადანი დავალანება და საკუთარი ხსხრების თანაფარღობა, სტაბილური საკუთარი რესურსების და აქტიუების თანხების თანაფარღობა, ხარჯების და ხარლის ღინამიკა წარმოების ხრლის ტენღებთან შეღარებით და ა.შ. ფირმის ანგარიშების მონაცუების შეღარება ხღება საერთო ბალანსის მონაცუებთან, რაც ერთგუაროვანი საწარმოების ბალანსების საფუძველზე ღღება. ბალანსის მონაცუების ანალიზის ერთ-ერთი ძირითადი მომართუღება სახსარო რისკის განსაზღვრა.

ნაღდი ფუნდის მღგომარეობის მაჩვენებლების შეფასება ხღება საწარმოების განვითარების ღინის, მისი რენტაბელობის და საბრუნავი თანხების მოთხოვნიღების ხარისხის ვათულისწინებით. ამ უკანასკნელის შესწავლა ხღება საწარმოში წელღეღლის და მზა ნაწარმის ნაშთის ბრუნვის ხისწრაფის მაჩვენებლით. აგრეთვე მომწოდებღებთან ანგარიშსწორების სიჭარბის მაჩვენებლით.

კომერციული ბანკის მიერ კლიენტის კრედიტუნარიანობის შეფასების ყრბო მეთოდიკის ერთ-ერთ ვარიანტად შეიღება მოიყვანოთ ბანკი Credit Lione მეთოდიკა. ეს მეთოდიკა აგებულია კლიენტის საბრუნავ მონაცუებზე, რომელსაც მოიცავს შეღღგების ანგარიში. ეს მეთოდიკა წარმოადღვენ შეფასების ხისტემას, რომელიც ხუთ კოეფიციენტზეა აგებული:

- K1 - BED : DC ;
- K2 - ფინანსური ხარჯები : DC ;
- K3 - კაპიტალდაზღვევები წლის მანძილზე : DC ;
- K4 - გრძელვადიანი ვალდებულებები : DC ;
- K5 - საღი ფულის სუფთა საღი : ბრუნვაზე ;

თითოეული მაჩვენებლის შეფასება 4 ქულის ფარგლებში ხდება, საერთო შედეგი ქაღალდით განისაზღვრება. საერთო შედეგს უმატება A, B, C, და D ლიტერები საკუთარი კაპიტალის საკმარისობის მიხედვით საკმარისობის შეფასება წარმოებს საკუთარი კაპიტალის და დაშატებული ღირებულების თანაფარდობის საფუძველზე. ამ მონაცემების თანაფარდობის ნორმა 20 % -ია. ქაღალდის უკმა და ლიტერი განსაზღვრავს კლიენტის კრედიტუნარიანობის დონეს. ითვალისწინებენ საფრანგეთის ბანკის კარტოთეკის მონაცემებსაც, ამ კარტოთეკს გააჩნია 4 განყოფილება. პირველში შემავალი საწარმოები, ბაღმასის აქტივის ხილიდიდან გამოძინარე, 10 ჯგუფად იყოფიან. ყოველ ჯგუფს განსაზღვრული ასო, ლიტერი ენიჭება A-დან K-მდე. მეორე განყოფილება საკრედიტო კოტირების განყოფილებას წარმოადგენს, რომელიც საწარმოთან ურთიერთობაში დასამუშაოებას გამოხატავს. ეს კოტირება საფინანსო - სიტუაციების შესწავლას და რეესტრბურობას უწყობს, აგრეთვე კაპიტალის და საწარმოების მუდობელთა შეფასებას, რომლებთანაც კლიენტებს მჭიდრო კომერციული კავშირი გააჩნიათ. საკრედიტო კოტირება საწარმოებს 7 ჯგუფად აყოფს. მათ 0-დან 6-მდე შიფრი ენიჭება. მესამე განყოფილება ახლენს საწარმოთა კლასიფიკაციას მათი გადახდისუნარიანობის მიხედვით. საფრანგეთის ბანკი გადახდევლობის ყველა შემთხვევა აფიქსირებს და ამის მიხედვით კომერციული ბანკების კლიენტებს სამ ჯგუფად აყოფს, რომლებსაც ენიჭებათ შიფრები: 7, 8 ან 9. შიფრი 7 ნიშნავს გადახდევლობას წლის მანძილზე, ფულადი საშუალებების რეალური სიმწვლეები არ არსებობს. შიფრი 8 ენიჭება დროებითი სიმწვლეების შერითობში, როცა ფულადი საშუალებების არსებობა სეროზულ სამშრომობას არ უქმნის საწარმოს კრედიტუნარიანობას. შიფრი 9 ნიშნავს, რომ საწარმოს გადახდისუნარიანობა ძალიან კომპრომეტირებულია.

კარტოთეკის მეორე განყოფილება ყველა კლიენტს ორ ჯგუფად ყოფს: საწარმოები თამასუქები, ფასიანი ქაღალდები, რომლებიც განადგებულა, ან არ არის განადგებული საფრანგეთის ბანკის მიერ საწარმოს ხელმოწერა აღიარებულია ან ხელმოწერის აღიარება შემდგომ ანგარიშგებათა განხილვა გადიდებულია).

კლიენტის კრედიტუნარიანობის შეფასების მეთოდოლოგიური კონსტრუქცია კლიენტის სასიამოვნო მიხედვით (მისი დარგობრივი ეფექტურობის და საკუთრების ფორმით) და სხვადასხვა ფორმების და ეკონომიკური მდგომარეობის, საფრანგეთში სამომხმარებლო კრედიტის გაცემისას კრედიტუნარიანობის შეფასება გამსხვავდება ზემოთ მოცემულ საწარმოთა კრედიტუნარიანობის შესწავლის მიდგომისაგან.

ამრიგად, განვითარებული სახარა ეკონომიკის ქვეყნებისათვის დამახასიათებელია კლიენტების და ბანკების მიხედვით, რთული და დიფერენცირებული კრედიტუნარიანობის შეფასების მეთოდოლოგია. ეს დიფერენციალური მონაცემულია კრედიტუნარიანობის შეფასების ერთიან პრინციპულ მიდგომასთან რამდენსაც ცენტრალური ბანკი არეგულირებს. კრედიტუნარიანობის მეთოდოლოგიის განსაზღვრა შეიძლება დაფუძნებული იყოს, როგორც საღის, ისე ანგარიშგებათა მაჩვენებლებზე, რომელშიც გათვალისწინებულია საწარმოების ანგარიშგებათა აგების თავისებურებები.

3. კომერციული ბანკების კლიენტების კრედიტუნარიანობის მარკენებლები საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პერიოდში

საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პერიოდში კრედიტუნარიანობის მარკენებლების შერჩევა ადრე საბრუნავი სახსრების ჩამოყალიბებულ სტრუქტურას და მათ წყაროს, ქვეყანაში არსებულ ანგარიშების განსაკუთრებულობებს, სამეურნეო ცხოვრებაში საკუთრების სხვადასხვა ფორმების დაწერვის დაწყებულ პროცესს უნდა ითვალისწინებდეს. ამის გარდა სასტატო პერიოდში მარკენებლების სისტემა რთული არ უნდა იყოს, რათა საკრედიტო სწარმოების კომპიუტერული ტექნიკით სუსტი აღჭურვილობის პირობებში საბაზრო ოპერაციების შრომატევადობა არ გაიზარდოს. მაგალითად, უგრეთში ბაზარზე გადახდისას კრედიტუნარიანობის შესაფასებლად სამი მარკენებული გამოიყენება. პილონეთში - მზა პროდუქციაზე მოთხოვნის არსებობა ბაზარზე. პილონეთის კომერციული ბანკის მუშაობის ეს თვისებურება აიხსნება არა მარტო წარმოების ზრდის დატყობით, არამედ სწარმოთა ანგარიშგების საუდიტორო შეფასების უქონლობით.

ბევრ დარგში საბრუნავი სახსრების განთავსების თვისებურება, სასაქონლო - მატერიალური ფასეულობის მარაგებში საბრუნავი სახსრების დიდი ნაწილის დახსნება, არატრადიციულ მიღვამას მოითხოვს ლიკვიდური სახსრების სტრუქტურის განსაზღვრისას, რომელიც K1-ის გამოანგარიშების დროს უნდა იქნეს გათვალისწინებული. თუ განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში, ლიკვიდურ სახსრებს რყეულობა, ფულადი სახსრები და დებიტორები (მოთხოვნები) მიეკუთვნება, მაშინ საბრუნავი სახსრების ორგანიზაციის და ფონდების განწილების ჩამოყალიბებული სისტემა ლიკვიდური სახსრების, მატერიალური გარიგების ცალკეულ ელემენტებზე მიეკუთვნების შესაძლებლობის საკითხს სჯობს.

ზემოთ აღნიშნულის გათვალისწინებით, სწარმოთა თანამედროვე ბაღანის საბრუნავი აქტივები მათი ლიკვიდობის დონის მიხედვით შეიძლება დაიყოს შემდეგნაირად:

ცხრილი 7

საბრუნავი აქტივების კლასიფიკაცია

ლიკვიდობის კლასი	სტრუქტურა
I - ფულადი სახსრები	სახსრები ბანკში ანგარიშსწორების და სხვა ანგარიშებზე, ნაღდი ფული საღარიში, აქციები, რომლებზედაც თუნდაც ერთი წლის მანძილზე გადახდილია დივიდენდი, პირველი კლასის თამასუქამკრეშთა თამასუქები
II - ადვილად გასანადგურებელი მოთხოვნები	გადატვირთული საქონელი, რომლის გადახდის ვალა ჯერ არ დაძვარა; დებიტორები; სწარმოებზე მათი სისტემიდან გატყეული მოკლევადიანი ზისიათის დროებითი ფინანსური დახმარება; მუშა-მოსამსახურეთა ხელფასების დაუღალიება
III - ადვილად სარეალიზაციო სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობათა მარაგები	სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობათა მარაგების ცალკეული სახეობანი, რომლებიც ბაზარზე მოთხოვნით სარგებლობდნენ და რომელთა რეალიზაციაც არ გამოიწვევს სწარმოთ პროცესის შეფერხებას (მზა პროდუქცია და საქონელი; მარაგები, რომლებიც წარმოების მოთხოვნებს აჭარბებს; საბატერო გარიგებები-სათვის გათვალისწინებული სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობები)

რელიზიციურ არ გამოიწვევს საწარმოო პრიციპის შეუფერხებას (შპს პროდუქტია და საქონელი; მარაგები, რომლებიც წარმოების მოთხოვნილებებს აკარბებს. საბარტერო გარიგებებისათვის გათვალისწინებული სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობები).

სასტარტო პერიოდში სხელწილი და საკუთარი წილის მფლობელების კრედიტორთაგან შესაფასებლად შემოთავაზებულა გამოცხადებული იქნეს სამი ფინანსური მაჩვენებელი, რომლებიც გასული წლის ბალანსების საშუალო საღისე მონაცემების საფუძველზე განგარიშებული: ლიკვიდობის კოეფიციენტი (KI) დაფარვის კოეფიციენტი (Kn) და საკუთარი საშუალებებით უზრუნველყოფის მაჩვენებელი (Wcc).

ლიკვიდობის კოეფიციენტი მესხხვლის მიერ სამეურნეო ბრუნვიდან ფულადი სახსრების ოპერატიულად გამონათვისუფლების და კაღის კაღღებუღებათა დაფარვის შესაძლებლობის შესაფასებლად არის განკუთვნილი:

$$KI = \frac{\text{ლიკვიდური სახსრები}}{\text{კაღიანი სახსრები კაღღებუღებები}}$$

ლიკვიდური სახსრების შემადგენლობას დარგობრივი თავისებურებები გააჩნია.

ცხროლი 8

ლიკვიდური სახსრების შემადგენლობა

დარგები	კლასი	ლიკვიდური სახსრები
		სტრუქტურა
მრეწველობა	I	სახსრები ანგარიშსწორების, დეპოზიტური და სხვა ანგარიშებზე ბანკში; სახსრები საღაროში; აქციები, რომლებზეც თუნდაც ერთი წლის მანძილზე გაიცა დივიდენდები; პირველი კლასის თამასუკგამცუმა თამასუკები
	II	გაღატირთული საქონელი, რომელთა განაღღების კაღა არ დამღგარა; ანგარიშსწორება დეპოზიტორებთან; საკუთარი სისტემის შუმა-მოსამსხურებებთან მოკლეკაღიანი ხასიათის ანგარიშსწორებები
	III	შპს პროდუქტია, რომელიღ ბაზარზე დიდი მოთხოვნით სარგებლობს ან რომელიც სხაღლი მიზმარების საქონელს წარმოაღღენს
კუქრობა	I	სახსრები ანგარიშსწორების, დეპოზიტური და სხვა ანგარიშებზე ბანკში; სახსრები საღაროში; აქციები, რომლებზეც თუნდაც ერთი წლის მანძილზე გაიცა დივიდენდები; პირველი კლასის თამასუკგამცუმა თამასუკები
	II	გაღატირთული საქონელი, რომელთა განაღღების კაღა არ დამღგარა; სხვა დეპოზიტორები; საკუთარი სისტემის საწარმოებთან მოკლეკაღიანი ხასიათის ურთიერთანგარიშსწორებებისა აქტივის კაღამეტება მასიღუ
	III	სასაქონლო მარაგები; ტარა

მომარაგება – გასაღების ორგანიზაცია	I	სახსრები ანგარიშსწორების, ლეიზიტურ და სხვა ანგარიშებზე ბანკში; სახსრები საღარიში; აქციები, რომლებზეც თუნდაც ერთი წლის მანძილზე გაიცა დივიდენდები; პირველი კლასის თამასუქამეტოთა თამასუქები
	II	გალატორთული საქონელი, რომელთა განადღების ვადა არ დამღვარა; სხვა დებიტორები; საკუთარი სისტემის საწარმოებთან მოკლევადიანი ხასიათის ურთოთრთნგარიშსწორებები
	III	სასაქონლი მარაგები; ტარა; ტრანზიტით გალატორთული საქონელი, რომლებზეც საანგარიშსწორებო საბუთები ბანკში ინკასოზე არაა წარდგენილი; გასაქირაფებელი საგნები
სასოფლი-სამეურნეო საწარმოები	I	სახსრები ანგარიშსწორების, ლეიზიტურ, საკლტო და სხვა ანგარიშებზე ბანკში; სახსრები საღარიში; აქციები, რომლებზეც თუნდაც ერთი წლის მანძილზე გაიცა დივიდენდები; პირველი კლასის თამასუქამეტოთა თამასუქები
	II	ანგარიშსწორება დამამზადებელ ორგანიზაციებთან; გალატორთული საქონელი, რომელზეც განადღების ვადა არ დამღვარა; დებიტორები;
	III	შუა პროდუქტთა ნატურალური გატემების გამოკლებით; საქონელი
საიჯარო სამშენებლო ორგანიზაციების	I	სახსრები ანგარიშსწორების, ლეიზიტურ და სხვა ანგარიშებზე ბანკში; სახსრები საღარიში; აქციები, რომლებზეც თუნდაც ერთი წლის მანძილზე გაიცა დივიდენდები; პირველი კლასის თამასუქამეტოთა თამასუქები
	II	გალატორთული საქონლის ნაშთი 95 %-ის ოდენობით; დებიტორული დავალიანება; უიმელო ვაღებისაგან გასუფთავებული

KI-ის გამონგარიშებისას გათვალისწინებული მოკლევადიანი სასესხო ვაღებუღებების შემადგენლობაში შეღის: მოკლევადიანი სესხებით დავალიანება, გრძელვადიანი სესხებით დავალიანება საანგარიშებო წელს დფარვის ნაწილში, კრედიტორული დავალიანება, ბიუჯეტის ეალის ჩათვლით, მუშა-მოსამსხურებების ზეღუასზე გარდამავალი დავალიანება.

დფარვის ეიეფიციენტი გამოიყენება კლიენტის დკრედიტების ზღვარის შესაფასებლად. თუ KII 1-ზე ნაკლებია, საჭიროა შეწყველს სესხის გატემა ან მოთხოვნილი იქნას საგარანტიო წერილი.

$$KI - \frac{I \text{ და } II \text{ კლასის ბღანსის დიკვიდური სახსრები} + \text{მიხედვით ყველა მატერიადურ ფასეულობათა მარაგების ნაშთები}}{\text{მოკლევადიანი ეალის ვაღებუღებები}}$$

საკურო ორგანიზაციების ბალანსი II განყოფილებას 90 %-ზე მეტი ნაშთები საქონლისა და ტარის ღირებულებაზე მოდის, რის გამოც K1 და K2 შირის მცირე განსხვავებაა. ამასთან დაკავშირებით დასახელებული კოფიციენტებიდან ერთ-ერთი შეიძლება იქნეს გამოყენებული.

საკუთარი საბრუნაო სახსრების ნორმატივების დაწესის, ისტორიულად შექმნილი პრობლემის გამო საკუთარი სახსრების უზრუნველყოფის მაჩვენებელი (Wcc) კრედიტუნარიანობის ძირითადი მაჩვენებლების რიცხვითა შეყვანილი. თუმცა ნორმატივები გაუქმებულა, პრობლემა სესხების დაბრუნების გარანტიის პირობიდან რჩება. რაც უფრო მეტა საკუთარი სახსრების ხიდილდ; მით უფრო მეტა კლიენტის შესაძლებლობა დროულად მოახდინოს ანგარიშსწორება თავისი სახესხი ედლებულებების მიხედვით.

$$Wcc = \frac{\text{ბალანსის მიხედვით ფაქტიურად არსებული საკუთარი საბრუნაო სახსრები}}{\text{მარაგებში, დანახარჯებში, ანგარიშებზე და ფულად ფორმადი საბრუნაო სახსრების საერთო ხიდილდ}}$$

სანგარიშსწორება და საბზო პერიოდების Wcc შედარებისას უნდა გაითვალისწინოთ, რომ საკუთარი საბრუნაო სახსრების ნორმატივის ცნება, რომელიც ადრე გამოიყენებოდა, მათ რეალურ ხიდილდებთან იდენტური არ იყო. ამ ნორმატივის ფორმირების ერთ-ერთი წყარო ბანკის მყარი ქაზივები და სესხები იყო. ამიტომ, ბალანსის მიხედვით ფაქტიურად არსებული საკუთარი საბრუნაო სახსრები გახული წლის მიხედვით Wcc-ის გაანგარიშებისას, საჭიროა დასახელებული წყაროებიდან გაეკლავთათ.

საკურო და კოოპერატიული საკუთრების ფორმებზე დაფუძნებული მცირე საწარმოო სტრუქტურების შექმნა ცდილებები გამოიწვია ამ სამეურნეო ქვეყანაყოფების საკუთარი სახსრების სტრუქტურაში, სამრეწველო საქმიანობის ორგანიზაციაში, საბრუნაო სახსრების განაწილებასა და ფულადი სახსრების სტრუქტურაში. ყოველივე ეს არ შეიძლება გათვალისწინებული არ იქნეს კრედიტუნარიანობის მეთოდის შემუშავების დროს.

მცირე სამრეწველო სტრუქტურების (კოოპერატივები, მცირე საწარმოები) კრედიტუნარიანობის შეფასების თავისებურებანი შემდეგი მდგომარეობა: 1. ბანკს დიდი რაოდენობის ახლად შექმნილ კოოპერატივებთან და მცირე საწარმოებთან აქვს საქმიანი ურთიერთობები. ეს საშუალება არ იძლევა, რომ მათი კრედიტუნარიანობის დონე ტრადიციული წესით შეფასდეს, კოოპერატივის გახული წლის საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობის ფაქტური მონაცემების საფუძველზე. ამის გამო, დაკრედიტების რისკის განსაზღვრისას, საჭიროა გავიჯნოთ - ახლად შექმნილი მცირე საწარმოო სტრუქტურები; - მოქმედი კოოპერატივები და მცირე საწარმოები.

2. მცირე სამრეწველო სტრუქტურების ფუნქციონირებისათვის მყარი მატერიალური ბაზის უქონლობა (წარმოების საშუალებების საბითუმო ვაჭრობა და ბაზრის სხვა ელემენტები) მოითხოვს განსაკუთრებულ მიდგომას მასალების მიწოდებასა და მზა პროდუქციის გასაღებაზე დადებული ზედმეტირეულებით, საწარმოს დაგეგმილი მოცულობის უზრუნველყოფის შეფასებისას.

3. კოოპერატივებისა და მცირე საწარმოების შედარებითი არა მყარი საწარმოო კავშირები პროდუქციის რეალიზაციიდან ამონაგების მიღების დროს მნიშვნელოვან რყევებს იწვევს, ეს კომერციული ბანკების მიერ სესხების გაცემისას მზარდ რისკს განსაზღვრავს, რადგან, წლის ნებისმიერ პერიოდში, საკრედიტო რეზერვების და საკრედიტო ანაბრების დაბალანსების პირობებში, საკრედიტო რეზერვების გამონათვისუფლების გარანტიაა საჭირო.

4. კოოპერატივები და მცირე საწარმოები ძირითადად გრძელვადიანი სესხებით სარგებლობენ. მათ იურიდიული და ეკონომიკური მდგომარეობის არამდგრადობის გამო, ბანკს შეუძლია პოთენციურ სანდო მდგომარეობაში შეაფასოს და სანდო მდგომარეობის დასაბუთების მიზნით, როგორც მოკლევადიან ისე გრძელვადიან სესხებზე კრედიტის დაბრუნება.

5. მცირე სამრეწველო სტრუქტურების კრედიტუნარიანობის გამოანგარიშების მეთოდის შესაფასებისას საჭიროა საბუნსლტრო აღრიცხვის ორგანიზაციის და მათი ანგარიშების თავისებურებების გათვალისწინება.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება შემოთავაზებულ იქნეს მცირე საწარმოო სტრუქტურების კრედიტუნარიანობის მარკეტინგულად შემდგენი სისტემა:

ცხრილი 9

ახლადშექმნილი მცირე საწარმოების და კოოპერატივების კრედიტუნარიანობის მარკეტინგული სისტემა.

მარკეტინგული	რაოდენობა	მნიშვნელობა	ოპტიმალური დონე
საკუთარი სახსრებით უზრუნველყოფა (Wcc)	საკუთარი სახსრები: საპაეო შენატონები და საკუთარი ძირითადი ფონდების ღირებულება, რომელიც კოოპერატივისთვის უხასყიდობადაა გადაკლებული	გამოთხოვილი სესხების სიდიდე	80-100% საწარმოო ხასიათის კოოპერატივების და მცირე საწარმოებისათვის
შელშეკრულებით მიწოდების უზრუნველყოფა (WD1)	წოდების და სხვა სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების ღირებულება, რომლებიც შელშეკრულებაში გათვალისწინებული წესით უნდა იქნეს მიწოდებული	წოდების და სხვა სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების და ნახარჯების ხარჯთაღრიცხვაში წლის მანძილზე	90-100% საწარმოო ხასიათის კოოპერატივების და მცირე საწარმოებისათვის
შელშეკრულებით საქონლის გასაღების უზრუნველყოფა (WD2)	პროდუქციის ღირებულება, რომლის რეალიზაცია, წლის განმავლობაში, შელშეკრულებით ხდება	წლის განმავლობაში დაგეგმილი რეალიზაციიდან (შემოსავალი) ამონაკები	90-100% საწარმოო ხასიათის კოოპერატივების და მცირე საწარმოებისათვის
წლის განმავლობაში დაგეგმილი შემოსავლის განაწილება (P)	კვარტლის შემოსავალზე საშუალო კვარტული გადახრები (Ox)	კვარტალში საშუალო შემოსავალი	30% ფარგლებში განაწილება შეიძლება ჩაითვალოს თანაბარ ზომიერ მარკეტინგულად

პირველი სამი მარკეტინგული სამრეწველო ხასიათის კოოპერატივებისათვის და მცირე საწარმოებისათვის, ხოლო მეოთხე - არასამრეწველო საწარმოებისათვის (საუქრო, საშუაშელო,

სპედიონი, საყოფაცხოვრებო მომსახურების საწარმოები და სხვა) ძირითად მაჩვენებლებს წარმოადგენენ.

ცხრილი 10

მოქმედი მცირე საწარმოების და კოოპერატივების კრედიტუნარსანობის მაჩვენებლები

მაჩვენებელი	პრიცხველი	მნიშვნელი
ლიკვიდობის კოეფიციენტი (Kl)	I და II კლასის ლიკვიდური სახსრები: ანგარიშსწორების ანგარიშზე და სლაროში ფულადი სახსრების ნაშთები; ფინანსურად მდგრადი თამახუკამკეუმების თამასუქები; ხაქციო საზოგადოებათა აქციები, რომლებზეც ლიკვიდულები გაიცემა; მუიდეულისა და მიმწროლებლის დაუდიანება, რომლებიც კ თუეს არ აღემატება	ყველა სასესხო ვადლებულებლის სილიდე; მოკლეუდიან და გრძელუდიან სესხებზე, გამოთხოვილი სესხის სილიდე, კოოპერატივის ან მცირე საწარმოს დაუდიანება მიმწროლებლებისა და მუიდეულების, ბიუჯეტის, მუშა-მონასმსხურების მიმართ
დაფარვის კოეფიციენტი (Kt)	I, II და III კლასის ლიკვიდური სახსრები: III კლასი - ნელდეულისა და სხვა მარაგების, სასქონლო-მატერიილური ფასეულობების, მზა პროდეუქციის, დაუესთაერებელი წარმოების, საკუთარი ძირითადი ფონლების ღირებულება, იჯარით გაეუმედი მუნობის საწყისის და ახალ ღირებულებებს შირის სხვაობა, თუ ამ სხვაობის დაბრუნება გათუდისწინებუღია საიჯარო ხელშეკრულებით	კოოპერატივის ან მცირე საწარმოს სასესხო ვადლებულებები
საკუთარი სახსრებით უზრუნველყოფის მაჩვენებელი (Wcc)	საკუთარი სახსრები: საჩაერე შენეტანები, სეუფონლების ნაშთები, გაუნწილებელი მოვება	ძირითადი და საბრუნავი სახსრების საერთო სილიდე
ხელშეკრულებით ნელდეულის მიწროლების უზრუნველყოფის მაჩვენებელი (WD1)	გამოიანგარიშება ფაქტიური მონაცემებით ახლადშეკმნილი საწარმოების WD1 და WD2-ის მსგაუსად	-
ხელშეკრულებით საქონლის გასაღების უზრუნველყოფის მაჩვენებელი (WD2)	გამოიანგარიშება ფაქტიური მონაცემებით ახლადშეკმნილი საწარმოების WD1 და WD2-ის მსგაუსად	-
შემოსავლის თანაბარი განწილების მაჩვენებელი (P)	გამოიანგარიშება ფაქტიური მონაცემებით ახლადშეკმნილი საწარმოების P მაჩვენებლის მსგაუსად	-

4. მსესხებლის კრედიტუნარიანობის კლასის განსაზღვრის მეთოდოლოგია

კლიენტის კრედიტუნარიანობის კლასის განსაზღვრის საფუძველს მაჩვენებელთა კრიტერიული ღირე და მისი რეიტინგი წარმოადგენს; ჩვენს ქვეყანაში, საბრუნაო სახსრების ორგანიზაციის თაოსნებურებანი მსოფლიო პრაქტიკაში მიღებული ლიკვიდობისა და დაფარვის კოეფიციენტების კრიტერიული ღირის პირდაპირი გამოყენების საშუალებას არ იძლევა. კომერციული ბანკების მშუაობის საწყის პერიოდში კრიტერიული ღირორების სკალის შექმნა შესაბამებელია კოეფიციენტების საშუალო სიდიდეს ევრდნობადეს, რომელიც ერთგვაროვანი საწარმოების (ერთი დარგის ან ქვედარგის) ფაქტორი მონაცემების მიხედვით არის გამოანგარიშებული.

საშუალო სიდიდეთა ღირის კოეფიციენტები და მაჩვენებლები, მსესხებლის II კლასზე მიკეთებების საფუძველია, ხოლო საშუალო სიდიდეების ზევით I კლასზე და საშუალო სიდიდეზე ქვევით - II კლასზე. მაგალითის სახით სახელმწიფო და მსხვილი საკციო საწარმოებისათვის შეიძლება შემდეგი მორელი მოვიყვანოთ.

ცხრილი II

დარგის დახახელება	K ₁			K _n			W _ც		
	I კლასი	II კლასი	III კლასი	I კლასი	II კლასი	III კლასი	I კლასი	II კლასი	III კლასი
I დარგის საწარმო	0,6 ზებ	0,6-0,4	0,4 ნაკლებ	1,5 ზებ	1,5-1,2	1,2-1,0	50% ზებ	50-30%	30% ნაკლებ
II დარგის საწარმო	0,4 ზებ	0,4-0,25	0,25 ნაკლებ	2,0 ზებ	2,0-1,5	1,5-1,0	35% ზებ	35-25%	25% ნაკლებ
III დარგის საწარმო	0,45 ზებ	0,45-0,2	0,2 ნაკლებ	1,8 ზებ	1,8-1,2	1,2-1,0	60% ზებ	60-45%	45% ნაკლებ

თითორელი მსესხებლისათვის რეიტინგი ან მაჩვენებლის მნიშვნელობა განისაზღვრება ეკონომისტის მიერ მოცემული კომერციული ბანკის პოლიტიკით, კლიენტების თაოსნებურებებით, ბაღანის ლიკვიდობით, სახესხო ბაზარზე არსებული მდგომარეობით. მაგალითად, მოკვედღანის რესურსების დიდი წილი, სესხების მიხედვით ვაღა - გადაცილებული დავაღანებები და მიმწოდებლების არგაღახეები, ლიკვიდობის კოეფიციენტის რიღს ამაღლებს, რომლის მიხედვითაც ფუღალი სახსრების ოპერატიულად გამოთაოსუფლების საქმეში საწარმოთა უნარის შეფასება ხდება. მუღმივი მარაგების დაკრედიტბაში ბანკის რესურსების ნახბა, საკოთარი სახსრების მოცეღობის შემცირება ამაღლებს საკოთარი სახსრებით უზრუნველყოფის რეიტინგის მაჩვენებელს. კრედიტის ეკონომიკური საზღვრების დარღვევა კლიენტების გადაკრედიტბა პირველ ადგილზე აყენებს კრედიტუნარიანობის შეფასებისას დაფარვის კოეფიციენტის დორეს.

კრედიტნარიანობის საერთო შეფასება ქელებით ხდება. ეს ქელები კრედიტნარიანობის კლასზე ყველა მაჩვენებლის რეიტინგის ჯამს წარმოადგენს. I კლასი მიენიჭება 100-150 ქელით, II კლასი - 151 - 200 ქელით, III კლასი - 251-300 ქელით.

ქელათა ჯამის განაზღვრის მაგალითი მოცემულია ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში.

ცხრილი 12

მაჩვენებლები	მაჩვენებლების რეიტინგი, %	1. ვარიანტი		2. ვარიანტი		3. ვარიანტი		4. ვარიანტი		5. ვარიანტი		6. ვარიანტი		
		კლასი	ქელები	კლასი	ქელები	კლასი	ქელები	კლასი	ქელები	კლასი	ქელები	მაჩვენებლების რეიტინგი, %	კლასი	ქელები
		K	40	I	40	II	80	III	40	III	120	I	40	20
K _ა	30	I	30	II	60	III	30	III	90	II	60	10	III	30
W _ც	30	I	30	II	60	III	30	III	60	III	90	70	II	140
სულ	X	I	100	II	200	III	100	III	270	III	190	X	II	230

კოეფიციენტებით და მაჩვენებლებით, რომელთა ყველა მნიშვნელობა I კლასს შეესაბამება ქელების რაოდენობა 100-ის ტოლია, II - კლასის - 200 და III კლასის 300 (1,2 და 3 ვარიანტები). ამიტომ განსრავდება, შეაღებული სიდიდის 100 (ე.ი. 100-150 ქელვად) მიახლოებული ქელებით I კლასის მინიჭება, 200 (ე.ი. 151-250 ქელებით) მიახლოებული ქელებით II კლასის მინიჭება და 300 (ე.ი. 251-300 ქელებით) მიახლოებული ქელებით III კლასის მინიჭება.

მე-4 ვარიანტში K1 და K_ა ფაქტორი მაჩვენებლები III კლასის მინიჭების საშუალებს იძლევა. ხოლო W_ც II კლასის, საერთო ჯამში მსესხებულს 270 ქელა აქვს, რაც III კლასს შეესაბამება.

მაჩვენებლების რეიტინგის შეცვლამ თითოეული მათგანის კლასის შენარჩუნებით, შეიძლება კრედიტნარიანობის საერთო კლასის შეცვლამდე მიგვიყვანოს. მაგ., მე-4 და მე-6 ვარიანტით K1, K_ა და W_ც ერთი და იგივე კლასი აქვთ, მაგრამ სხვადასხვა რეიტინგი ენიჭებათ. ამიტომ მე-4 ვარიანტით მსესხებულს III კლასი, ხოლო მე-6 ვარიანტით - II კლასი ენიჭება.

კომერციული ბანკის კრედიტის კრედიტნარიანობის შესაფასებლად რეკომენდებულია არა მარტო ძირითადი, არამედ დამატებითი მაჩვენებლების გამოყენება. მათ რიცხვში შეიძლება იყოს ისეთი მაჩვენებლები, რომლებიც ანგარიშსწორებებში მარაგების ან სახსრების ბრუნვას,

ლიკიდური აქტივების წილს საბრუნავი სახსრების საერთო თანხაში ან I კლასის შესაბამის ლიკიდურ აქტივებში და დავალიანებებში, განვიღო პერიოდში გადახდისუნარიანობის დონეს, ხაზარბოი პოტენციალს, ეფექტრობას, პარტნიორების (მაგ., დამკვეთის კრედიტუნარიანობას) შემოხაედიანობას, მომგებიანობას, მშენებლობის სემუელი ხანგრძლივობას, შემოსავლის თანხარად განწილებას ახსიათებენ.

მაჩვენებლების ერთი და იგივე დონე და ქვლები ჯამი სხვადასხვა ფაქტორების გავლენით მიიღწევა. მაგ., ნორმირებული აქტივების ხარჯზე ლიკიდური სახსრების საერთო ოდენობის გადიდება ყოველთვის არ ქნის სესხის დაბრუნების მყარ გარანტას. მუხ პარიდექციის ნაშთის ზრდა, რომელიც ფართო მომხმარებლის უქონლობით ან სტრანსპორტი სიმწელებით არის გამოწვეული, სესხის დროელი დაბრუნების გარანტიას არ იძლევა. K1 და K_n ზრდა შეიძლება სასესხო ვადლებულებების შემცირებით აიხსნას. მაგ., თუ წედეულის მწიროების ჩაშლის გამო, მოკვეადიანი სესხებით დავალიანებები შემცირდა, მაშინ კოეფიციენტის ზრდა არ უნდა იყოს შუასახელი, როგორც კლიენტის ფინანსური მდგომარეობის გამაგება. კომერციული ბანკის კლიენტის კრედიტუნარიანობის შუასახების აუცილებელი ელემენტია, იმ ფაქტორების ანალიზი, რომლებიც შესაბამისი კოეფიციენტების და მაჩვენებლების დონის ცვლილებას იწვევენ. ანალიზის ძირითადი მიმართულებების სახით შეიძლება გამოიყოს: - მთლიანობაში ლიკიდური სახსრების და მისი ელემენტების ლიკიდობის და დაფარვის კოეფიციენტებზე გავლენის ანალიზი; - ნორმირებული აქტივების გავლენით დაფარვის კოეფიციენტის ცვლილებების შუასახება; - სასესხო ვადლებულებათა სტრუქტურის ცვლილების, მისი ლიკიდობის და დაფარვის კოეფიციენტზე შუასახების შესწავლა: - იმ ფაქტორების ანალიზი, რომლებიც საკუთარი ხანსრებებით უზრუნველყოფის მაჩვენებლის ზრდას ან შემცირებას იწვევენ; - კლიენტის საკუთარი სახსრების სტრანსპორტის პოლიტიკიდან, საკუთარი სახსრებით უზრუნველყოფის მაჩვენებლის შუასახება.

კრედიტუნარიანობის კოეფიციენტების და მაჩვენებლების დონის ცვლილების ფაქტორების ანალიზი კრედიტუნარიანობის კლასის უფრო ზუსტად განსაზღვრის და მოცემული კლასისათვის პირობების დამუშავების სემუალებას იძლევა.

რეკომენდებული არ არის ბანკის კლიენტის კრედიტუნარიანობის კლასის გადიდება, ან მოცემული კლასის მიხედვით დაკრედიტების პირობების დაქმნა, მაშინ, როცა: ლიკიდობის კოეფიციენტი გაუმჯობესებულა, მხოლოდ დებიტორული დავალიანების ან მუხ პარიდექციის ნაშთის ხარჯზე; - დაფარვის კოეფიციენტი იზრდება სარეალიზაციო წედეულის ნაშთის და დაუმთავრებელი წარმოების, მუხ პარიდექციის ნაშთის ხარჯზე, რომლის გასაღება ზედშეკრულებით უზრუნველყოფილი არ არის; - ლიკიდური სახსრების სტრუქტურის გაუარესება; - ფაქტურად არსებული საკუთარი საბრუნავი სახსრების ოდენობა, რომელიც მათზე მუდმივ მინიმალურ მოთხოვნილებაზე ნაკლებია; - საბრუნავი სახსრების მუდმივი მინიმალური მოთხოვნა შეიძლება გამოითვალოს ნორმალური განწილების საფუძველზე; - მცირე სამრეწველო სტრუქტურების საკუთარი სახსრებით უზრუნველყოფის მაჩვენებლის ზრდა ხაზარბოს სარისკო საქმიანობასთან დაკავშირებული ფონდების ხარჯზე. - ბანკის ვადის ვადლებულებათა შემცირება დასაკრედიტებელი წედეულის მიწვილებლობის მიზეზით.

თ ა ვ ი IX

დაკრედიტების სისტემა და მისი თანამედროვე ფორმები

1. დაკრედიტების თანამედროვე სისტემის ზოგადი თვისებები

საწარმოებისა და მოსახლეობის დაკრედიტება საბანკო მომსახურების ტრადიციულ სახეობებს მიეკუთვნება. შემთხვევითი არ არის, რომ ბანკს საკრედიტო საწარმოს (დამწესებულებას, ინსტიტუტს) უწოდებენ ბანკის აქტივების უმეტესი ნაწილი ეკონომიკურად საკრედიტო ობიექტებს წარმოადგენს.

1991 წლის დასაწყისისათვის მოსკოვში განსაკუთრებული თითოეული კომერციული და კოოპერატიული ბანკის სახსრების 72 %-ზე მეტი სხვადასხვა სახის კრედიტებზე მოდიოდა. ამასთან, მათი შემოსავლის 85 % მიღებული იქნა გაცემული სესხებისათვის გადასხმდებლის სახით, რადგან ბანკები ერთდროულად "იღებენ" როგორც რეპრესებს, ასევე სესხებს, მოსკოვის 81 კომერციული და კოოპერატიული ბანკის ბარჯების სტრუქტურაში დეპოზიტებსა და ანბრებზე, აგრეთვე ბანკთაშორისო კრედიტზე სასესხო პროცენტების გადასახადების ბარჯებმა 88,9 % შეადგინა.

საბანკო კრედიტების კლასიფიკაცია საბანკო სესხებზე, რომლებიც გამოიწვევს მსესხებულისათვის გასაცემად, შეიძლება დაიყოს ბრავალგარი ნიშნით: უფრო ერთი, ვიდრე სესხს, როგორი ხასიათისა მქონებული. სესხის მიღებიდან გამოდინარე მხეხებულად გამოდინა: სახელმწიფო საწარმოები და ორგანიზაციები; კოოპერატივები; მოიჯარეები; ინდივიდუალური მეწარმეები; სხვა ბანკები; დანარჩენი მეურნეობები, ზღისუღუღების ორგანიზების მათგან (ადგილობრივი, საქალაქო და სხვა), ერთობლივი საწარმოები, საერთაშორისო გერთთანებასი და ორგანიზაციები.

სახელმწიფო საწარმოებისა და ორგანიზაციების სესხებმა ბანკთა გუგუთის მიხედვით 1991 წლის დასაწყისისათვის მთელი ბანკების სესხების 80 %-ზე მეტი შეადგინა. კოოპერატივებმა დაახლოებით 1/6 ნაწილი მიიღეს; მოსახლეობამ კი 1 %-ით ნაკლები. მოსახლეობაზე გაცემულ კრედიტებს სამომხმარებლო კრედიტებს უწოდებენ, რადგან იგი ფიზიკური პირის მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად - პირადი სარგებლობის ნივთების შეხასენად, სცხოვრებელი პირობების გასაუმჯობესებლად, დახმარე მეურნეობის მოსაწყობად გამოიყენება. თანამედროვე ფუნდამენტურ მეურნეობაში გარკვეული განვითარებას პოულობენ ბანკთაშორისო კრედიტები. ყოველ ბანკზე საშუალოდ მის მიერ განთავსებული სახსრების დაახლოებით 3 % მოდის; მთლიანად კი ქვეყნის კომერციულ და კოოპერატიულ ბანკებში მთელი საკრედიტო დახმარებათა 8 % ბანკთაშორისო კრედიტია. ვაღიანობის მიხედვით საბანკო კრედიტი იყოფა: მოკლევადიან, გრძელვადიან, საშუალო ვაღიან კრედიტად.

მოკლევადიანი სესხები - ეს ისეთი სესხებია, რომელთა გამოყენების ვაღა ერთ წელს არ აღემატება. ისინი გაიცემა სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობაზე, დანახარჯებზე, ფასეულობებზე ანგარიშსწორებაში, განაწილებით ოპერაციებზე.

გრძელვადიან სესხებს მიეკუთვნება ის კრედიტები, რომელთა ვაღა 3 წელს აქარებებს. ეს სესხები გამოიყენება ძირითადი ფონდების, საბრუნავი საშუალებების, ფინანსური აქტივების ფორმირებისათვის.

საშუალო ვადაში სესხები წარმოადგენს კრედიტებს, რომელთა გამოყენების ვადა 1-დან 3 წლამდეა. მოცემული სესხები გრძელვადიან კრედიტების ანალოგიურ პირობებში უსაცხურება.

საკრედიტო რაზმსა და თანამედროვე სტრუქტურაში ჰაბობს მოკლევადიან სესხებს. 1991 წლის დასაწყისისათვის კომერციული და კოოპერატიული ბანკების ანბრების საერთო თანხამ მოკლევადიან სესხებზე (ბანკთაშორისი კრედიტების გარდა) 82,3 % შეადგინა, გრძელვადიანსა და საშუალო ვადას კრედიტებს - 17,6 %. თანამედროვე ეტაპზე საკრედიტო რაზმსა და საერთო მოცულობაში მოკლევადიანი კრედიტების სიჭარბე დაკავშირებულია კომერციული ბანკების სახსრების განთავსებისთან მოკლე ვადას სხვებში, რაც გამოწვეულია ქვეყანაში ეკონომიკურ არასტაბილურობითა და მაღალი ინფლაციური პრიცესით. მთლიანობაში გრძელვადიანსა და მოკლევადიანს დაკრედიტებამ ქვეყანაში ვერ ჰყოფიერა განვითარება. ამჟამად, კომერციული და კოოპერატიული ბანკების დახლოებით 40 % გასცემს გრძელვადიან სესხებს.

დაკრედიტების თანამედროვე სისტემაზე გადასვლის თავისებურებებზე დაწესებულების, საწარმოების, მოხსნალების დაკრედიტების თანამედროვე სისტემა უკვე არ განსხვავდება იმ ღირებულებისაგან, რომელიც არც თუ ეს შორეულ წარსულისათვის იყო დამახასიათებელი. ის წარმოადგენს უფრო ღირსეულ სექტორს, რომლის დროსაც კლიენტს ბანკზე მიმავრებული კი არ არის, არამედ თავად ირჩევს საკრედიტო დაწესებულებას, რომლის მომსახურების გამოყენება უნდა, კლიენტს ასევე მინიჭებული აქვს უფლება გახსნას სახსრიანი ანგარიშები არა ერთ, არამედ რამდენიმე ბანკში. დაკრედიტების სექტორის ღირებულება, უფრო ადრე იყო კლიენტის შესაძლებლობებს, მათ შორის კრედიტის მიღებაში, რაც ბანკთაშორისი კონკურენციის განვითარებისათვის ქმნის პირობებს.

საერთოდ, ასეთ ჩამოყალიბებული დაკრედიტების სისტემა წარმოადგენს განსხვავებულ სისტემას, რომელშიც თანარსებობენ დაკრედიტების როგორც ძველი, ისე ახალი ფორმები. დაკრედიტების მოქმედი სისტემა წარმოადგენს გარდამავალ სისტემას, რომელიც შეიცავს როგორც ძველი სექტორის ნარჩენებს, ისე საბანკო ურთიერთობისათვის უფრო შესაფერის ახალ ელემენტებს. ასე მაგალითად, თანამედროვე პრაქტიკაში, ერთის მხრივ შეიძლება შევხვდეთ საწარმოებს, რომლებიც იყენებენ სესხებს დაკრედიტების ტრადიციული სახით. სესხებს ადრე დადგენილი სახელმწიფო ბანკის ინსტრუქციების შესაბამისი წესით აფორმებენ, მეორეს მხრივ, საწარმოების დიდი ნაწილი დაკრედიტების ღირებულებული სექტორით უკვე არ კმაყოფილდება. კომერციული ბანკები მათ სესხებს ახალი პირობებით, არ ტრადიციული ფორმით აძლევენ.

დაკრედიტების გარდამავალი სისტემა, არსებითად კვლავ აწარმოებს ვადამავალი პერიოდის ეკონომიკის მართვას ცენტრალიზაციიდან დეცენტრალიზაციისაკენ, საფუძველს უყრის მეწარმეების განვითარებას. როგორც მეურნეობაში, ისე საბანკო სფეროში. დაკრედიტების მექანიზმმა ახალი თვისებები შეიძინა, მაგრამ იგრანობა მისდამი თავსუკავება. ამ პრიცესის დამახინჯებულ ფაქტორად შეიძლება ჩაითვალოს ახალი ფორმების არ ცოდნა, ძველი ტრადიციული ფორმებისადმი ჯერ კიდევ არაკომერციული ბანკების მარადიული ერთგულება. ასევე მათი სუსტი ტექნიკური აღჭურვილობა, ეკონომიკური რისკის რეგულირებაში გამოცდილების უქონლობა, საერთოში კი, სახალხო მეურნეობაში მიმდინარე სუსტი კომერცია.

საწარმოების და რეგულირების დაკრედიტების გარდამავალი სექტორი, ანაზავს რა გარდამავალი პერიოდისათვის დამახასიათებელ წინააღმდეგობებს, მაინც ინარჩუნებს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან თვისებას: იგი აკვებდა დაკრედიტების უნიფიკირებული სექტორის პრინციპზე. როგორც ცნობილია, მრავალი წლის მანძილზე საბჭოთა პრაქტიკა აღიარებდა დაკრედიტების

სისტემის დარგობრივი თავისებურებათა მიხედვით მნიშვნელოვანი დიფერენციაციის აუცილებლობას. სახელმწიფო ბანკის მიერ დამუშავებული იყო ინსტრუქციები ცალკე სამრეწველო სწარმოების, საბჭოთა მეურნეობების, საკუპრო და მომარაგება-გასაღების ორგანიზაციების დაკრედიტებისათვის. ეს სისტემები თვისობრივად განსხვავდებოდნენ ერთმანეთისაგან, მაგრამ მოქმედი ინსტრუქციების განსხვავებულობის მიუხედავად სახალხო მეურნეობის მთელი რიგი დარგების დაკრედიტების პრინციპული სქემის დაახლოება თანდათან მოხდა. თუმცა დაკრედიტების ობიექტები, სასესხო ანგარიშების ფორმები, კრედიტების დაფარვის სისტემა ყველა განსხვავდება ერთმანეთისაგან, მაგრამ გენერალური ბაზი უნიფიცირებაზე საკმარის ხელშეწყობად გამოიყენება. ერთიანი მექანიზმის ჩარჩოებში დაიწყო დაკრედიტება ყველა სამრეწველო სწარმოებისა (გარდა აგრარულ-სამრეწველო კომპლექსის სწარმოებისა) ასევე ტრანსპორტის და კავშირგაბმულობის სწარმოების, დამამზადებელი ორგანიზაციების. გაქრა ინსტრუქცია არასეზონური სამრეწველო სწარმოების წილობრივ სავსებისზე დაკრედიტების; კომპიუტერობეზა და საბჭოთა მეურნეობეზა კრედიტების მიღება ერთიანი სქემით დაიწყო.

დაკრედიტების სისტემის უნიფიცირების საფუძველი გამსხვილებული ობიექტის დაკრედიტება გახდა. იგი ვერდნება განსაზღვრულ პრინციპულ დებულებებს.

1. უწინარეს ყოვლისა, დაკრედიტება დაკუმირებულა არა ობიექტების მრავალრიცხოვნობაზე, არამედ ობიექტების ერთობლიობაზე, რომელიც მოიცავს სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობებს, სწარმოი ხარჯებს, ასევე გადატვირთულ საქონელს. დაკრედიტების სქემის დაწერვის წყალობით, მხოლოდ მრეწველობაში, დაკრედიტების 14 ობიექტის ნაცვალად 3 ობიექტი დარჩა.

2. სწარმოი მოთხოვნილებების დახაკმაყოფილებლად სასაქონლო მატერიალურ ფასეულობათა მრავლებს დაგროვებისათვის და ხარჯების განსაზოცილებლად გამოიყენება არა მრავალრიცხოვანი სასესხო ანგარიშები, არამედ ერთი სასესხო ანგარიში.

3. კრედიტის გუგუერი სიდიდის სახით განისაზღვრება დაკრედიტების საზღვარი (ზღვრული თანხა) დაკრედიტება ზოცილებლად მატერიალური მრავლებს გუგუერი ნაშთებისა და სწარმოი ხარჯების ფარგლებში, ან მრავლებს ზღვრული დონის ნორმატივებით.

რასაკირველია, დაკრედიტების ერთიანი მიდგომის დაწერვა გამსხვილებული ობიექტის ბაზაზე დადებით პრიციპს წარმოადგენს. მიუხედავად ამისა, საბანკო რეფორმის მომდინარეობაში გადახრა მოხდა, რადგან ყველა სწარმოი (მრეწველობის ტრანსპორტის, კავშირგაბმულობის, დამამზადებელი ორგანიზაციების ძირითადად ნაწილია), დაიწყო დაკრედიტება ერთიანი სქემით - მხოლოდ გამსხვილებულ ობიექტებზე. შეიქმნა ისეთი მიდგომა, რიცა ყველა მსესხებელი სწარმოი ერთნაირ რუხ ფარაჯაში "საქონლი" აღმოჩნდნენ, თუმცა ამისი არავითარი აუცილებლობა არ იყო. რიგ სწარმოებს სჭირდებოდათ კრედიტი ერთ, კერძო ობიექტზე და არ ერთობლივ ან გამსხვილებულ ობიექტზე.

თანამედროვე პრაქტიკამ ეს ნუგატიური მომენტი მნიშვნელოვან წილად გადაიტანა. ჯერ ერთი, გამოჩნდა შესხები, რომლებიც გამოხატადნენ სამეურნეო ორგანიზაციების არა ერთობლივ, არამედ კერძო მოთხოვნებს; მეორე, იქ სადაც აუცილებელი იყო, შესარჩუნებული იქნა განსაზღვრული დარგობრივი თავისებურება. ამრიგად, შეიქმნა მრავალ ვარიანტიანი დაკრედიტების სისტემა, რიდედაც სწარმოები და ბანკები სარგებლობენ რა თავიანთი უფლებით, იყენებენ იმ ფორმას, რომელიც მათი პარით უფრო მოსახერხებელი და ხელსაყრელია, ამიტომ თანამედროვე სისტემაში წარმატებით თანარსებობენ როგორც კრედიტები გამსხვილებულ ობიექტზე, ისე მარტივ სასესხო ანგარიშზე, როგორც მუდმივი ბრუნვაში მყოფი მსესხებლის

კრედიტები, ისე ერთჯერადი კრედიტები, რომლებიც საგადასახადო ბრუნვაში დროებით გარდევას ფარავენ. საერთოდ შეიძლება ითქვას, რომ საწარმოების და ორგანიზაციების დაკრედიტების თანამედროვე მოდელი ადრე არსებული სქემისაგან მომგებიანად განსხვავდება.

დაკრედიტების თანამედროვე სისტემის ძირითადი საეკონომიკური ღებულებები.

1. დაკრედიტების სისტემა ბანკის, როგორც საწარმოს რესურსებს ეყრდნობა. თითქმის, ეს ბუნებრივი მდგომარეობაა, თუმცა ამისაგან განსხვავებით ადრე მოქმედი სქემა მხოლოდ ქვნიდა იმის ილუზიას, რომ საკრედიტო დაწესებულება მუშაობს მისთვის ზემოდან გამოყოფილი საკრედიტო რესურსებით. სინამდვილეში ყველა რესურსი, რომლებიც ბანკის ფილიალებში იყო აქტუალიზებული ცენტრალიზებულად გადაეცემადა სსრკ-ს სახსრების გამოყენებით, საიდანაც წარმოებდა მათი დამკვეთი ისევე ადგილებზე დაკრედიტების ღიბიტის სახით. ამ ღიბიტის ჩარჩოებში ზორციელდებოდა ამა თუ იმ რეგიონის კლიენტურის დაკრედიტება. ბანკის განყოფილებები არ იყვნენ დანიტრერესებულნი სახსრების შეგროვებით, რადგან მათი აქტივები პასივებზე არ იყო დამოკიდებული. დაკრედიტების თანამედროვე სისტემა აგებულია სხვა საფუძველზე: გაცემული კრედიტების მოცულობა მთლიანად არის დამოკიდებული მონიღედ სახსრებზე. ეს ეხება წარმოდგენილი კრედიტების მასშტაბებს, რაც ტოლია იმ მოკვების სიღიღისა, რომელიც საკრედიტო დაწესებულებებში რჩება.

2. შექმნილი საკრედიტო მექანიზმი თანდათან უფრო კომერციულ ხასიათს ატარებს, ამის გამო, ვაჭრობის, ეკონომიის მოტივები განსაკუთრებულ აზრს იძენენ. მნიშვნელოვანია, არა მარტო დაკრედიტება, ფულადი რესურსებითი საწარმოების დროებითი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება, რასაც ადვილად შეიძლება რეფინანსირებად სისტემის დროსაც, არამედ პრიორიტეტობაც, რომლებიც საკრედიტო დაწესებულების რენტაბელობის ამაღლების საფუძველს გააძლიერებს. სწორედ აქ უღიღდება კომერციის ის პრინციპი, რომელზეც ზემოდ მოთხოვნილებით "იაფად ვიყიდით - ძვირად გავყიდით".

ეს ეხება როგორც დეპონიტებს და კლიენტების კრედიტებს, ისე ბანკთაშორის კრედიტებს. მათი მოცულობა მხოლოდ მოსკოვის ბანკებში 1990 წელს გაიზარდა 1,5-ჯერ. ამიტომ მთელი რიგი კომერციული ბანკები არა მარტო ყიდულობენ, მოცუბულ კრედიტებს (რაც უფრო დამახასიათებელია მოსკოვის რეგიონისათვის), არამედ ერთდროულად ყიდის მათ სხვა ბანკებზე. სამართლიანობა მოითხოვს აღინიშნოს, რომ სახსრების ყიდვის შესაძლებლობა მთლიანად არ არის გამოყენებული. კომერციული ბანკების მუშაობის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ სახსრების მობილიზაციის შესაძლებლობები მათ მიერ სანახევროდ გამოიყენება. მიუხედავად ამისა, რესურსებით ვაჭრობის ფაქტი და მთლიანობაში დაკრედიტების სისტემაში "საკაპრო" აქტივები აუცილებლად უნდა დახასიათდეს, როგორც დადებითი მოკლე, რომლებიც უფრო შეესაბამება თითო ბანკის, როგორც კომერციული დაწესებულების არსს, ისე ეკონომიკის ბაზარზე გადასვლის პროცესს.

3. დაკრედიტების თანამედროვე სისტემის თავისებურება მდგომარეობს არა მარტო რესურსების სადმი დამოკიდებულებაში, არამედ ცენტრალური ბანკის მიერ დადგენილ ეკონომიკურ ნორმატივებში. უკრ კიდე 2-3 წლის წინ ერთ-ერთ ნორმატივს, რომელიც განსაზღვრავდა ბანკის მიერ კლიენტების დაკრედიტების საზღვრებს, წარმოადგენდა ზემოთ მოხსენიებული დაკრედიტების ღიბიტობა. კრედიტების მნიშვნელოვანი ნაწილი, ადგილობრივი ბანკების მიერ გაცემული, საერთოდ არ იყო დანიტრერესებული, (რიგი საბანკო სესხები, მათ შორის გაცემული მძიმე, მოხუცი და კუბის დაწესებულების, დამახდებულ ორგანიზაციებზე და ა.შ. კლიბიტოდ გაიცემადა) ცენტრალური ბანკის მიერ დადგენილი თანამედროვე ეკონომიკური ნორმატივები,

როგორც აღნიშნული იყო, რეკლამტირებას ახლენ მონიღელი სახსრების მაქსიმალურად დასაშვები მოცულობის, მინიმალური რეზერვის სიდიდის, გასაყმი კრედიტის ზღურულ თანხას, მათი გაყვების ვადების, საკრედიტო მექანიზმს უქვემდებარებენ კომერციული ბანკის ბალანსის ღიკვილობას.

4. დაკრედიტების თანამდროვე სისტემის მნიშვნელოვან თავისებურებას წარმოადგენს მისი სახელმეკრედიტო საფუძველი. დაკრედიტებასთან დაკავშირებული ყველა საკითხი წყდება უშუალოდ ბანკსა და მსესხებელს შორის. ხელშეკრულების თანახმად თითოეული მხარე განსაზღვრულ ვადებულდება კისრელობს. უფლებამოსილია გააკონტროლოს სახელმეკრედიტო პირობები. უნდა ითქვას, რომ საკრედიტო ხელშეკრულებები ადრეუ იღებოდა, მაგრამ მათი ეკონომიკური მნიშვნელობა სუსტად ჯიინდებოდა, მას შემდეგ, რაც გააჩნდა კომერციული სტიმულები და რიც ბანკაც და სწარმომა იგრამნეს კონტრაქტის გაწყვეტით მიყენებული ზარალი, საკრედიტო ხელშეკრულება გახდა ძალა, რომელიც ამგვრებს როგორც კრედიტორის, ისე მსესხებლის პასუხისმგებლობას.

5. დაკრედიტების დაგეწლი სისტემის არსებით მარეწებულს წარმოადგენს მისი გადასულა ობიექტის დაკრედიტებიდან სუბიექტის დაკრედიტებაზე, როგორც ცნობილია, ადრე მოქმედი დაკრედიტების სკემა უპირატესობას დაკრედიტების ობიექტს ანიჭებდა, როგორც წესი, სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობათა მარაგი, სწარმოი ზარეუბის არსებობა კლიენტს კრედიტის მიღების უფლებას აძლევდა სესხის დაბრუნების შესაძლებლობებს სპეციალური ანალიზი არ ტარდებოდა. მიანდლო, რომ კლიენტისათვის მთავარი იყო გვემის შესრულება, რომელიც თითქოსდა ავტომატურად აძლევდა სესხის დაბრუნების გარანტიას. ამასთან არ იყო გათვალისწინებული თუ საკეთარი სახსრების რა წილი იყო ჩადებული სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების დაგროვებაში. (პრაქტიკულად საწილი საკრედიტო სახსრების წილი მატერიალური მარაგების დაკრედიტებაში მცირდებოდა). უფრო დაკრედიტებული ანალიზი იმისა, თუ დაკრედიტების სუბიექტებს რაოდენად შესწევთ სესხის დაბრუნების უნარი მსესხებლის ბალანსის ღიკვილობის ზარისხის და დაკრედიტების ფორმის ამორეგვა, მსესხებელთან საკრედიტო ურთიერთობის დამყარების (მისი კრედიტუნარიანობის გათვალისწინების) მთლიანად გადაწყვეტა საკრედიტო ურთიერთობებში შესვლა მსესხებელთან ჩამოყალიბებული საკრედიტო მექანიზმის შესამწვე უპირატესობებს წარმოადგენს.

6. დაკრედიტების ახალი სისტემა ურდნობა ტრადიციულ, სეროთი და სპეციალურ პრინციპებს, მათ შორის ვადანობას და უზრუნველყოფას. ასევე, მხედველობაში მისაღება კრედიტის ფასიანი ხასიათი. ამასთან ამ პრინციპების შინაარსი მნიშვნელოვანდ შეიცვალა, ტრადიციულ, შეიცვალა ისეთ სურათი პრინციპი, როგორიცაა დაკრედიტების ღიფერესციულობა ცნობილია, რომ უკრ კიდევ რამდენიმე წლის წინ არსებობდა კარგად და ცულად მომუშავე სწარმოების კატეგორია, რომელთა დაკრედიტებისათვის გამოიყენებოდა ღიფერესციუბული რეჟიმი. სწარმოის შეფასების საფუძველს წარმოადგენდა მის მიერ ბირითადი საგვემო მაიფრეწებლების შესრულება. ამჟამად შექმნილი სისტემა, როგორც აღნიშნული იყო, ითვალისწინებს კლიენტის კრედიტუნარიანობას, კრედიტის დროულად დაბრუნებლობის რისკს ამცირებს. პირველად, რომ მსესხებლის გადახდისუნარიად გამოცხადების შემთხვევაში კომერციულ ბანკს უფლება აქვს დააყენოს ბანკო-კრედიტორის მონაწილეობით შექმნილი ადმინისტრაციის ოპერატიული სამართველობისათვის მისი გადაცემის საკითხი, ასევე მისი რეორგანიზაციისა და ღიკვიდაციის საკითხი.

ცვლილებები შევზო კრედიტის უზრუნველყოფის პრინციპსაც, იმ სესხებთან ურთიერთობებსაც, რომლებსაც არა აქვთ უშუალო მატერიალური უზრუნველყოფა (ასეთად

ჩათვლება სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობათა ზენორმატიული ანახლადურეული ნაშთი. გამოცლილბამ გეიიენა, რომ ასეთი მატერიალური უზრუნველყოფის არსებობა ჯერ კიდევ არ გვარწმუნებს იმაში, რომ სესხები ვალაჩე დაირუნდება. ერთია შეხედებელი ბრუნვადობის მატერიალური მარაგები, რომლებიც ძნელად ხალდება, სულ სხვა აღვილად ხარაფიზაციო აქტიუები, მთლიანად მსესხებლის ქონება. მატერიალურ მარაგებში კრედიტის უზრუნველყოფა, რიგ გეონომისტებს ხეფუძველს აძლედა გამოცენათ დასკენა, მასზე რომ კრედიტის ამგვარი უზრუნველყოფა არასაიშელოა, მაშინ როდესაც ეს კრედიტებს, რომლებიც სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობებში არ არიან უზრუნველყოფილი, (ისინი მარაგებში კი არა ბრუნება არიან) პარიქით, ყველაზე საიშელოა. რასაკვირველია, თანამედროვე პირობებში, როცა სასაქონლო ლეფიციტის ტრატლური ვახდა, ძნელდა ილამარაკო რეალიზაციის პარილმეზაზე, თუცა გარკვეული დროის შემდეგ ლეფიციტი აღმოთფხურება და საკონელა გამოჩნდება. ეს კი ნიშნავს, რომ ადგება მისი ვასალეის პრობლემა. ამიტომ არაუზრუნველყოფილი სესხები ისეთ გავებით როკორც ეს უჩინდელ პრაქტიკაში რასებობდა, აღარ იქნება ბანკის შესამჩნევი მულეარკების საბაბი. დაბრუნების პიზიციიდან ის სესხები აღმოჩნდებიან ნაკლებად საიშელონი, რომლებსაც არა აქვთ საკმარისი გარანტიები.

საწარმოების დაკრედიტების თანამედროვე სისტემის მაჩვენებელს ემსახურება სწორედ ასეთ ფორმებზე გადასვლა, რომლებიც უმეტესწილად საბანკო სესხების დაბრუნების გარანტიას იძლევიან კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის მხრივ, მსოფლიო პრაქტიკის პიზიციიდან უფრო საიშელოა ვირაქონობის უფლება (მათ შორის იპოთეკა, გირაუნობა, ფასთან ქალღლები ვარაო) თავდება და გარანტიები, მთლიანად დასწევის სიხტება. საკრედიტო შექანიზმი, რომელიც ირგავლად შეიცავს მოკლემულ ფორმებს, ბანკს ხაშუალებას აძლევს გაამაგროს თავისი დამოუკიდებლობა და ამით შეამციროს საკრედიტო რისკი.

ამრიგად, შეიძლება ვეიარაუდოთ, რომ მნიშვნელოვან წილად შეცვლილი დაკრედიტების სისტება ხაშუალებას იძლევა შეფასდეს იგი როკორც საბაზრო ურთიურთობებისა და ცენტრალურიდან დეცენტრალურიობამდე გადასვლის გეონომიკის მართვის მეთოდების მოდელი.

2. საწარმოების მოკლევადიანი დაკრედიტების პრინციპული სქემა.

დაკრედიტების მეთოდების ამორჩევის კრატერიუმები. დაკრედიტების მეთოდები დაკრედიტების შექანიზმის შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს. კრედიტის ბრუნვადობა განისაზღვრება, ჯერ - ერთი, ფასეულობათა შემოსულობათა ანდა ხარჯვით, რომელიც ხორციელდება წანახარჯთა დაფარვით, მიმდინარე გადასახდელებით, ე.ი. უშუალოდ წარმოების და მიმოქცევის პოცესით. მეორე, ის შეიძლება დაკავშირებული იყოს უზრუნველყოფის ნაშთის ცვლილებასთან (მაგალითად, დასაკრედიტებელი ფასეულობების ან დანახარჯების), რომელიც დასახელებული პრიცილის შედეგს წარმოადგენს. ამის შესაბამისად ანახევაებენ ბრუნვისა და ნაშთის მიხედვით დაკრედიტებას. აგრეთვე ბრუნვა-საღლოს მეთოდს. კრედიტის უკუ მოძარაობის, ეს თავისებურებანი დაკრედიტების მეთოდის ცალკეული ელემენტებით რეალიზდება. მათ მიეკუთვნება. სასესხო ანგარიშის სახე. კრედიტის გაცემის წესი, მისი დაფარვის ხაშუალეები დაკრედიტების არსიციების დასაცავად საბანკო კონტროლის ირგავნიზაცია.

გეონომიკის მართვის აღმინისტრაციულ - მბრძანებლური სისტემის პირობებში საკრედიტო შექანიზმში განმსაზღვრელ ელემენტს წარმოადგენდა პარდაპირი საბანკო კრედიტი, კრედიტის

მიზნობრივი გამოყენების პრინციპი და ლაკრედიტების ობიექტი, რომელიც საკეთარი და ნასესხები საშუალებების გამოყენების მკვეთრად ფიქსირებულ საზღვრებს ვერღობა.

სისტემის შემქმნელი ეს ელემენტები განსაზღვრავდნენ ლაკრედიტების მექანიზმის ორგანოზაციის ყველა რგოლს, ყრძოდ კი ლაკრედიტების მეთოდების ამორჩევის კრიტერიუმებს.

ლაკრედიტების ცალკეული მეთოდების გამოყენების სფერო დაკავშირებული იყო, უკრ ვრთო, კრედიტის მიზნობრივი გამოყენების პრინციპის განვითარებასთან, ამან გამოიწვია ყველა ხტადიის კრედიტის გაშუალებება და კრედიტების ობიექტების გამსხვილება. ბრუნვის მიხედვით ლაკრედიტების მეთოდის გამოყენება ყველა ობიექტის ან გამსხვილებული ობიექტის დავალანების ელემენტების ვრთთან სხესხო ანგარიშზე კონცენტრირების საშუალებას იძლეოდა. ასეთ მდგომარეობა იმით აიხსნებოდა, რომ ბრუნვის მიხედვით ლაკრედიტებისას ხესხების ავანსირება ფონდების წრებრუნვის დასაწყისში ხდება და თფარება მისი მთლიანად დამთავრების შემდეგ.

მეორე, ლაკრედიტების მეთოდის ამორჩევა დამოკიდებული იყო ბანკის მიერ დასაკრედიტებელი ობიექტის ხასიათზე. ლაკრედიტების განსაკრეტიებული პირობები - ხესხების მიზნობრივ გამოყენებაზე მკაცრი კონტროლის აუცილებლობა, უპირატესობას ანიჭებდა ნაშთის მიხედვით ლაკრედიტებას, რომელიც კომპენსაციის ხასიათს ატარებს, ხესხის გაყვანაზე წინასწარი კონტროლის განხორციელების საშუალებას იძლევა.

მესამე, ბრუნვის მიხედვით ლაკრედიტება დაკავშირებული იყო საკეთარი და ნასესხები საბრუნავი სახსრების გამოჯნის ისეთ პრინციპთან, როგორიც არის კრედიტის წილობრივი მონაწილეობა სასაქონლო - მატერიალური ფასეულობების ნაშთების ნორმატივების ფორმირებაში, ეს იმით აიხსნება, რომ წილობრივ საწყისებზე ლაკრედიტების მიზანს წარმოდგენდა საბრუნავი სახსრების ფონდების საერთო სახელმწიფოებრივი მასშტაბით მანერირება. მანერირება კი მსესხების ბრუნვაში მყოფი სახსრებისა და მათზე ფაქტობრივი, ყოველდღეობრად ცვალებადი მოთხოვნილების შესაბამისად ხორციელდებოდა. ბრუნვის მიხედვით ლაკრედიტებისას კრედიტის რეკლარების გაყვამ და დაფარვა წარმოებისა და ბრუნვის პროცესთან ერთად უზრუნველყოფდნენ დავალანების დონის სისტემატიურ ცვლილებას, მსესხების მოთხოვნის შესაბამისად. ამიტომ წილობრივ საწყისებზე საკეთარი და ნასესხები სახსრების ნორმატივის ფორმირებისას ბრუნვის მიხედვით ლაკრედიტება აუცილებლად გაითვალისწინებოდა.

მეოთხე, საგადასახადო ბრუნვის ინტენსივობის ზრდამ, მისი უწყვეტობის საერთო სახელმწიფოებრივი მასშტაბის ხელშეწყობამ და საფურნეო სისტემის ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური მეთოდის მართვამ დროებითი ფინანსური სიძნელების გამო მიმდინარე გადახდებისათვის სახსრების მოთხოვნების, კრედიტის ზარჯზე, ავტომატიური დაფარვაც გამოიწვია. საქმე იმაშია, რომ ინტენსიური საგადასახადო ბრუნვისას ხშირად შეინიშნება მომავალი გადასახადების მოცულობისა და შემოსული ფულადი სახსრების შეუსაბამობის შემთხვევები. ბრუნვის მიხედვით ლაკრედიტება, რომლის დროსაც ხესხების გაყვამ ხდება, სასწარიმსწორებო დოკუმენტების შემოსულის რაოდენობით უზრუნველყოფს საბრუნავი სახსრების მომოქცივის უწყვეტობას.

დასახელებულმა კრიტერიუმებმა ბრუნვის მიხედვით ლაკრედიტების გაფართოების ტენდენცია განსაზღვრეს. ამ მეთოდით გაყვებულმა ხესხებმა (საქციალური სასესხო და საყციალური სასწარიმსწორებო ანგარიშებიდან) 1966 წლის დასაწყისისათვის სახ. ბანკის მოკლევადიანი საკრედიტო ანაბრების საერთო სიდიდიდან 73,5 % შეადგინა, 1971 წ. - 89,3 %, 1976 წ. - 76,7, 1981 წ. - 59,6, 1985 წ. - 54,8 %.

დაკრედიტების ობიექტისა და საკრედიტო ურთიერთობების სერტიფიკატს (სერტიფიკატი) ვგამსხვილებთ, ასევე, საბანკო ურთიერთობებზე გადასვლა, მსესხებლის კრედიტუნარიანობას (საფუძველზე დაკრედიტების ორგანიზაციის მოთხოვნა). ასეთი მიღება ნიშნავს დაკრედიტაციას (მეკანიზმში ობიექტის ამორჩევიდან, საკრედიტო გარანტიების სუბიექტის შევსებაზე აქტივების გადატანას). მსესხებლის კრედიტუნარიანობა, დაკრედიტების მეკანიზმის სასტრატეგიულ ელემენტად გადმოიქცევა. იგი განსაზღვრავს დაკრედიტების ობიექტის ხანაობს, გამსხვილების და დაკრედიტების პირობებს და დაკრედიტების მეთოდის არჩევანს ე.ი. სასესიო ანგარიშის ხაზობას, სესხის გაცემის და დაფარვის წესს, კონტროლის შინაარსს, დავალიანების დონის რეგულირების საშუალებებს. დაკრედიტების მეკანიზმში აქცენტის ასეთი არევა შემდეგნაირად აისახება.

დაკრედიტების ობიექტების გამსხვილების პრიციპში, ერთეულიდან გაერთიანებულ ობიექტზე, საწარმოების დაკრედიტებიდან სპირეწული ობიექტების დაკრედიტებზე გადასვლა, შეზღუდვა საკრედიტო რესურსების დახანდების ობიექტის საბანკო კონტროლის რაოდენობით და ხარისხობით მახასიათებლებზე კონტროლი.

დაკრედიტების მეკანიზმის ახლებური აგების აუცილებლობას ადასტურებს აგრეთვე ბაზარზე გადასვლა და მასთან დაკავშირებული საბანკო საქმიანობის კომერციალიზაცია. საკრედიტო გარანტიების მონაწილეობის შორის პარტნიორული ურთიერთობები დაკრედიტების ობიექტის მობარტო კრედიტორის დიქტატს გამოიხატავს. ბანკოსთვის ყველაზე უფრო შერობულია, რისიანი საკრედიტო ოქერაციები არა მარტო საკრედიტო საწარმოს ეუკტურობას, არამედ კლიენტის კრედიტუნარიანობასაც მოითხოვენ.

კომერციული ბანკის ერთ-ერთი დიდშემოსავლიანი ოქერაცია არის ფაქტორინგი. ბანკის საკომისიოს ოდენობა საგადასხდელი მოთხოვნის ყიღვისას უნდა შეესაბამებოდეს გადამხდელის კრედიტუნარიანობას, რათა შერობილდეს ოქერაციის რისკი.

დაბოლოს, შეიძლება ფაქტორების მესამე კუთვნიტ გამოკვით, რიმდებოც მსესხებლის კრედიტუნარიანობის. საფუძველზე დაკრედიტების მეკანიზმის აგების აუცილებლობას განსაზღვრავს. ეს არის მტირე საწარმო სტრუქტურებთან (კოოქერაციუბის, მტირე საწარმოები, პიროუნებები, რომლებოც ინდივიდუალურ შრომით საქმიანობას ეწევიან, ერთობლივი საწარმოები და ა.შ.) საკრედიტო კავშირების განვითარება.

ასევე საჭიროა ზანგანული იქნეს, რომ მსესხებლის კრედიტუნარიანობა კომერციული ბანკის ბდანისსი დიკვიდობის შენარჩუნების მეთოდს წარბოადგენს.

ბრუნვის მიხედვით დაკრედიტება მისი ძველი ფორმით სესხის გაცემაში ავტომატიზმის მნიშვნელოვან ელემენტებს შეიცავდა, ამიტომ პირველი რაც ბაზარზე გადასვლას მოჰყვა, ეს იყო ბრუნვის მიხედვით დაკრედიტების ხფერის შემცილება. იგი შენარჩუნებული იქნა მხოლოდ საკუბრი და მობარაგება-გასაღების ორგანიზაციებთან ურთიერთობებში. დარგებისათვის გაცემაზე სესხების ხვედრიომა წონამ 1988 წლის დასაწყისისათვის მოკლევადიანი საკრედიტო რანსდების 28 % შეადგინა. სესხების მირითაღი საწილის გაცემა დაიწყო მობარგებულ ობიექტზე ბრუნვით - სადღის მეთოდის საფუძველზე. ეს მეთოდი წარბოადგენს გარდამავალ ფორმას, რომელსაც გაანისა ბრუნვის მიხედვით დაკრედიტებისა და სამოსის მიხედვით დაკრედიტების თვისებები. ამ მეთოდის ორგანიზაციის პარქტიკის მთავარ თვისებად გამოიკვთა კრედიტის გვიბური ზომით სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების დავალიანების შეზღუდვის დონის შემოღება. კომერციულმა ბანკებმა, დაკრედიტების მყარი დიმიტებით, ნაშთების მიხედვით დაკრედიტების ფართოდ გამოყენება დაიწვეს. საბანკო საქმიანობის კომერციალიზაციის

პირობებში კრედიტუნარიანობის კლასის მიხედვით დაკრედიტების მეთოდის ამორსევა მიჩანსწერნილია. ყველაზე უფრო შედეგითიანი დაკრედიტება პირველი კლასის მსესხებლისათვის არის რეკომენდირებული. მაგალითად, ასეთი მოდელი უყმდება იყოს ბრუნვის მიხედვით დაკრედიტება კონტოკორენტის ხაუუძველზე უხრუხუელოთვის შემოწმების გარეშე კრედიტის გვემიური სიდიდის განუსაზღვრულად გადამეტების უფლებით.

მეორე კლასის მსესხებლები ბრუნვის მიხედვით უფრო მკაცრი პირობების დაკრედიტდებიან. მაგალითად, თუ ერთობლივი ობიექტად, დაკრედიტება ხდება რომელიც მოსაკვს ფონდების წებბრუნვის ყველა სტადიას, მაძინ მისალიზია სპეციალური სასესხო ანგარიში რეალიზაციიდან ამონაგების მასზე ჩარიცხვით და კრედიტის გვემიური სიდიდის დავალიანების შეზღუდვით. მესამე კლასის მსესხებლების დაკრედიტების ძირითად ფორმას შეიძლება წარმოადგენდეს მიხრობრევა სესხები, რომლებიც მის ტექნიკურ გადართადება და ფინანსიური სიმტოციტის ზრდას, ასევე მიმდინარე სამრეწველო საქმიანობას უსრუხუელოდენ. ნაშთის მიხედვით მიზნობრივი დაკრედიტება გირათი და დასაკრედიტებელი ღონისძიებების ან ბანვის საკრედიტო ოპერაციების დასრულებით უნდა განმტოციდეს.

სასესხო ანგარიშების ფორმების მრავალფეროვნება და მათი ერთმანეთისაგან განსხვავება. დაკრედიტების მეთოდის ამორსევის ფაქტორების მრავალმხრივობა საბოლოოდ თავს იჩენს საბანკო კრედიტების გატემასა და დაბრუნებაში. თანამედროვე პირობებში კრედიტები შეიძლება გაიცეს მარტივი სასესხო ანგარიშით, სპეციალური სასესხო ანგარიშით, ცალკე სასესხო ანგარიშით და კონტოკორენტით. ამ ანგარიშების საერთო ნიშნის წარმოადგენს დავალიანების წარმოქმნისა და დაფარვის აღრიცხვა; ყოველი ახალი სესხის გატემა და მსესხებლის ხესხის თანხა ყოველთვის ფიქსირდება სასესხო ანგარიშის დეკრეტი, ხოლო დავალიანების დაფარვა გატარდება კრედიტში.

სასესხო ანგარიშებს შორის განსხვავება განისაზღვრება დაკრედიტების თავისებურებით ნაშთისა და ბრუნვის მიხედვით მარტივი სასესხო ანგარიშით დაკრედიტება, როგორც წესი, ნაშთის მიხედვით დაკრედიტებას წარმოადგენს. სპეციალურ სასესხო ანგარიშით და კონტოკორენტით დაკრედიტება ეს არის ბრუნვის მიხედვით დაკრედიტება. ცალკეული სასესხო ანგარიშით დაკრედიტებისას ბრუნვა—სასაღლოს მეთოდი გამოიყენება. ამ დროს ხაწარმის დაკრედიტების ორგანიზაციული და ტექნიკური მხარეები ერთნაირი არ არის.

მარტივი სასესხო ანგარიშებით ფულადი სახსრები გაიცემა ხაწარმოო დანახარების დასაფარავად და სასაქონლო—მატერიალურ ფასეულობების ფაქტურად დაგროვებულ მარაგების (ნაშთების) სხვა მიხედვით სხვა მდგომარეობა წარმოადგება სპეციალური სასესხო ანგარიშით დაკრედიტებისას. ამ სესხები გაიცემა მეშოსული საანგარიშო დოკუმენტების გდახდების გზით საქონლისა და მომსახურებისათვის. ორგანიზაციული მნიშვნელობით კი იქითკენ მიეყვართ, რომ მსესხებელმა, რომელსაც მარტივი სასესხო ანგარიში აქვს გახსნილი, კრედიტი მარაგების დაგროვების მიხედვით უნდა მოითხოვოს. თუ რა სიდიდისა იკება. კრედიტი ამას განსაზღვრისათვის ბანკში უნდა გაიგზავნოს მარეგებლები ზეწორმატული გადახდილი ნართების მიხედვით დაკრედიტებული სასაქონლო—მატერიალური ფასეულობების მესახებ შხოლოდ ასეთი მოსარეგებლის საფუძველზე ბანკს შეუძლია დაადგინოს სესხზე მოსარეგინდება, მატერიალური ფასეულობების ნაშთების სიდიდე, რომელიც დაკრედიტებას ექვემდებარება.

კრედიტის გაფორმება შედეგნაირად ხდება. დაუშვათ ბანკმა განსაზღვრა, რომ ხაწარმოზე უნდა გაიცეს 10 ათასი მანეთის კრედიტი. მაშინ ის მოცემულ თანხას სასესხო ანგარიშის დებეტზე და ანგარიშსწორების ანგარიშის კრედიტებზე.

110 ათ.მან.

110 ათ.მან.

შენიშნავთ, რომ მარტივი ხასესხო ანგარიშიდან კრედიტის გატემა, როგორც წესი, თან ახლავს მისი თანხის ჩარიცხვა ანგარიშსწორების ანგარიშზე. იმ ხარჯების საკომპენსაციოდ, რომლებიც მსესხებულმა უკვე მოახდინა თავისი რესურსების ხარჯზე. თუმცა, პრაქტიკაში გვხვდება მარტივი ხასესხო ანგარიშიდან კრედიტის გატემა, იმ საანგარიშსწორებო დოკუმენტების განადგობის წესით, რომლებიც დასაკრედიტებელ ფასიულობათა შემოწმობაზე მიუთითებენ. ამ შემთხვევაში კრედიტის გატემა იმ სქემის ანალოგიური ხდება, რომელიც სპეციალური ხასესხო ანგარიშით დაკრედიტებისათვის არის დამახასიათებელი.

სპეციალური და ცალკეული ხასესხო ანგარიშებით დაკრედიტებისას, ასევე კონტოკორენტი ხესხის ვაცემის მომენტში არ მოწმდება შესაბამისობაშია თუ არა კრედიტის მოცულობა დასაკრედიტებელი ხასესხო—მატერიალური ფასეულობებთან. ანაზღაურების სტალიაზე სავალდებულო არ არის ბანკში ხესხის მისაღებად განაცხადების წარდგენა. ასევე, არ არის საჭირო დასაკრედიტებელი საქონლის ნაშთების მონაცემთა წარდგენა. კრედიტის საგადასახდლო ხასიათის გამო (წარმოდგენის ფორმით) სპეციალური ხასესხო ანგარიში და კონტოკორენტი ხელს უწყობს დამატებითი ფულადი ხასესხოებით საწარმოს მოთხოვნების დროულად დაკმაყოფილებას.

კონსონიკური მხარის გარდა სპეციალური ხასესხო ანგარიშით დაკრედიტება ტექნიკური ნაშთებითაც ხასიათდება (მარტივით ხასესხო ანგარიშით ვაცემულ კრედიტებთან შედარებით). საჭირო არ არის ბანკში ვაღიანი ვალდებულებების წარდგენა კრედიტის მოცულობისა და შეთანხმებულ ვადაში დაფარვის შესახებ. რამდენიმე ვაღიანი ვალდებულებების ნაცვლად საწარმო ბანკის დანერგულებებისა ან ხასესხის ერთ საერთო ვალდებულებას, დაკრედიტების ყველა პირობისა და წესის შესრულების შესახებ.

ხასესხო ანგარიშების ზოგიერთი თავისებურება ელინდება მსესხებულთა ანგარიშსწორების ანგარიშებთან ურთიერთმოქმედებაში. მარტივი ხასესხო ანგარიშებიდან ვაცემული კრედიტის დაფარვა წარმოებს უმეტესად სამეურნეო ორგანიზაციის კაპიტლარე ან ანგარიშსწორების ანგარიშებთან ან ფულადი ხასესხების შესაბამისი ჩამოწერით. სხვაგვარად მიძღინარეობს ეს პროცესი სფეროთა ხასესხო ანგარიშებით დაკრედიტების გამოყენებისას. ხშირად ფულადი ხასესხები, ხასესხო დავალიანების დასაფარავად ანგარიშსწორების ანგარიშის გვერდის ავლით გამოიყენება. ზოგიერთ შემთხვევაში გამოიყენება დარეწების ისეთი საშუალებაც, საწარმოებში კრედიტი შეიძლება დაფარული იქნეს მსესხებლის ანგარიშსწორების ანგარიშიდან ფულადი ხასესხების სისტემატური და ექიზორული ჩამოწერის გზით.

ცალკეული ხასესხის სასესხო ანგარიშებისათვის დამახასიათებელი თავისებურებები დავახასიათოთ იმის მიხედვით, თუ ამა თუ იმ მსესხებელს ანგარიშზე ხესხისა რა ოდენობა გააჩნია. მაგალითად, საწარმოს იმდენი მარტივი ხასესხო ანგარიში შეიძლება შეიძლება აქონდეს, რამდენი დაკრედიტების ობიექტები გააჩნია, ხოლო სპეციალური ხასესხო ანგარიში და ცალკე ხასესხო ანგარიში ან კონტოკორენტი მხოლოდ ერთი. ჩვეულებრივ, საწარმოების უნაღლო ბრუნვის უმეტესი ნაწილი სპეციალურ ხასესხო ანგარიშზე კონსენტრირდება და აისახება მათ მიერ აღებული კრედიტებით, ბანკის საერთო დავალიანებაში.

ასევე არსებობს ზოგიერთი განსხვავება მარტივი და სპეციალური სასესხო ანგარიშების ჯგუფებს შორისაც. მარტივი სასესხო ანგარიშები შეიძლება ფორმების მიხედვით არ გავლენ ერთმანეთს. ასე მაგალითად, მიმდინარე გადასახადების სესხის მიღებისას, საწარმოს არ სჭირდება ბანკში განაცხადისა და წერილობითი შუამდგომლობის წარდგენა, იმის შესახებ, თუ რამდენად კონსერვირა კრედიტზე მოთხოვნა და უდიანო ვალდებულებები, საბანკო პრაქტიკაში ხშირად გამოიყენება სპეციალური სასესხო ანგარიშები, რომლებიც საბრუნავი საშუალებების რომელიმე ერთი ელემენტის წარმომადგენელი (მაგალითად, ნედლეული და ძირითადი მასალები) ემსახურება. ასეთ შემთხვევაში, სპეციალურ სასესხო ანგარიშზე გაითვალისწინება კრედიტები, რომლებიც განკუთვნილია სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობათა ზენრმატიულ მარაგების შესაქმნელად და მათი მუდმივი მარაგების ნაწილის ფორმირებისათვის. არსებითად განსხვავებულია ერთმანეთისაგან სპეციალური სასესხო ანგარიში და კონტოკორენტი.

საწარმოს ყველა საშერსო იპურაცია, რომელიც კონტოკორენტით არის დაკრედიტებული, თავს იყრის სასესხო ანგარიშზე, რომელიც ერთთან აქტიური - პასიური ანგარიშს წარმოადგენს (ამ შემთხვევაში, საწარმოს ანგარიშსწორების ანგარიში, როგორც დამოუკიდებელ პირადი ანგარიში იხურება) შესაბამისად, ბრუნვები კონტოკორენტზე უფრო ფართოა, ვიდრე სპეციალურ სასესხო ანგარიშით დაკრედიტებისას.

კრედიტის გაცემის ორგანიზაცია და მისი სიდიდის განსაზღვრა კრედიტის გაცემა შეიძლება განვიხილოთ არა მარტო სასესხო ანგარიშის ფორმით, არამედ კრედიტის მიმართულების პოზიციიდანაც. ჩვენ უკვე განვიხილეთ შემთხვევები, როცა კრედიტის თანხა ჩაირიცხება უშუალოდ მსესხებლის ანგარიშსწორების ანგარიშზე, საიდანაც ფულადი სახსრები მისი შეხედულებისამებრ იხარჯება. აგრეთვე პრეტენზიების დასაკმაყოფილებლად (მათ შორის საქონელსა და მომსახურებაზე) საანგარიშსწორებო დოკუმენტების გასანდვლად.

ამასთან საბანკო კრედიტები შეიძლება გაიცეს სხვა კრედიტების დასაფარავად. ახალი სესხები, მაგალითად, გამოიყენება: ა) უდიანო სესხების დასაფარავად, დაფარვის უდა განსაზღვრულ მომენტში დგება; ბ) უდაგადაცილებელი სესხების დასაფარავად; გ) იმ არაუზრუნველყოფილი კრედიტების დასაფარავად, რომლებიც უზრუნველყოფის შემოსწებით არის გამოყენებული. უკანასკნელ დრომდე, სესხის დაფარვისას მოქმედებდა განსაზღვრული რიგითობა, რომლის შესაბამისად ახალი სესხი თავდაპირველად არაუზრუნველყოფილი სესხის დაკლანების დასაფარავად მიიმართებოდა, შემდეგ კი - უდაგადაცილებელისა და მოცემული დღისათვის უდიანო დაკლანების დასაფარავად, ხოლო დარჩენილი თანხა ჩაირიცხებოდა ანგარიშსწორების ანგარიშზე.

მაგალითად, საწარმოს ერგებოდა კრედიტი 110 ათასი მანეთი. მსესხებლის ანგარიშსწორების ანგარიშზე პრეტენზიათა არ არსებობის პირობებში, ამ სესხის მთელი თანხა ჩაირიცხებოდა ანგარიშსწორების ანგარიშზე-თუმცა, ამ დღეს საწარმოს სხვა სახის საბანკო სესხზე აღმოაჩნდა არაუზრუნველყოფილი დავალიანება 20 ათასი მანეთი, ამასთან წარმოიშვა უდაგადაცილებული დავალიანება 40 ათასი მანეთის ოდენობით.

ამასთანვე პრაქტიკაში არის ისეთი მაგალითები, როცა დირექტიული რიგითობა არ წესდება და ბანკის მიერ კრედიტების დაფარვა მისი კლიენტის შეხედულებისამებრ ზირციელდება.

კრედიტის გაცემა შეიძლება მისი მოცულობის პოზიციიდანაც განვიხილოთ. აქ ასეთი უარიანტები არსებობს:

კრედიტი გაცივმა სრული თანხით (ჩაირიცხება კლიენტის ანგარიშზეზე, შემდეგ კი იხარჯება აუცილებლობის მიხედვით).

კრედიტის მიღების უფლება თანდათან რეალიზდება (დამატებითი უწყვეტი სავაჭრო მოთხოვნის წარმოშობის მიხედვით).

საწარმოს უფლება აქვს განსაზღვრული თანხის კრედიტზე, მაგრამ მის მატებაზე დაბრუნებით უარს ამბობს (მაგალითად რათა გადაიხადოს ხელშეკრულების პარიტეტის).

გაცემული კრედიტების მასშტაბები ბერძნულად ამოკიდებული იმ საწყის წესებსზე, რაშითაც ხელშეკრულებას ბანკი. ჩვეულებრივ პრაქტიკაში შედეგი წესები გამოიყენება:

1. კრედიტის სიდიდე საგადასახდელი ბრუნვისა და ფაქტორული გარდევების თანხით განისაზღვრება. ასეთი სიტუაცია იქნება იმ შემთხვევაში, თუ მოცემულ მომენტში საწარმოო გადასახადები საწარმოს განკარგულებაში არსებულ თავისუფალ ფულად სახსრებზე მეტი აღმოჩნდება. საგადასახდელი ბრუნვაში გარდევა შეიძლება იყოს საბრუნავი საშუალებების წრებრუნვაში ცვლილებათა შედეგიც, როგორც ცალკეული ობიექტის ბრუნვის მიხედვით (მაგალითად, ცალკე ხელშეკრულება ან საწყისი, დამხმარე მასალები ან შუა პრილექცია), ასევე ერთობლივ ობიექტის (ხელშეკრულების, საწყისის, შუა პრილექციის საწარმოო ხარჯების) და ბოლოს, ხესხები გაიცემა საგადასახდელი ბრუნვაში მისხმების, როგორც საბრუნავის, ისე ძირითადი სახსრების პერაფორმით გამოწვეული გარდევების გამო.

2. საბანკო კრედიტის პარამეტრები გაიანგარიშება საწარმოო გადახდების თანხის მიხედვით, როგორც წინა კვირისა და, სხვებით გაიცემა აქ 100 %-იანი გარდევების, დროებით ფინანსური სიმძლავრის მქონე კლიენტისადმი სწრაფი აღსანიშნავად.

3. რამდენადაც სხვა მდგომარეობა წარმოიქმნება მაშინ, როცა ბანკი აკრედიტებს რეალურად დაგროვებულ სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობებს. მოცემულ შემთხვევაში კრედიტის თანხა განისაზღვრება დაკრედიტებულ სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების ნაშთების შეხახვებ კლიენტის მიერ წარმოდგენილი მონაცემების საფუძველზე; კრედიტის ოდენობას წარმოადგენს მათ განადგებულ ნაშთებს (საწყობში, გზაში, გაუფორმებელი გადატვირთვების ჩათვლით საკრედიტო ფასეულობების საერთო ნაშთებიდან საწარმოს განკარგულებაში მყოფი წყაროების გამოკლებით, კერძოდ, საკრედიტო დაკლანხების სხვადასხვა სახეები და საკუთარი საბრუნავი სახსრები). კრედიტის გაცემისას სხვა სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობებზე შეუძლებელი ნორმატივიც გაითვალისწინება, აგრეთვე დაკრედიტების საერთო საზღვრები, რომლებიც მოცემული კლიენტის დაკრედიტების ლიმიტით რეგლამენტირებულია.

4. საწარმოს მიერ გაცემული დანახარჯების დაკრედიტებისას კრედიტის თანხას შეადგენს გეგმიურ პერიოდში გასაქვებისა და ანახლავრებული თანხების სხვაობა. მაგალითად:

(ათ. მან.)

გაცემული ხარჯები წლის დასაწყისიდან (იანვარ-ივლისი)	19,3
ჩარწერილია ხარჯები პარილექციის თვითღირებულებაზე წლის დასაწყისიდან	12,0
ფაქტორული სეზონური ხარჯები, რომლებიც პარილექციის გამოსაქვლიანობით არ იფარება	7,3
საწარმოს გეგმიური დანახარჯები, პარილექციის თვითღირებულების ჩამოწერის გამოკლებით	7,1
მიმწოდებლის დაკლანხება, რომელიც საწარმოო ხარჯებს მიეკუთვნება	0,1
საკუთარი საბრუნავი სახსრები	7,0
გეგმის ფარგლებში გადახდილი ხარჯები	0,2

კრედიტის უზრუნველსაყოფად მიღებული ღირებულება 10,2 ათ.მანეთი კრედიტის შედეგად 6,8 ათ.მან. (7,0 ათ. 0,2 ათ.) 10,2 ათ.მანეთი კრედიტის შედეგად 10,2 ათ.მანეთი (0,2 ათ.მანეთი) ღირებულებითი და სესხის ღირებულებების განსაზღვრის მიზნით კრედიტი შეიძლება გამოიყენოს 1,8 ათ.მანეთის ოდენობით.

5. კრედიტის მოთხოვნების დაკრედიტებისას კრედიტის სიღრმეს წარმოადგენს ის თანხა, რომელიც მიიღება სარეზერვო ფონდების შექმნის მიზნით კრედიტის გარეშე დასესხებისას. ღირებულება კრედიტის შედეგად 1,8 ათ.მანეთის სარეზერვო ფონდების შექმნის მიზნით კრედიტის გარეშე დასესხებისას 75 ათ.მანეთის ღირებულების 110 ათ.მან. ღირებულებით შეადგენს 75 ათ.მანეთის ღირებულების 110 ათ.მან. ღირებულებით ადრე აღებული კრედიტების 60 ათ.მან. ამ შემთხვევაში ბანკს შეუძლია კრედიტზე მისცეს სესხი (კრედიტის მიღების უფლების საზღვრებში - 40 ათ.მან.) ღირებულების 15 ათ.მანეთი (75 ათ. - 60 ათ.).

6. ყველაზე მეტად გავრცელებული კრედიტი, მაგალითად, მარკეტინგისაა, რომელიც გარეშე მიიღება სარეზერვო ფონდების შექმნის მიზნით. სარეზერვო ფონდების შექმნის მიზნით გარეშე მიიღება სარეზერვო ფონდების შექმნის მიზნით კრედიტის გარეშე დასესხებისას. ღირებულების 110 ათ.მან. ღირებულებით შეადგენს 75 ათ.მანეთის ღირებულების 110 ათ.მან. ღირებულებით ადრე აღებული კრედიტების 60 ათ.მან. ამ შემთხვევაში ბანკს შეუძლია კრედიტზე მისცეს სესხი (კრედიტის მიღების უფლების საზღვრებში - 40 ათ.მან.) ღირებულების 15 ათ.მანეთი (75 ათ. - 60 ათ.).

7. ყველაზე მეტად გავრცელებული კრედიტი, მაგალითად, მარკეტინგისაა, რომელიც გარეშე მიიღება სარეზერვო ფონდების შექმნის მიზნით. სარეზერვო ფონდების შექმნის მიზნით გარეშე მიიღება სარეზერვო ფონდების შექმნის მიზნით კრედიტის გარეშე დასესხებისას. ღირებულების 110 ათ.მან. ღირებულებით შეადგენს 75 ათ.მანეთის ღირებულების 110 ათ.მან. ღირებულებით ადრე აღებული კრედიტების 60 ათ.მან. ამ შემთხვევაში ბანკს შეუძლია კრედიტზე მისცეს სესხი (კრედიტის მიღების უფლების საზღვრებში - 40 ათ.მან.) ღირებულების 15 ათ.მანეთი (75 ათ. - 60 ათ.).

$$((110 \text{ ათ.მან.} + 10 \text{ ათ.მან.}) : (2400 \text{ ათ.მან.} + 30000 \text{ ათ.მან.})) \times 100 \text{ \%}$$

განვარაუდების საფუძველზე ბანკი კრედიტებს საანგარიშსწორებო თანხების ნაქონის 92 % -ს. თუ მათი წილი შეადგენს 100 ათ.მან. ეს ნიშნავს, რომ სარეზერვო ფონდის მიზნით სესხის 92 ათ.მანეთის ფარგლებში.

7. კრედიტის სიღრმეს განსაზღვრის უნივერსალური მეთოდი წარმოადგენს მსოფლიო საბანკო პრაქტიკაში მიღებული წესი, რომელიც სესხის ღირებულება არ სრული თანხით, არამედ განსაზღვრული ნაწილით გამოიყენება. (მოთხოვნილი კრედიტის სიღრმე არის (სესხის ღირებულება) * (კრედიტის სიღრმე) / (კრედიტის ღირებულება) * 100). კრედიტის ღირებულება კრედიტის ღირებულების 110 ათ.მან. ღირებულებით შეადგენს 75 ათ.მანეთის ღირებულების 110 ათ.მან. ღირებულებით ადრე აღებული კრედიტების 60 ათ.მან. ამ შემთხვევაში ბანკს შეუძლია კრედიტზე მისცეს სესხი (კრედიტის მიღების უფლების საზღვრებში - 40 ათ.მან.) ღირებულების 15 ათ.მანეთი (75 ათ. - 60 ათ.).

3. კონტოკორენტული კრედიტი და მოკლევადიანი დაკრედიტების სხვა ფორმები

საზოგადოებრივი ურთიერთობების დაკრედიტების ყველაზე უფრო დამახასიათებელი ფორმას, როგორც აღნიშნული იყო, პირველი კლასის მესხებლების კონტოკორენტული კრედიტი წარმოადგენს. ეს ნიშნავს იმას, რომ სწავლობის გაუმჯობესება მხოლოდ ერთადერთი ანგარიშიში. მხოლოდ შემთხვევაში ანგარიშსწორების ანგარიში იხერხება.

ყოველწლიურ კონტოკორენტის ისტორიიდან კონტოკორენტი თანამედროვე პრაქტიკის გამოკრება არ არის. მას იყენებდნენ უკვე კრედიტული კომერციული ბანკები. საკრედიტო დასაწყისში კონტოკორენტი გამოიყენებოდა ფასიანი ქაღალდების, საქონლის და თამბაქუბის გირაოსთან შეთანხმებით დამახასიათებლად, რომ ბალანსის ლიკვიდობის შესანარჩუნებლად კონტოკორენტულ კრედიტს ერთდროულად უნდა შეესაბამებოდეს ბანკის ბალანსის აქტივში არსებული ნაღდი ფული ან ფასეულობა, რომლებიც პირველი კლასის ლიკვიდურ აქტივებთან არის გათანაბრებული.

მიუხედავად კონტოკორენტული ანგარიშის მიზნობრივი დანიშნულებისა, მისი ფუნქციონირება დაფუძნებული იყო საერთო პრინციპებზე. უკვე ერთი, იდებოდა კონტოკორენტული ხელშეკრულება. ხშირად თვით ტერმინი "კონტოკორენტი" ხელშეკრულების მნიშვნელობით გამოიყენებოდა. მეორე, ხელშეკრულებაში აღინიშნებოდა სადღოს გამოყენების ვადა - "ანგარიშის დახურვა". მესამე, ვალდებულებები ცალკეულ გარიგებებზე წყდებოდა და იცვლებოდა ვალდებულებით სადღოს ანგარიშით (მოცემული პრინციპი არ ვრცელდებოდა თამბაქუზე. თუ თამბაქუი გარირტესტებული იყო, მაშინ ბანკს უფლება ჰქონდა თამბაქუის ვალუტა საწინააღმდეგარე კონტოკორენტული ანგარიშის დებეტზე).

ბანკსა და კლიენტს შორის დადებულ ხელშეკრულებაში გათვალისწინებული იყო კონტოკორენტული ანგარიშის გაფორმების ვადა. ხელშეკრულება განსაზღვრავდა საპროცენტო განაკვეთსაც. თანაც უბეტეს შემთხვევაში მისი ხილილე წესდებოდა ცენტრალური სახელმწიფო ბანკის განაღდების განაკვეთის დონის მიხედვით. განაკვეთი განსხვავდებოდა საღებუტო და საკრედიტო ოპერაციების მიხედვით. კომერციის კანონები მითხოვდნენ, რომ საკრედიტო ოპერაციებში საპროცენტო განაკვეთი უფრო დაბალი ყოფილიყო, ვიდრე საღებუტო ოპერაციებზე.

პროცენტის გარდა, კონტოკორენტის ოპერაციებთან ან საბანკო მომსახურებაზე საკომისიო ირიცხებოდა. გამოიყენებოდა საკომისიოს დარიცხვის რამდენიმე მეთოდი: 1) ყოველ ცალკეულ ოპერაციაზე, ბანკის რისკის დონის გათვალისწინებით; 2) ბრუნვის თანხიდან; 3) საღებუტო ხაღდის მატების თანხიდან; 4) საბრუნავი საკომისიოების ცალკეული ოპერაციების საკომისიოებთან შეთანხმებით.

კონტოკორენტი სსრკ-ს ბანკების პრაქტიკულ საქმიანობაში საკრედიტო რეფორმის გატარებაში და გატარების პერიოდში გამოიყენებოდა. სსრკ-ის სახბანკის 1929 წლის 12 ივნისის წესდებით ნებადართული იყო კონტოკორენტული ანგარიშიდან 6 თვეზე ვადის კრედიტის გატება. კრედიტი გაიცემოდა ფასიანი ქაღალდების, ძირფასი ლითონების, უცხოურ ვალუტის საქონლისა და სასაქონლო ღირებულებების გირაოს ქვეშ. დაკრედიტების ლიმიტი განისაზღვრებოდა პროცენტებში გირაოს ღირებულებასთან.

სსრ კავშირის ცაკ-ისა და სსს-ს 1930 წლის 23 ივნისის დადგენილებით "კონტოკორენტის ხელშეკრულების შესახებ" კონტოკორენტის ხელშეკრულების გაფორმების უფლება ჰქონდათ: ა)

საკრედიტო დაწესებულებებს, როგორც ერთმანეთთან, ისე მათ კლიენტებთან; ბ) განსაზღვრადობული სექტორის ორგანიზაციებს ერთმანეთთან და სხვა კონტრაგენტებთან გ) კერძო პირებს ერთმანეთთან.

საკრედიტო რეფორმის დასაწყისში კონტოკორენტო პრაქტიკულად გადაიქცა ბრუნვის მიხედვით დაკრედიტების ერთადერთ ფორმად. კონტოკორენტოთ ოპერაციები ღიბიტების საუბეჟელზე რეგულირდებოდა, რომლებიც ან მაქსიმალურ სადებეტო სადღოს ან მაქსიმალურ საკრედიტო სადღოს განსაზღვრავდნენ. ღიბიტებს ადგენდნენ კლიენტებს ფინანსური გეგმების საუბეჟელზე კონტოკორენტული ოპერაციების შედეგები განიხილბოდა კვარტალის მიხედვით. ბანკს უფლება ჰქონდა დაეღიანებუა უღიოდ ამოღო მუღილის ქონების რეღიზაციის ანგარიშიღიან.

კონტოკორენტოთ დაკრედიტების გამოყენება არც თუ ისე ღილი ხნის წინ დაიწყო. ცნობიღია, რომ 1966-1984 წ. კოღმუერნოღათა ერთი ნაწილის დაკრედიტება ზღებოდა ერთიანი აქტიური-ბასიური ანგარიშის მიხედვით, რომელიც ატარებდა საეცოადურ ანგარიშსწორების (მიბღინარე) ანგარიშის საზღვრიღებას. ამ ანგარიშიზე აისხებოდა კოღმუერნოღობის მთუღი საგაღასაზღვლო ბრუნეა, რომელიც დაკემიარებუღი იყო მის საწარმოო საქმიანობასთან, კონტოკორენტის მოცემული ტიპის თავისებურება იბამი მღვომარეობდა, რომ მისი ანგარიშიღიან ზღებოდა არა მარტო ტრადიციული ოპერაციები საქონელზე, მომსახურებაზე, გაღასღები ბიუჯეტებში, არამუღ კაბიტღლურ დაბანღებუა ანგარიშიზე სახსრების სახით გაღარიცხეა. კოღმუერნოღათა საწარმოო-საფინანსო გეგმის საუბეჟელზე განისაზღვრებოდა გასაცემი კრედიტის ღიბიტო და გეგმური სიღიღე. მიარვეღი, კვარტალისათვის ადგენდნენ ანგარიშსწორების ანგარიშიზე სადებეტო ბრუნვის საზღვრებს; მუორე - კვარტალის ბოღის კო დაღიანების მაქსიმალურ ღიონეს. კვარტალის განაღღობამი დაღიანება შეიბღება კრედიტის გეგმური ᦒღენობაზე მეტი ყოფიღიყო. ეს გაღასაქარბო თანბა კვარტლის ბოღის მიეკოთენებოდა ვაღაღადაციღებუღი სესხების ანგარიშს და იფარებოდა ანგარიშსწორების ანგარიშიღიან გაღასახაღების შემციარების გზით (ვღდაგაღაციღებუღი დაღიანების სადღოს მიხედვით მტიარღებოდა გაცემის ღიბიტები). დაკრედიტების ასეთი წესის ბირითაღი ნაღი იბამი მღვომარეობდა, რომ ბანკის რესურსების ზარღზე იფარებოდა მსესხებლის სამუერნეო-საფინანსო საქმიანობის ნაღიღიანებები, რაღგანაც კოღმუერნოღების უბეტესობა დაბღრენტებღერი და ზარაღიანი იყო.

მთღიანად კონტოკორენტო აღიქმბოდა, როგორც დაბზარების საზე, რომელიც უნდა გაეწიოს სესტ მუერნოღებს თუცა, მსოფღიო პრაქტიკამი დაკრედიტების ასეთი ფორმა მზოღოდ მიარვეღი კღასის მსესხებღებისათვის გამოიყენება. გამოყენებუღი დაკრედიტების სქემის ნაღი იბამი მღვომარეობდა, რომ იგი არ აწყობდა მბღღ რენტებღერი მუერნოღებს. საეცოადურ ანგარიშსწორების ანგარიშიზე ᦒოპერაციების მკოტი რეღღამენტაციო კრედიტზე გეგმური მოთხოვნიღებუღების შემციარების მიზნით არ აწყობდათ ფინანსურად მუარ კოღმუერნოღებს. მთღიანად დაკრედიტების მოცემული წესი არ თოღიღისწინებდა კოღმუერნოღების საკეთარი საბრუნეო სახსრების მღვომარეობას, რაც იწვეღდა დაკრედიტების ვაღიანობის პრიინციპის დაღრღვევას.

განკოთარებუღი საბაზრო გკონომიკის ქვეყნებში კონტოკორენტო, როგორც წესი, ყვეღაზე უფოო მსხვიღ ფორმებს ეხსენებათ, მიბღინარე საწარმოო საქმიანობისათვის. ინვესტიციის დაფინანსება ამ ანგარიშიღიან არ ზღება. დაკრედიტების ღიბიტო (საკრედიტო ზაზო) განისაზღვრება მსესხებლის საკეთარი კაბიტღლის სიღიღის გათვალისწინებოთ. მისი საქმიანობის მასშტებოთ და ბანკთან მტიყო კემიარებოთ. კონტოკორენტოთ დაკრედიტების წესი ღიფერენტირებუღა მსესხებლის ფინანსური მღვომარეობის შესახაშისად. მაგაღითად, მსხვიღი საწარმოები იღებენ

სესხს უზრუნველყოფის გარეშე, ზოლი წერილი ხანარმოები – ფასიანი ქაღალდების უზრუნველყოფით. ამასთან, პირველი კლასის მსესხებელს ბანკმა შეიძლება დაკრედიტების ღმოიტის მოკლევადიანი გაზრდის უფლება მისცეს დამატებითი ხელშეკრულების გაფორმების გარეშე. თუმცა ასეთი კრედიტის გაცემისთვის საკომისიოს გადახდევით.

იხე, როგორც რუსეთის კომერციული ბანკების პრაქტიკაში პროცენტები ერიცხებათ სდღოს გამოყენისას, ე.წ. ანგარიშის დახურვის დროს. კუთხილი კრედიტის გადასახდელი თხსხება კონტიკორენტის დებეტზე, ე.ი. ზრდის ბანკის მიმართ კლიენტის ვალს.

კომერციული ბანკები განვითარებული საბზრო ვკონომიკის ქვეყნებში, განსაკუთრებით ინგლისური, იყენებენ კრედიტის გაცემას ოვერდრაფტის ფორმით, რომელიც შეიძლება განთხილით როგორც კონტიკორენტის განსაკუთრებული ფორმა. ოვერდრაფტის დროს კლიენტს ანგარიშსწორების ანგარიშზე მოკლე პერიოდის განმავლობაში უფლება აქვს პიონდებს, კონტიკორენტისაგან განსხვავებით, დავალიანება. წარშობის საერთო პრინციპები სსრ კავშირისა და სხვა ქვეყნების პრაქტიკაში მისი გამოყენების გათვალისწინებით, აგრეთვე თანამედროვე პერიოდის თვისებურებების გათვალისწინებით ჩვენი აზრით, შეიძლება გამოყენებული იქნეს კონტიკორენტული კრედიტის შემდეგი მოდელი.

უწინარეს ყოვლისა, მნიშვნელოვანია, განესაზღვროთ კონტიკორენტით დაკრედიტების პირობები. ეს აუცილებელია გაკეთდეს კოეფიციენტებისა და მაჩვენებლების ანალიზის საუბქველზე, რომლებიც განგარიშებულვბა მსესხებლის კვარტალური და წლიური ანგარიშების მიხედვით და შემდეგ აესახოთ ისინი საკრედიტო ხელშეკრულებაში. პირობების სხხით ბანკს უფლება აქვს შემოიღოს კლიენტის მიმართ მოთხოვნილება და შეუკლოს ლიკოლური სხხსრების სტრუქტურა, უზრუნველყოფის საკუთარი საბრუნავი სხხსრების ზრდა, საბრუნავი სხხსრების და კრედიტის გვემური ბრუნვადობის დაცვა სასქინლო მატერიალური ფასეულობების მარაგების შემოკრება და ა.შ. ამ და სხვა პირობების შეუსრულებლობის შემთხვევაში კლიენტისთვის უფრო მეტად აქტუალურია სასქიის სხხით შემოღებულ იქნეს კონტიკორენტული დაკრედიტების უფრო მაკარი რეჟიმი, დაკრედიტების მეოლი.

კონტიკორენტული დაკრედიტება შეესაბამება ცდკუელი ანგარიშებიდან მოკლევადიან და გრძელვადიანი მიზნობრივი სესხების გაცემას. მიზნობრივი სესხების გაცემა და დფარვა კონტიკორენტულ ანგარიშთან მაკორესპოდირებელია.

კონტიკორენტით დაკრედიტების საუბქველს წარმოდგენს კრედიტის გვემური ხილიდუ. ის განისაზღვრება დაკრედიტების გამსხვილებული ობიექტის ბაზად და წარმოდგენს საბრუნავ სხხსრებზე მოთხოვნილებასა და მათზე არსებულ წყაროებს შორის სხვაობას. მოთხოვნა აიკება წარმოებელია ქტივების ნაშთებისაგან, გადატორთული საქონლისაგან, რომლის გადახდის ვადა უფრო არ დამდგარა და დებიტორული დავალიანებებისაგან. ეს სხვაობა გამოითვლება კლიენტის მიერ მთელი წლის განმავლობაში კვარტალური დყოფის, საბრუნავი სხხსრების ბალანსის საუბქველზე. ბალანსის შედგენისას ითვალისწინებენ საკრედიტო ხელშეკრულებაში ახსული კრედიტორების პირობებს, რომლებიც მიმართულია მსესხებლის კრედიტგარიანობის ასმაღლებლად. როგორც აღნიშნული იყო, აქტივების ნაშთების დაცვემოსას ყრადღება ექცევა ბანკის მოთხოვნას მათი ცდკუელ დეპონენტებს სიდიდის შემოკრებაზე, გადატორთულ საქონელზე და დებიტორული დავალიანებაზე. ხანგრძლივი გადაუხდელიობის დიკოლაციანზე, საკუთარი საბრუნავი სხხსრების სიდიდის ზრდაზე.

გვებრე კრედიტის სიდიდის გამოყენების რეჟიმი შეიძლება შეცვალოს კრედიტუნარიანობის და კრედიტის მოთხოვნის ხასიათის მაჩვენებლების ანალიზის შემდეგ. პირველი ვარიანტი გამოიყენება, როდესაც პრაქტიკულად შენიშვნები არ არის კრედიტუნარიანობის კოეფიციენტებზე. აქ კრედიტის გვებური სიდიდე მაკარად ზღვრავს დავალიანების დონეს და გამოიყენება მხოლოდ ამ დონის ცვლილებებზე დაკვირვებისათვის. სხვა შემთხვევებში, აგრეთვე ზედშეკრულების პირობების შეესრულებლობისას, როგორც სანქცია, გამოიყენება მეორე ვარიანტი, რომლის დროსაც ნებადართულია კრედიტის საგვებო ოდენობის გადაჭარბება, მხოლოდ განსაზღვრული პირობებით.

შეიძლება მონდეს ისე, რომ მომავალი წლისათვის დაიგვეგვოს საბრუნავი სახსრების წყაროების გარდამეტება მათ განთავსებაზე. ამ შემთხვევაში ბანკისათვის მიზანშეწონილია კლიენტს გაუწიოს რეკომენდაცია თავისუფალ სახსრების სტაბილური ნაშთის ვადიან დეპოზიტზე მონათავსებლად, ზოლო სესხის თანხებზე გაუთვალისწინებელი მოთხოვნილების წარმოქმნისას, ის დაკრედიტოს ოვერდრაფტის ფორმით. ამ შემთხვევაში, როგორც ცნობილია, შეიძლება ნებადართული იქნეს ანგარიშსწორების ანგარიშზე სადებეტო სადლო.

კონტროორენტით დაკრედიტების პრიცილსზე კონტროლი ბანკის კონტროლი ფუდალი კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფაზე შეიძლება განხორციელდეს სხვადასხვა გზებით და უწინარეს ყოვლისა, საბრუნავი სახსრების გვებური და ფაქტური ბალანსის შედარების მეშეობით ეს შესადარებელი ანალიზი კრედიტის კარტაღური ანგარიშების მონაცემის საუესკვლზე. იმ შემთხვევაში, თუ მსესხებელი არ ასრულებს პირველი კლასით დაკრედიტების პირობებს, ბანკი იღებს გადაწყვეტილებას მისი დაკრედიტების შემდგომ რეჟიმზე. კრძოდ, წყდებს საკითხი კრედიტის გვებური სიდიდის გადაჭარბების, სასესხო პერიოდის უფრო მაღალი დონის დაწესების, საანგარიშსწორებო დოკუმენტების, შემოსული ამონაკრების ფარგლებში, განადღების შესაძლებლობებზე.

კონტროლის მეორე ზერხია კონტროორენტის დავალიანების ყოველკარტაღური კონტროორენტის გვებურ ოდენობისაში შეპირისპირება. ეს ნიშნავს, რომ რიცვი აქტივებისა და ვადტორითული საქონლის ნაშთების დაგვეგვა ზორციელდება გასულ წლებში მათი საშუალო სიდიდის ბაზაზე (ასეთ პირობებში გაითვალისწინება წარმოების მოცულობის ტემპების ზრდაც). ამ მეთოდის დროს, უდრე მონდებს კრედიტის გვებური ოდენობის ფაქტორ დავალიანებასთან შედარება, შეიძლება მასში შევითანოთ განსაზღვრული კორექციები. საქმე იმაშია, რომ კრედიტორული დავალიანების და სხვა წყაროების დაგვეგვა განსხვავდება დიდი დამტებით დაგვეგვის უზესტობა ღრმადება გარდამავალ პერიოდში ბანკის არასტაბილურობით თუ კარტაღში საშუალოდ საკრედიტო დავალიანების ფაქტორი ოდენობა დაგვეგვიდ სიდედეზე უფრო მეტია, მაშინ ეს იმას ნიშნავს, რომ შესაძამის გადახრაზე მიზანშეწონილია შემცირდეს კრედიტის გვებური სიდიდეც. თუ შეინიშნება კე სურათი (საკრედიტო დავალიანების საშუალო სიდიდე მცირდება), მაშინ კრედიტის გვებური სიდიდე სჭირაა გაეზარდოს. კონტროორენტით დაკრედიტების შემდგომი რეჟიმი დამოკიდებული იქნება გადახრების მასტაბებზე თუ სესხებით, საშუალო კარტაღური, ფაქტური დავალიანება 20 %-ზე მეტად აღემატება გვებურ სიდიდეს, მაშინ შესაძლოა შემოღებულ იქნეს კრედიტის გვებური საზღვრები შიდა კარტაღში და კარტაღის ბოლის.

დაკრედიტების შენარჩუნების და კრძოდ, ვადიანობის კონტროლის მესამე საშუალებად შეიძლება რეკომენდებული იქნეს კრედიტის ფაქტორი და საგვებო ბრუნვის სიჩქარის ყოველკარტაღური შედარება. ამ სიჩქარის შენელებისას შემოიღებელია საჯარიმო დამატებაში ზედშეკრულებით გათვალისწინებულ პერიოდებზე.

სესხების ბრუნვის სიჩქარე გამოითვლება ფორმულით:

$$Cok - (Kop \times D) : Ok ,$$

სადაც **Kop** - ბანკის სესხებზე დავლიანების საშუალო ნაშთები;

Ok - ბრუნვა სესხების დაფარვის;

D - პერიოდში დღეთა რიცხვი.

ბრუნვის ხინჯარე ივეგება კვარტლისათვის.

$$Cok(გეგ.) - \frac{\text{კრედიტის გეგმური ოდენობა კვარტალზე}}{\text{დავლიანების დასაფარაველ გეგმური ბრუნვა კვარტალში}} \times \text{კვარტალში საშუაო დღეთა რაოდენობა}$$

კრედიტის გეგმური სიდიდე შეიძლება ავიღოთ საბრუნავი სახსრების გეგმური ბალანსიდან. სესხის დასაფარავი გეგმური ბრუნვა შედგება კვარტალში რეალიზაციის საგებო მოცულობისგან და სხვა გეგმური შემოსულობებისგან. როდესაც მსესხებელს გააჩნია ცალკეოი სასესხო ანგარიშები, რომლის მიხედვითაც დავლიანებები კონტოკორენტით იფარება, ფორმულის მრიცხველი იზრდება მიზნობრივ სესხების დავლიანების გეგმური დონით.

სესხების ფაქტიური ბრუნვადობის გეგმურისაგან გადახრა განისაზღვრება აბსოლუტური სიდიდით და პროცენტებში. პროცენტებში ეს გადახრა გამოიყენება პროცენტის ძირითად განაკვეთზე საჯარიმო დანამატის ან შეღავათიანი ფასდაკლების განსაზღვრისათვის. მაგალითის სახით შეიძლება მოვიყვანოთ საჯარიმო დანამატის და შეღავათიანი ფასდაკლების განაკვეთები სახელშეკრულებო პროცენტთან კონტოკორენტით სესხების ბრუნვადობის გათვალისწინებით.

ცხრილი 13

	ცვლილებები სესხის ბრუნვადობაში							
	შენელება				დაჩქარება			
	3-ზე მეტი	2-დან 3-მდე	1-დან 2-მდე	0-დან 1-მდე	0-დან 3-მდე	3-დან 5-მდე	5-დან 10-მდე	10-ზე მეტი
კონტოკორენტულ ანგარიშზე სესხების ფაქტიური ბრუნვადობის ცვლილება გეგმურთან შედარებით, %								
დანამატი ან ფასდაკლება ძირითადი სპროცენტო განაკვეთების პუნქტებში	4-5	3	2	1	0,5	1	2	3

მოდანობაში კრედიტზე გადასახდელები, რომელიც კონტოკორენტულია გაიცემა, შედგება საკრედიტო რესურსებზე საშუალო გადასახდელის, ბანკის დანახარჯებისა და რისკის დასაფარავი მოგების უაქმისაგან აგრეთვე სესხების ბრუნვადობის შენელებისათვის საჯარიმო დანახარჯების გადასახდელისაგან. კონტოკორენტულ ანგარიშზე სადებეტო საღლოს გადასახდელი, როგორც აღინიშნა, მსესხებლის სასარგებლოდ საკრედიტო საღლოზე ღარიცხული პროცენტზე შეტია. კონტოკორენტის ხესხზე პროცენტი აქტიური საკრედიტო ოპერაციების საპროცენტო განაკვეთებზე უფრო მაღალი უნდა იყოს იმის გამო, რომ დაკრედიტების ეს მეთილი უფრო სარისკო ხასიათისაა.

კონტოკორენტის დაგვიანების მატერიალური უზრუნველყოფის ყოველთვის შემოწმება მიზანშეწონილია შემოდებულ იქნეს როგორც სანქცია, თუ საბრუნავი საშუალებების გვეგური და ფაქტიური ბალანსის შედარებითი ანალიზისას პროგნოზირებულია შესეხებლის კრედიტუნარიანობის გაუარესება. ერთობლივი მატერიალური უზრუნველყოფის შემადგენლობაში რთვენ ნორმირებულ აქტივებსა და გაღატორთულ საქონელს.

საწარმოთა დაკრედიტება საკუალური სასესხო ანგარიშებით. კონტოკორენტული მოკუალისა კრედიტის გარდა საწარმოებსა კრედიტი შეიძლება მიიღონ საკუალური სასესხო ანგარიშებიდან კონტოკორენტულთან მათი მსგავსება უწინარეს ყოვლისა, მათი გამოხატება, რომ კლიენტს ვიდუა მხოლოდ ერთი საკუალური სასესხო ანგარიში. ისევე როგორც კონტოკორენტულ კრედიტზე, სესხის გაცემა საკუალური სასესხო ანგარიშიდან საქონლეების და მომსახურების ანხლავრების წესით გადახლით ხასიათს ატარებს. აქ არის ისეთი ცნება, როგორცა კრედიტის გვეგური სილიდე.

ამასთან, ერთმანეთისაგან არსებითად განსხვავდება საკესასესხო ანგარიშიდან და კონტოკორენტით დაკრედიტება. დაკრედიტების მანშტაბები საკუალურ სასესხო ანგარიშზე გაცილებით ვიწროა, ვიდრე კონტოკორენტით დაკრედიტებისას, რიგი ოპერაციები მასზე არ აისახება (კერძოდ, მოგებიდან გადასახდელები) განსხვავებულია სახსრების მოცულობაც, რომლებიც მომართულია კრედიტის ანახლავრებლად. შემთხვევითი არ არის, რომ საკუალური სასესხო ანგარიშიდან დაკრედიტებისას საწარმოს შემარჩუნებელი აქვს ანგარიშსწორების ანგარიში.

სახალხო მუერნეობის სხვადსხვა დარგის საკუალური სასესხო ანგარიშები, რომლებიც სამუერნეო ორგანიზაციის დაკრედიტებისას გამოიყენება, ასევე ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან. ნაწილობრივ ამ განსხვავებებზე ჩვენ ზემოდ შეეჩრდილი. აქ მხოლოდ დამატებით აღვნიშნავთ, რომ ისინი უფრო მეტად განისახლვრებიან დარგობრივი თავისებურებით, რის გამოც მათ დაკრედიტების სხვადსხვა ობიექტები გააჩნიათ. მრეწველობაში ესა უმეტესად მატერიალური მარაგები, დანახარჯები და გაღატორთული საქონელი. სოფლის მუერნეობაში - მშეცნარეობისა და მესხოველეობის ზარჯები, მატერიალური ფასეულობები. ვაქრობაში, მომარაგება-გახდელების ორგანიზაციებში - საქონელი ვაქრობაში. ამიტომ კრედიტის გვეგური სილიდის განგარიშება სხვანიარად გამოიყურება.

კრედიტზე გვეგური მოთხოვნა - ესა საწარმოს უფლება ისარგებლოს ბანკის ხესხებით განსხვავებული გვეგური მოცულობით. ესა დაკრედიტების ღიმიტის ნაირსახეობა, მაგრამ მისგან განსხვავებით კრედიტის გვეგური სილიდე ყოველთვის არ წარმოადგებს მყარად ფიქსირებულ სილიდეს: ხან და ხან ის შეიძლება აკამაღლოთ (ადრე მიღებული დებულებით ღვინდობდა, როგორც საწარმოების მომართ ვაქრედელებული შეღვათებით, რომლებსაც არ გააჩნდათ სასქონლი-მატერიალური ფასეულობების ზეგვეგური მარაგები და ხესხები ვადაგადიდებული დავალიანებები). კრედიტზე გვეგურ მოთხოვნილებებს ვეგვინებს ადრე გამოყენებული

დაკრედიტების საკონტროლო ციფრი. ამასთან კრედიტის გეგმური სიდიდე საკონტროლო ციფრისგანაც განსხვავდება. განსხვავება, ჯერ ერთი, იმაში მდგომარეობს, რომ საკონტროლო ციფრი დაკრედიტების ვალდებულების პრინციპის დაცვისას შეიძლება სისტემატურად იზრდებოდეს. ზრდის ხანგრძლივობა შეზღუდული არ არის. კრედიტის გეგმიური სიდიდე დასაშვებია გაიზარდოს მხოლოდ 1-3 თვის ვადაში. მხოლოდ რიგორც შედავით წარმოებათა განსაზღვრული წრისათვის (აქ და შემდგომი ჩვენ კომენტარს უკეთებთ იმ მდგომარეობას, რომელიც დადგენილი იყო სახანაის მიერ, მის ინსტრუქციებში სახალხო მურენობის ცალკეული დარგების წარმოებების დაკრედიტებისას და რომლებიც დღემდე ინარჩუნებენ თავიანთ მნიშვნელობას მხოლოდ, რიგორც ბანკის კლიენტების მოკლევადიანი დაკრედიტების ვარიანტებს).

მეორე განსხვავება იმასთან არის დაკავშირებული, რომ კრედიტის გეგმური სიდიდის გადიდება შეიძლება მხოლოდ სამი მიზეზით იყოს შესაძლებელი: 1. როდესაც ზეგეგმიური მარაგები დასახელებულად გაიზარდა და შეუმთავრებელია ღონისძიებები მათ შესამცირებლად; 2. როდესაც დამატებით კრედიტზე მოთხოვნა დაკავშირებულია გაღატაკებული საქონლის ზრდაზე, რომლის გადახდის ვადა ჯერ არ აღმდგარა; 3. როდესაც შემცირდა საკრედიტო დაფარება იმ სიდიდებთან შედარებით, რომლებიც ჩაღებული იყო კრედიტის გეგმიური მოთხოვნის ანგარიშში. ამ შემთხვევაში წარმოება წარმოიხივ კარგავს თავის მოთხოვნის დაფარვის წყაროს, საჭირო ხდება კრედიტის დამატებით, ზეგეგმიური მოთხოვნა.

საქციადურ სასესხო ანგარიშიდან კრედიტის გაცემისა და ანაზღაურების წესები ერთმანეთისაგან განსხვავდება. განსაზღვრული ნაირსახეობა გამოიყენებულა ბრუნვადობაში. ამასთან საქციადური სასესხო ანგარიშის ბრუნვა შემდეგნაირად გამოიყურება:

დ ე ბ ე ტ ი

სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების გადახდა, მათ შორის არა მარტო ძირითადი, საქმიანობიდან არამედ კაპიტალური რეზონტის ხელფასისთვის საჭიროსახსრების გაცემა. ბრუნვის გადასახადის გადასახდელთა გადარიცხვა. მოგებისა და ამორტიზაციების ხელდრითი წონის ხასხრების ჩარიცხვა ანგარიშსწორების ანგარიშზე.

კ რ ე დ ი ტ ი

პროდუქციის რეალიზაციიდან ამონაგების ჩარიცხვა.

რამდენადმე სხვაგვარი თითარება იქმნება ცალკეულ სასესხო ანგარიშზე:

ცალკეული სასესხო ანგარიში

დ ე ბ ე ტ ი

სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების ანაზღაურება ანგარიშსწორების ანგარიშზე სახსრების უქონლობისას..... ხელფასისთვის სახსრების გაცემა ანგარიშსწორების ანგარიშზე სახსრების უქონლობისას

კ რ ე დ ი ტ ი

კრედიტის ყოველდღიური ანაზღაურება საოპერაციო დღის დასასურველს, თავისუფალი სახსრების იმ ნაშთის ზარჯზე, რომელიც ანგარიშსწორების ანგარიშზე დარჩა ყველა პრეტენზიის გადახდის შემდეგ

ცალკეული სასესიო ანგარიში კრედიტის გაცემისას ბრუნვათა მსგავსების შემთხვევაში ხასიათდება არსებითი თავისებურებებით: 1) სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობათა ანაზღაურება და ხელფასის გაცემა წარმოებს მხოლოდ მაშინ, როცა საწარმოს არ ყოფნის სახსრები ანგარიშსწორების ანგარიშზე; 2) ბრუნვის გადასახადის გადახდა სასესიო ანგარიშიდან არ წარმოებს. სრულიად სხვაგვარი სურათი კრედიტის დაფარვის დროს, არა ამონაგები მიდის უშუალოდ სასესიო ანგარიშის კრედიტში, არამედ მხოლოდ ფულადი სახსრების ის თავისუფალი ნაშთი, რომელიც რჩება ანგარიშსწორების ანგარიშზე ყველა პრეტენზიის გასტუმრების შემდეგ. მთლიანობაში ამ ორ მეთოდს შორის განსხვავება შეიძლება შემდეგნაირად გამოვსახოთ.

ცხრილი 14

საწარმოების და ორგანიზაციების სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობებისა და დანახარჯების ცალკეული სასესიო და საკეციალური სასესიო ანგარიშზე დაკრედიტების პრაქტიკის შედარებითი დახასიათება

ცალკეული სასესიო ანგარიში

საკეციალური სასესიო ანგარიში

გადასახადების ხასიათის მიხედვით

საგადასახდელო დოკუმენტების ანაზღაურება ანგარიშსწორების ანგარიშზე თავისუფალი ფულადი სახსრების უქონლობისა .

საგადასახდელო დოკუმენტების ანაზღაურება ანგარიშსწორების ანგარიშზე ფულადი თანხების არსებობის მიუხედავად

შესრულებული ოპერაციების მოცულობის მიხედვით

კრედიტი აშუალებს მხოლოდ გადასახდელების ნაწილს, რომლებიც მსესხებლის საკუთარი რესურსებით უზრუნველყოფილი არ არის

კრედიტი აშუალებს სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობათა და დანახარჯების მთელ ბრუნვას

სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობათა და დანახარჯთა გადახდის ელემენტების მიხედვით

ხელფასი არ გაიცემა, მრეწველობაში მხოლოდ სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების ანაზღაურება ხდება

ნაწილობრივ ან მთლიანად წარმოებს ხელფასზე გადასახდელების ანაზღაურება.

გეგმური რეგულირების წესის მიხედვით

დაკრედიტება ხორციელდება კრედიტის გეგმური სიდიდის საზღვრებში (ც.რდა დამამზღებელი ორგანიზაციებისა)

დასაშვებია კრედიტის გეგმური სიდიდის გადაჭარბება (საკონტროლო ციფრებთან მიახლოებით, მაგრამ მისგან განსხვავებით 1-ლი რიცხვისათვის ყოველგვარი გადაჭარბება ანალიზს ექვემდებარება, გაუმართლებელ გადაჭარბების შემთხვევაში მისი მთლიანი ამოღება ხდება)

კრედიტის დაფარვის წესის მიხედვით

კრედიტი დაფარება თავისუფალი რესურსებით ანგარიშსწორების ანგარიშიდან (მაგალითად მრეწველობაში მოსალოდნელი გადასახდლებისას კრედიტი შეიძლება არც დაიფაროს); სოფლის მეურნეობაში პრილუქციის მოსეულიანობის გაღიღებისას, დანახარჯებთან შედარებით, კრედიტი იფარება ვაღიანი ვალდებულებების დაბრუნების კონკრეტული ვადების ჩვენებით

კრედიტი იფარება უშუალოდ ანგარიშსწორების ანგარიშზე პრილუქციის რეალიზაციიდან ამონაგების ჩარიცხვის გზით

ანგარიშსწორების ანგარიშთან კავშირების მიხედვით

კავშირი წარმოიშობება კრედიტის დაფარვისას სახსრები ჩაბოიწერება ანგარიშსწორების ანგარიშიდან

კავშირი თავს იჩენს კრედიტის გაცემისას (შემოსაქვების წაწილი ჩარიცხება ანგარიშსწორების ანგარიშზე)

სპეციალური სასესხო ანგარიშის ფორმათა მიხედვით, როგორც დამატარებელი ეტაბი, ბანკი აწარმოებს კრედიტის უზრუნველყოფის შემოწმებას. ასეთი შემოწმება წარმოებს ბანკის შეხედვლებით თვეში ერთჯერ, ან კვარტალში ერთჯერ. შემოწმება ტარდება ბალანსის მონაცემების, მატერიალური მარაგებისა და სწარმოი დანახარჯების მონაცემთა საფუძველზე.

მარტივი სასესხო ანგარიშიდან გაკეპული ცალკეული სესხები თუ დაკეპვებით, რომ სწარმის ხერს დაკრედიტება მარტივი სასესხო ანგარიშებიდან, ეს იმას ნიშნავს, რომ მას უნდა ჰქონდეს იმდენი სასესხო ანგარიში, რამდენიც დაკრედიტების ობიექტია. კრედიტებს ცალკეული ჯგუფის მიხედვით შეადგენენ სესხები, რომლებიც გაიკეპა სხვადასხვა სახის სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების დაგროვების გამო, ამა თუ იმ სამრეწველო დანახარჯების განხორციელებისას, სახსრების დანახარჯებში განყენებისას, მიმდინარე გადასახდლებისას და სხვა. თითოეული მათგანის ორგანიზაციულ-ეკონომიკური მხარის განზიდვას ალბათ აზრი არა აქვს. რადგან ჩვენ უკვე ავხსენით უფრო პრინციპული საკითხები - ხერთო მიდგომა და კრედიტის გაცემის და დაფარვის ვარიანტები, მიხი სიდიდის განზიდვრა და სესხების დაბრუნების უზრუნველყოფის თანამედროვე ფორმები.

ისღა დაგვარჩენია კიდევ ერთხელ გუჯვათ ხაზი, რომ თანამედროვე სისტემა უშეებს დაკრედიტების მრავალვარიანტობას, ყოველი კომერციული ბანკის და კლიენტის უფლება, ამირჩიოს თავისი სქემა, თეცა მერერს მხრივ, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ამორჩევა შეიძლება ატარებდეს თავისუფალ ხასიათს. ბანკის და კლიენტის ინტერესებში არის საგადასახდლო ბრუნვა ისეთმარად განაღიზოხ, რომ სასესხო ანგარიშის ფორმა მის ხასიათს სრულად ექსესხებდეს. მიხედვად ამისა, საქირია ცალკეულ კრედიტებზე მიკლედ შექმერდეთ.

თანამედროვე პრაქტიკაში, მარტივი სასესხო ანგარიშის ჩარჩოებში გამოიყენება ნლობის კრედიტები. ეს განსაკუთრებული კრედიტია. თავის დროზე (1967 წლის შემდეგ) ის გამოიყენებოდა როგორც მხოლოდ კარგად მოაუშავე დაწესებულებებზე გაცეპული კრედიტი. ფაქტიურად მოკეპული სესხი გამოდიოდა როგორც შედავათი, შემოღებული იმ სწარმოებისათვის, რომლებიც გეგმას ასრულებდნენ დაგროვებაზე, პრილუქციის რეალიზაციაზე და საკუთარ

საბრუნავ სახსრებს ინარჩუნებდნენ. კრედიტი გაიცემოდა კლიენტის წერილობით შეამდგომლობის საფუძველზე. მისი განცხადების (განსაკუთრებული საბანკო ფორმით) და სასწრაფო პაღდებულების საფუძველზე კლიენტის ცოდნის გათვალისწინებით, მიხლამი წლობის ხარისხით, თანამედროვე კომერციულ ბანკს შეუქლია შეცუაროს მისთვის ამ თუ იმ დოკუმენტის აუცილებლობა წლობით კრედიტი - ესა უნივერსალური კრედიტი. მას შეუქლია დაამყაროილოს წარმოებების უკიდურესად განსხვავებული მოთხოვნილებანი, რაც გამორწვეულია სასაქონლო-მატერიადური ფასეულობების დაგროვებით, ხელფასის გადასახდელად თავისუფალი ფუდალი სახსრების უქონლობით, ბიუჯეტში გადასახდელებით და ა.შ. მთლიანად მოცუული კრედიტი ამყაროილებს მსესხებლის მოთხოვნილებებს მიმდინარე გადასახდელებში, რომლებიც გამორწვეულია მისი მოკლევადიანი მოთხოვნებით. ასეთი კრედიტის ვალა - 60-90 დღემუა.

საბლანკო კრედიტი - ეს არის სასაქონლო-მატერიადურ ფასეულობებზე უბრუნველყოფის გარემუ და ფასიანი ქალდელებით გაცუული კრედიტი. საბლანკო კრედიტების უკუეს შეიქლება მიფაქოუნოთ წლობის კრედიტი (იმ შემთხვევებში, როდესაც მას არა აქვს უბრუნველყოფა), რადგან ის, როგორც სუფთა საბლანკო კრედიტიც, თანამედროვე პრაქტიკაში გაიცუმა მხოლოდ ისეთ კლიენტებზე, რომლებსაც ბანკებთან ხანგრძლივი საქმიანი ურთოეორობა აქვთ და რომლებიც მაღალ გლამხდედუნარიანად ითუვლიან.

მსოფლიო პრაქტიკაში არის კრედიტის ისეთი წაირსახეობაც, როგორცაა რევიდკურული კრედიტი - ესა ავტომატურად განახლებადი კრედიტი. მის ვასცუმად (დავლიანებით დადენილი დომიტის წარჩოებში და ანახლადურების ვადით) კრედიტორსა და მსესხებულს შორის დამატებით მოლაპარაკებები საქირო არ არის.

4. ბანკების რაკერაციები გრძელვადიან დაკრედიტებბაზე

საბზრო ეკონომიკის ქვეუნებია ბანკების აქტიური რაკერაციების ერთ-ერთ თანამედროვე ტენდენციას წარმოადგენს დაკრედიტების ვადების ვაგრძელება. გრძელვადიანი დაკრედიტება შეიცავს გრძელვადიანი დაბანდელების ბანკების შექმნის მეთოდებს, ამ დაბანდელების ვაცუმის რრგანიზაციის და სესხების ანახლადურებისათვის საქირო ვანყოფილებების სტრუქტურების, მეთოდებისა და ფორმების ვანუთარებას.

გრძელვადიანი დაკრედიტების რრგანიზაცია, ვანწილებითი ეკონომიკის პირობებში და კაპიტალურ დაბანდეებათ დაფინანსების საფონდო მეთოდი ეფუნებოდა ინვესტიური მიზნისათვის ფუდლის მიდების მოჩვენითობას. სამურნო საქმიანობის სუბიექტები სახელებიფო ბანკების სისტემაში კრედიტებს იღებდნენ გაფორმებული საპროექტო-ხარჯთაღრიცხვის დოკუმენტაციის ვეგმითა და ზოგიერთი სხვა დოკუმენტების მემუეობით დაფინანსების 5 და უფრო მეტი წლით, მათზე წლიური თანხის 0,5-დან 2 %-მდე გადახდით, რიცა ინფლაციის დონე 5-6 %-ია. კოლმურწეობებს და საბოთა მურწეობების ვადავადაცილებული ვადების რვეუდარული ჩამოაწერა ხდეზოდა. საავარაკო და საბნარო მშენებლობა მიმდინარეობდა იპოტეკური წესების, პრინციპების ვაუთვალისწინებლად. უფრო მეტიც, არასრულყოფილი საგირავნო სამართლისა და დაზდევის გამარტივებული სქემის პირობებშიც კი, რომლებიც მოიცავდნენ მოკლევადიანი დაკრედიტების სისტემას, არ იყო გათვალისწინებული გრძელვადიანი დაკრედიტების მექანიზმი.

სახსრო მეურნეობაზე გადასვლა, პრივატიზაციის განხორციელება, გრძელვადიანი დაკრედიტების სისტემის განვითარების იმედს იძლევა. სახსრო მეურნეობა ყველა კაპიტალდასარღებს არ იღებს. მას შეუძლია ამოიჩიოს თავისი საქმიანობის სფერო. თუმცა თანამედროვე გარემოში გრძელვადიანი დაკრედიტებისათვის სასიკეთო დრო უკიდურესად არაა. 1991 წელს გრძელვადიანი ხესხების გაცემის მოცულობა შემცირდა დაღეს უმეტეს კომერციულ ბანკების ბაზაზე, ბაღანსზე ერთსებოდა ადრე გაცემული ხესხების დაღვანსებებიდან მხოლოდ ნაშთი. კომერციული ბანკები უარს აძახებენ დაღვანსების წინანდეღ მიღვომებზე. საინვესტიციო საქმიანობის ორგანიზაციის ახალი სისტემა კი ხრედყოფილად უკრედიტება არის დამუცებული. რამდენადმე ნაქარვედ უქმღეს საკრედიტო დასარღებთა დაღვანსებისა და დაკრედიტების განყოფილებები.

ამასთანავე ბანკების ეკონომიკური საქმიანობა შეუძლებელია წარბოვიდგინოთ გრძელვადიანი დაკრედიტების ოპერაციების გარეშე. ცადკეული ბანკები და მათი განყოფილებები, რომლებიც გრძელვადიან ხესხებს იძლევიან იღებენ კომერციულ-ინოვაციურ, უნივერსალურ, ინვესტიციურ ფორმას, მათ შორის იპოტეზური ბანკებისაღ.

1988 წელს წარბიღმეუ ახალი ტიპის პირველი კომერციული ბანკები, რომელთა უმრავლესობა თავანთი საქმიანობის დასაწყისში ინოვაციურ საქმიანობას ანიჭებდა უპირატესობას.

1991 წლის 4 ნოემბერს სახელმწიფო-კომერციული მრეწველმეზნაკი რუსეთის ცენტრალურ ბანკში რეგისტრაციასში გატარდა როგორც საინვესტიციო კომერციულ სამრეწველო-სამშენებლო ბანკი (სკსსბ). ცენტრალურმა ბანკმა ახალ ბანკს უპროცენტო კრედიტი მისცა თავის სპეციალურდ შექმნილ საინვესტიციო ფონდიდან, საბიუჯეტო დაფინანსების უფლებდ მინიჭა. ამ ფონდის საწყისი სიდიდე 7 მლდ მანეთით განისაზღვრება. ბანკი იქმნება როგორც კოლდინგური კომპანია, ზოგიერთი ყოფილი მოკავშირე რესპუბლიკების ბანკების ბოზანილებით.

კომერციული ბანკის პრაქტიკული ინვესტიციური საქმიანობა შეზღუდულია. ჩვეულებრივად საინვესტიციო ხესხები გაიცემა ბანკების აქციონერებზე მოკლევადიანი ხესხების 1-2 წლამდე პრილონგირების (განვადების) მეოალით.

გრძელვადიანი კრედიტის ორგანიზაცია გულისხმობს კრედიტორების სუბიექტების და ობიექტების გამოყოფას, ხესხების გაცემის და ანაზღაურების წესს.

დაკრედიტების სუბიექტებად გამოდიან: სახელმწიფო დაწესებულებები, ერობლივი საწარმოები, მკირე საწარმოები და კოოპერატივები, ინდივიდუალური მსესხებულები.

კრედიტის გაცემის მნიშენელოვან ელემენტს წარბოადგენს დაკრედიტების ობიექტის განსაზღვრა. სახსრო სისტემის რეორგანიზაციის წინ იყო გრძელვადიანი დაკრედიტების 50-ზე მეტი ობიექტები, მათ შორის ახალი საწარმოების მშენებლობა, რეკონსტრუქცია და ტექნიკური გაღიარადება. მსოფლიო პრაქტიკაში გრძელვადიანი დაკრედიტების ერთ-ერთი ძირითად ობიექტებად გამოდის იპოთეკა. იპოთეკური კრედიტი გაიცემა უძრავი ქონების მიწის, სამრეწველო და საბინაო ნაგებობების გირაოს გარანტიით. დაკრედიტების ობიექტებიდან შეიძლება გამოვიყო ორი ძირითადი უკუთვი: - სამრეწველო ხესხები; - ხესხები საბოზმარებლო მიზნებისათვის.

საწარმოო კრედიტების გაცემის შედეგად ფული შედის და იღებს სამრეწველო კაპიტალურ დაზარღებში. ანეით ხესხების ახალ სახელ გველინება ინოვაციური კრედიტები ან ხესხები სიანხლის დაწერგვაზე. ინოვაციურობის დაკრედიტების ობიექტს წარბოადგენენ: კომპიუტერული ტექნიკა, საშუალო-ინოვაციურობა, ფართო მოზმარების საქონელი და სხვა.

სამრეწველო-კრედიტების გაცემის საკითხის გადაწყვეტისას ბანკმა უნდა გაანალიზოს დასაკრედიტებულ საწარმოს ეკონომიკური ზრდის პერსპექტივები, პრილოექციის რეალიზაციის

შესაძლებლობები და შემოსავლების მოსალოდნელი ზრდა, გადაწყვეტილება მიიღება განსაზღვრული რისკის ხარჯზე. ბანკი შეუძლია ისეთი ღონისძიებების დაკრედიტება, რომლებსაც გააჩნიათ ანაზღაურების რეალური უნარი და კრედიტის დაბრუნების რეალური წყაროები. დაკრედიტების ახალი წესი დაკავშირებულია თვით ბანკის ბრუნვასთან და არა ფულის დაბანდების უწყვეტური მიმართულებების გვერდით რეგანიზებასთან.

გრძელვადიანი დაკრედიტების სტრატეგიის არჩევის ინფორმაცია უნდა ანალიზდებოდეს დაკრედიტებისა და ინვესტიციების განყოფილებებში, დეპოზიტების განყოფილების მონაცემების საფუძველზე. საბანკო საქმიანობის სწორი მსჯელობის საფუძველს წარმოადგენს აქტიური ოპერაციების ვადების შეთანხმება ბანკის მახვილების ვადებთან. თუ ბანკი თავის სახსრებს მოკლე ვადებით იღებს, მას არ შეუძლია გასცეს გრძელვადიანი სესხები, თუნდაც ისინი ორმაგი ხილილით იყენებენ უზრუნველყოფილი.

კაპიტალბაზანდებებში ფულად სახსრების წყაროების განსაზღვრის ხაკითხი რთულ გეონომიურ, ხანდაზან კი სოციალურ-პოლიტიკურ საკითხსაც წარმოადგენს, ინვესტიციურ პროცესში გრძელვადიანი კრედიტები ფულადი სახსრების სხვა წყაროებთან კომბინაციამში ჩართულია კაპიტალურ დაბანდებებზე - საკუთარი და საბიუჯეტო სახსრებით, სახსრებით რომლებსაც მობილიზირებულება აქციების და ობლიგაციების გამოშვების შედეგად. განსხვავებით საბიუჯეტო სახსრებისაგან, საბანკო კრედიტი საშუალებას იძლევა ამაღლდეს საინვესტიციო ღონისძიებების უწყვეტობა და ზოგჯერ შეიძლება იყოს უფრო სწრაფი და მოსახერხებელი მეთოდი ფულადი სახსრების ხანგრძლივი ვადებით მობილიზაციის, ვიდრე აქციების გამოშვება და ობლიგაციების სესხების განსწილება. გრძელვადიანი კრედიტების გაცემის სიდიდე მსოფლიო საბანკო პრობლემში უკანასკნელ წლებში დამოკიდებულია დაწესებულებების თვითდაფინანსების შესაძლებლობებზე. საბჭოთა პრაქტიკაში ცნობილი წარმოების განვითარების ფონდი განსხვავებულ მნიშვნელობას იძენს. თვითდაფინანსების მაჩვენებლებთან სწორად გამოდის "კემ-ფლოუს" მაჩვენებელი, რაც ნიშნავს "საფინანსო ზედტეობას". ეს მაჩვენებელი სხვადასხვა მეთოდოლოგიაში არაერთგვაროვნად გამოითვლება. იგი ჩვეულებრივ ახასიათებს სუფთა მოგების თანხას, ჩამოწერებს და გაღარიცხვებს რეზერვებში და მოიცავს იმ სახსრებს, რომლებსაც წარმოება იყენებს ინვესტიციებისა და ვადების დასაფარავად. მოცემული მაჩვენებელი, შემოსავლის აბსოლუტური ხილილე, კარგად ახასიათებს დაწესებულების სამეურნეო-საფინანსო მდგომარეობას. თვითდაფინანსების მაჩვენებელი შეიძლება გამოეთვალათ შემდეგი სქემით: საბაზანო მოგება მინუს გადასახდელები, აღეს ამორტიზაცია, აღეს/მინუს ფულადი სახსრების გაღარიცხვა ფონდებში და ფონდებიდან მიღება. მინუს საკუთარი საბრუნავი სახსრების ნორმატივის ზრდის ხარჯზე კრედიტზე დაუდანიზების საშოთ.

ფრანგულ ბანკებში თვლიან, რომ გრძელვადიანი და მოკლევადიანი კრედიტების თანხა არ უნდა აღემატებოდეს თვითდაფინანსების 3-4 წლიურ შესაძლებლობას:

$$\frac{\text{საშუალოვადიანი} + \text{გრძელვადიანი კრედიტები}}{\text{"კემ-ფლოუ"}} = 300 - 400 \%$$

$$\frac{\text{გრძელვადიან და საშუალოვადიან კრედიტზე დაუდანიზება}}{\text{"კემ-ფლოუ"}} = 50 \%$$

სესხების დაბრუნების გარანტიის სისტემის გამო გრძელვადიანი საშრომებზე კრედიტების გაკუმისას რისკი მცირდება.

გრძელვადიან კრედიტებზე ვაღებულებების უზრუნველყოფის ერთ-ერთ საშუალებად შეიძლება მიიჩნეულ იქნას გირაო. კრედიტორს ამ შემთხვევაში უფლება აქვს შევადის მიერ გირაოთი უზრუნველყოფილი ვაღებულებების შეუსრულებლობის შემთხვევაში დაკმაყოფილდეს დაგირავებული ქონების ღირებულებით უპირატესად სხვა კრედიტორების მიმართ. გირაო ძალას ინარჩუნებს საკუთრების უფლების სხვა პირთან გადასვლისას. თანამედროვე პირობებში გასაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმის ცოდნა წარმოადგენს თუ არა ქონება გირაოს ბანკის სესხების მიხედვით. გირაოთი ვაცემული გრძელვადიანი კრედიტების ძირითადი სახეებია: მოძრავი ქონების გირაოს ქვეშ; უძრავი ქონების გირაოს ქვეშ.

სესხების მოძრავი ქონების გირაოთი ვაცემა ისტორიულად კომერციული ბანკების აქტიურ საღმარდო ოპერაციებს მიეკუთვნებოდა. იმის გამო, რომ საპროცენტო ქაღალდების საბანკო ფასი ნომინალურისაგან მუდმივად გაიხსნება, ბანკები, რომლებიც საღმარდო ოპერაციებს ეწევიან, აუცილებლად უნდა ზუსტად გამოთვალონ გირაოს ფასეულობით ვასკეპი სესხის სიღლიე, რათა დაბრუნების დროს გირაოს ღირებულება ვაცემულ თანხაზე დაბალი არ აღმოჩნდეს.

1990 წლის 14 ნოემბერს შემსახველი ბანკის მიერ მიღებული ფასიანი ქაღალდების გირაოს ქვეშ კრედიტების ვაცემის პირველი წესები ითვალისწინებდნენ კრედიტის და გირაოს შესახამის თანხებს. დაკუმვათ, რომ ვაცემული იქნა სესხი ფასიანი ქაღალდების ნომინალის 100 %-ის ოღენობით. თუ მაგალითად ფასიანი ქაღალდების ღირებულება 80 % დაკუმოდა, მაშინ ბანკს ღლიი დანაკარგები აქონდა. ამ შემთხვევაში კრედიტი უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს გირაოს შესახამისი წილით ასევე შესახლებულია მიღებულ იქნეს დაკრედიტების დამატებითი პირობები და სესხი ერთხამად კი არ ვაციეს, არამედ ნაწილ-ნაწილ კლიენტის მოთხოვნის მიხედვით. უძრავი ქონების გირაოს ქვეშ დაკრედიტება დაკუმირებულია იპოთეკურ კრედიტთან, კომერციული ბანკების იპოთეკურ საკრედიტო ოპერაციებში ვარიგება ფორმლება ვირაენობის სიგლით უძრავი ქონების ქვეშ. უძრავი ქონების ვირაენობის ფურკელი, რომელიც საიპოტეკო კრედიტის ძირითად უზრუნველყოფას წარმოადგენს, უნდა შეიცავდეს პუნქტებს, რომლებიც საერთო საკრედიტო ზედშეკრულებისათვის, ე.ი. სესხის თანხის და პროცენტის ვადაზდის ვაღებულებებს. დამატებითი პირობები ითვალისწინებს ვადასახადების ვადაზდის რეგულირებას, საკუთრების რემონტს და საკუთრების გამოყენებაზე ვაღებულებებს.

პრაქტიკულად ყველა ზენდლები შეიძლება წარმოვიღინოთ ვასვადების დასაფარავი სესხის სახით. იპოთეკით მსესხებელი ვაღებულება დაფაროს სესხის თანხა პროცენტებით, ყოველთვიურად შესატანი ვადასახადების სახით. მაგალითად, 20 წლის ვადაში დასაფარი იპოთეკა ყოველთვიურად 240 ვადასახადს ვარაუდობს. ყოველთვიური ვადაზდები შეიძლება იყოს მუღმივი, შეიძლება ვაიზარდოს, რაც მათი სიღლიდის ინფლაციის დონესთან კორექტირების საშუალებას იძლევა.

საიპოთეკო კრედიტის საერთო პირინციპები სხვადასხვა მიმართულებით რვაღიზდება: - მკვალესთან ქონების დატოვება საკუთრების უფლების მუზღვლით; - სესხის სიღლიდის ვასახზღურა ვირაოს წილის სახით; - ერთი და იგივე ქონების ვირაოს ქვეშ დამატებითი საიპოთეკო სესხის მიღება; - დაზღვევის ვათვალისწინებით სესხების ვაცემა; - დაკუმლიანების ვადაზე დაუფარავობის გამო უძრავი ქონების დაკარგვით ან სხვა პირზე ვადაკუმით.

თანამედროვე პირობებში კომერციული ბანკები თავშეკავებით უღებთან გრძელვადიანი კრედიტების გაცემას, გადაღიან სამუშაოების ერთდროულ დაფინანსებაზე, რომლებიც გაერთიანებულნი არიან საერთო ტექნიკური მიმართულებით და რეალიზაციის ვადებით. ასეთი მიდგომა უწყობს კომერციული და ინოვაციური პროგრამების ერთიან პროგრამაში გაერთიანებას, ზოგიერთ პრიორიტეტს დაფინანსებიდან ინოვაციურ დაკრედიტებაზე გადაღიან.

პერსპექტივაში ბანკების მონაწილეობა მსხვილი ღონისძიებების დაფინანსებაში შეიძლება რეალურად განვითარდეს სოფლის მეურნეობის და ეკონომიკის სხვა დარგების მხარდაჭერისათვის სამთავრობო პროგრამების ბაზაზე, ხოლო გადაუხდელობის რისკის თავიდან აცილება და მცირე ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობა შესაძლებელია მცირე სწარმოებისა და კოოპერატივების თანამართი ასესხისმგებლობის პრინციპების გამოყენების ბაზაზე.

5. კონსორციული სესხები

ეკონომიკის საბაზრო სფეროების გამყარება და დაწერვა დაკავშირებულია საკრედიტო ურთოერთობის განვითარებასთან, კრედიტის მიღების ახალი ფორმების გამოყენებასთან, საბანკო თანამშრომლობის უფრო წარფეროვან ფორმებთან. სამეურნეო პრაქტიკა ვაითსულებს საბანკო სპეჩიანობა სხვადასხვა სფეროებში გაერთიანებას, მათ შორის კონსორციალური გარიგებების ორგანიზაციისათვისაც. სახალხო მეურნეობის დარგების მოღონისათვის და ტექნიკური გადაიარაღების, მსხვილმანსტაბიანი ღონისძიებების განხორციელება ისეთ დარგებში, როგორცაა ენერგეტიკა, ეოლოგია, ნედლეულის მოიყვება, სამეცნიერო-ტექნიკური დამუშავება დაწერვა, ტრადიციული წყაროს, სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრების შემცირება უდიდეს საკრედიტო რესურსებს მოითხოვს, მათ შორის ვალუტასაც.

საინვესტიციო სფეროს მოთხოვნილებები არ შეიძლება დაკმაყოფილდეს ცალკეული კომერციული ბანკების მიერ, მათი საკუთარი სახსრების შეზღუდულობის და გრძელვადიანი დაკრედიტებისათვის საკრედიტო რესურსების მოზიდვის სირთულის გამო.

ცალკეული კომერციული ბანკის მიერ მსხვილი გრძელვადიანი კრედიტების გაცემის შესაძლებლობა შეზღუდულია ბანკის ლიკვიდობით, გასაცემი სესხების ზღურული ოდენობის მოქმედი ნორმატივებით.

საინვესტიციო პროცესების დაკრედიტებისას მნიშვნელოვანი და გადაწყვეტი მიმენტია საკრედიტო რისკი, რომელიც დაკავშირებულია ხანგრძლივი პერიოდისათვის ლიკვიდური სახსრების გაყინვასთან, მსესხებლის კრედიტუნარიანობასთან მის შესაძლებლობასთან დროულად განხორციელების დასაკრედიტებელი პრიორიტეტი.

ყველა ეს პირობება გადაწყდება საბანკო გაერთიანების - კონსორციუმის შექმნისას, რათა საინვესტიციო მიზნებისათვის გაცეული იქნეს მოკლევადიანი დაკრედიტების დროსაც, თუ კრედიტის მოცულობა ან საკრედიტო რისკი საკმაოდ მაღალია ერთი ბანკისათვის. კონსორციალური კრედიტები გაიცემა ბანკი მონაწილეობის რესურსების გაერთიანების ხარჯზე და ამით სესხების დასაკრედიტების რისკები, ყოველი ბანკისათვის გადაუხდელობის შემთხვევაში შეზღუდულია.

კონსორციალურ გარიგებაში მონაწილეობა შეეძლიათ არა მარტო რამდენიმე ბანკს, არამედ რამდენიმე მსესხებელსაც, რომლებიც უშუალოდ მონაწილეობენ საკრედიტო ღონისძიებებში.

მაგალითად, შეუძლებელია განხორციელდეს ძირითადი წარმოების მოდერნიზაცია ქარხანა - მომოჯანვეების სააპარატების მოდერნიზაციის გარეშე. ამ შემთხვევაში კონსორციალურ კრედიტზე მოთხოვნილება მოიცავს წარმოების რამდენიმე რგოლს და შესაბამის სპეციალურ დამუშავებას და გაფორმებას მოითხოვს.

კონსორციალური კრედიტები კრედიტის დამოკიდებულ ფორმას არ წარმოადგენენ და იგივე პრინციპებს ეყრდნობიან რომელსაც საბანკო სესხების სხვა სახეები: იცელება მხოლოდ საკრედიტო რესურსების აკუმულაციის მექანიზმი და კრედიტის გაცემის ტექნიკა.

საბანკო კონსორციუმები თვითონ დროებითად, რომლებიც, როგორც წესი, იქმნებიან ერთი, ჩვეულებრივ ძალიან მსხვილი გარიგების დასაფინანსებლად და მუდმივად, რომლებიც იქმნიან ბანკების მიერ პარიტეტულ საწყისებზე. უკანასკნელნი ძირითადად გამოიყენებიან საკულტო სასესიო კაპიტალების ბაზარზე ოპერაციების ჩასატარებლად. თუმცა კონსორციუმი და კონსორციული გარიგება დროში შესწავლილია, მაგრამ ბანკებს შორის კავშირები შეიძლება განხილდეს შემდგომი ანალოგიური გარიგებებისათვის და პრაქტიკაში შეიმჩნევა ხანგრძლივი საბანკო თანამშრომლობა. საბანკო ურთიერთობების განვითარების მიხედვით ჩვენს ქვეყანაში საბანკო კონსორციუმები წარმოადგენენ სტაბილურ ბანკების გაერთიანებებს, ერთობლივად არა მარტო საკრედიტო, არამედ საგარანტიო ოპერაციების შესასრულებლად და ასევე ფულად ბაზარზე ფასიანი ქაღალდებით ოპერაციების შესასრულებლად.

განსაკუთრებული ადგილი უჭირავთ კონსორციუმებს, რომლებიც ორგანიზებულია რუსეთისა სხვა ქვეყნებთან სავაჭრო-ეკონომიკური კავშირებისათვის და საკრედიტო-საანგარიშო ოპერაციების განხორციელებისათვის.

ძირითადი წილი საკულტო კრედიტებისა, რომელსაც ჩვენი სახელმწიფო იღებს, მოზიდულია კონსორციულ საფუძველზე. საკულტო კრედიტების გასაცემად კომერციული ბანკები ასევე იწყებენ კონსორციული ფორმების გამოყენებას.

საბანკო კონსორციუმის შექმნა ეფუძნება სამოქალაქო კოდექსს, რომელიც საზოგადოებაში მოქმედებს და ნორმატიულ აქტებს, რომლებიც კომერციული ბანკების საქმიანობას არეგულირებენ. თითოეული კონსორციუმის საქმიანობა ხორციელდება ერთი ან რამდენიმე ბანკის ხელმძღვანელობით. ერთობლივი ხელმძღვანელობის მანის გამოიყოფა წამყვანი ბანკი. ის აწარმოებს მილანარაკებს კლიენტურასთან, საწყის სტადიაზე სწავლობს წინადადებებს პროექტით დასაკრედიტებლად და რისკიანი ოპერაციების ჩატარებასთან დაკავშირებულ რისკებს, ათანხმებს საკითხებს, რომლებიც წარმოიშობიან კონსორციუმის წევრებსა და კლიენტებს შორის მოსალოდნელი გარიგების გამო. უზრუნველყოფს ოპერაციების ჩასატარებლად აუცილებელი თანხების მოზიდვას, რომელთა გამოც ის არის შექმნილი. კონსორციული გარიგებების ფინანსური პირობები საკანონო და თანხმდება მხარეების მილანარაკების საწყის ეტაპზე.

ორგანიზაციულ-ბანკად როგორც წესი, გამოდის ბანკი საკმაო მსხვილი მასივებით, რომელსაც მსხვილმანსტაბიანი ოპერაციების ჩატარების განსაზღვრული გამოცდილება აქვს. საფინანსო-საკრედიტო დაწესებულებებთან ფართო მოწესრიგებულ კავშირებს ფლობს კვალიფიცირებული კადრებით და საბანკო სისტემაში სარგებლობს მაღალი რეპუტაციით. ბანკების მიერ კონსორციუმში მიღების პირობას უმსახურებს თანხმება მინსწილეობის მინიშნული ორენობაზე. რომელიც დამოკიდებულია განსაკუთრებული კრედიტის მოცულობაზე და აღნიშნულ ოპერაციების რისკის ხარისხზე. რაც უფრო მინიშნულია რისკი წარმოდგენილ დაკრედიტების პროექტზე, მით უფრო მეტი ბანკის მონაწილეობა ხდება კონსორციუმში მონაწილეობისათვის და ამით მცირდება

რისკი თვითუდი ბანკისათვის. თუმცა ეს არ გამორიცხავს, რომ საბანკო კონორციებმა გადახდულობის რისკის შესამცირებლად შეიძლება არა მარტო სრულყოფილი დაკრედიტების მექანიზმი, არამედ მოსთხოვონ მსესხებელს განსაზღვრული გარანტიები, მისი ვალამდებლურობის რისკის ზემდგომ ორგანიზაციებზე ბანკებზე, სახელმწიფო ინსტიტუტებზე, მთავრობაზე გადატანით გადაწყვიტონ გაცემული სესხების რუჟინსირების და კრედიტების დაზღვევის საკითხები.

კონსორციული გარიგებების დაკრედიტების სტანდარტული ფორმები არ არსებობს. კონსორციუმის შექმნისას ბანკები ხელმძღვანელობენ მოქმედი კანონმდებლობით, ხოლო საკრედიტო ურთიერთობების გაფორმებისას ხელმძღვანელობენ კომერციულ-მიზანშეწინილობით. კონსორციული გარიგების ორგანიზაციისას საერთო მიდგომებს დაკრედიტების სფეროში წარმოადგენენ: მსესხებლის და დახაფინანსებული პროექტის საიმედოობა; დაკრედიტებაში მონაწილეობაში სხვა ბანკების თანხმობის მიღების შესაძლებლობა; სესხის ვადის გაცემის წესის და დაფარვის მეფიო განსაზღვრა; მსესხებლის საფინანსო საქმიანობის და საინვესტიციო გეგმების საგულდაგული ანალიზი; შესაძლებელი რისკები და მათი დაზღვევის მეფიოდები. ჩამოთვლილი ფაქტორებით განისაზღვრება სესხის სახეობა (საშუალოვადანი; გრძელვადანი), პროცენტი კრედიტზე (საკრედიტო რესურსებზე მოთხოვნა-მოწოდების, კრედიტის ვადისა და სიდიდის, მოცემულ ოპერაციაზე რისკის ხარისხის გათვალისწინებით). კონსორციუმის მუშეუობით კრედიტის გაცემის ტექნიკა.

წერი ბანკების სამართლებრივი დამოკიდებულების წყაროა. ვალდებულებები, რომლებიც კონსორციული ხელშეკრულების გაფორმების საფუძველზე წარმოიშეუბიან. მასში აღინიშნება კონსორციუმის შექმნა, მისი მონაწილეები და მიზანი. განისაზღვრება კონსორციული მონაწილეობა-კოტები, საკუთრების თანაფარდობა, წარშობადგენლობა და კონსორციუმის ხელმძღვანელობა. მონაწილეების ვალდებულებები და უფლებები ქონებრივი პასუხისმგებლობის ფორმები, კონსორციული გარიგების ფინანსური პირობები, კონსორციუმის წევრების ვალდებულებები, კონსორციუმის ხელმძღვანელი ბანკის მიმართ კონსორციუმის ორგანიზაციასთან დაკავშირებით თანხების, პროცენტებისა და საკომისიების შეტანა. ხელშეკრულებაში მხედველობაში მიიღება კონსორციული გარიგების დასრულების პირობა.

საკრედიტო ურთიერთობები კონსორციუმსა და მსესხებელს შორის საკრედიტო შეთანხმებებით რეგულირდება. შეთანხმება შეიცავს ძირითად ეკონომიკურ პირობებს და ოპერაციების იურიდიულ ასპექტს. შეთანხმებაში მითითებულია: მიზანი, კრედიტის მიმართულება, ვადა, თანხა, კრედიტის ვალუტა, საპროცენტი განაკვეთის დადგენის პირობა; შეიცავს კრედიტორის ვალდებულებებს კრედიტის დროულ გაცემისა, ხოლო მსესხებლისათვის ვადის დროულსა და სრულად ანაზღაურებაზე. შეთანხმება დაკრედიტების მექანიზმი, კრედიტის გამოყენებისა და დაფარვის წესი, პროცენტების გადახდის ვალდებ.

საბანკო კონსორციუმის მიერ კრედიტის გაცემის ტექნიკას შეიძლება აქონდეს რამდენიმე ვარიანტი: - საკრედიტო გარიგება ხორციელდება მხილოდ განსაზღვრულ ბანკში საკრედიტო რესურსების აკუმულირებით; - კრედიტის საერთო თანხის გარანტია გაიცემა წამყვანი ბანკის ან ბანკების უჯუფების მიერ და დაკრედიტება ხდება კრედიტზე მოთხოვნილების მიხედვით.

ბანკი მონაწილეების მიერ საკრედიტო რესურსების კოტების გარანტირება იცდება, სხვა ბანკების მიერ კონსორციული ოპერაციებში მონაწილეების მოწვევის ხარჯზე.

საკრედიტო შეთანხმების მიღწევის შემდეგ ბანკი-კონსორციუმის ხელმძღვანელი მონაწილე-ბანკების სახსრების აკუმულირებას ახდენს და გადასცემს მათ მსესხებლის საკრედიტო

მეცნიერებაში გათვალისწინებული წესით. თუ კონსორციუმის წევრები და მსესხებელი ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონში იმყოფება კონსორციალური კრედიტის მართვაზე პრობლემები წარმოიშობება. ამიტომ კონსორციუმს შეეძლება გამოიყენოს მსესხებლის ბანკი ან ბანკი მონაწილის ერთერთ ფილიალი, რომელიც მოცემულ რეგიონში მდებარეობს, კონსორციული გარიგების დასაფინანსებლად, სახსრების მიზნობრივი გამოყენებაზე და კრედიტის ვალში დაფარვაზე კონტროლის ორგანიზაციისათვის.

გაცემული კონსორციული კრედიტები ფორმლეს სასწრაფო ვალდებულებებით მხოლოდ პრაქტიკაში ბანკების საგარანტიო ფუნქციების გამოყენების გარდა, ვალდებულებები შეიძლება გამოვლეს დიკტილური ფასიანი ქაღალდის სახითაც, რომელიც შეიძლება შევადგა აღირიცხოს. ვალდებულებების დაფარვის ვადების დადგომისას მსესხებელი უბრუნებს კრედიტორებს არა მარტო სესხებს და პროცენტს, არამედ ანაზღაურებს ყველა დანახარჯებს, რომლებიც დაკავშირებულია საკრედიტო ოპერაციების დროულ ორგანიზაციასთან და განხორციელებასთან, რაც შედგურებულია გათვალისწინებული. კრედიტის დაბრუნება, პროცენტების გადახდა, საკომისიოების, რომლებიც საკრედიტო ოპერაციებზე ბანკი მონაწილეების დანახარჯებს ფარავს, ხორციელდება პრიორიტეტულად მათი რიგისა და მონაწილეობის თანხის წილისა კონსორციულ ოპერაციებში.

ბანკი-კონსორციუმის ხელშეწყობილი იღებს სპეციალურ ჯილდოს კონსორციუმის ორგანიზაციისა და ხელშეწყობილობისათვის, გარდა პროცენტებისა და საკომისიოებისა, რომლებიც ფარავს მის უშუალო დანახარჯებს. ეს დანახარჯები შეიძლება იყოს მნიშვნელოვანი, რადგან კონსორციუმის ორგანიზაცია ხშირად მოითხოვს სპეციალური ქვეყნოფილების შექმნას, მათ შორის ტექნიკური განყოფილების, რომელიც კონსორციული ოპერაციებით არის დაკავებული. კონსორციუმის ექსპერტიზა კრედიტის, პროცენტების და სხვა გადასახდელების სრული დაფარვის შემდეგ ის წვეტს თავის ფუნქციას. თუმცა შეიძლება ერთობლივი საქმიანობის აუცილებლობის შემთხვევაში მონაწილე ბანკების კონსორციუმში შეიძლება განსხვავებული იქნას

განსაზღვრული მსაკვებუბა კონსორციულ კრედიტთან გააჩნა მარალეურ კრედიტს, რომლის დროსაც რამდენიმე ბანკი შეთანხმდეს ერთი მსახსხების დაკრედიტებაზე, მაგრამ ამ შემთხვევაში თითოეული ბანკი მსესხებელთან დამოუკიდებლად ეწვეა მოდალარეებას, აფორმებს საკრედიტო ხელშეკრულებას და მსესხებელს აძლევს კრედიტის განსაზღვრულ ნაწილს, რომელიც სხვა ბანკების დაკრედიტების პირობებთან არის შეთანხმებული.

კონსორციული ან პარალელურ კრედიტის თავისებურ ფორმად გვევლინება ბანკების ერთობლივი გარანტიები ან თავდებობანი კლიენტის გარანტიებზე. თუ კლიენტი არ ასრულებს თავის ვალდებულებებს პარტნიორების მიმართ, მაშინ ბანკები თავის თავზე იღებენ მათ ანაზღაურებას, აფორმებენ ამ გარიგებას როგორც კრედიტს და იღებენ თანხას მოთხოვნისთვის სახეობიდან, ვალიდან და კრედიტის თანხიდან გამომდინარე.

ჩვეს ქვეყანაში კონსორციული კრედიტის განვითარებას ამუხრუქებს საკანონმდებლო აქტებში და სორუმში კონსორციული გარიგებების საბანკო რეგულირების დებულების და ასევე საბანკო კონსორციუმებზე დებულებების (კონსორციუმების შექმნის პირობები, მათი ტიპების განსაზღვრა, მონაწილეების შეზღვევლობა, საქმიანობის სფეროს განაწილება კონსორციუმის მონაწილეებს შორის) არ არსებობა. არ არის დამუშავებული მექანიზმი კონსორციული კრედიტისათვის საკრედიტო რეზერვების ერთ ბანკში აკუმულირებისა. არ არის დამუშავებული მექანიზმი ერთ ბანკში კონსორციული საკრედიტო სახსრების აკუმულირების, რაც ეწინააღმდეგება

კომერციული ბანკების საქმიანობის რეგულირების ნორმატივებს, რადგან არ ეწყობა ბანკთაშორისი ოპერაციების აღრიცხვის ფორმები. არ არსებობს ნორმატივები, რომლებიც კონსორციუმების საქმიანობას არეგულირებენ.

ეკონომიკის არასტაბილურობა, გრძელვადიანი დაკრედიტებისათვის რეზურსების არ არსებობა და უზარმაზარი საკრედიტო რისკები კომერციულ ბანკებს აიძულებენ გამოიყენონ კონსორციული კრედიტები ძირითადად მოკლევადიანი და საშუალოვადიანი დაბანდებისათვის. საბანკო კონსორციუმების შექმნას, მსხვილი საინვესტიციო ღონისძიებების დასაკრედიტებლად, აფერხებს ცენტრალური ბანკის გრძელვადიანი საკრედიტო რეზურსების შესწავლულა, რაც ამცირებს მრავალ კომერციული ბანკებისათვის მათი მიღების საშუალებას. მეორეს მხრივ, მოკლევადიან კრედიტებზე და საკრედიტო რეზურსებზე აქტიური მოთხოვნილება, საპროცენტო განაკვეთების სპეკულაციური ზრდა კომერციული ბანკებისათვის გრძელვადიან დაბანდებებს სულ უფრო ნაკლებად მიმზიდველს ხდის.

ჩვენს ქვეყანაში საბანკო სისტემის ჩამოყალიბების გაკანონრებული პერიოდი, ძალიან დიდი რაოდენობის კომერციული ბანკების შექმნა და მათ საქმიანობაზე ცენტრალური ბანკისა და აუდიტორული სამსახურის მხრიდან სუსტი კონტროლი ბანკების ბალანსების გამოქვეყნებლობა, ართულებენ ბანკთაშორის კონსორციულ გარიგებებში თანამშრომლობას რადგან არ ქმნიან ომის რისკებს, რომ პარტნიორებს თუთნით ვაძლუბებულებების შესრულების უნარი გააჩნიათ.

მრავალი კომერციული ბანკი აიღებს რა ლიცენზიას საგარეო ეკონომიკურ საქმიანობაზე, უნდა ესწრაფოდეს მონაწილეობა მიიღოს საერთაშორისო კონსორციულ კრედიტებში, გამოიყენოს ისინი როგორც პრესტიჟული პროექტის დაკრედიტების შესაძლებლობა, ახალი პარტნიორების მოსაძებნად, საქმიანი კონტაქტების დამყარებისათვის და საერთაშორისო ბაზარზე თავისი მნიშვნელობის ამაღლებისათვის.

განსაზღვრული გამოცდილების დაგროვებით რეალური ვაზდება საერთაშორისო საბანკო კონსორციუმისა და საბაზრო ბანკების ორგანიზაცია აქ მნიშვნელოვანია გამოყენებული იქნეს საერთაშორისო პრაქტიკაში მიღებული საბანკო ანგარიშგებაბადანსი, რომელიც აუცილებლად უნდა გამოქვეყნდეს. ანგარიშგება საშუალებას მოგვცემს შეუასდეს კომერციული ბანკის საქმიანობა მსოფლიოში ცნობილი ნებისმიერი აუდიტორული კომპანიის მიერ. საზღვარგარეთის ბანკების მონაწილეობა კონსორციუმში, რომლებიც ორგანიზებულია საბაზრო კომერციული ბანკების მიერ, შეეჯახება სამიველი ვარანტიების მიღების პრობლემებს ამის გამო კრედიტის სახელმწიფო დაზღვევის ხისტემის შექმნის აუცილებლობა წარმოიშობა ისევე, როგორც ეს არსებობს განთავრებულ კალიტალისტურ ქვეყნებში: გერმანიაში - "ქერმესი", საფრანგეთში - "კოუვასე", იტალიაში "საჩე" და ა.შ. ფართო გავრცელება საერთაშორისო კონსორციული კრედიტებისა საბაზრო კომერციული ბანკების აქტიური მონაწილეობით ხელს შეუწყობს სავალუტო ბაზრის განთავრებას ქვეყნის შიგნით, ზოლი პურსპექტივაში მანეთის კონვერტირებას.

კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ფორმები

1. კრედიტის დაბრუნებითობის უზრუნველყოფის ფორმების არსი

კრედიტის დაბრუნება წარმოადგენს რა საკრედიტო ურთიერთობების ძირითად თვისებას, რომელიც განსხვავებულია ეკონომიკური ურთიერთობების სხვა სახეობებისაგან, პრაქტიკაში თავის გამოხატულებას პოულობს განსაზღვრულ მექანიზმში. ეს მექანიზმი ფუძესება, ერთის მხრივ, ეკონომიკურ პროცესებს, რომელიც საფუძვლად უდევს კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფას, მეორეს მხრივ - კრედიტორისა და მსესხებლის სამართლებრივ ურთიერთობებს, რომელსაც საკრედიტო გარიგებაში მათი ადგილის მიხედვით გაინსახვებენ.

კრედიტის დაბრუნების ეკონომიკურ საფუძველს წარმოადგენს კლასიკური პრინციპების პროცესი, მონაწილე ფონდების ბრუნვა და წრებრუნვა, ახვე კრედიტის ფუნქციონირების კანონები. თუმცა კრედიტის დაბრუნების ობიექტური, ეკონომიკური საფუძველი ამ პროცესის ავტომატიზაციას არ ნიშნავს. მხოლოდ სასესხო ღირებულების მიზნობრივი მართვა საშუალებას იძლევა უზრუნველყოფის მისი დაცვა, გაცემული და დაბრუნებული ღირებულებების ექვივალენტობა.

რადგან საკრედიტო გარიგებაში ორთვე სუბიექტი - კრედიტორი და მსესხებელი მონაწილეობს კრედიტის დაბრუნების ორგანიზაციის მექანიზმში ითვალისწინებს თვითთავილი მათგანს ადვილს ამ პროცესის განხორციელებაში. კრედიტორი ვასცემს რა კრედიტს, გამოდის საკრედიტო პროცესის ორგანიზატორად, თავისი ინტერესებს დამცველად. ობიექტური, ეკონომიკური საფუძველთან გამოდინარე, ის ირჩევს სასესხო რესურსების დახმარების ისეთ სფეროს, სესხის ისეთ რაოდენობრივ პარამეტრებს, მისი დაუარვის შეთხრობებს, საკრედიტო გარიგების პირობებს, რომლებიც შექმნას წინა პირობას: გაცემული სესხის ღირებულების დროული და სრული დაბრუნებისათვის. თუმცა, მოცემული ღირებულების ეკონომიკური დამოკიდებულება მსესხებლის კრედიტორთანთანზე, რომელსაც იგი ბრუნვაში იყენებს, ყუდალი ზხრის სურთო ეკონომიკურ კონსტრუქტურზე.

საკრედიტო გარიგება ითვალისწინებს სესხის მიმღების ვალდებულებას დაბრუნის შესაძლებლობაში. კონკრეტული პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ვალდებულების არსებობა (სხვადასხვა ფორმად) ჯერ კიდევ არ ნიშნავს იმის გარანტიას, რომ სესხი დროულად დაბრუნდება. ეკონომიკაში ასევე (ყოფილი პროცესების წარმოშობამ შეიძლება გამოიწვიოს გაცემული სესხის თანხის გაუქმება, მსესხებლის ფინანსური მდგომარეობის გაუარესება კი კრედიტის დაბრუნებას ვადების დარღვევას იწვევს, ამიტომ ბანკების საქმიანობის საერთაშორისო გამოცდილებამ გამოიწვევა კრედიტის დაბრუნების ორგანიზაციის მექანიზმი, რომელშიც ჩართულია არა მარტო საკრედიტო სესხის დაუარვის წესი, რეალურ ეკონომიკური პირობებიდან გამომდინარე არა მარტო მისი საკრედიტო ხელშეკრულებითი იურიდიული გამაგრება, არამედ სასესხო ღირებულების უკომპრომიზობის თანდასრულების და სისრულის უზრუნველყოფის ფორმები.

კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ფორმებში უნდა ვივლიდნენ არსებული ვადის დაუარვის კონკრეტულ წყაროს იურიდიულად გაფორმება. მისი გამოყენებაზე კრედიტორის

ორილიული გაყვანილებული უყვლება, მოცემული წყაროს საქმარისობაზე ბანკის კონტროლის ორგანიზაცია.

თუ სესხის დაფარვის მექანიზმი, მისი საკრედიტო ხელშეკრულებებში გამაგრება კრედიტის დაბრუნების წინაპირობაა, მაშინ კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ფორმის განსაზღვრა, ამ დაბრუნების გარანტიას წარმოადგენს. ასეთი გარანტია საქმარა გადასახადის გადახდის მაღალი ზარანსის რისკის დროს. კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ფორმები კრედიტორის გარანტიას აძლევს მისი სესხის, იონის მობილურობა (უქმინარუნერს).

სახსრო პრაქტიკაში სესხების დაფარვის წყაროებზე გვევლინება ამონაგები პროდუქციის რეალიზაციიდან ასევე მსესხებლის ქონება. პროდუქციის რეალიზაციიდან ამონაგები სახსრო სესხების დაფარვის ძირითადი სფეროა. თუმცა იხ ყოველთვის არ არის კრედიტის დაბრუნების გარანტიის რეალური ფორმა. იხ კრედიტის დაბრუნების რეალურ გარანტიას წარმოადგენს მხრილი ყინანსურად მდგარი საწარმოებისათვის. მათ მიეკეთებება საწარმოები, რომლებსაც რეინტებულობის მაღალი დონე და საკუთარი კაპიტალით მაღალი უზრუნველყოფა აქვს. ასეთი საწარმოებში ფულადი სახსრების არა მარტო სისტემატური შემოსვლა ხდება, არამედ მოგების წარმოქმნისა ფულადი სახსრების მომატებაც, ასევე საკუთარი კაპიტალის შევსება.

ყინანსურად მდგარი საწარმოებისათვის, რომლებიც ბანკის პირველი კლასის კლიენტებს წარმოადგენენ, სესხის დაფარვა შემოსავლური ამონაგების ბარჯზე, რომელიც აურთილულად გამაგრებულია საკრედიტო ხელშეკრულებაში, სავსებითი საკმარისია. ასეთ შემთხვევაში ბანკს და კლიენტს მორის ნდობით ურთიერთობების ჩამოყალიბება ხდება, რომელიც გულანსობას მსესხებლას მიერ თავის მრავლობების შეხრულებას. დამატებითი გარანტიების წარდგენას გარეშე სახსრების დაფარვის საქმეში ბანკისა და კლიენტის ურთიერთკეთილშინის ასეთი რეჟიმი გამორიცხავს სესხის უზრუნველყოფის შემოსებას, რომელიც სესხის დროული დაბრუნების გარანტიის თვალსაზრისით პრაქტიკულად არაყურის იძლევა.

ცნობილია, რომ სესხის რეალიზების უზრუნველყოფის შემოსება ხელს შეუწყობს დავალიანების უზრუნველყოფისთან შესაბამისობაში მიყვანას, მაგრამ სესხების დროული დაბრუნების გარანტიას არ იძლევა. უფრო მეტიც, რაც უფრო გულანსობით და დროულად ხორციულდება იგი მით უფრო მეტია სხვა თანადარ პარობებში უგარანტიო დავალიანების გამოვლენის ალბათობა და შესაბამისად, გადაგადაცილებული სესხის წარმოშობის შესაძლებლობა. პირველი კლასის მსესხებლების მიმართ აღნიშნული ოქერაციის, რომელიც ტექნიკურ დატვირთვას ქმნის, არა აქვს ეკონომიკური აზრი, რის გამოც საზღვარგარეთის სახსრო პრაქტიკაში კრედიტის უზრუნველყოფის შემოსება ამ შემთხვევაში არ ხდება. სესხის დაფარვის მთავარ წყაროს წარმოადგენს შემოსავლური ამონაგები პროდუქციის რეალიზაციიდან, შესხრულებული საშეშოდან და მომსახურეობიდან.

ამონაგების სესხის დასაფარად გამოყენების ორგანიზაციული საშუალებები სხვადანსება. როგორც აღნიშნული იყო, პირველი კლასის მსესხებლები ხშირად იძლევენ კრედიტებს კონტროლირენტულ ანგარიშით, ამ შემთხვევაში შემოსული ფულადი სახსრები გადირიცხება მოცემულ ანგარიშზე, რაც სესხის დაფარვას ადასტურებს. მაღალი რეინტებულობა და საკუთარი კაპიტალით მაღალი უზრუნველყოფა გეონომიკურ გარანტზე გამოდის, ვსახსრება კრედიტის ხრუდ დაბრუნებას, თუ ამის აუცილებლობა წარმოიშობება.

საწარმოებისათვის, რომლებიც არ მიეკეთებებიან პირველი კლასის მსესხებლებს (კრედიტუნარანობა პირველ კლასზე ქვემოდა), წარმოიშობება აუცილებლობა რომ იყოს კრედიტის

დაფარვის დამატებითა და რეალური გარანტიები, მათ რიცხვს მიეკუთვნებოდა: ქონების და უფლების გარდა, მოთხოვნების და უფლებების დასაბრუნებლად, საკუთარებაზე უფლების გადაცემა, გარანტიები და თავდაცვითი;

კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის მოცემული ფორმები სპეციალური დოკუმენტებით ფორმდება. ამ დოკუმენტებს აქვს ავტომატური ძალა და განსაზღვრავს კრედიტორისათვის იმ წყაროს, რომლისადაც დააფარება სესხები იმ შემთხვევაში, როდესაც მსესხებელს ვალდებულების შესრულების შესახებ ვალაში არ ექნება სახსრები.

კრედიტორისათვის (ბანკისათვის) გარანტიის ხისტი მსაჯობა კრედიტის ვალზე დაბრუნების საკანონო ამჟამად, კონკრეტული ვალის და მცირე სავარაუდოების განვითარებასთან დაკავშირებით განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს. მათი კრედიტორისათვის ხშირ შემთხვევაში ძნელად შეიძლება აღმოჩენილიყო, ამიტომ ხაკრედიტო კავშირების დამყარების მნიშვნელოვან პირობას წარმოადგენს სესხების დაბრუნების დამატებითა უზრუნველყოფის ფორმების გამოყენება. მაგრამ მთავარი საინტერესო ამ გზაზე მდგომარეობის საგარეო კანონმდებლობის გამოყენების გამოყენებაშია, ქვეყანაში ხელახლებული საქმის განვითარებაში.

მოცემულ ხატურობაში კონკრეტული ბანკები იხილებული არიან გამოამყვანონ ინსტიტუტა და გამოამყვანონ. ამ რატომად, რომ კრედიტის დაბრუნების ორგანიზაციის საქმეში ხელგარეგირების გამოყენების დაუფლება მნიშვნელოვან პრაქტიკულ ამოცანას წარმოადგენს.

2. გირაო და საგირაო ხამარობა

კრედიტის ქონების გირაო საბანკო კრედიტის დაბრუნებითი უზრუნველყოფის ერთ-ერთი გარანტიული ფორმის წარმოადგენს. ქონების გირაო იმ საგირაო ვალდებულებიდან გამომდინარეობს, რომელსაც მსესხებელი აძლევს კრედიტორს და რომელიც ამ უკანასკნელის უფლებას აძლევს საგადასახდელი ვალდებულების შესრულებლობის დაგირავებული ქონების დაზიანებისა და დაკარგვის შემთხვევაში უკანასკნელის უკანასკნელის დაზიანების შემთხვევაში. ამ უფლების რეალიზაციისათვის კრედიტორს არ ეხმარება აღძრის მსესხებლის მიმართ სასამართლო საჩივრი.

კანონმდებელი და სამართლებრივი კუთხით გირაოს სიუფუნა და კრედიტის უზრუნველყოფის შორის განსაზღვრული ერთობა არსებობს. გირაო უკანასკნელ რეალური უზრუნველყოფის არსებობას: მატერიალურ ფასეულობებს, საგირაოშენიშნების დოკუმენტებს, ფასიან ქაღალდებს, საგირაო ფასეულობებს. გირაოს საგნები და კრედიტის უზრუნველყოფა, როგორც წესი, დაკავშირებულია დაგირავებული სახსრების დახსნების ხეყრობის, დაკრედიტების ობიექტთან. არსებობს ერთიანი მოთხოვნა გირაოს ნების ზარისთან და კრედიტის უზრუნველყოფისთან. იგი შეიძლება იყოს მხოლოდ იხით ფასეულობა, რომელსაც გააჩნია სწრაფი რეალიზაციის უნარი. გამოირიცხება საგირაო ვალდებულება ერთი და იგივე ფასეულობების წარდგენა, როგორც ერთი და იგივე ობიექტის ორმაგი დაკრედიტების.

თუ დაკრედიტების ობიექტს მატერიალური ფასეულობები წარმოადგენს, მაშინ უზრუნველყოფის და გირაოს სახით შეიძლება გამოიყენონ მხოლოდ მათი გადასახდელი ნაშთი. ე.ი. მოცემული ობიექტის საკუთრება. გირაოს და უზრუნველყოფისათვის საერთო მათი ერთიანი შესაძლებლობა მათი სახით გააჩნდეთ როგორც ფასეულობებს ცალკეული სახეობა, ისე სხვადასხვა ელემენტების ერთობლიობა (ერთობლივი ობიექტი - შერეული გირაო).

სამართლებრივი თვალთახედვით ფასეულობების გირაო და კრედიტის უზრუნველყოფა არ ცვლიან ამ ფასეულობებზე მსესხებლის საკუთრების უფლებებს. ამასთანავე რაოდენობრივად და ხარისხობრივად გირაოს ზაგანი და უზრუნველყოფა ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან. უკრ ერთი, გირაო, რომელსაც იან ახლავს საგირაო ვალდებულება დაგირავებული ქონების განკარგულების განსაკუთრებულ უფლებას აძლევს ბანკს: მას შეუძლია ის გადაიტანოს შესანახად საკუთარ საწყობებში ან შესანახად ჩააბაროს მსესხებელს. მსესხებელს რიგ შემთხვევებში არა აქვს უფლება დაგირავებული საქონელი ბანკის ნებართვას გარეშე გამოიყენოს მატერიალური ფასეულობის კრედიტის უზრუნველყოფისათვის მიკუთვნება არ ისევე, როგორც ცვლილება მისი განკარგულებაზე.

მეორე, გირაოს საგნად შეიძლება გამოვიღოს როგორც დაკრედიტებული ფასეულობი, ასევე მსესხებლის პირადი ქონება: მაგალითად, უცხოური ბანკების მიერ სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების და ფერმერების გრძელვადიანი სამრეწველო საეკონომიკისათვის დაკრედიტებისას გირაოს სახით იყენებენ მსესხებლის მოძრავ და უძრავ ქონებას. კონტრაქტრენტული ანგარიშით დაკრედიტების დროს გირაოს საგნად მსესხებლის ხვდა ქონებასთან ერთად შეიძლება მიეკუთვნებოდეს საკრედიტო ფასეულობები და ა.შ. წყნის ქვეყანაში უკანასკნელ დრომდე დაწესებულებების და ორგანიზაციის დაკრედიტებისათვის გირაო მიიღივდა მხოლოდ იმ ფასეულობებს, რომლებიც კრედიტის უზრუნველყოფას ემსახურებოდნენ.

მესამე, ფასეულობათა გირაო ორგანულად არის დაკავშირებული მასზე მსესხებლის საკუთრების უფლებასთან, იმ დროს, როდესაც კრედიტის უზრუნველყოფა შეიძლება აისახოს იმ შემადგენელი ელემენტებით, რომლებიც მსესხებლის საკუთრებას წარმოადგენს (პირდაპირი უზრუნველყოფა) და არ წარმოადგენს (ირიბი უზრუნველყოფა).

მეოთხე, გირაოს აქვს თავის საუბრეულში, როგორც წესი, რეალურად არსებული ღირებულება, რომელიც გამოხატულია სხვადასხვა ფორმებით: სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობებს, თანსაქვებს, ფასიანი ქაღალდებს, საკრედიტო ფასეულობებს და ა.შ. უზრუნველყოფა შეიცავს როგორც რეალურ ფასეულობებს, ისე საწარმოს ხარჯებს დაუმთავრებელი წარმოება, მომავალი პერიოდის ხარჯებს. რიგ შემთხვევებში წარმოების ხარჯები რეალურ ფასეულობებად არ გარდაიქმნება (მაგალითად, სოფლის მეურნეობაში მოსავლის განდგურებისას). ამიტომ საზღვარგარეთის პრაქტიკაში ასეთი შემთხვევაში საუბრობა შესაბამისი გირაო: მოძრავი ან უძრავი ქონება.

მეხუთე, გირაო უზრუნველყოფისაგან რაოდენობრივად განსხვავდება. თუ უზრუნველყოფის თანხა კრედიტის მოცულობის ტოლია, მაშინ გირაოს სიდიდე გაკმულ კრედიტზე ყოველთვის მეტია, რაც უფრო დიდია მარყა, მით უფრო მაღალია კრედიტის უზრუნველყოფა ის 90-95 % შეადგენს. მარყის კონკრეტული სიდიდე დამოკიდებულია უზრუნველყოფის ხარისხზე და კონომიკის კონიუნქტურაზე.

გირაოს და უზრუნველყოფის ზემოთ აღნიშნული განსხვავებები კრედიტის დაბრუნების რეალურ გარანტიებს ქონან.

გირაოს გამოყენება საკრედიტო ურთიერთობების ორგანიზაციის პრაქტიკაში ვარაუდობს მისი გამოყენების სპეციალური მექანიზმის არსებობას. გირაოს ობიექტზე დამოკიდებულების მიხედვით განსხვავდებიან გირაოს რამდენიმე სახეობას.

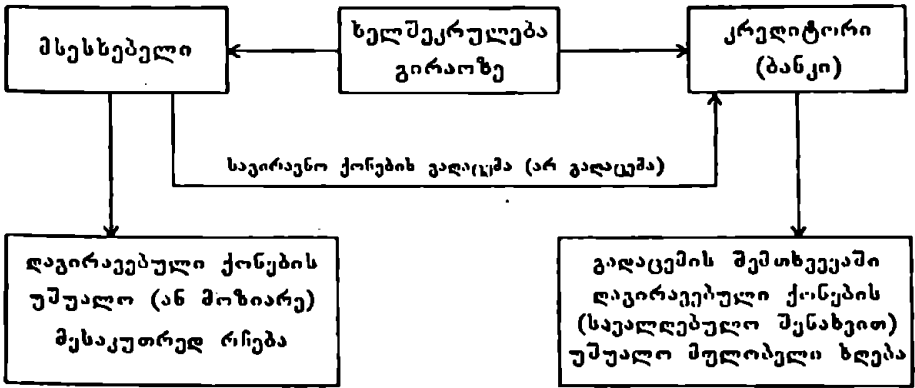
საზღვარგარეთის პრაქტიკაში არსებობს გირაო შემდეგი წარსახეობა:

- 1. კლიენტის ქონების გირაო;
- 1.1. სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობათა გირაო;
- 1.2. დებიტორული ანგარიშების გირაო;

- 1.3. ფასიანი ქაღალდების გირაო;
- 1.4. სამასუქების გირაო;
- 1.5. დეპოზიტების გირაო, რომლებიც იმავე ბანკში ირიცხებიან;
- 1.6. იპოთეკა (უძრავი ქონების გირაო);
- 1.7. შერეული გირაო;
2. უფლებების გირაო.

ზემოდ მოყვანილი კლასიფიკაციიდან გამომდინარე, გირაოს და საგირაო უფლების ობიექტად გველიწება კლასენტის სხვადასხვა ქონება ან მისი გირაოზე უფლება. საგირაო უფლებას უწოდებენ ქონებრივს.

სამართლებრივო კუთხით საგირაო უფლების სტრუქტურა შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ შემდეგნაირად.

სქემა 8

მოყვანილი სქემა მოიხსოვს ახსნას ჯერ ერთი, რას წარმოადგენს გირაოს საგანი, მეორე, აუცილებელია თუ არა კრედიტორისათვის გირაოს ქონების გადაცემა. მესამე, როგორია მსესხებლის განკარგულების რეჟიმი დაგირაებული ფასეულობის მიხედვით.

გირაოს საგნად შეიძლება გამოდგეს მსესხებლის კუთვნილი ნებისმიერი ნივთი ან სხვა ქონება, რომლის იძულებითი ამოღება კანონმდებლობით დასაშვებია. ამავე დროს ეს ქონება რომ გირაოს მიჯკეთვნივთ უნდა ასუსებდეს ორ კრიტერიუმს: მისაღებობას და საკმარისობას. მითითებული კრიტერიუმები ქონების სხვადასხვა სახეობების მიმართ სხვადასხვა გამოხატულებას პოულობენ, გირაოსათვის ხასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების მისაღებობა განისაზღვრება ორი მოპენტი: - ფასეულობების ხარისხით; - იმ შესაძლებლობით, რომელიც კრედიტორს გააჩნია მათ შესახებ კონტროლის განსაზოციულებლად.

ხასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების ხარისხის კრიტერიუმებს წარმოადგენენ: რელიზაციის სისწრაფე, ფასების შედარებით სტაბილურობა, დაზღვევის შესაძლებლობა, შესახვის ხანგრძლივობა, ამიტომ მალფუქებადი პრილქტები, როგორც წესი, გირაოსათვის არ გამოიყენება. მნიშვნელოვანია არა მარტო ხარისხის კრიტერიის განსაზღვრა, მასთან

შესაბამისობაში ფასეულობების აღიარება, არამედ მისი ღირსების უზრუნველყოფა; ფასეულობების გიაროს მხრივად ამ შემთხვევაში შეიძლება იყოს კრედიტის დაბრუნების გარანტია. ამასთან დაკავშირებით საგარო ფასეულობების შენახვის უზრუნველსაყოფად, გადაცემა ყველაზე უფრო სიმართლიანი საშუალებას წარმოადგენს, მითი კრედიტრისათვის, ე.ი. ბანკისათვის გადაცემა. ამ შემთხვევაში შესაძლებელი ხაზარა ქონების ზიარ შესაქონრად რჩება. მას არ შეუძლია დაგირავებულა ფასეულობების გამოყენება. ამ სახეობას ეწოდება გირავნობა. დაგირავების შემთხვევაში კრედიტორი იძენს დაგირავებული საქონლის გამოყენების უფლებას.

ამავე დროს მასზე გადაღის ვალდებულება, დაგირავებული საქონელი წესისა და რაგის მიხედვით შეინახოს და მასზე აგოს მისი ღირსების ან დაზიანების შემოსივევაში. თუ ბანკს სასწყოობო საგებობა არ გაანია გირავს ამ სახეობას სასაქონლო-მატერიალურ ფასეულობების მომარს, გამოყენების შეზღუდული სყორო გაანია. დაგირავების საგანი შეიძლება იყოს საგაღურტო ფასეულობები, უსაინაი ლითონები, ხელოვნების ნიმუშები, სამკაულები.

ამასთანავე საგირავნო უფლება ითვალისწინებს საგირავო სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების შენახვის შესაძლებლობას, როგორც ნეიტრალურ სასყოობებში, ასევე მსესხებლის სასყოობებში. ამ შემთხვევაში საქონლის გირავი განზორციელდება კრედიტორზე (ბანკზე) სასყოობის ქუთარის გადაცემით. ხშირად სასყოობის ქუთარი ფორმდება ბანკის სახელზე, რომელიც ფასეულობებზე შენახვის და ქეითრის გამოწერის კონტროლს აზორციელებს. ამ შემთხვევაში ბანკს სასყოობიდან ტეირისი გამოტანის უფლება მხრივად მიხი გაყიდვის შემდეგ იძლევა და ამონაგებს ხესხის დასაფარავად იყენებს. მსესხებლის სასყოობებში ტეირისი შენახვისას მის შენახვაზე კონტროლს აზორციელებს როგორც სასყოობში მომუშავე, რომელიც ბანკის მიერ არის ამ მიზნისათვის დაქირავებული, ასევე ავითონ ბანკი.

იმ შემთხვევაში როდესაც დაგირავებული ფასეულობები ნეიტრალური ორგანიზაციის ან მსესხებლის სასყოობებში შესანახად რჩება შესაძლებელია ამ გირავზე განკარგულების სხვადასხვა რეუიშის განზორციელება. მყარი გირავის დროს საყარუდგეო დაგირავებული ფასეულობების ფასის და შემადგენლობის უცვლელობა. აქ მსესხებელს მოცემული ფასეულობის დაზარაჯვის უფლება არა აქვს მიუხედავად იმისა, მის სასყოობში ინახება იგი, თუ საგეოალიზირებული ორგანიზაციის სასყოობებში. თუმცა გირავს ამ სახეობას როგორც პრაქტიკამ გეინვესა, გამოყენების შეზღუდული სყორო გაანია. იგი განგარიშებულია ფასეულობებზე, რომლებიც მიმდინარე მონმარებისათვის არ არის განკეთენილი. გირავს უფრო გავრცელებულ სახეობას წარმოადგენს საქონლის გირავი ბრუნვაში და საქონლის გირავი გადაშეშევაში.

საქონლის გირავი ბრუნვაში ჩვენს ქვეყანაში ადრე გამოიყენებოდა, საზღვარგარეუიის პრაქტიკაში კი საგურო ორგანიზაციების დაკრედიტებისას ამუშადაც გამოიყენება. საგურო ორგანიზაციებს შედამეად უდა ქეონღეთ ფასეულობების მარაგი მათ გასაყიდად. ამ შემთხვევაში გირავს საგანი მსესხებლის არა მარტო მყოლობლობაში იმყოფება, არამედ მსესხებლის განკარგულებაში, ისე, რომ შეუძლია მისი გამოყენება. ამ სახის გირავის დროს ორგანიზაციის შეუძლია შეცადლოს დაგირავებული ფასეულობები, მაგრამ საქონლის გამოყენების პირობას წარმოადგენს დაზარაჯული ფასეულობების აუცილებელი განახლება თანხაში. საქონლის გირავი ბრუნვაში ასევე მიიღო დასახლება გირავი ცვალებლი შენადგენლობით. რადგან საქონლის გაყიდვის მომენტსა და სასაქონლო მარაგის განახლების მომენტს შორის შესაძლებელია შეუთანხმებლობა, საგირავო ვალდებულება ყოველთვის არ იძლევა გარანტიას კრედიტის დაბრუნებაზე. ასეთი გარანტია ურცვლდება მხრივად რეალურად არსებულ სასაქონლო მარაგებზე.

სსკონდის გარდასთან ბრუნვაში მინარსით ახლა სკონდის გარა გადამუშავებაში. ის გამოყენება
სხარეწველო სწარმოების დაკრედიტებისათვის, კერძოდ, სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულის
გადამამუშავებელი საწარმოებისათვის. ამ სახეობის გარაოს თავისებურებას წარმოადგენს მსესხებლის
უკლება დაგირავებული ნედლეულის და მასლების წარმოებაში გამოყენებაზე, გარაოს ობიექტა
-ურთუცე სასტრატეგიული კატეგორია. ამისთან დასაშვება გადამამუშავებელი ფასეულობების
სწავლობიდან ფაბრიკის ან ქარხნის სამჭროში გადაადგილება.

ბანკის მიერ ფასეულობების გადამამუშავება დასაშვება თუ დამტკიცება, რომ გადამამუშავების
შედეგად უფრო მაღალი ღირებულების პროდუქტი მიიღება ვიდრე მანამდე იყო. დასამტკიცებლად
წარმოგიდგენთ სპეციალურ განგარიშებას, რომელიც გუთხვენს დაგირავებული ნედლეულის და
მასლების რაოდენობას და ღირებულებას, მის გადამამუშავების პერიოდს, გადამამუშავებელი
პროდუქციის საშუალო ოდენობას, შესახვის ადგილს. თუმცა ამ შემთხვევაში, ბანკს არ შეუძლია
განხორციელოს სათანადო კონტროლი დაგირავებული ფასეულობების შესახვაზე, ამგარად
სხვადასხვა სახეობის მატერიალურ ფასეულობებს (ან მათ ხანგარიშსწორება ოკეპენტებს)
კრედიტის დაბრუნების გარანტიის სხვადასხვა ხარისხი გააჩნიათ. ყველაზე მეტი გარანტია გირაოს
და მკარ გირაოს აქვს, იმ შემთხვევაში, თუ დაგირავებული ფასეულობები საერთო მოხარების
საწყობებში ბანკის კონტროლის ქვეშ იმყოფება გირაოს დასარჩენ სახეობებს კრედიტის
დაბრუნების პირობითი გარანტიები გააჩნიათ, ამიტომ საზღვარგარეთის კომერციული ბანკების
პრაქტიკაში გირაოს ეს სახეობები გამოიყენება იმ კლასების მიმართ, რომლებსაც წინა
მოიხვეჭეს, ე.ი. საკრედიტო გარიგებებში საიმედო პარტნიორები არიან.

რადგან სასაზრო ეკონომიკაში სკონდის რეალიზაციის მთხველით კონსერქტურა შეიძლება
კომერციალად შეუცვლოს, დაგირავებული ფასეულობების თანხა ყველსთვის მეტა გაქცული კრედიტის
თანხაზე. ამ მდგომარეობას განსაზღვრავს ცნება გირაოს ობიექტისა "საქარისობა". სასკონდო-
მატერიალური ფასეულობების დაკრედიტებისას კრედიტის მაქსიმალური თანხა წველებრივ გირაოს
საგნების ღირებულების 85 % არ აღემატება ასეთი სხვაობა ბანკს კრედიტის დაბრუნების დამტკიცებით
გარანტიას უქმის გუთხაილისწინებული გარეობების წარმოქმნის შემთხვევაში.

სასკონდო-მატერიალური ფასეულობის ქვეშ გაქცეული კრედიტების გარდა,
საზღვარგარეთის ბანკები ფართოდ იყენებენ სესხის გაქცევის დებიტორული ანგარიშებს, ფასიანი
ქაღალდების და თამასუქების გირაოს ქვეშ სადებიტორო ანგარიშების მისაღებითობა
გირაოსათვის ხორციელდება ისეთ კრიტერიუმებით როგორც არის სარეალიზაციო სკონდის
ხარისხი და მყიდველის ფინანსური მდგომარეობა. ამისთან დაკავშირებით ბანკები ახალიზებენ იმ
მაჩვენებლების დინამიკას, რომლებიც ახასიათებს მყიდველისათვის კონკრეტული ფასეულობების
დაბრუნებას, ასევე დებიტორული დაუდიანების დინამიკას, სტრუქტურას და ხანგრძლივობას.
ყოველი გადამსღვლიასთვის კრედიტის მაქსიმალური თანხა დებიტორული ანგარიშებით მათი
ღირებულების 50-90 % არ შეიძლება აჭარბებდეს.

ფასიანი ქაღალდების ხარისხის კრიტერიუმად მათი გირაოდ მისაღებად გმბიყენება სწრაფი
რეალიზაციის შესაძლებლობა და ემიტენტის ფინანსური მდგომარეობა. ამისთან დაკავშირებით
ყველაზე (ხარისხით) მაღალი რეიტინგი (საზღვარგარეთის პრაქტიკაში) აქვთ სასწრაფო
ბრუნვადობის სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდებს. მათი დაკრედიტებისას კრედიტის მაქსიმალურმა
თანხამ შეიძლება მიაღწიოს ფასიანი ქაღალდების ღირებულების 95 %-ს. გირაოდ სხვა ფასიანი
ქაღალდების (მაგალითად, ფირმების მიერ გამოშვებული აქციები) გამოიყენებისას თუ კრედიტის
მოცულობა 80-85 % შეადგენს, მოცუბულ შემთხვევაში საქმე გვაქვს არა იმ აქციებთან, რომლებსაც

მსესხებელი საწარმო უშვებს, არამედ იმ აქციებთან, რომლებიც მან შეიძინა ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე, რადგან კრედიტის დაბანდება ფასიანი ქაღალდებში არის მისი რეალური ქონება.

ჩვენს ქვეყანაში ფასიანი ქაღალდების ბაზარი ჩამოყალიბების სტადიაში იმყოფება. ფასიანი ქაღალდების სახეობებიდან ყველაზე მეტი განვითარება მოიპოვეს სახელმწიფო ფასიანმა ქაღალდებმა. თუმცა სახელმწიფოს რთული ფინანსური მდგომარეობა საშუალებას არ იძლევა, რომ ისინი სწრაფბრუნვად ფასიან ქაღალდებს მივაკეთებინათ. ამასთან დაკავშირებით ისინი გირაოდ შეიძლება გამოყენებული იქნან, მაგრამ გასაცემი კრედიტის მოცულობის შემცირებით. გირაოს ყველაზე უფრო პერსპექტიული სახეობაა აქციები, რომლებიც ბანკების და დაწესებულებების მიერაა გამოშვებული. თუმცა არა ყველა ბანკისა და დაწესებულების მიერ გამოშვებული. აუცილებელია მათი ფინანსური მდგომარეობის გათვალისწინება (გადამხდელუნარიანობა და ლიკვიდობა) და განვითარების პერსპექტივები.

გირაოს საგნებს ასევე მიეკუთვნება თამასუქები. ჩვენს ქვეყანაში გირაოს ეს სახეობა კომერციული დაკრედიტების განვითარების გამო პერსპექტივაში საკმაოდ ფართოდ იქნება გამოყენებული. მთავარი მოთხოვნა თამასუქის მიმართ, როგორც გირაოს საგნთან რეალური სასაქონლო გარიგების აუცილებლობის ასახვაში მდგომარეობს. აუცილებელია გათვალისწინოთ ასევე თამასუქის გადახდის ვადა, საქონლების ხარისხი და ახორციელებს, რომლებიც ნაწილ-ნაწილ გაიყიდება, ამიტომ ბანკს უფლება აქვს ერთი თამასუქის მეორეთი შეცვლა მოითხოვოს. კრედიტი თამასუქით, ჩვენს ქვეყანაში, ძირითადად სპეციალური მიზლისა და ანგარიშებიდან (ონკოლიდან) გაიცემა. კრედიტის მაქსიმალური თანხა უზრუნველყოფის ღირებულების 75-90 % შეადგენს.

გირაოს გამოყენების ზოგიერთი თავისებურება არსებობს იმორტუერი კრედიტების გაცემისას, რომლებშიც ფართო განვითარებას ჰქონდა მსოფლიო საბანკო პრაქტიკაში. ამ შემთხვევაში ჩნდება გირაოს ისეთი სახეობა როგორცაა იმორტუა, ე.ი. უძრავი ქონების გირაო (შენიშვნები, ნაგებობები, მონუმენტები, მიწები) იმორტუისათვის დამახასიათებელია შემდეგი თვისებები: მკუთხისათვის ქონების გადაცემა. დამატებითი იმორტუერი სესხების ერთად იგივე ქონების გირაოთი მიღების საშუალება, გირაოს აუცილებელი რეგისტრაცია მიწის წიგნებში, რომლებსაც აწარმოებს სახელმწიფო კომუნალური დაწესებულებები. გირაოს საგნის შენახვის კონტროლის სიძარტივე.

მომრავი (ავტომობილი და ა.შ.) და უძრავი ქონების გირაო ასევე გამოიყენება მოსახლეობაზე გრძელვადიანი სესხების გაცემისას. სახლის ავტომანქანის და ა.შ. შესაყნად, მშენებლობისათვის ან მიწათმოწყობისათვის (ფერმერებისათვის) იმორტუერი ან სხვა გრძელვადიანი კრედიტის გაცემისას მნიშვნელოვანია სწორად შეფასდეს გირაოს ღირებულება. შეფასების წარმატება, როგორც საზღვარგარეთის გამოცდილება გვიჩვენებს დამოკიდებულია შემფასებლის ნიჭიერებაზე, გამოცდილებაზე და კომპეტენტურობაზე. ამ საკითხს ბანკი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს.

საკუთრების სხვადასხვა ფორმის განვითარების პირობებში, სახელმწიფო საკუთრების პრივიტიზაციის პოლიტიკის რეალიზაციისას იმორტუის რილი გაიზარდება წარმოებებზე, ორგანიზაციებზე, კომერციულებზე და მოსახლეობაზე გაცემული კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფად თუმცა იმორტუის გამოყენება საგირაო კანონის მარეგულირებელი კანონმდებლობის გარეშე ვარაუდობს ორგანიზაციების, განსაზღვრას, რომლებიც იმორტუის გარკვეული პირობების რეგისტრაციას მთავად იყენებენ, ასევე შესაძლებელი იქნება ქონების შეფასებას.

საგირაო უფლება შეიძლება გავრცელდეს დემონსტრირ ანაბრებზეც, რომლებიც იმავე კრედიტის გაცემის მიზნით იმყოფება. ასეთ ანაბრებს, როგორც წესი, გამწვანოთ მიზნობრივი ხასიათი. მაგალითად, სამეურნეო ორგანიზაცია კაპიტალური დახმარებისათვის ან სოციალური სფეროს

ობიექტების მშენებლობისათვის (საცხოველებელი ხახლები, პროფილაქტორიუმები, სახვუკო ბაღები, სპორტული კომპლექსები) ახდენს ფულადი რესურსების დაგროვებას. ბანკში მიმდინარე სამრეწველო საკვიროვნებისათვის კრედიტის მიღებისას სწარმოა გიაროს სახით შეიძლება გამოიყენოს გიაროს შესაბამისი თანხით შექმნილი დეპოზიტები. თუ დეპოზიტი ფორმდება სერტიფიკატით, მაშინ ის ბარდება ბანკს შესანახად. ხესხის ანაზღაურების დაყოვნებისას, შემოსული ამონაგების ხარჯზე, ბანკი უზრუნველყოფს კრედიტის დაბრუნებას დეპოზიტური ანაზღაურების ხარჯზე. ეს ყველაზე უფრო მარტივი და საიმედო ხესხია, რომელიც კრედიტის დაბრუნების გარანტიას იძლევა.

ერთობლივი (მატერიალური ბარაკებზე და სამრეწველო ხარჯებზე ერთობლივი კრედიტი) ან გამსხვილებული ობიექტის (კრედიტი კონსტრუქციული ანგარიშით) დაკრედიტება შეიძლება მოთხოვნის სერუელი გიაროს გამოყენება, რომელიც შეიცავს საქონელს საწარმოში, სასაქონლო დოკუმენტებს (დებიტორული ანგარიშები), თამასუქებს. ამ შემთხვევაში სერუელი გიაროს შეუდგენელ ელემენტების მიმართ მოთხოვნილება იგივე რჩება, რაც ზემოთ იყო აღწერილი. რსფსრ-ს სახანკის 1921 წლის 13 ოქტომბრის წესლების შესაბამისად კრედიტის მაქსიმალური თანხა არ უნდა აღემატებოდეს გიაროში მიღებული ერთობლივი უზრუნველყოფის ღირებულების 75 %-ს. საზღვარგარეთის პრაქტიკაში გიაროს საგნად გამოღის არა მარტო ქონება, რომელიც კლავსტს ეკუთვნის, არამედ უფლება შენობებზე; საგებობებზე, მიწაზე, რომელსაც ის იჯარით იღებს. ამის შედეგად არსებობს გიაროს დამოკიდებული სახეობა - უფლებების გიარო. ჩვენი ქვეყნისათვის გიაროს ეს სახეობა შეიძლება პერსპექტიული იყოს, თუ გაითვალისწინებთ საოჯარო და კრძარი საქუთრების განვითარებას. თუმცა მისი გამოყენება ითვალისწინებს საკუთალური კანონმდებლობის მიღებას, რომელიც განსაზღვრავს საგიარო უფლების საფუძვლებს.

მთლიანად, თუ გიაროს განვიხილავთ როგორც კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ერთ-ერთ ფორმას, საჭიროა ხაზი გავესოს, რომ ასეთ გარანტიას ბაღებს მსესხებლის კრედიტორის მიმართ თორიდიულად მიმაგრებული ქონებრივი მასუხისმგებლობა. ამით იქმნება კრედიტორის ინტერესის სამართლებრივი დაცვა. დაგირავებისას ეკონომიკურად კრედიტის დაბრუნების გარანტიას უზრუნველყოფს: ჯერ ერთი, კონკრეტული ფასეულობები და უფლებები, რომლებიც წარმოადგენენ გიაროს საგანს (უბრალო და მოძრავი ქონება, მსესხებლის უფლება უძრავი ქონებაზე); მეორე - კლიენტის, ხანდახან კი რამდენიმე პირის სურთო ქონება, მაგალითად, თამასუქების გიაროს შემთხვევაში ბანკი უპირატესობას ანიჭებს ვადასაცვთ თამასუქებს, რომლებზეც არსებობს იმ პირთა სოლიდური მასუხისმგებლობა, რომლებშიც ვადასაცვთ ვადასაცვთი წარწერა. ფასიანი ქაღალდების გიაროს ქვეშ გაკუმული კრედიტის დაბრუნების გარანტიად გვევლინება მათი გამომსუვები ორგანიზაციების ფინანსური მდგარლობა.

ამრიგად, საგირაო უფლების ეფექტურობა განისაზღვრება არა მარტო კრედიტორის ინტერესების სამართლებრივი დაცვით და გიაროს საგნების ხარისხით, არამედ მსესხებლის სურთო ფინანსური მდგომარეობითაც. ეს ნიშნავს იმას, რომ მსესხებლის ქონების გიარო არ გამოიცილავს მის კრედიტორსარიანობის გათვალისწინებს.

მიუხედავად ამისა, უნდა აღვნიშნოთ, რომ კლიენტის საგირაო ქონების გამოყენება კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ფორმის სახით რიგ უზერბულობას შეიცავს. მსესხებლისათვის, რომელიც კრედიტორს გიაროდ უნდა მისცეს განსაზღვრული საგანი, წარმოიშუება აუცილებლობა ის საგანი ამიღოს თუკისი გამოყენების სფეროდან. თუმცა მსესხებლისათვის არაა ზედსურეული დაკარგოს უფლება მოძრავი ქონებაზე (სედლეული, მსა პრილექცია, სტრანსპორტო

ხაშუალებები და ა.შ.) მიტომ ქონების ეს სახეობები, როგორც წესი, გირაოს საგნებს არ წარმოადგენენ გირაოსთვის გამოიყენება მხოლოდ ფასიანი ქაღალდები და თამასუქები. მეორე მხრივ, მსესხებლის განკარგულებაში ფასეულობების დატოვება, რაც შეიძლება გათვალისწინებული იქნას გირაოს შესახებ ხელშეკრულებაში კრედიტორისათვის გარკვეულ რისკს წარმოადგენს და მათ შესახებ კონტროლის აუცილებლობას ქნის. გამოსაკლის წარმოადგენს იპოთეკა.

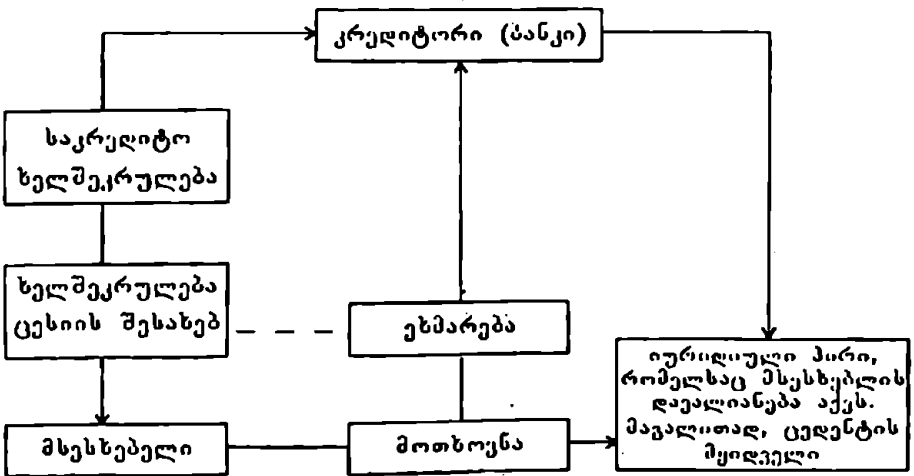
კრედიტის მისაღებად გირაოს სახით დებიტორული ანგარიშების გამოყენება ის უხერხულობაა, რომელსაც თან უნდა ახლდეს გირაოს ფაქტზე მისი მყიდველის ინფორმაცია. მრავალი კლიენტი ამჯობინებს თავისი ფინანსური მდგომარეობა არ გაამჟღავნოს. ამ ფაქტორების გათვალისწინებით, საზღვარგარეთის პრაქტიკაში გირაოს გამოყენებას შეზღუდული სფერო აქვს. მას მიმართავენ მსესხებლის უძრავი ქონების (იპოთეკა), დეპოზიტური ანაბრების, ფასიანი ქაღალდების, თამასუქების, საკაღეტო ფასეულობების და ზოგიერთი ფასიანი ნივთების (ძვირფასი ღირებულებები, მონეტები, სამკაულები, ხელოვნების ნიმუშები) არსებობისას.

3. მოთხოვნების დათმობა და ხაკუთრების უფლებების გადაცემა

გფრ-ის პრაქტიკაში კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ფორმის სახით ყველაზე ხშირად მოთხოვნების დათმობას (ცესია) და საკუთრების უფლების გადაცემას იყენებენ.

დათმობა (ცესია) - ესაა მსესხებლის (ცედენტის) დოკუმენტი, რომელშიც ის უთმობს თავის მოთხოვნებს (დებიტორულ დავალისებას) კრედიტორს (ბანკს) კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის სახით.

ცესიის უფლებრივი სტრუქტურა შემდეგნაირად გამოიყურება:

სქემა 9

ხელშეკრულება ცესიის შესახებ საკრედიტო ხელშეკრულებას ემატება, რომელიც კლიენტის მიერ ბანკისაგან მიღებული სესხის დაბრუნების უზრუნველსაყოფად ქსნის კანონიერ საყრდენს. ხელშეკრულება ცესიაზე ითვალისწინებს ბანკისათვის დათმობილი მოთხოვნით ფულადი სახსრების გადაცემას. დათმობილი მოთხოვნის ღირებულება უნდა იყოს საკმარისი, იმისათვის, რომ დაითვაროს სასესხო დაუაღიანება. ბანკს უფლება აქვს მიღებული ამონაგები გამოიყენოს მხოლოდ გაცემული კრედიტის და მასზე გადასახდელების ასანაზღაურებლად. თუ დათმობის მოთხოვნით შემოსულს ფულადი სახსრების თანხა, რომელიც გადასატანებს დაუაღიანებას სესხზე, მაშინ სხვაობა ცვლენებს უბრუნდება.

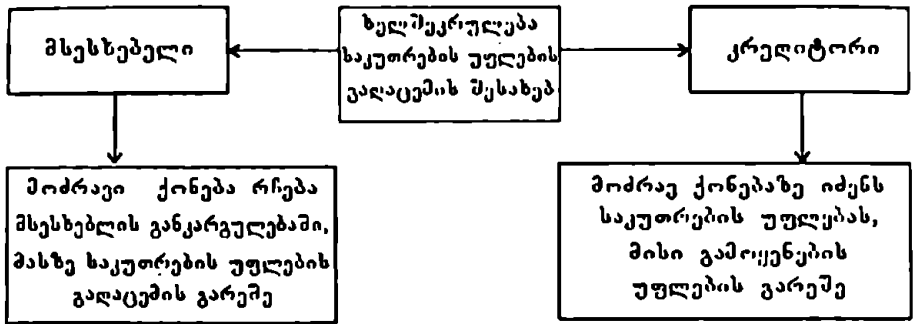
პრაქტიკაში გამოიყენება ცესიის ორი სახე: ღია და წყნარი. ღია ცესია ვარაუდობს მევალინათვის (ცვლენის მყოფელისათვის) მოთხოვნის შეტყობინებას დათმობის შესახებ ამ შემთხვევაში მევალინათვის დაუაღიანებას ბანკის მიმართ და არა ბანკის (ცვლენის) მსესხებლის წინაშე ანაზღაურებას. წყნარი ცესიის შემთხვევაში ბანკი მესამე პირს მოთხოვნის დათმობაზე არ აცნობებს, მევალინა უხდის ცვლენს, ის კი ვალდებულია გადასცეს მიღებული თანხა ბანკს. მსესხებლები უპირატესობას ანიჭებენ წყნარ ცესიას, რათა თავიანთი ავტორიტეტი არ შეარყიონ. მაგრამ ბანკისათვის წყნარი ცესია ღირს რისკთანა დაკავშირებული, რადგან, ჯერ ერთი, თანხები დათმობილ მოთხოვნებზე ხშირად ხვდებიან მსესხებლის იმ ანგარიშზე, რომელიც სხვა ბანკშია. მეორე - მსესხებელს აქვს შესაძლებლობა რამდენჯერმე დაუთმოს მოთხოვნა. მესამე - მსესხებელს შეუძლია დაუთმოს უკვე არ არსებული მოთხოვნები.

გფრ-ის ბანკები, გარდა ინდივიდუალური მოთხოვნების დათმობისა, საერთო და გლობალური ცესიას იყენებენ.

საერთო ცესია ნიშნავს, რომ მსესხებელი ვალდებულია იღებს ბანკის წინაშე საქონელის მიწოდებაზე რეგულარულად დაუთმოს მოთხოვნები განსხვავებული თანხით. გაუწიოს მომსახურებები ამასთან, ბანკის უფლება ფულადი სახსრების მიღებაზე წარმოადგენილი კრედიტის ასანაზღაურებლად წარმოიქმნება საერთო ცესიაზე არა ხელშეკრულების გაფორმების მომენტში, არამედ ბანკში დებიტორების მოთხოვნების ან ხიზების გადაცემის მომენტიდან. გლობალური ცესიის შემთხვევაში მსესხებელმა ბანკს უნდა დაუთმოს კონკრეტულ კლიენტებთან არსებული მოთხოვნები და განსაზღვრული პერიოდის განმავლობაში უკვე წარმოქმნილი მოთხოვნები. მოთხოვნების დათმობის ამ სახეობას უპირატესობას ანიჭებენ, კრედიტის დაბრუნების რისკის შემცირების მიზნით, უზრუნველყოფის ასეთი ფორმის გამოყენებისას, ბანკი მოთხოვნის მოთხოვნების დათმობა გაიცდებით მეტ თანხაზე მოხდეს, ვიდრე გაცემული კრედიტის სიდიდეა. საერთო და გლობალური ცესიის დროს კრედიტის მაქსიმალური თანხა დათმობილი მოთხოვნების ღირებულების 20-90 % შეადგენს.

იმისათვის, რომ მოძრავი ქონება მსესხებელმა გამოიყენოს და ამავე დროს იყოს კრედიტის დაბრუნების გარანტია კრედიტორის ვალის უზრუნველსაყოფად, მასზე საკუთრების უფლების გადაცემა გამოიყენება. კრედიტორისათვის საკუთრების უფლების გადაცემის კანონიერი სტრუქტურა მოცემულია შემდეგი სქემაში (სქემა 10).

გირაოსაგან განსხვავებით კრედიტორისათვის სესხის უზრუნველსაყოფად საკუთრების უფლების გადაცემის შემთხვევაში კლიენტის მოძრავი ქონება რჩება მის განკარგულებაში. ეს ხდება მაშინ, როცა ფასეულობების კრედიტორზე გადაცემა შეუძლებელია ან მიზანშეწონილი არ არის და როდესაც მსესხებელს არ შეუძლია უარი თქვას სესხის უზრუნველყოფის ობიექტის გამოყენებაზე. მსესხებელი მოცემულ შემთხვევაში პასუხისმგებელია მის განკარგულებაში

სქემა 10

დარჩენილ ფასეულობებზე, არა აქვს უფლება იყოს მასზე დამოკიდებულად განკარგულებელი. სესხების უზრუნველყოფის ობიექტის სახით შეიძლება გამოვიღწინ, როგორც ცალკეული საგნები (ავტომანქანა), ისე საგნების ჯგუფიც, რომლებშიც ერთ-ერთ საწყობში ან სააქროში იმყოფებთან (საქონელი, მასალების მარაგები, სახვეწარფობრიკატები).

ბანკი ვალის დასაფარავად საკუთრების უფლების გადაცემის ხელშეკრულების გაფორმებისას უნდა დარწმუნდეს, რომ მსესხებელი ნაძლიერად არის კონკრეტული ფასეულობების შესაკუთრებული. ეს შემოწმება არ ამკირებს ღიდ რისკს, რომელიც საკუთრების უფლების გადაცემას თან ახლავს. კრედიტორი ბევრად და მოკიდებული მსესხებლის პატიონსებაზე, რომელთანაც იმყოფება სესხის უზრუნველყოფის ობიექტი. რისკის შემკირების მიზნით ბანკები ფრთხილად უდგებიან უზრუნველყოფის სიღიდის განსაზღვრას, რის გამოც კრედიტის მაქსიმალური თანხა მათი ღირებულების 20-50 %-ს შეადგენს.

4. გარანტიები და თავდებობა

კრედიტის ღაბრუნების უზრუნველყოფის ფორმებს, ასევე გარანტიები და თავდებობები წარმადგენენ მთი გამონათ როგორც გირაოს, კრედიტორის იურიდიული და ცკონომიკური ინტერესების დაცვის შესაბღლებლობა. ამ შემთხვევაში მსესხებელზე ქონებრივ მასუნისმგებლობას, როგორც წესი, შესამე პირი იღებს. არსებობს გარანტიების რამდენიმე სახეობა, რომლებიც ერთმანეთსაგან განსხვავდებიან: გარანტიული ვაღლებულების სუბიექტით; გარანტიის გაფორმების წესით; სახსრების წყაროთი, რომლებიც ვაღსახაღების გარანტიისათვის გამოიყენება.

საგარანტიო ვაღლებულების სუბიექტის სახით შეიძლება გამოვიღწინ ფინანსურად მყარი საწარმოები ან საკუიადური დაწესებულებები, რომლებსაც გააჩნიათ სახსრები: ბანკები, საკუღაღ თეი: მსესხებელი საწარმოები.

ამშ.ში ხანგრძლივი დროის განმავღებაში მსესხებელ საწარმოებს სესხის მისაღებაღ ბანკში განსაზღვრული თანხის დეპოზიტი უნდა გაეფორმებინათ. ჩვეუღებრივ გამოიყენებოღა პრინციპი: $10 + 10$, ეს ნაშნავს, რომ სესხის მიღღები სესხის მიღებაღღ ქმნიღა დასაშვები თანხის 10 %-ის სიღიდის დეპოზიტს. მეორე 10%-ი მას შექმნიღა დეპოზიტურ ანგარიშზე მისი ვაღემის შეიღღღ.

ამრიგად, კრედიტის დროული დაყარვის გარანტიად გამოიყენებოდა მსესხებელი საწარმოს საკუთარი დეპოზიტი მიღებული სესხის 20 %-ის ოდენობით. თუმცა ამ შემთხვევაში გარანტია უფლებას იძლევა მხოლოდ წაწილობრივ დაიცავს კრედიტორის ინტერესები. ასეთი პრაქტიკა მუდმივად იყო ჩვენი ქვეყანაში გავრცელებული, თუ კი ბანკიდან კრედიტს მიიღებ „კლიენტს დაუვალდებულებლად ხანგარნიშწირებო ან დეპოზიტურ ანგარიშებზე თავისუფალი ფულადი სახსრებიც იმავე ბანკში მათავსოს.

გარანტიის სხვა სახეობა ის გარანტია, რომელსაც წარმოადგენს ფინანსურად მდგრადი ორგანიზაცია ან დაწესებულება. აქ გარანტიის წყაროდ გველინება ამ ორგანიზაციის საკუთარი სახსრები. სულ ახლახანს დაწესებულებების დაკრედიტებისას, რომლებსაც ქირონათ საკუთარი ხაზრუანი სახსრების უზარისობა, გამოიყენებოდა ზემოთაღნიშნულიდან საგარანტიო წერილის მიღება. სესხებზე ვადაგადაცილებული გადასახდელების წარმოშობისას, მათი ანაზღაურება ზორციელებოდა ზედგომი ორგანიზაციის ანგარიშიდან. თუ ბანკისათვის დაკრედიტება გარანტიით ხელს უწყობდა კრედიტის დროულ დაბრუნებას, მაშინ საწარმოსათვის ასეთ გარანტიებს ხშირად უარყოფითი მხარე გააჩნდა: ისინი გამოიწვევდნენ კმაყოფაზე მყოფის განზრახვას და საუფროსო საქმიანობის შედეგებზე საწარმოს მასუბისმგებლობის შექცევას. ამჟამად გარანტიებს ფასიან საფუძველზე იძლევიან სადაზღვეო საზოგადოებები (გუერთანსებები). ამასთან გარანტიის გაცემა საუბრელი ორგანიზაციის ან დაწესებულების შემოწმება.

გარანტიების გაცემა შეუძლიათ ფინანსურად მყარ საწარმოებსაც, რომლებთანაც მსესხებელ-საწარმოს გაანსა სოსტემატური კავშირები (მაგალითად, მოცულებული საწარმოს მოწოდებელი ან მყიდველი). თუმცა ამ შემთხვევაში აუცილებელია ინფორმაცია გარანტი საწარმოს კრედიტორიანობის შესახებ თუ მითითებულ საწარმოს ემსახურება იგივე ბანკი, რომელიც მსესხებელს ემსახურება, ასეთი ამოცანა უბრალოდ წყდება. როგორც, თუ გარანტი საწარმოს სხვა ბანკი ემსახურება. ამიტომ ამ მიზნისათვის მნიშვნელოვანია გაგვიჩვენოს ერთიანი ცენტრი, რომელსაც ექნება ინფორმაცია ქვეყნის სტრუქტურული საწარმოს და ორგანიზაციის კრედიტორიანობის შესახებ.

აშშ-ში გარანტიებს იძლევიან ასევე სპეციალური სახელმწიფოებრივი ორგანიზაციები, რომლებსაც მიზნობრივი ფონდები გააჩნიათ. ერთ-ერთ ასეთ ორგანიზაციას წარმოადგენს მცირე საწარმოების საქმიანობის ინსპექციონატია, რომელსაც გააჩნია მათი განვითარების მიზნობრივი პროგრამა. ამ ორგანიზაციებზე სესხების 90 % გაიცემა მითითებული აღმნიშვნატორის გარანტიით. ამასთან კრედიტისათვის გადასახდელებზე შეღავათიანი გასაძრუებელი, ცერძოდ საპროცენტო განაკვეთი 1-1,5 %-ზე ქვევით იმასთან შედარებით, რომელსაც იღებენ უგარანტიოდ გაცემულ კრედიტზე. მცირე და საშუალო საწარმოების მხარდასაჭერად სახელმწიფო ფონდი მიზანშეწონილია ჩვენი ქვეყანაშიც შეიქმნას; ის შეიძლება გამოიყენებულს ყოფილიყო მცირე ბიზნესის განვითარების საგარანტიო წყაროდ. ძირითადი წყარო საბანკო კრედიტი იქნებოდა.

გარანტიები შეიძლება ბანკებაც გასცენ. განსაკუთრებით ფართოდ გამოიყენება საბანკო გარანტიები საერთაშორისო ანგარიშწირებისათვის და საერთაშორისო კრედიტების მისაღებად. აღნიშნული გარანტიები გაიცემა, როგორც სპეციალური დოკუმენტის სახით (საგარანტიო წერილი), ისე თანასაქმე (აუბზე) წარწერით.

ამჟამად ჩვენი ქვეყანაში ფართოდ გამოიყენება ერთი ბანკის მიერ მეორე ბანკისათვის გარანტიების გაცემა მეორე ბანკის მიერ. პირველი ბანკის კლიენტისათვის კრედიტის გაცემის დროს. ასეთი სიტუაცია წარმოიშობა მაშინ, როდესაც ბანკი თავისი კლიენტისათვის კრედიტის გასაცემად თავისუფალი რესურსები არა აქვს, ან კრედიტის დიდი თანხის გაცემა მისი ბალანსის

ლიკვიდობას არღვევს. გარანტიების გაცემისას ბანკი არ კარგავს კუპონის კლიენტთან, თუცა, მას არც აძლევს კრედიტს, ამავე დროს განაჩნა განსაზღვრული შემოსავალი.

ბანკის ლიკვიდობის რისკის თავიდან აცილების მიზნით, გარანტიული ოპერაციების განუთარების გამო, რუსთა-ს ცენტრალურმა ბანკმა შეზღუდა ხაერითო თანხა, რომლებიც გაიცდებოდა კომერციული ბანკების მიერ მისი საკუთარი სახსრების მოცულობის გარანტიით. კომერციულ ბანკს, სხვა ბანკის მიერ გარანტიის მიღებისას უფლება აქვს მიმართოს ცენტრალური ბანკის დაწესებულებას, ხალც ვახსნილია ბანკის საკორესპონდენტო ანგარიშში, რომელიც გარანტიას იძლევა, თხოვნით დაადასტუროს ამ ბანკის გადამხდელუნარიანობა. ცენტრალურ ბანკს შეუძლია ბანკის გადამხდელუნარიანობა დაადასტუროს ან არ დაადასტუროს.

თავლებობა ასევე არის კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ფორმა, ის გამოიყენება ბანკის, როგორც თერიდოდ, ისე ფიზიკერ პირებთან ურთიერთობაში. თერიდოდ: პირებთან გამოყენებული თავლებობა, გარანტიისგან განსხვავებით, ბანკს და თავლებს შორის წერლობითი ხელშეკრულებით ფორმდება. მასთან შესაბამისად უკანსკელი ვალდებულებას იღებს მსესხებლის ვილი კრედიტორს აუნსაზღვროს გარკვეული დროის განმავლობაში. ხელშეკრულებაში შეიძლება განსაზღვრული იქნას მაქსიმალური თანხა, რომლის ანსაზღვრების გარანცხასაც თავლებით იძლევა. კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ასეთი ფორმის გამოყენება მოითხოვს თავლებების კრედიტუნარიანობის საგულდაგული ანალიზს. თავლებობამ ფართო გამოყენება მოიპოვა მოსახლეობასათვის გრძელვადიანი კრედიტის გაცემისას საზღვარგარეთის პრაქტიკაში თავლებად შეესძლია გამოხელა ფიზიკერ პირს, რომელსაც მუდმივი საშუალო, მედმივი შემოსავალი და განსაზღვრული ქონება (სახლი, ავტომანქანა, აგარაკი, მიწის საკუთი) აქვს. თავლებობა ფორმდება სანოტარი კანსტორის მეშვეობით და ახსავს საწარმოს თერიდოდ მსესხისმაგებლობას მერე პირის მიგორ, მის მიერ ვადის გადახდებლობის შემთხვევაში.

საგარანტიო წერილების და თავლებების მიღებისას, ასევე ავადის გაყორმებისას ბანკებმა საგულდაგული იუნდა შემოიწონეს ხელმოწერების უტყარობა და იმ პირების უფლებამოსილება, ეინც ხელს აწერს. ამ მიზნისათვის ბანკთაშორის პრაქტიკაში არსებობს ოფიციალური დოკუმენტი, რომელსაც ეწოდება უფლებამოსილების პირობის (ხელმოწერების) წიგნი, სადაც დაიფიქსირებულია იმ პირთა წრე, რომლებსაც საგადასხადო დოკუმენტებზე ხელის მოწერის უფლება აქვთ და მათი ხელმოწერის ნიმუშები.

ამამად ჩვენს ქვეყანაში სესხის დროული დაფარვის უპირატესა და ხელმისაწვდომი ფორმა გარანტიის მადება. თუცა, მას ახლავს განსაზღვრული სიმწიდეებიც. საგირაო უფლების არაფორმალური გამოყენებისათვის აუცილებელია შესაბამისი წინაპირობები. მთავარ წინაპირობას წარმოადგენს საკუთრების ურთიერთობების განვითარება, რომელიც განპირობებულია საწარმოებისა და ორგანიზაციების ქონებრივი უფლებების და ვალდებულებების წარმოშობით. იმ პირობებში როდესაც კერძო საკუთრების დიდი ნაწილი სახელმწიფოს კუთვნილება, მოქმედი გირაოს უფლება ფორმალურ ხასიათს ატარებს.

კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ფორმისათვის საგირაო კანონმდებლობის მიღების აუცილებლობა მოითხოვს სასაქონლო და საფონდო ბირჟების საქმიანობის განვითარებას აუქციონების, სპეციალისტების განსაკუთრებული შტატის არსებობას, რომლებიც შეძლებენ საგირაო ქონების შეფასებას (მომარევი და უკრავი). ამამად ეს წინაპირობები მასახვის სტადიაშია. ამიტომ კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ძირითად ფორმად გამოიყენება გარანტიები, რომელსაც სადაზღვეოო საზოგადოებები, ბანკები და სხვა ორგანიზაციები იძლევიან. მაგრამ,

რადგან საგარეო გარანტია მოითხოვს ფინანსურად მყარი ორგანიზაციების მნიშვნელოვან რიცხვს არსებობას, თავლების (გარანტიის) საფინანსო და ქონებრივი მდგომარეობის სპეციალურ კონტროლს, კრედიტის უზრუნველყოფის მოცემული ფორმა უპირატესი არ შეიძლება იყოს.

წევს ქვეყანაში კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის სხვადასხვა ფორმის განვითარების პერსპექტივებს, რომლებშიც საზღვარგარეთის პრაქტიკაში გამოიყენება აუცილებელია დაეკავშიროთ რისკის შეფასებას, რომელსაც თითოეულმა მათგანმა შეიცავს.

საინტერესოა გფრ-ის გამოცდილება დაბრუნების უზრუნველყოფის სხვადასხვა ფორმების ეფექტურობის შეფასების სამქელდიანი სისტემის გამოყენებაზე და მასთან კრედიტების მაქსიმალური საზღვრის შესაბამისობაში მოყვანა. ქვემოთ მოყვანილად საკრებო ცხრილში, რომელშიც ნაჩვენებია ამ ფორმების დიფერენციული შეფასება (ქულებში).

ცხრილი 15

№№	კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ფორმა	ქულების რაოდენობა	კრედიტის მაქსიმალური თანხა %-ში უზრუნველყოფისთან
1	იპოთეკა	3	60-80
2	ანაბრების გირაო, რომლებიც კრედიტის ვალდებულებებში იმყოფებიან	3	100
3	თავლებობა (გარანტიები)	2	თავლებობის (გარანტიის) კრედიტუნარიანობის მახუდყოფით - 100-მდე
4	ფასიანი ქაღალდების გირაო	2	ფასიანი ქაღალდები, რომლებსაც მყარი პროცენტი მოაქვთ, - 70-80; აქციები - 50-60
5	საქონლის მიწოდებაზე ან მომსახურებაზე მოთხოვნების დათმობა	1	20-40
6	საკუთრების უფლების გადაცემა	1	20-50

ქულების ყველაზე მეტი რიცხვი, რაც მაღალ ეფექტიანობაზე მიუთითებს, გააჩნიათ იპოთეკასა და დეპოზიტური ანაბრების გირაოს. ამ შემთხვევებში შეიმჩნევა კრედიტის თანხის შედარებით მაქსიმალურად დიდი ოდენობა, მის უზრუნველყოფასთან მიმართებაში. ამასთან, იპოთეკის შეფასების სირთულეები ამცირებს კრედიტის მაქსიმალურ ღირებულებას. ქულებში უფრო დაბალი შეფასება დაიმსახურებს თავლებობამ (გარანტიამ) და ფასიანი ქაღალდების გირაომ. თავლებობის არსებობის დროს კრედიტის მაქსიმალურმა თანხამ, როცა თავლებობა მაღალი კრედიტუნარიანობა, შეიძლება 100 %-ს მიაღწიოს. თუ თავლების კრედიტუნარიანობა ხავეჭკოა, რისკის ხარისხი იზრდება, და ამიტომ ბანკს უფლება აქვს შეამციროს გასაცემი კრედიტის თანხა, იმ თანხასთან შედარებით, რომელიც მითითებულია თავლებობის შესახებ ხელშეკრულებაში, ან საგარანტო წერილში. ყველაზე დაბალი ქულა დაბრუნების რისკის ზრდისა, გააჩნია მოთხოვნების დათმობისა და საკუთრების უფლების გადაცემისთან დაკავშირებით.

5. საწარმოთა კლასიფიკაცია რისკის დონის მიხედვით ფინანსური მდგომარეობისა და კრედიტის უზრუნველყოფის ზარისხის გათვალისწინებით

კრედიტის დაბრუნებითობის უზრუნველყოფის სხვადასხვა ფორმის გამოყენების სფერო ამ ფორმების ეფექტიანობის ზარისხის გათვალისწინებით დამოკიდებულია რეალურ ეკონომიკურ სიტუაციაზე, რომელიც მრავალი ფაქტორის გავლენით ფორმირდება. ამ ფაქტორებიდან მთავარია მსესხებლის ფინანსური მდგომარეობა და კრედიტის უზრუნველყოფის ზარისხი.

განვიხილოთ კრედიტორის კრედიტის დაუბრუნებლობის რისკისაგან დაცვის ამა თუ იმ ზერხის შერჩევის კონკრეტული პრაქტიკა გფრ-ის მაგალითზე. გფრ-ის ეკონომიკურ ცხოვრებაში მსესხებლის ფინანსური მდგომარეობა განისაზღვრება რენტაბელობის დონითა და საკუთარი სახსრებით უზრუნველყოფის წილით. ამის შესაბამისად გამოიყოფა საწარმოთა სამი ჯგუფი, კრედიტის დროულად დაუბრუნებლობის რისკის ზარისხის დონეთა სხვადასხვაობისას, რომელთაც გააჩნიათ: 1 - უნაკლო ფინანსური მდგომარეობა, ე.ი. საკუთარი სახსრების სოლიდური ბაზა და რენტაბელობის მაღალი ნორმა; 2 - დამაკმაყოფილებელი ფინანსური მდგომარეობა; 3 - არადამაკმაყოფილებელი ფინანსური მდგომარეობა, ე.ი. საკუთარი სახსრების დაბალი ხვედრითი წილი და რენტაბელობის დაბალი დონე;

უზრუნველყოფის არსებობისა და ზარისხის მიხედვით ყველა საწარმო რისკის 4 ჯგუფად იყოფა, რომელსაც გააჩნიათ: 1 - უნაკლო უზრუნველყოფა; 2 - საკმაო, მაგრამ უზრუნველყოფის არაზელსაყრელი სტრუქტურა; 3 - ძნელად შესაფასებელი უზრუნველყოფა; 4 - უზრუნველყოფის არადამაკმაყოფილებლობა.

უდავოა, რომ საწარმოების ამა თუ იმ ჯგუფზე მიეკუთვნება, მოცულობილი კრიტერიუმების გათვალისწინებით, ბუნებრივი დროულად დაუბრუნებელ კრედიტზე რისკის ზარისხი იცვლება შესაბამისად იქნება კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის აუცილებლობის ესა თუ ის ფორმა საწარმოების რისკის ზარისხის მიხედვით შესაძლო კლასიფიკაცია ორივე ფაქტორის სხვადასხვა შეთანწყობით, რომლებიც მათზე გავლენას ახდენენ, შეიძლება წარმოვიდგინოთ შემდეგი ცხრილით:

ცხრილი 16

დაბრუნების უზრუნველყოფა	ფინანსური მდგომარეობა		
	უნაკლო ფინანსური მდგომარეობა	დამაკმაყოფილებელი ფინანსური მდგომარეობა	არადამაკმაყოფილებელი ფინანსური მდგომარეობა
უნაკლო უზრუნველყოფა	I	I	I
უზრუნველყოფის საკმარისი, მაგრამ არაზელსაყრელი სტრუქტურა	I	II	III
ძნელად შესაფასებელი უზრუნველყოფა	I	III	IV
არასაკმარისი უზრუნველყოფა	I	IV	V

რენტბელობის დონის და საკეთარი რესურსების არსებობის კუთხით შეიძლება გამოიყვით სწარმოების 3 კჯეუი, რომლებსაც შემდეგი ფინანსური მდგომარეობა აქვთ: 1 - უმწიკლო ე.ი. საკეთარი სახსრების წილისა და რენტბელობის დონე საშუალო დარგობრივ მარკეტებზე ზემოთ არის; 2 - დამაკმაყოფილებელი, ე.ი. შესაბამისი მარკეტებები - საშუალო დარგობრივ დონეზე არიან; 3 - არადამაკმაყოფილებელი, ე.ი. მოცულები მარკეტებები - საშუალო დარგობრივ დონეზე დაბლა არიან.

უზრუნველყოფის არსებობიდან და ზარისზიდან გამომდინარე გამოიყოფა 4 კჯეუი, მათ შორის სამი კჯეუი არასაკმარისი უზრუნველყოფით.

პირველ სამ კჯეუს მიეკუთვნებიან სწარმოები, რომლებსაც გააჩნიათ: 1 - უსაკლო უზრუნველყოფა, რომელიც მის შემადგენლობაში დეპონირებული ანაბრების სიკარბით, ადვილად სარგულიზაციო ფასიან ქაღალდებით, გადატორთული საქონლით (დებტორული ანგარიშებით), სკადატო ფასეულობებით, მზა პროდუქციით, და საქონლით ხასიათდება; 2 - საქმარისი, მაგრამ არახელსაყრელი უზრუნველყოფის სტრუქტურით, რაც მერე და მესამე კლასის ლიკვიდური სახსრების სიკარბეს სომსავს; 3 - უზრუნველყოფის ძნელად შესაფასებელი სტრუქტურა, რაც წარმოების ზარჯების მნიშვნელოვანი თანხების არსებობას (სოფლის მეურნეობაში), დაუმთავრებელ წარმოებს და მომავალი პერიოდების ზარჯებს (მრეწველობა), ე.ი. მესამე კლასის ლიკვიდური სახსრების სტრუქტურის გუარანებს სომსავს.

ვიინადან ცხორებაში ეს ფაქტორები კომპლექსურად მოქმედებენ, ვარაუდობენ, რომ დადებით ფაქტორების გავლენა უარყოფითის მოქმედებას ნიველირებას უკეთებს, შესაძლავ სხვაც - ერთი ფაქტორის უარყოფითი გავლენა გამართლებული იქნება სხვისი მოქმედებით. კრედიტის დაბრუნების რისკის პრობლემის განხილვისას კონკრეტულად ფაქტორების ეს ურთიერთკავშირი შეიძლება სწარმოების ტიპების შემდეგი კლასიფიკაციით იქნეს წარმოდგენილი. ყველაზე ცოტა რისკი კრედიტის დაუბრუნებლობისა აქვთ სწარმოებს, რომლებიც პირველ ტიპს მიეკუთვნებიან. ესაა სწარმოები, რომლებსაც გააჩნიათ უსაკლო ფინანსური მდგომარეობა, უზრუნველყოფის არსებობისა და ზარისზისაგან დამოუკიდებლად. ან სწარმოები მათი ფინანსური მდგომარეობის მიუხედავად უსაკლო უზრუნველყოფით.

სინამდვილეში კრედიტის დაბრუნების ძირითად წყაროს, როგორც წესი, წარმოადგენს რეალიზაციიდან ამონავები და ლიკვიდური აქტივები, მათ შორის ისიც, რაც კრედიტის უზრუნველყოფას ემსახურება შესაბამისად, კრედიტის დაუბრუნებლობის რისკი მინიმალურია, ან შეიძლება საერთოდ არ არის. თუ არსებობს რარიუ ფაქტორი, ან უკიდურეს შემთხვევაში ერთი მაინც. სწორედ მერე შემთხვევაში ნიველირება ხდება ერთ-ერთი ფაქტორის უარყოფითი მოქმედების მერის დადებითი გავლენის შედეგად. ამ ტიპის სწარმოების შიხართ (იმათ გარდა, ვისაც არადამაკმაყოფილებელი ფინანსური მდგომარეობა აქვს) კრედიტის დაბრუნების უზრუნველსაყოფის ძირითად ფორმად მიზანშეწონილია ჩვეულოთ რეალიზაციიდან ამონავები, ვარანტიის იურიდიულად გუფორმების გარეშე. სწარმოების ამ კჯეუისათვის კრედიტის დაბრუნების შეესაბამისი აოგება ხლავს, რომელიც ეუფქმება მსესხებლის მყარ ფინანსურ მდგომარეობას. ამ შემთხვევაში ბანკი მნიშვნელობას არ ანიჭებს უზრუნველყოფის არც საკმარისობას, არც ზარისზს.

არადამაკმაყოფილებელი ფინანსური მდგომარეობის სწარმოების დაკრედიტება, რომლებიც მიეკუთვნება პირველ ტიპს უსაკლო უზრუნველყოფის გამო, მიზანშეწონილია შესაბამის ფასეულობათა გირავნობით განხორციელდეს. ამ შემთხვევაში კრედიტის დაუბრუნებლობის რისკი მინიმუმამდე დაყვანილი.

მეორე, მესამე და მეოთხე ტიპებს მიკუთვნებული საწარმოები განსაზღვრული რისკის არსებობისას მთლიანობაში წარმოადგენენ კრედიტუნარიანებს; მათ კრედიტის დაბრუნების ეკონომიკური წინაპირობები გააჩნიათ, რომლებიც იურიდიულად განსტყვებულია. მაგრამ კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ფორმები დიფერენცირებული უნდა იყოს.

მეოთხე ტიპის საწარმოებისათვის მიზანშეწონილია გამოყენებული იქნეს მატერიალური ფასეულობების გირაო უზრუნველყოფის ხარისხის გათვალისწინებით.

მესამე ტიპის საწარმოებისათვის დამახასიათებელია, როგორც ფასეულობების გირაოს გამოყენება, ისე გარანტიები, შეიძლება ორივე ფორმა. ფორმის ამორჩევა დამოკიდებული აქნება რეალურ ეკონომიკურ სიტუაციაზე: უზრუნველყოფის შესაძგენლობის შეფასებასა და კლასიფიკაციის ფინანსურ მდგომარეობაზე. მეოთხე ტიპის საწარმოების დაკრედიტება საჭიროა ან ფინანსურად მყარი ორგანიზაციის გარანტიით (რადგან მათ გააჩნიათ არასაკმარისი საკუთარი წყაროები, სესხების ასანაზღაურებლად) ან კრედიტის დაბრუნებლობის რისკზე სადღესღვეო ზედმეკრედიტების გაფორმებით. ამავე დროს ღრვიერია სესხების გამოყენებაზე საპროცენტო განაკვეთი ამაღლდეს. ამ საწარმოებს გააჩნიათ კრედიტის თავის დროზე დაუბრუნებლობის მაღალი რისკი. ამის გამო, ბანკი განსაკუთრებულ ყურადღებას უნდა უთმობდეს მათი ფინანსური მდგომარეობისა და უზრუნველყოფის შემადგენლობის ანალიზს და ბილოს, საწარმოების მეხუთე ტიპი მოიხსონებს განსაკუთრებულ ყურადღებას და ურთიერთობას ბანკის მხრიდან მაღალი რისკის ხარისხის გამო. თუმცა, საწარმოების ეს ტიპი ასევე არაერთგვაროვანია. მათ ერთ ნაწილს, წარმოების რეორგანიზაციის და მენეჯმენტის არსებობისას, ასევე ბანკის ფინანსური მხარდაჭერისას, შეუძლია გამოასწოროს თავისი რეპუტაცია. ამ საწარმოებს ბანკი არ ტოვებს დახმარების გარეშე, უწყებს მათ დახმარებას, თვლეობის (გარანტიის) პირობით. საწარმოების მეორე ჯგუფი შეიძლება ჩათვალოს უიმედოდ, მათთან საკრედიტო ურთიერთობების დამყარება რეკომენდებული არ არის.

კრედიტის დაუბრუნებლობის შეფასების და დაცვის წარმოდგენილი სისტემა განვარაღებულია გარდამავალი პერიოდისათვის, როდესაც უკვე არ არის ჩამოყალიბებული საზარო მექანიზმის ბერი ელემენტი: პირველი არის განვითარებული ფასიანი ქაღალდების ბაზარი, მხოლოდ ახლად არის დაწყებული პრივატიზაციის პროცესი, არ არსებობს გირაოზე კონსოლიდებლობა და მათ შორის, იპოთეკაზეც და ა.შ. პრაქტიკაში ამ სისტემის გამოყენება შეიძლება გამოვსახოთ შემდეგი მაგალითებით, რომელიც ახასიათებს დაწესებულებების მიხედვით რისკის ორი ფაქტორის სხვადასხვაგვარ შეხამებას: ფინანსური მდგომარეობისა და უზრუნველყოფის ხარისხის:

1 მაგალითი: საწარმო კრედიტს იღებს კომერციულ ბანკში მატერიალური მარაგებისა და საწარმოო ხარჯების ერთობლივით. ამ საწარმოს ძირითადი პირობები 1 ივლისისათვის ხასიათდება შემდეგი მონაცემებით:

(ათ. მან.)

1. კრედიტის დეალიანება ერთობლივ მატერიალური მარაგებისა და საწარმოო ხარჯების ქვეშ	1300
2. ერთობლივი უზრუნველყოფა	1400
მათ შორის:	
ნორმირებულ ფასეულობათა ზენრამატიული განადღებულ ნაშთები	100
გადატვირთული საქონელი	1250
რისზე დემონირებული სახსრების ნაშთი	50
3. უზრუნველყოფის ზედმეტობა	100

- 4. რენტაბელობა - საშუალო დარგობრივ დონეზე 15 %
- 5. საკუთარი სახსრების ხვედრითი წონა აქტიუების საერთო თანხაში (მარეგულირებელი მეხლების გათვალისწინებით) საშუალო დარგობრივზე დაბალია. 12 %

დასკვნები

1. სესხის დავალიანება სრული თანხით შეესაბამება მატერიალურ უზრუნველყოფას, რომელიც გაფორმებულია საკრედიტო ხელშეკრულებაში, როგორც ფასეულობათა გირაო.
2. კრედიტის უზრუნველყოფის სტრუქტურა ხასიათდება სწრაფად რეალიზებადი აქტივების სიჭარბით (96,1 %) და მალად ლიკვიდური სახსრებით (3,9 %), რაც საშუალებას იძლევა განისაზღვროს, როგორც უსაქლო უზრუნველყოფა.
3. საწარმოს ფინანსური მდგომარეობა დამაკმაყოფილებელია.
4. პირველ გჯგუყს მიეკუთვნება კრედიტის დაუბრუნებლობის მინიმალური რისკი.

მე-2 მაგალითით. საწარმოს დაკრედიტება წარმოებს ერთობლივი ობიექტით. მისი პოზიციები შემდეგია:

	(ათ. მან.)
1. მოკლევადიანი სესხის დავალიანება	1300
2. ერთობლივი უზრუნველყოფა	1400
მათ შორის:	
ნორმირებული ფასეულობების (საწარმოო მარაგების)	
ზენორმატიული ანაზღაურებული საშთი	1200
გადატირებული საქონელი	200
3. უზრუნველყოფის ზედმეტობა	100
4. რენტაბელობა (საშუალო დარგობრივზე დაბალი)	0,3 %

დასკვნები

1. სესხის დავალიანებას სრული თანხით შეესაბამება მატერიალური უზრუნველყოფა.
2. უზრუნველყოფის სტრუქტურა ახასიათებს მას, როგორც არასაკმარისად სასურველს, რადგან 92,3 % შეადგენს საწარმოო მარაგების ზენორმატიული საშთები
3. ფინანსური მდგომარეობა - არადამაკმაყოფილებელია.
4. კრედიტის დაუბრუნებლობის რისკი საკმაოდ მაღალია - რისკის III გჯგუყი.

მე-3 მაგალითით. სასოფლო-სამეურნეო საწარმოს, რომელიც ბანკიდან მოკლედან ობიექტზე იღებს სესხს, გააჩნია შემდეგი პოზიციები:

	(ათ. მან.)
1. მოკლევადიანი სესხის დავალიანება	1300
2. უზრუნველყოფა	1400
მათ შორის:	
დაუმთავრებელი წარმოების ზენორმატიული ნაშთები	800
წარმოების მარაგების ზენორმატიული საშთები	300

გადატირებული საქონელი	300
3. უზრუნველყოფის ზედმეტობა	100
4. რენტაბელობა - საშუალო დარგობრივზე დაბალი	2,3 %
5. აქტივების საერთო თანხაში საკუთარი სახსრების ზვედრიითი წონა	8,5 %

დასკვნები

1. მატერიალური უზრუნველყოფა სკაპარისია.
2. უზრუნველყოფის სტრუქტურა ძნელი შესაფასებელია, რადგან მნიშვნელოვანია დაუმთავრებელი წარმოების ზვედრიითი წონა- 61,5 %
3. ფინანსური მდგომარეობა - არაღამაკმაყოფილებელია.
4. კრედიტის დაუბრუნებლობის რისკი მაღალი - IV ჯგუფი.

შე-4 მაგალითი. ხაწარმოში მიიღო მოკლევადიანი კრედიტი მიმდინარე ხაწარმოო საქმიანობებზე (ნედლეულის, მასალების, მკომპლექტებულ ნკეთობათა ანაზღაურება) მისი პოზიციები შემდეგია:

	(ათ.მან.)
1. ხეხვის დაედიანება	1300
2. უზრუნველყოფა	1000
მათ შორის:	
ხაწარმოი მარაგების ზენორმატიული ნაშთები	800
გადატირებული საქონელი	200
3. უზრუნველყოფის დანაკლისი	300
4. რენტაბელობა (საშუალო დარგობრივზე დაბალი)	8,3 %
5. საკუთარი სახსრების ზვედრიითი წონა აქტივების საერთო ჯამში (საშუალო დარგობრივზე დაბალი)	12 %

დასკვნები

1. ადგილი აქვს სასესო დაედიანების არასკარის მატერიალურ უზრუნველყოფას.
2. უზრუნველყოფის სტრუქტურა - არასკარისად ზედსაყრელია; ხაწარმოი მარაგებში ზენორმატიული ნაშთების წილი ძღზე დიდია (61,5 %).
3. ფინანსური მდგომარეობა - არაღამაკმაყოფილებელია.
4. კრედიტის დაუბრუნებლობის რისკი - დიდია V ჯგუფი.

პრივატიზაციისა და ფასიანი ქაღალდების ბაზრის პროცესის განვითარებისა და გირაოს შესახებ კანონის მიღებისას, სადაე აღიარებული იქნება იპოთეკა შესაძლებლობები კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფისათვის ფართოვდება,

მაშინ რეალურ უზრუნველყოფას დაემატება: დეპოზიტური ანაბრები, ხანგრძლივად არაგაფასურებადი იპოთეკა, ფასეულობათა გირაო, თავდებობა (ხაწარმოს მაღალი კრედიტუნარიანობისას), ნაკლებად სასურველი უზრუნველყოფა მოიცავს კრედიტორისათვის საკუთრებაზე უფლებების გადაცემას, თავდებობას (თავდებლის დამაკმაყოფილებელ კრედიტუნარიანობისას), იპოთეკას, ხანგრძლივი დროით, ფასიან ქაღალდებს, არასკარის

ზღალი ზრუნვადობით. ძნელად შესაფასებელი უზრუნველყოფა მოიცავს: ფასეულობების გირაოს (მსესხებლის განკარგულებით და შენახვით), იპოთეკას (შეფასების სიმძნელები და კრედიტის ღირდი თანხა), ფასიან ქაღალდებს (სახელმწიფო ობლიგაციები, ზანგრძლივი ვაღით), თაულებობას (თაულებების დაბალი კრედიტუნარიანობისას).

დაკრედიტების ვაღიანობის ფორმები. საკრედიტო ურთიერთობების ხეფაროში მოეღუნების ზეღაპირზე დაკრედიტების ვაღიანობა წარმოადგენს სესხის გამოყენების პერიოდის განსაზღვრას და ბანკის უფლებას ამ პერიოდის დამთაურების შემდეგ დაუღიანების გადახდევინებაზე. თემატა, ვაღიანობის პრინციპის უფრო ღრმა განმარტება დაკავშირებულია მის ეკონომიკურ საფუძველთან, ასევე ამოსავალ კრიტერიუმებზე სესხის დაფარვის მეთოდების საწყისი კრიტერიუმების ამორჩევასთან. როგორც ცნობიღია, დაკრედიტების ვაღიანობის ეკონომიკურ საფუძველად ფონღების წრებრუნვა გვეღიინება. პირდაპირი საბანკო დაკრედიტების ღროხ ვაღიანობას საფუძველად ეღევს დაკრედიტების ობიექტი. ცალკეული ობიექტებისათვის დაკრედიტების ვაღებისა და ფონღების ცალკეული ეღუმენტების მოძრაობის კავშირი. სამთის მიხედვით დაკრედიტების ღროხ ვაღიანობის ამ ფორმის არსი შემდეგში მღგომარეობს.

სასაქონლო-მატერიაღურ ფასეუღობათა დაკრედიტებისას, სესხების დაფარვა მათო მუბცირების გვემის შესახამისად წარმოებს. მსესხებელი, ბანკში წარადგენს დასაკრედიტებულ მატერიაღურ- ფასეუღობათა მოძრაობის გვემას.

ცხროღი 17

დასაკრედიტებელი სასაქონლო-მატერიაღური ფასეუღობების მოძრაობის გვემა (ათ. მან.)

ვარიანტი	კვარტლის დასაწახისი - ზენობიტებელად გარბს. ღირდი ნამთო	მოძრაობა პირველ ფვეში			მოძრაობა მეორე ფვეში			მოძრაობა მესამე ფვეში		იღიტეკის კვარტლის მიღვი
		მუბცირაღი	გასავღი	ნამთო პირველი ფვის ბოღობ	მუბცირაღი	გასავღი	ნამთო მეორე ფვის ბოღობ	მუბცირაღი	გასავღი	
I ვარიანტი	20	40	10	50	50	20	80	50	30	100
II ვარიანტი	100	40	30	110	30	20	120	50	10	130
III ვარიანტი	100	10	20	90	-	30	60	-	40	20
III ვარიანტი	100	10	20	90	-	10	80	-	10	70
მათ შორის: დაკრედიტების მიხედვით 50 ათ. მან.										

ამ გეგმის საფუძველზე სესხების ანაზღაურების ვადები განისაზღვრება. ანსხვავებენ ვადას ორ ნაირსაზღაურებად - პირობითს და კონკრეტულს. საკრედიტო ფასუელობების წარმოების წარდის და სტაბილიზაციის დროს, ასევე, როდესაც მათ შეეძლება არაუზრუნველყოფილი დაკალიანების შექმნა არ უნდა გამოეწვიოს. ანაზღაურების პირობითი ვადა შემდეგი კვარტალის პირველი თვის 25 რიცხვითა. თუ ანაზღაურების ვადა I კვარტალში საკრედიტო ფასუელობების გეგმიური მოძრაობის საფუძველზე განისაზღვრება, მაშინ ასეთ პირობით ვადას 25 აპრილი წარმოადგენს. პირობით ვადის დადგომამდე მესხხებელმა მერვე კვარტალისათვის მოძრაობის გეგმა უნდა წარადგინოს, ხიდასაც ვებდავთ, თუ როგორ იცელება დასაკრედიტებელი სასაქონლო-მატერიალური ფასუელობების წარმოება - იზრდება თუ მცირდება.

თუ წაშთი აგრძელებს ზრდას, (ცხრილის I ვარიანტი) ან რჩება ძველ დონეზე, ანაზღაურების პირობით ვადა ახალ პირობით ვადაზე, მოცეულ მაგალითში 25 იელისს, გადაფორმდება. ვადების გადაფორმება ერთი სასწრაფო ვადლებულებების მერვეთი შეცვლით ზირციელდება, თუ დაგეგმილია საკრედიტო სასაქონლო-მატერიალური ფასუელობების წარმოების შეეცირება დაკალიანების დონესთან შედარებით, მაშინ დადგინდება კრედიტის დაზრუნების კონკრეტული ვადები რადგან ამ შემთხვევაში სასურველ ბრუნულიან ფულადი სახსრები გამოწაყასუფელდება.

ასევე ცხრილში მოვსაწილი III ვარიანტიც უნდა იქნას გათვალისწინებული, რომლის დროსაც მზოროდ წაწილია დაკრედიტებული. თუ დაგეგმილია ამ წაშთის შეეცირება, მაგრამ მიზი ხიდილე კვარტალის გაწაველობაში მთლიანად უზრუნველყოფს დაკალიანებას, მაშინ საქიროა ანაზღაურების პირობითი ვადა 25 აპრილი, ახალ ვადაზე - 25 იელისზე, გადაფორმდება.

ასეთივე პრინციპი ეღებს წარმოების დაწაზარების დაწაზრუნებული სესხის ვადების განსაზღვრის საფუძველშიც. მაგალითად, სეზონურ დაწაზარებზე სესხის ანაზღაურების კონკრეტული ვადის დადგენის შემთხვევაში, საწარმის გეგმიური მოცენის პერიოდში, გამოდის დაკრედიტებული წლის დაწაწიხიდან. დაწაზარების გეგმიური თანხიდან და მათი ანაზღაურების ხიდილიდან. უკანასკნელი დამოკიდებულია გამოშვებული პროდუქციის მოცენობაზე და დასაკრედიტებული ზეწადაების ზარების ხიდილებაზე, რომლებიც ჩართულია ერთეული პროდუქციის თეოტირებულებაში შედის. ზარების აწაზღაურებული წაწილი განსაზღვრავს კრედიტში მოთხოწილებას.

პრაქტიკამ აწეწა აწწწილი სესხის ანაზღაურების წესების არაწაციონალური მზარეები. სესხის გაფორმების მომწწწში მწწწა მომავალი, მიმდინარე შემოსაველებისა და გაწაველების მომავალი მერყეობის გათვალისწინება. წედლეულის შემოსაველის და ზარების ურთიერთმეფარება, პროდუქციის გამოშვების რიტმულობა და ა.მ. ეს მოუწწწელობა ანაზღაურებაში მათი გადაძვევის მრავალიცხოვან მცდელობას იწვევდა: საგადაწაზღაურების დაწეშაწევა, სესხების დაწარვის გადაკლება.

როდესაც დაკრედიტების ერთეულ ობიექტად გამოილიდწწენ გადატეირთული საქიწწედი, სესხები საწაგარიმწწწწწეობი დოკუმწწწებით გზაში გაიწეწწოდა დოკუმწწწებრწწწის ვადის მიწწეღწწით. 1954-57 წლებში დაწწწეებული იყო ე.წ. "წირმალური" ვადა, რომლის განსაზღვრისას არ იყო გაითვალისწინებული მრავალი ფაქტორი, რომლებიც მის ზანგრძლივობაზე აწწწენება ვადესწა. ეს იწვევდა არა ხრულ აწწეულ აწწეულ დაკრედიტებას. ამიტომ საკრედიტო ურთიერთობების განწიწარების უმეტეს პერიოდში დაკალიანების ანაზღაურება ფაქტიურ ვადებს ეუწეწწებოდა. ე.ი. მესაბამისი საწაგარიმწწწწეობი დოკუმწწწის დაკრედიტების დრო, ფაქტიური დოკუმწწწის ვადის ტოლი იყო. იგი განისაზღვრებოდა იმის მიწწეღწწით,

წარმოადგენდა თუ არა გადმოცემაზე სხვა ქალაქი, თუ ერთქალაქი იყო. აღნიშნულ ვადამა შედიოდა დროდრომული აკუსებელი იყო ორსვე ბანკის მიერ დოკუმენტების დასაშუალებად. ორსვე ბანკის შიდა (ორ ბილდში) ხილი წინასწარი აქციების დროს ასევე მუდგულის დოკუმენტების აქციების ვადა შედიოდა. სხვაქალაქი გადატვირთვებისა დოკუმენტების ბრუნვას ფაქტური ვადა იწერებოდა. ე.ი. დოკუმენტი ამოიღებოდა უზრუნველყოფიდან, მისი გადახდისას (სრული ან ნაწილობრივ), შემოსული ცნობების გადახედვით მთხეზებზე ან აქციებზე უარისას. ერთქალაქი გადატვირთვების დროს კრედიტის ვადა გათანგარიშებოდა ანგარიშსწორების დროს გათვალისწინებით, რაც დაკავშირებული იყო აქციების წესთან და დოკუმენტბრუნვის ხანგრძლივობაზე. გადახედვის აღმუშავებარებაზე დამოკიდებულებით.

ერთეული ობიექტის ბრუნვის მახეღით დაკრედიტებისა კრედიტის ვალიანობის ფორმას ბანკების პრაქტიკულ საქმიანობაში გვემოური გადასახდელი წარმოადგენდა. მისი ხიდილის განსაზღვრის საფუძველია დასაკრედიტებელი მატერიალური ფასეულობების ხარჯვა. ეკონომიკურად ეს გამართლებული იყო ფასეულობათა მარაგების შექცობით (მათი ხარჯვის მიხედვით), რაც ნაშთად სამურსო ბრუნვადან სახსრების გამოთავისუფლებას, რომლებსაც შეესაღება გამოყენებული იქნეს აღრე მიღებული სესხების ასანახლაურებად. ფასეულობების გასაღებში იგულისხმება არა მარტო მათი წარმოებაში გამოყენება, არამედ სხვა ორგანიზაციებზე გადაცემა. მაგალითად, გვემოური გადასახდულები, სეღველისა და ნაყიდი ნახეკარეფბრიკტბის საქეიადურაი სასეხზო ანგარიშით დაკრედიტებისას მსუბუქი და კვების მრეწველობის სწარმოებისთვის ხორციელდებოდა შესაღველირად:

(ათ.მან.)

1. საქეიადური სასეხზო ანგარიშით საკრედიტო სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების ხარჯი ხაწარმოს გეგმის მიხედვით კვარტალში (თვეში)	650
2. მომავალ კვარტალში (თვეში) სამუშაო დღეების რიცხვი	65
3. ყოველდღიური გეგმიური გადასახდულები (1 ხაზი : 2 ხაზზე)	10

გვემოური გადასახდულების დაღების მხარეს წარმოადგენს ფონდების ბრუნვაობის გვემოური ვაღების დაცვაზე ზეოქეღება. თუქ, ამ ზეოქეღების ყუეჭტურობა ამცირებდა მოცემული ვაღის გაგრძეღებაზე გვემოური გადასახდულის გაღარიცხეებს. დავალიანების განაღღების მოცემული წესის ნაკლი ამათი გამოხატება, რომ ფინანსური გასაღერისას, ასევე ფონდების ბრუნვაობის დანქარების შექმნეღვაში, მიხეხებელი არ უზრუნველყოფდა სესხის სრულ დაბრუნებას, შესაბამისად მათი ბრუნვაობის დასრულებას გამო. დაკრედიტების რამღენამე ერთეული ობიექტის ერთ სასეხზო ანგარიშზე კონცენტრაციისას, რომღესაც კრედიტით არის გამოქალღებული ფონდების წრებრუნვის უმეტესი ან ყუელა სტაღია, ჩვენ საბსკო პრაქტიკაში, კრედიტის ვალიანობა უზრუნველყოფილი იყო და უზრუნველყოფილი იქნება სასეხზო ანგარიშზე ამონაგების ნარიცხვით. ასეთი შექმნაზმისას სესხის დაბრუნება დაკვეშირებღია ფონდების წრებრუნვის სრულ დამთავრებათან და წყაროს გამორეწანთან დავალიანების დასაფარავად. ამონაგების წილი, რომღესაც შემოსუღია სწარმოების და ორგანიზაციების საქეისასეხზო ანგარიშების კრედიტზე (დამამზადებუღების გრად), რეღვღარუღად გაღარიცხებღია ანგარიშსწორების ანგარიშზე. ეს განკუთვნილი იყო თი ხარჯების ასანახლაურებად, რომღესაც ანგარიშსწორების ანგარიშთან იყო გადახდილი.

ამონაგების გაყოფა ორ ნაწილად - ღაველიანების გახანაღლებლად დარჩენილი და ანგარიშსწორების ანგარიშზე გაღარიცხული, განისაზღვრება დაკრედიტების ობიექტით, ასევე ხაველიანურ ხასხხო და საანგარიშსწორებო ანგარიშებს შორის საგადასახდლო ბრუნვის განაწილებით.

კრედიტის ვალანობის ფორმები საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პირობებში არ შეიძლება არ იყოს დაკავშირებული ფინანსების წრებრუნვასთან. განისაზღვრება ობიექტ მდგომარეობის, რომ არ არსებობს მკაცრი რეგლამენტაცია კლიენტების დაფინანსების მეორედის. მეორედის ამონაგებ ხდება საკრედიტო ვარიანტის მონაწილეობის მიერ სახელმძღვანელო საიუვეკლზე-ამონაგების საქირაო ბანკების წინა გამოცდილების გათვალისწინება, რომელშიც გამოაყენდა დადებითი და უარყოფითი მხარეები კრედიტის ვალანობის ყველა განხილული ფორმის.

აუცილებელია მხედველობაში მივიღოთ ის გარემოებაც, რომ წინა პირობებში მსესხებელი ვალის დაბრუნებში არ იყო დაინტერესებული. დაფარვის ცალკეული წესების ნაკლებობის შეიძლება არც გამოვლენდეს საბაზრო ურთიერთობების ნამოყალიბებასთან დაკავშირებით.

ამავე დროს, სათანადო და სარისკო საბანკო დაკრედიტების პერსპექტივა, სამომხარებლო და კომერციული კრედიტის, განვითარების პერსპექტივა მათთანაც ვალანობის ფორმების დაშვებებისას, გაითვალისწინეთ მსესხებლის კრედიტუნარიანობაც, როგორც ვალის დაბრუნების საიუვეკლო. თუ პირველი კლასის მსესხებლები მსესხებენ დაფარონ დაფინანსება ფორმების წრებრუნვის ფაქტიურად დაბაზრების ან სახსრების შემოსვლის შედეგად, მაშინ სხვა კლასების მთავარი საქირაო სესხების განაღების ვალზე (ვალანა ვალდებულებები, გვიმურა გადასახდებულები) გამოეყენებოთ ოქნის მკაცრი რეგლამენტაცია.

სამეურველო საწარმოების, ტრანსპორტის, კომუნალ-სერვისის, მშენებლობის, ადგილობრივი მუნიციპალის, დამახალციხის ორგანიზაციების და კრედიტების მქონე მისი მატერიალური მარაგის და სანარმოო ხარჯების ერთობლიობით, ასევე საეჭრო და მონარაგება-გასაღების ორგანიზაციების საქონლის და სხვა სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების ერთობლიობით, დაფინანსების განაღება ფონდების წრებრუნვის ფაქტურ დაახსრულს ეყუქნება. პირველი სესხის დროს ის, როგორც წესი, საოპერაციო დღის ბილანს ხანგარიშსწორებო ანგარიშზე თავისუფალი ხასხრების ხარჯზე წარმოებს. მეორე სესხის დროს-საეკონომიკო ანგარიშზე ამონაგების ხარისხის გზით. ასეთი წესი არ უახსრებს კომერციული ბანკების ინტერესებს, რომლებიც საკუთარი ვალანა რეზერვების საზღვრებში მუშაობენ. სესხების განაღების ვალდებით უფრო მკაცრი რეგლამენტაცია სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებთან ურთიერთობების წესებით იყო გათვალისწინებული. ეს დაახლოებულია, რადგან სასოფლო-სამეურნეო საწარმოები ხშირად უფრო ნაკლებ კრედიტუნარიანებათ, ვიდრე ის მსესხებლები, რომლებიც სხვა დარგების მიეკუთვნებიან. განხორციელდა პირდაპირი კავშირი ფონდების წრებრუნვის გვიმურა ვალდების დახრულებთან და მატერიალური ფასეულობის და წარმოების ხარჯების ქვემ გაეკეთა სესხების დაფარვა შორის, საკუთარი ხაზრუნაო სახსრების ერთობლივი ხორმატევის გათვალისწინებით, აგრეთვე იმ სესხების, რომლებიც გაეკეთა ერთიან ობიექტებზე. დაფინანსების განაღება ხდება ანგარიშსწორების ანგარიშიდან ვალანა ვალდებულებების საიუვეკლო-სასოფლო-სამეურნეო საწარმოებში ვალანა ვალდებულებები ამონაგებო პროდუქციას ხარჯებზე დაღვენილი ვარაძებებს შესაბამისად, დაახარა სესხების ხიდილის და

ვადების განსაზღვრის მეთაური, რომლებიც გაცილებით ვრთიულ იბიექტებზე, საკრედიტო მარაგების და ხარჯების მონარობის გეგმის ეპარება.

ბაზრის პარობრში პრანციბულად ახალი უაქტორებიც ჩნდება, რომლებიც მოთხოვნ ვალის გადახდას, კომერციული ბანკის რესურსების შესლულდას. თუ ბანკი ვერ შესლო საკმარ ხილდას საკრედიტო რესურსების მოხლახება და იახხიეს სესხის ვადაზე აარე დაყარვას, მაშინ ის კლუენტის წინაშე ხელშეკრულების დარღვევახათვის მატერიალური პასუხისმგებელა უნდა იყოს, ეს იწვევს ბანკის დაინტერესებულ საკრედიტო რესურსების ბრუნვადობის დანქარებაზე. ამასთან გამოიყენება საპროცენტო განაკვეთების სკალა, რომელიც ითვლისწინებს კრედიტზე პროცენტის უახდაკლებას, კრედიტის ბრუნვადობის დანქარებახას გეგმახთან ან საბაზო პერაოდთან შესარებათ. ამ ბრუნვადობის შეწყლუებახათვის საჯარამო დანამატების გამოიყენება.

ამრავად, დაკრედიტების კალანობის ფორმების ხახამო, შეიძლება გამოველოთ სახესხო ანგარიშზე ამონაგების ჩარიცხვა, ანგარიშსწორების ანგარიშობან გეგმარა გადახახდელება დაყარვა კალანო ვალდებულებების საუქველზე, დაყარვა ჩორმატიულა ვადების სახლერეშის, დაყარვა უხრუნველყოფის საშობის ფაქტობრივი ცვლილებების შესახამახნად, დაყარვა საიბერაციო დღის ბოლახ ანგარიშსწორების ანგარიშზე არახებულა სახხრების თავისუფალი საშობის ანგარიშზე. დავალიანების განლდების წესების ამრჩევის კრიტერიუმად შესილება დავახხხელაოთ, კრედიტობ ფონდების წრებრუნვის გამუალებუბის ხარახხხ და ბანკის რისკი, რომელიც დაკავშირებულია სესხების დახრუნებახთან, დაკრედიტების სხვადახხე რბიექტების და მხესხებლის კრედიტჩინარახანობზე დამოკლებულებათ.

კრედიტობ უხრუნველყოფის მონახარახს და შესარწუმების მიზანი, კრედიტის მატერიალური ფახხელობებათ უხრუნველყოფის პრინციპის დადგენლად იყო 1930-1932 წ.წ. საკრედიტო რეფორმობ, პარდაპირ საბანკო დაკრედიტებაზე გადახელის გამო. პარველ ეტაპზე ამ პრინციპის განესთარება დაკავშირებული იყო ვარაოზ ფორმების ცვლილებახთან: მარო გირაოდან გადახელა იმ საქონლას ვარაოზ, რომელიც ბრუნვამო, ან გადამუქარებაშია. ეს საშინაულა კრედიტის უხრუნველყოფის ხარახხხის ზოგიერთ ცვლილებას. თემცო, უხრუნველყოფად გველანახიონლენ მხესხებლის მატერიალური ფახხელობება, ფონდების წრებრუნვის ეველა სტადიის უშუალო დაკრედიტებაზე გადახელამ განსახლერა უხრუნველყოფის ხარახხხის შემდგომი განვითარება. სესხების გაცემა სასაქონლო დოკუმენტების ქეემ, აგრეთვე, მახნობრივი საწარმოო კრედიტების გაციმა ჯერ კილვე საკრედიტო რეფორმამდე, საშინაულა დავალიანების უხრუნველყოფის გადატვირთულა საქონლდოთ, ე.ი. სასაქონლო-მატერიალური ფახხელობებობით, რომელიც მონარობის პროცესშია მწარმოებლდთან მონახარებლამდე, აგრეთვე, მონაგაღში. პროდუქციის გამოსხელახანობა. თუ საკრედიტო რეფორმამდე ძირიხადლ ვითარებობლ წარმოების ხეზონური დანახარჯების დაკრედიტება, სმ.იანი წლების შუახანებდთან დაიწყო წარმოების არახეზონური დანახარჯების დაკრედიტება: გასამკვბი დანახარჯები, ხარჯები რომლებიც დაკავშირებულია ახალი პროდუქციის გამოსეებახთან და ახალს ტექნოლოგიურა პროექტების აახხეებახთან, ახალი მანქანების გამოსეებახთან, ხამეცნიერო-კლუეფითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო ხამეშალახთან. ყოველივე ამის შესდგად, ამადლდა იმ სესხების ხვედრითი წონა, რომლებიც პროდუქციის მონაგაღს გამოსახელახანობათ იყო უხრუნველყოფილდ.

კრედიტის უზრუნველყოფის ხარისხი უარესდებოდა იმ სესხების სფეროს გაყვარებით, რომლებიც დაკავშირებული არ იყო პირდაპირ მატერიალურ უზრუნველყოფასთან (საგადასახდელი სესხები, კრედიტები, რომლებიც განაპირობებენ გაღასწილებით ოპერაციებს). სესხები საკუთარი ხაზრუნავი ხაზრუნავების დანაკლისის დროებით დასაფარავლად. ამ სესხებს შეუძლიათ ატარონ, როგორც ხაზრუნავი ხასიათის, ისე გაანსწილო მსხსნებლის ან სახალხო მეურნეობის სხვა უბნების უზრუნველყოფა, მაგრამ ამ შემთხვევაში კრედიტით უზრუნველყოფას წარმოადგენს არა ობიექტების ერთობლიობა, რომელიც წარმოიშვა კვლავწარმოების პროცესში, არამედ თვით ეს პროცესი, სახსრების მუდმივი ბრუნვა და წრებრუნვა.

სესხების უზრუნველყოფაზე კონტროლის განუთარება ხასიათდებოდა უზრუნველყოფის წინასწარ შემოწმებით და ოპერატიული მონაცემებით უზრუნველყოფის შემოწმებაზე თანდათანობით უარის თქვით. შესაძლებელი პერიოდების გახანგრძლივებაზე, ადგაზე უზრუნველყოფის შემოწმების შემტრებაზე, ცალკეული ობიექტების შემოწმებიდან ყველა სახეობის სესხების უზრუნველყოფის ერთდროულ შემოწმებაზე გადასულა. ხოლო შემდეგ ერთობლივი (გამსხვილებული) ობიექტის შემოწმება.

საქციადიხებული სახელმწიფო ბანკის კომერციულ ბანკებად გარდაქმნის მომენტიხათვის, უზრუნველყოფის შემოწმების პირითადი სახეობა გახლდა ბალანსის უზრუნველყოფის შემოწმება. ამის მიხანი იყო დავალიანების, საკრედიტო ფახეულობებასან და ხარჯებასან შესაბამისობაში მოყვანა. ხდება დავალიანების შეყარლება უზრუნველყოფასან; განისაზღვრება უზრუნველყოფის სიქარბზე (მეტრება) ან საკლება; სიქარბის არსებასან წარმოადგენს დამატებათი სესხების გაყმის საყუძველს, ხოლო ნაკლება - დავალიანების დასაფარავად წარდგენის საუქველი.

დაკრედიტების ობიექტების გამსხვილების პროცესა გამოიწვია ის, რომ უზრუნველყოფა ხშირად ერთობლივ ხასიათის ატარებს.

ეკონომიკის ცენტრალიზებული გვემოური მართვის პირობებში, როცა დაკრედიტების მექანიზმი აგებული იყო დაკრედიტების ობიექტზე, უზრუნველყოფის შემოწმება წარმოადგენდა სესხის დაბრუნებაზე კონტროლის მთავარ რგოლს, თუცა, ხომივიდე ასეთ სიტუაციაში მოიყენებოთ იყო. მაგალითად, კლასიკის საკუთარი სახსრებით ცული უზრუნველყოფა და ამის გამო კრედიტის ხარჯზე მუდმივი მარაგის შექმნა, იწყება ბანკის სესხების გაყინვა. ცნობილია, რომ დიდი ზეგვემოური მარაგების დაგროვება ბანკის მიერ მხოლოდ საწილობრივ დაკრედიტებულს, საყლებოდა ბანკის არგადასღების მართად მიზეზად. სესხის დაბრუნებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს უზრუნველყოფის ხარისხს, კლიენტის ბალანსის ლიკვილობას, კრედიტის ეკონომიკური საზღვრების დაცვას. სწორედ ეს წარმოადგენს დაკრედიტების მექანიზმზე გადასვლის ერთ-ერთ მიზეზს, მექანიზმი კი აგებულია კლასიკის კრედიტუნარიანობაზე.

უზრუნველყოფის შემოწმება სესხის დაბრუნების თაობაზე კონტროლის მთავარი მიმართულებიდან, დამატებით მიმართულებად გადაიქცევა. კრედიტის დაბრუნების გარანტიის საუქველს წარმოადგენს მსესხებლის კრედიტუნარიანობის შეფასება და ამის საუქველზე დაკრედიტების პირობების დამუშავება. ამის გარდა, ბანკისათვის ვალის დასაბრუნებლად, დიდი მნიშვნელობა აქვს გარანტიებს და თავლებობას, რომლებიც წარდგენილია კრედიტუნარიანი იურიდიულს პირების მიერ.

დავალიანების უზრუნველყოფის შემოწმება

ლარგი	უზრუნველყოფის ხასიათი	ბანკის ოპერაციები გაიკვეთის დროს	დავალიანების
1	2	3	4
პრენქელობა არასუზონური ღარგები	კ რ ე ლ ი ტ ი ს ე რ თ ი ბ ლ ი ვ ი ე უზრუნველყოფა მატერიალური დასეულობების ბრუნვის და ხელუასზე დანახარჯების მიხედვით	სესხები გაიკემა დაკრედიტების საკონტროლო ციფრის შევსებლობის სახელებში	წარედგინება გადასახდელად თვის ბოლო დღეს საკონტროლო ციფრის სახელებზე გალაპეტების შემთხვევაში
სუზონური ღარგები: მსუბუქი, კვების, ზორცისა და რძის პრენქელობა	სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულის მარაგები და მათი გადამამუშავების პროდუქტები	კრედიტი გაიკემა სესხის უზრუნველყოფის სიქარბის სრული თანხით	ამოიღება მთლიანი თანხით
ხე-ტყის პრენქელობა	დავალიანების ე რ თ ი ბ ლ ი ვ ი ე უზრუნველყოფა სპეციალურ სასესხო ანგარიშზე, რომელშიც შედის ხე-ტყის მარაგების და მისი დაცურების ზარჯები		
ღამამზადებელი ორგანიზაციები	დავალიანების ე რ თ ი ბ ლ ი ვ ი ე უზრუნველყოფა სპეციალურ სასესხო ანგარიშზე, რომელშიც შეიყვანს სასოფლო-სამეურნეო ნედლეულის მარაგებს, კაღდებულებებს საფინო კრედიტზე და დატვირთულ საქონელს		
სოფლის მეურნეობა საბჭოთა მეურნეობები	დავალიანების ე რ თ ი ბ ლ ი ვ ი ე უზრუნველყოფა სპეციალურ სასესხო ანგარიშზე კრედიტის გვეპური სიდიდის სახელებში	გაცემული სესხი მტკირდება საკუთარი საბრუნავი სახსრების ნორმატივის სიქარბის თანხით	ამოიღება მთლიანი თანხით

1	2	3	4
კლდეურენოებია	ხაბრქანუ ხახხრებუ ყ ა ქ ო ბ რ ა ვ ი ნ ო რ მ ა ტ ი უ ლ ა მ ო თ ხ ო ვ ნ ა , შეპარანსპირებულს ხაბრქანუ ხახხრების დაცურვის წყაროებისათს	სესხი გაიცემა კრე- დიტის გამოყენებულს გეგმურს სისღადის სახელებს	ამოიცემა მოღაანს თანხით
კეპრობა	სეკიდალურს სახესხოს ანგარომის დავალს ან ე ბ ი ხ ე რ ო რ ბ ლ ი ვ ი ე ს რ ე ნ ე ე ლ ე ო ყ ა , რომელსც მოიცავს სახაქონლო მარაგებს, გარდა დაცურავებულს გეგმურს სესხებით და საანგარიშსწორებო დაიკუმენტიებუ გზამი ქვეშ დაცურავებულს	სესხი გაიცემა კრე- დიტის გამოყენებულს გეგმურს სისღადის სახელებს	ამოიცემა მოღაანს თანხით
მომარაგება- გადაღების არეგანიზაციები	სეკიდალურს სახესხოს ანგარიშის დავალს ან ე ბ ი ხ ე რ ო რ ბ ლ ი ვ ი ე ს რ ე ნ ე ე ლ ე ო ყ ა , რომელსც მოიცავს სახაქონლო მარაგებს, გარდა დაცურავებულს გეგმურს სესხებით და საანგარიშსწორებო დაიკუმენტიებუ გზამი ქვეშ დაცურავებულს	სესხი გაიცემა და- კრედიტებო ხ თავისუფალს ცოცრის სახელებს	ამოიცემა მოღაანს თანხით თვის უკანს- კნულ სამუშაო დღეს

კომერციული ბანკის ლიზინგური ოპერაციები

1. ლიზინგის წარმოშობისა და განვითარების ისტორია

პროდუქციის მწარმოებელსა და მომხმარებელს შორის მქედარი კაპიტალიზმისათვის ხაუტუკელზე მათი დაყვინძინებისა და დაკრედიტების პრინციპულად ახალი წყაროები წარმოიქმნება და ვითარდება. ასეთ ახალ წყაროდ წარმოვადგება ლიზინგი.

ლიზინგის იდეა ახალი არ არის, ისტორიკოსებისა და ეკონომისტების აზრით ლიზინგური გარიგებები დაიღობდა ჯერ კიდევ წინს წელთაღრიცხვამდე, დღის ხნით ადრე შექმერებას უძველეს სოციალურად. ისტორიკოსები ამტკიცებენ, რომ არისტოტელე შექმნა ლიზინგის იდეებს ტრაქტატში "სომილდე მღვთმარეობის გამოყენებაში და არა სეკიარების უყვარაში", რომელიც დაწერილია დაახლოებით 350 წელს, ხუცის წელთაღრიცხვამდე. ვენიციანთი უცეი მე-11 სუენისში აწარმოებლენ გარიგებებს, რომლებიც აკრდენენ ლიზინგურ ოპერაციებს: ვენეციელები ვაქრებს და სავაქრო ვაქრების მიუკრდებლებს ამ ღირის ახლან მქერეებს ღუქების ოჯარიით აძლევენ. სოსნობის დამთავრებისას "თუჯის ფახეულობა" უბრუნდება მათ მიულობლებს, რომლებიც უძღუდნენ ისევე ვახცენდენ მათ ოჯარიით.

ეკონომიკური ლექსიკონის შესავალში ტერმინს "ლიზინგ"-ს (ანგლისურიდან lease – ვაქრავებათ ნაბრება) უკავშირებენ სავაქლეური კომპანია "ბულის" ოპერაციებს, რომლის სელმდგარელობამ 1877 წელს მთლიერ ვადაწვეულებს ვი არ ვაქვრდით თავისი ტელეფონის აბარატება, არამედ ოჯარიით ვაქცა. ოქცია მთველი სხივადობება, რომლის საქმანობის საუუტუელი ლიზინგური ოპერაციება ვახდა შექმნილი იყ: 1952 წელს სან-ფრანცისკოში ეს იყ: ამერიკელი კომპანია "აქნაიჯლ სავაქტს ლიზინგ კორპორეიციის" და ამგვარიად, აშშ ვახდა ახალი ბიზნესის სომობლი. 60-იანი წლებს შუაში ამ ქვეყანაში ლიზინგური ოპერაციები 1 მდლიარდ დოლარს შეადგენდენ, ხელი 80-იანი წლებს ბოლის მათ 110 მდლიარდ დოლარს ვადავქრებეს. ე.ი. მუთომედ სავაქრეში 100 ჯერი მქვად ვაზარდენ. ოჯარის ოპერაციების ასეთი სწრაფი ზრდა გამწვეუელა ვახსახლერეული უმარატქობათ, რომლებსაც მარტინიარეობი ლიზინგური გარიგებებისა იღებდენ. ამგვად, სხახსიერ ეკონომიკის ქვეყრებში, წარმოების ტექნიკური ვდარდალქობის, სავაქრეული სუბაქტება ლიზინგურ ოპერაციებს ანაქტენ უმარატქობათ.

აშშ-ში ლიზინგი ეკონომიკური ბიზნესის ერთ-ერთი მარიათად სხვე ვადაქცა. ახალი ლიზინგური კომპანების სწრაფი ზრდა, რომლებიც ოჯარით მთმსხხეებება და ლიზინგური სელმდგარელებს მარობების მრაველმარია მთლიერეულია შესავაჯებეს ეკონომიკის სხვადასხვა სავაქრეში მწარმოებლების მიერ ისეცეცეკური სხხრებას შექმნის სხვადასხვარია ვრახტები ვამსხვერეს. მთვარეობა ლიზინგურა კომპანებმა "საქანსი-ლიზინგური სხხვადებრას" სხხელ მთვლებს, მათ დაქვეს ოჯარის ვაქცის ვაითა მწარმოებლებისათვის მათი პროდუქციის ვახდების ვქმნის უქრეულობა. ასევე ვარიგებებისა და მთმან დავკმარებელი რისკების დავისმსება.

დასავლეთ ვერობაში მთველი სავისხი-ლიზინგური სხხვადობება 50-იანი წლებს ბოლის და 60-იანი წლებს დასაქცისში ვამინდენ. ოქცია, ლიზინგური ოპერაციების

განვითარება შეფერხებული იყო მათი სტატუსის განსაზღვრელობის გამო, სამოქალაქო, საკურორტო და საგადასახადო კანონმდებლობის პოზიციიდან მხოლოდ მას შემდეგ, რაც საგადასახადო კანონმდებლობაში ლიზინგური ხელშეკრულებათა სტატუსის სამართლებრივმა განსაზღვრებამ კიდევ გამოხატულა, მათი ზრდა ხასიათდება მაღალი ტემპებით.

60-იანი წლების დასაწყისში ლიზინგურმა ბიზნესმა აზიის კონტინენტზე დაეკავა განვითარება.

ამჟამად, ლიზინგური მომსახურების მსოფლიო ბაზრის ძირითადი ნაწილი თავმოყრილია სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში - "აზია-დასავლეთი ევროპა-აფრიკა". დასავლეთი ევროპაში ლიზინგის განვითარებად გამოდის უპირატესად სპეციალიზირებული ლიზინგური კომპანია, მათ უმეტეს შემთხვევაში 70-80 % ბანკები აკონტროლებენ ან მიიწვევენ თავთან ქალიშვილ საზოგადოებად.

იაპონიისთვის დამახასიათებელია ლიზინგური ოპერაციის გაფართოება მომსახურებების დაფინანსებასთან "მომსახურებების პაკეტის" წარღვევამდე, რომელიც მოიცავს ყიდვ-გაყიდვის ლიზინგსა და სესხების კომბინაციებს. ასეთმა მომსახურებამ კომპლექსური ლიზინგის სახელწოდება მიიღო.

ლიზინგური მომსახურებების საერთაშორისო ბაზარი ერთ-ერთი ყველაზე დინამურია. ექსპერტების შეფასებით 1988 წლის დასაწყისისათვის ლიზინგის პირობებით 250 მილიარდი დოლარის ძირითადი ფონდები იქნა რეალიზებული. მაშინ, როდესაც 1979 წელს მან შეადგინა მხოლოდ 50 მილიარდი დოლარი.

კაპიტალურ დაბანდებათა მთლიან თანხაში მანქანებსა და მოწყობილობებში ლიზინგის წილზე მრავალი: აშშ-ში - 25-30 %, ინგლისში, საფრანგეთში, შვეიცარიაში, ესპანეთში 13-17 %, იტალიაში, პოლონიაში - 12-14 %, ავსტრიაში, დანიაში, ნორვეგიაში - 8-10%, იაპონიაში - 8-10 %.

ლიზინგის ევროპული ბაზარი მიუხედავად მისი სწრაფი განვითარებისა, ტემპებით რამდენიმე ჩამორჩება აშშ-ს, აზია-წყნარი ოკეანის რეგიონსა და ავსტრალიას. ავსტრალიაში, ოსთრეისში, 33 % სერტიფიცირებული კაპიტალური დაბანდებისა ლიზინგის საფუძველზე წარმოებს. აშშ-ში ელექტრონული გამოიშვებილი მანქანების, პოლიგრაფიული და ენერჯეტიკული მოწყობილობების ლიზინგის პირობებით შეიქმნა ხდება. აწეს-სატრანსპორტო მოწყობილობისათვის ლიზინგის წილი 58 % შეადგენს, ხაზგაერო თვითმფრინავებისათვის და ჩარხებისათვის 50 %-ს. ყველაზე მეტი გამოყენება ლიზინგმა მიიღო სწრაფად ცვლადი ტექნოლოგიის დარგებში და გამოთვლით ტექნიკაში, მანქანათმშენებლობაში, კომპიუტერული საშუალებათა წარმოებაში, ელექტრონულ მოწყობილობაში და ა.შ.

საერთაშორისო ლიზინგური ინსტიტუტების შექმნა თანამედროვე პერიოდისათვის დამახასიათებელია. ასე მაგალითად, ევროპული ლიზინგური საზოგადოებების გაერთიანება (იტაბ-ბანა ბრიუსელში) 17 ევროპული სახელმწიფოს საზოგადოებებსა და კავშირებს მოიცავს.

რაც სახელმწიფოებში სამთავრობო ორგანოები მცირე ბიზნესის მხარდასაქმრად ლიზინგს იხე იყენებენ, როგორც განსაკუთრებულ ფორმას. ასე მაგალითად, იაპონიაში მცირე საწარმოებისათვის სპეციალურად არის შექმნილი ლიზინგური მომსახურებების უზრუნველყოფილი ორგანოების სისტემა. კერძოდ, 1966 წელს დაარსებული ლიზინგ მოწყობილობის სისტემაში კრედიტორების სახით მონაწილეობენ საციონსური და საბრუნველყოფი მთავრობები.

აქამდე წინსვლაშია ლიზინგის შედარებით მცირე მოცულობით, მხოლოდ საერთაშორისო ვაჭრობაში, გამოყენებულა. მიუხედავად ამისა, დაახლოებით 2,5 ათასი დაწესებულების და ორგანიზაციის შემოწმებამ, ნიონს-ს პეტერბურგის განვითარებაში სატრანსპორტის რეგი

ტრისტრიალურა ორგანიზაციას განწყობულებთან ერთად, გვამყენს, რომ მომხმარებლების 50 % მანქანებსა, მოწყობილობების და სხვა ტექნიკის ოჯარის პირობებით მოხმადვის აუცილებლობას განიცდის. სპეციალიზებული, ღიზინგური ერთობლივი საწარმოების შექმნამ ("პრინციპალი", "კიდეში", "ინტერლანდინგის") და ღიზინგური კომპანიების ("როსია", "ზოლდოვადინგის") და კომერციული ბანკების ამ ოპერაციების შესრულებაში აქტიური წართვით სათად დაედო ღიზინგური მომსახურების ბაზრის. ასე მკვლითად, 1990 წლის III კვარტალში კომერციული ბანკების ღიზინგური ოპერაციების მოცულობა 55,1 მილიარდი მანეთი შეადგინა.

თუმცა, ბერი კომერციული ბანკი ღიზინგურ ხელშეკრულებებში გარიგებებს მაღალ შემოსავლიანი საქონლის (ვამ, ვიდეოტექნიკა, ავტოსატრანსპორტო საშუალებები) გაყიდვებზე ფაქტობრივად მაღალს. შეიმჩნევა სხვა ტენდენციაც, კომერციული ბანკები ღიზინგს მათკუთვებენ სხვა მომსახურებების სახეებს, რაც დაკუთვირებულა ღიზინგზე ოპერაციების თავისებურებების არასკონარის ცოდნასთან ღიზინგური ოპერაცია, თავის კონსტრუქციით, ერთ-ერთ ყველაზე უერი რთულ საყინასო ოპერაციას წარმოადგენს.

2. ღიზინგის ცნება და ღიზინგის ძირითადი სახეობანი

ღიზინგური გარაგების არსა მსოული პრაქტიკაში ტერმინი "ღიზინგი" გამოიყენება გარაგებების სხვადასხვა სახეების აღსანიშნავად, რომლებიც ვადის მიხედვით ხანგრძლივი გამოყენების საქონლის ოჯარაზე დაფუძნებულა. მასზე, როგორც წესი, ოჯარის ხელშეკრულება ფორმდება, ანსხვაებენ სამ სახეობას: - მოკლევადიანი ოჯარა (რენტინგი) - ვადის ერთი დღიდან ერთ წლამდე; - საშუალოვადიანი ოჯარა (ლიზინგი) - ერთ წლიდან 3 წლამდე; - გრძელვადიანი ოჯარა (ლაზინგი) - 3-დან 20 წლამდე და მეტი ხნით.

ამიტომ, ღიზინგი საერთოდ გელისხობენ მანქანების და მოწყობილობების გრძელვადიანი ოჯარას, ან ოჯარის ხელშეკრულებას მანქანებზე და მოწყობილობებზე, რომლებიც საყილია ოჯარის გამკემის მიერ მოაჯარესათვის, მისი სამრეწველო გამოყენების მიხნით, მასზე ხელშეკრულების მთელი ვადის მანძილზე ოჯარის გამკემზე საკუთრებას უყილების შენარჩუნებით. გარდა ამისა, ღიზინგი შეიძლება განიზილოთ როგორც ძირითად ფონდებში დაბანდებების დაყინანსების სპეცოფიკური ფორმა, განზორცილებული სპეციალიზებული (ღიზინგური) კომპანიის შეამაგლობით, რომელიც მესამე პირისათვის იყენს ქონებას და გასკემს მას ოჯარით გრძელვადიანი პერიოდით. ღიზინგური კომპანია ფაქტურად აკრედიტებს მოაჯარეს. ამიტომ, ღიზინგს ხშირად ყილვა- გაყიდვის ხელშეკრულებისაგან განსხვავებით "კრედიტ-ოჯარას" ეისხიან, რომლის მიხედვითაც საქონელზე საკუთრების უფლება გადადის გამოდგვლადან მყიდველზე. ღიზინგის დროს საკუთრება ოჯარის საგანზე შენარჩუნებულა ოჯარის გამკემის მიერ, ხოლო ღიზინგის მიმდები მას მხოლოდ დროებითი სარგებლობისათვის იყენს. ღიზინგური ხელშეკრულებას ვადის გასვლის შემდეგ ღიზინგის მიმდებს შეუქლია შეიძინოს გარაგების ობიექტი შეთანხმებული ფასით, ვაგარძელოს საღიზინგო ხელშეკრულება ან დაუბრუნოს მოწყობილობა მყიდველს ხელშეკრულების ვადის გასვლის შემდეგ.

ეკონომიკური ეთიხით ღიზინგი ჰგავს კრედიტს, რომელიც მოწყობილობის საყილად გაოცება, ძირითადი ფონდების დაკრედიტებისას ხეხხის დასაფარავად დაიქმულ ვადაში შეაქვთ გადახანადები. ამასთან ბანკი კრედიტის აბძრუების უზრუნველსაყოფად დასაკრედიტებული

ობიექტის საერთოებაზე სესხის სრულ დაყარვამდე ინარჩუნებს უწყობას. ღიზინგის დროს მრავალჯერ მხაროდ ზელმეკრულები ვადას გასვლას და საოჯარო ქონების სრული დარუბულებას გადახდის შემდეგ ზღვდა იჯარით აღებული ქონების მიკლიბუღა. თუმცა, ასეთი მსგავსება ღამაჩაიდაუბუღელა მხაროდ ფინანსური ღიზინგისათვის. ღიზინგის სხვა სახეობა, რაერატორული ღიზინგა, უფრო მიწყობაღობების კლასიკურ იჯარას ჰგავს.

ღიზინგური გარაგება თავისი იურიდიული ფორმით გრძელვადიანი იჯარას ინვესტიციური ფაბულებების საყისებურ სახეს წარმოადგენს. ღიზინგური რაერაცების მაყოთ განსახლვანს დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს, რადგან იგი ღიზინგურ გარაგებად არ იცინება, თუ ღადგენილი კანონის ყველა წესით არ აქნება გაყოარბუბული, მაშინ გარაგების ყველა მიანაწილეს ფინანსური საინველციბო მიუღვას.

ღიზინგური რაერაციების ძირითადი ელემენტებია: ღიზინგური გარაგებების საუქიკვლს შუაღვინგ: - გარაგების რაბუქტი; - გარაგების ხუბუქტი (ღიზინგური ზელმეკრულების მხარეები); - ღიზინგური ზელმეკრულების ვადა (ღიზინგის პერიოდი); - ღიზინგური გადასახლვება; - ღიზინგით გაღვუღი მიმსახურება.

ღიზინგის რაბუქტი ღიზინგური გარაგების რაბუქტი შეიძლება იყოს მატერიადღური ფაბულებების ნებისმიერი სახეობა, თუ იგი ხაწარმოთ ციკლით არ საღვურდება. საოჯარო რაბუქტის ხასიათის მიხვავით ანსხვავებენ მოპრაუთ და უძრაუთ ქონების ღიზინგს.

ღიზინგის ხუბუქტი ღიზინგური გარაგების ხუბუქტები წარმოადგენენ მხარეებს, რომლებსაც გარაგების რაბუქტთან უშუალო ურთიერობა აქვთ. ამასთან ისინი შეიძლება ადგუოთ პირდაპირ და არბი მიანაწილვებად.

ღიზინგური გარაგების პირდაპირ მიანაწილვებს მიუკუთვნებთან:

ღიზინგური ფარბუბა და კომპანუბა (ღიზინგის ან იჯარის გამღვმ) ხაწარმოთ (ხამრეწველო და ხასიოლო-ხამრეწერი), ხავაქრო და სატრანსპორტო დაწესებულებები და მიხასხლვობა (ღიზინგის გამღვმით ან მოიჯარეები).

გარაგების რაბუქტის მიმწილვლები - ხაწარმოთ (ხამრეწველო) და ხავაქრო კომპანობი;

ღიზინგური გარაგების არბი მიანაწილვებს წარმოადგენენ კომერციული და საინვესტიციო ბანკობა, რომლებიც ღიზინგის გამღვმებს აკრედიტებენ და გამოღვან გარაგებების გარანტებად, საღახლვეო კომპანობა, ხაბროკრო და სხვა ხამუხავლო იფრამობა.

ს ყველა ფარბაბს, რომლებიც აბარციულებენ საოჯარო კრთიერობების იჯარის სახეობასაგან ადამუკილვებად (მიკლვკლადანი, ხამუღლოვადანი ან გრისელვადანი). თავისი ხაქიონობის ხასიათით ისინი თვოყოთან ვიწროსაკუთლახუბუღვად და უსაჯინსაღვებად.

სეუღებებრივ ვიწროსაკუთლახუბუღვ კომპანობის ხაქმე აქვთ ხაქინღვას (მხუბუბი აკუბობაღვლები, კონტასტრები) ერთ სახეობასთან ან სტანდარტული სახეობის ხაქინღვის ვრთ ჯგუფთან (ხამწეზებლო მიწყობაღვლები, მიწეობაღვლები ხაყოქრო ხაწარმოებისათვის). ამ ფარბებს, რაფორტ წესი, გაანონათ მანქანების, საკუთარი პარკა ან მიწყობაღვლების მარაგები და კლდინტის პარეღლოვე მოთხოვნისთანავე გასცემენ მათ მომხმარებელზე (მოიჯარეზე). ძირითადდ ღიზინგური კომპანობა თვითარ აბარციულებენ ტქინკურ მიმსახურებას და თვღვას აღვინებენ, რამ არ დაარღვებს "ღაზინღვს" მისი სწრმაღღური ხაქქსაღვობაციო მეღვამრეობა.

უნაქრისაღღური ღიზინგური ფარბუბი ხხვღახსხვა სახეობის მანქანებსა და მიწეობაღვლებებს გადასცემენ იჯარით. ისინი მოიჯარეს ადღვვენ უეღვბის ამორბობის მიმწილვებელი მიხთვის აუცილებელი მიწყობაღვლებისათვის, მოახრვის გაწღვებისა და გარაგების რაბუქტის მიღვბის.

აჯაროს ხაზის ტექნიკურ მომსახურებას და რემონტს ახორციელებს ან მოწოდებული ან თვით
ღიზინების მიმღები. ამრიგად, ღიზინების გამოცემა ფაქტურად ახრულებს დაწესებულების
ფუნქციას, რამდენადაც საფინანსო გართულებას ორგანიზაციის ახორციელებს.

ღიზინგური ფორმები იმიტომ შესაძლებელია ითვლებიან დამოკიდებულებად, ე.ი. სხვა
კომპანიების მიმართ სათესურაი კავშირების არ მქონედ: უჩვეულოდ ისინი გეგმიურად, როგორც
სამრეწველო-საგაჭრო ფორმების, ბანკებსა და სხვადასხვა საზოგადოებების ფუნქციონირებას ან
შესაძლებელია. უმეტეს შემთხვევაში ღიზინგური კომპანიები პირველი კატეგორიის ფორმებს ან
ბანკების მარკეტინგთან და მათი კონტროლის ქვეშ ანიან.

ამჟამად კომერციულმა ბანკებმა ღიზინგური ოპერაციებში უშუალო მონაწილეობას მიიღეს. სი-
ნათესაობის დასაწყისში დასწყის, ღიზინგური ბანკების გაყვანილობა შემდეგ წლებში საკრედიტო
დაედა 1971 წ. სარეზერვო სისტემის მართვის ფედერალური საბჭოს გადაწყვეტილების მიხედვით,
რაც ბანკებს საშუალებას აძლევდა დაეწესებინათ შეიღობილი ფორმები, ჯერ მცირე საკუთრების
და მარეზერვაციების, შემდეგ კი უმრავლეს შემთხვევაში აჯაროს გასაღებად.

ბანკების დანერგვა ღიზინგური მომსახურებების ბაზარზე აიხსნება, ჯერ ერთი, იმიტომ, რომ
ღიზინგო ბანკების კაპიტალიზაციის მიხედვით სხვაობას წარმოადგენს, ხოლო ბანკები - ძირითადი
ფუნქციონირების რეზერვების მფლობელები. მეორე, ღიზინგური მომსახურებები თავიანთი
ეკონომიკური ბუნებით მუდმივად არაან დაკავშირებული ხაზინგო დაკრედიტებისთან. ამ
უკანასკნელის თავისებურ აღტყინების მიხედვით, უსაზღვროდ დაზარალებული კონკრეტული ბანკები
ამ ოპერაციების აქტიური გაყვანილობისა კენუბისგან. ამასთან, ბანკები დამოუკიდებელი ღიზინგური
ფორმებისა და კონტროლებენ და მათზე კონტროლს გასცემენ. ღიზინგური საზოგადოებების
დაკრედიტებით ისინი ღიზინგის მიმღებ სასაქონლო-კრედიტის ფორმით ირანად აყვანილებენ.

ღიზინგური ოპერაციების განაზოგადებული ფორმების მეორე კატეგორიის
მიუხედავებით სამრეწველო და სამშენებლო ფორმები, რომლებიც სასაზოგადოებო აყვანილებ
საკუთარი გასაღების ახარებას. ღიზინგური ფორმების მესამე კატეგორია სხვადასხვა შუამავალ და
საგაჭრო ფორმების მოცავს.

ღიზინგის ვადა ღიზინგ პერიოდის ქვეშ აგვილისსხება ღიზინგური ხელშეკრულების
მიმღებების ვადა. რადგან ღიზინგო წარმოადგენს გრძელვადიანი ოჯარის განსაკუთრებულ
ფორმას, ამიტომ მადალი დირეზულების და გარეგნის ობიექტების სამსახურის ხანგრძლივობის
ვადა ღიზინგ პერიოდის ხანგრძლივობაზე არის დამოკიდებული.

ღიზინგის გამოცემა და ღიზინგის მიმღები ღიზინგური ხელშეკრულების ვადის დადგენისას
ითვალისწინებენ შემდეგ მომენტებს:

მარეზერვაციის მომსახურების ვადა, განსაკრედიტო მისი ტექნიკურ-ეკონომიკური მარეზერვაციით.
ღიზინგური კონტრაქტის ვადა არ შეიძლება აჭარბებდეს მარეზერვაციის ექსპლუატაციის შესაძლებელ
ვადს. ხელშეკრულების ვადა შეიძლება შემოთავაზდეს განსაზღვრულია, მაგალითად, ავტომატის
ქვეშ ზღვარი 40 %-ის დონეზე იმყოფება; ხოლო სხვა შემთხვევაში - 90 %.

მარეზერვაციების ამორტიზაციის პერიოდის სამაგრიობო ორგანიზები აღგენენ. საყვანილო
ღიზინგზე, ნეკრედიტის, ხელშეკრულების ვადა ამორტიზაციის პერიოდს უმთხვევა.

გარეგნის უფრო მწარმოებელი ან ოფი ანალიზის გამოვლინების ციკლი. ამ ფაქტორის
მხედველობის მიხედვით განსაკუთრებულ მნიშვნელობას აქვს ობიექტის, რომლებიც გამოთავაზდეს
პირდაპირის განსაზღვრის მოკლე ვადების ამორცილებენ.

ინფლაციური პროცესების დინამიკა. ღიზინგის გამკაცრების ხელსაყრელი არ არის ხელშეწყობა სწრაფად მზარდი ინფლაციისას, ხანგრძლივი ვადით დაფიქსირებული საიჯარო გადასახდელებით გააყირაობს. და პირიქით, ფასების შემცირების ტენდენციისას, ღიზინგის გამკაცრი მიისწრაფის უფრო ხანგრძლივად დროის შესანახებისაკენ.

ხახისხო კაპიტალის ბაზრის კონსოლიდაცია და მისი განვითარების ტენდენციები. ღიზინგური კომპანიები ფართოდ იყენებენ საბანკო კრედიტის. საპროცენტო განსაკუთრებას ღიზინგური გრძელვადიან კრედიტებზე, რომლებიც წარმოადგენენ ღიზინგური პროცენტის საფუძველს, ახდენს უშუალო, გავლენას ღიზინგური შესანახების ხანგრძლივობაზე.

ღიზინგის დარეგულირება ღიზინგური რეგულაციების პროცესში ყველაზე უფრო რთულ მანქანებს წარმოადგენს ღიზინგური (საიჯარო) გადასახდელებით იმ თანხების განსაზღვრა, რომლებიც ღიზინგურმა კომპანიებმა უნდა გადაიხადონ და სრულყოფილი იჯარისას, სარეზერვო გადასახდელების თანხა დადგინდება საიჯარო საქონლის ბაზრის კონსოლიდაციის გრძელვადიანი იჯარისას (ღიზინგისას) ღიზინგური გადასახდელების საფუძველში ჩაიყვანება მეთოდურად დასაბუთებულ ანგარიშებით, რაც დაკავშირებულია გარეგანი რეგულაციების დარეგულირებისთან და ღიზინგურ კონტრაქტის ხანგრძლივ ვადისა და მრავალი კონტრაქტის მსხვილად დინამიკას, რომ ღიზინგსა და კრედიტორებს შორის მსგავსების მიუხედავად, ღიზინგის პარამეტრების დამუშავება და მისი დირექტიური გაყირაობა უფრო რთულ საქმეს წარმოადგენს. ავი სპეციალური მონიშვნების და ცოდნის მოთხოვნა.

ნებისმიერი ღიზინგური გადასახდელის შემადგენლობაში შედის შემდეგი ძირითადი ელემენტები: - ამორტიზაცია; - გადასახდელები რესურსებისათვის, რომლებიც მოხილულია ღიზინგის გამკაცრების მიერ გარიგებათა განსაზღვრული დროებით; - ღიზინგური მარჟა, რომელშიც ჩათვლილია ღიზინგის გამკაცრების შემოსავალი მის მიერ გაცემული მომსახურებაზე (1-3 %); - სარისკო პრემია, რომლის სიდიდე დამოკიდებულია ღიზინგის გამკაცრების მიერ გაცემული სხვადასხვა რისკების დონეზე.

რეზერვებზე გადასახდელი, ღიზინგური მარჟა და სარისკო პრემია შეადგენენ ღიზინგურ პროცენტს. საიჯარო გადასახდელების თანხის გამოხატულებად გამოიყენება ანუიტუიტების (კონტრაქტულ ხესზე ყოველწლიური გადასახდელები) ფორმულა, რომელიც გამოხატავს ყველა პარამეტრის (კონტრაქტის თანხები და ვადები, ღიზინგური პროცენტის დონე, გადასახდელების პერიოდობა) ურთიერთდაკავშირებულ მოქმედებას მათ სიდიდეზე. ამ ფორმულას ასეთი სახე აქვს:

$$P = A x \frac{L : T}{1 - 1 : (T + L : T) T x W}$$

სადაც:

- P - საიჯარო გადასახდელების თანხა;
- A - ამორტიზაციის თანხა ან საიჯარო ქონების ღირებულება;
- W - კონტრაქტის ვადა;
- L - ღიზინგური პროცენტი;
- T - საიჯარო გადასახდელების პერიოდობა;

მოცემული ფორმულის გამოყენებით ვარკვეთ გრადუსებს, რომელიც გვიჩვენებს, რომ მოქმედების მთელი პერიოდის განმავლობაში ყოველი საიჯარო გადასახდელის თანხა უცვლელი

რება. მაგალითად, ხაიჯარო მოწყობილობის ღირებულებისას 15000 ერთეულით, ზელშეკრულების კაღით 5 წელი განაკვეთით 9 % გადასახდელების კარტალური პერიოდულობით (სამ სვეში ერთხელ) მათი თანხა მუღმიჯად 956,3 ერთეულის ტოლი იქნება (15,000 X 0,063 75).

$$15000 \times (0,09 : 4) : (1 - 1 : (1 + 0,09 : 4))^5 + 4 = 1500 \times 0,06375 = 956,3 \text{ ერთ.}$$

ღოზინგური ზელშეკრულების დაღებისას, როგორც წესი, საიჯარო ქონების ღირებულების ზრული ამორტიზაცია არ გაითვალისწინება. ეს დამოკიდებულია ქვეყანაში მომქმედ კანონმდებლობაზე. ასე მაგალითად, ამშ ყველურადერი კანონის თანახმად, საანგარიშო ზლიკვილაციო ღირებულება (სარჩენი ღირებულება) ცვეთის გამორგარიშებისას იმ შემოსევევაში არ გამოიქვითება, თუ ის არ აღემატება საწყისი ღირებულების 10 %-ს.

ამისთანავე, ცვეთის საერთო თანხა არ უნდა აღემატებოდეს მოწყობილობის საწყის და ღიკვილაციურ ღირებულებას შორის სხვარბას.

გაღასახდელი თანხის განსახღვირისათვის, რომელიც შესწორებულია კლიენტის მიერ სარჩენა ღირებულების არჩეულ სიღიღეზე, გამოიყენება ღისკორტური შამრავლის ფორმულა:

$$1 : (1 + OC \times 1 : (1 + L : T)^{TW}$$

საღაც: OC - სარჩენი ღირებულება.

თუ ჩვენს მაგალითში სარჩენი ღირებულების სიღიღეს ავიღებთ 5 %-ს (0,05), მაშინ ღისკორტური შამრავლის სიღიღე გამოიხატება 0,9689.

$$1 : (1 + 0,05 \times 1 : (1 + 0,09 : 4)^5 \times 4 = 1,03204 = 0,9689$$

თუ პირველი ხაიჯარო გადასახდელი ავანსით ზორციელდება ე.ი. მოიჯარის მიერ მოწყობილობის მიღების ოქმის ზელმოწერის მომენტში, შესაბამისად, არა ბოლოს არამედ პრიცენტული პერიოდის დასაწყისში პრიცენტის ყოველკარტალური გადახდაით, მაშინ გადასახდელი თანხების განგარიშება კიღე ერთხელ გასწორდება ფორმულით:

$$1 : (1 + L : T)$$

ა 6

$$1 : (1 + 0,09 : 4) \times 1 : 1,0225 \times 0,9779$$

საბოლოოდ საიჯარო გადასახდელის თანხა, რამელიც ღოზინგურ შეთანხმებაში არის შესული 956,0 ერთეულის ტოლი იქნება (15000 x 0,06375 x 0,9689 x 0,9779).

ამ შემოსევევაში წლების მიხედვით, საიჯარო გადასახდელების გრაფიკს შემდეგი სახე ექნება (ცხრაღი № 19).

საიჯარო გადასახდელების გრაფიკი წლების მიხედვით

გადასახდელების პერიოდულობა (კვარტალი)	ნარჩენი ღირებულება პერიოდის დასა- წყისისათვის (A-5)	საიჯარო გადასახდელები	მათ შორის	
			პროცენტები 2 · (0,09:1)	ამორტიზაცია 3-4
I	15000,0	906,0	—	906,0
II	14094,0	906,0	317,1	588,9
III	13505,1	906,0	303,9	602,1
IV	12903,0	906,0	290,3	615,7
პირველი წლის ჯამი		3612,0	911,3	2712,7
I	12287,3	906,0	276,8	629,6
II	11657,7	906,0	262,3	613,7
III	11014,0	906,0	217,8	658,2
IV	10355,8	906,0	232,9	673,1
მეორე წლის ჯამი		3612,0	1019,4	2601,6
I	9682,7	906,0	217,8	618,2
II	8994,5	906,0	202,1	703,6
III	8290,9	906,0	186,5	719,5
IV	7571,4	906,0	170,3	735,7
მესამე წლის ჯამი		3612,0	777,0	2817,0
I	6835,7	906,0	153,7	752,3
II	6083,4	906,0	136,7	769,3
III	5314,1	906,0	119,5	786,5
IV	4527,6	906,0	101,8	801,2
მეოთხე წლის ჯამი		3612,0	511,7	3112,3
I	3723,4	906,0	83,7	822,3
II	2901,1	906,0	65,2	810,8
III	4060,3	906,0	46,3	859,7
IV	1200,6	906,0	27,0	879,0
მეხუთე წლის ჯამი		3612,0	222,2	3101,8
ნარჩენი ღირებულება	321,6	320,8	7,2	321,6
ხელ ხელი წლის კანკაულობა		18118,8	3418,8	15000,0

ლაზიანგით გაცემული მომსახურებები ღირსეულ ხასიათს მონახურებების მრავალი სახეობით, რომლებიც ღირსეულ მიმღებზე შეიძლება გაიცეს. ამ მომსახურებების ყველა სახეობაში პირდაპირად არა უკუყვალ აყვავება;

ტექნიკური მომსახურებები ის მომსახურებებია, რომლებიც დაკავშირებულია: ღირსეულის ობიექტის კლასიფიკაციის მიერ მოითხოვებულ ადგილზე ტრანსპორტირებისთან; ღირსეული გადაცემული მოწყობილობის მონტაჟთან და გამართვასთან; მოწყობილობების ტექნიკურ მომსახურებასთან და მიმდინარე რემონტთან (განსაკუთრებით რთული, ახალი მოწყობილობების შემთხვევაში).

საკონსულტაციო მომსახურებები - მომსახურებები დახვედრის საკითხებზე, გარიგების გაუმჯობესებზე და სხვა.

ღირსეული ობიექტების სახეობები ღირსეული მომსახურებების თანამედროვე ბაზარი ხასიათდება ღირსეულის ყოველი მრავალფეროვნებით, ღირსეული კონტაქტების მოდულებით და აუზნებელი წარმართით, რომლებიც ღირსეული ობიექტებს არეგულირებენ. ღირსეულის არსებული ფორმები შეიძლება იყოს მართლაც სახელ გვერდითადაც - ობიექტულ და ფინანსურ ღირსეულ.

ობიექტული ღირსეული - ეს არის საბაზო ურთიერთობები, რომლის დროსაც ღირსეულის გამოცემის მიერ იჯარაში გაცემული საგნების შექმნას და შესწავლასთან დაკავშირებული ხარჯები ერთი ღირსეული კონტაქტის განმარტებაში საბაზო გადასახდებით არ ითვლება.

ობიექტული ღირსეულისათვის დამახასიათებელია შემდეგი ძირითადი მახასიათებლები:

ღირსეულის გამოცემის ობიექტი არა აქვს ღირსეული გადასახდების შემოხვევის ხარჯზე ერთი ღირსეულის მიმღებთან პირდაპირად ყველა ხარჯი.

ღირსეული ხელშეკრულება, როგორც წესი, ფორმდება 2-5 წლით, რაც გაცილებით ნაკლებია მოწყობილობის ფინანსურ ციკლის ვადებზე და ღირსეულის მიმღების მიერ წესდების დროს შეიძლება დაირღვეს.

ღირსეულის რისკი ან ობიექტის დაკარგვა ძირითად ღირსეულის გამოცემის მსუბუქობითაა ქვედა. ღირსეული ხელშეკრულებაში შეიძლება გათვალისწინებული იქნას ღირსეულის მიმღების განსაზღვრული პასუხისმგებლობა მასზე გაცემული ქონების გაუქმებისათვის, მაგრამ მისი ხილივე ქონების სავსეს ფასზე გაცილებით ნაკლებია.

ღირსეული გადასახდების განაცხადი ხვეულებრივ, მაღალია, ყოველ ფინანსურ ღირსეულზე. ეს იმისაა გამოსწვეული, რომ ღირსეულის გამოცემის, რომელიც არა აქვს ხარჯების ანაზღაურების სრული გარანტია იძლევილია გათვალისწინების ხედასხვა კომპრომიტი რისკები (გარიგების ობიექტის ღირსეულის რისკი, ხელშეკრულების გრძელვადიანი დარღვევის რისკი) თავის მომსახურებებზე ფასის ასეუთა.

გარიგების ობიექტის უმეტესად წარმოადგენს მანქანებს და მოწყობილობებს ყველაზე უფრო პოპულარული სახეობაში.

ობიექტული ღირსეულისა და ღირსეული კომპანიის წინასწარ ოცნის მოწყობილობის, ისე რომ არ იყოს კონკრეტული მოთხოვნა. ამიტომ ობიექტული ღირსეული დაკავშირდება ფორმებს კარგად უნდა აცოდნენ, როგორც ახალი, ისე უკვე გამოყენებულ მოთხოვნის ხანგრძლივითი საქონლის ბაზრის კონსერვაციისთვის. ღირსეული კომპანიები ითვისონ ახლგვეს ქონებას, რომელსაც იჯარაში გასცემენ და მის ტექნიკურ მომსახურებას და რემონტს უზრუნველყოფენ.

ღირსეული ხელშეკრულების ვადის დამატებისას, ღირსეულის მიმღებს უეცრად აქვს - ხელშეკრულების ვადა უფრო ხელსაყრელი პირობებითაა გააგრძელოს - მოწყობილობა ღირსეულის მიმღების დაუბრუნოს.

ლიზინგის გამცემსაგან იყიდოს მოწყობილობა სამარხლანო საბაზრო ღირებულებით; გაყიდვებზე იანხმობის (ოპციონის) შემთხვევაში იმას გამო, რომ ხელშეკრულებას გაყიდვისას წინასწარ არ შეიძლება ხაზობად ზუსტად განისაზღვროს გარიგების ობიექტის საბაზრო ღირებულების წამალი, ამიტომ გარემოება ლიზინგური ფინანსებისაგან კარგ ცოდნის მოთხოვნა.

ლიზინგის მიმღები ოპერატიული ღირებულების დახარჯებით ცდილობს თავიდან აიცილოს ქონებასთან დაკავშირებული რისკები, მაგალითად, მორალურად მოსწყობების, რეზტრუქციის შეცვლების წარმოებულ პრობლემებზე მოთხოვნის შემცირებას, მოწყობილობის დაზიანებას, არასამწინდრო ხარჯების პირდაპირი და ირიბი გადაღებით, რომლებიც გამოსწვევდა მოწყობილობის რეპონტით და მოცდნით. ამიტომ, ღირებულების მიმღები ოპერატიული ღირებულება (მ) შემთხვევებში აძლევს უპირატესობას, როდესაც ხიჯარო მოწყობილობის გამორეყენისაგან მიღებული სავარაუდო შემოსავლები მის სანვის ფასს არ ანაზღაურებენ.

მოწყობილობა სკიპროა მცირე ღრით (სეზონური ხამეშიაობა ან ვერიჯერადი გამორეყენება).

მოწყობილობისთვის აუცილებელია სკეციალური ტექნიკური მომსახურება.

გარიგების ობიექტად გამოდის ახალი, შეუმორეყენელი მოწყობილობა.

ოპერატიული ღირებულების ჩამოთვლილმა თავისებურებებმა განსაზღვრეს მისი ისეთი ღირებულები გავრცელება, როგორცაა ხოყლის მეურნეობა, ტრანსპორტი, სამოროდამამუშაველები მრეწველობა, მშენებლობა, ინფორმაციის ელექტრონული დამუშავება.

ფინანსური ღირებულება - ესაა შეთანხმება, რომელიც ოთფდისწინებს თავისი მოქმედების პერიოდში ღირებულები გადახდების გადახდას, რომლებიც ფარავენ მოწყობილობის ამორტიზაციის მოდიან ღირებულებას, ან მის ღირ სანვლს, დამატებითი დანახარჯებს და ღირებულების შემოსავლებს.

ფინანსური ღირებულება შემდეგი ძირითადი თვისებებით ხასიათდება: - მესამე მხარის (გარიგების ობიექტის, მწარმოებლის ან მიმწოდებლის) მონაწილეობა; - ხელშეკრულებას გაუქმების შემდეგობლობა იჯარის ე.წ. ძირითად ღრით, რომელიც აუცილებელია იჯარის გამცემის ხარჯების ასანზღაურებლად. თუცა, პრაქტიკაში ეს ზოგჯერ ხდება, რაც აღინიშნება ღირებულების ხელშეკრულებასში, მაგრამ ამ შემთხვევაში ოპერატივის ღირებულება გაცილებით მატლებს; - ღირებულები ხელშეკრულებას უყრო ხანგრძლივი პერიოდი (ჩვეულებრივ, გარიგების ობიექტის სამსახურის ვადასთან ახლოს); - ფინანსური ღირებულების გარიგების ობიექტები, როგორც წესი, მაღალი ღირებულებით გამოირჩევა.

ისევე, როგორც ოპერატიული ღირებულება, კონსტრუქტის ვადის დამთავრების შემდეგ, ღირებულების მიმღებს შეუძლია: - იყიდოს გარიგების ობიექტი, მაგრამ წარწერი ღირებულებით; - უყრო მცირე ღრით და შეღავათიან განაკვეთით გააყოროს ახალი ხელშეკრულება; - გარიგების ობიექტი ღირებულება კომპანიას დაუბრუნოს.

ღირებულების მიმღები თავისი არეყნის შესახებ ღირებულების გამცემს 6 თვით ადრე ან სხვა პერიოდში ხელშეკრულებას ვადის დამთავრებამდე აცნობებს. თუ ხელშეკრულებასში გათვალისწინებულია შეთანხმება (ოპციონი) გარიგების სანვის ყიდვებზე, მაშინ მხარეები წინასწარ განსაზღვრავენ ობიექტის წარწერი ღირებულებას. ჩვეულებრივ ის შეადგენს სანვის ღირებულების 1-და 10 %-მდე, რაც ღირებულების გამცემს უფლებას აძლევს დაარიცხოს ამორტიზაცია მოწყობილობის მიფელ ღირებულებასზე.

რადგან საფინანსო ღირებულება ეკონომიკურ ი ნიშნებით ჰგავს კაპიტალდაბანდებუბის გრძელვადიან სახსრო დაყრდნობას, ფინანსური ღირებულების ბაზარზე განსაკუთრებულ ადგილს

იქერეინ ბანკები, საყინოსო კომპანიები და სპეციალიზებული ღიზინგური კომპანიები, რომლებიც ბანკთან მჭიდროდ არიან დაკავშირებული. რიგ ქვეყნებში ბანკებს უფლება აქვთ მხოლოდ უთანხმო დიზინგს ეწვიონ. ამ ქვეყნების კანონ-მდებლობით გაინსაზღვრება საიჯარო ურთიერთობების ტიპი, რომელიც შეიძლება ფინანსურ ღიზინგს მიეკუთვნოს. ასე მაგალითად, აშშ-ს ფინანსური ანგარიშგებლობის კომისიის ნორმების მოთხოვნის თანხმად დადგინდა შემდეგი წესები, რომელსაც უნდა ემსახურებოდეს ფინანსური ღიზინგის ხელშეკრულება:

1. ღიზინგური ხელშეკრულების ვალს გახვალის მოქმედი აქტივების ფლობის უფლება გადაეცემა ღიზინგის მიმღებს.

2. ხელშეკრულების პირობები კონკრეტულ ვაჭრობებზე ობიექტის ყიდვის უფლებას აძლევს;

3. ღიზინგის ვალა შეადგენს, საიჯარო აქტივების კონკრეტულ დასახულებული საყარული მუშაობის ვალს 75 ან მეტ პროცენტს;

4. მინიმალური ღიზინგური ვალასხდლები დისკონტირებული ღირებულება არა ნაკლებ 90 % უნდა შეადგინდეს საიჯარო აქტივების რეალური ღირებულებას, ინფლაციური საგადასაძღო კრედიტის გამოკლებით, რომელსაც ღიზინგის მიმღები უჭიფავს.

ამ მოთხოვნების შეუსრულებლობისას საიჯარო ოპერაცია ოპერატიულ ღიზინგად ითვლება და არ გაითვალისწინება ბანკის ბალანსის შესაბამის სტატუსებში.

ჩვენი შეფერდეს ღიზინგის ორ პირობად სახეობაზე. პრაქტიკაში არსებობს ღიზინგური გარიგებების მრავალი ფორმა, სულა, მათი განხილვა არ შეიძლება, როგორც ღიზინგური ოპერაციების დამოუკიდებელი ტიპებისა.

ღიზინგური გარიგებების ფორმებში იგულისხმება ღიზინგური კონტრაქტების მყარი მოდელები. საერთაშორისო პრაქტიკაში მეტად გავრცელებულია ღიზინგური ოპერაციების შემდეგი ფორმები:

- ღიზინგი "სტანდარტი" - ღიზინგის ამ ფორმებისას მომწოდებელი მიყიდის გარიგების ობიექტს დამფინანსებელ საზოგადოება, რომელიც თავის ღიზინგური კომპანიების მეშვეობით აძლევს მას მომხმარებლებს იჯარით;

- დასახრუნებელი ღიზინგი "lease-back" - მიწყობილობის მფლობელი მიყიდის მას ღიზინგურ ფორმას და ამჟღ დროს ამ მიწყობილობას მისგან იჯარით იღებს. გამყიდველი ასეთი ოპერაციის შედეგად მოიჯარე ხდება. დასახრუნებელი ღიზინგი გამოიყენება იმ პირობებში, როდესაც გარიგების ობიექტის მფლობელი განიცდის მწვავე ფინანსურ სიმსუღებებს; და ღიზინგის მდგომარეობას აუმჯობესებს.

- ღიზინგი "მომწოდებელს" - ამ შემთხვევაში მომწოდებლობის გამყიდველი ასევე ხდება ღიზინგის მიმღები, როგორც დასახრუნებელი ღიზინგისას, მაგრამ საიჯარო ქონება გამოიყენება არა მის მიერ, არამედ სხვა მოიჯარეების მიერ. სხვა მოიჯარეები კი ვადლებულია მან მომწოდებელს და მათ გარიგების ობიექტი იჯარით მამაროს. ხეობიჯარა ასეთ სახის კონტრაქტებში აუცილებელ პირობას წარმოადგენს.

- საკომპენსაციო ღიზინგი - ღიზინგის ამ ფორმისას საიჯარო ვალასხდლები ხორციელდება პროდუქტის მიწოდებით, დამსხდებელი მიწყობილობისათვის, რომელიც ღიზინგური გარიგების ობიექტს წარმოადგენს.

- გასახდლებელი ღირსნიგი - ღირსნიგურ ზელმეკრულუბაში მოცემული ფორმით გათვალისწინება მოიჯარის მოთხოვნით მოწყობილობების პერიოდული შეცვლა უფრო სრულყოფილი ნიშნებით.

ღირსნიგი სახსრების მოზიღვით ითვალისწინებს ღირსნიგის გამცემის მიერ ერთი ან რამდენიმე კრედიტორისაგან გრძელვადიანი სესხის მიღებას იჯარაში ჩადებული აქციების ღირებულების 80 %-ის თანხით. ასეთი გარანტიებში კრედიტორებს წარმოადგენენ მსხვილი კომერციული და საინვესტიციო ბანკები, რომლებსაც მნიშვნელოვანი რესურსები აქვთ მოზიდული გრძელვადიან სანაწარმებზე. ღირსნიგური გარიგებების, ბანკების მიერ დაფინანსება ხორციელდება ჩვეულებრივ ორს წესით:

ა) სესხი - ბანკი აკრედიტებს ღირსნიგის გამცემს, გასცემს მასზე კრედიტს ერთი საღირსნიგო ოპერაციისათვის ან როგორც ხშირად ზღუდა, ღირსნიგური შეთანხმების მოყვლა აკრედიტზე. კრედიტის თანხა დამოკიდებულია ღირსნიგის გამცემის რეპუტაციაზე და კრედიტუნარიანობაზე;

ბ) ვალდებულებების შექმნა - ბანკი ყიდულობს ღირსნიგის გამცემისგან მისი კლიენტების ვალდებულებებს რეგრესზე უფლების გარეშე (უკუმოთხოვნა). ამასთან, გათვალისწინებულია ღირსნიგის მიმღებთა რეპუტაცია და პროექტის ეფექტიანობა. მოცემული წესი გამოიყენება მსხვილი ერთჯერადი გარიგებებისას. საიმედო მსესხებლების მინაწილეობით. საბანკო დაწესებულებებმა პროექტის დაფინანსების ორგანიზაციისას. ღირსნიგური კომპანიის მონაწილეობით, ასევე გამოდიან გარანტად. საბანკო სესხის უზრუნველყოფას ღირსნიგის გამცემის მიერ მისი მიღებისას (უფლების გარეშე უკუ მოთხოვნით ღირსნიგის გამცემისაგან) წარმოადგენს ღირსნიგური გარიგებების ობიექტები და ღირსნიგური გადასახდელე.

აშშ-ში ფინანსურ ღირსნიგზე გარიგებების 85% ღირსნიგის აღნიშნულ ფორმას მიეკუთვნება. მან ასევე მიიღო საინვესტიციო ტიპის იჯარის დასახელება, ან იჯარა შესაძლო მხარის მონაწილეობით გადაუხდელი რისკის შესამცირებლად ღირსნიგის გამცემის კრედიტორები ღირსნიგურ კონტრაქტებში წართავენ ხეცთადურ პირობას, რომელსაც ითვალისწინებს აბსოლუტურ და აუცილებელ ვალდებულებას, როცა გადასახდელი წარმოებს დადგინდ დროში და მოწყობილობების მწყობრიდან გამოსვლის შემთხვევაში ღირსნიგის გამცემის მიზეზით ამ დროს გადასახდელი არ შეჩერდება, არამედ ღირსნიგის მიმღები ღირსნიგის გამცემს წარუდგენს პრეტენზიას.

მსხვილმანსტაბიანი ობიექტების იჯარით ჩაბარებისას (თვითმფრინავები, გემები, საბურღი ავიატორები, აწვე-კომპლექსები) ხშირად გამოიყენება უცხოური (საქციო) ღირსნიგი. ასეთი გარიგებებისას ღირსნიგის გამცემის როლში გამოდის რამდენიმე კომპანია.

საკონტრაქტო დიქტირება - ეს არის ღირსნიგის საეკონომიკური ფორმა, რომლის დროსაც ღირსნიგის მიმღებს მიუცვლა იჯარით მანქანებს, სახოფლო-სამეურნეო, საგზაო-სამშენებლო ტექნიკის, ტრაქტორების, ავტოსტრანსპორტო სახეობების კომპლექტური პარკები.

გენერალური ღირსნიგი - ღირსნიგის გამცემის ეფდება შეავსოს იჯარით გასაცემი მოწყობილობის სია, ახალი კონტრაქტების გაფორმების გარეშე.

ჩვენ დავასახელებთ მხოლოდ რამდენიმე ღირსნიგური კონტრაქტის ყველაზე უფრო გავრცელებული ფორმას. პრაქტიკაში ადგილი აქვს კონტრაქტების სხვადასხვა ფორმების შეერწყმას, რაც ზრდის მათ რისკებს.

3. ლიზინგური ოპერაციების ორგანიზაცია და ტექნიკა

ლიზინგური ოპერაციების სატარების ორგანიზაცია და ტექნიკა განისაზღვრება ცალკეული ქვეყნების კანონმდებლობების თავისებურებით. ჩვენ განვიხილავთ ლიზინგური გარიგებების განხორციელების ყველაზე უფრო გავრცელებულ წესებს.

შეიჯარე აუცილებელი მოწყობილობის მიღების მიზნით ლიზინგურ კომპანიაში წარადგინს მოთხოვნას იჯარაზე, რომელშიც მითითებულია მოწყობილობის დასახელება, მოპწოდებელი (დამამზადებელი საწარმო), ტიპი, მარკა, მოწყობილობის ფასი ან მოიჯარისათვის შეყენილი სხვა ქონების და მისი გამოყენების ვადა. განაცხადში ასევე ასახულია მონაცემები, რომლებიც მოიჯარის საწარმოო და ფინანსურ საქმიანობას ახასიათებენ. მათ მიეკუთვნება: - საწარმოების საერთო მონაცემები (დასახელება, მისამართი, ძირითადი და საბრუნავი სახსრების მოცულობა და ა.შ.); - ძირითადი საქმიანობის ხასიათი (გამოსაშვები პროდუქციის სახეობა, გასაღების ბაზრები, ძირითადი მიმხმარებლები, მონაცემები საქსპორტო საქმიანობაზე).

საწარმოში გამოყენებული მოწყობილობები, მათ შორის: საკეთარი და იჯარით აღებული.

მოიჯარის მიერ გამოთხოვილი მოწყობილობების დანიშნულება;

დაწვრილებითი ცნობები საწარმოს ფინანსური მდგომარეობის შესახებ. წარმოდგენილი ცნობების საგულდაგული ანალიზის შემდეგ ლიზინგური კომპანია იღებს გადაწყვეტილებას, რის შესახებ ლიზინგის ამღებს წერილობით აცნობებს. წერილს თან ახლავს ლიზინგური კონტრაქტის საერთო პირობები, ხოლო მოწყობილობის მოპწოდებელს ინფორმაცია მიეწოდება ლიზინგური კომპანიის მოწყობილობის შეყენის სერვილის თაობაზე. ამ შემთხვევაში ლიზინგის გამცემი მოპწოდებელთან თანხმებს მოწყობილობის ფასს, ხოლო აუცილებლობის შემთხვევაში ამწმებს მწარმოებელურაბს და გარიგების ობიექტის ეფექტურობას. ლიზინგის მიმღები გავცნობა რა ლიზინგური ხელშეკრულების საერთო პირობებს, ლიზინგის გამცემს უგზავნის ვადლებულების ამსახველ წერილს და კონტრაქტის საერთო პირობებზე ხელმოწერილ ვგზუემღარს. მასთან ერთად ღებს მოწყობილობაზე შეკუთის ბღანეს. ამ დოკუმენტს მიმწოდებელი ფირმა ადგენს და ლიზინგის მოწყობილობაზე მიმღები ჯიზას უკუთებს.

წამოთვლილი დოკუმენტების მიღების შემდეგ, ლიზინგის გამცემი მოთხოვნას ხელს აწერს და მას მოწყობილობის მოპწოდებელს უგზავნის.

შეკუთის ბღანეს წაცულად შეიძლება გამოყენებული იქნეს მოწყობილობის ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულება, რომელიც დაღებულია მოპწოდებელს და ლიზინგურ ფირმას შორის ან განსჯრუელუბას მიწოდებაზე, რომელშიც აღნიშნულია მიწოდების საერთო პირობები. მოწყობილობის მოპწოდებელი მას ლიზინგის მიმღებს გაღატკორთავს, რომელიც მოწყობილობის მიღების ვადლებულებას თავის თავზე იღებს. მიმწოდებელი, როგორც წესი, მოსტყის და ამზორცილებს გარიგების ობიექტი ექსპლოატაციაში შეტყავს. ხანუშაოს დამთავრების შემდეგ იწერება მოწყობილობის ფაქტიური მიწოდების, მისი დამონტყყების და მოქედების ამსახველი აქტი, რომელშიც აგრეთვე აღნიშნულია, რომ მოპწოდებლის მიმართ პრეტენზია. მიღების აქტს ხელს აწერს ლიზინგური ოპერაციის ყველა მონაწილე და ლიზინგის გამცემი მიმწოდებელთან გარიგების თანხმად ანაღებს ღირებულებას.

ამრიგად, ლიზინგურ გარიგებას საფუყელად უღეეს შემდეგი საბუთები: - ლიზინგური ხელშეკრულება; - ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულება ან განსწესება გარიგების ობიექტის მიწოდებაზე; - გარიგების ობიექტის მიღების აქტი.

4. ლიხინგური ხელშეკრულების შინაარსი

ლიხინგური ხელშეკრულება შედგენილია ძირითადი თავებისაგან შედგება: 1. ხელშეკრულების მხარეები, 2. ხელშეკრულების საგანი, 3. მოქმედების ვადა, 4. მხარეების უფლებები და ვალდებულებები, 5. ლიხინგური გადასახადების პირობები, 6. გარიგების ობიექტის დასახელება, 7. ლიხინგური ხელშეკრულების გაწყვეტის წესი.

1. ხელშეკრულების მხარეები. ლიხინგურ ხელშეკრულებაში მონაწილეობს ორი მხარე: ლიხინგის გამცემი, რომელიც საქონლის მუქატორსე წარმოადგენს და ლიხინგის მიმღება, რომელიც გარიგების ობიექტს სარგებლობაში იღებს. მიწყობილობის გამომცემებელი შეიძლება იყოს თვით ლიხინგის მიმღები ან სხვა იურიდიული პირი. თუ მიწყობილობა მიეცემა სუბიუგარის უფლებით ან გააყვეს შუილობლი საწარმოს მორეარეს, მაშინ ხელშეკრულებაში მითითებულა იმ საწარმოს დასახელება, რომელიც მიწყობილობას იცნებს ყველა აქედან გამომდინარე თავის ვალდებულებებისა.

2. ხელშეკრულების საგანი. ლიხინგური შეთანხმების საგანი განისაზღვრება ან ინლივიდუალური თვისებებით (ტანი, მოლედი, მარც, რომერას ნომანი და ა.შ.) ან ტექნიკური დოკუმენტაციით ეს მონაცემები მოცემულია სპეციფიკაციაში, რომელიც კონტრაქტის აუცილებელ ნაწილს წარმოადგენს. აქვე მითითებულია მიმწოდებლის დასახელება, უკანასკნელი ვადა, რომლის მიხედვითაც მიმწოდებელი ვალდებულია იღებს გარიგების ობიექტი მიმღებს გაუგზავნოს.

3. ლიხინგური ხელშეკრულების მოქმედების ვადა. ლიხინგური ხელშეკრულება, როგორც წესი, ძალიან შედის გარიგების ობიექტის ექსპლოატაციაში შეყვანის თარიღიდან და მოქმედებს დღგენილი ვადის განმავლობაში. ხშირად ლიხინგური გარიგებების პრაქტიკაში დადგინდება ე.წ. "გამომზადების გარეშე პერიოდი" - ვადა, რომლის დროსაც ხელშეკრულება გაუქმება ან ეჭმულება, ხელშეკრულების მხარეებს შორის მისი პირობების დაურღველობის გამო.

4. მხარეების უფლებები და ვალდებულებები. ხელშეკრულებების ეს თავი გარიგების მონაზღებედ ეტანზე ლიხინგის გამცემის ვალდებულებების დაწერილებით ჩამონათვალს და ხელშეკრულების მოქმედების პერიოდში მის უფლებებს ითვალისწინებს. კერძოდ, ლიხინგის გამცემი მონაზღებედ ეტანზე ვალდებულია:

გაუყობოს მიმწოდებელთან ლიხინგის მიმღებსა და მიმწოდებელს შორის შეთანხმებული კომერციული და ტექნიკური პირობები, ყოდა-გაყიდვის ხელშეკრულება.

მიმწოდებელს გაუგზავნოს გარიგების ობიექტის გამოსაგზავნად წინასწარ შეთანხმებული პირობების ამსახველი განწყება.

ლიხინგის გამცემი, ქირების მიწოდების ძალით უყდება აქვს დათუქადიეროს და შეამიწმოს კომპლექტორბა. ობიექტის ექსპლოატაციაში შეყვანის შემდეგ ლიხინგის გამცემი ვალდებულია ხელი მოაწეროს აქტის მიღების ოქმს. თუ მიღების ოქმი შეიცავს მიღების დროს აღმოჩენილი საკლოვანებების ჩამონათვალს, ლიხინგის გამცემმა უნდა დაავადოს მიმწოდებელს განსაზღვრული დროის განმავლობაში მათი გამოწყირება. ლიხინგის გამცემს უფლება აქვს დასაქირავებლად ნასაბრებელი მიწყობილობის მდგომარეობის და მისი ექსპლოატაციის სისწორის სისტემატური შემოწმება.

ლიხინგური ოპერაციის ორგანიზაციისას ლიხინგის მიმღები შეიძლება ვალდებული იყოს: - მონაზღისას გარიგების ობიექტის მიღება უშუალოდ მიმწოდებისას, უზრუნველყოს მადებას ყველა აუცილებელი ტექნიკური და უფლებრივი პირობები; - განახორციელოს მონტაჟი და ობიექტის

ექსპლრატაციამი შეეყანა, თუ ეს არ შეუას მიწოდებლის ვაღებულებამი; - დადასტურას მიწოდების კომპლექტურობა, მოწყობილობას მეშობის ხარისხი და საპროექტო სიმძლავრის მიღწევა; - საკლავიზების აღმოჩენისას მათი სამონათვლი მიღების აქტში უჩვენოს და ლიზინგის გამცემს აცნობოს.

ლიზინგის მიმღები ასევე ვაღებულება ლიზინგის გამცემს აღუთქვას აუცილებელი გარანტიები, რომელთა ჩამონათვლი ხელშეკრულებამი არის მითითებული.

5. ლიზინგური გადასახდელების პირობები. ხელშეკრულებას ამ თაყის განისაზღვრება ფორმა, სიდიდე, სახე და ლიზინგურ გარიგებაზე გადახდის წესი. ლიზინგური გადასახდელების სახეები შეიძლება სხვადასხვაგვარი იყოს. ყველაზე ხშირად გამოიყენება:

ლიზინგური გადასახდელების ფიქსირებული თანხა, რომელიც მხარეების მიერ შეთანხმებულია და გადისდება ხელშეკრულებამი მითითებული წესით. ჩვეულებრივ შედეგა გადასახდელების გრაფიკი.

გადასახდელი ავანსით. ლიზინგის მიმღები წარუდგენს ლიზინგის გამცემს ავანსს ან ხელშეკრულების მოწერილისა შეიტანს გარიგების ობიექტის დირებულებას 15-20 %-ის ოდენობით, ხოლო დანარჩენ თანხას ხელშეკრულებას ვაღს განთავილობამი სხდის.

განუხლებელი ლიზინგური გადასახდელი. ის დადგინდება არა ფიქსირებული თანხით, არამედ რეალისტაციის მიტეობის, ფასების ინდექსის და სხვა პირობებიდან გამომდინარე, პროცენტებში.

გადასახდელების წესები შეიძლება იყოს ერთდროული და პერიოდული. ერთდროული გადასახდელები ჩვეულებრივ წარმოებს მხარეებს მიერ მიღების აქტის ხელმოწერის შემდეგ და ითვალისწინებს გარიგების დაყვანისებდას მხოლოდ მიმწოდებლის მიერ ყიდვა-გაყიდვას ხელშეკრულებას შესრულების პერიოდში, ან გარეგი მიწოდებაზე (წარმოებული სატრანსპორტო და სადაზღვეო ხარჯების გადახდა). პერიოდული გადასახდელები ხორციელდება ხელშეკრულებას მოქმედების მთელი ვაღის განთავილობამი. ისინი შეიძლება იყოს: - თანხალი თანხებით ხელშეკრულებას მოქმედების მთელი ვაღის განთავილობამი; - გადასახდების გადილებული თანხებით; - გადასახდების შემტირებული თანხებით; - განსაზღვრული სწითის შესატანით; - დამტრებული გადასახდელებით.

6. გარიგების ობიექტის დაზღვევა. ლიზინგის სახეობას მიხედვით ობიექტის დაზღვევა შეიძლება განხორციელდოს ან ლიზინგის გამცემმა (ოპერატიული ლიზინგის) ან ლიზინგის მიმღებმა (ფინანსური ლიზინგის).

7. ლიზინგური ხელშეკრულების გუქმების წესი. ლიზინგური ხელშეკრულება შეიძლება ვაღამდე დირდღეს შემდეგ პირობებში, თუ: - ლიზინგის მიმღებმა ვერ უზრუნველყო გარიგების ობიექტის მიღების აუცილებელი პირობები. ხელშეკრულებით დადგინდელ ვაღამი არ მოახდინა მოწეყო და მოწყობილობის ექსპლრატაციამი შეეყანა; - თვას დროზე არ იხდის სათჯარი გადასახდელს; - ლიზინგის მიმღები არ ასრულებს ხელშეკრულებას სხვა პირობები; - შეიქმნა "იქარას-მაჟორული" (გაუთვალისწინებული) გარიგებები; - ლიზინგის გამცემს აანხმა; - ლიზინგის მიმღებმა გააყარა ან ანდ კონტრაქტი, ან თუ ამ ობიექტებზე, იმავე ლიზინგის გამცემთან.

თუ ვაღზე ადრე გუქმელ ხელშეკრულება, ლიზინგის მიმღები ვაღებულებამ დაუზრუნოს გარიგების ობიექტი და აუნახლავროს ხარავლი ლიზინგის გამცემს. ლიზინგური კონტრაქტში ასევე გააყარისწინებულია, რამ ყველა შეტრებილება და სხვა კონტრაქტება ფარმდება წყარობობით ხელშეკრულების პირობები შეიძლება შეიცვადოს ან ანუღარებული იქნეს მხარეებისა შეთანხმებით.

თ ა ვ ი XII

კომერციული ბანკების ფასიანი ქაღალდებით ოპერაციები

1. აქციების გამოშვება

საქციო საზოგადოების ფორმით შექმნილი კომერციული ბანკი ხაწესდება ფონდს აქციების გამოშვების და განთავსების გზით ქნის. აქცია წარმოადგენს ფასიან ქაღალდს, რომელიც ადასტურებს აქციონერის უფლებას მონაწილეობა მიიღოს საზოგადოების მართვაში, მის მოგებაში და საზოგადოებას ლაყვალათის შემთხვევაში დარჩენილი ქონების განაწილებაში. ამიტომ ნებისმიერი სააქციო საზოგადოების აქცია, მათ შორის ბანკისაც, წარმოადგენს საკუთრების ტიტულს, ან როგორც მას ხშირად უწოდებენ - საქმიან ქაღალდს. მისი მფლობელი ბანკის ქონების განსაზღვრული წილის მფლობელის როლში გამოდის.

ბანკის ხაწესდება ფონდის ფორმირება, აქციის გამოშვების და განლაგების გზით, მათ შორის მოხსნებაში გავრცელების შემდგომ, პრინციპული სიხარუა ჩვენი ქვეყნის საბანკო პრაქტიკაში. 30-ანთ წლების დასაწყისიდან, როდესაც სსრკ-ში გაუქმეს სააქციო ბანკები, არც ერთ ბანკს ხაწესდება ფონდის შექმნის ასეთი ზერზი არ გამოუყენება. სააქციო საზოგადოებების აღორძინების გამო, ქვეყნის ამა თუ იმ რეგიონში კომერციული ბანკის გახსნა დამოკიდებულია არა სახელმწიფოს სურვილსა და ნებაზე, არამედ ბანკის დამფუძნებლების ინიციატივაზე, თავისუფალ კაპიტალზე, ხელმძღვრების მისწრაფებაზე საბანკო ბიზნესში მონაწილეობის მისაღებად. მოქალაქემ, რომელსაც ფულადი სახსრები აქვს, პირველად მიიღო უფლება გამოეთღეს არა მარტო მეანაზრის ტრადიციულ როლში, არამედ ბანკის აქციონერის, ე.ი. მის სახამფლობელის როლში.

როგორი აქციების გამოშვება შეუძლია კომერციულ ბანკს? აქციების რამდენიმე სახეობა არსებობს. დივიდენდების დარიცხვისა და გადახდის წესის თავისებურებებიდან გამომდინარე, ბანკის წესდება პრივილეგირებული აქციების გამოშვებას ითვალისწინებს. მათი მფლობელი სარგებლობს მნიშვნელოვანი შეღავათით - უპირატესი უფლებით დივიდენდების მიღებაზე. უკანასკნელის ყოველწლიური სიდიდე შეიძლება აქციის ნომინალური ღირებულების მთლიან პროცენტებში დაფიქსირდეს. თუ ბანკმა წლის მარჯვენებების მიხედვით მოგება მიიღო, რომელიც პრივილეგირებულ აქციებზე დივიდენდის გასაცმად არასაკმარისი აღმოჩნდა, მაშინ თანხის დანაკლისი ბანკის სარეზერვო ფონდის ხარჯზე გაიცემა. რადგან მოცემული ფასიანი ქაღალდების მფლობელთა კომერციული ინტერესები დაცულია. მის მფლობელებს, როგორც წესი, სააქციო საზოგადოებაში ხმის უფლება არა აქვთ. ბანკის მიერ ზედმეტი, პრივილეგირებული აქციების გამოშვება, რომელთაც სარეზერვო ფონდი არა აქვს, ან არასაკმარისი რდენობით აქვს, სასაიდ რისკიან საქმეს წარმოადგენს. ამ თვალსაზრისით, უფრო უსაფრთხოა ჩვეულებრივი აქციების უმისია. მასზე დივიდენდი მხოლოდ მოგების ნაშთის სიდიდის მიხედვით ირიცხება. აქციების მფლობელების ინტერესების დაცვის მიზნით, ჩვეულებრივი აქციების მფლობელები სააქციო საზოგადოებაში ხმის უფლებით სარგებლობენ იმის მიხედვით, ნაწილები იქნება თუ არა მისი მფლობელის დასახელება, ბანკი უწყებს სახელობით აქციებს და აქციებს წარმომადგენზე. პირველის

ბოძარობა ფიქსირდება აქციების სარეგისტრაციო წყაროში, რომელსაც ემიტენტი ბანკი აწარმოებს. მას ყველა ხაზელაობით აქციაზე წიგნში შეიქვს მონაცემები: მისი შექმნის თარიღი, ავტოუფქ თითოეულ აქციონერზე ასეთი აქციების რაოდენობა.

საქციო ბანკის დამფუძნებლები, გამსხვირვან რა, სწენსებო ფონდის საკრალეო თანხას, გამომწებელი აქციების რაოდენობას, მათ სომხალს, სახეობას, უნდა აირჩიონ აქციების ზელოწერის სახეობა - დახურული ან ღია. დახურული ზელოწერა ნიშნავს, რომ ბანკი განათავსებს აქციებს დამფუძნებლებს მიერ წინასწარ შედგენილი ხიბით და ამიტომ პირველად ბაზარზე აქციები არ ზელებან ასეთიანიად დამფუძნებლები იქცეონ მამინ, როდესაც იხინი მხხტილი პოტენციური აქციონერების სიას განაგებენ, რომლებსაც შეუძლიათ სწენსებო ფონდის ფორმირებისათვის სკმოდ დიდი თანხა შეიტანონ. ხნდახან დამფუძნებლები ირჩევენ დახურულ ზელოწერას, რათა არ დაუშეან "უცხოები" ბანკის მართვაში და მისი მოგების განწილებაში მონაწილეობის მისაღებად. თმცა, მრავალი ბანკისათვის პოტენციური აქციონერების მოიხსნის პრობლემა განსაკუთრებით აქტუალურია. მათთვის უფრო მიმზიდველია აქციებზე ღია ზელოწერა, რომლის დროსაც თავისუფალი კამიტლის სებისმიერ მფლობელს შეუძლია ბანკის აქციონერი გახდეს საქციონერო საბანკო საქმეში აქციებზე ღია ზელოწერა განსაკუთრებულ ზელსაყრელ პირობებს ქმნის მოქალაქეების დანაზოგების მოსახილად. თუ ბანკის დამფუძნებლებმა აირჩიეს ზელოწერის ღია ტიპი, მამინ საკმარის სახასუხისმგებლო სამუშაოს ჩატარება მოუწვეთ ბანკების მიერ ფასიანი ქალაღების გამოშვების პროცესში შეღის: 1. გამოშვებაზე გადამწყვეტილების მიღება; 2. გამოშვებაზე სრული ინფორმაციის მომცეილი პროსექტის მომზადება; 3. ცენტრალური, საზელოწერო და ეროვნული ბანკების დანესებულებებში პროსექტების რეგისტრაცია; 4. პროსექტის გამოქვეყნება; 5. ფასიანი ქალაღების არესში გამოქვეყნება, მომავალ გვრცელებაზე პრესში ცნობის გამოქვეყნება 6. ფასიანი ქალაღების განწილების ორგანიზაცია; 7. გამოშვების საბოლოო შედეგების რეგისტრაცია; 8. გამოშვების საბოლოო შედეგების გამოქვეყნება.

ამრავალ დამფუძნებლების მიერ ყველა მსომწენლოვანი ფორმადურობა დაცული იქნა და მზად არიან ზელოწერის ჩასატარებლად. ზელოწერებისაგან რა მიიღებს აქციების საფასურად? ეს საკითხი არც თუ ისე უბარდია, თუ მხელეელობაში მივიღებთ ტოტალურ დევიციტს, რომელიც ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკისათვისაა დამახასიათებელი.

რასაკვირველია, აქციებზე გადახდის ძირითადი ფორმა წარმოებს ფულად ერთეულში. ამასთან, სამოსაყლობებულ საქციო საზოგადოებას შენსტანი ნატურალურ ფორმამაც, შენობების, საზეარეო ინტენარის სახით შეუძლია მიიღოს. ფულად და ნატურალურ ფორმების ერთად, ზელოწერის უყვლება აქვს თავისი წილი სწენსებო ფონდში არამატერიალური აქტივების სახით, ქონების ოჯარაზე უფლებით, ინტელექტუალური საკუთრებით "სოუ-პაუს" სახით შეიტაროს და ბოლომ. შეხაქმნელი საქციო საზოგადოება ფასიანი ქალაღების სახითაც იღებს წილს. დამფუძნებლებმა ყურადღება უნდა მიაქციონ მათ შემადგენლობას: მათ შორის არ უნდა იყოს აქციები, ობლიგაციება, სერთიფიკატი, თამასუქები, რომლებზეც ზელოწერეი ქონებრივ მასუხისმგებლობას იღებს. თუ ზელოწერეი შეიტანს თამასუქს, რომლის მიხვეითაც მან უნდა გადაიხადოს, ეს იმას ნიშნავს, რომ ბანკის მიერ შექმნილ სწენსებო ფონდში მან შეიტანა თავისი კლი, ეს კი სწენსებო ფონდის ფიქტიურ ფორმირებას წარმოადგენს.

მიღებულეი ფულის, ქონების, არამატერიალური აქტივების, ფასიანი ქალაღების ნაცულად საქციო საზოგადოებასთვის უფრო მიზანშეწონილია ზელოწერის გადახდილ ფასეულობებზე ქითარი მისცეს.

შენატანის რეზიზმური ფორმის გამოყენების შემთხვევაში, ხელშეწყობისათვის საკმარისია აქციების ნომინალური ღირებულების 10 % შეიტანოს და მას კიდევ ამ აქციების გამოყენების უფლება.

აქციებზე ღია ხელშეწყობის შემთხვევაში ბანკის რეგისტრაციისათვის ხელშეწყობა პირებმა არა ნაკლებ 30 %-ისა, ხოლო დახურული ხელშეწყობის დროს არანაკლებ 50 %-ზე უნდა შეიტანონ. ღიაშეწყობის მიერ ბანკის რეგისტრაციის შედეგ ბანკის განგებობისათვის მიზანშეწონილად გადახდის ქვითარის მაგივრად ხელშეწყობებზე დროებითი მოწოდებები გასცეს. ეს დოკუმენტი ადასტურებს: ხელშეწყობის მიერ აქციების ნაწილობრივ გადახდის ფაქტს, უკანასკნელის ვალდებულებას შეიტანოს დარჩენილი ნაწილი დადგენილ ვადაში (არა ნაკლებ 1 წლისა), კახუნისმგებლობას შენატანის ვალდების დარღვევებზე შეღავათებს ვალდებულად გადაიხდებოდეს. მეორე მხრივ, დროებითი მოწოდება - არის ბანკის ვალდებულება ყველა გადასახდელეობას შეტანას შემთხვევაში ხელშეწყობისათვის აქციების გაცემაზე, თუ ბანკი დარწმუნებულია ხელშეწყობის წარმატებით განხორციელებაში, მან აქციების ბლანკით უნდა დაუკეთოს რაც განუთავრებულ ქვეყნებში აქციების დემატრალიზაცია მოხდა, ისინი მხოლოდ ვგმ-ის მექანიზმებში და არა ქალაქის ბლანკებზე არსებობენ. ამიტომ "გარეგანი სახე" მათ არა აქვთ. ფისიანი ქალაქების დემატრალიზაცია ხვენს ქვეყანაში უცხო-ჯერობით შეუძლებელია, რადგან ხრული კომპიუტერიზაცია უცხო კიდევ არ დამთავრებულა. ამიტომ, ფისიანი ქალაქებზე "ქალაქზე" არიან და მათი მხედველობით აღქმა ხდება. მათი გარეგანი სახე მიმზიდველი უნდა იყოს. განსაკუთრებით ყურადღასება იხ ფაქტი, რომ ბილი ხანებში ჩვენი ქვეყანაში ფისიანი ქალაქები არაპრობლემარული იყენენ. განსახლებული მნიშვნელობა გაიზარდა ბანკის სიმბოლური კატორეგული აქციის ბლანკებზე უნდა მოთავსდეს. სხვათა შორის, რეუბისის ინტერნის, თითქმის, ყველა კომპიუტერულ ბანკს "გერბზე" გამოსატყუარა ქქონდა მერეურის ბაღეცი - ფრანკისანი კქონისი, რამეღზეუ გარემორტქობულ იყო ორი გველა სფეროებში ბუნიკითა კომერციის სამკარონი ეს სიმბოლი დიდი სიმბოლით სარგებლობდა და რეგორც წესი, ამ გერბითა მოიქმნავე ბანკებს წარმატება სდელათ თან.

აქციებს შეთქმება თან ახლდეს კქონის ფერცელი, რომელიც დივიდენდების მიღების უფლებას იძლევა. თუქცა, მსოფლიო პრაქტიკაში ცნობილია უქქონის აქციებისც.

კომერციულ საქციო ბანკს, შეუძლია აქციონერებზე დივიდენდების გადახდის რამდენიმე ვარიანტი გამოიყენოს. თუ აქციის კქონები აქვს, მაშინ კქონის წარდგინის შემდეგ ამ ოქქონის საქციო ბანკი ატარებს. აქციონერს, სხვა ქალაქიდან, შეუძლია სთხოვოს სხვა კომერციულ ბანკს გადასახდელის მისაღებად შეასრულოს კომისიონერ-შუამავლის ფუნქცია ე.ი. აქციის მუქლითა ატარებს კქონს ბანკში ინკასირებისათვის. ბანკი-ინკასატორი კქონს თანხლებს წერილით აგზავნის საქციო ბანკში. საქციო ბანკისაგან მიღებულ ფულს შუამავალი ბანკი ჩარიცხავს აქციონერის ანგარიშზე ან ნაღდი ფულის სახით გასცემს. თუ აქციის არა აქვს კქონითა, მაშინ საქციო ბანკი ყველა აქციონერს თავის ბალანსზე ანგარიშებს გაუხსნას და ამ ანგარიშებზე დივიდენდებს ურაცხავს. სხვა ქალაქული აქციონერის თხოვნით დივიდენდის თანხა სხვა ბანკში მის ანგარიშზე ჩაირიცხება, ეს უკანასკნელი ოქქონია აქციონერის ხარჯზე სავარქმისინდენტო ანგარიშების სისტემით ხდება.

კომერციულ ბანკს საკუთარ სახსრებთან ერთად, აუცილებლად უნდა ქქონდეს სასესხო, საქველადო რესურსები. მათა მოზიდვა შესაძლებელია ფისიანი ქალაქებით საბანკო ოქქონის საუქქულზეც მოხდეს.

2. ბაზარზე მიმოქცევაში მყოფი სავალრო ვალდებულებების გამოშვება და განაღდება

წყენს ქვეყანაში, თანამედროვე ეტაპზე, ეკონომიკის კრახისმა ხევაღისხვა ტაძის არასისტემური ფორმებითა და სწავლობის გაქრება, კაპიტალური დახარჯვითა და ეკონომიკის მიცულობის შექცობებამ, მოქვლებული მიწყობილობების გლახალური განახლების აუცილებლობამ, მასის რეფორმამ მხესხესლის მხრადან გრძელვადიან კაპიტალზე მკურთხე მოთხოვნა განაპირობა. გრძელვადიან საპიკო კრედიტის საპიხრო მიუღვლის აღროსინება, ისეთი უსისიური რაქრაციის გაქვტურებას მოთხოვბე, რიფორმაცა საპიკო რაღვტაცობას ვამოიწება. ეს ბანკებს საპიკალტას მასტეს გრძელვადიანი ხასიათის რესურსების ფორმირება მოახლიწონ. ბანკებს დიდი რაოღწრადის ხახხხი რესურსების მოხაღვის ხხვა საშუალება არა აქვთ.

ობლიგაციას წარმოადგენს ფახიან ქალაღს, რამილეო ადასტურებს მახი ვამოიწება ემატვტას ვალდებულებას განსაღვრულ ვაღამი, ფიქიორებული პროცენტის გადახდათ აუნახღაღწრის მის მიულაღებლს ობლიგაციის წომინაღწერი ღირებულება. საქციო საზოგადობებს, მათ შორის ბანკებს, უწვება აქციო ხაწესღებო ფონღის არა უქვტეს 25 %-ის ოღწნობის ობლიგაციები გამოიწონ, მიზლოღ ქვება ვამოიწებული აქციების სრულღ გაღახღის შეღღღ. ობლიგაციურა სესხის მომხაღწიას, ბანკო ეფრადღება უღდა მაქციოხ მის პირობებს - აზარამიოხ სესხის ომატამაღწერი ვაღ, პროცენტის ღონე. სესხებზე პროცენტი დაღვინღება მთელი ვაღისხაყის ან ქვტვღებარება ცკლადებტის. მაგალითად, გაღაღტების პოზიციიდან პროცენტს ზეყით კრედიტარის შეუსიღა მიოღღს დამატვტობით სარაგებოღაღწრისოღ, გაინწია მოვებას შანსი.

რუხეყიასი ომეღრისი ფახიანი ქალაღების ისტორიას მოიცავღა სამ მოგებანს ობლიგაციური სესხს: ორი სახელღწყო (1864 და 1866) და ერთი საბანკო-სახელღწყო სათავაღწინაღწერი-საღვღიღამიღღა ბანკის (1889 წ.) პროცენტის გარღა, ობლიგაციის მიულაღებლს მხხვილი ფუღაღა პროზის მიღებების შანსი ქკონღა. ობლიგაცია, რომღის წომერი მოვებას ტირაემი ზღვებოღა არ უქმღებოღა და ახღა ვაღამიღებებში მოწინაღღობღა მამამ, ხანამ ის არ მოხვღებოღა განაღღების ტირაემი. ამაგარი 100 მანეთიანი წომინაღღის ობლიგაციები ფახიანი ქალაღების ბაზარზე 1000 მანეთიამღე თიღღებოღა, მათ პირველღ განწილებებზე პრობღება არ არსებობღა. სათავაღწინაღწერი ბანკის ობლიგაციას, მიოთთებული წომინაღღით ქკონღა ვამოიწებო (პირველად) ფახი 215 მან. ე.ო. დიღი მოახზონით სარაგებლოღა. ისტორიისაიყის ცნობიღი კრედიტორების სტამბულარების ხხვა ზერებოცი, მაგალითად, ე.წ. რასაყარი პრეზიუმის დაწებება - ობლიგაციების განაღღების ღწრახ მის წომინაღღზე დაწამატი.

ობლიგაციური სესხის წყებებს უღდა დაემატოს კონტრსიის საყიბოთან დაკავშირებული მოახზრება. კონტრსიას - არის სესხების პირობების შექცღა- სესხის ერთი ტაძის მეორეთი შექცღა ან, სხვა სიტყვებით რამ ვიქვათ, ერთი ვაღის განაღღება და მეორის წარმოქმნა. კონტრსიის პროცენტში ხხვაღისხხვა მიხზობა დასახული. ყვღაზე უფრო ტრადიციულ ოსოტანს წარმოადგენს ვაღის გაღაღაღება. რიღესაღ მე-19 საუკუნის მე-2 სახეღარში რუხეყო დაღღა საქონღის, კაპიტალის და შრომის განვითარებული ბაზრის ფორმირებას, ქვეყანაში გრძელვადიან კაპიტალზე უზარმაზარი ღეყიციტი არსებობღა, მიუხეღაღ მასზე დიდი მოთხოვნისა. ამიტომ: 60-70-იან წლებში სასესხო კაპიტალზე გაღახზღელი და სახელღწყო სესხის ობლიგაციებზე პროცენტი მაღალი იყო. მოგვიანებით ქვეყნის ეკონომიკური მღვოპარეობა შეღარებით

სტაბილური გაზა და კაბიტალის სიუხვე კრედიტზე უფრო შეამცირა. ობლიგაციასა ემიტენტებს ამით ისარგებლებს და ძველი სესხების კონვერსიით მახინჯს ფართომასშტაბიანი ოპერაციებს. მათ ძველი მაღალ პროცენტული სესხები შეცვალეს ახლით, რომელზეც უფრო დაბალი პროცენტი იქნა დაწესებული. თანამედროვე კომერციული ბანკისათვის მხედველობაში მოსაღებია ის ფაქტი, რომ მან მხოლოდ კონვერსიის წახალისებით ფორმები შეიძლება გამოიყვანოს, რომლის წარმატებაც მხოლოდ კრედიტორის და მსესხებელს ინტერესების კომპრომიზის პირობებშია შესაძლებელი. რაც შეეხება იძულებით კონვერსიას, მხოლოდ პოლიტიკაში ის განისაზღვება, როგორც ემიტენტის წასაღობრივი გაცოტრების ფორმა და მას, როგორც წესია, ხანგრძლივით საუბარს სესხებზე იყენებს.

ობლიგაციური სესხების გამოშვება ბანკმა მათი განაღების მინახიერებულა ფორმას უნდა ამოარჩოს. ობლიგაციების განაღება არის ვალის წაწილ-წაწილ დაბრუნება და აგრეთვე მათი ერთდროულა გამოხადება. თუ ბანკი სესხს უშვებს, მაშინ მიზნისწინააღიწი მისი წაწილ-წაწილ განაღდება, რათა ბანკის გაღამბდელურიანობა არ დაიარღვეს. ამ შემთხვევაში ემიტენტმა განაღდებას ტარაქების ხატარების გაზა წაღების მიხედვით განაღების გრადიცი უნდა შეაღამინოს. ამას გარდა, ბანკი შეუძლია დატარავს ობლიგაციების განაღების უფლება მათი ზირაზე შექსიადის გზით. ესა თუ ის წესი კრედიტორის და მსესხებლის ინტერესებზე დაღ გავლენას ახდენს. თუ ობლიგაციების კურსი წამინაღზე მაღალია, მაშინ ბანკისათვის ტარაგი ზღვსაყრელია. თუ კურსი წამინაღზე დაბალია, მაშინ ბანკმა ბირაზე ობლიგაციები უნდა შეისყიდოს წინააღამღვე შემთხვევაში, ხომ კრედიტორები ტარაგის ჩატარების დროს კურსის მიხედვით სხვაობას იღებენ. აბამო ემიტენტმა საობლიგაციო სესხის დაფარვის ამა თუ ამ ფორმის ამარჩევს უფლება უნდა დაიტაროს.

ბანკის ობლიგაციურა სესხის პირობები კრედიტორების ინტერესების დაღვის ელემენტებს უნდა შეისყიდეს. ეს შეიძლება იყოს: ა) სხვა ბანკების სესხის პროცენტის გადანაღს გარანტია; ბ) ობლიგაციის მუღობლისათვის უფლებას მიღება, საათობრო ზმის უფლებათა გერითანაღსენ საკრებელია; გ) ობლიგაციების იბოიგურა დაფარვა. რეხებთან იმპერამო ობლიგაციების (სადგამამაღური ბანკის საგირაუნო ფერელები, საქალაქო - საკრედიტო საზრგალოებების ობლიგაციები) უზრუნველყოფა საკრედიტო დაწესებულებების საკეთარი კაბიტალითა სრებრდა, ასევე იბოიგური კრედიტის მაამღებ-მსესხებლის მიერ საკრედიტო დაწესებულებებში დაგირავებულა უბრავი ქონებით. კანსითო საკრედიტო დაწესებულება მხოლოდ გრებელადან იბოიგური კრედიტთან მკყრი შესაბამისობით უშვება ობლიგაციებს საკრედიტო დაწესებულებას ობლიგაციების დროულა განაღებისათვის ფულადი ხანხრების უგარისობა წარმოამქნებრდა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მას დროულად არ დაბრუნებრდა აღრე გაცებულა იბოიგური კრედიტი. ამგვარ სატუკთამი, საკრედიტო დაწესებულება აკციონსზე ჟილდა საგირაუნო ქონებას და ფულად ამონაგებს ობლიგაციების გამოხასილად აგზავნდა. ობლიგაციების იბოიგურა დაფარვა საობლიგაციო სესხის დიკვიღებას, საკრედიტო დაწესებულებების ბანკსს, მიცემული ფოსანა ქალაღების მუღობებლის ინტერესების დაღვის უწებრდა ზღვს იბის გათვალისწინებითა, რომ ქვეყანაში დაიწყო უბრავი ქონების ბაზრის ფორმირების პროცესი, საათო იბოიგური კრედიტების და ობლიგაციების აღარამინება უახლოეს დროში უნდა მოხდეს. რაც შეეხება ბანკის ობლიგაციების გამოხასილად ფასს, ის უთილება გადაბზარის წამინაღისაგან და მასზე დაბალი იყოს. ასეთ შემთხვევაში წარმოამაღლი უბრავიითა სხვაობა ბანკს საობლიგაციო სესხის მიღვს ქერიადს უნდა მაკრავინოს და არა მხოლოდ გამომგების ვრთ წველს, რაც ბანკის მიმდინარე წველურ ანგარიშს გაუმარაღებრდალ დაამამაღლა”.

თუ კი გრძელვადიანი რესურსების ძიებას პრობლემა შეიძლება გადაწყვიტოს აქვს ბანკის მიერ ობლიგაციური სესხის საშუალებით, მაშინ მოთხოვნა უფრო "მოკლე" ვადას სესხებზე ემხრობა მეშვეობით და სხვა სხვის ფასიანი ქაღალდების - დეპოზიტური სერთიფიკატების განთავსების გზით დაკმაყოფილდება.

დეპოზიტურია სერტიფიკატს წარმოადგენს საკრედიტო დაწესებულების წერადლობით მოწმობას ფულადი სახსრების დეპონირებაზე რაც შეიძლება დაწესებული ვადის გასვლის შემდეგ დეპოზიტს და მისი პროცენტის მიღებას უფლებას აძლევს კომერციულ ბანკს შეეძლოს სერტიფიკატს გასცეს ხელშეკრულებით განსაზღვრული პროცენტით, გარკვეული ვადას ან მითხოვანად.

საწარმოებია, მოქალაქეება, რომელთაც სურთ ბანკის დეპოზიტური სერთიფიკატს შეიძინონ, უნდა გაიღებდნენ მისი ნომინალური ან საკერძო ღირებულება. სერთიფიკატის დაუფლების ვადის საწყისში, მისი მყიდველისათვის გადაცემის თარიღი. მოთხოვნამდე სერთიფიკატის თითოეულ სრულ, მთლიანად, 12; 6; ან 3 თვითმყოფლობის შემთხვევაში ბანკი დარიცხავს სახელშეკრულებით პროცენტის მიცემული ფასიანი ქაღალდის ღირებულების ნომინალის სიდიდისგან გამოდინარე რის შესახებაც ბანკს ბანკის მფარვე მხარეს შეეძლება გააცხადოს აღნიშნავ თუ ბანკი უწყებს ვადას სერტიფიკატს, მაშინ ემიტენტი მხოლოდ სახელშეკრულებით ვადის გასვლის შემდეგ ახარცილებს მის განაღდებას და პროცენტის გადახდას. ჩვენს აზრით, ამ შემთხვევაში წარმატებით გამოიყენება "შედევრადიანი" სერტიფიკატები - რამდენიმე თავიდან ერთ წლამდე ბანკი ემიტენტისათვის სასწრაფო სერტიფიკატები იმითაა მოსაზრებელი, რომ წინასწარ ცნობილია მისი გამოსვლის ვადა, რაც გვაძლავს მოულოდნელადან ფაქტორისგან და ემიტენტს გადახდის უნარობის რისკს ამყარებს.

3. საბანკო დაბანდების ფასიანი ქაღალდებში

ჩვენს ქვეყანაში ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განვითარებას ყველაზე ყოველი კომერციული ბანკის აქტივების ხაზით სტრუქტურაში ფასიანი ქაღალდებში დაბანდებითა ხვედრითი წონა იზრდება. აქციების, ობლიგაციების, სერტიფიკატების ყოველ-გაყიდვის ოპერაციების სატარებას ბანკს შეიძლება სხვადასხვა მიზანს ქონდეს.

ბანკის მიზანწილება საკერძო საზოგადოების კაპიტალში, საკრედიტო დაწესებულებას საშუალებას აძლევს დაბანდებულ კაპიტალზე მიიღოს დივიდენდები, ახვევ აღნიშნული საზოგადოების თანამფლობელი იყოს. ამავად ნებადართულია ქალიშვილ საწარმოების შექმნა, სადაც ერთ-ერთი აქტივობის საწინააღმდეგო ფონდის სახეობა აღეს უნდა აქცია გუყავინ. ბანკი აქვს რა ქალიშვილ საწარმოს, შეეძლება თავისი ფუნქციების სწორი მის გადასცეს. ზოგიერთმა კომერციულმა ბანკმა ბალანსის "შემსუბუქების" თვალსაზრისით ქალიშვილ დანიშნავს კომპანიებს მანქანების, მიწათმოქმედების იჯარით გაცემის ცვლად რეზერვს გადასცა.

ბანკისათვის განსაკუთრებით ხელსაყრელია სადაზღვეო საზოგადოების მთავარ დამყარებელად გამოვიდეს. სააქციო-სადაზღვეო საზოგადოება, მოქმედი საკრედიტო დაწესებულებების კლიენტების - საწარმოების და მოქალაქეების დაზღვევის უზრუნველყოფის, რაც გააუმჯობესებს მათთვის გაცემული კრედიტების ღირებულებას. სადაზღვეო საზოგადოებას შეიძლება ანგარიში დამყარებულ ბანკში ქონდეს, რაც ამ უკანასკნელს საკრედიტო რესურსების მსაღვრი ნაგალით უზრუნველყოფს. ბანკის მიერ იმ სასაქონლო და საფონდო ბირჟების აქტივების შესყიდვა, რომლებიც შექმნილია სააქციო საზოგადოების ფორმით, ბირჟაზე ადვილი შესყიდვის საშუალებას იძლევა. ამის

შედეგად ბანკს, როგორც ბირჟის წევრს, უფლება აქვს, როგორც თავისი, ისევე კლიენტის სახელით და ანგარიშის გაშლას ფართომასშტაბიანი ოპერაციებში.

აქციათა ინვესტიციები, მათი საბაზრო ფასების მკვეთრი რყევადობის განსაზღვრულ რისკს შეიცავს. მხოლოდო პრაქტიკაში ყველაზე უსაფრთხო დაბანდვად სამთავრობო სანქსხი ვალდებულებების ყიდვა ითვლება.

თუმცა დსაშ-ის საერთო საკეშირო ობლგაციებში ინვესტიციები აბსოლუტურად უსაფრთხო არ იყო. ამ ეტაპით უფრო მამოხდელია ყოფილი საკეშირო რესპუბლიკების ობლგაციურია სესხება. ამასთანავე მხელველობაში უნდა მივიღოთ, რომ პოლიტიკური არასტაბილურობის პირობებში ზოგიერთი რესპუბლიკა - ემიგრენტების ბიუჯეტის დეფიციტის მასშტაბებზე და თავის თავში მალავს მათ სესხების დიცილობის მრედალ საწინასწარმეტყველო შედეგებს. ფასიანი ქაღალდების ემიგრენტების საწარმოების, ბანკების, რესპუბლიკების სოიფლობის შესაფასებლად მოგვანდება მრავალფეროვანი მეთოდების საფასიო პრობლემების ხელშეწყობის შედეგების, ანგარიშების, სპეციალტრო ბაღანსტის გამოცეცნება, სრამად უნდა იქცეს არა მარტო ბანკებისათვის, არამედ ყველა ემიგრენტისათვის.

ფასიანი ქაღალდებში ინვესტიციების განხორციელების შემთხვევაში კომერციული ბანკი ხელმძღვანელობს არა მარტო შემოსავლების, დაბანდების უსაფრთხოების ინტენესიებით, არამედ სხვა მნიშვნელოვანი მიზნის - თავისი გადხდასუნარობის და დიცილობის რეგულირებასათვის იღწვის საკორესპონდენტო ანგარიშებზე გადხდასუნარობის უწყვეტობის უზრუნველსაყოფად ბანკი სხვადასხვა ზომის იღწვის. მაგალითად, საკორესპონდენტო ანგარიშზე დადი თანხების როგორც მრავალჯერ გადხდასუნარობის რეზერვის შექმნა, სხვა ბანკებიდან კრედიტების მიღება. თუმცა მიუხედავად თავისი მამოხდელიობის, მათ გარყველა საკლა აქტო მასთან ურთად გადხდასუნარობის შესწარმეწვის ისეთი ზერხი გამოიყენება, როგორცაა ბანკის დაბანდების მარალსაყოფრთა ფასიანი ქაღალდების, რომლებიც საკეშიროების შემოსევაში ადვილად რეალიზდების და მიღებული ამონაგების ხარჯზე საკორესპონდენტო ანგარიშებზე გადხდასუნარობის ხორციელებს. ფასიანი ქაღალდების ინვესტიციის პროცესში ბანკს უნდა დაიცავს დაბანდების დივერსიფიკაციის წესი ე.ი. სერაზოვლია დანკარების რისკის შემცირება. ამის მიღწევა ბანკს დაბანდების მრავალ ფასიანი ქაღალდების შორის განსწილებით შეეძლია. დაბანდების მიზანსწიროლია მუხლდებული იქნეს ფასიანი ქაღალდების სახეობით, კონომიკის დარგებით, რეგიონებითა გაიღწვის ვადით, სესხსო ვალდებულებებით თითოეული კომერციული ბანკი რეგულარულად უნდა აანალიზდეს ფასიანი ქაღალდების პროცესებს, შემოსავლების დიცილობის ფასიანი ქაღალდებში დაბანდების ოპტიმალური შეზამების თვალსაზრისით.

კომერციული ბანკის აქტიურ ოპერაციებში შედის ასევე თამასუტების აქტივები (დისკონტო) თამასუტი წარმომადგენის ფასიანი ქაღალდს, რომელიც ადსტერებს თამასუტის გადწვის უღაო ყედად ვალდებულების ვადის დღეომიბისათვე. განსაზღვრული თანხა გადხდასუნარობის თამასუტის მფლობელს ამჟამად, წებისაური საბურსეო რეგიონსკოა, კოლულობს რა საკონტის გადხდასუნარობის ვადის გადხდასუნარობით უფლება აქვს მისცეს გამოდგულს უხდალო თამასუტი ან აქტივების მოცემამ გასცეს გადხდასუნარობის თამასუტი, რომელიც გამოდგულის მიერ არის გაფორმებული. პრობლემის გამოდგული იღწვის რა სასესხო ვალდებულებას თამასუტის მფლობელი ხდება, თუმცა კანასწრელი თითონაც საკეშიროების ყედას საკეთარი კრედიტორებთან მკლითად, მამწორლებულებთან ბანკთან ანგარიშსწორებისათვის. თამასუტი, რომელიც არ ვალდებულებს თამასუტის მიხედვით გადხდასუნარობის დროის დღეომის ის ცლიობს, მოხებრის რეგინსკოა, ბანკელიც მისგან სხვის ვალდებულების იტლის. კულების შემოსავლების რეალიში შეიძლება კომერციული ბანკი გამოიყენოს.

თუ ბანკი თამასუტის სოლიდურობაში არის დარწმუნებული, იგი გარეგანზე თანხობის იძლევა. თამასუტი, რომელიც, ან უყრო ზესტად, თამასუტი წარმომადგენი სრული გადხდასუნარობის

წარწერით ხაველი ვაღებულუბას ბანკს გადასცემს, რაც სამსახურს, თანხის მიღებაზე, საკრედიტო დასწავლებლების სასარგებლოდ უყვლების დასამოძახს. ხხვისა ვაღის უღვის შემთხვევაში, ბანკს ცალკობის ამოღლის მოუბა. ის ვიდლებობს (აღრიცხავს) თამახუქს მის ვაღებუბაზე დაბალი ფახთი (ახე ეწოლებბა მოცემული ფახთიანი ქალაღების სომინალს). ბანკის მიერ აღებული გასამრჯელო - აღრიცხვის თანხა, განაღების განაცუთის საყვებულზე გამოთვლებბა. ეს თანხა თამახუქის ვიდესას, ბანკის მიერ შემოსახეღში აიღებბა.

ბანკის განაღების რაქრაციის მახალიათის სახით განხისღლომ შემღევი საჭედიო: 1400 მანეთის ღარებულუბის თამახუქი 1991 წლის 18 სექტემბრამღე ვაღით, კომერციული ბანკის მიერ 1991 წლის 24 მაისს თერ აღრიცხული. ამ რაქრაციის შესრულებიას, ბანკბა საღრიცხეო განაცუთი 6,5 %-ის რღებობით დაღბინა. თამახუქის მუღობებლის თხოვნით ბანკბა მას თანხა საღლი ფუღლით ვაღებუნღა. რაფორით ბანკის შემოსახეღი მოცემული რაქრაციის შემღევიღ ვ.ი. რაფორით განაღების თანხა? რამღენი ვაღახუნღა ბანკბა თამახუქზე?

ამ მახალიათის ამოხსნა იყოფა რამღენიმე მოქმელებბა: 1. ბანკბა უნღა განსახეღვროს რა ვაღით ახღენს ის რესურსების თრესტარებბას განაღების რაქრაციებში. ეს ვაღა იმ ღრობს ტოლბა რა ღრიც გავიღა თამახუქის აღრიცხვის ღღადან, მის ვაღახუნღამღე. აღენსომროთ აღრიცხვის ღღე წიღადით, საღაც მრაციებულში თვის პირველი რიცხვიღან ამ ღღის რიფათობბა, ხოლო მნომენულში - წიღისწაღში თვის რიფათობბა (მეხუთე თვის 24 რიცხვი ვ.ი. 24 მაისი) ამღვარაღე გომოეხახროთ ვაღახუნღას ღღე (ვ.ი. 18 სექტემბერი, გამოეკაღროთ მერრეს პირველი).

$$10 : 9 - 24 : 5 = (10 - 24) : (9 - 5) = ((18 + 30) - 24) : ((9 - 1) - 5) = (48 - 24) : (8 - 5) = 24 : 3$$

გომოღების შემღევიღ წენ განხისღვრეოა რიამ ღრობს ხანგრახღეოთა მოცემულ თარიღს შორის შუაღღენს ი თვის და 24 ღღეს ამ 114 ღღეს (თვეში 30 ღღის რიფელით) თუღე, ღოსორცეოთა ბანკისოთის ხელსახეღლია გომოთღლიას მრეღეღღობბაში მთიღოს აღრიცხვის და ვაღახუნღის ღღეც, რის გომოც ამ თარიღებს შორის ღრობს ხანგრახღეოთა შუაღღენს 115 ღღეს. განაღების თანხის გამოთვღა ამრეღე, რაფორით თქნბა აღრიცხვის თანხა 400 მანეთის ღარებულუბის თამახუქის ვაღებბას 115 ღღის განსეღღბაში წღეოთა 6,5 %-ით? აღრიცხვის თანხა გამოთვლებბა ფორმულბა:

$$CY = WH : WD$$

- ხაღაც: CY - აღრიცხვის თანხა;
- WH - ხანრიცხეო სომერი;
- WD - მუღმისთ მამრავლი.

თავის მხრივ:

$$WH = (BB \times WW) : 100 \% ; \quad WD = 360 \text{ ღღე} : YC$$

- ხაღაც: BB - თამახუქის ვაღებბა;
- WW - ხანრიცხეო პერიოდი;
- YC - განაღების განაცუთი.

ხახოლოღი:

$$CY = (BB \times WW \times YC) : 100\% \times 30 \text{ ღღე} = (1400 \text{ მან.} \times 115 \text{ ღღე} \times 6,5\%) : 100\% \times 360 \text{ ღღე} = 29,07 \text{ მან.}$$

მესამე - თამახუქით ფახის გამოთვღა (QB)

$$QB = BB - YC = 1400 \text{ მან.} - 29,07 \text{ მან.} = 1370,93 \text{ მან.}$$

ამრიგად, განხილულ მავალით ბანკი ამგვარად მოიქცევა: თამაშების წარმომადგენს საღარიბო განუხდის 13711,93 მანეთს. თანაც შემოსავალზე წარმოადგენს 29,07 მანეთს. საბუღალტრო ბალანსში აქტიურ ანგარიშზე არასახელმწიფოებრივ სახელად ვალდებულებებში დახარჯებას უწყობს თანხას, რომელიც თამაშების კალენდრის ტრიბუნა (1400 მან.) საიღო ქაღალდს ხაყუნი მოათავსებს.

თამაშების ყიდვით ბანკმა მანზე გადასახადის მოთხოვნის უფლება მიიღო. ამის შესახებ ბანკმა მეტადღეს უნდა შეატყობინოს. დისკონტერ-ბანკი ეგზონის თამაშების ფაქტებს ამგვარი მიზნების შეტყობინებას: "მოწყალე ბატონო! კომერციულ ბანკს აქვს პატივი, შეგატყობინოთ, რომ მისთან იმყოფება თქვენი თამაშები 1400 მანეთის ოდენობის თანხით 1991 წლის 18 სექტემბერს გადახდის ვადით გატყობილ მესამე საწარმოზე მიითითებდეთ თამაშებზე გადახდა უნდა შედგეს ვადის გათვალისწინებით, ხუთი ბანკის საღარიბო" შეტყობინების მოცემული ტექსტი ე.წ. ადგილობრივ თამაშებზე შეესაბამება. თუ თამაშების მიხედვით გადახდის ადგილს წარმოადგენს ხუთი ქალაქი, მაგ.: ტრიბუნა, მაშინ მოცემულ ვალდებულებას ეწოდება ხუთი ქალაქის თამაშები და ანგარიშსწორების სტაქს რთულდება. შეტყობინებას ტექსტს დამატება: "გადახდა მიითითებულ თამაშებზე უნდა მოხდეს ვადის გათვალისწინებით ბანკის საღარიბო (სრული დასახელება საკრედიტო დაწესებულებისა) ქალაქი ტრიბუნა".

ადგილობრივ თამაშებზე გადახდის ვადის დადგომისას მეტადე მობის ბანკის საღარიბო, საღაც არის ეს ფასიანი ქაღალდი, იგი ხაყუდან გადაიტანეს საღარიბო. აღნიშნულ პირს საღარიბო 1400 მანეთი შეაქვს და მას ხელზე მიეცემა თამაშები ბანკის აღნიშვნით: "ფული სრულად მიღებული. კომერციული ბანკი". ბანკისათვის ოპერაციის ჩატარება მისი აქტივების გადაჯგუფებას ნიშნავს: 1400 მანეთით მობილდება სამთი ანგარიშზე "არასახელმწიფოებრივ სახელად ვალდებულებებში დახარჯებას" და ამ თანხით იზრდება საღარიბო საღდი ფული საღმთი. თუ ბანკი ყიდულობს თამაშებს გაღარიბებულთა და ამგვარად იღებს მანზე გადასახადს, მაშინ "ხაღარიბო" ანგარიშის მავიერ გამოიყენება ხუთგვარი ანგარიშები: კლიენტების საანგარიშსწორებელი ანგარიშები, ასევე ბანკის საკორესპონდენტო ანგარიშები (უკანასკნელი, ხუთი საკრედიტო დაწესებულებებთან ანგარიშსწორების შემთხვევებში).

თამაშებით ოპერაციების ჩატარებისას ბანკი არ უნდა შეტდეს არე იყოს ისეთი თამაშები, რომელზეც სარგებლის გადახდა საკლესად მოსალოდნელია. თუცა, გადასაცემ და უბრალო თამაშებზე დებულებას, ასევე კონსოლიტაციების შესახებ უნდა იქნეს გათვალისწინებული თამაშების მუდობრად უფლებების დაცვა. იმ შემთხვევაში, თუ დადგინდეს ვადის გადახდა არ მოხდა თამაშები გადაუცემს ნორმირებს. ამ აქტს "პროტესტი" ეწოდება, ხოლო ამგვარი თამაშები "განპროტესტებული" თამაშება გამოიტესტებული თამაშების მიუღობულს შეუძლია სასამართლო აღმასრულებელს მიმართოს, რომელიც მეტადეს ბანკარად გამოაცხადებს. მეტადეს ქონება გაითავება აუტორიტის შემცობითა მეტადის ქონებას გაითავება მიღებული ანონება თუხენება მოცემული ბანკის ვალდებულებული ვალდებულებების დასაყარავად. საღდიკობითი კომისიის ხარების გადასახდელად, ვადების გადახდისთვის პროცედურა და გატყობილ დაწესებულებების ლიკვიდაცია უნდა იყოს გატყობინების შესახებ კანონით განსაზღვრული, რომელიც უტყობილად იწყებს ქვეყანაში პროტესტის სახით არსებობს.

კომერციული ბანკი, რომელიც ხუთდასხვა თამაშებშითა დისკონტარებას ანდღეს, შეუძლია ამავე დროს, რა დადგინდეს განადგობის განაკვეთი გამოიყენოს. მათი დიფერენციაციის კრიტერიუმება: ა) თამაშების გადახდამდე დარჩენილი ვადის ხანგრძლივობა, ბ) თამაშების გადახდის საღმთობის დონე; გ) ხუთი ბანკების მიერ გამოიყენებული საღარიბო განაკვეთების დონე. ბანკების ოპერაციება, თამაშების აღრიცხვაზე და ხუთდად აღრიცხვაზე საღარიბო

ბარჯს ქიანს ამ ბარჯზე მსაძვრელიანი აჯგულ ვეუთენს ქვერის ცენტრალურ ბანკს სწორედ მის შექმნაში ამ თამაშების ხელსაწყო აჯგულებს გეზს, რომელსაც, როგორც ვლიანს სწავლა-აღკვერს განხორციელების ბანკების რეკონსტრუქციაში. კომპერტიული ბანკების თანხებების კლავი-გადაღმა, ამ რატერაციონალურ განმარტო შენობების მიღების ხაშუტების ახლები, კომპერტიულ ბანკს ხელ უქრია მიღვლას დახანდების ლიკვიდობის ბარჯის 5 ითის ვლიან აჯგულებს თანხების, თუ ხესხის 5 ითისღე დაქრის ვლიან? ადამი ბოლო შენობისკენი აქტუების ლიკვიდობის ბარჯის დასაჯგულ დახანდების თუღლად ხრამ, მხრადღე მითათებული ვლიან ვახვლის შენობისკენი აჯგულებს ბანკის მიჯრ ნაყოფის თანხების არაქტივობად იმ წუთისკენი შენობის მიჯრღობის ხეს ბანკს (კომპერტიულს, ცენტრალურს) ახვრამ სადროიქრო რატერაციონალური დიდი მსაძვრელიანი აქტს ლიკვიდობა-ბანკის ბალანსის ლიკვიდობის რეკვიდრებისათვის, მისი შენობის რეკონსტრუქციისათვის თანხების ხელსაწყო აჯგულებს მემუგობით. ფასისა ქვალღობის განხილულ აქტიურ რატერაციონალური ბანკს თაყვის ხესხით და შეხანობის, თაყვის ბარჯზე ახორციელებს თუღლ ბანკს ხეს ბარჯის ლიკვიდობით შექმნა მსაძვრელიანი თანხები ბოლოს ფასისა ქვალღობით განიჯგულებს.

4. ბანკის სამუშაოებელი რატერაციები

ბანკს საკომისიზი ხანკისებზე მონაწილეობის იღების მისი ღირებვის მიჯრ განიჯგულებული ფასისა ქვალღობის ბარჯიღე განიჯგულებს. მაგ, რომელიმე საზოგადოების ბანკის მონაწილეობა ხაშმისთა ხელმძღვრელების ხაშმისკენი ბორცივლებად, ხაშმ ლიკვიდობის რატერაციონალური მხარეების თუღლები და ვალღობის რატერაციონალური. ხაშმისთა ხელმძღვრელების შეღვანა შენობის სქემით ხესხი: მის ბარჯისებელი მონაწილეობისათვის მითათებულს მონაწილეობი, რომელსაც კომისიის მიხანს, მის თანხის ახანობისებზე. დახანობისებელი ლიკვიდობის ბარჯიღე განიჯგულებს მითათებული შენობის მონაწილეობის ხრეღე დასახელებად, მითი მისამართები: მერე განიჯგულებს მიკრებულა ფასისა ქვალღობის აჯგულებს აქ ხელმძღვრელების შენობის ლიკვიდობის თუღლ ლიკვიდობა - "სახესთა რატერაციონალური განიჯგულებს და განიჯგულებს ბარჯიღე", აქტივის განიჯგულებს წესი", რომელიც ვიციციტი ფასისა ქვალღობის თუღლ დაწვრილებით ახანობის.

მეხამე განიჯგულებს მიკრებულა ამოწვრათი ახორციელებს მიჯრ ბანკისათვის ფასისა ქვალღობის გადაცემის წესის შეხანებ: გადაცემის ვაღები, მითი ნომინალური ღირებულებად, აქტივის (რატერაციონალური) ვე ხესხიღობის რატერაციონალური.

ხელმძღვრელების ბარჯიღე განიჯგულებს მითათებულა ფასისა ქვალღობის განიჯგულებს ბანკის თვალღობისათვის, ფასისა ქვალღობის განიჯგულებს ბარჯიღე იმ შენობისკენი თუღლისა ქვალღობისათვის ხესხი სხანკი განიჯგულებს ბარჯიღე. ამ განიჯგულებს ბარჯიღე და თანხის წინასწარ ხესხი შენობისკენი თუღლის ბარჯიღეების შენობისებელი განიჯგულებს, მონაწილეობის რატერაციონალური განიჯგულებს აქტივის და რატერაციონალური მონაწილეობის რატერაციონალური, ხელმძღვრელების ვლიან განიჯგულებს - ვიციციტი დაჯგულებს იმ ფასისა ქვალღობის რატერაციონალური განიჯგულებს ფასისა ქვალღობის მონაწილეობის რატერაციონალური განიჯგულებს. მისათვის მონაწილეობის მითათებულა მონაწილეობის რატერაციონალური განიჯგულებს, რომლის ბალანსისკენი აჯგულებს განიჯგულებს მონაწილეობის რატერაციონალური განიჯგულებს ფასისა ქვალღობის რატერაციონალური განიჯგულებს.

მეხამე განიჯგულებს მითათებულა ბანკის მიჯრ ფასისა ქვალღობის რატერაციონალური მონაწილეობის თანხების ვიციციტიისათვის გადაცემის წესი და ვაღები. ხელმძღვრელების მემუგობით

განყოფილებაში უნდა აღინაშნოს მნიშვნელოვანი მდგრადობა - ემიგრაციის, ბანკის გაქვრივება, რაც მხარეებს არ ანათავისუფლებს პასუხისმგებლობისაგან. ბანკი ფასიანი ქაღალდებს მიუღობღებს წინასწარ ემინენტის ვალდებულებებზე პასუხის არ ავებს.

მეორეულ განყოფილებაში მოყვანილია გადახდის ვადები და საქმიანობის დაგეგმვა-რეგულირების ხიდალე. რამდენადაც ბანკი ახლეთებს ფასიანი ქაღალდების განსწილებაში შენამდობისასათვის. თუ გართობს თოჯინასწინებს ფასიანი ქაღალდების გარაობს ქვეშ, ემინენტის მიერ სხანსო კრედიტის მიღებას, მათს განსილული დოკუმენტის მერვე განყოფილებაში მიხანსწინილია აღინაშნოს, რომ მის განყოფილ ნაწილს მხარეების საკრედიტო შესანმებებს წარმოადგენს. ეს უკანასკნელი ექონსურთ ხელშეკრულების დამატება არის. საკრედიტო შესანმებებში ფოქსირება სსესხო ოპერაციების მონასწილების უკლებლები და ვალდებულებები, კრედიტის გაცემის და განაღდების წესი, მისი უზრუნველყოფა, სასესხო პრიციპტის სიდიდე და მისი ვადახდის პრინციპები, ვალდებულებულია დაჯალღანების განაღდების მექანიზმს, მისა წარმოქმნის შემთხვევები და ა.შ. საკრედიტო ხელშეკრულებას დამოუკიდებელი აუდიტორი ძღვა განაღდა.

მესამე განყოფილებაში ხაზმისთო ხელშეკრულების მხარეები მისა შესაღლებელი დარღვევის მიზეზებს აღინაშნავენ ეს შემთხება თუარ ბანკის მიზეზთო ემიგრაციის ანგარიშზე ფასიანი ქაღალდების კრედიტით გოქიღვის შეღვრად მიღებული ამონავების ვადარიცხვის დაყოფება. ხელშეკრულება ირღვევა საკომისიო ვადახდაზე, ბანკის დაჯიღდობაზე და ა.შ. ემინენტის უარის შემთხვევაში. გართობს მონასწილებას ხელშეკრულების ვადაზე ადრე შეწყვეტისას უნდა დააფოქსირონ ფოჯელი მხარის მორქილება, გრადი, წინასწარ ხდება შეთანმება, რომ ასეთ სიტუაციოში დაზარალებულ მხარეს პირობის დარღვევისთვის უარამას ვადაუხდას. ბანკი გოქიღვის პარტნიორად, არა მარტო ფასიანი ქაღალდების ემიგრაციას, არამედ მათ მიუღველებთან ან გოქიღველებთან სინსტიტიკო ურთოქრობაში. ამ შემთხვევაში მხარეები შესანმებებს აფორსებენ. მათში ბანკს შეუღღდა თაქის თაქზე აიღრო ვალდებულება შემოქცი მონასწილების შესარღლები: დამკვეთის თხოვნა ნაქარღეს გასაყიდა ფასიანი ქაღალდების შექიება; დამკვეთის ხაზელე და მის ანგარიშზე ფასიანი ქაღალდების თაღვა; დამკვეთის ფასიანი ქაღალდების ვანღება; დამკვეთისათვის ბაზარზე ფასიანი ქაღალდის კერსზე ანოქარამაციის მიწება; დამკვეთის ინორონირება ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე (მოღღანად ქვეანაში) (თაღველ რეისებულებში, ქაღაქებში, ფასიანი ქაღალდების ხაზერაზე) მიმღღანრე ხაროგნარო მდგრადობობს შესაბებს ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე განოროციოლება დამკვეთის ერთახლეო მორქილებები. დამკვეთისათვის კონსულტაციების ვანწევა სესისიერ საქიოებზე, რომლებიც ფასიანი ქაღალდების ბაზრის ოპერაციობთან არის დაკოქონიქებული. შესანმება ასოჯღისწინებს ბანკისათვის ამ თუ იმ ოპერაციის შესარღლებზე დაჯალღების მიღების პრიციპის აღწერას; აქვე განისაზღვრება დამკვეთის ვარაქები თი ოპერაციობის ვადახდაზე, რომელსაც ბანკი ახღენს. ვარაქტის შეიოლება კქიღღეს დამკვეთის სეროთო ვადახღი-უნარინობის ფორმა, ბანკის ანგარიშზე ვარაქების თანხის სრულ ან ნაწილობარეო დარღვეთო შესანმების ვანწეოველ ნაწილს წარმოადგენს საბანო-საკომისიოების დღღენის პრინციპების ფოქსაცია. მხარეები შესანმობობან იმაზე, რომ ბანკი, შესანმებებს რა დაჯალღების პირობებს დამკვეთის, ფასიანი ქაღალდების განოქრედელებელი ხდება და ოპერაციობის შესარღლებას აწეებს.

შესანმებებში განისაზღვრება ბანკის დამკვეთის წინასწარ ანგარიშების თორები და ვადები. ბანკი ვალდებულებას იღებს, დამკვეთის ადგილმკვარობის მიხედვით, ვალდებულების შესარღლებზე შეტეობინება ვაჯიღენის. მასში იხ უწეწებს ადღავა, სღაც მიიღა ვარაქებს (ბიჯის ვარეო ბაზარზე, ბარეოზე) ვარაქების რეგისტრაციის თარღის, შექსამება თუ არა

გარიგების პირობები დამკვეთის დავალება. გარიგების ფასს, ბანკის საქონლისთვის ხაზი დებს. ამის გარდა, ბანკსა და დამკვეთს შორის შეთანხმებაში დამატებითი შეხსორება შეიტანება, დამკვეთის რამდენ ანგარიშზე უნდა ჩაირიცხოს და რომელი ანგარიშიდან ჩამოიწერება ფული საყიდო ფასიანი ქაღალდების ასანაზღაურებლად. ბანკს ხელშეკრულებით შეუძლია აიღოს თავის თავზე ვალდებულება იმ ფასიანი ქაღალდების შენახვაზე, რომლებიც შექმნილია დამკვეთისათვის. და ბოლოს, მხარეები განსაზღვრავენ დაცვის გადაწყვეტის პროცედურას, რომელიც შეიძლება წარმოიქმნას დამკვეთის დავალებების შესრულების პროცესში.

5. ფასიანი ქაღალდებით საგირავნო ოპერაციები

კომერციულ ბანკს მოკლევადიანი სესხის გასაცემად შეუძლია მსესხებელსაგან გირაოს სახით ფასიანი ქაღალდები მიიღოს. გირაოს შეფასება ხდება ფასიანი ქაღალდების საბაზრო კურსით და არა მათი ნომინალით. რათა შექცირდეს დანაკარგების რისკი, ბანკისათვის მიზანშეწონილია გირაოს ღირებულებების 50-70 % საზღვრებში გასცეს სესხი, მაგრამ ასეთი ფრთხილი მიდგომისას ბანკი შემოხვევათობისაგან არაა დაზღვეული. ეს გირაოს განხილული ფორმის ხეცოლიერობით აიხსნება. მოცემული ფასიანი ქაღალდების საბაზრო კურსის დაწვეის შემთხვევაში, ისინი შეიძლება უცებ გაუფასურდეს. აი, რატომ უნდა დაცვა კომერციულმა ბანკმა შედეგი წესებზე.

მსესხებელთან საკრედიტო ხელშეკრულების გაფორმებისას, ბანკისათვის მიზანშეწონილია გაითვალისწინოს ისეთი მდგომარეობა, რომ თუ დაგირავებული ქაღალდების საბირეო ფასის დაიწვევს, (მაგალითად, საბირეო ფასმა, რომლის მიხედვითაც სესხის გაცემისას გამოანგარიშება გირაოს ღირებულება, საბაზრო ფასთან შედარებით 5 და უფრო მეტი პროცენტით დაიწვა), კლიენტი ვალდებულია ბანკს განსაზღვრული დამატებითი გირაო წარუდგინოს. თუ კლიენტს არ უნდა, ან არ შეუძლია ამის გაკეთება, მან უნდა გაანადგოს ვალის უგარანტოო ნაწილი, ან მთელი სესხი დააბრუნოს. საკრედიტო ხელშეკრულებაში საჭიროა, ხაზი გაესვას იმას, რომ კლიენტის მიერ ბანკის მოთხოვნის შესრულებლობის, ასევე ვალდებულებული ვალის წარმოქმნის შემთხვევაში ბანკი (კლიენტისათვის ყოველგვარი შეტყობინების გარეშე) ყოველ ვულა საგირავნო ქაღალდს ან მის ნაწილს და ფულად ამონაგებს უგარანტო ვალდებულებული ვალის დასაფარავად აგზავნის. იმ შემთხვევაში, თუ ამონაგების თანხა მოცემულ ვალზე ნაკლები იქნება, მაშინ კლიენტი ვალდებულია ბანკის მიმართ მთელი თავისი ქონებით აგოს პასუხი.

სხვა სიტუაციით, რომ უაქვით, ფასიანი ქაღალდების გირაოს ხეცოლიერება გამოიხატება იმაში, რომ მსესხებლის პასუხისმგებლობა გირაოს ღირებულებით კი არ ამოიწერება, არამედ მთელი მის ქონებაზე ვრცელდება, მხოლოდ ფასიანი ქაღალდების გირაოთი კრედიტების გაცემის შემთხვევაში, მხოლოდ ასეთი მიდგომა იცავს ბანკის კომერციულ ინტერესებს.

თავი XIII

სავალუტო ბაზარი და ბანკების სავალუტო ოპერაციები

1. სავალუტო ბაზრის ცნება, ვალუტის კოტირება, სავალუტო კოზიცია

ჩვენი ქვეყნის საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის გარდაქმნა მოითხოვს კომერციული ბანკების საქმიანობაში, მათი საგარეო და ხშირად კავშირების მიუღწეველ მრავალფეროვნებაში შესაბამისი ცვლილებების შეტანას. საერთაშორისო გარიგებების განხორციელებისას, საკითხი სავალუტო ოპერაციების შესახებ განიხილება, როგორც ამ გარიგებებში საბანკო მონაწილეობის ფორმა.

ბევრი კომერციული ბანკი, მოიძღვებს რა ლიცენზიას სავალუტო ოპერაციების ჩასატარებლად, ამ ოპერაციების განხორციელების პროცესში ხიშტელებს აწყდება. ამიტომ, აუცილებელია შესწავლილ იქნეს საზღვარგარეთის ბანკების საქმიანობა სავალუტო ბაზარზე და მასზე სავალუტო ოპერაციების ჩატარების მექანიზმი. გაფართოებული საერთაშორისო კავშირები, სამეურნეო ცხოვრების გაზრდილი ინტერნაციონალიზაცია იწვევს ერთი ეროვნული ფულადი ერთეულის მეორეზე გაცვლის მიზეზებზე აუცილებლობას. ამ აუცილებლობის რეალიზაცია ხდება განსაკუთრებული სავალუტო ბაზრის მეშვეობით, სადაც მოთხოვნა-მიწოდების გაუღწეობა სავალუტო კურსის სტიქიური ფორმირება ხდება.

სავალუტო ბაზარი სავალუტო ბაზარი, ამ ცნების ვიწრო გაგებით, არის განსაკუთრებული ინსტიტუციონალური მექანიზმი, რომლის მეშვეობითაც ხორციელდება უცხოური ვალუტის ყიდვა-გაყიდვის ოპერაციები, სადაც გარიგებების უმეტესობა ბანკებს შორის (ასევე ბროკერების და სხვა საფინანსო ინსტიტუტების მონაწილეობით) დაიდება. სავალუტო ბაზარი, ამ ცნების ფართო გაგებით, არის ურთიერთობები არა მარტო მის სუბიექტებს შორის (ე.ი. ბირითადად ბანკებს შორის), არამედ ბანკებსა და კლიენტებს შორის.

სავალუტო ბაზრის მთავარი დამახასიათებელი ნიშნები ის არის, რომ იქ ფულადი ერთეულები ერთმანეთის საპირისპიროდ დგანან, მხოლოდ საკორესპონდენტო ანგარიშებზე ჩაწერების სახით. სავალუტო ბაზარი უპირატესად ბანკთაშორის ბაზარს წარმოადგენს, რადგან სწორედ ბანკთაშორისი ოპერაციების მიმდინარეობისას ხდება ვალუტის კურსის ფორმირება, ოპერაციები სრულდება კავშირების და კომუნიკაციების სხვადასხვა საშუალებების დახმარებით. სავალუტო ბაზრის როლი ეკონომიკაში მისი ფუნქციებით განისაზღვრება:

საქონლის, მომსახურებისა და კაპიტალების საერთაშორისო ბრუნვის მომსახურება; მოთხოვნა-მიწოდების საფუძველზე სავალუტო კურსის ფორმირება;

სავალუტო რისკისა და სპეკულაციური კაპიტალის განთავსებისაგან დაცვის მექანიზმი; სახელმწიფოს ინსტრუმენტი ფულად-საქრედიტო და ეკონომიკური პოლიტიკის მიზნებისათვის. სავალუტო ოპერაციების განხილვისას ამოსავალ მომენტს წარმოადგენს "ვალუტის კოტირებას" და "სავალუტო პოზიციის" ცნებების განსაზღვრება.

ვალუტის კოტირება ვალუტის კოტირება - მისი კერსის განსაზღვრა. ხრული კოტირება მოიცავს მუყიდველის და გამყიდველის კერსს, რომლის შესაბამისად ბანკი ერთნულ ვალუტას ხაზლარკარკის ვალუტაზე ყიდის ან ყიდულობს. გამყიდველის და მყიდველის კერსს შორის სხვაობა მარკას წარმოადგენს. მარკა, ბანკის შემოსავლის წყაროა, რომლის ხაზლარკითაც ის ფარავს გარიგების განხორციელების ხარჯებს და მსიშენლოვან წილად კისხურება საკულტო რისკის დაზღვევას.

უცხოური ვალუტის ეროვნულ ვალუტასთან კოტირების ორი მეთოდი არსებობს - პირდაპირი და ირიბი. ქვეყნების უმრავლესობა პირდაპირ კოტირებას იყენებს. პირდაპირი კოტირებისას უცხოური ვალუტის ერთეულის ღირებულება ეროვნულ ფულად ერთეულში გამოიხატება. ირახი კოტირებისას ერთეულად მიიღება ის ეროვნული ფულადი ერთეული, რომლის კერსი უცხოური ვალუტის განსაზღვრულ რაოდენობაში გამოიხატება. ირიბი კოტირება, უმეტესად, ინგლისში გამოიყენება, რაც შეეხება აშშ-ს, აქ შიგა მიზნებისათვის გამოიყენება პირდაპირი კოტირების პრინციპი, ხოლო საერთაშორისო სფეროში, ამერიკელი ბანკები ირიბი კოტირების მეთოდს იყენებენ. უნდა აღინიშნოს, რომ აშშ-ში გირკანქა სტერლინგისათვის ირიბი კოტირების მეთოდს არ იყენებენ.

განვიხილოთ ვალუტის პირდაპირი და ირახი კოტირებით გამყიდველის და მყიდველის კერსის განსაზღვრის მაგალითები.

1 მაგალითი.

ნიუ-იორკი ღონღონზე (პირდაპირი კოტირება):

1 გირკანქა სტერლინგი - 1,6427 აშშ-ის დოღარი - მყიდველის კერსი,

1 გირკანქა სტერლინგი - 1,6437 აშშ-ს დოღარი - გამყიდველის კერსი .

ნიუ-იორკის ბანკი მიისწრაფის გაყიდოს გირკანქა სტერლინგები და ამასთან, მიიღოს მუტი ეროვნული ვალუტა (1,6437), ხოლო მისი ყიდვისას გადაიხადოს ნაკლები ოღენობა (1,6423)

2 მაგალითი.

ნიუ-იორკის - მინის ფრანკურტზე (ირახი კოტირება),

1 აშშ-ის დოღარი - 1,7973 მარკა - გამყიდველის კერსი,

1 აშშ-ის დოღარი - 1,7983 მარკა - მყიდველის კერსი.

ნიუ-იორკის ბანკი გფრ-ის მარკების გაყიდვას, თითოეული დოღარის საყიდლად, რაც შეიძლება ცოტა მარკების გადახდა უნდა (1,7973) და საშაგვიროდ, ყიდვის დროს სურს, რაც შეიძლება მუტი იყიდოს (1,7983).

კოტირების პროცედურა, რომელიც თითოეული ვალუტის მოთხოვნა-მიწოდების თანმიმდევრული შეღარების გზით ბანკათორისი კერსის განსაზღვრაში და რევისტრალაში მღგომარეობს, "ფიქსინგა" ეწოდება. ფიქსინგის საუქსედზე გამყიდველის და მყიდველის კერსები ღგინდება, რომლებიც ოფიციალურ ბიულეტენებში ქვეყნდება. ბანკათორისი საკულტო ბაზრის ოპერაციებში კოტირება უმეტესად აშშ-ს დოღარის მიმართ ხდება, რადგან ის საერთაშორისო საგადასხადო და სარეზერვო საშაულებს წარმოადგენს.

ვალუტის კოტირება საკპრო-საჩრეწველო კლიენტურისათვის, რომელიც დაისტრესებულა უცხოური ვალუტის კოტირებით ეროვნულ ვალუტასთან მიმართებაში, დაუქსებულა კროს-კერსზე კროს-კერსი - ეს არის ორ ვალუტას შორის თანფარღობა, რომელიც შესაქ ვალუტასთან ურთიერთობიდან (წყედლებრივ აშშ-ის დოღართან) გამოღისარეობს.

კროს-კურსის გამოთვლა.

კოტირების მონაცემები:

აშშ-ს დოლარი / გფრ-ის მარკა - 1,7973-1,7983

აშშ-ს დოლარი / შვეიცარიის ფრანკი - 1,5617 - 1,5627

კლიენტს სურს შვეიცარიის ბანკიდან გფრ-ის მარკება შეიძინოს. ამიტომ შვეიცარიის ბანკმა გერმანიის ბანკისაგან წინასწარ უნდა იყიდოს მარკები აშშ-ს დოლარებზე შეძღვევი კურსით:

1 აშშ-ის დოლარი - 1,7973 მარკა. იმასათვის, რომ მიიღოს აშშ-ს დოლარები, რომლებსაც შვეიცარიის ბანკი გადაუხდის გერმანიის ბანკს, მან აუცილებლად უნდა გაყიდოს შვეიცარული ფრანკი. ეს უკანასკნელი კლიენტისაგან მიღებული აქვს აშშ-ს დოლარებზე, კურსით: აშშ-ს 1 დოლარი - 1,5627 შვეიცარული ფრანკი, შესაბამისად,

X შვეიცარული ფრანკი = 1 მარკას.

1,79973 გფრ-ის მარკა = 1 აშშ-ს დოლარს

1 აშშ-ს დოლარი = 1,5627 შვეიცარულ ფრანკს.

$$X = (1 \times 1,5627) : 1,7973 = 0,8695$$

იმ შემთხვევაში, თუ კლიენტს შვეიცარიის ბანკისათვის მარკების მიყიდვა სურს, მაშინ:

X შვეიცარული ფრანკი = 1 გფრ-ის მარკას

1,7983 მარკა = 1 აშშ-ს დოლარს.

1 აშშ-ს დოლარი = 1,5617 შვეიცარულ ფრანკს.

$$X = (1 \times 1,5617) : 1,7983 = 0,8684$$

გფრ-ის მარკა = 0,8684 შვეიცარულ ფრანკს-ზე უფრო მეტს კურსით.

განვიხილოთ კიდევ ერთი მაგალითი. ციურბინში კლიენტს სურს იყიდოს გირვანქა სტერლინგი შვეიცარული ფრანკით.

საუღებო კურსებია:

გირვანქა სტერლინგი/აშშ-ს დოლარი - 1,6427 - 1,6437

აშშ-ს დოლარი/შვეიცარიის ფრანკი - 1,5617 - 1,5627

შვეიცარიის ბანკი ციურბინში შვეიცარიის ფრანკს ყიდის აშშ-ს დოლარზე.

საუღებო კურსებია: გირვანქა სტერლინგი/აშშ-ს დოლარი - 1,6427-1,6437

აშშ-ს დოლარი = 1,5627 შვეიცარულ ფრანკს და ლონდონში გირვანქა სტერლინგს ყიდულობს აშშ-ს დოლარის კურსით:

გირვანქა სტერლინგი = 1,6437 აშშ-ს დოლარს,

X შვეიცარული ფრანკი = 1 გირვანქა სტერლინგს,

გირვანქა სტერლინგი = 1,6437 აშშ-ს დოლარს,

აშშ-ს დოლარი = 1,5627 შვეიცარულ ფრანკს.

$$X = 1,6437 \times 1,5627 = 2,5687$$

გირვანქა სტერლინგი = 2,5687 შვეიცარულ ფრანკს-ზე უფრო მეტს კურსით.

თუ კლიენტს სურს გირვანქა სტერლინგი შვეიცარიის ბანკს მიყიდოს, მაშინ შვეიცარული ფრანკი - გირვანქა სტერლინგს.

გირვანქა სტერლინგი = 1,6427 აშშ-ს დოლარს,

ამშ-ს დოლარი = 1,5617 შვეიცარულ ფრანკის

$$x = 1,6427 \times 1,5617 = 2,5664$$

გირვანკა სტერლინგი = 2,5654 შვეიცარული ფრანკის – მეიდველის ჯრსა.

საუდაურტო პოზიცია ბანკი ვალუტით გარიგების პროცესში ერთ ვალუტას მეორის საცდლად იღებს. ბანკის მოთხოვნადების და ვალდებულებების თანაფარდობა უცხოურ ვალუტაში მის საუდაურტო პოზიციას განსაზღვრავს. თუ მოთხოვნები და ვალდებულებები ერთმანეთს ეთანხმება, საუდაურტო პოზიცია შეიძლება ორი სახის იყოს: მოკლე და გრძელი. პოზიციას, რომლის დროსაც გაყიდვად ვალუტაზე ვალდებულებები მოთხოვნებს აქარბებენ, ეწოდება მოკლე, თუ მოთხოვნებს ვალდებულებებს აქარბებენ-გრძელი. მაგალითად, ბანკმა გახსნა პოზიცია ამშ-ს დოლარების 1,7798 გერმანულ მარკებზე გასაყიდად. ამ გარიგების შედეგად ბანკს მოკლე პოზიცია ექნება. ამშ-ს დოლარებში, ხოლო გრძელი - მარკებში. ღია საუდაურტო პოზიცია საუდაურტო რისკის წარმოქმნასთან არის დაკავშირებული. მან შეიძლება ბანკს, როგორც დამატებითი შემოსავლება, ისე ზარალი მოუტანოს.

ბანკებს ცდილობენ საუდაურტო რისკის ლიკვიდირებას. ამისათვის ორი მეთოდი არსებობს – ტექნიკური და აღმინისტრაციული. პირველი მეთოდით საუდაურტო რისკისაგან დასაცავად ბანკი იღებს ვალუტას ნაღდი ფუნდით გარიგების პირობებით და ამავე დროს, მას გარკვეული ვადათ ყიდის. მაგალითად, ბანკისათვის აუცილებელია ანგარიშზე "შემა" ნაშთები ქონდეს შვეიცარულ ფრანკებში. ბანკი ყიდულობს ნაღდი ფუნდის გარიგების პირობებით 100 მლნ. შვეიცარულ ფრანკს და ამავე დროს ყიდის მათ გარკვეულ ვადაში. მეორე, აღმინისტრაციული მეთოდისას, შემოაქვთ ღია საუდაურტო პოზიციით ღიბიტები. ღია საუდაურტო პოზიციის ღიბიტების დაწესებისათვის უკანასკნელი იყვების პერიოდში, ღდის განმავლობაში ვალუტის ჯრისის საშუალო დღიურ ცვლილებებს ითვალისწინებენ. აქედან გამოდინარე, ღია პოზიციის დღიური ღიბიტის თანხა მისაღობდელი ზარალისა და მოგების შეზღუდვებით განისაზღვრება. ითვალისწინებენ რა, რომ საუდაურტო ჯრისის ცვალებადობის ჩარჩოები პერიოდის ზრდასთან ერთად იზრდება, შესაძლებელი ღია პოზიციების სიდიდე მეორე დღეზე ვადატანის უფლებით, როგორც წესი, დღიურ ღიბიტებზე უნდა იყოს. უნდა აღინიშნოს, რომ თუ ეს პოზიცია დღის განმავლობაში არ არის დაზურელი, მეორე დღისათვის არის ვადატანალი და განსაზღვრული სიდიდით მისი დაზურის ნებადრება არსებობს (როგორც წესი, დღის განმავლობაში ნებადართულია ზარალის თანხის საზღვრებში). მაშინ ასეთი პოზიცია, როგორც ღია, არ შეიძლება განიზღუდო იქნეს საუდაურტო ჯრისის ცვლილების რისკის გათვალისწინების გარეშე. ბანკმა, როგორც წესი, ნშირად იყენებენ ასეთ სქემას.

ბანკის საუდაურტო განყოფილება ხედასხევა საუდაურტო პოზიციებზე მედმიე კონტროლს ახორციელებს ყველა შესრულებული საუდაურტო ოპერაციების ედექტრო გამოიმოდულ მანქანებში შეყვანის გზით. ეს უკანასკნელი როგორც გრძელი, ისე მოკლე საუდაურტო პოზიციებზე მონაცემებს იძლევა ხედასხევა ვალუტაში. თუ ბანკს რომელიმე უცხოურ ვალუტაში აქვს გრძელი ან მოკლე პოზიციები, მაშინ აუცილებელია საერთო მნიშვნელების გამოანახვა, რომლის დახმარებითაც შედეგები შეიძლება შეყვასდეს. ხანდახან პრაქტიკაში, როგორც წესი, ის ამშ-ს დოლარია. ამასთან დაკავშირებით საუდაურტო პოზიცია შეიძლება შემდეგი სახით წარმოვიდგინოთ (ცხრილი 20).

ეკრაიის წამყვანი ბანკები სავალუტო ოპერაციების დროს 9 საათზე იწყებენ. თუმცა დღევანდის სამუშაო დღე რაიონურ მინამუხრამეში, ერთი საათით ადრე იწყება ეკვლავი დღევანდის განმავლობაში ცხრილი 20

ვალუტის დასახელება	გრძელი პოზიცია	მოკლე პოზიცია	ამშ-ის დოლარის კურსი
გირანქა სტერლინგი	3 286 400 დოლ.	2 000 000	1, 643 2
გერმ-ის მარკა	2 781 177 დოლ.	5 000 000	1, 797 8
შვეიცარული ფრანკი	3 392 952	2 171 906 დოლ.	1, 562 2
ფრანგული ფრანკი	1 312 228 დოლ.	8 000 000	6, 096 5
საბერძნული ლირა	672 948 დოლ.	900 000 000	1337, 40
იაპონური ენა	244 800 710	1 784 652 დოლ.	137,17
ჯამი ამშ-ის დოლარებში	4 096 195		

სავალუტო ოპერაციების ჩატარების ხტრატეგია და ტექტიკა უნდა გამოამუშაოს დღევანდის ხტრატეგიის და ტექტიკის განსხვავებულ მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმადგენს: ნო-იორკში და შირიულ ადამიანებში ბზრების დაცვის დროს, სავალუტო კერხები, ახალი ეკონომიკური და პოლიტიკური პროცესები და ბანკის საკუთარი სავალუტო პოზიცია. ბანკის სავალუტო გასყოფილების მუშაობა იწყება დღის 9 საათზე და მთავრდება 17 საათზე. ამ დროის განმავლობაში ბანკი არა მარტო თავის კლიენტის დავალებებს ასრულებს, არამედ თავის საკუთარი რესურსებითაც ახდენს ოპერირებას.

2. სავალუტო ოპერაციები

ოპერაციები "საოტო". ვალუტით ვაჭრობა ნაღდად, ან ვადასი ოპერაციების სახით წარმოებს. ნაღდი ვალუტით ოპერაციების ძირითადად "საოტ"-ის პირობებით ახორციელებენ რაც გულისხმობს რომ ანგარიშსწორება განხორციელდება მეორე დღეს, ვარიეტების შემდეგ, იმ კურსით, რომელიც დაყოფილია ბელმეკრების დღეების მომენტში. ეს სახსრების ნებისმიერ კვყყანაში გალაგაუნის და აგრეთვე ვარიეტების დამთავრების საშუალებას იძლევა. ოპერაცია "საოტ"-ის ჩატარების ძაზად ბანკებს შორის საკონკრეტო ვარიეტების გამოიყენება. სავალუტო ოპერაცია "საოტ"-ი ყველა სავალუტო ვარიეტების დახლოებით 90 % შეადგენს. მათი განხორციელების მთავარი მიზანია: - უცხოურ ვალუტაზე ბანკის კლიენტის მოთხოვნების უზრუნველყოფა; - სახსრების ერთი ვალუტადან მეორეში გადასინება; - სპეკულაციური ოპერაციების ჩატარება.

ბანკები ოპერაცია "საოტ"-ს იყენებენ სახელმწიფოების ბანკებში "ნოსტრო"-ს მინიმალურად აუცილებელი სამუშაო ნაშთების შესანარჩუნებლად. ერთი ვალუტის ხელშეცხობის შემცირების და სხვა ვალუტაში მოთხოვნების დაყოფის მიზნით. ამით ბანკები არველირებენ თავიანთ სავალუტო პოზიციებს, ანგარიშებზე ლუქარავი ნაშთების დგორავების თავიდან აცილების მიზნით. უცხოური ვალუტის მიწოდების მცირე პერიოდის მოუხელად, კონტრაგენტები ამ ვარიეტებით სავალუტო რისკს ეწყვიან, რადგან "მეორე" სავალუტო კერხის პირობებში, კერხი შეიძლება 2 სამუშაო დღეშიც შეიცვალოს. სავალუტო ვარიეტების ჩატარება მომზადებას მოითხოვს. მათი შესრულების ტყყნის რამდენიმე ეტაპისგან შედგება. მოსაზრებულ სტადაზე სავალუტო ბზრების მდგომარეობის ანალიზი

ხდება, სხვადასხვა ვალუტის მოძრაობის ტენდენციები გამოვლინდება, მათი ცვლილების მიზეზებსა შეისწავლება. ამ ინფორმაციის საუკეთესო წყაროები, იღებენ რა მხედველობაშია საერთა სავალუტო პოზიციებს, კომპიუტერული ტექნიკის დახმარებით განისაზღვრავენ ურთველი ვალუტის კერსს უცხოურ ვალუტასთან შედარებით.

ჩატარებული ანალიზი საშუალებას იძლევა ჩამოკალიბდეს სავალუტო ოპერაციების მიმართულება, ე.ი. კონკრეტულ ვალუტაზე, რომელიც უპირატესობა ხდება გრძელ ან მოკლე პერიოდის უზრუნველყოფა უნდა აღიარებინოს, რომ მსხვილ ბანკებში, ბაზარზე ვალუტების მდგომარეობის ანალიზს საყრდენი უკეთესია, ეკონომისტ-ანალიტიკოსებს ატარებენ, ხოლო დაღვრები უკრძანებენ რა მათ ასეირმაციას, დამოკიდებულად ირჩევენ სავალუტო ოპერაციების ჩატარების მიმართულებას. საშუალო ბანკებში ანალიტიკოსებსა ფინანსის თვით დივიზიონები ასრულებენ. ისინი უშუალოდ ახორციელებენ ვალუტის ყიდვა-გაყიდვის ოპერაციებს და გარიგებებს ახდენენ გარიგების პროცედურა გულისხმობს გასაცვლი ვალუტის ამორჩევა; კერსების ფიქსაცია; გარიგების თანხის დადგენა; სახსრების გადარიცხვის ვალუტირება; ვალუტის მოწოდების მისამართის მითითება. დასკვნით ეტაპზე გარიგების ანგარიშების მიხედვით განხორციელება და მისი დოკუმენტური დადასტურება ხდება.

ვადიანი გარიგებები ვადიანი ოპერაციები ეწოდება სავალუტო გარიგებებს, რომლებზეც ანგარიშსწორება გაფორმებიდან 2 სამუშაო დღეზე მეტი დროის შემდეგ ხორციელდება მათი გამოტანის მიზნით: - ვალუტის კერსის ცვლებადობისაგან დაზღვევა; - სპეკულაციური მოგების ამოღება.

ბანკთაშორის ვადიან გარიგებებს "ფორვარდული" გარიგებები ეწოდება. გარიგების გაფორმების მომენტში ფიქსირდება ვადა, კერსი და თანხა, მაგრამ ვადის დადგომამდე (ჩვეულებრივ 1-6 თვე) არაფორმალური თანხები ანგარიშებზე არ ირიცხება.

ვადიანი გარიგებების თავისებურებებს მიეკუთვნება: - გარიგების გაფორმების მომენტსა და მის შესრულებას შორის დროის ინტერვალის არსებობა; - ვალუტის კერსი გარიგების დადების მომენტში განისაზღვრება.

საბირთვო კოტირების ბიულეტენში ქვეყნდება გარიგება "სპოტ"-ის კერსი და "ფორვარდული" გარიგების კერსის განსაზღვრისათვის პრემიები ან დათმობები სხვადასხვა ვადებით, როგორც წესი, 1,3 ან , თვე; თუ "ფორვარდული" გარიგებისას ვალუტის კოტირება უფრო ძვირად ხდება, ვიდრე დაუკონტროლებელი მიწოდებაზე "სპოტ"-ის პირობებით, მაშინ მისი კოტირება პრემიით ხდება. დათმობა ან დისკონტი საპირისპირო მოვლენას ნიშნავს, კონსიდან კერსს, რომლის დროსაც გათვალისწინებულია პრემია ან დათმობა, "აუტრაიტ"-ის კერსი ეწოდება. პრემიის შემთხვევაში ვადიანი ვალუტა უფრო ძვირია, ვიდრე ნაღდი კერსით, დათმობისას-იფოთა. როდესაც აქვს პრემიის და დისკონტის მნიშვნელობა, "აუტრაიტ"-ის კერსი გამოითვლება.

მაგალითი.

ტხრილი

21

ვადა	გარანტია სტერლინგი / დოლარი	დოლარი / გულდენი	დოლარი / ლირა
სპოტი	1,5060-1,5070	2,5130-2,5145	15,30,70-15,31,70
1 თვე	35-30	20-12	5,00-6,50
2 თვე	67-62	48-40	10,50-12,50
3 თვე	94-89	77-67	15,50-18,50
6 თვე	168-153	188-173	30,00-33,00
12 თვე	270-240	410-370	54,00-64,00

მონაცემებიდან ჩანს, რომ დოლარი ხელმისაწვდომია დისკონტით გულდენის საწინააღმდეგოდ, მაგრამ პრემიით ღირის საწინააღმდეგოდ გარეანქა სტერლინგი ხელმისაწვდომია დისკონტით დოლარის საწინააღმდეგოდ. უნდა აღინიშნოს, რომ გამყიდველის კერძი მყიდველის კერძზე ყოველთვის მაღალია. "ფორვარდული" რაჟერაციების შემთხვევაში ეს სხვაობა მეტია, ვიდრე "სპოტ"-ის რაჟერაციების დროს. ეს მიიღწევა მყიდველის კერძზე დაბალი რისკების დადგენით და გამყიდველს კერძზე მცირე რისკებით, დისკონტის შემთხვევაში, და პირიქით, პრემიებს შემთხვევაში.

მაგალითი. დოლარი/გულდენი	
კურსი "სპოტ" - .	2,5130 - 2,5345
დისკონტი (3 თვე) -	<u>77 - 67</u>
კურსი "ფორვარდი"-	2,5053 - 2,4078

"სპოტ"-ის კურსით მარჯა ტოლია 0,0015, ან 15 პუნქტით, "ფორვარდის" მიმართ - 0,0025, ან 25 პუნქტით.

მაგალითი. დოლარი / ლირა	
კურსი "სპოტ" -	1530,70 - 1531,70
პრემია (3 თვე) -	<u>15,50 - 18,50</u>
კურსი "ფორვარდი" -	1546,20 - 1550,20

არა ტოლია 1,00, "ფორვარდით" - 4,00,

დისკონტის ან პრემიის ფორვარდის კურსით განსაზღვრულ მომენტს წარმოადგენს მოკლევადიან დეპოზიტებზე პროცენტულ განაკვეთებს შორის სხვაობა, ხოლო პრემიის ან დისკონტის ხიდივე შეესაბამება საპროცენტო განაკვეთებს შორის სხვაობას ვაღიან დეპოზიტებზე შესაბამის ვალუტაში ვაღით, რომელიც "საფორვარდო" გარიგების ვაღის ტოლია. პრემია, ან დისკონტი გამოიანგარიშება შემდეგი ფორმულით:

$$W/D = ((CWDB \times KC - CWDA \times WKF) \times CP) \quad 100 \times 360$$

სადაც: W - პრემია ("I" ნიშნის დროს);

D დისკონტი (" - " ნიშნის დროს)

CWDB - საპროცენტო განაკვეთი დეპოზიტებზე ბ ვალუტაში;

B - კოტირებადი ვალუტა;

CWDA - საპროცენტო განაკვეთი დეპოზიტებზე ა ვალუტაში;

A კოტირებადი ვალუტა;

KC - "სპოტ" კურსი;

WKF - "ფორვარდის" შიასლოებითი კურსი, რომელიც გამოითულება შემდეგი ფორმულით:

$$WKF = ((CWDB - CWDA) \times KB \times CP) : 100 \times 360$$

სადაც: CP - "ფორვარდი"-ის გარიგების ვაღ.

უნდა აღინიშნოს, რომ პრაქტიკაში იქნება სიტუაციები, როცა "ფორვარდული" გარიგებები მიწოდების თარიღზე იღება, რომელიც სტანდარტული ვაღებისაგან (1, 2, 3, 12 თვე) განსხვავდება. მაშინ "ანტრაიტის" კურსი გამოითულება შემდეგი სქემით. უახლოეს სტანდარტულ პერიოდებს შორის კურსების სხვაობა მათ შორის არსებული დღეების რიცხვზე იყოფა და მიღებული შემდეგი

მრავლება ამ დღეთა რიცხვზე, რომელიც არის მიწოდების თარიღსა და მის მომდევნო, უახლოეს სტანდარტულ პერიოდს შორის. მსაღებელი რიცხვი შემდგომი სტანდარტული პერიოდის კერძის მნიშვნელობას აკლდება.

მაგალითი. აუცილებელია 3 მარტის დისკონტის გამოთვლა 25 აპრილის პრემიისთან.

დისკონტი/პრემია 1 თვის	0,0101
დისკონტი/პრემია 2 თვის	0,0203
„სპოტ“-ის მიწოდების თარიღი 3 მარტი	= 7 მარტი
მიწოდების თარიღი 1 თვის 32 დღის ვადით	= 7 აპრილი
მიწოდების თარიღი 2 თვის ვადით	= 9 მაისი
25 აპრილი - 9 მაისი	= 14 დღე

$$0,0203 - 0,01010 - 0,0102 : 32 = 0,00032 \text{ დღეში}$$

$$14 \times 0,00032 = 0,0045 \text{ 14 დღეში}$$

$$0,0203 - 0,0045 = 0,0158 = \text{გამონაგარიშებული დისკონტი/პრემია 3 მარტიდან 25 აპრილამდე, ე.ი. 14 დღისა.}$$

ზოგიერთ ვალუტაზე, მაგალითად, შვეიცარულ ფრანკზე ბანკები თვის უკანასკნელ დღეს ადგენენ უფრო მაღალ პროცენტს, ვიდრე თვის ჩვეულებრივ დღეებში, რაც ართულებს დისკონტის პრემიის გამონაგარიშებას ვალუტის არასტანდარტული მიწოდების გარიგებებზე. აუცილებელია, გამოითვალოს დისკონტი/პრემია 24 მარტიდან (მიწოდების თარიღი 28 მარტი) 29 აპრილისათვის:

დისკონტი 1 თვით (31 დღე)	- 0,0097
პრემია თვის უკანასკნელ დღეს 1 დღე	<u>-(+ 0,0015)</u>
დისკონტი ჩვეულებრივ 30 დღეზე	- 0,0112
ჩვეულებრივი 1 დღისათვის დისკონტი შეადგენს	-0,012 : 30 = 0,00037
დისკონტი 28 მარტიდან 29 აპრილამდე ტოლია:	
- 0,0097 (28 მარტი - 28 აპრილი)	
<u>+ (-0,00037) (28 აპრილი - 29 აპრილი)</u>	
- 0,01007	

გარიგებები "ოფციონით". უცხოური ვალუტით ვაღან გარიგებებს შორის გამოყოფენ გარიგებებს "აუტრანტიტ" - განსაზღვრულ თარიღზე მიწოდების პირობით და გარიგებებს "ოფციონით" - დაუსაჩინებელი მიწოდების თარიღით. ოფციონით გარიგებების, ვრსაყრთ მხარეს უფლება აქვს ამოირჩიოს უფრო ხელსაყრელი პირობები ვალდებულებების შესასრულებლად. ამ უფლებისათვის მეორე მხარე პრემიას იღებს, რომელიც დამოკიდებულია ოფციონის ხანგრძლივობაზე, გარიგების გაყოფისას კერძების სხვაობასა და მოცემულ ოპერაციაში წინასწარ დათქმულ კურსებზე. მათი მიზანია, ვალუტის კურსის ცვალებადობისას, დანაკარგები შეზღუდოს, ე.ი. საპალეტო რისკებისაგან შეიზღუდვებინ და გასაუღკას დაზღვევა ვალუტაში.

იმის მიხედვით, თუ მონაწილეობაგან რომელს და რანაირად აქვს უფლება შეცვალოს გარიგებას პირობები, ანსხვაკებენ: მყოფელის ოფციონის ან წინასწარი პრემიით გარიგებას, გამყოფელის ოფციონის ან გარიგებას უკუ პრემიით, დროებით ოფციონის.

მედიველის ოეციონის შემთხვევაში, ან წინასწარი პრემიით გარიგებისას, ოეციონის მფლობელს უფლება აქვს მიიღოს ვალუტა განსაზღვრულ დღეს, შეთანხმებული კურსით. მედიველი იზარჩუნებს უფლებას უარი თქვას ვალუტის მიღებაზე და ამის გამო გაღაუხადოს გამედიველს. გამედიველის ოეციონით ან უკე პრემიით გარიგებით ოეციონის მფლობელს შეუძლია მიიწოდოს ვალუტა დათქმულ დღეს. განსაზღვრული კურსით. გარიგებაზე უარის თქმის უფლება ეკუთვნის გამედიველს და ის მედიველს გასამრჯელოს სახით პრემიას უხდის.

ოეციონით გარიგებების წარმოადგენს ღრობითი ოეციონი, რომელსაც ისტორიულად წინ უძღოდა სტედაჟური ოპერაცია სპეკულაციური გარიგებების ერთდროული ნატარების მიზნით, ვალუტის კურსის აწევის ან დაწევის ვარაუდით. ბანკის მიერ კლიენტისათვის წარმოადგენილი ასეთი ოეციონი წარმოადგენს ოეციონს (ამორჩევს უფლება ან საგანი) დროის პერიოდის მიმართ, როცა იქნება განხორციელებული ვალუტის მიწოდება და ასეთი გარიგება განსაზღვრულ ვადაზე უნდა იყოს შესრულებული. ამ ოპერაციაზე პრემიის გადახდა უფლება აქვს მოითხოვოს გარიგების შესრულება დროის ნებისმიერ მომენტში, ოეციონის პერიოდში წინასწარ დაიქირებულ კურსით. ამასთან, გარიგების მონაწილე იხდის ოეციონალური გარიგების შედეგად მიღებულ პრემიას, ვალუტის კონტრასტისათვის ყველაზე უფრო ხელსაყრელი მიმდინარე კურსის ამოსარჩევად. აღნიშნულ შემთხვევაში, პრემია არ ასრულებს გასამრჯელოს როლს, რადგან ოეციონის ვადის პერიოდში გარიგების შესრულებაზე უარის თქმა არ შეიძლება. გარიგების შესრულებისას კონტრაგენტები აზუსტებენ, თუ მათ შორის რომელი გამოკე გამედიველის და რომელი მედიველის წარმოადგენს. შემდეგ ერთ-ერთი მათგანი გადაიხდის პრემიას, და მეორე ან იყიდის ან გაყიდის ვალუტას. ეს გარიგება იმდენად ხელსაყრელია მონაწილეებისათვის, რამდენად ვალუტის კურსის მერყეობა.

„სეოპ“ ოპერაციები. „სეოპ“ გარიგებები წარმოადგენს სავალუტო ოპერაციებს, რომლებშიც შეხამებულია ნაღდი გარიგების „სეოპ“-ის პირობით ვალუტის ყიდვა ან გაყიდვა იგივე ვალუტის კლით, ერთდროული გაყიდვა ან ყიდვა „ფორვარდის“ კურსით. ამ ოპერაციების ნატარების რეალობის თვისი დასახელება აქვს. ასე შეავლითად, გარიგებას, რომლის დროსაც „სპოტ“-ის პრაგრაშით უცხოური ვალუტის გაყიდვა ხდება მისი ერთდროული ყიდვით „ფორვარდის“ პირობებით, რეპორტი ეწოდება, გარიგება, რომლის დროსაც ადგილი აქვს უცხოური ვალუტის „სპოტ“-ის პირობებით ყიდვას და ამავე დროს მისი „ფორვარდის“ პირობებით გაყიდვას-რეპორტი.

„სეოპ“ გარიგებები ორი ბანკის, ჩვეულებრივ ერთი დღიდან 6 თვეზე ვადით მოლაპარაკებით ხორციელდება. ეს ოპერაციები შეიძლება მოხდეს კომერციულ ბანკებს შორის, კომერციულ და ცენტრალურ ბანკებს შორის და თვით ცენტრალურ ბანკებს შორის. ცენტრალურ ბანკებს შორის ოპერაციები, ეროვნული ვალუტით ურთიერთ დაკავშირებაზე შეთანხმებას წარმოადგენს. 1969 წელს ვალუტის ურთიერთ გაცემის მრავალმხრივი ხისტმა შექმნილია ბაზელის სერაშმირისი ანგარიშსწორების ბანკის შემეხობით, „სეოპ“-ის ოპერაციის გამოყენების ბაზაზე.

„სეოპ“-ის ოპერაციის და ღრობითი ოეციონის გარიგებების შედარებისას, აუცილებელია აღინიშნოს, რომ ღრობითი ოეციონით გარიგებები სავალუტო რისკებისგან სრულ დაცვას ახორციელებენ, ამ დროს, რადგაც „სეოპ“-ის ოპერაციები მხოლოდ ნაწილობრივ იცავენ სავალუტო რისკებისგან. ეს იმითა განპირობებულია, რომ „სეოპ“-ის ოპერაციების ნატარებისას, სავალუტო რისკი წარმოიქმნება გარიგების დადების დღეს და ვალუტის მიწოდების პერიოდის შორის, დისკონტის და პრემიის ურთიერთსწინააღმდეგე მხარის ცვლილების გამო.

"სვოპ" ოპერაციები რამდენიმე სახეობად იყოფა, თუმცა, მათ "სვოპ"-ის კლასიკურ საკულტო გარიგებასთან სურათი არა აქვთ, ე.ი. "სვოპ" + "ფორვარდ"-ის გარიგებასთან, რადგანაც მხოლოდ ვალდებულებების ან მოთხოვნების გაცვლას წარმოადგენენ. მაგალითად, კლასიკური ოპერაცია "სვოპ"-ი იმაში მდგომარეობს, რომ ორივე მხარე შეთანხმდება ერთმანეთთან ფულადი გადასახადები აწარმოონ. ოპერაცია "სვოპ"-ი სპაროცენტო განაკვეთებით გულისხმობს ორ მხარეს შორის შეთანხმებას პროცენტებით, განსაზღვრული თანხით, ერთ ვალუტაზე ერთიერთ გადასახდებს წარმოებაზე, მაგალითად, როდესაც ერთი მხარე მეორეს უხდის პროცენტებს "ლიბორ" მსურავი ბანკში ორისი განაკვეთით, ხოლო პროცენტებს იღებს ფიქსირებული განაკვეთით. "სვოპ"-ის ოპერაცია ვალუტით, ნიშნავს ვალუტის ფიქსირებული თანხების გაცვლას, ე.ი. ორივე მხარე ცვლის ვალდებულებებს სხვსებზე. უკანასკნელი ორი ოპერაცია შეიძლება გაერთიანებული იქნას, ე.ი. ერთდროულად წარმოადგინონ "სვოპ"-ი ვალუტით და "სვოპ"-ი სპაროცენტო განაკვეთებით. ეს ნიშნავს, რომ ერთი მხარე ვალის ძირითად თანხას იხდის ერთ ვალუტაში და პროცენტებს "ლიბორის" მსურავი განაკვეთით, ხვთ ვალუტაში ეკვივალენტური თანხის მისაღებად და ფიქსირებული განაკვეთით პროცენტების მისაღებად.

ათ ერთმა მხარის მიერ გადასახდების შეწყვეტისას, მაგალითად, მისი გაკორტებას იწვევს, მეორე მხარე აღმოჩნდება იმ მდგომარეობაში, რომელიდანაც ის თავს იხდევდა, როდესაც "სვოპ" გარიგებას აფორმებდა. "სვოპ" ოპერაციებში ასეთი რისკის შესამცირებლად შეიძლება სახით ბანკებს იყენებენ. ეს ოპერაციას სახანკო საკომისიოს თანხით აღიღებს.

საკულტო ოპერაციების სახანკო ოპერაციებთან აზვარ ერთიერთსავე შორის გარიგებებს მონაწილეებისათვის კარგი მოგება მოაქვს. ასე, მაგალითად, "სვოპ" გარიგება - ბანკების დეპოზიტური შეთანხმება. ა ქვეყნის ბანკ ქვეყნის ვალუტა სქირდება განსაზღვრული დროით. ის აფორმებს "სვოპ" გარიგებას, ე.ი. "სპოტ"-ი "ფორვარდს" ბ ქვეყნის ბანკთან ვარდა ამისა, ბ ქვეყანაში ბანკის მოთხოვნით ის თავისთან დეპოზიტზე ბ ქვეყნის ვალუტაში იღებს თანხას და უხდის პროცენტებს იმ განაკვეთით, რომელიც დაწესებულია ასეთი დეპოზიტებისათვის ა ქვეყანაში. ასეთი ოპერაცია ბ ქვეყნის ბანკისათვის სასარგებლო იქნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შემოსავალი დეპოზიტზე ბ ქვეყნის ვალუტაში ა ქვეყნის ბანკში მაღალი იქნება, ვიდრე მოგება ვალუტების უკუ კონვერსიიდან და ინვესტირებისაგან ბ ქვეყანაში მიღებული სახსრებისა და ფორვარდულ ბაზარზე ერთდროული დაფარვით.

ხანდახან "სვოპ" ოპერაციები ოქროთ ტარდება. მათი მიზანია შეინარჩუნონ საკუთარების უწყება მასზე და ამავე დროს შეიძინონ გარკვეული ვადით უცხოური ვალუტა.

საარბიტრაჟო გარიგებები. საარბიტრაჟო გარიგებები ხორციელდება საქონლით, ფასიანო ქაღალდებით და ვალუტით. საკულტო არბიტრაჟი სხვადასხვა ქვეყნების ბაზარზე, ვალუტის კურსის სხვაობით, მოგების ამოღების მიზნით (იმ შემთხვევაში ის ატარებს სახელწოდებას "სივრცობრივი არბიტრაჟი") ხდება. მისი წატარების აუცილებელ პირობას წარმოადგენს ვალუტის თავისუფალი შექცევა - იმის გამო, რომ ვალუტის ბაზარზე ყიდვა-გაყიდვა პრაქტიკულად ერთდროულად ხდება, განსაკუთრებით ეგპ-ის და თანამედროვე კავშირ- გაბმულობის საშუალებების განვითარების გამო, პოზიციის ზანგრილივი შენარჩუნების საკენ, რომლის კურსი იზრდება, ან მოკლებუ-ვალუტაში, რომლის კურსსაც შემცირების საკენ ტენდენცია განიხი.

არბიტრაჟის სხვა სახეობა - "სპაროცენტო" - ვარაულობს სასყიდო კაპიტალის სხვადასხვა ბაზარზე მოგების მიღებას სპაროცენტო განაკვეთების სხვაობით. სპაროცენტო არბიტრაჟის, როგორც მუდმივად მიქმედი საერთაშორისო მექანიზმის, ფორმირება მოხდა 50-იან წლებში,

ევროკულტის გამოწვევით და განვითარებით, რაც აიხსნებოდა ბაზრებზე ვალუტების საყისუყალი კონკურსიებით და მათი ერთი ბაზრიდან მეორეზე გადაყვანით.

საპროცენტო არბიტრაჟის ჩატარების შემთხვევაში აუცილებელია არა მარტო საპროცენტო განაკვეთებში სხვაობის გათვალისწინება, არამედ პრემიუმის სიდიდეებისაც, რადგან სხვაობამ საპროცენტო განაკვეთებზე უნდა დაფაროს ოპერაცია "ფორვარდის" ოპერაციების ჩატარებისას პრემიუმის გადახდასთან დაკავშირებული დანაკარგები. თუ ინვესტორები, სავალუტო რისკებისაგან თავიანთი შემოსავლების დასაცავად, არ იყენებენ "საფორვარდო ბაზრას", მაშინ აუცილებელია განხილული იქნას უცხოური ვალუტის კურსის მოძრაობა, რადგან არასასურველ მხარეზე მისმა უმნიშვნელო ცვლილებამ შეიძლება ზარალი გამოიწვიოს.

თანამედროვე პირობებში სავალუტო არბიტრაჟი ადვილს უშაობს საპროცენტო არბიტრაჟს. სავალუტო არბიტრაჟის ჩასატარებლად დიდძალი თანხაა აუცილებელი იმის გამო, რომ ინფორმაციის თანამედროვე საშუალებები და ბანკების ქსელის განვითარება სავალუტო კურსს სხვადასხვა ბაზრებზე ათანადებს, ეროვნული პოლიტიკის საპროცენტო განაკვეთების და ვალუტის არასტაბილურობის საკითხებში შეუთანხმებლობის გამო, მაინც არსებობს სხვაობა საპროცენტო განაკვეთებში, თუმცა სასესხო კაპიტალის ბაზრებზე ინტეგრაციის პროცესები ძლიერდება.

3. სავალუტო რისკების დაზღვევის პრაქტიკა

სავალუტო რისკის საკითხები და მათი დაზღვევის მეთოდები მეტად აქტუალურია სწარმოების და ორგანიზაციებისათვის, რომლებიც საგარეო-ეკონომიკურ საქმიანობას ახორციელებენ. უცხოურ ვალუტათა კურსების ცვალებადობა ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს, რომელიც მათ სამურნეო საქმიანობის შედეგებზე შესაძრევ გავლენას ახდენს. სწარმოების სავალუტო ფონდებში ანარიცხების მოცულობის გადიდების შესაძამისად იზრდება ჯამური საკრისო დანაკარგებიც და სავალუტო რისკის შეზღუდვის მეთოდების ამორჩევის საკითხები სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება.

1988 წლის 1 მარტიდან საგარეო-ეკონომიკური ბანკის მიერ ორგანიზებული იყო ცდომილი საგარეო-ეკონომიკური გარიგებების სავალუტო რისკების კომპენციული დაზღვევა. ნებაყოფლობითი პრინციპის საფუძველზე სავალუტო რისკის თავიდან აცილების მიზნით, რომელიც წარმოიშობა კონვერტირებად ვალუტაზე საგარეო-ეკონომიკური ოპერაციების ჩატარების დროს. საგარეო- ეკონომიკური ბანკი ატარებს საგარანტიო ოპერაციებს, რომლებიც მიმართულია საგარეო ვაჭრობის ორგანიზაციების სასარგებლოდ გადახდების (შემოსავლების) სტაბილური სამართო-ეკვივალენტის უზრუნველყოფისაკენ.

საგარეო-ეკონომიკური ბანკი საერთაშორისო სავალუტო ბაზრებზე წარმოქმნილ რისკებს საფორვარდო ოპერაციების ჩატარებით ფარავდა. ორგანიზაციები არ ეწევიან სავალუტო რისკს დაყარვის ფორვარდულ ოპერაციებზე.

გაერთიანების მხრიდან უცხოური ვალუტის ვიდე-გაყიდვებზე განაცხადების ნაწილი ერთმანეთს ფარავენ (შემოსულობებისა და გადასახდებების სავალუტო სტრუქტურის დამთხვევის ნაწილი). გაერთიანებაში შემოსულობებისა და გადასახდებების სავალუტო სტრუქტურების არ დამთხვევის შემთხვევაში, საგარეო ეკონომიკური ბანკი რისკს ფარავდა საერთაშორისო საფორვარდო ბაზრებზე ჰეჯირების გზით, ე.ი. სავალუტო რისკების დაზღვევის მეთოდებიდან

ყველაზე უფრო ვეფექტიანის გამოყენებით, რომელიც გაერთიანებისთვის ხელშეწყობილი არაა. მაგალითად, თუ ერთი გაერთიანება მიმართავს განაცხადით ბნის დოლარების საყიდლად 3 თვის ვაღით, ხოლო მეორე გაერთიანება განაცხადით, იგივე ვაღით გერმანელი მარკების საყიდლად. მაშინ საგარეო-ეკონომიკური ბანკი ყოველგვარ ბანკსა და ფინანსურ ინსტიტუტს უფრთხილავს მარკების საყიდლის მიზნით. ამით ის სრულად ახდენს საერთაშორისო საკრედიტო პოლიტიკის ქეჯირებას, რითაც მთელი ქვეყნისათვის რისკის დაზღვევა ახორციელებდა. საგარეო-ეკონომიკური ბანკი საკრედიტო რისკის დაზღვევა შეუძლია მაშინაც, როდესაც შემოსულობების და გადასახდელების საკრედიტო სტრუქტურა არ უმთხვევია ერთმანეთს. ასე მაგალითად, თუ საკრედიტო ბიზნესს აქვს უარყოფითი სალდო 100 მლნ. დოლარის ოდენობით, მაშინ ის 12 თვის ვაღით კომპრომიტივი კრედიტების მიზნით შეიძლება დაფაროს. მაშინ ბანკი რისკის დასაზღვევად უფრთხილავს ბანკს 12 თვის ვაღით ყიდულობს 100 მლნ. დოლარს იმ ვალუტების საყიდლის მიზნით, რომლებიც შედიან საზღვარგარეთის ვალუტების "კალთაში".

საგარეო-ეკონომიკური ბანკი ორგანიზაციებიდან ყიდულობდა (ყიდდა) უცხოურ ვალუტას, ამ ვალუტის მანეთთან მიმართებაში სპეციალური საფორმული კერძით. ამის შედეგად ორგანიზაცია ასევე არ აგებს საკრედიტო რისკზე, რომელიც დაკავშირებულია უცხოური ვალუტის კერძის ცვლილებასთან მანეთთან მიმართებაში იმ პერიოდის განმავლობაში, რომელიც იქნება საგარეო-ეკონომიკური ბანკთან ამგვარი გარიგების დადებასა და უცხოურ ვალუტაში გადახდის ვაღის დადგობამდე. საგარეო-ეკონომიკური ბანკი იმის გარანტიას იძლეოდა, რომ მომავალი შემოსულობები (გადასახდელები) თავისუფლად კონვერტირებად ვალუტაში ორგანიზაციის სასაგარეო-ეკონომიკური ანგარიშებზე, მანეთებზე, იქნებოდა ასახული, ასევე საკრედიტო გუგის მუხლებში სპეციალური უფრთხილავი კერძით, რომელიც მათ შორის უფრთხილავი გარიგების დადებას დღეს იქნება. ამგვარად, ორგანიზაციას შესაძლებლობა ექნებოდა მომავალი შემოსულობების (გადასახდელების) თანხა თავისუფლად კონვერტირებად ვალუტაში, წინასწარ დაეკავშირებინა სამხეთო კვიპალენტით, ამ ვალუტის კერძის ცვლილების მიუხედავად.

საგარეო-ეკონომიკური ბანკი, ორგანიზაციის დავალებით ახორციელებდა აღნიშნულ საგარანტიო ოპერაციებს საგარეო საკრედიტო გარიგებებზე და ეს გარიგებები დადებული იყო 7 დღიდან 1 წლამდე ვაღით მოსალოდნელ შემოსულობებზე (გადასახდელებზე) არა. ნაკლები 50 თანხის მანეთთან თანხაზე თავისუფლად კონვერტირებად ვალუტაში საერთაშორისო საკრედიტო ბანკის მდგომარეობის მიხედვით, საგარეო-ეკონომიკური ბანკი ადგენდა ვაღებს და ვალუტის წარმართვას, რომლებიც ამგვარ საგარანტიო ოპერაციებს აწარმოებდნენ ანგარიშსწორების ანგარიშით გარანტიის ვაღის გასვლის დღეს, აუცილებლად ხდებოდა სხვაობის დარაობა (ან ჩამორჩევა) სამხეთო კვიპალენტის თანხისა, რომელიც დაფიქსირებული იყო სადაზღვევო გარიგებებში და შემოსულობების (გადასახდელების) სამხეთო კვიპალენტის თანხის შორის (უცხოურ ვალუტაში, მიმდინარე კერძით).

საგარეო-ეკონომიკური ბანკის მიერ ყოველდღე განისაზღვრებოდა საზღვარგარეთის ვალუტის უფრთხილავი კერძები მანეთთან მიმართებაში. ოპერაციების შემოსავალი (გადასახდელი 1, 2, 3, 6, 9, 12 თვეების ვაღით) სახეობების მიხედვით და ყოველდღიურ საერთაშორისო საკრედიტო ოპერაციების ცნობარში, "საკრედიტო ბანკებზე მდგომარეობის შესახებ" მომდევნო დღეს ქვეყნდებოდა.

ცალკეულ შემთხვევებში საკრედიტო რისკების საგარანტიო ოპერაციების ვაღ შეიძლება გარკვეულდ იყოს ორგანიზაციის შეკითხვაზე, საგარეო ეკონომიკური ბანკის თანხმობის

შეთხვევაში. ამასთან, ახალი სამანეთო ეკვივალენტი შეიძლება თავდაპირველად შეთანხმებული ეკვივალენტისაგან განსხვავებული ყოფილიყო.

დაზღვევის შესახებ წყულებრივ ხელშეკრულებასთან ერთად საგარეო-ეკონომიკური ბანკი "ოიციონის" პირობებით მომსახურებას სთავაზობდა. ამასთან განსაკუთრებული საკომისიოს (გარიგების ღირებულების 3 %) გადახდის შემდეგ კლიენტს შესაძლებლობა ეძლევა ამორჩევს ან დაზღვევის ხელშეკრულების შესაბამისად ყურადღელი კურსით ეწარმოების ანგარიშსწორება ან გაუქმების ხელშეკრულება და განხორციელების ანგარიშსწორება მიმდინარე კურსით (თუ ის ხელსაყრელად ითვლებოდა). "ოიციონის" გამოყენება ამ სახეობის ოპერაციებზე დიდი საკომისიო გასამრჯელოს გათვალისწინებით, გამართლებულია მხოლოდ საკულტო კერძებს შესამჩნევ ცვლილებების პირობებში.

საგარეო-ეკონომიკური ბანკის მიერ საგარანტიო ოპერაციების მოხდენის პრაქტიკამ გამოავლინა რიგი პრობლემები. ასე მაგალითად, ორგანიზაციის ანგარიშსწორების ანგარიშიდან განსხვავების წამოწერისას წარმოიშობოდა პრობლემები, რომლებიც დაკავშირებული იყო მათზე მითითებული განსხვავების დასაფარავად სახსრების უკომპრომიზობასთან. ამის გარდა, რიგ ორგანიზაციებს მომავალი შემოსაქვლების და გადასახდელების თარიღების ზუსტად განსაზღვრის ხაშუალება არა აქვთ. ფაქტური დანახარჯების განხორციელების თარიღის ხაზღვევა გარიგებაში დათქმული იქნა თარიღთან არ დამთხვევის შემთხვევაში ორგანიზაციამ შეიძლება დამატებითი დანახარჯები განიცადოს. ამის გამო, საგარეო-ეკონომიკურმა გაერთიანებებმა წამოაყენეს წინადადება დაზღვევაზე ანგარიშსწორებისას ანგარიშსწორების მაგიერ საგარეო-ეკონომიკური ბანკის სპეციალური ანგარიშები გამოიყენონ.

ასევე მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს ის, რომ საგარეო-ეკონომიკური ბანკი აზღვევს იმ რისკებს, რომლებიც ვალუტის კურსის ცვლილებასთან, ანუ "კალათის" კომპონენტების ერთმანეთის მიმართ ცვლილებასთან არის დაკავშირებული. თუმცა, ამჟამად საგარეო, ეკონომიკური ბანკს არ გააჩნია საშუალება დაფაროს ის რისკები, რომლებიც მანეთის კურსის საბაზისო ცვლილებებით არის გამოწვეული, ე.ი. იხეთი ცვლილებებით, რომლებიც შეიძლება წარმოადგენდნენ ვალუტების წონითი შესაძლებლობების გადასინჯვის შედეგს - მანეთის "კალათის" კომპონენტების ან სხვა მოქმედებების, რომლებიც დაკავშირებულია სახბანკის მიერ მანეთის კურსის დადგენის მეთოდოლოგიის ან ტექნიკის შესაძლებელ ცვლილებებთან.

ფორმალური ოპერაციები ხორციელდება ბანკის მიერ სპეციალური ფორმალური კურსებით, რომელთა გამოთვლა ხდება ვალუტის დაუყოვნებლივი მიწოდების კურსებთან სთუქველზე, მაგრამ შეესაბამება ფორმალური ოპერაციების დაზღვევის ღირებულებას ყველაზე უბრალო და ხელმისაწვდომი ხერხით - დაუყოვნებლივი ყიდვის მექანიზმით; ან ოპერაციისათვის. აუცილებელი ვალუტის გაყიდვა და მისი დეპონენტზე მოთავსება გარიგების ვალდებულებასთან. ამასთან, ამგვარი ოპერაციის ღირებულება განისაზღვრება ორ ვალუტაზე, საპროცენტო განაკვეთების სხვაობიდან გამომდინარე. უცხოური ვალუტის ფორმალური კურსების მანეთის მიმართ განსაზღვრის საფუძველს წარმოადგენს შესაბამისი უცხოური ვალუტის, დეპონიტების საპროცენტო განაკვეთების შედარება მანეთის დეპონიტების საანგარიშსწორებო საპროცენტო განაკვეთების, რომლებიც შეიძლება განსაზღვრული იქნეს, როგორც საპროცენტო განაკვეთების საშუალო ხიდილე შესაბამისი ვალდებულებებზე, რომლებსაც სახბანკის საკულტო "კალათ" მოიცავს. უცხოური ვალუტის ფორმალური კურსების მანეთთან მიმართების განსაზღვრის ამგვარი წესი უზრუნველყოფს ამ კურსების კუმირის უცხოური ვალუტების ფორმალურ

ქრესტეანსა საერთაშორისო საჯალტო ბაზარზე და ამით საგარეო-ეკონომიკურ ბანკს სსუქლებს აძლევს ეფექტურად დააზღვიოს ეს ოპერაციები საერთაშორისო ბაზარზე.

ზნორად, უცხოური ფირმა, რომლებიც საერთაშორისო საჯალტო ბაზრების მექანიზმს იყენებენ, ქვეყნის საგარეო-ეკონომიკურ გეოსტრატეგიას სსუქლებს აძლევს სხვადასხვა ელემენტში კონტრაქტის ხელდასაყრელი ვარიანტი ამოაჩინოს. გეოსტრატეგები (ან სწავრობები, რომლებიც უშუალოდ ახორციელებენ სექტორულ-სამომხრე ოპერაციებს) ამ შემთხვევაში რთულ მდგომარეობაში არიან რადგან სათანადო რეკომენდაციები და აუქციონები ინფორმაცია არ გააჩნიათ. თუ საგარეო-ეკონომიკურ ბანკს ფორმალური ქრესტეანები, მაშინ გეოსტრატეგები უბრალოდ არაა ოპერაციული ოპერაციის შემსრულებელი თუ საგანგებო ვალდებულებების ან მანუშეში შესრულებებს ვასწავლავს. საგარეო-ეკონომიკური ბანკის ფორმალური ქრესტეანის ხისტებს ვასწავლავს ასევე დასწესებულებების და ორგანიზაციების ორგანიზაციის საუბრობო კონტრაქტების დადების მერ ვალუტებში, ხოლო ამორტის - სესტ ვალუტებში მოცემული დაზღვევის შეთავაზების თვისებებზე წარმადგენს იმას, რომ საგარეო-ეკონომიკური ბანკი აზღვევს ორგანიზაციების ზარალის რისკსაგან, რომლებიც დაკავშირებულია საჯალტო ქრესტეანის ცვლადობასთან, მაგრამ არა დაუდგრობით დაკარგული მოგებას რისკსაგან, რომლის რეალიზაცია ხდება ორგანიზაციების ანგარიშსწორების ანგარიშებიდან სახსრების ჩამოწერის გზით.

საგარეო-ეკონომიკური ბანკს ასევე არ შეუძლია საერთაშორისო ფორმალური ბაზარზე | წლის კადამდე ზუსტად გარიგების დახილვა. რადგან ეს ბანკი კარგადაა განვითარებული | წლის კადამდე ოპერაციებით და მხოლოდ ზოგიერთ ვალუტაზე 5 წლამდე ვადით. ამრიგად, საგარეო-ეკონომიკური ბანკი გარიგების ფართო სექტორზე რისკის დაფარვას თავის თავზე არ იღებს იმ გარიგებებზე, რომლებიც მოიცავს მონეობილობების, სტრატეგიულ სსუქლებების და ა.შ. მიწოდებას. მათი გეოლოგი, მრეწველობა გეოლოგიური და სსუქლოგიური კრედიტით ხდება. საგარეო-ეკონომიკური ბანკის მომსახურების გამოყენება კონტრაქტების საჯალტო რისკების დაზღვევაზე სტრატეგიული ხასიათის ატარებს. იმის გადაწყვეტა, გამოიყენება თუ არა საგარეო ეკონომიკური ბანკის მომსახურებები თითოეული გეოსტრატეგის ხელმძღვანელობის საქმეა. საჯალტო რისკების დაზღვევის საქმეში ინფორმაციის და ვალდებულებების არ არსებობა გამოიწვია საგარეო-ეკონომიკური ბანკის მომსახურების სესტი გამოყენება. მეორე მიზეზი გახდა, ორგანიზაციების საჯალტო პოლიტიკის მკაფიო კონტრეტის არ არსებობა; გარიგების შედეგების წინასწარი აუქციონისაგან, ან ქრესტეანის მერეობის გამო დამატებითი მოგების მიღებისაგან მისწრაფება.

კალკული ხსენდება საჯალტო რისკი წარმოიქმნება სწავრობების და ორგანიზაციების მერ სანსო ორგანიზაციებზე თუ იმისა საჯალტო ფონდების შენახვის შემთხვევაში. საჯალტო ფონდების სანსო ანგარიშებზე შეიძლება დაკავშირებულია საჯალტო რისკის ორ ხსენებასთან: სხვა ვალუტების ჰიპოთეზის მართის ქრესტეანის დაქვების რისკთან ცი. "სამანეთო კალათის" საჯალტო ღირებულების ცალკეობისა; უცხოური ვალუტის ურთიერთ ქრესტეანის ცვლილების რისკთან, რომლებიც თითოეული ვალუტის მანუშეში კონტრაქტების იწვევს ("კალათის" გარკვენი ღირებულებების შეცვლა).

საჯალტო ფონდების შენახვისთან დაკავშირებული საჯალტო რისკის ორი საირსახეობაა: სანსო ოპერაციული ქრესტეანის სანსოგარეობის ვალუტებისა მანუშეში ცვლილების რისკსაგან სახლსო ანგარიშები საჯალტო დაქვები, ხოლო სანსოგარეობის ვალუტების ურთიერთ ქრესტეანის ცვლილების რისკსაგან - სანსოიერი საჯალტო ანგარიშები (სახლსო და ბალანსგარეშე), რომლებზეც იკონსულად კონტრაქტული ვალუტა მანუშეში არის ასახული. შესაბამისად, დასწესებულებებისათვის სანსოიერი საჯალტო სახსრები "იკონსულად კონტრეტით მანუშეში" შეიძლება. ამასთან, სო მომსახურე ბანკს უნდა მოსთხოვონ შესაბამისი შესწორებების შეტანა.

4. საკულტო რისკების დაზღვევის მეთოდები

საკულტო რისკების დაზღვევის პრობლემა ყოველთვის მნიშვნელოვანი იყო, როგორც საკუთრივ და სამარეწველო დაწესებულებებისთვის, რომლებიც საგარეო-ეკონომიკურ საქმიანობას ეწევიან, ისე ბანკებისთვის, რომლებიც უცხოური ვალუტით გარიგებებს ახორციელებენ. ამასთან, ბანკებმა ამ სფეროში ორმაგი ინტერესი გამოავლინეს: საკუთარი საკულტო რეპარაციების დაზღვევა და კლიენტებისთვის ანალოგიური ფუნქციების განხორციელება. ეს პრობლემა განსაკუთრებით გამაფრად 70-იანი წლების მეორე ნახევრიდან, როდესაც საერთაშორისო პრაქტიკაში საყოველთაოდ და მყარად დამკვიდრდა. მცურავი საკულტო კერსების გამოყენება და ამავე დროს, ჩვენი ეკონომიკისთვის და "შეურწეებისთვის" საგარეო ვაჭრობის და საკულტო რეპარაციების მონოპოლიის შეღებვად ეს პრობლემა ფაქტურად არ არსებობდა.

თუმცა უკანასკნელ წლებში სიტუაცია იცვლება, ამასთან რადიკალურად. საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის განვითარებამ გამოიწვია საწარმოებში საქმად მნიშვნელოვანი საკულტო ფონდების წარმოქმნა. საგარეო-ეკონომიკურმა ბანკმა საკულტო კერსების შეცვლის გამო ამ ფონდების გაუფასურების დასაცავად, კლიენტებს შესთავაზა მიმსახურების ახალი ფორმა "ქეჯირება". ერთი მხრივ, საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის, ხილი მეორე მხრივ - საბანკო ქსელის შემდგომმა განვითარებამ გამოიწვია საგარეო- ეკონომიკური ბანკის საქმიანობა. კერძოდ, მრავალი კომერციული ბანკის წინაშე, რომლებიც იღებენ ლიცენზიებს კლიენტების საკულტო მომსახურებების განსახორციელებლად, საკულტო რისკების დაზღვევის უზრუნველყოფის ამოცანა წაჩიქრა. შემთხვევით არაა, რომ კომერციული ბანკებისთვის, უცხოურ ვალუტაზე რეპარაციების განხორციელებასზე ლიცენზიის გაცემის წესი პირდაპირ ითვალისწინებდა საკულტო რისკების შეფასების ცოდნას და პრაქტიკულ გამოცდილებას.

საკულტო რისკების დაზღვევაში დანატრეხებული საწარმოებისა და ბანკების წინაშე მთელი რიგი ურთიერთ დაკავშირებული საკითხები იდგა, რომლებიც მოითხოვდნენ დეტალურ განხილვას.

საკულტო კერსი - ეს არის ურთი ვალუტის ფასი, რომელიც სხვა ვალუტაშია გამოსახული. ამ ფასის სიდიდის საკითხი საქმად უბნალოდ წყდება მაშინ, როდესაც ვალუტის კერსს "ოქროს პარიტეტი" ეღო საფუძვლად, ე.ი. ვალუტებს შორის თანაფართობა გაწონასწორებულა მათი ოქროს შემადგენლობით. ოქროს პარიტეტიდან კერსის გადახრა შედარებით უმნიშვნელო იყო და შემოიფარგლებოდა ე.წ. ოქროს წერტილებით (კლასიკური ოქროს სტანდარტის დროს) ან სპეციალურად დადგენილი რყევას საზღვრებით (როგორც ეს ბრეტონუდის საკულტო შეთანხმებით იყო გათვალისწინებული). კარდინალური ცვლილებები მოხდა საერთაშორისო საკულტო ფონდის მიერ 1976 წელს მიღებული ოქროს შემცველობის ფიქსირების გაუქმების გადაწყვეტილებით და "მცურავი" (საბანკო კონიუქტურის ცვლილებაზე დამოკიდებულებით) საკულტო კერსების შემოდებით.

თავიანთი ვალუტების ნამდვილად "თავისუფალი" ცურვა გამოაცხადა ათეულობით ქვეყანამ, რომელთა შორისაც მეტად ან საკლებად სტაბილური მდგომარეობა აქვთ: აშშ-ს, ინგლისს, იაპონიას, კანადას, ავსტრალიას, სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკებს. ბუნებრივია, რომ თავიხუცლად მცურავი ვალუტებით რეპარაციები უფრო რისკიანია. ამასთანავე, თავისუფალმა ცურვამ შეიძლება გამოიწვიოს არა მარტო დანაკარგები, არამედ შემოსავლებიც. ამის გარდა, ამ უკუფიში ირიცხება საერთაშორისო საკულტო ანგარიშსწორებებში ისე ფართოდ გამოყენებული ვალუტები.

როგორც: აშშ-ის დოლარი, იაპონური იენა და ინგლისური გირანგა სტერლინგი, რაც ასევე კვათავსებს, მიუხედავად რისკის მაღალი ხარისხისა, ამ ვალუტებით განვახორციელოთ გარიგებები.

მზავლ მიზეზთა გამო, ბევრი განვითარებული მრეწველობის მქონე ქვეყნები კი ირჩევენ არა თავისუფალ, არამედ ე.წ. მართვად ან კონტროლირებად ცურვას, როდესაც ცენტრალური ბანკები პერიოდულ ინტერვენციებს ახორციელებენ სავალუტო ბაზარზე, რათა თავიდან აიცილონ თავიანთი ეროვნული ერთეულის კურსის არასასურველი ცვლილება ამ მოკლე პერიოდის განმავლობაში (ერთი დღიდან ერთ კვირამდე) ოფიციალურად აღგენს განსაზღვრულ კურსს. ამ პერიოდში გამოცხადებული თანაფარდობით უცხოური ვალუტის ყიდვა-გაყიდვას ახდენენ. "კონტროლით ცურვას" ახორციელებენ 30 ქვეყნის ვალუტები (არგენტინის, ბრაზილიის, ინდოეთის, ისპანდიის, მექსიკის, ახალი ზელანდიის, თურქეთის და სხვა) ამ ქვეყნებთან ოპერაციები ნაკლებად სარისკოა.

ბევრი განვითარებადი სახელმწიფოხათვის უმჯობესია, საერთოდ არ გაუშვას თავიანთი ვალუტა დამოუკიდებელ ცურვაში. ისინი მხოლოდ აფიქსირებენ თავიანთი ფულადი ერთეულის პარიტეტს რომელიმე "მცურავ" ვალუტისთან მიმართებაში და ამგვარად, მისი კურსი მესამე ქვეყნის ვალუტის მიმართ იცვლება ზუსტად იგივე შეფარდებით, როგორც "წამყვანი" ვალუტის კურსი (ვალუტა-ლიდერის). "ერთობლივად მცურავი" ვალუტების უმრავლესობა ამერიკულ დოლარზეა დამოკიდებული: 33 ქვეყნის ვალუტა (ძირითადად ლათინური ამერიკის) მასთან მჭერი შეფარდებით არის "მიჯაჭვული", ხოლო აუცილებლობის შემთხვევაში, კიდევ 9 სახელმწიფოს (ბრაზილიის, ვიანის, გაერთიანებული არაბეთის საემირატების, ხუდის არაბეთის, ტაილანდის და სხვა) ვალუტების კურსის, კორექტირება შეიძლება, მაგრამ მხოლოდ 2,25 %-ის ფარგლებში. სხვა ვალუტა-ლიდერების რიცხვში ფრანგული ფრანკი იმყოფება, რომელსაც თან "მიჰყავს" 14 თავისი ყოფილი აფრიკული კოლონიების ვალუტები, ასევე: გერმანული მარკა, ინდური რუპია, სამხრეთ აფრიკის რენდი და ავსტრალიური დოლარი, რომლებსაც მოეჯავვება ერთ-ორი ვალუტით ნაკლებად განვითარებული მეზობლის ვალუტა. ასეთ ვალუტებზე გარიგებების რისკების შეფასების დროს, უწინარეს ყოვლისა, აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნას ვალუტა-ლიდერის სტაბილურობის ხარისხი, თუმცა არ უნდა დავივიწყოთ ის, რომ ამ ქვეყნების მთავრობებს სრულად შეუძლიათ თავიანთი ვალუტის და ვალუტა-ლიდერის თანაფარდობა შეცვალონ, (მაგალითად, 1991 წელს პოლონური ზლოტის დევალაცია დოლარის მიმართ). ან "ლიდერი" შეცვალონ (როგორც ეს გააკეთა ეკვატორულმა გვინეამ).

ქვეყნების დიდი ნაწილი აღგენს ეროვნული ფულადი ერთეულის კურსს ერთდროულად რამდენიმე ვალუტის მიმართ, რომლებსაც აქვთ თავიანთი მკაფიოდ განსაზღვრული წილი ე.წ. "სავალუტო კალათაში". ამ მეთოდის მიზანია ფაქტორების გადენის ნეიტრალიზაცია რომელიმე ერთი ვალუტისადმი დამოკიდებულების შემცირება, ასევე კურსის სტაბილურობის უზრუნველყოფა ("კალათაში" შემავალი ვალუტების კურსების, ხხუდასხვა მიმართულების რაყეების ურთიერი დაფარვის ხარჯზე). ამგვარი "კალათების" საფუძველზე განსაზღვრება, მაგალითად, ფინური მარკის, შვედური კრონის, ავსტრალიური შილინგის, ჩინური იუანის და რიგი სხვა ვალუტების კურსი, მათ შორის რუსული რუბლის.

ზოგიერთი ქვეყანა კურსს განსაზღვრავს ვალუტების "კალათების" საფუძველზე, რომლებსაც საერთაშორისო ანგარიშსწორების ერთეულს წარმოადგენენ: ნახევრობის სპეციალური უფლება და ევროპული სავალუტო ერთეული-ეკოუსთან. ნახევრობის სპეციალური უფლებასთან "მიჯაჭვულია" ზოგიერთი განვითარებადი ქვეყნის ვალუტა, მაგალითად, ირანის, ბირმის, ზირიის

და სხვა. ეყო კი საერთო ბზრის წყვილი ქვეყნების ვალუტის კურსების განსაზღვრის საყოველთაო წარმოადგენს. მტკიცების კაზინოების მართვის პერიოდში, ინგლისი უარს ამბობდა ამ სისტემაში ჩართვაზე, თუმცა განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ, ეს საბიჯი, აღბათი, გარდუვალი იქნება, რაც შეეხება ევროგაერთიანების ახალ წევრებს, კერძოდ, საბერძნეთს, ესპანეთს და პორტუგალიას (მოთავაშობა ალბათი ავსტრიას, მალტას, თურქეთს და შვეიცარიას). მათი შესავალი ვეროპულ საკულტო სისტემაში განხორციელდება ეტაპობრივად და თანაბრყოველბინი პარტნიორობის მხარდყოფის ხარისხზე დამოკიდებული.

საკულტო კურსების განსაზღვრის სისტემის თავისებურებებს ვეროპის ქვეყნებში წარმოადგენს ის, რომ ახეთი ეყო წარმოადგებს "კალათს", რომელიც იყოველ ვალუტებასაგან შედგება. ამის გამო, მიზნისწინააღიდა ადენიონისა, რომ ისინი "ქრავუნ" კოდექტორად, ეთ. მათი კერის მესამე ვალუტის მითარი მოთხონემაწოდების საყოველთაო განიხაზვრება. ვრამისეთთან თყოწირებული უნიმეწერლო მერეუბის შეყარდებათ. ამრიგად, ვაროგებში მხოლოდ ვეროგურთანების ქვეყნების ვალუტებზე შედარებით შეარია, მათი კურსის ცვლილების თვალსწარისით. თუმცა ეს რისკი მისამწერლოვნად თხრდება, თუ საერაუდგეთა ვარიგებების მრხდენა ამ ვალუტების გაცვლით მესამე ქვეყნის ვალუტაზე (მარჯვლ რაგში ეს ეხება აშშ-ს დოლარს).

შეუდგომი საკულტო ინტეგრაციის გეგმების შესაბამისად ვარაუდობენ, რომ ვეროპის ვეროპიანების ქვეყნები ახლო მომავალში მყარად დათყობირებენ ვეროპიანობის საკულტო კურსებს, შეიღლომში კი საერთოდ ვეროპიან ვალუტაზე გადადუნ. ამგვარი სერსებია მისამწერლოვნად შეამტირებენ საკულტო რისკს ამ ვალუტებით რაგერაციების განხორციელდებას.

საკულტო რისკი - ეს არის დანაკარგების სმისწირება, რომელიც დაკავშირებულია უცხოურა ვალუტის კურსის ცვლილებასთან მათი ყიდვა-გყოიდის ვარიგების განხორციელდებას. საკულტო რისკის წარმოშობა დამოკიდებულია "საკულტო პოზიციის" მდგომარეობაზე, ეთ. უცხოური ვალუტის ვარიგაზე მოთხოვნისა და ვალდებულებების შორის თანაბრდობაზე. რაოდენობრივად დამთხვევის შემთხვევაში (კონკრეტულ ვალუტაში და ყიდვა-გყოიდის ვარიგებების ვალდობ), პოზიციის თივდება "დახურულად" და არავთარა რისკი არ წარმოიშობება (რადგან ზარალის შესაბამისი თანბა, ვაქვით, ვყოიდებზე დყორული იქნება შესტად იყოველ ვარიგის თანბითი ამ ვალუტის ყიდვისას, რომლის კურსშია ვანი(ადა ცვლილება) რისკი მრდება მხოლოდ "დია" პოზიციის შესთხვევაში, როდესაც მოთხოვნების და ვალდებულებების თანბები ვრამისეთს არ ემთხვევა. ახეთ შემთხვევაში, ბანკს მომავალში ამ ვალუტის ახალი კურსით ყიდვა და ცვლით - გყოიდვა მოუწევს (თუ მისი ვალდებულების თანბა მოთხოვნების თანბაზე მტვია "მოკლე პოზიციად"), ან მოუწევს მტვლი კურსით ყიდვა, მამინ, როცა მისი ვყოიდვი მყოილება მხოლოდ ახალი კურსით. (თუ კონტრაგენტების მთარათ მოთხოვნების თანბა მტვია, მამინ "გრძელი პოზიციად"). დანაკარგები წარმოიშობება იმ შემთხვევაში, თუ კურსის ცვლილება ვამოწვევს იმას, რომ ვალუტის გაცემა ადრე დადებული ვარიგებით მოხდება აგარიმსწირების მომენტში არსებულ კურსზე დაბალი კურსით, ან პარიტით, ადრე საყოილ ვალუტის მხდება უნდა მოხდეს უყორ მადალი კურსით, თოდრე იმ მომენტში იყო. ამრიგად, რისკის ხარისხი უშუალოდ ათხდება მომავალი საკულტო რაგერაციების შედეგებზე.

საკულტო რაგერაციები, ეთ. უცხოური ვალუტის ყიდვა-გყოიდვაზე ვარიგებები წველებრივ თყოივა "საკისო" და "ვადიან" ვარიგებებად. ამგვარი კლასიფიკაცია, ახანავს რა საკულტო ვარიგებების რა საარსაზობობას, მამინ არ თხდება საშუალებას განიხილული იქნას რიგი თყოივებრებანი, რომლებში დამიხასიათებელია ვეროპიანობის პრაქტიკაში ვამოყენებულ ვალუტებით ვარიგებების კონკრეტული სახეობებისათვის.

თუ საყდის ვაღუტა შეიძლება განიკარგულებაში გარაცხის მოხდენის დღეს, ან მომდევნო დღეს უნდა გადაიღოს, მაშინ ასეთი გარაცხები მიიქვეყნება "ოვერნაიტი"-ის ტიპის გარაცხებს, რომლის დროსაც ვაღუტის მისწოდება გარაცხის დადების შემდეგ ორი დღის განმავლობაში ხდება, "საიტი"-ის გარაცხები ეწოდება. გარაცხების ეს ორი ტიპი გაერთიანებულია ცნებით - "ხაკისი" ოპერაციები. ასეთი მოკლე პერიოდის განმავლობაში საჯარო კერის, როგორც წესი, ვერ ასწრებს რაიმე მნიშვნელოვან ცვლილებებს და რისი პრაქტიკულად არ წარმოიშობა, ან მინიმუმამდე დაეკნინი. სხვა საქმეა, როდესაც ხდება ვაღუტის ("ფორვარდული") გარაცხება, რომლებიც თავისი წინსვით ვაღუტების გაცვლას წინადაწინ დადგენილი ვაღუტით, (როგორც წესი, ერთი კვირიდან 5 წლამდე), მაგრამ ის კერისთი, რომელიც დაიქსირებულა გარაცხის მომსახურში.

ვალანს მიეკუთვნება, აგრეთვე, "სვოი" (Swop) ტიპის გარაცხები, რომლებიც ოპერაციების "საიტი" და უბრალო "ფორვარდის" კომბინაციას წარმოადგენენ.

ბუნებრივია, განსხვავდება იმ კერისაგან, რომელიც გამოიყენება "საიტი" გარაცხებისას. საერთაშორისო პრაქტიკაში ვაღუტების კოტირუბის ფორვარდულ გარაცხებში წვენილებად მითითებული არა იცის ფორვარდის კერის, არამედ მხოლოდ სხვათა "საიტი" კერის მიმართ (დასახელები ან პერიოდი) ფორვარდული კერის განსაზღვრისათვის აუქციონებულა, ის შესაბამისად, გამოიყენება ან მიეკუთვნება "საიტი"-ის კერის. მონაცემები ამ განსჯებებზე ქვეყნება სპეციალიზირებულ გამოცემებში, როგორცაა "Wall Street Journal" (აშშ), "Financial Times" (ინგლისა), "Zycie Gospodarcze" (პოლონეთი) ან "უცხოური კომერციული ინფორმაციის ბიულეტენი".

რასაკარგვლია, რუსეთის კომერციულ ბანკების შეუძლიათ კლიენტებს შესაფერის თავიანთი კერის "ფორვარდ" გარაცხებზე, მაგრამ ამ შემთხვევაში მათ, უწინარეს ყოვლისა, მოუწევთ საჯარო კერისებთან დინამიკის პროგნოზირებას პრობლემის გადაწყვეტა.

საჯარო კერისებთან დინამიკის პროგნოზირება საქმოდ გარაუდლა მცურავი კერისების სისტემის გვერდების გამო.

ბუნებრივია, საჯარო კერისების ცვლილების სიდიდის მუტაცებულა ზუსტად განსაზღვრა შეუძლია, როგორც წესი, იმ შემთხვევაში, როდესაც საქმე გვაქვს დროის საქმოდ მცირე მონაკვეთთან: ერთიდან რამდენიმე დღე, ან რამდენიმე კვირა. დანარჩენ შემთხვევაში, სრულიად დამაკმაყოფილებლად ითვლება ვაღუტის კერის ცვლილების, მისი შემცირება, ან გაზრდის მთელი მიმართულების წინასწარმეტყველება - რაც თავისთავად საქმარისა საჯარო კერის რისკის დაზღვევით მომგებიანი ოპერაციების სასტარებლად. თუმცა, ეს არ გამოიხატავს შესაძლებლობას არა მარტო მიმართულებისა, არამედ მთავარი ცვლილების სიდიდის ზუსტა პროგნოზირების შესაძლებლობას, რაც ნაწილობრივ საჯარო ბანკის პრაქტიკისაც მტკიცდება. ამის გამო, მიღებულია, რომ წარმატებების საწინააღმდეგე საჯარო კერისებთან დინამიკის წინასწარმეტყველება საბუთარი წლის ვაღუტით (180 დღე) ეს საქმარია გარაცხებზე კერის დადგენის მიდგომით: "ფუნდამენტური" და "ტექნიკური".

"ფუნდამენტური" მიდგომა გამოიმდინარეობს იქიდან, რომ საჯარო ბანკზე კერისებთან ფორმირების ძირითად ფაქტორს წარმოადგენს საბროცენტო განსჯეობა სასაქმარო-სახესხო ოპერაციებზე, ინფლაციის ტემპი და მიმდინარე ოპერაციებით საგადასახლო ბალანსის მდგომარეობა. ამ ფაქტორების აღრინდელი, ან მომავალი ცვლილებების ცოდნა, ერთი მხრივ, და ამ ფაქტორების გავლენის ზარისხი საჯარო კერის სიდიდებზე ცოცხრულაციის კოეფიციენტების სიდიდებზე, მეორე მხრივ, ცხრინი კერის მოდლებების აგებას გზათ პროგნოზირების შესაძლებლად საქმარისთა. გამოიყენებული მოდლებები შეიძლება საქმარად რაოდენი იყოს, თუ

გავითვალისწინებთ, რომ თვით გველენის ფაქტორების რიცხვი სინამდვილეში არ შემოიფარგლება ზემოდ აღნიშნული სამი ფაქტორით. ამის გარდა, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ამჟამად პროგნოზისათვის მნიშვნელოვან აქვს ფასების სახეობებს, რომლებიც ინფლაციის გამოანგარიშებისას გამოიყენება (საბითუმო ან საცალო, საექსპორტო ან საიმპორტო), საპროცენტო განაკვეთებს (ნორმალური ან რეალური, მოკლე ან გრძელვადიანები) საგადასახლო ბალანსს (სავაჭრო, საბაზრო, მიმდინარე ოპერაციებით) და ყოველივე ეს გათვალისწინებული უნდა იქნას მოდელის შედგენისას.

თორიულად ასეთი ეკონომიკური მოდელის აგება სავსებით დასაბუთებულია, საკლერო კურსის დინამიკის პროგნოზირებისათვის მათი გამოყენების თვალსაზრისით. სახსარის პრაქტიკაში გვინდა, რომ თუმცა, თორია გამართლებულია, მაგრამ ის ყოველთვის შეუძლებელი არაა. როგორც წესი, ამჟამად მოდელზე დაფუძნებული პროგნოზების გამართლება არ ხდება, განსაკუთრებით მოკლე და საშუალო ვადიან გეგმაში, რაც ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანია საბანკო ოპერაციების განსაზღვრისთვის. ალბათ, ძირითად მიზეზს წარმოადგენს მყარი, რაოდენობრივად გამოხატული საკლერო კურსის შესაბამის ფაქტორებთან საკონკრეტო დამოკიდებულების არ არსებობა. ამის გარდა, თვით პრიციპი რთულდება კიდევ იმით, რომ კურსის შექმნილი ფაქტორების ხიდილობის პროგნოზირება ხშირად წინასწარ ხდება, რათა გათვალისწინებული ყოფილიყო მათი გავლენა მანამდე, სანამ იგი გამოვლინდებოდა საკლერო კოტირებაზე.

ამის გამო, პრაქტიკულად უფრო მისაღებია მეორე, თორიულად დაუხაზუთებელი, მაგრამ უფრო საიმედო შედეგების მოცემი, "ტექნიკური" მიდგომა. ეს მიდგომა ფუფუნებას რწმუნებს, რომ გრაფიკებს, რომლებიც საკლერო კურსების დინამიკის ილუსტრირებას წარმოადგენს, თავისთავად შეუძლიათ მოგვცენ გასაღები მომავალში კურსების მოძრაობის შესაძლებელი მიმართულებების გამოსარკვევად. აღმოჩნდა, რომ ყველაზე უფრო საიმედო პროგნოზები მიიღება ან საკლერო კურსების დინამიკის დროებითი მაჩვენებლებზე, ექსტრაპოლაციის საფუძველზე, ან მისთვის აღერ დაშვებითი კურსის მოძრაობის ტენდენციების მოსალოდნელი გამოერება.

ამ მიმართულების ძირითადი მეთოდის "ჩატარების" (ინგლისურად chart -გრაფიკი) არის კურსთა დინამიკის გრაფიკული ანალიზის ჩატარებაში მდგომარეობს. მათ მოძრაობაში პროგნოზირების მიზნით მსგავსი მომენტების გამოსვლენად, ამასთან ვარაუდობენ, რომ ერთხელ აღნიშნული საკლერო კურსის მერყეობის თანმიმდევრობა შედეგშიც გამოვლინდება. (ამასთან, რაც უფრო ნაკლები იქნება რეალურად არსებულ ეკონომიკურ დამოკიდებულებაზე, მით უკეთესია).

"ჩატარების" ანალიზის დროს განსაზღვრულ ფიგურებს გამოყოფენ განსაზღვრული კონფიგურაციის გრაფიკის ტიპილებს: "დრიშა" ან "ალბი", "სამკუთხედი", "რკალი", "თავი-მხრები" და ა.შ. შევნიშნათ, რომ წერტილები, რომლებიც მიმდინარე კურსის მდგომარეობას აფიქსირებს, გრაფიკზე განსაზღვრული ფიგურების ("ჩატარები") სახით განლაგდება. საკლერო დიდერს შეუძლია საჭიროდ თავდაკერებულად განსაზღვროს ის მომენტები, როდესაც მოცემული ვალუტის ყიდვა ან გაყიდვა აუცილებელია. უნდა აღინიშნოს, რომ პროგნოზირების დამატარებულ ეტაპზე საექსპორტო შეფასება ხდება, ვალუტის კურსზე ზეგავლენის მქონე (საფინანსო, საერთო ეკონომიკური, პოლიტიკური და ფსიქოლოგიური) ერთობლივი ფაქტორების ზარისხობრივი ანალიზით. საექსპორტო შეფასება მიწოდებულია კურსთა ცვლილების შესაძლებლობა გაითვალისწინოს, რაც სხვა მეთოდებით შეუძლებელია, თუმცა დარწმუნებით შეიძლება ითქვას, რომ საკლერო კურსთა პროგნოზირების უნივერსალური მეთოდი არ არსებობს. პრაქტიკაში შემდეგი მეთოდების და მიდგომების გამოყენება ხდება:

“ტექნიკური” მიდგომა, და უწინარეს ყოვლისა, “ზარტების” მეთოდია, რომელიც ყველაზე უფრო ეფექტურია საკულტო კერის დინამიკის მოკლევადიანი პროგნოზისათვის;

ბო, ყველაზე მეტად ინფორმირებული მონაწილეების მიერ, საკულტო ბზარზე, მოვლენების განვითარების პერსპექტივების შეფასების შედეგია. ფორმალური კერები შესაძლებელია გამოიყენებოდეს იქნეს, როგორც მოკლე და საშუალო ვადიანი საშუალო პროგნოზისათვის;

ცონსილიერი მოდლები, რომლებიც ეფუძნება მოცემულ მომენტში დამინარებულ კერის შემქმნელ ფაქტორებს - ყველაზე უფრო წარმატებით გამოიყენება საშუალოვადიანი პროგნოზისათვის;

მყიდველობითი შესაძლებლობის მართვების პრინციპი, როგორც საკულტო კერის საფუძელი, გრძელვადიანი დაგეგმვის ძირითად მეთოდს წარმოადგენს.

პროგნოზების შედეგები, რომლებიც ნებისმიერი მეთოდით მიიღება, წარმოადგენს გადაწყვეტილების მიღების საფუძველს იმის შესახებ, თუ როგორ დაუაღწიოთ თავი ზარალს, ან როგორ მივიღოთ პოტენციური მოგება.

საკულტო რისკების დაზღვევის მეთოდები - ეს არის ფინანსური ოპერაციები, რომლებიც საშუალებას იძლევიან სრულად ან ნაწილობრივ აყაროდით თავი ზარალის რისკს, რომელიც წარმოიქმნება საკულტო კერის მონადირეული ცვლილებებით, ან მივიღოთ სპეკულატიური მოგება, რომლის საფუძველია საცდელი ცვლილებები. დაზღვევის ამაგარ მეთოდს ან ხეჯირებას (ინგლისურად hedge - ლაცა) შეიძლება მივაკეთოთ:

- 1) სტრუქტურული განწინაწორება (აქტივებისა და პასივების, კრედიტორული და დებიტორული დაკლანტების);
- 2) გადასახდელების ვადის ცვლილება;
- 3) ფორმალური გარიგებები;
- 4) “სეოპ“-ის ტიპის ოპერაციები;
- 5) ოფციონური გარიგებები;
- 6) ფინანსური ფიუჭერები;
- 7) უცხოური ვალუტით დაკრედიტება და ინვესტირება;
- 8) საკულტო დაუკლანტების რესტრუქტურისაცა;
- 9) მარაღელური სესხები;
- 10) ლ ი ზ ი ნ გ ი ;
- 11) უცხოურ ვალუტაში მონთხონების დისკონტირება;
- 12) “საკულტო კალათები“;
- 13) ფილიალების მიერ “ზრდად“ ვალუტაში გადასახდელების განხორციელება;
- 14) თვითდაზღვევა;

მხედველობაში მისაღებია, რომ 2, 3, 4, 5, 6 და 11 მეთოდები მოკლევადიანი ხეჯირებისათვის იმ დროს, როდესაც 7, 8, 9, 10, 13 და 14 მეთოდები რისკების გრძელვადიანი დაზღვევისათვის გამოიყენება. 1-12 მეთოდების წარმატებით გამოყენება ყველა შემთხვევაში შეიძლება. აუცილებელია აღინიშნოს, რომ 9 და 13 მეთოდები პრინციპში ზედმისწვდობა მხოლოდ იმ კომპანიებისათვის ან ბანკებისათვის, რომლებსაც საზღვარგარეთ ფილიალები აქვთ უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთი ამ მეთოდის გამოყენება (“სეოპ“-ი, ოფციონი, “ფიუჭერები“ და სხვა) უკრ კიდევ საკმაოდ ძნელია, ან უზარალოდ, შეუძლებელია, ჩვენს პირობებში არასრულყოფილი კანონმდებლობის გამო, ან საბზრო სტრუქტურების განვითარების გამო. ამიტომ, ჩვენ განვიზიღებთ მხოლოდ იმ მეთოდებს, რომლებიც რუსულ კომერციულ პრაქტიკაში გვხვდება.

პეჯარების ძირითადი მეთოდების არის მღვთმარჩობის საჯალტრო-გაცვლითი რაქერაციების განხორციელებამი მანამ, სანამ მოხდება კერისი არასასიკეთო შეცვლა ან ამგვარი ცვლილებების გამო ზარალის გავრამპენსირება ვაღუტით. პარადლეური გარჩეების ზარჯზე რომელთა კერისი ცვლება სანსინალიდგეო მმარაოელებით. თუმცა შესაძლებელია რამდენიმე სხვა ვარანტიც.

სტრუქტურული გაწონასწორება გამოიხატება მისწრაებამი, შეინარჩუნონ აქტივებას და მახვიტბის ისეთი სტრუქტურა, რომელიც საჯალტრო კერისი ცვლილებას გამო ზარალის მოვებით დაყარკის ხამუალებას იძლევა. ეს მოვება მიიღება იგაჯე ცვლილებითა ოღონდ ზილანსის სხვა პრინციპებით. სხვანაირად რამ ვთქვას, ამგვარი ტაქტიკა მმარაოელთა იქითყენ, რომ "დახურული" პრინციპების მქსისაღურად შესაძლებელი რაოდენობა გჯერინდეს. რაც იწყვის საჯალტრო რასტბის მინიმუმადლე დაყვანას მეგრამ, რადგანაც ცვლა პრინციპის "დახურეო ყოველთვის შესაძლებელი და მისანსწერნალი არ არის, ამიტომ ყოველთვის მზად უნდა ვიყოთ სტრუქტურული გაწონასწორებას აქტივებისთვის მეგალითად, თუ სანარმო ან ბანკი მანეთის ღვეაღვაციის გამო ელოდება საჯალტრო კერისი მნიშვნელოვან ცვლილებებს, ამან დაუყოვნებლივ უნდა მზანდინოს თავისუფალი ნაღლი ყულის კონკრეტურება გადასახდეღ ვაღუტამი. რუბლის მამართ ეს ბუნებრივია, შეიძლება გაცვიდეს მხირიდ ამის უეჭების არხებობისან (რომელიც ასახულია ბალიან გარეშე სანსწერებით ამგვარი მებზე ან რამე სხვა ხერხით) ან შიდა საჯალტრო ბანკის შექმნის შედეგ. თუ საუბარი გჯერება სხვადასხვა უცხოურ ვაღუტებს შორის თანაუარღობაზე, მამის ამგვარი სიტუაციებში, გარდა კერხაღცემული ვაღუტის კონკრეტისთა უყრო ხამედლო ვაღუტამი, შეიძლება გინებორციელოთ, ვთქვას ფასთანა ქილადის უყრო ხამედლო საყონღო ფასეულობებით შეცვლა. ურთ-ერთ უხაღლო და ამჯე დროს ყუილზე უყრო გარეცვლებელ ხამუალებას ბღანხირება საჯალტრო ნაკლებთან შესახამობამი მოკვლას წარმოადგენს, რომელიც შემოსაღების და გასაღების ასახავს. სხვანაირად, რამ ვთქვათ, ყოველთვის კონტრაქტის დაღების შემთხვევამი, რომელიც უცხოური ვაღუტის მოღების ან პირაქითა, გადახდის ითუვლისწინებას, სანარმო ან ბანკი უნდა მისიწრაყილეს შეარჩონ თავისი არჩევისი იმ ვაღუტაზე, რომელიც დაეხმარება მას სრულიად ან სწილობრივ დახეროს ეღე არსებული - "ღამ" საჯალტრო პრინციპით.

გადასახდეღის ვაღის ცვლილება, რომელსაც რველებრაე ტაქტიკა ეწოდება "ლიღზე ენდ ლეგზი" (leads and lags - ინღვ. გასწორება და ხამორენა), წარმოადგენს ანგარიშსწორების განხორციელებას ვაღებით მანომუღირებას, რომელიც გამოიყენება ვაღუტას ფასის ან ვაღუტით გადასახდეღების კერისი მეყოირო ცვლილების მოლოღინსი. ამგვარი ტაქტიკას ცვლაზე უყრო გამოსაყენებელ ყორმას წარმოადგენს: სკინღების და მამასხურეების ვაღაზე ადრე გადახდა (მოსალოდნელი ამრეციაციის დროს, ე.ო. საჯალტრო გადასახდეღების კერისი ზრდა) ან, პირაქით, გადახდის დაყოვნება (მისი მოსალოდნელი ღვერეციაციამდე), ე.ო. კერისი დაღემამდე); დაწარება ან შენეღება მოვებების რეპარტიაციაციებისა, კრედიტების ძირითადი თანხების დაყარვა, დივანდების და პროცენტების გადახდა; მინღების მიერ უცხოური ვაღუტების სანსრების კონვერსიის ვაღების ეროუნელ ვაღუტამი ამოსაგების რვეღირება. ამ ტაქტიკის გამოყენება ხამუალებას იძლევა დაიხეროს "მოკლე" პრინციპები უცხოურ ვაღუტაზე მის ამრეციამდე (საჯალტრო კერისი ზრდა) და შესამამისად "გრამელი" პრინციპები - მის ღვერეციაციამდე. ამგვარი მეთოდის გამოყენების შესაძლებლობა, თუმცა, მნიშვნელოვნად განმირობებელია საგარეო საეკონომიკური კონტრაქტების საყონსნო პირობით. სხვანაირად, რამ ვთქვათ, კონტრაქტებში ხაქონრა წინასწარ იქმანს გათვალისწინებული ვაღამდე ადრე გადახდა და მეყოიოდ თქმან სამოყაღობებული ჯარიმის სიღიდე თავის დროზე გადაუხდეღობის გამო. გადახდის დაყოვნება ყ

„ქრისთ მთხილდონე ცკლადებათან დაკეშირებით, გამართლებული იქნება მხილად იმ მქმნისჯგუფის, თუ ახალი ქრისთა გადახდის შედეგად მიღებული ეკონომია ვალდარავს ჯარამის მახათ დარაცხედ იანხას.

საყორვარდო გარიგებები წარმოდგენენ ამჟამად ყველაზე უფრო ხშირად გამოყენებულ ქეჯარების მეთოდს, რის გამოც ქეჯირების ქვე მანდხან გულისხმობენ მხილად სავალეტო რისკების დასახლვეფი ფორვარდულ ოპერაციების, რომელიც გამოიყენება უცხოურა ვალეტის ყიდვა-გაყიდვის ოპერაციებზე რისკების ასაცილებლად. ვალეტის მიწოდება გათვალისწინებულია ორ დღეზე მეტ ვადაში. ყველაზე უფრო მეტად, ამ გარიგების შემთხვევაში, გამოიყენება 1, 2, 3 ან 6 თვე. (თვე)ც, როგორც ზემოთ იყო მითითებული, ასეთი გარიგების ჯდა შეიძლება იყოს რამდენიმე წელიც). „ფორვარდული“ გარიგების არსი, დაზღვევის შესაძლებლობის კეთხით, გამოიხატება იმაში, რომ იმპორტიორს, ემინა რა გადასხნული ვალეტის ქრისთ ახალდების, უფლება აქვს წინაღწის იმპორტორს ბანკს და იყიდოს ეს ვალეტა მიწოდების ვადით, რომელიც გადახდის ვადისთანაა მიახლოებული. რასაკვირველა, გარიგება მოხდება „ფორვარდ“ ქრისთ, რომელიც შეიძლება იყოს ან ვალეტის აბეყოციის მორდინის გამო, ან აუცილებლად იქნება „სოტ“ ქრისზე მაღალი. შესაბამისად, იმპორტიორა ასეთ შემთხვევაში ვასწვევს დამატებით ხარჯებს, რომელიც არსებითად ამგვარი დაზღვევის გადასახადს წარმოდგენს.

თუ იმპორტიორა ქვეყნის ვალეტა არაკონვერტირებალია, მაშინ ამგვარი გარიგებები შეიძლება მხილად ორ უცხოურ ვალეტას შორის განხორციელდეს, რასაც სავარეო-ეკონომიკური ბანი აკეთებს. ასეთ შემთხვევაში ვალეტის შეიღველა ბანკს უნდა წარდგინოს გარანტია სხვა კონტრეტირებალი ვალეტის გარიგების ვასანდლებლად. ასეთა გარანტია შეიძლება იყოს, მაგალითად, სავარეო-სავაქო კონტრაქტი, რომელიც ითვალისწინებს მოცემული კლასიტიის მიერ ვალეტის მიღებას დრე გაყიდული საქონლის სოფხურად.

ფორვარდული ოპერაციების დახმარებით სავალეტო რისკების დაზღვევა შეიძლება განხორციელდეს ექსპორტიორის მიერაც, რომელიც უბრალოდ სანადალდეგო გარიგებებს ახდენს: გადასახლული ვალეტის ქრისთ დაცემის სამიშროების გამო, ის ყიდის იანხას, რომელიც მას ერკება ერონელ (ან სხვა უცხოურ) ვალეტაში ვადით, რის გამოც თავისი სავალეტო რისკი დამავს ნელამდე და გადააქვს ის ბანკზე.

გარდა ზემოდ აღნიშნული უბრალო ფორვარდული გარიგებისა (ც.წ. „აუტრიანტი“-ს outright) ამ მრავალსახეობას შეიძლება ითვაკეთენოს, უფრო რთული სირისხეობა - „სვოპ“-ის გარიგებები.

„სვოპ“ ტიპის ოპერაცია მდგომარეობს „სოტ“-ის პირობებით უცხოურა ვალეტის ყიდვაში შემდგომი სანადალდეგო ოპერაციით „ფორვარდ“ პირობებით. ამგვარი გარიგებების შედეგად ბანკები იძენენ ვალეტას, რომელიც აუცილებელია სერთაშორისო ანვარიშებისათვის და თავანათი სავალეტო რეზერვების დივერსიფიკაციებას ახდენენ, ინარჩუნებენ რა „დაზურედ“ სავალეტო პოზიციებს.

შესაძლებელია სხვა კომპლასიებიც, კრისოდ, „ორმაგი ფორვარდ“-ის ტიპის გარიგება, (ან „ფორვარდ-ფორვარდი“). ასეთ შემთხვევაში კლასიტი, რომელმაც დრე გააფორმა გარიგება „ფორვარდი“ თავის ბანკთან, მგარამ ვალეტის მიწოდების ვადის დადგომამდე მიხვდა, რომ სავალეტო ბანკზე მთხილდონელი ცკლადებები არ მოხდება სავარაუდევ დრეში, ახალი პირობებით დამატებით გარიგებას აყორიშებს, მხილად დრე გაყორამებულის პრალანგაციით. „სვოპ“ ტიპის ოპერაციები ჩვენს ქვეყანაში ჯერ კიდევ ფართოდ არ შემოიღებულა პრაქტიკაში. ეს განხორციელებლია, უწინარეს ყოვლისა იმით, რომ მოქმედი სავალეტო წესლება სწარმოების მიერ

უცხოური ვალუტის შექმნაზე მკაცრ რეგლამენტაციას ახდენს, რაც განპირობებულია დოკუმენტურად დაფიქსირებული საგადასახადო ვალდებულებებით უცხოეთის კონტრაგენტის მიმართ. ამასთანავე საკმაოდ მაღალი ალბათობის ზარისხით შეიძლება ვიწინასწარმეტყველოთ სიტუაციების ძირეული ცვლილებები საბაზრო ურთიერთობების განვითარების მიხედვით. ამგვარი რეაქციების განხორციელების დიდი ხნის პრაქტიკული გამოცდილება აქვს საგარეო-ეკონომიკურ ბანკს. უკვე შესაძლებელია ამგვარი რეაქციები გენერალური კომერციული ლიცენზიის მქონე ბანკების მიერ განხორციელდეს.

ოფციონი წარმოადგენს კონტრაქტის სახეს, რომლის მიხედვითაც მიიღვლეს უფლება აქვს განსაზღვრულ დროის განმავლობაში ან ოციდოს ფიქსირებული ფასით წინასწარ შეთანხმებული თანხა უცხოურ ვალუტაში ("ოფციონი" "კოდ" ტიპის - call), ან გაყიდოს ის ("ოფციონი" "პუტი" - put) ოფციონის მფლობელი იღებს გადაწყვეტილებას იმის შესახებ, გამოიყენოს თუ არა მისი უფლება საკვლეტო კერძების დინამიკასთან დამოკიდებულებით. ყველა შემთხვევაში, რისკი, რომელსაც განიცდის ოფციონის მფლობელი, წინასწარ შეზღუდულია ოფციონის ფასით, ზოლო პროცენტით თორიულად არაა შეზღუდული და პრაქტიკაშიც საკმაოდ მნიშვნელოვანია. ოფციონური გაროგების მეთოდის პეჯირება განსხვავდება "ფორვარდ"-ის რეაქციისაგან იმით, რომ საწარმოს, ან ბანკის მიერ შენარჩუნებულია ამირჩევის უფლება, რაც რეაქციების ეფექტურობას ზრდის.

"ოპციონებით" ვაჭრობა შეიძლება მიხედვს უშუალოდ კომერციული ბანკების მიერ, თუმცა, როგორც წესი, ამით დაკავებული არიან საკვლეტო ბირჟის დილერები. უნდა ვივარაუდოთ, რომ საკვლეტო ბირჟის ზრდის მიხედვით ჩვენს ქვეყანაში საკვლეტო რისკების დაზღვევა "ოფციონის" დახმარებით გაფართოვდება.

ბარალეული სესხები წარმოადგენენ საწარმოების და ბანკების ურთიერთ დაკრედიტებას ეროვნულ ვალუტაში, რომლებიც სხვადასხვა ქვეყანაშია განლაგებული, ორივე სესხი ერთი და იგივე ვადით გაიცემა, თავიანთი არსით ასეთი სესხის სესხები განიხილებიან როგორც "სვოპ" გარიგება, ვალუტის ყიდვით, როგორც "სპორტ" პირობებით და ამავე დროს "ფორვარდ"-ის გაყიდვით. მაგრამ პეჯირების პერიოდი შეიძლება იყოს უფრო ხანგრძლივიც ვიდრე ეს შესაძლებელია განხორციელდეს საფორვარდო გარიგებების ბაზარზე (თუ ის, რასაც ირველია, საერთოდ არსებობს), შესაბამისად მოცემულ ქვეყანაში არსებული საკრედიტო კანონმდებლობით. საგადასახადო მოთხოვნების უცხოურ ვალუტაში დისკონტირება, იგი (როგორც თამასუქების დისკონტირების ნირხახება, ბანკისათვის უცხოურ ვალუტაში, დაუდასტურებელი მოთხოვნის უფლება) დათობას წარმოადგენს, სამაგიეროდ, ბანკმა დაუყოვნებლივ უნდა გადაუხადოს შესაბამისი თანხა ეროვნულ (ან სხვა უცხოურ) ვალუტაში. ამგვარ რეაქციებს ეწოდება "ა-ფორვარდს" (ფრანგ.- a forfait) მთლიანად, საერთო თანხით) გარიგებები ან ფორფერტირება, ვინაიდან ამ შემთხვევაში ფაქტორინგული რეაქციებისაგან განსხვავებით ბანკი იძენს თამასუქებს მთელ თანხაზე და სრული ვადით. ამავე დროს, იგი, იღებს რა, თავის თავზე ყველა კომერციულ რისკს (მათ შორის საკვლეტო და გადახდისუნარიანობის რისკს), ამ თამასუქის ყოფილი მესაკუთრისათვის რეგრესის უფლების გარეშე. თამასუქების ტრადიციული აღრიცხვისაგან განსხვავებით ფორფერტირება ჩვეულებრივ გამოიყენება ძვირად ღირებული მოწყობილობების მიწოდებისას გადახდის ხანგრძლივი ვადით (სხეპარი წლიდან 5-7 წლამდე) და სთავაზობს გარანტეას ან ბანკის ავალს.

"ა-ფორვარდს" გარიგებების გარდა, დისკონტირება ზორციელდება სხვა საშუალებებითაც, რომლებიც განსაზღვრულად განსხვავებიან (მაგალითად, რეგრესის უფლება ან სპეციალურად დაწესებული საკვლეტო კერძი). ასეთ შემთხვევაში პეჯირება გამოიხატება იმაში, რომ

ექსპორტიორის შეუძლია მიიღოს ვალი წინასწარ შეთანხმებული კერხით, ისე, რომ არ შექმნილიყოს მისი დაქვის გადახდის მოქმედება. მისთვის ზარალი იმ შემთხვევაში ხდებოდა, თუ იქნებოდა შეზღუდული, რომელსაც ის ფორალტრეკრის (ბანკს) აძლევს.

“საჯალტო კალია” წარმოადგენს ვალტრეკრის ნაკრებს, რომელიც ადებულა განსაზღვრული პროცენტით. ასეთ კალიაში, თუ მისი გამოყენების მიზანს წარმოადგენს შეჯარება, შეიძლება ვალტრეკრის, რომელიც კერხის ჩვეულებრივ სწინააღმდეგე მიმართულებით “კრავს”, შესაბამისად, აწინასწორებენ თავიანთი “კრავის” შედეგებს იმით, რომ მათელი კალიის ერთაბლივ ღირებულებას უყვრო სტაბილურს ხდიან. მაგალითის სახით. შეიძლება დაგახანებლოთ ტრადიციული ვალტრეკრის-მომწინააღმდეგეობა: ღრღრია, გარეანტა სტრდინი, გერმანელი მარკა და იენა. თუიკა, შესაძლებელია სხვა ნაკრებებიც, ვიქუი, ცეროველი საკალტო ვრთული (რომელიც შედგება ცეროიის გერთიანების ქვეყნების ვალტრეკრისაგან, რომელთა სტაბილურება უზრუნველყოფილია ამ ქვეყნების განსაზღვრული ვალტრეკრებით შეინარჩუნონ თავიანთი ვალტრეკრის კერხის მერყეობის ზღვარი.

შეჯარება ხორციელდება ხვეპრო ან საკრედიტო ხელშეკრულებასი “მულტივალტრეკრი შენიშვნის” შეტანასი, რომლის შესაბამისად ფულადი ვალტრეკრების თანხა გადაითვლება საკალტო გადასახდლსა და შესაბამისი “საკალტო კალიათს” შორის საკრესი თანაგარდობის ცვლილების მიხედვით. “კალია”, როგორც გარკვეული ვალტრეკრის ნაკრებთან მიმართებაში, გადასახდელი ვალტრეკრის საშუალო კერხის გამოთვლას მეთოდი, ამცარებს გადასახდელი თანხის შესაძლებელ შეკეთარ (ცვლილებებს. ამასთან, საკალტო რისკის თვალსაზრისით, რარივე კონტრაგენტის თანხად პირობებში აღმონდება სუყთა ტექნიკური თვალსაზრისით, შენიშვნა გამოიხატება იმამი, რომ კონტრაგენტსი ფიქსირდება “საკალტო კალიათს” ღირებულება “ყვისის ვალტრეკრის” და თანხის გადახდის დღეს გაითვალისწინება ფაქტურად გადასახდელი თანხის ცვლილება ამ თანაგარდობის ცვლილების პროპორციულად.

საწარმოების და ბანკების მიერ თითო დაზღვევა გამოიყენება სარავეურად, ზემოთ აღწერილი მეთოდებისაგან დამოუკიდებლად. შეჯარების მეთოდი ამისი მდგომარეობის, რომ საკალტო კერხის ცვლილების გამო შესაძლებელი დანაკარგის სიდიდე წინასწარ შეიქვი ფასში (თუ მისი საშუალებას იძლევა ბანკის კონსერქტურა) და სადაზღვევა ფონდის შესაქრულად გამოიყენება.

შეჯარებასთან ბანკის კავშირი ირამად ელოდება, რადგან, ვრთის მხრივე ბანკს, როგორც სხვა სტრისიერ კომერციულ კომპანისა, შეუძლია გამოიტნოს საკალტო რისკების დაზღვევის ზემოდ აღწერილი მეთოდები თავიანთი ფინანსური სტრატეგიის ყოველდღიურ პრაქტიკაში საკომარო საკალტო რეზერვების მართვისასაუთს, მერე მხრავ შეჯარების შემთხვევაში წარმოადგენს იმ მისაზრების, რომელსაც ბანკმა თავაზობენ თავიანთი კლიენტებს. უწინარეს ყოვლისა, საჭივ გუქვს რისკების დაზღვევის საკითხებზე კლიენტების კონსულტირებისას, რომელიც თავისთავად სასურესამგებელი, როდელ და მრავალტრეკრის პროცესს წარმოადგენს. როგორც ხშირად აღნიშნვენ ექსპერტები, დიდი მნიშვნელობა აქვს “უწყნოთ თქვენს კლიენტებს, რომ არაუთარაი “ოქროს წესი” ან მაგიერიო ფორმულა არ არსებობს და, რომ საკალტო ოპერაციები ყოველი საბაჯის და გადაწყვეტილების მიღების მთელი პროცესის სასტეპტერ ანაღობს ითხოვენ”.

ექსპორტიორს აგვარი საშუალო შეიძლება შეუდგნარიად ჩამოეადიღებს: განსაზღვროთ საკალტო რისკების ცველა ტიპები, რომელთა ზემოქმედებასაც შეიძლება დავექმდესარბ კომპანია (ან ბანკი); შეათავსეთ ზარალების შესაძლებელი სიდიდე (საკალტო კერხების ღრღრიათს გაითვალისწინებით) ქვედრებისზე დანახარების განკვეთს მიანსწინაილობაზე გადაწყვეტილების მიხედვლად;

განახილეთ საკულტო რისკისაგან "ლაზზ ენდ ლეჯის" ტიპის უბრალო წესებით ან რამელით სკრინინგზე (იგივე ვალიდითი ვიდეო-გაყიდვებზე) შემხვედრიან კონტრაქტის გაფორმებით საკულტო რისკის თავიდან აცილების შესაძლებლობას;

თუ მაინც არსებობს პეჯირების უყირა რთული ფორმების აქციონებლობა, განისაზღვრეთ, ღირს, თუ არა, მათი დაზღვევის უზრუნველყოფა ყველა შესაძლო 100 %-იანი რისკისაგან, ან, თუ დასაშვებია, შემოიფარგლოთ რაიმე საწილით.

მოცემულ შემთხვევაში, ამონახაზით პეჯირების ყველაზე უყირა შესაყირანის ფორმა და განსაზღვრეთ თარიღი, ან შესაძლებელი მოვლენება საკულტო ბაზრის რამელით შემდგომ პეჯირების რეკონსტრუქციას უნდა განხორციელდეს. მაგრამ ბანკები, სვედებრავი კონსულტანტებისაგან ამით განსხვავდებიან, რომ ისინი საკულტო რისკისაგან დასაზღვევად, არა მარტო რევერსის სალექსიან არამედ უშუალოდ ახარკებლებს სპირა რამელიტობს. ეს უნება, მარჯვლ რთვში, ისეთ საკულტო რამელიტობებს, როგორიცაა "ფორვარდ"-ი, "ხეი"-ი, რეკონსტრუქციის და ფინანსური ფორმირება. ამის გამო, ბანკებს ხანდახან უწყვი, არასტანდარტული მიმართულებით საკულტო კერხის ცვლილების რისკის თავის თავზე აღება ბუნებრივად, რევერსი ყველა შემთხვევაში კომპანია, ბანკი ცალილობის თავიდან ააცილოს ზუსტად და ძალიან სამსო რისკები და ამგვარ რამელიტობებს ატარებს მხოლოდ მოვლის მიღების იმდროს, ამ მიზნით, ფორვარდული კერხები, რამელიტობა ამგვარ რამელიტობებში გეოლოგირება, იმ დროსვე დადგინდება, რამელიტობა ბანკისთვის რეკონსტრუქციის პროცესის გაფორმისთვის სამუდამო სალექსიან დაფორმის შესაძლო ზრადი. მაგალითად, უთქვამთ, "სიოტ" კერხით 15 100 დოლარზე ბანკი სამი თვის ვადას გაყიდოს გერმანულ მარკებს "ფორვარდის" კერხით 14 900 (ე.ი. 1,32 % დათმობის). დაუშვით, რომ მოცემული ვადას ამოწერვას "სიოტ" კერხი იქნება 14 800, ე.ი. დოლარის კერხი დაიკლება 1,99 %-ით ან 0,67 პუნქტით მეტად იქნება ვიდრე ეს ფორვარდული კერხით იყო გაფორმისთვის. დანაკარგები, რამელიტობა ამ სხვაობით არის განმარტობებული, სრული თანხით, გადლის კლორტისაგან ბანკზე, თუ ეს უკანასკნელი იბელებულია, ხაჭირა თანხა გერმანულ მარკებს "სიოტ" ბანკზე შეიძინოს. იბეცა, ბანკი შეიძლო ეს თანხა გერმანულ ვადას სამი თვის წინ აქონდა და ამ დროის განმავლობაში, ეს თანხა სხვა ბანკში (რომლისთვისაც ეს სახსრები მოკლებულია და კერძობის რეკონსტრუქციის) დაეხატებოდა და სამი თვის განმავლობაში ლიბერის 1,5 % განაცხადით (London Inter Bank Offered Rate - ლონდონის ბანკის ხარჯიანად განაცხადით ბანკისთვის რეკონსტრუქციის) 6 % წყურვი მიუღო. ამრავად: დანაკარგები ბანკის მიუბრუნდება საბოლოოდ მოგებით გარაგების თანხის 0,83 % ოდენობით (1,50 - 0,67).

ბუნებრივად, უყირა უკეთესია, როდესაც კერხის ფაქტიური ცვლილება "სიოტ" და "ფორვარდ" კერხებს შორის სხვაობით გარიგების გაფორმების მიმდინარეობის სრულად დაფორმული აღმოჩნდება. იდგაღურია იმ ვარიანტა, როდესაც ვალეტის კერხის რეკულერი მიმდინარეობა წარამართება არა იმ მიმართულებით, რამელიტობა მოხალაღნელი იყო "ფორვარდ" ბანკზე. საკულტო რისკების დაზღვევისთან დაკავშირებული ყველა რამელიტობის შესრულება მოითხოვს განსაკუთრებულ ცოდნას და შემთხვევითი არაა, რომ დასავლეთის ქვეყნების ბანკებში უნება უნება არა მეცნიერებას, არამედ ხელაღწევის უწყობებს. ხელაღწევის, რამელიტობა იმ ბანკი უნდა ყლიბდეს, რამელიტობა სურს საერთაშორისო ბანკებში წარამატების მიღწევით.

თავი XIV

კომერციული ბანკის სხვა ოპერაციები

1. კომერციული ბანკის სხვა ოპერაციების კლასიფიკაცია და საერთო დახასიათება

კომერციული ბანკის სხვა ოპერაციები მიმართულია მომსახურების დიფერსიფიკაციასა, ცნ. რომლებიც გაეწყვეტა კლიენტებს საკრედიტო-სააგარიმსწორებო და დეპოზიტურ მომსახურებასთან ერთად და ამის საფუძველზე ფარაოიულება კლასიფურა, იზრდება ბანკის მომსახურება და დიფერსიფიკაცია. სხვა ოპერაციების განვითარება შეესაბამება საზღვარგარეთის პრაქტიკაში არსებულ ტენდენციებს. კერძოდ, ა) ბანკის უნივერსალოზაციას, ბ) ოპერაციების სტრუქტურაში არასახსნო საქმიანობის სახეობათა გააერთიანებას; გ) იმ მოსახრების მტკიცება, რომ ბანკმა წარმოადგინენ საფინანსო, საკრედიტო-სააგარიმსწორებო და მასთან დაკავშირებულ მომსახურებას, რომლებიც გაეწყვეტა კლასიფურას. განსაკუთრებით შესაძინევა მოცემული ოპერაციების გაფართოება მზარდი ინფლაციის პირობებში, რაც აიხსნება ბანკის მისწრაფებით ფულს გაუფასურებასა და დინამიკის თავე სახსრების მატერიალურ აქტივ ბში გადაღვივებათ.

კომერციული ბანკების სხვა ოპერაციების კლასიფიკაცია და საერთოლებიანი საყუქულება. რსიხრ-ს კანონით "ბანკების და საბანკო საქმიანობის შესახებ" გათვალისწინებულია კომერციული ბანკების მიერ "სხვა საბანკო ოპერაციების" შესრულების შესაძლებლობა. ამ ოპერაციების შემადგენლობაში შედის: ა) საუფრობის, გარანტიების და სხვა ვალდებულებათა გაცემა შესაძენე პირზე, რომლებიც მათ შესრულებას ფულად ფორმაში ითვალისწინებენ; ბ) ოპერაციები ძვირფასი ღირებულებით; გ) ნდობითი ოპერაციები; დ) საკონსულტაციო მომსახურება; ე) სხვა ოპერაციები, რომლებიც ზემოთ არა არის აღნიშნული. რსიხრ კანონში დამატებით მითითებულია ბანკების მიერ საბროკერი მომსახურებების შესრულების შესაძლებლობებზე, საკრედიტო და სავალუტო რისკების დაზღვევის განხორციელებასზე.

ამასთან ერთად, აღნიშნული კანონის შესაბამისად აკრძალულია მატერიალურ ფასუელობათა წარმოებასა და გაქრობის ოპერაციები, აგრეთვე ყველა სახის სადაზღვეუო ოპერაციები. (რსიხრ-ს კანონი, როგორც წესი, უშუაღბს გადარჩევის სავალუტო და საკრედიტო რისკების დასაზღვევად). ჩამოთვლილ აკრძალვის ბანკები, ჩვეულებრავ, გვერდს უვლიან ამ ოპერაციების განხორციელებასათვის იურიდიული პირების შექმნის გზით. კომერციული ბანკების სხვა ოპერაციები, როგორც წესი, საწესდებოა, რადგან კომერციული ბანკების უმეტეს დამუშონებულ დოკუმენტებში მითითებულია იმ "სხვა ოპერაციების" განხორციელებასზე ან "სხვა მომსახურებების" გაწევასზე, რომლებიც ბანკის მიზნებს შეესაბამება.

ბანკის სხვა ოპერაციების ყველაზე მნიშვნელოვან საკანონმდებლო საყუქულის სამოქალაქო კანონმდებლობა წარმოადგენს. თითოეულ ოპერაციას შეესაბამება ვალდებულებების განსაზღვრული სახეობა, რომელსა რეგულირება ხდება სამოქალაქო წესების ნორმებით. ამიტომ სხვა ოპერაციების შესრულებისას კომერციულ ბანკებს სპეციალური საბანკო ტექნიკა არ სჭირდებათ. მითითეს ამა თუ იმ ოპერაციის შესასრულებლად საქმარისა საერთო სამოქალაქო

წარმებით ხელმძღვანელობა. ქვემოთ მოყვანილ 22-ე ცხრილში მოცემულია ბანკების სხვა ოპერაციების კლასიფიკაცია, ეკონომიკური საქმიანობის და ამ საქმიანობის შესაბამისი ვალდებულებების სახეობების კრიტერიუმების განსაზღვრით.

კომერციული ბანკების მიერ სხვა ოპერაციების განვითარება და მათი კავშირი ბანკების ძირითად საქმიანობასთან. კომერციული ბანკების სხვა ოპერაციები მოიცავს სამეურნეო გარიგებების ძირითად სახეობასა უმეტესობას. სხვა ოპერაციების ობიექტს პირველ რიგში წარმოადგენს მატერიალური აქტივები და ვალდებულებები (მათ შორის ფასიანი ქაღალდების ფორმის), ასევე ფულადი სახსრები. რიგი ანაზღაურებითი ოპერაციები ატარებენ საინფორმაციო, ანალიზურ, დამწერტყევე ან საცნობარო ხასიათს, რომელიც დაკავშირებულია ინტელექტუალური საკუთრების მომსახურებასთან. ამრიგად, კომერციული ბანკი კომპლექსური მომსახურებით ხდება სწავრამო, რომელიც უზრუნველყოფს კლიენტურას ფინანსური და სხვა შეყველი სახეობის საქმიანობას.

არსებობს კომერციული ბანკების სხვა ოპერაციების მკიდრო კავშირი საკრედიტო, საანგარიშსწორებო და დეპოზიტურ ოპერაციებთან. მაგ., მატერიალური აქტივებით შეღავათიანი საკრედიტო გარიგებები საბანკო ოპერაციებს თან ახლავს, ბანკის კონტრაგენტებს საუკეთესო პირობების გარანტიას აძლევს, ვიდრე ანალოგიური ოპერაციების შემსრულებელი არასაბანკო დაწესებულებები, და პირიქით, დამატებითი საფინანსო, საინფორმაციო და სამუშაო მომსახურებებს კომპლექსი, რომელსაც ბანკი აწარმოებს, გააფართოებს კლიენტურის წრეს და გახდის უფრო მიმზიდველს საკრედიტო-საანგარიშსწორებო მომსახურებას.

ყოფილი სსრ კავშირის რესპუბლიკების კომერციული ბანკების განვითარების ტექნიკა ბანკების მიერ ყველა სახის ოპერაციების შესრულების მაგალითებს მოიცავს, რომლებიც "სხვა" კატეგორიის მიეკუთვნება. ბანკები საიმპონენტო თანხმდებთან აბკვარი მომსახურების გაწევას, თუმცა ამ ოპერაციებთან დაკავშირებული ხარჯების დაბალდების ხვედრითი წილი დიდი არ არის (საქსტატის შეფასებით აქტივების არა უმეტეს 15-6 %). ხაწარმოების სამეურნეო საქმიანობაში ინვესტიციები (დამუშავებლობა, ერობობლიყო, სამეურნეო საქმიანობა) ნაკრები ბალანსის თანხის 2 %-ს არ აკარბებს.

ცხრილი 22

კომერციული ბანკების სხვა ოპერაციები	ვალდებულებათა(ხელშეკრულების) სახეობანი
1	2
სასაქონლო-საკომისიო ოპერაციები. მატერიალური ფასეულობების ყიდვა-გაყიდვა საკომისიო ანგარიშობთან	ხელშეკრულება საკომისიოზე; ხელშეკრულება ყიდვა-გაყიდვაზე; ხელშეკრულება უაქტივისგულ მომსახურებაზე
ოპერაციები ძვირფასი ღირებულებით, ბუნებრივი ძვირფასი ქვებით და მათგან დამზადებული ნაკეთობებით. ნუმიზმატიკური ოპერაციები	ხელშეკრულებანი საკომისიოზე, ყიდვა-გაყიდვის, გადაზიდვის, შენახვის, იჯარის (ფასეულობის დატვის) შესახებ
ფასეულობების შენახვა, დაცვა და ტრანსპორტირება	ხელშეკრულებები გადახმდების, შენახვის, იჯარის (ფასეულობის დატვის) შესახებ
დავადებითი ოპერაციები. ქონების საკურსებში ვადამისთან დაკავშირებული ოპერაციები	ხელშეკრულებები დავალებზე, საკომისიოზე, იჯარაზე

1	2
ბანკების და სხვა იურიდიული პირების ერთობლივი საქმიანობა	ხელშეკრულება ერთობლივ საქმიანობაზე, სადამყურძნებელი ხელშეკრულება
თავღებობის მიღება, მესამე პირის მაკაინ გარანტიების და სხვა ვალდებულებების გაქცევა	ხელშეკრულება თავღებობაზე (გარანტიები)
მეცნსერულ-ტექნიკურ დაამუშავებათა განხორციელება საქთარ ზარჯზე	ხელშეკრულება იჯარაზე (სამეცნსერო-ტექნიკური პროდუქციის გადაცემაზე)
საკონსულტაციო-სამართლებრივი, სინსორმააციო-ანსლსური და საცნობარო მომსახურება, ხალსეველი ოპერაციები	ხელშეკრულება აბხვევის შესახებ
საქველმოქველო საქმიანობა და ფინანსური მხარდაჭერის განხორციელება	ხელშეკრულება ნინუქრობაზე, ქონების უსასყიდლო გამოყენებაზე

2. კომერციული ბანკის სხვა ოპერაციათა ორგანიზაცია

სასაქონლო-საკომისიო ოპერაციებში ამ ოპერაციების შესასრულებლად კომერციული ბანკი საკომისიოების საყრდენულზე, შუახენს და გაყიდის საქონელს, ქონებას, მეცნსერულ ტექნიკურ პროდუქციას. საკომისიო ხელშეკრულების საფუძველზე მხარეებს შორის განსახლებრება სამართლებრივი ფორმა და ურთიერთობების შემადგენლობა. კომერციული ბანკები (კომისიორებმა) თავის თავზე იღებენ კლიენტების (კომიტენტების) დავალებებს საქონლის შესყიდვასა და რეალიზაციაზე. ამასთან დაკავშირებით იღებენ საკომისიო გასამრჯელოს საშუამავლო ოპერაციებისათვის. საკომისიო დავალება კომისიონერ ბანკს უყლებას აძლევს გაფორმროს ყიდუ-გაყიდვის გარაება თავის ხსხელზე, კლავტის ინტერენის და აგარიმის ზარჯზე. ამჟამად, ეს ოპერაციები ბანკებს აკრძალული აქვთ და მათი განხორციელება შესაძლებელია მხოლოდ ბანკების მიერ შექმნილი იურიდიული პირების მეშვეობით. ამ მიმართულებით რესურსის კანონმდებლობა ბანკებს უყლებას აძლევს აწარმოონ საბროყრო მომსახურებები.

20-იან წლებში, თანახმად ბანკის შესახებ დებულების (1921 წ.) და საუქრო სამრეწველო ბანკის წესდებით (1922 წ.), აგრეთვე, რაგი სხვა ბანკების წესდების დებულებით, ნება დარსული იყო ოპერაციების შემადგენლობაში შესულიყო დავალებებით საქონლის ყიდუ-გაყიდვა კონსტაგენტების დაკრეღებებით, ასევე საკთიარი ზარჯით. კომერციული ბანკების აბახლებმა სასაქონლო-საკომისიო ოპერაციებში 20-იან წლებში სადრიცხუო-სხესხო ოპერაციების მოცულობის 8-10 % მიადწიეს (საკუთარ ზარჯზე ვაქრობის საყლით); განსაკუთრებით მაღალი იყო ეს პროცენტი მოსკოვში, სადაც განლაგებული იყო უმხხუდესი სასაქონლო ბანკები. მაღალი ინფლაციის პირობებში, 20-იანი წლების დასაწყისში მისწრაფოდნენ თავიანთი აქტივები გაუეახურებისაგან დაცვათ, ფულადი ფირმიდან სასაქონლო ფორმაში მათი ტრანსფორმაციით. დიდი მნიშვნელობა აქვს სახ. ბანკის გამოცდილებას, რომელიც პურის დამზადებისა და ექსპორტის 18-20 % უზრუნველყოყდა და წარმოდგენდა ცალკეულ წლებში მოსკოვის და ქუტებურგის ბანკებზე პურპროდუქტების ძირითად მამწოდებელს. თავის მარაგებს იყენებდა სასაქონლო ინტერვენციისათვის და ფახების დონესე ზემოქმედებისათვის.

კომერციული ბანკის სასაქონლო-საკომისიო ოპერაციების ტექნიკა დაწვრილებით არის მოცემული საკომისიო ხელშეკრულებაში. აქ შექსნრდებით საბანკო ტექნიკის ზოგადი თვისებებზე. ასე, მაგალითად, სასაქონლო-საკომისიო ოპერაციებში გამოისაყენებელი ფორმები შემდეგ ჩასიათს ატარებენ:

ა) უბრალო გარიგებები საკომისიო გასამრჯელის საუფქველზე, საქონლის ცალკეული პარტიების შესყინზე ან რეალიზაციაზე;

ბ) მსხვილი საკომისიო ხელშეკრულებები, რომლითაც ბანკი იღებს ვალდებულებას მზახდინოს მოცემული სწარმის მთელი პროდუქციის რეალიზაცია ან განხორციელოს მისი გარანტირებული მომარაგება. ბანკების მიერ ამოღებული საკომისიოები ნეგულბერიავად ღაჯულაანჩის თანხის 1-2 % შედგენს.

საკომისიო გარაუბის პირობებით ბანკს კლასენტი, როგორც წესი, უარავს ყველა დამატებით ხარჯს, რომელიც დაკავშირებულია საქონლის ყიდუ-გაყიდვასთან: ხატრანსპორტო, საღაზღვეო, კომირგაბზულბობის, სასწყობო, სარეკლამო და ა.შ. მომოსხურებთან. ამრიგად, ბანკის საკომისიო გასამრჯელი, თუ ხელშეკრულებით არაა გათვალისწინებული დანახარჯების განწისლებას სხვა წესი, მოლანად შედის ბანკის მოგებაში.

სასაქონლო-საკომისიო გარიგება უმეტესწილად შეესაბამება ბანკის საკრედიტო და ფაქტორანგულ ოპერაციებს, აგრეთვე ფახეულობის ტრანსპორტირებისა და შენახვის ოპერაციებს. საკრედიტო ურთიერთობების შესაძლებელ ფორმებს წარმოადგენს:

ა) ბანკის მიერ ფახეულობის ყიდვა სწარმის ღაჯულებით, სამურნეო ორგანოსაციის მიერ, კრედიტის ხარჯზე, მისი შემღვამი ანაზღაურებით;

ბ) სწარმის ღაჯულებით, ბანკის მიერ საქონლის რეალიზაცია, სწარმოსათვის სესხის გაკცით, რომელიც უარავს სხეაასზე ხაქმანობაში განხილულ სახსრებს;

გ) საქონლის რეალიზაცია და მყიდველისთვის სესხის გაცემა საქონლის შესახენად და ა.შ. ბანკის სასაქონლო-საკომისიო ოპერაციებს ხშირ შემოსუყეაში თან ახლავს სესხის ერთდროული გაცემა, როგორც გამყიდველისათვის, ისე მყიდველისათვის, ამასთან, გირაოს ობიექტად გვიღასება საკომისიოდ მიღებული საქონელი.

სასაქონლო-საკომისიო და საკრედიტო გარიგებები შეისლება შეივხოს ფაქტორანგული გარიგებებით. მაშინ ბანკი საკომისიო ხაწყისებზე პროდუქციის რეალიზაციისას, თავის თავზე იღებს გადასახლეუბის გადახდის ვალდებულებას და მოწურალებლს მას გადატყარავისთანავე აუნახლაურებს. ამასთან, მყიდველისთვის შეისლება საბანკო კრედიტის გაცემა. საკომისიო გასამრჯელის სიღილე აქ მაღალია (გაღაუხლეულობის რისკის და ოპერაციამში ბანკის საკუთარი სახსრების დაბანდებების გათვალისწინებით).

ბყირაყას ღითონეხთან, ბუნებრივ ბყირაყას ქეებთან და მათი საყეთობთან დაკავშირებული ოპერაციები. ნემოზმატიკური ოპერაციებია ბყირაყას ღითონებზე კომერციული ბანკების ოპერაციებს ხანგრძლივი ტრადიციები გაანსა. ჯერ - კილე 1921 წლიდან სსრკ-ის სახანკების საწყსლებო ოპერაციები მოიცავდა ბანკის ანგარიშზე ბყირაყას ღითონების ყიდვა-გაყიდვას. სახანკი მხგავსი გარიგებების მონსოპოლიერი უყლებებს ყდობდა. 1929 წლიდან ნება ღარითული ოქნა ბყირაყის ღითონებთან დაკავშირებული გარიგებების თავისუფალი განხორციელება, ხოლო 20-თან წლების ბოლიდან დაიწყო ამგყარი ოპერაციების თანომღღერული შესლღვა: სუბიექტებთან, ბრუნვის სუეროსთან, ფახებთან დაკავშირებით. 1937-1990 წლებში სახანკის ბყირაყას ღითონებზე გარიგებების განსაკუთრებული უყლება გაანსდა. 1990 წელს ეს მონოპოლია

გაუმკლავ, ზომეც ქვეყანაში არ იყო ძვირფასი ღირებულების საბაზრო ბაზარი, რაც გამოიწვევდა მასზე ფართო მასშტაბის საბაზრო ოპერაციების განხორციელებას. ეს საბაზრო ტენდენციების განვითარებით იყო გამოწვეული. კერძოდ, რუსულბანკის მოთხოვნებსა, საეკონომიკური ფასეულობათა საერთო ფორმის მართვის წილის გამოყოფის თარიღზე, შეიძლება გამოიწვიოს ამ სფეროში საკუთრების სუბსექტების მომრავლება, რაც ბაზრის შექმნის აუცილებელი წინაპირობაა. ძვირფასი ღირებულების ბაზრის წარმოქმნა შეუძლებელია თავისუფალ ფასებზე გადასვლისა და ხაზარის მიერ მოაქვებული ძვირფასი ღირებულების ანაზღაურების წინააღმდეგობის გაჩენის გარეშე. მომავალი ბაზრის მოცულობა ასევე, დამოკიდებული იქნება იმაზე, თუ სახელმწიფო რა როლს ითამაშებს გამოუშვებს ძვირფასი ღირებულებისაგან დამხდებელ მონეტებს, დასტურებული იქნება თუ არა ბანკები და სხვა ინვესტორები იმაში, რომ თავიანთი სახსრების წაწმლის რეზერვირება მოახდინონ მაღალლიკვიდური ძვირფასი ღირებულების მარაგში (მაღალი სიუილიტის პირობებში) და სხვა.

ბანკები ოპერაციების ახორციელებენ ძვირფასი ღირებულებით, რომლებიც წარმოადგენილია მონეტების, ზღირების, აგრეთვე, ჯარისისა და ნედლეულის სახით. მათ შემადგენლობაში შედის: ა) შესუადეა; ბ) ძვირფასი ღირებულების გაყიდვა; გ) ფასეულობათა ინკასოზე მიღება; დანდევ ოპერაციების წარმოადგენენ: დ) შეუსება; ე) შენახვა; ვ) დაცვა და ტრანსპორტირება; ზ) სარეკლამო კომპანიების განხორციელება; თ) კონსულტაციების გაწევა; ი) ფასეულობებზე წინასწარი შეკვეთების გაყიდვები და ა.შ. ანალოგიური ოპერაციები მიმდინარეობს რეინჰატაქურ ფასეულობებზე, ამასთან გავრცელებულ ხასიათს იღებს გაცლითი მომსახურებები და ბანკების სახსრების ინვესტირება რეინჰატაქურ კოდექციებში.

მომსახურების უმეტესი ნაწილი სახელმწიფოსათვის არის განკუთვნილი. კომერციულმა ბანკებმა საკომისიო სავსებებზე შეიძლება განახორციელონ ემიტირებული სამაჩისკრო მონეტების, ძვირფასი ღირებულების მონეტების გავრცელება და ა.შ. ამით იქმნება ინვესტორთა დაგროვებისა და კოდექციების ფორმირება ხორციელდება. ტრადიციულია ის ოპერაციები, რომლებიც სახელმწიფოს შემოსავალს აძლევს.

ძვირფასი ღირებულებით ოპერაციებზე სახანკის მონაპოლიამ საწიულება მისცა მას ძირითადად შეენარჩუნებინა მასთან დაკავშირებული ტექნოლოგია და მეთოდები, რაც კერძოდ ასახულია სახ.ბანკის საკმისო-საკანო მომართვის ინსტრუქციებში.

სახაწიფო ოპერაციები. ფასეულობების დაცვა და ტრანსპორტირება ბანკისათვის დაგროვებული ფასეულობების გადაცემა შესანახად, როგორც გირაოს ერთ-ერთი რეჟიმი, ითვალისწინებს ბანკების მიერ სასაწიფო ოპერაციების შესრულებას და შესაბამისი ინსტრუქციების შექმნას. ამიტომ, საბაზრო ბანკების 1910-1920 წლებში საწინდლო ოპერაციების რიცხვში გათვალისწინებული იყო საქონლის სავსებებში ფასის შენახვა, (მათ შორის დაგროვებული ფასეულობების ზელმეკრელებით შენახვა) და საკუქნარების, სავსებების და უსაყრთხო უსაყრთხის (სეიფების) გაქირავება. 1930-1980 წლებში ბანკები ფასეულობების შესანახის ოპერაციებს ახორციელებდნენ მხოლოდ ძვირფასი ღირებულებით და მათგან დამხდებულ საკითხებით. ერთ-ერთ ასეთ ოპერაციას წარმოადგენდა მოსახლეობისგან წაუკრებისა და სხვა ფასეულობების შესანახად მიღება, რაც უცხოეთის პრაქტიკაში ფართოდ არის გავრცელებული. დასახელებული ოპერაცია წარმოადგენს საბანკო მომსახურების პრესკრანტის აუცილებელ ელემენტს. რუსეთის რთი კომერციული ბანკების წესლებით გათვალისწინებულია ანალოგიური ოპერაციები. შენახული ბანკის მიერ დაწესებული მოსახლეობისაგან ფასის ქადაღების

შესანახად მიიღება. მოცემული ოპერაციების შესრულების წესი განისაზღვრება, უწინარეს ყოვლისა, სამოქალაქო უფლებების ნორმებით.

ფასეულობასა შესახებ ბანკების ოპერაციების განვითარების პროგნოზი ხდება იმის გამო, რომ ასეთი ოპერაციებზე არსებობს მოსახლეობის გაზრდილი მოთხოვნილება, მაღალი ღირებულებების დოკუმენტური და მატერიალური აქტივების შესახების ფაქტები და ბანკების საკარანო უფლებების გაფართოება.

ფასეულობების შენახვისა და სხვა მონასხურებების რიცხვს, რომელთაც ბანკების სპეციალური სამსახურები ახორციელებენ, მიეკუთვნება: ა) ნაღდი ფულის და სხვა ფასეულობების ბანკიდან საწარმოების მიტანა; 2) ნაღდი ფულის ინკასირების შემთხვევაში დატვისა და სატრანსპორტო მონასხურების განხორციელება; 3) ნაღდი ფულის გადატანისას, საწარმოსა მონაღირებისა და მოსახლეობისათვის დატვის უზრუნველყოფა; 4) დიდი ღირებულების მქონე ტვირთის გადაზიდვა და ა.შ.

ოპერაციების დაგეგმვით. ბანკის მიერ ეს ოპერაციები ხორციელდება მეორე მხარის რწმუნებითა და ხარჯზე, გადახდის საწყისებზე, თუ კანონმდებლობით ან ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გაოკლებიწინებული. ბანკი, რწმუნებულის სახელით შესრულებული გარიგებებისა და იღებს არაყოფიერებას უფლება და ვალდებულება. დაგეგმვის შესახებ უფლებად გწვეულ აქტივებზე ხარჯებს ანაზღაურებს რწმუნებულს. ამიტომ, ხელშეკრულებით დაგეგმვის ოპერაციების განმარტული მთლიანად მიეკუთვნება ბანკის შემოსავალს. ისევე, როგორც საკომისიო ხელშეკრულებაში ბანკი პასუხს არ აგებს მისგან დამოუკიდებელი მიზეზით წარმოქმნილ ზარალზე. საბანკო ოპერაციები დაგეგმვით რამდენიმე სახეობისაა.

საქონლისა და ქონების დაგეგმვით ვიდე-გაყიდვა (მოქმედი კანონმდებლობით აკრძალულია, თუმცა, როგორც ადრე აღვნიშნეთ რუსეთის ბანკებისათვის ნებადართულია საბანკო მონასხურება) უნდა შევნიშნოთ, რომ ყიდვა-გაყიდვებზე საკომისიო ხელშეკრულება ბანკს უყვრო ზელსაყრელ პირობებს უქნის, ვიდრე დაგეგმვით ხელშეკრულება. ბანკისათვის შშირად უყვრო ზელსაყრელია, სასაქონლო-საკომისიო ოპერაციებში, მის სახელზე და კომიტენტის დაგეგმვით ოპერაციების გაყვრებისას, გამოიღვეს არ მიუთითოს მყიდველის ვინაობა ან პირიქით (წინააღმდეგ შემთხვევაში, ბანკის - შეამავლის როლი შეიძლება დაიკარგოს).

დაგეგმვით ოპერაციებში ეს შეუძლებელია, რადგან ბანკი გარიგებას ახდენს არა თავისი სახელით, არამედ რწმუნებულის სახელით.

დაგეგმვით ოპერაციების ერთ-ერთ ფორმას წარმოადგენს მესაკუთრების ინტერესების წარმომადგენლობა საყინოსო, სამეურნეო და სახმარებლო ორგანიზებში, აგრეთვე, სხვადასხვა ქონებრივი გარიგებებისა და სამართლებრივი ურთიერთობების შემთხვევაში. სახელმწიფოს, როგორც მესაკუთრის ინტერესების წარმომადგენლობის განსაკუთრებული ფორმაა საბანკო კონტროლი სახელმწიფო და სხვა საწარმოების საქმიანობაზე; საკისო დისკამინის დატვის, მონაღირებისათვის სახსრების გატემის მართლზომიერების, კაპიტალური დახანდეების განხორციელების და სხვა თვალსაზრისით. 1991 წლის თებერვალში გამოვითხოველი კომერციული ბანკების მოხელეთა 80 %-ზე მეტს შიანია, რომ მოხმარებისათვის გატემული სახსრების კონტროლი ბანკისათვის შეუფერებელია და სთავაზობენ მის გადატემის საყინოსო ორგანიზებისათვის, საგადასახლო ინსტიტუტისათვის და ა.შ. თუმცა ეს კონტროლი-დაგეგმვით საბანკო ოპერაციების მაგალითია, რადგან მაგ.: სახელმწიფო, როგორც მესაკუთრე ავალბს

ბანკს მისი სახელით განსაზღვრული იურიდიული საქმიანობები განხორციელოს. საქმე მხოლოდ იმ შემთხვევაში, რომ ამ ოპერაციის შესრულება უსასიფლო არ უნდა იყოს.

ბიუჯეტის საკასო შესრულება, კაპიტალურ დახანდებთა დაფინანსება მიეღობებულთა დავალებით ან საინვესტიციო სახსრების განმკარგებლებლთა მიერ წარმოადგენს დავალებით ოპერაციის სახეხევაობას, რომელთაც სამაშელი კომერციული ბანკების პრაქტიკაში ხანგრძლივო ტრადიციით გააჩნიათ და მოქმედი საბანკო კანონმდებლობით არის დამკვიდრებული. ახეთი დავალებების შესრულებისას, ბანკის მიერ ზორცილებლთა: ა) შემოსავლების ინკასაცია და დავაროება; ბ) საწარმოთა სახსრების ხარჯვა; გ) დასაფინანსებელ ერთეულებზე კონტროლი. წყენ მოვანნა, რომ აღნიშნული ოპერაციები, რომლებსაც კომერციული ბანკები ახორციელებენ უნდა იყოს ფასიანი და არა უფასო.

დავალებით ოპერაციების განხორციელებამ, რომელიც კლიენტურას კომპეტენტაში შედის (საბუღალტრო აღრიცხვის წარმოება, საკასო და ფინანსური მეურნეობა, ხელაყასის გადახდა და ა.შ.) სახლვარგარეთის პრაქტიკაში შეიძლება შეადგინოს ბანკების მოვებას 30-40 %. ამ მოსახრებათ საინტერესო მაგალითობის იძლევა საწარმოთა უმსხველესი გაერთანებების სტრუქტურებში შექმნილი ბანკები. ვინაინეის კომერციული ბანკის "ენერგია"-ს საბჭო, ამავე დროს წარმოადგენს იმ მსხვილი საწარმოების - მონაწილე ბანკების ახორციელის მმართველობით ორგანოს, რომელიც დაჯგუფებულია სსჯ "ენერგია"-ს და მითი კომერციული ბანკის, როგორც ამ სტრუქტურის სიმსიამის ცენტრის გარშემო.

კომერციულ ბანკებთან მოქმედებს სამეცნიერო-პრაქტიკულ-ეკონომიკურა ცენტრის, რომელიც ახორციელის წევრების შორის ეკონომიკური და მმართველობითი საქმიანობის გაუმჯობესების მაკორდინირებელი ძალაა. პეტერბურგის ენერგომაშინსმა თავის თავზე აიღო გაერთიანება "ენერგომაშინს" საფინანსო დავკვების იუნქციები, რასთვისაც ქვედარების ეკონომიკის და ფინანსების განყოფილება შეაქმნა.

როგორც ცნობილია, წყენს ქვეყანაში მიღებულია საწარმოს მოსამსხურეებისათვის ხელაყასის შემსახველი საღარებოს შემეგობით გაცემა. კომერციულ ბანკ "ენერგია"-ს ანგარიშიზე რიცხავენ სსჯ "ენერგია"-ს იმ საწარმოების ხელაყასს, რომლებთანაც ბანკი მჭიდრო კავშირშია. ბანკში, მოსამსხურეთა ანაბრების წამებობი წარმოადგენენ საკრედიტო რეზერვების დამატებით წყაროს და მათი მემუქობით უნდა დიფაროს სსჯ "ენერგია"-ს საკრედიტო რეზერვებზე მოთხოვნის 20 %.

სატრანსტო (წდობითი) ოპერაციები, რომლებიც ბანკის კლიენტების - იურიდიული პირების და მოქალაქეების ინტერესებისათვის სრულდება. სატრანსტო ოპერაციები თავისი შინაარსით, ზემოგანსხილული ყველა დავალებით ოპერაციებზე, არსებითად ფართო ოპერაციებია. სატრანსტო ოპერაციების ძირითადი სახეობანი: ქონების, ფულადი სახსრების, ფასიანი ქაღალდების, მიზნობრივი ფორმებისა და სხვა აქტივების მართვა დაჯდების ხელშეკრულების საფუძველზე.

მართაში შეიძლება შედიოდეს აქტივების განკარგვის ქვემოთ დასახლებული ყველა ან ცალკეული ოპერაციები: ა) შენახვა; ბ) რწმუნებულს ინტერესების წარმოადგენლობა (მათ შორის ფასიანი ქაღალდების მართვის საკითხებთან დაკავშირებულ აქციონერთა კრებაზე); გ) ვალდებულებების და შემოსავლების ინკასაცია; დ) განკარგება შემოსავალზე და ინვესტირებაზე; ე) ხელმოწერით სახსრების ხარჯვა; ე) აქტივების ყიდვა-გაყიდვა; ზ) სესხების მოწოდება და განლაგება; ფასიანი ქაღალდების გამოშვება, პირველადი მოათხება და ქონების, ფულადი სახსრების სესხად გაცემა, აქტივების დაზღვევა; თ) იურიდიული პირის წამოყალიბება,

რეორგანიზაცია და ლიკვიდაცია; ი) ქონებაზე საკუთრების გადაცემა (ჩუქება, გიფტა, იმპროვიზირებით გადაცემა); კ) გადასახლების გადახდა და სხვა ფიქსირებული გადასახლების გადახდები; ლ) საბუთების წარმოება, მათ შორის ფაქსიან ქაღალდებთან დაკავშირებული დოკუმენტური ოპერაციები (ახალი საკუთრე ფურცლების მიღება, ნომინალის შეცვლისას ერთი ფაქსიანი ქაღალდების მფარვეთი შეცვლა და ა.შ.); მ) საკასო და საფინანსო მუდრეუბის აღრიცხვა, ვალდებულებების მისვლით გააჩვენებების განხორციელება; ნ) სხვა იურიდიული მოქმედებები.

ხამაშელი კომერციული ბანკებს არა აქვთ სრული მოცულობითი სატრასტო ოპერაციების შესრულების გამოცდილება. საკარადვეთი კომერციული ბანკების მიერ სხვადასხვა ფონდების სახსრების მართვას ოპერაციების სწრაფი განვითარება, რომელთა დაფუძნების მასშტაბები, დამოუკიდებელი იურიდიული პირების სახით, სწრაფად ფართოვდება. როგორც ცნობილია, მრავალი კომერციული ბანკისათვის ფონდების სახსრები, მათ შორის საქველმოქმედო ხასიათის საკრედიტო რეზერვების მნიშვნელოვან წილს წარმოადგენს და პირაქით, უკანასკნელ დროს ნელ-ნელა ფონდების შექმნას პროექტები, რომელთა ინსტრუმენტად გამოდგამ ბანკები. ისინი მთავრადვეთი გახდნენ ფონდების სახსრების მართვადი მფლობელები და მათი თავმოყრით დამატებითი საკრედიტო რეზერვები შექმნან. ასე, მაგალითად, ინტერ-ბანკის მიერ განხორციელებულა საერთაშორისო ფონდის პროექტი, რომელიც მიზნად ისახავს ბანკისათვის კაღრების მომზადებას და სახსრების ინტერბანკში შენეხვას.

ქონებაზე საკუთრების გადაცემასთან დაკავშირებული ოპერაციები. როგორც საზღვარგარეთის გამოცდილება გვიჩვენებს (განსაკუთრებით საფრანგეთის ბანკების გამოცდილება) კომერციულ ბანკებს შეუძლება დაეკისროს განსახელმწიფოების და პრივატიზაციის პროცესში საფინანსო შემაჯავლის ფუნქციები. ამასთან, ბანკის ეს მომსახურებები წარმოადგენს დაკავშირების ოპერაციების საინსტრუმენტს და საკონსულტაციო ანალიზური ან საინფორმაციო ხასიათის საბანკო მომსახურებას მიეკუთვნება. ამასთანავე, მოცემული ოპერაციები საერთო მიზნით არის გაერთიანებული. კომერციული ბანკის მომსახურებებს, რომლებიც პრივატიზაციის და "სხვა ოპერაციების" კატეგორიას მიეკუთვნებიან, შეუძლება მკონსულტაციური მისწრაფი: სახელმწიფო ქონების გამოყვადვის ბაზაზე ახლად შექმნილი სააქციო საზოგადოებების აქციათა გემორეცხვა და ნდობის საწყისებზე პირველადი განათავების ორგანიზაცია, აგრეთვე სესხების პირველადი განათავება გამოყვადვის დასაფინანსებლად; საპრივატიზაციო ქონების ღირებულების დამოუკიდებელი შეფასება, იმ საწარმოების არჩევა, რომლებიც პრივატიზაციას ექვემდებარება. საპრივატიზაციო საწარმოების ფინანსური მდგომარეობისა და პერსპექტივების შეფასება და საფინანსო გაჯანსაღებისათვის ღონისძიებათა დასახვა, წარმოების სტრუქტურული გარდაქმნა პრივატიზაციის დაწყებამდე ან პრივატიზაციის პროცესში; ფაზიური და იურიდიული პირების მოძიება, რომლებიც წარმოადგენენ გადახდისუნარიან მოთხოვნის საპრივატიზაციო ქონებაზე, დაფუძნებული დოკუმენტების და ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულების მომზადება, მზარეთა წარმოადგენლობის განხორციელება, მოლაპარაკების ორგანიზება და განხორციელება, დოკუმენტური და პრივატიზაციასთან დაკავშირებული საინფორმაციო ოპერაციების შემოღება; ვაჭრობის ორგანიზაცია, მარკეტინგის და რეკლამის განხორციელება პრივატიზაციის პროცესში, საპრივატიზაციო ქონების შეხახებ მონაწილეთა სრული კომერციული ინფორმაციით უზრუნველყოფა; დამოუკიდებელი აბოიტრეების სახით სადავო საკითხების რეგულირება; საპრივატიზაციო საწარმოებისათვის კაღრების შეჩერება და შესაკეთებათა დაკავშირებით მათი საქმიანობაზე შემდგომი კონტროლი და სხვა.

ბანკების და სხვა იურიდიული პირების ერთობლივი საქმიანობა (მათ შორის ლაიფინანსებლური ოპერაციები). აღნიშნული საქმიანობა მოიცავს საბანკო ოპერაციების წახალისებ სხეობას. მრავალი კომერციული ბანკი შეიქმნა, როგორც მსხვილი საორგანიზაციო სტრუქტურის ბანკი, რომელიც ემსახურება საყინოს რეზერვების განწესებას. 1990 წლის დასაწყისში ასეთი ბანკები რეგისტრირებული კომერციული ბანკების 25 % მქონე შეკავშირდნენ. ამასთან, რიგი დამოუკიდებელი კომერციული ბანკი სტრატეგიას ელემენტს გახდა.

რამდენიმე მსხვილ საორგანიზაციო სტრუქტურაში შესვლის, ცნ სწრაფად, მათ შორის უბირატესად გამოარჩევენ იმ სტრუქტურებს, რომლებიც საბუჯეტო დაყინისთვის მნიშვნელოვან მოცულობის, მწვავე დეპოზიტურ პროდუქციას, მოხმარების სავსების ბაზარზე საქსისორცო რეზერვებს, საკულტო ამონაგებს და სხვას გასაგებენ. უმეტესად ეს იყო საინფორმაციო კომპლექსის დარგები. ასეთი სტრატეგია მოწოდებულია უზრუნველყოს ბანკების ფინანსური მდგრადობა, ბრუნვადობის გარანტირებული ზრდა, რისთვის დავერისოიციკალა, საქმიანობის უნივერსალური და მრავალდარგობრივი ხასიათი.

მსხვილ ორგანიზაციულ სტრუქტურაში ბანკის გამოყენების ვარიანტებია: ა) საკრედიტო-სანგარანსსწორებო ცენტრი; ბ) პოლიინფორმაციო სტრუქტურის ცენტრი, რომელიც ფლობს მასში შემავალ საწარმოების საკონტროლო პაკეტს; გ) ბანკი თავის თავზე იღებს გარიგებებს შიდა სამთავრობო ფუნქციების შესრულებას; დ) ბანკი ცენტრია საწარმოების ასოციაციის, უმსხვილესი კონტრაგენტების და ა.შ.

ზმარად, კომერციული ბანკი გამოდის, როგორც რამდენიმე ათეული პირის, ასევე მათი ასოციაციების დამფუძნებელი. ასეთი საქმიანობა შეიძლება მიხსნულ იქნეს ბანკის სტრატეგიად, რაც განირობებულია შემდეგი მიზეზით.

მრავალდარგობრივი საწარმოების დაფუძნება ბანკებს უფლებას აძლევს გვერდი აუარონ ამა თუ იმ საქმიანობის აკრძალვა, ამით მიკრძება არასაბანკო ოპერაციებთან დაკავშირებული რისკი. იურიდიული პირის დაფუძნება აუცილებელია, როდესაც, ბანკის ქვეგანყოფილებების საპროფიტო სტრუქტურების ოპერაციების მოცულობები მნიშვნელოვან მასშტაბებს მიაღწევენ და ამკარა ზღვა ქვეგანყოფილების მისწრაფება მოიპოვოს დამოუკიდებლობას. ბანკთან კავშირის გაწყვეტის გარეშე, ბანკის გარშემო მყოფი, მასთან დაკავშირებული იურიდიული პირები, როგორც ბანკზე მისი სტრატეგიის ელემენტები იწვევენ ბანკის მოგების ზრდას (მოგების წაწილა ბანკი, როგორც დამფუძნებელი, გადაეცემა). აგრეივე რისკების შემოიკრება და დვერსოიციკალის (საწარმოები მრავალდარგობრივი ხასიათს ატარებენ). ამის გარდა, ასეთი ალტერნატიული სტრუქტურები ბანკის გარშემო ქმნიან საკრედიტო რეზერვების მოზიდვის დამატებით არჩევს.

ოპერაციების განსაკუთრებულ უგუფეს წარმოადგენს კომერციული ბანკების მიერ ხელშეკრულების გაფორმება ერთობლივ საქმიანობაზე პროექტების რეალიზაციის და მონაწილეების შორის დარბებლების უყვეტის გაყოფისათვის. კომერციული ბანკი თავის თავზე იღებს დამფუძნებლის ფუნქციებს, ასევე სთავაზობს საორგანიზაციო-საშემაველო და საკონსულტაციო ხასიათის მომსახურებებს, პროექტის თანხლებით იღებს დამატებს სტალიდანი რეალიზაციის დამაფრუხამილე და შემდეგ ამ ინტელექტუალურ საკონტრებისთან დაკავშირებულ ოპერაციებსზე. ამ დარგში კომერციული ბანკების ერთ-ერთი გვერცხლებული ფორმა გახდა საინფორმაციო ფონდების შექმნა, რომლებიც თავს უყრიან ერთობლივ საქმიანობის ყველაზე უყრო საინტერესო წინადადებებს, ცხადია, აყინანსებენ კიდევ, რაც თავის მხრივ, მოათხოვის სექსპერტო საბჭოების შექმნას, პროექტების კონკრეტის პროცედურების რეალიზების და ა.შ.

განხილული ოპერაციები რეკლამირების ერთობლივ საქმიანობასთან დაკავშირებული სამოქალაქო სამართლებრივი სწავლებით, მისი მისიონარული სტრატეგია.

თავლებობის განაწილების და სხვა ეკონომიკური გაცემა შესაძლებელია პირის მაგივრად, რომლის შესრულება ყუღად ყოფილია გათვალისწინებული, რეკლამირება სამოქალაქო სამართლის შესაბამისი სწავლებით, დავალების და განაწილების ხელშეწყობის მიზნით. სათანადო თავლებობის წესი განსაზღვრულია რსოვრის სამეურნეო ბრუნვის თანახმად გამოყენების შესახებ მოქმედი დებულებით. ბიკის აღნიშნული ოპერაციები, სერვისების სამართლის მიხედვით, "რეკლამირება" "სახელმწიფო განაწილებით უნიფიცირებული წესით" (1978 წლის რეაქტია დამტკიცებულია სერვისების ხელშეწყობის მიერ).

თავლებობის (განაწილების) ხელშეწყობით თავლები (განაწილი) ვალდებულია მასზე აკრის სხვა პირის კრედიტორის (მოვალის) წინაშე უკანასკნელის მიერ თავისი ვალდებულებების შესრულებაზე სრულად ან ნაწილობრივ თავლებობის შემთხვევაში ბიკის მასზე სრულად მოქალაქის მიერ აღებული ვალდებულებების შესრულებაზე, განაწილის გაცემის შემთხვევაში ოქონომიკური პირის მიერ. განაწილი ეს არის თავლებობის განსაზღვრული ხელშეწყობა, რომლის გამოყენებაც ხდება ორგანიზაციებს შორის ურთიერთობების შემთხვევაში. ბიკ-თავლები (განაწილი), რომელიც ასრულებს ვალდებულებებს, გადაეცემა ამ ვალდებულებებზე კრედიტორის ყველა უფლება.

საბიკო ოპერაციების სხვა სახეობები, რომლებიც მოქმედებენ "სხვა" კატეგორიებს ბიკები საკუთარი ძალით ახორციელებენ სამეცნიერო-ტექნიკურ დამუშავებებს. რეკლამირება პრაქტიკა გეინვენსებს, წყულებს, ბიკები გამოდიან ბიკზე შედეგად წინადადებებით: ა) საბიკო სამართლებრივი ურთიერთობებით, რომლებიც საკუთარი სტრუქტურული ქვეყნიერებების მიერ ან მათი შედეგით არის დამუშავებული; ბ) მეთოდური და სარგებლობითი დოკუმენტების სხვადასხვა სახეობების ყოფრის განხორციელების მიზნით; გ) საქმიანობის პროცესების წესების შესახებ. ბიკებს, რომლებიც დიდი ხანი ახორციელებენ კაპიტალურ დახმარებებს, შეუძლიათ მიიღონ შედეგითი ხარჯდასაცხის დოკუმენტების შედეგის მარტივი ობიექტების ტექნიკური გადათარგმნების, კაპიტალური რეკონსტრუქცია და ა.შ. მსგავსი ოპერაციების მაგალითები სამთავრო ბიკების საქმიანობაში ცნობილია 1910 წლის დასაწყისიდან.

საბიკო ოპერაციები-საბიკო მონაწილეობის სომეხობა იყარია. მათ შემადგენლობაში შედის: ა) საბიკო-სწავლები და სხვა დოკუმენტების ასლების წარდგენა; ბ) თანხების მოსახმარის დახმარების გაცემა; გ) ბიკის არქივში ცნობების შეკრება; დ) კლიენტების შესახებ საბიკო, არაკონფიდენციალური ინფორმაციის მიწოდება; ე) საინფორმაციო, სამთავრო მონაწილეობის, სხვადასხვა გარეგნობის მონაწილე კადრების შესარჩევად, დიფერენციული ოპერაციების მასტრებლად მონაწილეობა ბიკის შექმნა.

საბიკო ოპერაციები-საბიკო მონაწილეობის შემთხვევაში: ა) სამეურნეო საქმიანობის და მისი ცალკეული მხარეების ანალიზი; ბ) პროცესების და გადაწყვეტილებების სამეცნიერო-ტექნიკური და ეკონომიკური ექსპერტიზის განხორციელება; გ) მიღებული გეინვენსების დახმარების გაცემა; დ) საბიკო-სწავლები მონაწილეობის სიხშირის საკონტროლო გეინვენსება და სომეხობის; ე) კონტრაქტების ყოფრითი ანალიზი, იყარის და სხვა პირების დადგენის სისწორე. ცალკეულმა ბიკებმა საბიკო ანალიზის მართების სერიული კი გამოიქვეყნეს.

დღის მონაწილეობა ბიკის საკონსულტაციო სამართლებრივ მონაწილეობას, მათ შორის სამეურნეო კანონმდებლობის გამოყენების საკონსულტაციო, საბიკო-სწავლები-საბიკო-სწავლები ურთიერთობის ორგანიზაციის, სახელმწიფო დირიქტის და საბიკო-სწავლები

გეორგიანთა სამშენებლო საქმიანობის შესახებ. კონსულტაციების დაკავშირებული ხელშეწყობები შეასრულა კომპლექსურად მოიცავს კლიენტის საქმიანობას, კლიენტის მიერ დადგენილ დიდ გარიგებებს, ან სსიპ-ს მონაწილეობის მთელ ციკლს ანუ. (საგარეო გეორგიანთა).

(წარმოადგენს კლიენტის სხვადასხვა ხერხეულიანი მომსახურებას, რომელიც დაკავშირებულია ნაღდი ფულის ტექნიკური ციკლის ცდომილ რეაგირებასთან (ფულის ხელახალი გადასვლა, ხელახლის გასაცემად ფულის, მათ შორის ზრდა ფულის წინასწარი მოხაზება, ნაღდი ფულით რეაგირების ჩასატარებლად ტექნიკური სამუშაოების არსებითი გაცემა, დაზარალებული ფულის გამოცვლა და ა.შ.).

საქმიანობის დაკავშირებით, სამეცნიერო, სპორტული და ა.შ. პროგრამების ხარისხობის გაწევა. ცნობილი შემთხვევები, როცა ბანკი ფინანსურად ეხმარება ადგილობრივი მმართველობის ორგანოებს. თანდათან ხდება ბანკის ეთნიკური სახსრების დაბანდება ისეთი მატერიალურ აქტივებში, როგორცაა ხელშეწყობის სიმუშები. ასეთი საქმიანობის ხარჯდამო და საყვანისო შედეგი შეიძლება იყოს ძალიან დიდი, განსაკუთრებით ინფლაციის პირობებში.

3. კომერციული ბანკების ფაქტორიანგული ოპერაციები

ფაქტორიანგის არსი და უპირატესობები. ფაქტორიანგი (ინგლ. აგენტი, შუამავალი) წარმოადგენს საქონელს სავაჭრო ოპერაციების წარმართვას, რომელიც კლიენტის სახელზე კაპიტალის დაკრძალვასთან არის შეზღუდული. ფაქტორიანგი თავისი სპეციალური ფორმის დაკავშირებულია გულმგობრად საწარმოსწორებო დოკუმენტებთან, რომელიც წარმოადგენს მწარმოებელსა და მომხმარებელს შორის საქონლის რეალიზაციასა და მომსახურებას პრაქტისში, ანუ კლიენტის დეპოზიტურად დაუბანების ინკისრებას.

ფაქტორიანგული ოპერაციების საფუძველს წარმოადგენს ბანკის მიერ მიწოდების ანგარიშ-ფაქტორების ყოველ გადატარებულ საქონელზე და მიწოდების მიერ ბანკისათვის პროდუქციის მყიდველსაგან გადახდის მოთხოვნის რეკლამის გადაცემა. ამიტომ, ფაქტორიანგულ ოპერაციებს ასევე უწოდებენ მიწოდების გაყიდვების დაკრძალვას ან მიწოდებისათვის ფაქტორიანგული კრედიტის გაცემას.

საგარეო რეგიონალურ ფაქტორიანგი წარმოიშვა, როგორც სპეციალური საგარეო შუამავლების ოპერაცია, როგორცაა, რომელიცაა, რომელიც ხელს უწყობს ბანკებს ოპერაციის ფაქტორიანგული ოპერაცია ცნობილი იყო ჯერ კიდევ მე-16 - მე-18 საუკუნეებში. მხოლოდ ჩვენი საუკუნის 60-იან წლებში ფაქტორიანგული ოპერაციებმა თამაშების ფორმის კომერციული კრედიტი შეცვალეს და პროდუქციის რეალიზაციის მომსახურებისათვის მისი ფართოდ გამოყენება დაიწყო. ეს გამოწვეული იყო ინფლაციური პრაქტისის გაძლიერებით და რაფი ქვეყნების გეორგიანთა არამდგრადობით. ასეთი ვითარება მოითხოვდა პროდუქტების უფრო სწრაფ რეალიზაციას, ე.ი. კაპიტალის ფულადი ფორმისა და სასაქონლო ფორმის მიმართული გადაყვანას. საბჭოთა გეორგიანთა ქვეყნებში ფართოდ გამოყენებული ანგარიშსწორების სათანადო ფორმა ყოველთვის არ იძლეოდა სახსრების დროულად მიღების გარანტიას და პროდუქციის წარმოებისათვის გაწვეული დანახარჯების ანაზღაურების სამუშაოებს. ამიტომ, მიწოდებისათვის დეპოზიტორული დაუბანების პრობლემა უმარტივესი მნიშვნელობა შეიძინა.

სამსახურის მიუღებელ ფორმას, სამსახურის მიხედვით ვადაზე გადახედვლობის შექმნისთვის უფლება აქვს კუთვნილი თანხა სასამართლოს წესით ამოიღოს; ვინაიდან სასამართლო ხარჯები ძალზე მაღალია, ფორმები იძულებული არიან ჩამოწერონ ვალები ე. ი. იზარალონ. ამის გარდა, ფორმები მისწრაფებენ "არ გაიტანონ საგავი ქოხიდან" და არ მიმართავენ სასამართლოს. შექმნილი სიტუაციიდან გამოსვლის გზების ძიებას პროცესში, ფორმებმა დახმარებისათვის ბანკებს, ან საბანკო პოლიტიკაში შემავალ სპეციალიზებულ კომპანიებს მიმართეს, რომლებიც სამსახურების და სხვა სასაქონლო საბუთების გადახდის საქმეებზე არეგულირებენ, რის შედეგადაც წარმოიშვა მქონდრო კაპიტალი სამარეველო ფორმების განყოფილებებს შორის, რომლებიც კომერციული კრედიტის მოძიებას მართავენ და ბანკებს შორის, რომლებიც კლიენტების კონსულტაციის არეგულირებენ ბანკები მათთან მქონდრო კავშირში მყოფ კორპორაციებს და ფორმებს გადასცემენ მონაცემებს მათი კონტრაგენტების კრედიტუნარიანობის შესახებ, ხელს უწყობენ ანგარიშების ვალდანი გადახდას, იძლევენ ვალდების ამოღების გარანტიას, აწარმოებენ კლიენტებზე დაწვრილას, რათა "ბანკის მეგობარ ფორმასთან" დაეყვანოს წარმოქმნის შემთხვევაში, შესაძლებელი მათი მოთხოვნები. ფაქტორინგი ან ფაქტორული კრედიტი კომერციული კრედიტის ხელშეწყობის საშუალებად იქცა და დიდი განვითარება ჰპოვა უკანასკნელ ორ ათწლეულში. საქონლის შეადგენისათვის, ფაქტორინგული კრედიტის განხილვა კომერციული კრედიტისაგან იმაში მდგომარეობს, რომ ის გაყიდულ საქონელზე გადახდას ნაღდი ფულადი იძლევა, ხოლო კომერციული კრედიტით გაყიდვისას, მხოლოდ თანხების სახით. მიღებული თანხები მიმწოდებელმა შესაძლებელი არის აღიკვეთოს ბანკში და მოიღოს ნაღდი ფული, მაგრამ ნაკლები თანხით, ვიდრე ანგარიშ-ფაქტურის გაყიდვისას. შეადგენისათვის კომერციული კრედიტის დროს საქონლის საქონლის შეყვანა ვალით, თითქმის, არ განხილვება ფაქტორინგული კრედიტისაგან, ორივე შემთხვევაში შეადგენილ ვალდებულებას იღებს დაუბრუნოს კალი განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ, კომერციული კრედიტისას - სამსახურის მიუღებელს, და ფაქტორული კრედიტისას ფაქტორინგისთანავე. ომეცა ფაქტორულ დაკრედიტებს შეადგენს უპირატესობას ანიჭებს. ის შესაძლებლობას იძებს დააბრუნოს ვალი უფრო ხანგრძლივი დროის შემდეგ. ასევე ნებადართულია ვალის ნაწილობრივ გადახდა, რაც სტამბულს აძლევს საქონლის ყიდვის ფაქტორული განყოფილების შემკებით. კომერციული ბანკები ფაქტორული კრედიტის განვითარებისას იხსენებენ დაბატების შესაძლებლობებს ვაჭარითთან თანამართლად ოპერაციით, გაზარდონ მოგების მოცულობა და გააძლიერონ კლიენტთან კავშირი.

არსებობს ფაქტორინგის ორი სახეობა: კონცესიური (ლია) და კონსიდეციონალური (ყარული). კონცესიური ფაქტორინგის დროს მიმწოდებელი მიუთითებს თავის ანგარიშზე, რომ მოახლოვან მიეცოდა ფაქტორ-ფორმას. კონცესიური ფაქტორინგის დროს არც ერთი მიმწოდებლის კონტრაგენტი არ არის გათვალისწინებული ფაქტორ-კომპანიის მიერ მათი გასაყიდი საქონლის დაკრედიტებაზე. ამიტომ ფაქტორინგის კონსულტაციული ოპერაციების დარეგულირება უფრო მაღალია, ვიდრე კონცესიურისა და სხვა საბანკო კრედიტებზე უფრო ძვირია. ფაქტორინგულმა ოპერაციებმა ფართო განვითარება ჰპოვეს პროდუქციის ექსპორტის დროს. საქონლის ოპერაციის დროს კლიენტი სარგებლობს 100 % გარანტიით თავისი ანგარიშებით ყველა გადასხმის შემდეგ. საბანკო კონსიდეციონალური ფაქტორინგული ოპერაციის აწარმოებენ სპეციალიზებული ფაქტორ-კომპანიები, რომლებიც წარმოადგენენ მთ ქალიშვილად ყალიბდებიან.

კლასიკური ფაქტორინგის, იმ სახის როგორც ის ხორციელდება დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში, უფროსა კომერციული კრედიტის გადახდის გადახდა (30-დან 70 დღემდე)

მწოდებულ პროდუქტებზე ან სარეკლამო-საინფორმაციო ურთიერთობის ისეთი ფორმის გამოყენების (გამყიდველსა და მიიღველს შორის), როგორცაა ღია ანგარიში. ამ შემთხვევაში მიმწოდებელი გადაუტვირთავს მყიდველს პროდუქციის მის მისამართზე სასაქონლო-განმარკეტინგული დოკუმენტების გაგზავნით, ხოლო ვაღის თანხებს მიიღეფიების მის მიერ მთავრების სახელზე გახსნილი ღია ანგარიშის ღებებს. ღია ანგარიშით მიიღველი იხდის თავის დაჯილდინებას. მიმწოდებლის მიერ მთავრებისათვის ღია ანგარიშით კრედიტის გაცემა და ღია ანგარიშის ფორმის ანგარიშსწორება დაკუმარებულა გადაუხველობის რისკთან ან პროდუქციის ღირებულების დაგვიანებით გადახდასთან, რადგან მიიღველი, სასაქონლო დოკუმენტების მიღებისას არ აძლევს მიმწოდებელს სავალი ვალდებულებებს. ასეთ პირობებში კონტრაგენტებს შორის ურთიერთობა სარიცხა ერთი ან ორივე მხარისათვის. რისკს თავის თავზე იღებს ფაქტორინგული კომპანია. ფაქტორინგული მომსახურება ზღვს უწყობს ვაღების ღრუელ ინკასრებას და გადახდის ვაღის გადაცობების დანაკარგების მინიმალიზაციას, ადვეტის ხვეუთ ვაღების წარმოქმნას, უზრუნველყოფს საწარმოების დანარებას კრედიტის მართვის. საწარმოო საქმიანობის წარმატებით განხორციულებებისათვის ქმნის ხვეუთეო პირობებს, რაც შეწარმუებს ბრუნესა და მომგებლობის გახრდის საშუალებას აძლევს. ფაქტორინგული კომპანია გადაუხველი მითხოვრის მესაყურე ხლებს და თავის თავზე იღებს მათი გადაუხველობის რისკს. მიმწოდებელი, იღებს რა ფაქტორ ფორმისა და გადახდის ვაღების, დღველი ვაღის შეუძლია დავემის ანგარიშსწორება თავის კრედიტობის, ამ უკანასკნელისაგან იღებს შეღავთს, განსაზღვრულ ვაღში ანგარიშის გადახდას. შეღავთი (ან "სკონტო"), ანგარიშის მისხველით დვერენტობე (5-10 დღის განმავლობაში) გადახდაზე, დასაყურის მრავალ ქვეანამი 3 %-ს შეადგენს.

ამრთად, ფაქტორინგის გამოყენება აქარებს გადასხველების მიღებას, გარანციას იძვევა დაჯილდინების გადახდაზე, ამიერებს ანგარიშის წარმოების. ბარჯებს და მიმწოდებლობისათვის გადახდების ღრუელ შემოსვლას უზრუნველყოფს, მიიღველის ღრობითი გაქირვების შესხვევაში. თანამღროვე პირობებში ფაქტორინგული მომსახურების ხისტეა მითიკავს კლიენტების სხვადასხვეგარ მამსახურებას, ფრაოდ, საბეღელტრო, სასაყურადიციო, სარეკლამო, გასაღების, იურადიული და სხვა მომსახურებები. ფაქტორინგული კომპანიის კლიენტებს შეუძლიათ ურთი სკვან მოხველეების შტატის შენარჩუნებაზე, რომლებიც იგივე უწყვეციებს ასრულებენ, რასაც ფაქტორკომპანია. ეს იწვევს სახსრების განსაზღვრულ კრონომას, რაც დვერედტებისაგან სარჯებლთან შეთანწვეობით მომსახურებას საყოღ მაღალი ღირებულების კომპენსაციას ახდენს.

სახვეარგარეუთას ქვეყნების პრაქტიკამ გვიჩვენა, რომ ფაქტორინგის გამოყენება განსაყურებით უქტურია მიერე და საშუალო საწარმოებისათვის, ახვეუ ახლად შემსიღებისათვის, რომლებსაც წარმოების მოკლეობის ზრდის პერსპექტივა აქო და რომლებიც განიქლან ყველადი სახსრების უმარისობას, დებატორებისაგან გადასახდების ღრუელად გადაუხველობის და საწარმოო პროცესთან დვერებელი ქარბი სასაქონლო მარაგებისა და სახველეების გამო.

ფაქტორინგის ზღვს უწყობს ანგარიშებზე სახსრების ბრუნელობის დამქარებას, რაც განსაყურებით მინიშნელოვანია ასეთი საწარმოებისათვის ფინანსურ ურთიერთობებში ფაქტორინგული კრედიტის მსხველმისათვის ახალ პასივის ქმნის და აქედან გამოდინსრე, გველენს არ ახდენს მის კრედიტურარიანობაზე.

ჩვენი ქვეყნის კომერციული ბანკების მიერ ფაქტორინგული მომსახურების ორგანიზაცია ფაქტორინგის კომერციული ბანკისათვის მომსახურების ახალ, არატრადიციულ სახეობას წარმოადგენს, რომელიც თანდათან იწვევს ბანკის კლიენტების აღიარების მოპოვებას.

ფაქტორანგული ოპერაციები უნდა განხორციელდეს სპეციალურად შექმნილი განყოფილებების მიერ, და არა დასაცემში ვარკვეული უკუუქმით. რეკომენდებული არაა ფაქტორანგული ოპერაციების ჩატარება ზოპერაციო განყოფილებების თანამშრომლების მიერ, შეთავსების პირობებით, ასევე ერთჯერადი ოპერაციების ჩატარება მედსიო ხელშეკრულების დადების გარეშე. ეს იმითაა გაიარკვეული, რამ ფაქტორანგული მომსახურებები შეიცავს არა მარტო მიმწოდებლის ლაქრულიტებას, არამედ მის თინსსურ მდგომარეობაზე და გადახმდელებას კრედიტნარაანობაზე თვალყურას ღვეუნებას და კონტროლს.

ფაქტორანგული განყოფილებებისათვის აუცილებელი რესურსების ფორმირება შეიძლება მოხდეს საკუთარი და სასესხო ხხხრების ხარჯზე. მათ შორის თანაყარლობის ღადგუნა ხდება ხინეს გაიგრობის მიერ, შენღგომი ზრდა კი ჩატარებული ოპერაციებთან მიღებული მოგების ხარჯზე ზორციელდება. სასესხო ხხხრების ფორმირება ხაწარმოების, სხვა ბანკების ღეპოზიტების და ბანკის საკუთარი კრედიტების მოზიდვის გზით ხდება.

კლიენტების ფაქტორანგული მომსახურება სახელშეკრულებში ხაწეისებზე ხორციელდება. ხელშეკრულების დადებამდე ფაქტორანგული განყოფილება ანღიზხს უკუთებს მიმწოდებლის კრედიტნარაინობას, აგროვებს და სწავლობს ინფორმაციას მისი მვევალებების ფინანსური მდგომარეობის შესახებ. მიმწოდებელი, ფაქტორანგული ოპერაციებს რისკის შესამციცებლად, ფაქტორანგული განყოფილების პოზიციიდან, შემდეგ მოთხოვნებს უნღა უკასხებდეს: აწარმოოს პროდუქცია და მომსახურებები, რომლებიც მოთხოვნილებით სარგებლობენ და საუკუსიო ხარისხისა აჩინას; წარმოებას ზრდის მღღლი ტემპები ჰქონდეს; წარმოებელი პროდუქციის გაყიდვისას მტკიცედ ღადგენილი პირობები გამოიყენოს. რეკომენდირებული არაა ფაქტორანგული ოპერაციების ჩატარება: საბაუჯტო ორგანიზაციების მოთხოვნების წარღგენით, კერძო პირების სავღლი ვღღლებულებით, საწარმოების ვღღლებულებით, რომლებიც არ სარგებლობენ საბაიკო კრედიტით ან გადახდისუნაროდ არაან გამოცხადებულა, საწარმოების ყიღლალების ვღღლებულებით, საკომენსიაციო და საბარტერო გარიგებების ღროს, სამუშაოს ღირებულების ეტაობრივად ან ავანსით გადახდის შემთხვევაში. გაყიდვის შესახებ ხელშეკრულებით, როღესაც მიუღველს უფლება აქვს ღადბრუნოს პროდუქცია ხელშეკრულებით გათვლისწინებულ ვღღამი, ასევე გაყიდვის შემდეგ მომსახურების პირობებით.

ფაქტორანგულმა განყოფილებამ ასევე უნღა შეისწავლოს ინფორმაცია მიმწოდებლის საკუღლი მოთხოვნილებების ხარისხზე. ამ მიზნით ხდება ანღლიზი: აქცენტზე უარის (მიზნი, ხიხირე, სარუღიხციო პროდუქციის იანზხ ხრულ მოცუღობაში); მოთხოვნების წიღის, რომელთა დასაიზება არ შეიძლება ფაქტორული განყოფილებისათვის; რეღღზხაციის მოცუღობაში სეზონური ცვლილებების; ღრეპენტების, რომელთა საყუღველზე გამოიწერება მოთხოვნები. ფაქტორანგული განყოფილებისათვის ყვეღაზე ხარისკია მოთხოვნები, რომლებსაც წაუყენებენ ფაქტორული გღღმოცირთვის წინ. ამიტომ, ფაქტორული განყოფილება მკაცრად უნღა აღვეუნდეს თვღს მოთხოვნების გამოწერას პროდუქციის გღღტვირთვის ან მომსახურების გაწვევის შემდეგ.

ფაქტორანგულ მომსახურებაზე ხელშეკრულების დაღებისათვის მიმწოდებელი ფაქტორულ განყოფილებას უნღა გაუგზავნოს ინფორმაცია ღასაიზობ საგღღსაზღლი მოთხოვნებზე:

ყოველსა გღღამხღღლის დასაზიღება, მისაიროსი და მისთვის საქონღის გაყიდვის პირობები; ყვეღა დასაიზობი მოთხოვნების სავღგო თანზხ; ყოველი გღღამხღღლისათვის უკვე არსებული ვღღის ოღღნობა და მონაცემები მისი ანგარიშების შემარშების შესახებ. სხვა ინფორმაცია, რომელიც აუცილებელია მღღღველსა და მიმწოდებელს იორის ანგარიშების მღღღმარეობის

შესაფასებლად, მიმოწერა ანგარიშსწორების შესახებ; ვადის ამოხსნა და აღრე მიღებული ზომები და ა.შ.

ამ ინსტრუმენტის ანალიზის შემდეგ ფაქტორინგული განყოფილება უგზავნის გადახდელს სპეციალურ წერილს, რომლითაც მათ აცნობებს მიმწოდებელთან ფაქტორინგული ხელშეკრულების დასრულების შესახებ ან სთხოვს მიმწოდებელს გააკეთოს ასეთი შეტყობინება, თუ ხელშეკრულება სრულ მომსახურებას არ ითვალისწინებს.

ფაქტორინგულ მომსახურებაზე, ფაქტორინგით შესრულებული მომსახურების მოცულობის მიხედვით, შეიძლება დაიღოს ორი სახის ფაქტორინგული ხელშეკრულება: 1. ხელშეკრულება სრულ მომსახურებაზე; 2. ხელშეკრულება მოთხოვნის წინასწარი გადახდაზე.

ფაქტორინგული განყოფილების და მიმწოდებლის ხელშეკრულებაში ნაწესდები შედეგების, რომელთა მოაზრება დათმობილი იქნება; დაამოძღვი მოთხოვნის საკონტროლო თანხა; ავანსის ზღვრული თანხა (ჩვეულებრივ ანგარიშის თანხის არა უბევს 80 %-ს); კრედიტზე ხაზრეცტო განაკვეთი; საკომისიო მოსაკრებლის პროცენტი, ანგარიშ-ფაქტორის დაქმნებისათვის; საკომისიო მოსაკრებლის მინიმალური თანხა, თუ მოთხოვნა ნაკლებ თანხაზე შემოვიდა; მიმწოდებლის მიერ მიღებული დამატებითი მომსახურების სახეობანი; ფაქტორინგულ ოპერაციებზე ზღვრული თანხები; რეგრესის უფლება, ფაქტორინგული განყოფილების მიმართ პრეტენზიების განცხადების ვადები; ხელშეკრულების პირობების დარღვევაზე მხარეების პასუხისმგებლობა; შედეგებისათვის გადახდის ზღვრული თანხა; ფაქტორინგული გარანტიების დასრულების წესი; ხელშეკრულების დარღვევის პირობები; ხელშეკრულების მოქმედების ვადა.

ცალკე უნდა აღინაშნოს, რომ მიმწოდებელს არა აქვს უფლება გააფორმოს ხელშეკრულება სხვა ბანკის ფაქტორულ განყოფილებასთან, მოცემული ფაქტორული განყოფილებასთან შეთანხმებლად. რადგან ჩვენი ქვეყანაში გამოიყენება მხოლოდ კონვენციური ფაქტორინგი, ამიტომ ფაქტორინგულ მომსახურებაზე ხელშეკრულების დადებისას ლებიტორს უნდა შეატყობინოს ფაქტორინგული განყოფილების მიერ განხორციელებულ ანგარიშსწორებებზე. ხელშეკრულება აუცილებლად უნდა განსაზღვროს მიმწოდებლის მიმართ რეგრესის უფლება. მოცემული პირობა დაკავშირებულია რისკებთან, რომლებიც წარმოიშობა გადახდის მიერ თავისი ვალდებულებების გადახდაზე უარის თქმის შემთხვევაში.

რეგრესის უფლებით ხელშეკრულების გაფორმების შემთხვევაში, მიმწოდებელი ეწევა რისკს საგადახდლო მოთხოვნებით, რომლებიც ფაქტორინგულ განყოფილებას მიჰყავს. ფაქტორ-განყოფილებას შეუძლია მიმწოდებელს დაუბრუნოს ნებისმიერი გადაუხდელი მოთხოვნა, გადახდელის მიერ გადახდაზე უარის თქმის შემთხვევაში. ხელშეკრულების დადება რეგრესის უფლების გარეშე მსოფლიო პრაქტიკაში საკმაოდ იშვიათად ხდება. იმ შემთხვევაში, როდესაც სადავო მომენტების წარმოშობის შესაძლებლობა მინიმალურია.

რეგრესიე უფლების გარეშე შეიანხმების შემთხვევაში, ფაქტორ-განყოფილება თავის მიერ მიწოდებული გადახდის მხრიდან გადაუხდლობის რისკს თავის თავზე იღებს. რისკის თანხა განისაზღვრება დაამოძღვი მოთხოვნის დადების თანხით იმ პირობით, რომ მიმწოდებლის გადაუხდლობის მიზეზის სახისგან უკონკრეტო წარმოადგენს; გადახდისათვის არბიტრაჟის მეშვეობით, ვადის გადახდისგან უკონკრეტო წარმოადგენს; გადახდისგან უკონკრეტო წარმოადგენს. იმ შემთხვევაში, როდესაც მოთხოვნები სრულად ან ნაწილობრივ აკრედიტებული არაა, ფაქტორულ განყოფილებას მიმწოდებელთან რეგრესის უფლება არა აქვს, რაც დამატებით

აღნიშნება ხელშეკრულებაში. მაშინ მიმწოდებლის მიერ სახსრების ანაზღაურება საგადასახადო დავალებით ხდება. აქცენტზე შემდგომი უარის შემთხვევაში, უარის თანხა მიმწოდებლის მიერ მის ანაზღაურებაზე აღირიცხება № 904 ანგარიშზე "სხვა დებიტორები და კრედიტორები" ანალიზურ აღრიცხვაში მიმწოდებლის მიხედვით პირადი ანგარიშების გახსნით.

ხელშეკრულება სრულ ფაქტორულ მომსახურებაზე წვეულებრივ დაიღება მომწოდებელსა და ფაქტორულ განყოფილებას შორის უშუალოდ და ხანგრძლივი კონტრაქტების დროს. ის ითვალისწინებს, მიმწოდებლის მიერ გადამხდლების ყველა ვალების გადახდის დათმობას; რეგრესის უფლების გარეშე; ხელშეკრულების აღებისას დებიტორული აღრიცხვის შექმნას და კრედიტის მარსვას; ფულადი სახსრების გარანტირებული დინების უზრუნველყოფას. ამ უკანასკნელის უზრუნველყოფა ხდება მხოლოდ რეგრესის უფლების გარეშე ხელშეკრულების აღებისას. მიმწოდებლის სურვილისამებრ შეიძლება განხორციელდეს მოთხოვნების წინასწარი გადახდა. რაღაც უმეტესი საწარმოების ძირითად მიზანს, რომლებიც ფაქტორინგული განყოფილების მომსახურებით სარგებლობენ, წარმოადგენს მხოლოდ დამატებითი სახსრების მიღება, ამიტომ ხშირად ფორმდება ხელშეკრულება მოთხოვნების წინასწარ გადახდაზე.

ამ შემთხვევაში ფაქტორინგული განყოფილება დაუყოვნებლივ უხდის მომწოდებელს მოთხოვნის მთელ თანხას ან ნაწილს (ჩვეულებრივ არა უმეტეს 80 %). გადმოტორულ საქონელზე გაწეულ მომსახურებებზე და შესრულებულ სამუშაოზე დარჩენილი 20 % მიწოდების ღირებულების საკომისიო გასარიგულის გამოკლებით გადაირიცხება მიმწოდებელს განყოფილების მიერ დებიტორისაგან, გადასახდისის მიღების შემდეგ ან ხელშეკრულებაში მითითებულ ვაღებში. დებიტორისაგან შემოსული გადასახდელი, მათ შორის ვადაგადაცილების საურათი ფაქტორინგული განყოფილებას აჩგარიშზე ჩაირიცხება. ფაქტორული განყოფილებისათვის ხელსაყრელი არაა მოთხოვნების მიუხედავად თანხის წინასწარი გადახდა შესაძლო მიზეზებით: ჯერ ერთი, მიმწოდებლისაგან სახსრების ანაღების თორამის აუცილებლობა წარმოიშობა აქცენტზე უარის შემთხვევაში, ახვე ანგარიშებში საღაგო მომენტების და შეცდომების გამოვლანების შემთხვევაში. მეორე, მიმწოდებლის მიერ საქმიანობის შეწყვეტის ან ფაქტორინგული ხელშეკრულების დარღვევის შემთხვევაში განყოფილებებს არ გააჩნიათ წინასწარ გადახდილი თანხების სხვა სადახდევი დაფარევი, გარდა საგადასახადო მოთხოვნებისა. შესაბამისად, გადაუხდელი ნაშთი ადრე გადახდილი თანხების კომპენსაციისათვისაც მიზანშეწონილია. ამის გარდა იმ თანხებთან, რომლებიც მიმწოდებელს წინასწარი გადახდის სახითუნდა გადაეცინოს. ფაქტორინგული განყოფილება იკავებს შესაძლო თანხებს:

ითითებული გადამხდლის ანგარიშების თანხებს მისთვის დადგენილი ზღვრული თანხების გადაქარბებისას. ცალკეულ შემთხვევებში ზღვრული თანხების დარღვევისას განყოფილება წინასწარ გადახდას წყვეტს, თუმცა, ხშირად ასეთი სიტუაციებში 50 %-მდე მცირდება წინასწარ გადასახდელი თანხები ან წარდგენილი მოთხოვნების საერთო თანხას გამოაკლება მოთხოვნა დაიდ თანხაზე; დასაფარავად მიმართული მოთხოვნები, რომელთა მიხედვითაც წარმოიქმნა საღაგო მომენტები.

მისოფილო საბანკო პრაქტიკაში ფაქტორინგზე ზღვრული თანხების დადგენის სამ მომენტს იყენებენ:

ათთორეული გადამხდლისათვის წესდება დაკრედიტების პერიოდულად გადასახდელი ლიმიტი. ამ შემთხვევაში ფაქტორინგული ხელშეკრულების შესაბამისად, გადამხდელის გადახდისუნარიად გამოცხადებისას მიმწოდებლისათვის ვაღის დასაფარავად გადასახდელი

ფაქტორინგულ განყოფილებაში მიხედუბიან მათ მიერ მიმწოდებლისათვის გადარიცხული თანხების სრულ კომპენსაციამდე.

მიმწოდებელს ერთი თვის განმავლობაში, ერთი ზვიდელისათვის გადატორთვის ზღვრული ოდენობას უდგენენ. ასეთი ზომები მიმწოდებელს იცავს სვევი ოდობორული დავიდანების გამოვლენის რისკისაგან, კლიენტის ვალის თანხისაგან დამოუკიდებლად. შესაძლებელია ყოველკორეული დობიტის დიდგნა.

ცადკეულ გარიგებებზე დანდვევის მეთოდი გამოიყენება, თუ მიმწოდებლის სწარმობო სკქმინაობის სვეციფიკიდან გამომდინარე შესაძლებელია რიგი ცადკეული გარიგებების არსებობა მსხვილ თანხებზე. მოცემულ შემთხვევაში ზღვრულ თანხას წარმოდგენს განსაზღვრული პერიოდის განმავლობაში სკქონლის მიწოდებაზე შეკვეთის მთელი თანხა.

ფაქტორინგულ განყოფილებას მიმწოდებლებმა უნდა შეატყობინონ ზღვრული თანხების დიდგნის, მის მიერ ამორჩეულ მეთოდების შესახებ.

ფაქტორინგული განყოფილების ხალომისიო გასამრჯელო ორი ელემენტისაგან შედგება:

1. გადასახალი მიდებულ კრედიტზე, მისი სიდიდე განისაზღვრება იმ პერიოდის შემკეობით, რომელიც გასულია ფაქტორინგული განყოფილების მიერ გადასახლის მიდებას და გადამზდელის მიერ გადასახლის გადახდის შორის, ფაქტორინგულ განყოფილებაში მიმწოდებლის ანგარიშზე არსებული დებიტორული ნაშთის საფუძველზე. ფაქტორულ კრედიტზე პროცენტი, ჩვეულებრივ 2-3 პუნქტით მეტია ანალიგორი ბრუნვის და კრედიტწარიანობის კლიენტების მოკლევადიანი სესხების პროცენტზე. ეს აიხსნება ფაქტორინგული განყოფილების დამატებითი ზარკების კომპენსირების აუცილებლობით.

2. მომსახურებაზე გადასახალი. იგი გამოიწარისება, როგორც ანგარიშფაქტორის თანხის პროცენტი. მისი სიდიდე დამოკიდებულია მიმწოდებლის სამრწველო სკქმინაობის მოცულობაზე, სტრუქტურაზე და მისი მუიდველების კრედიტწარიანობაზე, ფაქტორული განყოფილების მიერ შესრულებული სამუშაოს შრომატევადობის და რისკის შემსახებაზე. მისი სიდიდე დამოხობილი ანგარიშების თანხის 0,5-დან 3 %-მდე ფარგლებში მერყეობს. რგერესის უფლების არსებობისას 0,2 - 0,5 პუნქტით შედგათი ეძლევათ. ხელშეკრულებაში მიმწოდებლის და ფაქტორინგული განყოფილების ვიდებულებების გათვალისწინებაც ხდება. ასე, მაგალითად, მიმწოდებელი მასუნისმგებელია: დაცივას სანგარიშსწორებო დოკუმენტების გაფორმებაზე წაყენებულა მოთხოვნები; დაცივას აქცეპტზე უარის შემთხვევაში წარმოქმნილი თანხების დამოხა და ასევე მიმწოდებლის თანხები, რომელიც შემოსულია ფაქტორინგულ მომსახურების დირებულებას გადასაღვლად, მაგრამ მარიცხულია მიმწოდებლის ანგარიშზე. მან ასევე დროულად და სრულად უნდა დარეგულიროს ყველა სკქმათი მომენტ; განყოფილებას წარედგინოს აუცილებელი დოკუმენტაცია სკქონლის მიწოდებაზე ან მომსახურებაზე; მათ შორის, დოკუმენტები, რომლებიც ადასტურებენ გადატვირთვას შეკვეთის პირობების (ვდაზე, ზარისხზე, რაოდენობაზე) მიხედვით; ინფორმაცია უნდა წარადგინოს გადამზდელზე იმ შემთხვევაში, თუ ადგილი ექნება მისი სამრწველო საყინანსო მდგომარეობის გაუარესებას, რომელმაც შეიძლება გავლენა იქონიოს განყოფილების ოპერაციის რისკიანობის ზარისხზე.

ფაქტორინგულ განყოფილებას ვიდებულებები: 1) აწარმოოს ხელშეკრულების მიხედვით გათვალისწინებული ოპერაციები; 2) მოახდინოს მიმწოდებლის და მიმდების ოპერაციებას დანჭრობებითი აღრიცხვა; 3) რვეულარულად მოამზადოს ანგარიში მიმწოდებლის პირადი ანგარიშის მდგომარეობაზე; 4) მოამზადოს ანგარიში საგადასახლო მოთხოვნების გადახდის

შესახებ, ყოველი გადახედვისა და ვადის გადახდის დანაშაულის მიხედვით; განაღმაროს ცალკეული გადახედვების გადაგადაცლებული საგადასახადო მოთხოვნები, შეადგინოს ამ გადახედვებსა ხა, რომელსა ანგარიშის თანხა უახლოვდება ან მეტა მათთვის დადგინდ ზღვრულ თანხაზე.

ანგარიშების შედგენის პერიოდულად და თარიღები მომწოდებლის სარამოი საქმიანობის სხეცოფიკით განისაზღვრება. მათი შედგენა შეიძლება ყოველდღე ან თვის, რომელიმე დღეს. ფაქტორინგული ხელშეკრულების მოქმედება შეიძლება შეწყვეტილი იქნეს: მხარეების ერთობლივი შეთანხმებით, მიმწოდებლის სურვილით, ფაქტორინგული განყოფილების სურვილით. ამის შესახებ მხარეები ერთმანეთს აცხადებენ ხელშეკრულებით მათთვის უკვ ვალებში. მიმწოდებლის ფაქტორი ან შესახლი გადახდისუნარიანობის შემთხვევაში;

პირველი ორი მიზეზით ხელშეკრულებას დარღვევასა, მიმწოდებელს უნდა ქეინდეს ხსხხეების აღგენატიული წყარო და გამოისყიდოს განყოფილებისათვის დათმობილი მოთხოვნები. ფაქტორული განყოფილება აცხადებს გადახედვებს, რომ ამ მომენტისა და გადახდები მიმწოდებლის სასარგებლოდ ხარცივდება. თუ მიმწოდებელს ადრე დათმობილი საკლიო მოთხოვნების შეტენა არ შეუძლია მაშინ განყოფილება ფაქტორინგული ხელშეკრულების მოქმედებას ვადის შეწყვეტამდე დარღვევებზე შეთანხმება აქორამებს ამ პერიოდში ფაქტორული განყოფილება ავანის პროცენტის მოთხოვნების წინასწარ გადახდაზე თანდთან შეკაცირებს, ამცრო, რომ ხელშეკრულებას მოქმედების შეწყვეტის მოქმედამდე გადახედვებისაგან მისალება იანზა მინიმუმამდე დაიყვანოს. მიმწოდებლის გადახედვებისაგან გამო ხელშეკრულებას შეწყვეტას შეთანხმებში, ფაქტორინგულ განყოფილებას წინასწარ გადახდელი თანხის კომპენსირება შეუძლია მხოლოდ საგადასახადო მოთხოვნების ინკასირების ხარჯზე.

4. კლიენტების საკასო მომსახურება

კომერციული ბანკის ერთ-ერთ აუცილებელ ოპერაციას კლიენტების საკასო მომსახურება წარმოადგენს. კლიენტები, ანგარიშსწორების წარმოება ითვალისწინებს ბანკის მონაწილეობას, რიგორც ნაღდ, ისე უნაღდო ანგარიშსწორებაში. კონსოლიდირებული შინაარსის მიხედვით ისინი ხსხვადახსვა ოპერაციებს წარმოადგენს. უნაღდო ანგარიშსწორება ითვალისწინებს ბანკის კლიენტის დავალებით ფულადი ოპერაციების შესრულებას - მისი ანგარიშიდან სახსრების ჩამოწმასა და მათ გადარიცხვას მიღების ანგარიშზე - ასევე კლიენტის ანგარიშზე სახსრების ჩარიცხვას, ნაღდი ანგარიშსწორება კი - თვით კლიენტის მიერ ნაღდი ფულის გადახდას. ბანკის მონაწილეობა ახეთ ანგარიშსწორებაში შემოიფარგლება საგადასახადო სახსრების განაღდების ოპერაციებით (კლიენტის ანგარიშიდან სახსრების ჩამოწმება და მისთვის შესაბამისი ნაღდი ფულის გატემა) და კლიენტებისაგან მიღებული ნაღდი ფულის ანგარიშზე ჩარიცხვა.

კომერციული ბანკის სრულყოფილად საქმიანობა ნაღდი ფულის და უნაღდო ანგარიშების ორგანიზული კომპონის პირობებში, კლიენტის ხაიურნეთ-საფინანსო საქმიანობის პროცესში ბანკის სტრუქტურული ქვეგანყოფილებები ნაღდი ფულით ოპერაციების შესრულებას უსრულვლყოფენ.

კომერციული ბანკის საოპერაციო საღაროს მნიშვნელოვან ფუნქციებს წარმოადგენს კლიენტების ფულადი ნიშნების მიღება-გატების და შენახვის უზრუნველყოფა. კომერციული ბანკის საქმიანობის რეგულაციების პრაქტიკის შესახამისაღ საოპერაციო საღაროში იგულისხმება

ველად ნაღდი ფულის ერთობლიობა; რომელიც ბანკში იმყოფება, რადგან ქვეყნის ცენტრალური ბანკის განსაკუთრებულ უფლებას წარმოადგენს მიმოქცევაში ნაღდი ფულადი ერთეულების - საბანკო ბილეთების და ლათონის მონეტების - გაშვება და ამოღება, ამიტომ კომერციული ბანკების საკაცო ოპერაციები ზრდაცულებზე ცენტრალური ბანკის მიერ დადგენილი წესების შესაბამისად, ისინი რეგლამენტირების უწყვეტ ხაკის ოპერაციების საერთო წესს, მათ შორის, გადაზიდვის წესს, ფულადი ნიშნების შენახვის, მათი გადახდისუნარიანობის განსაზღვრის, დაზიანებული ბილეთების და მონეტების შეცვლას წესს. ამასთან დაკავშირებით, შენობა, რომელშიც განლაგებულია კომერციული ბანკის საოპერაციო საღარო, ფულის საკუთ, მოვლარეების სამუშაო ადგილები უნდა შეესაბამებოდეს განსაზღვრულ მითითვნებს. ამ შენობას დაცვა უცვლელად უნდა იქნეს უზრუნველყოფილი.

ცენტრალური ბანკის განსაკუთრებული უფლება ნაღდი ფულის ემისიის განხორციელებლად, ითვალისწინებს მას მიერ კომერციული ბანკის საკაცო მონახურების ორგანიზაციას. რაც ზორციელდება ბანკის საანგარიშსწორებო ცენტრების ან მათი საღაროს ფილიალების მეშვეობით, რომლებიც არსებობენ სახელმწიკრულებო საუქუქველზე. საანგარიშსწორებო ცენტრები და მათი ფილიალები ამ ოპერაციების ჩატარებაზე გადასახდარ არ იღებენ. ხელშეკრულება ითვალისწინებს:

საკრედიტო ბილეთების და მონეტების დამუშავების ფორმების და შენახვის ერთიან წესს, მიღების წესებს, ფულის გადაცემის, მოტანის ფორმას. კომერციულ ბანკს ფულის გაცნა შეუძლია განხორციელოს როგორც საკუთარი ძალებით, ასევე სამუქრულო გერათანებობის ხელშეკრულების შესახამისად, საჩხანის ინკასტორების მეშვეობით. ხელშეკრულებს მისიქრულოვან პირობას წარმოადგენს მხარეების პასუხისმგებლობა ფულის ზედმეტობის და დანაკლისის შეთხვევაში. ეს პასუხისმგებლობა დადგენილი წესის მიხედვით არის ჩამოყალიბებული.

ხელშეკრულებში ასევე აღინიშნება კომერციული ბანკის საოპერაციო საღაროში ფულის ზღერული ნაშით. ის განისაზღვრება ნაღდი ფულის ბრუნვის მოცულობის გათვალისწინებით, ბანკის მუშაობის პირობებით, ისეანინარად, რომ გამორატებული ყოვს ტრასო და მსმუქრულოვანა გადაზიდვები საოპერაციო საღაროს გამარების ან ზემდეტი ფულის გაცნის თუქლანინოდ. ის როგორც, წესს საღაროს რესურსებზე მოახოუნების გათვალისწინებით დადგინდება. საოპერაციო საღაროში ფულას ნაშით, რომელიც დადგენალ ზღერულ სიღდეს აქარებს, საანგარიშსწორებო ცენტრის საბრუნავ საღაროში ჩაბარების ექვემდებარება. ამის გარდა, ზედმეტა ნაღდი ფული შეიძლება გადაეცეს სხვა კომერციულ ბანკს, რომელსაც საოპერაციო საღაროს გამარება შესაქრინება. დასამქება, საღაროს ზღერული ნაშითის გადამეტება, შრომის ანახალურებლად და სხვა ხარჯების განსახორციელებლად, სახსრებს მასობრივი გაცემის შემთხვევაში.

კომერციული ბანკის საკაცო მონახურების ჩატარება მის მიერ საანგარიშსწორებო ცენტრში საკორესპონდენტო ანგარიშის გახსნას ითვალისწინებს. ბანკის მიერ გაფორმებული საგადასახდლო დავალების საუქუქველზე, ფულას ან ფულადი ჩეკის მიღებასას, მათი თანხები ჩამოინერება საკორესპონდენტო ანგარიშშიდან, ზოლით ზედმეტა თანხის ჩაბარებისას, ამ ანგარიშზე ჩათოქრება. ბანკების საკაცო მონახურების ორგანიზება საანგარიშსწორებო ცენტრის მიერ წანსწარა შეკვეთების პრინციპის ვერდნობა. შემდეგომი კვარტალის დადგომამდე 45 დლით ადრე, კომერციულმა ბანკმა უნდა წარადგინოს სახელმწიფო ეროვნულს ბანკის შესახამის საანგარიშსწორებო ცენტრისათვის მომავალი შემოსავლების და ნაღდი ფულას გაცემის, ასევე გამარების ან ზედმეტობის ჩაბარების პროგნოზი მომავალი კვარტალისათვის. მონაცემები

გამოიყენება სასწრაფო მსწორებო ცენტრის საქმიანობის დაგვექმსათვის, ნაღდი ფულის ემისიის მოთხოვნილების განსაზღვრისათვის, ინკასატორების შემოსავლის გრაფიკების დამუშავებისათვის.

პროგნოზის შედგენა ითვალისწინებს ფულის მიმოქცევის მარკეტინგული კვლევების ჩატარებას, რომლებიც მიმართულია ნაღდი ფულის მომავალი შემოსავლების და გაცემის მოცულობის დასადგენად, კლიენტების საქმიანობის ხასიათის გათვალისწინებით და საბაზრო კონიუნქტურის მომავალი ცვლილებების შესაფასებლად. განსაკუთრებით საინტერესოა სალაროს გამარჯობაზე იგზავნება ასეთი მოთხოვნის წარმოქმნამდე 5 დღით ადრე, ამასთან დაკავშირებით, სალაროს შემოღობით ფულის ბრუნვის ოპერაციულ აღრიცხვასთან ერთად, კომერციულმა ბანკმა აუცილებლად უნდა მოაწესრიგოს შემდგომი შემოსავლების შეფასებასთან და ნაღდი ფულის გაცემასთან დაკავშირებული სამუშაოები, კლიენტების საპროგნოზო მოთხოვნების შესაბამისად.

ნაღდი ფულის ბრუნვის მოცულობაზე დამოკიდებულებით, ასევე ამონაგების კლიენტებთან მიტანის საშუალებით, ბანკში შეიძლება ორგანიზებული იქნას, როგორც ერთიანი სალაროები, რომლებიც განხორციელებენ მიღების ოპერაციების მთელ კომპლექსს, გადათვლას და ფულის გაცემას, ისე სპეციალიზებული-შემოსავლების, გასაგების ხელახალი დათვლის სალაროები.

შემოსავლის სალაროები კლიენტის წარმომადგენლისაგან ფულის მიღებას ახდენს მათი ცალკეობით ხელახალი გადათვლით. ამასვე დროს, ბანკის ბუქსალტერია ატარებს ფულის მიღება-გაფორმების ოპერაციებს, რომლის შედეგადაც ჩაბარებული თანხა კლიენტის ანგარიშზე ჩაირიცხება. მოცემული სალაროები კლიენტებთან ფუნქციონირებენ სამუშაოდ გამოყოფილი დროის, საინტერესო დღის განმავლობაში.

სალაროებს, რომლებიც ფულის მიღებას საინტერესო დღის დამთავრების შემდეგ ახორციელებენ, საღამოს სალაროები ეწოდებათ. მათი ორგანიზება აფართოებს სალაროს მომსახურების შესაძლებლობებს, მეტად მოხერხებულია კლიენტებისათვის, თუმცა, მოითხოვს დამატებით დანახარჯებსაც: განსაკუთრებულ ფულის საცავებს, მოხელეების დამატებით შტატს (მიღარე), ხილი საკონტროლო სალაროს აპარატის უკონტროლისას, ბუქსალტერ-კონტროლიორი). საღამოს სალაროს მიღარე, გარდა უშუალოდ ფულის მიღებისა, საინკასატორი ფულიან ჩანთებსაც იღებს, ამასთან გათვალისწინებული არ არის მისი ცალკეობით გადათვლა. მიღარის ვადლებულბაში შედის გარე ატრიბუტების შემოწმება, რაც ადასტურებს ინკასატორების ბრიგადის მიერ ფულის მიტანის ოპერაციას ბანკში: ჩანთების გარე დაზიანების და სხვა დეფექტების არ არსებობა, პლომბის მთლიანობა, პლომბის ანაბეჭდების შესაბამისობა, ინკასატორების მიერ ჩაბარებული ჩანთების ნომრების შესაბამისობა და სხვა.

საინკასაციო ჩანთებით შემოსული ფულის გადათვლას ახორციელებენ გადასათვლელი სალაროს დამთვლელი ბრიგადის მიღარეები. მათ სამუშაოს შეადგენს ბრიგადის კონტროლიორის მიერ ყოველ მიღარეზე თითო ჩანთის გაცემა, მისი გახსნა კონტროლიორის თანდასწრებით, რომელიც იტოვებს, როგორც ჩანთას, ისე მის შიგნით მითავსებულ თანხლებს უწყობს, რომელიც გაფორმებულია კლიენტის მიერ. მის ანგარიშზე ჩაირიცხება სახსრები, რომლებიც საინკასატორო ჩანთაში ფაქტურად არსებულ ნაღდი ფულს შეესაბამება. ეს ბანკის მოხელეებისაგან მოითხოვს მიღების პროცედურის, ჩანთების გახსნის და ნაღდი ფულის გადათვლის წესების მკაცრ დაცვას.

თავის სტრუქტურით ბანკის მიღარეები წარმოადგენენ მატერიალურად მასხვისმგებელ პირებს, რაც განსაკუთრებულ მიდგომას მოითხოვს, ამ კატეგორიის მოხელეების შერჩევისას. მათი

სამუშაოზე მიღების აუცილებელ პირობას წარმოადგენს საღაროს მუშაობის მოქმედი წესების ცოდნა და მატერიალური პასუხისმგებლობის ხელშეკრულების გაფორმება. ბანკის მოხელეების მატერიალური პასუხისმგებლობის პრინციპის დაცვას ექვემდებარება ფულადი ნიშნების დამუშავების, ფორმირების და შეფუთვის წესი. იხილი საერთო ქვეყნის საბანკო სისტემისათვის. მათი დაცვა საღაროს ოპერაციების დანახარჯების შემცირებისა და მათ ჩატარებაზე კონტროლის უზრუნველყოფის საწინააღმდეგოა. ამ წესების თანხმად, მორაგები ვადებულნი არიან დახარისხონ ფულადი ნიშნები მიმოქცევაში გამოსაყენებლად და ძველ ფულად ნიშნებად. ასეთი წესი არა მარტო უზრუნველყოფს მორაგების მატერიალური პასუხისმგებლობის პრინციპების დაცვას, არამედ ადვილებს ბანკის ვასალის საღაროების მუშაობას კლიენტებისათვის ფულის გაცემა ხდება სავსე დასტებით და ყუთებით ხელდებულბში და ბანდეროლებში აღნიშნული თანხით. ამ დროს გამოვლენილი ფულის დანაკლისი ანაზღაურდება შესაბამისი პასუხისმგებელი პირის მიერ.

ბანკის საღაროს გამოვე, მთავარი ბუნძალტერი და ხელმძღვანელი თავიანთი თანამდებობით წარმოადგენენ მატერიალური პასუხისმგებლობის პირებს. მათ მოვალეობაში შედის ფულადი საცავის დაცვა საღაროს ოპერაციების დამთავრების შემდეგ და მისი ვადება მომდევნო სამუშაო დღის დასაწყისში. ცალკე საცავის არ არსებობისას, ნაღდი ფული ინახება საღაროს შენობაში. სამივე მატერიალურად პასუხისმგებელი პირი ვადდებულა ესწრებოდეს საცავში ფულის შესახვას და გამოტანას, ასევე უნდა შეამოწმონ (ხელდებულბზე იარღაყებს, ბანდეროლებზე წარწერებს, ხოლო არაფორმირებული ფულადი ნიშნები უნდა გადასვალონ) მოცემული აღრიცხვის ფულის რეალური ნაშთის შესაბამისობა. აღნიშნულ პირთაგან თითოეულს ფულას საცავის დასაცვად ცალკე გასაღები და ბეჭედი აქვს. დასაშვებია საცავის დაკეტვა ორი გასაღებით, რომელთაგანაც პირველი საღაროს გამგეს აქვს, ხოლო მეორე - ბანკის მმართველს.

ფულადი ნიშნების დაცვლობის პირობას წარმოადგენს სისტემური, არასაკლებ ყვარტალში ერთხელ, რევიზია ითვალისწინებს ნაღდი ფულის სრულ გადასვლას.

კლიენტების საღაროს მომსახურების ორგანიზაციისათვის კომერციული ბანკი, რომელსაც საღარო არა აქვს, აფორმებს ხელშეკრულებას ბანკის საღაროს დაწესებულებებთან ან საანგარიშსწორებო ცენტრთან. ის ითვალისწინებს კლიენტისათვის ნაღდი ფულის გაცემას ფულადი ჩეკების საფუძველზე, რომელსაც აქცეპტირებულა ბანკის უსაღარო დაწესებულების მიერ. ჩეკის გაფორმება და მისი მიტანა ბანკის კერაყრის მიერ ფულის გაცემის დღე ხდება.

ქვეყნაში შექმნილი საყასო მომსახურების სისტემის არსებით ნაყლს წარმოადგენს მისი დაბალი ოპერატიულობა, რომელიც გუდასხმობს კლიენტის ბანკში გამოცხადებას, ასევე ოპერატიული დღის დამთავრებისას ნაღდი ფულის მიღების შესაძლებლობის არ არსებობა. მსოფლიო პრაქტიკაში ეს სიმუნდეუბი გადაიღება ბანკების მიერ ელექტრონული მომსახურების თანამედროვე გამოთუელი და საოპერატიო ტექნიკის გამოყენებით.

ელექტრონული მომსახურების საბანკო სისტემის თანამედროვე მსოფლიოყან და სწრაყად მზარდ კომპონენტს წარმოადგენს მორარე ავტომატების გამოყენება, რომლებიც დაიდგამბ ბანკის შენობის, როგორც შიგნით, ასე გარეთ, ასევე შენობისაყან მოშორებით, ხაცხოვერებელი მახიყების რაიონებში, ცენტრებში, საწარმოებში. იხილი უზრუნველყოფენ ნაღდი ფულის მისაყებად ოპერაციების სადღელამბისო შესრულებას, რომლებიც ფორმირდება როგორც ანაბრების მიღება ნაღდი ფულით და ანგარიშიდან შესაბამისი თანხის მოხსნით, ასევე ფულის გადარიცხვით ერთი ანგარიშიდან მეორეზე. მორარე ავტომატი წარმოადგენს რთულ ელექტრონულ-მექანიკურ მანქანას, რომლის საყანბო ელემენტებია: პლასტმასის ბარათი, ანგარიშის მფლობელის

იდენტიფიკაციის სისტემა, ფულის მისაღები და საღი ფულის გასაცემი მოწყობილობა. ასეთი ავტომატები მუშაობენ, როგორც ავტომატურად, ისე რეალური დროის რეჟიმში. ამ შემთხვევაში ავტომატი უშუალოდაა დაკავშირებული ბანკის ცენტრალურ კომპიუტერთან და უზრუნველყოფს ანგარიშზე ოპერაციების შესრულებას საღი ფულის მიღებით ან გაცემით. კომპიუტერი ბანკის მიერ ოპერაციების შესრულების ასეთი სისტემა კლიენტების საკასო მომსახურების უყურო მაღალ დონეზე გააახლებს უზრუნველყოფს.

ბანკის მიერ შესრულებული ოპერაციის შინაარსის შესაბამისად, საკასო მომსახურება წარმოადგენს ისეთ ტექნოლოგიურ პროცესს, რომელიც კლიენტებზე საღი ფულის გაცემისას რაიმე შეზღუდვას გამოიწვევს. უყურო მეტიც, მათი მოთხოვნების შეუფერებელი დაკმაყოფილება საღი ფულის მიღებაში წარმოადგენს კომპიუტერი ბანკის ვალდებულებას. თუმცა, ასეთი შეზღუდვები წარმოიშევა საღი და უსაღი ანგარიშსწორებას შორის ეკონომიკური განსხვავების ძალით, რომლის მიზეზიცაა წარმოების დაცვა, მოსახლეობის ფულადი შემოსავლების ზრდა. ყოველივე ამან აიძულა საკანონმდებლო ორგანოები მსგავსი დამატებითი ზომები განსაწილებლად: ურთიერთობების რეგულირებისათვის.

კანონით ("1991 წლის საკავშირო ბიუჯეტის შესახებ") შემოღებულ იქნა ყველა საწარმოებისათვის სახსრების ზარჯის წესი. წარმოების მიცულობის ზრდის ან შემცირების მიხედვით, რომელთა მოთხოვნები ბანკებმა კლიენტებისათვის უნდა გათვალისწინონ. ამან განაპირობა რიგი ცვლილებების შეტანის აუცილებლობა კლიენტების საკასო მომსახურების ორგანიზაციაში. ჯერ ერთი, გასაცემი საღი ფულის შესაძლებლობაში გამოიყოფა შრომის ახანსადაუვებლად და სხვა ზარჯებისათვის განკუთვნილი სახსრები, რომლებიც ახაზავენ სახსრების გამოყენებას. მეორე, ამ მიზნისათვის გაცემული საღი ფულის რაოდენობა იზღუდება წესით - მონხმარებისათვის მიმართული სახსრების სიდიდის შესახებ. მესამე, წარმოიშევა აუცილებლობა შემოწმდეს კლიენტის მიერ მონხმარებისათვის მიმართული სახსრების შესახებ მოწოდებული ინფორმაცია.

კვარტალის ბილი ანგარიში მონხმარებისათვის სახსრების გაცემა ზარკივლდება წარმოების მოცულობის ფაქტორით ცვლილების შესაბამისად, რომლის მონაცემები კლიენტის მიერაა ნაჩვენები სპეციალურ ცნობაში. სახსრები მონხმარებისათვის, რომელიც საწარმოს მიერ ღარაცხვლია ნორმის ზევით, ბანკის მიერ არ გიცემა.

წარმოებები, რომლებმაც დაუშვეს კვარტალის 2,5 თვის განმავლობაში, კვარტალის განმავლობაში გამოსაყენებელი სახსრების გამოყენება, გადაყვანილი იქნებან სახსრების გამოყენების ყოველდღიურ კონტროლზე. ამ შემთხვევაში, მოთხოვნილი სახსრების მოცულობა უკვე გიცემა წარმოების მოცულობის ზრდის ან შემცირების გათვალისწინებით ყოველი თვის, მონაცემების მიხედვით (წლის დასაწყისიდან ნამატ, ჯამით).

კომპიუტერი ბანკის მიერ, კლიენტისათვის მონხმარების სახსრების გამოყენებისას, ჩატარებული საშუაო ახაზავ წენი ეკონომიკის რეალურ მდგომარეობას. იგი მიმართულია ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების მთავრი პრობლემების გადასაწყვეტად: წარმოების მოცულობის შემცირების შეწყობა, საქონლის გამოშეყვას ფაქტორით მოცულობის ზრდის რეგულირება, საშრომობა ბზარზე სასაქონლო და ფულად მასხებს შორის გარკვევის აღკვეთა. თუმცა ეს ბანკისა და კლიენტის პარტნიორული ურთიერთობების ჩარჩოებს სცილდება და არსებითად იმ ობლექტების ზემოქმედების აღორძინებას ნიშნავს, რომელსაც ადგილი ჰქონდა ბანკების აღმონსტრაციულ-მხრობებლური მართვის სისტემის პირობებში. ასეთი შედეგები

გაქმნა, საბაზრო რეკლამირებას მეთოდების განუთარხების მიხედვით, რომლებიც საწარმოებს აიძულებს დაგროვების ფონდსა და განაწილების ფონდს შორის განაწილების პროპორციების ორგანიზაციას.

5. სახელმწიფო ბიუჯეტის საკასო შესრულება

სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულება არის ფულადი სახსრების მიღების ოპერაციების განხორციელება, რომელიც ყველა სახიობის ბიუჯეტის შემოსავლებში შედის, მათი შენახვა და ბიუჯეტის ხარჯებში გათვალისწინებული ყველა მიზნისათვის გაცემა. შესრულების წესების თანახმად ბიუჯეტის ხარჯები შემოსული შემოსავლების საზღვრებში ზორციელდება. მსოფლიო პრაქტიკაში ასეთ ოპერაციებს მიუხედავად იმისა ნაღდი ფულით თუ ანგარიშებზე გადარიცხვის გზით ხორციელდება. ეწოდება საკასო ოპერაციები, ვადიანი ოპერაციებისაგან განსხვავებით, რომელიც მიხედვითაა განაღდება ხდება განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ.

მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად ბიუჯეტის საკასო შესრულება შესაძლებელია რუხიების ცენტრალურ ბანკში. თუმცა თავისი სტატუსის შესაბამისად მათ არ შეუძლიათ განხორციელონ ოპერაციები ნაღდი ფულით და უნაღლო გადარიცხვებით, რომლებიც საბიუჯეტო ორგანიზაციების საქმიანობის შედეგად წარმოიქმნება. ამასთან დაკავშირებით ბიუჯეტის საკასო შესრულების ოპერაციებს ცენტრალური ბანკი კომერციულ ბანკებს აკისრებს. აღგიღობრივ ბიუჯეტების საკასო შესრულების ოპერაციები პრინციპულად არ განსხვავდებიან სამრეწველო სფეროს საწარმოების ანგარიშსწორების საკასო მომსახურებისაგან, კომერციული ბანკი ახორციელებს ბიუჯეტის ანგარიშებზე შემოსავლების ჩარიცხვის ოპერაციებს, შესაბამისი საბიუჯეტო ორგანიზაციების ანგარიშებზე მათ გადარიცხვას. ამ ანგარიშებს მიმდინარე ანგარიშები ეწოდება. იხსნი გულისხმობენ გადარიცხული ფულის გაცემას შემოსავლების ფარგლებში (შკატრ შესაბამისობაში ზარჯთაღრიცხვაში გათვალისწინებულ თანხებთან და მიზნებთან, რომლებსაც საბიუჯეტო ორგანიზაცია ამტკიცებს).

რესპუბლიკის ბიუჯეტის შესრულებისას შემოსავლების მობილიზაციისა და ბიუჯეტის გასაღების განხორციელების ოპერაციები ცალ-ცალკე ხრულდება. ამისათვის გაიხსნება ცალკეული პასიური ანგარიშები, რომლებზეც ბიუჯეტის შესრულების მთელი პერიოდის განმავლობაში (კალენდარული წელი) ირიცხება ბიუჯეტის შემოსავალში შემავალი სახსრები ამ ანგარიშებიდან გადარიცხვები არ ხორციელდება. ბიუჯეტის შესრულების პერიოდის ბოლოს ეს ანგარიშები დაიხრება აქტიური საბიუჯეტო ანგარიშებიდან წამოების გადარიცხვით.

აქტიური ანგარიშები ეხსნებათ კონკრეტულ დაწესებულებებს, რომლებიც ახორციელებენ საბიუჯეტო ხარჯებს. სახსრების სახლვებში, რომელთა სიდიდე კომერციული ბანკის ბალანსგარეშე ანგარიშზე გაითვალისწინება. კრედიტების სიდიდე დადგინდება საბიუჯეტო დაგეგმვის სტალიაზე და ფაქტიურად ასახავს საბიუჯეტო სახსრების ხეროთა უამს, რომლებიც შესაბამისი დაწესებულებისათვის გამოიყოფა. მათი ზარჯის მიზნობრივი დასმონდება ასევე ზარჯთაღრიცხვით დადგინდება, მაგრამ თვით ეს სახსრები საბიუჯეტო დაწესებულებას არ გააღერიცხება. ამ გარემოებას კომერციული ბანკისათვის, რომელშიც გახსნილია აქტიური საბიუჯეტო ანგარიში, დიდ მნიშვნელობას აქვს, ასეთ ანგარიშზე ოპერაციების განხორციელება იწყებს კომერციული ბანკის აქტიუების მოცულობის ზრდას. რადგან ეს ზრდა საბიუჯეტო

დაწესებულების ანგარიშზე შემოსავლებით არაა გამაგრებული, ამიტომ ეს ოპერაცია წარმოადგენს საკრედიტო ოპერაციას და ბანკი ფაქტურად აბანდებს თავის რესურსებს საბიუჯეტო დაწესებულების დაფინანსებისას. მაგრამ სხვა კატეგორიის კლიენტებთან ურთიერთობისაგან განსხვავებით ამ სასესიო ოპერაციას უფასოდ ატარებენ პროცენტები აქტიურ საბიუჯეტო სახსრების წამოღებზე არ ამოიღება. ალბათ, რესპუბლიკური ბიუჯეტის შესრულების ამგვარი წესის, უცილობლად აუარესებს ამ ოპერაციის შემსრულებელ კომერციული ბანკის ლიკვიდობას. ამ საკლოგანებათა დაძლევა ერთ კომერციულ ბანკში, რიგორც აქტიური, ისე პასიურ საბიუჯეტო ანგარიშების გახსნას ხაშულუბას იძლევა. თუმცა, ასეთ შემთხვევაში, საბიუჯეტო დეფისიტის პირობებში, ბიუჯეტის შესრულების მოქმედ ტექნიკიდან გამომდინარე, შემოსავლების ნებისმიერი ნაკლებობა, ავტომატურად კომპენსირდება კომერციული ბანკის რესურსების მოზიდვით, რომელსაც ბიუჯეტის აქტიური ოპერაციების ანგარიშები მიჰყავს. აქედან გამომდინარე, ფინანსური ორგანიზებისათვის, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან ბიუჯეტის შესრულებაზე, საბიუჯეტო დეფისიტის დაფარვით პრობლემა რეალურად არ არსებობს, იგი ავტომატურად იფარება საკრედიტო რესურსებით.

ბიუჯეტის შესრულების ასეთი წესი ერთდროიანი საბანკო სისტემის პირობებში ჩამოყალიბდა. მისი გავრცელება საბანკო სისტემაზე, რომელიც ორდროიანი პრინციპით ფუნქციონირებს, უარყოფით გავლენას იქონიებს კომერციული ბანკების ლიკვიდობაზე.

განხილული პრობლემის პრინციპიული გადაწყვეტა შესაძლებელია რესპუბლიკურ ბიუჯეტში სახსრების მობილიზაციითა და გამოყენებას ამ წესის გავრცელების შემთხვევაში, რომელიც მოქმედებს ადგილობრივი ბიუჯეტების საკასო შესრულებისას.

კომერციული ბანკების ეკონომიკურ რისკთა შეფასების მეთოდი

I. საბანკო რისკები და მათი კლასიფიკაცია

• ბაზრისა და საბაზრო ინფრასტრუქტურის ახალი ბექსიზების ფორმირება, სამეურნეო კავშირების დამყარება, კონკრეტული და მენეჯმენტის განვითარება, რესურსების სუბინტენციის ანაღვება მართლმართლ ეკონომიკურა რისკების თეორიის, მათი შეფასებისა და მუერნობის რეგულირების მეთოდების დამუშავებას ყველა საეკონომიკურ რესპუბლიკურ, რეგიონალურ, ადგილობრივ ასევე თითოეულ სამეურნეო დონეზე, საკონკრეტო სახეობისა და ფორმებისაგან დამოკიდებულად.

ამ პრაქტიკის გადამწყვეტში წამყვანი როლი უნდა მიეკუთვნოს საბანკო სისტემას. ეს განისაზღვრება ეკონომიკის არამდგრადობის და საბაზრო ეკონომიკის გადარღვის პირობებში სპეციფიკური ურთიერთობათა და ბანკების როლის ზრდით ბანკთა არა მარტო ქონის სახესხეო კაპიტალის, ფინანსი ქაღალდების და საკაუტო ბანკების, მონაწილეობის სასაქონლო ბიზნესისა და ახალი საეკონომიკური სტრუქტურების შექმნასა და ფუნქციონირებაში, არამედ არსებითად წარმოადგენს საწარმოების და ორგანიზაციების ფინანსური მდგრადობის, სასაქონლო, სახესხეო და საკაუტო ბანკების კონსტრუქტურას, რეგიონის, რესპუბლიკის, ქვეყნის ეკონომიკური მდგრადობის აუცილებელი ინფორმაციის ერთადერთ მუდობელს. ეს მონაწილის ბანკების მიერ კონტროლის საგარეო და ხშირად კომერციული და პოლიტიკური რისკების შესწავლის აუცილებლობას, რაც მით უფრო მიზნს შეეხებოდა, რომ თანამედროვე ეტაპზე არსებობს სამეურნეო ერთეულების ბანკებთან პარტნიორული ურთიერთობის ხელის შეწყობისა და გაუმჯობესების სახეცო პირობები, მათი ურთიერთკონტროლის ასუნიზაციაზეობის გასაძლიერებლად.

როგორც აღნიშნული იყო, კომერციული ბანკების საქმიანობაში წამყვან პრინციპს საბაზრო ურთიერთობაზე გადასვლის პირობებში წარმოადგენს დიდი მოცულების მიღებისაგან მისწრაფება. ეს მისწრაფება შეზღუდულია ზარალის შესაძლებლობებით, რისკი არის იმ საღაბთა მოვლენების ღირებულებითა გამოხატულება, რომელთაც დანაკარგებლედ მივაყაროთ, რისკი მით უფრო დიდია, რაც უფრო მეტია მოცულების მიღების შანსი. რისკები წარმოიქმნება არსებული მონაცემების, დღევანდელი მდგომარეობის და მომავალი განვითარების შეფასებისგან გაღაზრით. ეს გაღაზრა შეიძლება იყოს პოტენციური და სტატისტიკური. პირველ შემთხვევაში ღაბაკო მოცულების მიღების შანსზე, ხოლო მეორეში, რისკებზე მოცულების მიღების ყველა შანსს ეწინააღმდეგება ზარალის შესაძლებლობა.

ამრიგად, მოცულების მიღება შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დანაკარგების (რისკების) შესაძლებლობა წინასწარ იქნება გათვალისწინებული და აღზვეული. ამიტომ, კომერციული ბანკების საქმიანობაში ეკონომიკური რისკების პრობლემებს მნიშვნელოვან ყურადღება უნდა დაეთმოს, მათ შორის პირდაპირ: საბანკო რისკების შეფასების საეკონომიკურა და ბანკის ეკონომიკური, პოლიტიკური და სხვა რისკების განვითარების მეთოდების, ცალკეული მსესხებლის, საწარმოთა, დარგების, რესპუბლიკის, ქვეყნის მიხედვით დაჯგუფების კლასიფიკაციის დამუშავება.

საბანკო რისკების კლასიფიკაცია. ყველაზე მნიშვნელოვან ელემენტებს რომლებიც საბანკო რისკების კლასიფიკაციის საფუძველშია ჩადებული, წარმოადგენენ: 1. კომერციული ბანკის ტიპი ან სახეობა; 2. საბანკო რისკის წარმოშობა; ან გაელენის ხეობა; 3. ბანკის კლასიფიკაცია შემადგენლობა; 4. რისკის განვარაღების მეთოდი; 5. საბანკო რისკის ხარისხი; 6. რისკის დროის მიხედვით განაწილება; 7. რისკის აღრიცხვის ხასიათი; 8. საბანკო რისკების მართვის შესაძლებლობა; 9. რისკების მართვის საშუალებები.

ბანკის ტიპი ან სახეობა და რისკის ამაჟამად, ბანკის საქმიანობის მიმართულების გასაუღლისწინებით შეიძლება კილასარკით სამი ტიპის კომერციულ ბანკებზე. სექციალიზებული, დარგობრივ და უნივერსალურ ბანკებზე. საიღია, რომ საბანკო რისკების საკრები ამ ბანკებისათვის სხვადასხვა იქნება.

სექციალიზებული, მკავალითად, ინოვაციურ ბანკში მეტი იქნება ვალაქარბებული რისკები, რომლებიც დაკავშირებულია რისკიანი საწარმოების დაკრედიტებასთან, იმ პრიადექციის ტექნოლოგიასთან, რომლის რეალიზაცია თვადიარჯვლად ძნელი იქნება. ეს მოითხოვს საბანკო რისკის რეგულირების განსაკრებებულ მეთოდებსაც, კრირად, სხეულმწიფოსაგან ვარანტიის მიღებას, უძრავ ქონებაზე საგირავნო უღულების დაწერვას და ა.შ. პოლდინგურს დაწესებულება, რომელიც სექციალიზდება ფასიანი ქაღალდების საკონტროლო აკეტების ყსადამი, რისკს შეაფასებს ფასიანი ქაღალდებით ოპერაციების მიხედვით. ამრიგად, სექციალიზებული ბანკები ეწევიან რისკებს იმ სექციური საბანკო ოპერაციებში, რომლებიც შეადგენენ მათი საქმიანობის ძირითად მიმართულებას. დარგობრივი ბანკები მკიღროდ არიან დაკავშირებული განსახლერულ დარგებთან. ამიტომ, მათი რისკების სექტრი, საბანკო ოპერაციებზე გაწეული რისკების ვარა, დამოკიდებულია უმეტესად ბანკის კლიენტების ეკონომიკურ (ე.ი. ბანკისათვის საგარეო) რისკებზე, დარგობრივ ბანკში აუცილებელია გამოითვაროს საშუალო დარგობრივი რისკის სიღიღე, რათა განსახლეროს დარგის, სწარმოებისა და დაწესებულებების გამოუყვებელი რეზერვები და გამომუშედებს ბანკის ძირითადი საქმიანობის მიმართულებები. უნივერსალური ბანკები იძულებული იქნებიან თავიანთი საქმიანობაში გაითვარისწინონ ყველა სახეობა საბანკო რისკების. ამ მხრივ, მიზანშეწონილია თითოეული ტიპის ბანკისათვის გამომუშედებს რისკის სახეობათა ოპტიმალური საკრები. განვიღვდ ვარიანტებში რისკის მაღალი ხარისხი ვანწინათ მკირე, არასტაბილურ დარგთან და კლიენტთან მკიღროდ მიჯაქველ დარგობრივ ბანკებს, ყველაზე მკირე - უნივერსალურ ბანკებს, რომლებსაც საშუალება აქვთ საქმიანობის ერთი სახეობადან დანაკარგები, მეორე სახეობიდან შემოსვლით დაყარან.

საბანკო რისკების გაელენის სეკრი. რისკები გაელენის ხეობების წარმოშობის მიხედვით იყოფა საგარეო და საშიში რისკებად. საგარეოს მიეკრთება რისკები, რომლებიც უშუალოდ არ არიან დაკავშირებული ბანკის ან კონკრეტული კლიენტის საქმიანობასთან ლასარკია პოლიტიკური, სოციალური, ეკონომიკური, გეოგრაფიული და სხვა სიტუაციებზე და შესაბამისად, ბანკის და მისი კლიენტების დანაკარგებზე, რომლებიც წარმოშობა ომის დაწების, რევილუციის, პოლიტიკური რევიმის არამდგარლობის, საციონალიზაციის, პრივიტიზაციის, საზღვარგარეთ ვალასახადების ვადანდის აკრასადვის, ვღუბის კონსოლიდაციის, ვმარგოს შევიღების, იმპორტული ლაქტინიის ვაუქების, ქვეყანაში ეკონომიკური კრიზისის ვამწავუბის, სტიქიური უხეღერებას (მასწისძვრების, წყალღიღრების, ხანძრების) შეღვად. ბანკის ეკონომიკური საგარეო რისკებს, რომლებიც უშუალოდ არ ეკავშირდებიან მის საქმიანობას, შეიძლება მიეკრთონ: საგაღტო კერსების არამდგარლობა, ინფლაცია, კლიენტის ვადანდისუწარანობა, ბანკის კლიენტის ვაკოტრება, კლიენტის ვარი ვადანდაზე, დაღვენოლ ვადამი ვღლის ვადანდებღობა, კლიენტის საქონლის ფასის შეღვლა.

კონტრაქტის გაფორმების შემდეგ, შეკლავები დოკუმენტებში ან საქონლის საყვასროს გადახდაში, კლიენტების მიერ სავალუტო სახსრების მოძარე, ყაღბი ბანკოტებით ან ჩეკებით გადახდა და ა.შ.

თავის მხრივ, შინაგანი რისკები იყოფა ბანკის საქმიანობის ძირითად და დამხმარე რისკებად. პირველები წარმოადგენენ ყველაზე გავრცელებულ რკგუფს; ესენია: საკრედიტო, საპროცენტო, სავალუტო რისკები, ფაქტორინგულ და ღიზინგურ ოპერაციებზე რისკები, ბანკის საანგარიშსწორებო და ფასიანი ქაღალდებით ოპერაციების რისკები. მეორე რკგუფს მიეკუთვნება დანახოვები დეპოზიტების ფორმირებაზე, მოცემული ბანკისათვის საქმიანობის ახალი, არატრადიციული სახეობების რისკი, ბანკის ბალანსგარეშე ოპერაციების რისკი, ბანკზე ბანკის პოზიციების დაკარგვის რისკი და კლიენტთა შემადგენლობის რისკი, საბანკო რეიტინგის შემცირების რისკი და ა.შ. ისინი ბანკის ძირითადი საქმიანობის რისკისაგან განსხვავდებიან იმით, რომ ხშირად აქვთ მხოლოდ პირობითი, არაპირდაპირი შეფასება და დაკარგული სარგებლით განისაზღვრებიან, მაგრამ ჩამოთვლილი რისკების სახეობათა შორის შეიძლება გამოიწვიოს დამატებითი რკგუფები. მაგ. კრედიტების ახალ სახეობათა გამოჩენამ (ავტორი, ლომარდელი, დისპოზიციური, კონსორციონალური, საღირსოებო და აქცესტური) წარმოშვა საკრედიტო ოპერაციების მიხედვით რისკების ახალი სახეობები და მათი ანგარიშსწორების სხვადასხვა კრიტერიუმები. საბანკო რისკების წარმოშობის სფეროს მიხედვით არსებობს რისკების სხვადასხვა კლასიფიკაცია: ქვეყნების რისკი, ცალკეული ბანკის ფინანსური სიმძლავრის რისკი (ბანკის კაპიტალის ნაკლებობის რისკი), საბანკო ოპერაციის ცალკეული სახეობების რისკი. ცალკეული ოპერაციების მიხედვით საკრედიტო რისკის რამოყალიბება საკრედიტო რისკისაგან, აუნაზღაურებლობის რისკისაგან, საბანკო გარანტიების ინკასირების რისკისაგან, იურიდიული რისკისაგან, კრედიტების არარენტებლობის რისკისაგან და ა.შ. ზდება.

ბანკის კლიენტების შემადგენლობა განსაზღვრავს ბანკის რისკისა და მისი ზარისხის განგარიშების მეთოდს. წერილი მსესხებელი უფრო ექვემდებარება საბანკო ეკონომიკის შემოსხვევით გარემოებებს, ვიდრე მსხვილი. ამავე დროს მსხვილი კრედიტები, რომლებიც მიეცემა ერთ მსესხებელს ან გაერთიანებულ მსესხებელთა რკგუფს, დარგს, რეგიონს ან ქვეყანას ხშირად იწვევს ბანკის გაციტრებას, ამიტომ მსხვილი კრედიტების გაციტრის შემთხვევაში რისკის რეგულირების ერთ-ერთი მეთოდს წარმოადგენს მისი მოცულობის შეზღუდვა (იგი შეიძლება იყოს ბანკის საწესდებო კაპიტალის 10-50 %-მდე). არსებითი მნიშვნელობა აქვს ბანკისათვის სასურველი კლიენტის არჩევასაც. ჩვეულებრივ ასეთ პარტნიორებს წარმოადგენენ საწარმოები, რომლებსაც გააჩნიათ ფინანსური სიმკარის კარგი ზარისხი, ლიკვიდობის და ბალანსის გადახდისუნარობის მაღალი მაჩვენებლები, საქმარისა შემოსავლიანობა და კარგად უზრუნველყოფილი საკუთარი სახსრები.

რისკების განგარიშების მეთოდებმა. საბანკო ეკონომიკის პირობებში ძლორდება საბანკო ხისტების არასტაბილურობა. თავის მხრივ ეს გავლენას ახდენს ეკონომიკის სხვადასხვა დარგების და საწარმოების მდგომარეობაზე. საბანკო ერთიელები იწვევებ საკუთარი სახსრების და რეზერვების შემცირებას, რაც იწვევს საკრედიტო რესურსების ნორმალური წრებრუნის დარღვევას და ყველა საბანკო ოპერაციის რისკის ამაღლებას. ამიტომ, ამაჟამად რისკების მინიმინზაციის ყველაზე გავრცელებული ერთეულია საბანკო ლიკვიდობის ეკონომიკური ნორმატივების გამოყოფა და დაცვა. მრავალი კომერციული ბანკი, განსაკუთრებით სექციალზებული, საბანკო საქმიანობის სხვადასხვა მიმართულების რისკების მხოლოდ ცალკეულ სახეობებს გაინგარიშებენ. ჩვენი აზრით, პერსპექტიული ზღუდა ბანკის, ცალკეული კლიენტის, რესპუბლიკის, ეკონომიკური რეგიონის დასაშვება ერთობლივი რისკის სიდიდის განსაზღვრა.

განგარიშების შეთავაზების მიხედვით, რისკი შეიძლება იყოს კომპლექსური (საერთო) და კერძო. კომპლექსურია რისკი შეიტაცოს ბანკის რისკის სიდიდის შეფასებას, პროცენტს და საბაზრო ლიკვიდობის ეკონომიკური ნორმატივების დაცვას. კერძო რისკი ემყარება რისკის კოეფიციენტების სკალის შექმნას ბანკის ცალკეულ ოპერაციებზე ან ოპერაციათა ჯგუფზე.

განვიხილოთ საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში გამოყენება რისკების სკალით კალდებულბათა შემდეგი დაჯგუფება.

ცხრილი 23

№№	კალდებულბათა დაჯგუფება	რისკის სკალა
1	ოპერაციები სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდებით	0
2	მოკლევადიანი ბანკსაშრომის დეპოზიტები	1
3	საქორეზონდენტო ანგარიშებზე სახსრების 1 შთები	1
4	სხვა ოპერაციები	2

საბანკო რისკის ზარისხი ან რისკის წონა. საბანკო რისკის ზარისხი ითვალისწინებს რისკების სკალაზე განლაგების მიხედვით სრულ, ზომიერ და დაბალ რისკს. საბანკო რისკის ზარისხი ხასიათდება მოვლენის ალბათობით, რომელიც იწვევს მოცემული ოპერაციის მიხედვით ბანკის სახსრების დაკარგვას. ის პროცენტებში ან განსაზღვრულ კოეფიციენტებში გამოიხატება.

რუსხრ-ს კომერციული ბანკების კალდებულბები, ანაბრბას რისკის ზარისხიდან და ღირებულბების საწილას შესაძლოა დანაკარგბადან გამოღინარე, 6 ჯგუფად იყოფა. ამასთან, აქტივების ცალკეულ კატეგორიებს და ჯგუფებს მიეკუთვნება შესაბამისი შემასწორებელი კოეფიციენტბი და პროცენტბი.

ცხრილი 24

№№	ოპერაციების ჯგუფი	რისკის ზარისხი, %
I	საღარო და მასთან გათანაბრებული სახსრები	0,5
	სახსრები საქორეზონდენტო ანგარიშებზე	0,0
	სახსრები ცენტრალური ბანკის სარეზერვო ანგარიშებზე	1,0
II	მთავრობის ფასიანი ქაღალდები	1,5
	სახელმწიფოს მიერ გარანტირებული სესხები	2,0
	ხელითხულებას ადგილობრივი ორგანიზების ფასიანი ქაღალდები	2,5
III	შენიშნბა, ნაგბიზბი და სხვა ძირითადი ფონდები	2,5
	კრედიტბი სხვა ბანკბასთაყას	2,5
	მოკლევადიანი სესხბი (ბანკის მიერ) წ. ვალით გატვულ კრედიტბს გამოკლებული სახელმწიფოს მიერ გარანტირებული სესხბი	3,0
IV	ფაქტორანგული ოპერაციები	5,0
	გრძელვადიანი სესხბი (ბანკის მიერ) წ. ვალით გატვულ კრედიტბს გამოკლებული სახელმწიფოს მიერ გარანტირებული სესხბი	5,0
	ღარისგური ოპერაციები	6,0

V	საქსოო საზოგადოებების და საწარმოების ფასიანი ქაღალდები, რომლებშიც ბანკის მიერ არის შეესივნო	7 0
	ბანკის მიერ შესყენილი მონაწილეობის სხვადასხვა უძლებები	8 0
VI	სესხების მიხედვით გადაგადიცილებული დაკლიონება	1 0 0

I ჯგუფში შედიან რისკსაგან თავისუფალი აქტივები; II ჯგუფში მინიმალურა რისკიანი აქტივები; III-IV ჯგუფებში - მაღალ-რისკიანი აქტივები. მოუხელად მოყვანილ დაჯგუფებობა, ერთსა და იმავე რისკს შეიძლება სხვადასხვა ხარისხი ჰქონდეს, რაც დამოკიდებულია გარანტიების შესაძლებლობებზე, დახვეწისა და რეგულირების სხვა მეთოდებზე. მაგ, ბანკის გამოქვეყლიან სესხებს, რომლებიც გაცემულია ახალი საწარმოს ასაშენებლად აქვთ 100 % -იანი რისკი. საღაზღვეო ორგანიზაციის ამ სესხის დახვეწისას რისკის ხარისხი მცირდება 10-15 % -მდე (სესხის 50-90 %-ის მოკვლეობის დახვეწვის პირობებში), სახელმწიფოს გარანტიების მიღებისას (სულაღვე ცეცხა).

საბანკო რისკის ხარისხის ათვისებურებად ითვლება მისი ინდივიდუალური სიდიდე, რაც დაკავშირებულია კონკრეტული საბანკო ოპერაციის მიხედვით, საკუთარ თავზე რისკის აღებასთან. ეს თითოეული ბანკის სუბიექტური პოზიციით განისაზღვრება.

ცალკეული ორგანიზაციების მსხველათ, საბანკო რისკის ხარისხის რეგლამენტაციის (ღებო უნდა ატარებდეს მოქნილ ხასიათს. ასე, მაგ., თუ კომერციული ბანკი, რომელმაც "კაპიზ"-ის აქციები იყიდა (რომელსაც ჰქონდა ხსაკონლო დაფარვა, შემოსავლის მაღალი ხარისხი, ტექნოლოგიის მაღალი ხარისხი (5-ჯერადი დაცვა) და კორტრება ბირჟაზე) ამ ოპერაციებს მიაკუთვნებს რისკის მაღალი ხარისხის (70 %) ოპერაციებს, მაშინ ამით რისკის სიდიდე ოპერაციებზე და მთლიანად ბანკში არსებითად მომატებულია და რეალურისგან დამორებულია. მაშასადამე, ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში აუცილებელია ბანკის მიერ ამა თუ იმ ოპერაციების შედეგად, სახსრების დაკარგვის აღბათობის დამოუკიდებლად განსაზღვრა.

რისკის გამაწილება დროის მიხედვით. რისკის განაწილება დროის მიხედვით, საბანკო ეკონომიკის პირობებში, მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს ბანკის ძირითადი ოპერაციები ემართება წარსულ და მიმდინარე რისკებს, ცალკეულ შემთხვევაში, მოხელსაც, მიმდინარე რისკს ექვემდებარება გარანტიების გაცემასთან დაკავშირებული ოპერაციები, გადასაცემი თამაშებების აქციები, დოკუმენტირებული საკრედიტო ოპერაციები, აქტივობის გაყიდვა რეგრესის უყვლბითა და ხვე. მაგრამ გარკვეული დროის შემდეგ გარანტიების და თამაშებობის გადახდა ბანკის კრედიტის ხარჯზე, კრედიტობის განხორციელების შესაძლებლობა ამ ოპერაციებს მოაჯად რისკებთან შეკავშირებს. გარანტიების გადახდის დროის დადგომისას, თუ ბანკმა არ გაითვალისწინა ამ დანაკარგების აღბათობა, ის ეწვეუ წარსულ რისკსაც ე.ი. რისკს, რომელიც აიღო ბანკმა თავის თავზე უშუალოდ გარანტიის გაცემისას. დროის მიხედვით რისკის განაწილება ძალიან მნიშვნელოვან რაღს თამაშობს ბანკის მომავალ დანაკარგების პრევიზიის დროს. ამ ფაქტორის გათვალისწინებისას, შეიძლება თავიდან აცილებულ იქნას ძველი რისკების დამატება და ბანკის მომავალ საქმიანობის შეცდომები.

ოპერაციების აღრიცხვის ხასიათი და რისკები. აღრიცხვის ხასიათის მიხედვით საბანკო რისკები იყოფა: რისკებად საბალანსო ოპერაციებზე და ბალანსგარეშე ოპერაციებზე. ხშირად საკრედიტო რისკი, რომელიც წარმოიშვება საბალანსო ოპერაციებზე, ბალანსგარეშე ოპერაციებზეც ვრცელდება, მაგ., საწარმოს გაკორტრების შემთხვევაში აქ დიდი მნიშვნელობა აქვს სწორად განისაზღვრვის ერთი დამატეე საქმიანობის შესაძლო დანაკარგების ხარისხს, რომელიც მიმდინარეობს ერთდროულად, როგორც საბალანსო, ისე ბალანსგარეშე ანგარიშგებაზე.

მაგალითად, საუბრეთა ოპერაციებზე (ფასიანი ქაღალდების ახალი სახეობებით) რისკის ზარისხის შეუასება უნდა მოხდეს არა მარტო საუბრეთა რისკიდან, არამედ ფასიანი ქაღალდებით ოპერაციების რისკიდან გამომდინარეც, ასევე ცალკეული დაბალანსირებული ოპერაციების, სახაზინო ვალდებულებების, ვერობლიზაციების, სბორივი ინვესტიების და ა.შ. რისკიდან გამომდინარე.

საბანკო რისკების მართვის შესაძლებლობებზე მართვის შესაძლებლობების მიხედვით რისკები შეიძლება იყოს ღია და დახურული. ღია რისკები არ ექვემდებარებიან რეგულირებას, დახურული ოპერაციები კი - რეგულირდებიან. ზოგიერთ ოპერაციაზე შეიძლება იყოს რისკებით სპეციალური შეზღუდვა. მაგ. უცხოური ვალუტის ანგარიშებზე ყოველი სამუშაო დღის ბოლოს აუცილებლად უნდა დაიხროს პოზიცია, ვალუტაში ვ.ი. უნდა მოხდეს გაუფასურებული ვალუტის გადათვლა იმ ვალუტაში, რომლის კურსიც იზრდება.

რისკების მართვის საშუალებები რისკების მართვის ძირითად საშუალებებს შეიძლება მივაკუთვნოთ: რისკების აწონვის პრინციპის გამოყენება; საგარეო რისკების აღრიცხვა (დარგობრივი, რეგიონალური, დასაზღვრე); ბანკის კლიენტის ფინანსური მდგომარეობის სისტემატური ანალიზის განხორციელება; მისი კლიენტის გადახდისუნარიანობა; კრედიტუნარიანობა; რეიტინგი და სხვა. რისკების დაყოფის პრინციპის გამოყენება, კრედიტების რეფინანსირება, დავერსიფიკაციის პოლიტიკის გატარება (კრედიტების ფართო გადასწილება მცირე თანხებში, რომლებიც ბევრ კლიენტს უძლევა ბანკის ოპერაციების საერთო მოცულობის შენარჩუნებით); მსხვილი კრედიტების გაცემა მხოლოდ კონსოლიდაციურ საუბრებზე (რისკების დაყოფა ბანკის მართვის შეთანხმებების მიხედვით); მცურავი საპროცენტო განაკვეთების გამოყენება; დეპოზიტური სერვისიფიკაციის შემოღება; ბანკის მიერ ზედხელა აღრიცხვის ოპერაციების გაყვარება; კრედიტებისა და დანართების დაზღვევა; საგარეო ვალდებულების შემოღება; რეალური, პერსონალური და "ცრუ" ვარანტების გამოყენება და ა.შ. რისკების მართვის, ზუსტად ჩამოვლილი, საბანკო პრაქტიკაში გავრცელებული სხვა საშუალებები ბანკის საშუალებას აძლევს არ ჩაიგდოს თავი გაუფასურების რისკით და ნაკარგების საფრთხეში, მოცემული კლასიფიკაციის და ელემენტების, რომლებიც ეკონომიკურ კლასიფიკაციას უძვეს საფუძვლად, მიზნად არა საბანკო რისკების ყველა სახეობის ჩამოთვლა, არამედ განსაზღვრული სისტემის შექმნა, რომელიც ბანკებს საშუალებას მისცემს არ გამოჩინონ მათი ცალკეული საინსტრუმენტი, აგრეთვე საბანკო დაწესებულებების კომერციულ და საწარმოო სფეროში რისკების ურთიდაზღვიო სიდიდე განსაზღვროს.

შემდგომში ჩვენს მიერ საბანკო რისკების კლასიფიკაცია განიხილება მხოლოდ ცალკეული ბანკის, მსესხებლის, ქვეყნის (რესპუბლიკის, ეკონომიკური რეგიონის) რისკების შეფასების კომპლექსური მეთოდების თვალსაზრისით.

2. საკრედიტო რისკები და მათი გამოანგარიშების მეთოდები

ბანკის სარისკო ოპერაციების მეცნიერული მართვის მთავარ ამოცანას წარმოადგენს ამა თუ იმ რისკის დასაშუბლობის ზარისხისა და გამართლებლობის განსაზღვრა და დაუფასებელი პრაქტიკული გადაწყვეტილებების მიღება, რომლებიც მიმართული არიან ან საბანკო სიტუაციების გამოყენებისაკენ, ან იმ სისტემის გამოშუქებისაკენ, რომელიც ამცირებს ბანკის დანაკარგების გამოკლების შესაძლებლობას, რაც ამა თუ იმ ოპერაციების ნატარებისთან არის დაკავშირებული.

ლაკვილობის და რისკის კოეფიციენტებს. ლაკვილობის კოეფიციენტების ლაცე, რისკის თავიდან აცილების ექველაზე უფრო უარაოდ გამოსაყენებელ მეთოდად რჩება. ნაწილობრივ, ეს საკითხი წყნ უკვე განიხილეთ. აქ მხოლოდ აღვნიშნავთ, რომ სხვადასხვა ქვეყნებში, სხვადასხვა კლიმატურა თანაუარდობები და სორმატაუები გამოიყენება, მაგალითად, გერმანიაში ხაკრელატო რაქარაციების კარონის თანხმად დამუშეულა შემდეგი ძირითადი პრინციპებია:

1. სუბსიხაური ხაკრელატო ინსტიტუტის კრელატები და აქციებია არ შეიძლება ხაწესლებო ფონდის მიცელებახე 18-ჯერ მეტი იყოს (ხაწესლება კაპიტალი = შეტანილი კაპიტალი + ღია რეზერვები). უცხოურ ვალუტაში და მქარფას ღიაობაში ღია პრისციება ყოველდღე, ზანკის ღაკეტისახ ხაწესლებო ფონდის 30 %-ს არ უნდა აქარბებდნენ.

2. გრეულვადიანი კრელატები და კაპიტალბანდებები რეყინისხიხეული უნდა იქნეს გრეულვადიან ხაყუქელებე; რეყინისხიხეუბის ხახსრებდ გამოიყენება: საკუთარი კაპიტალი; ვალდებულება 4 წელზე მეტა მოქმედების ვადით; 10 %-მდე მოთხილანდღე და ვადიანი ანაბრებია, რომლებიც ზანკის მიერ არაა შეტანილი; 50 %-მდე ხამქმანხველო ანაბრებია.

3. ზანკის ზალანსის ცალკეული ღისური მეზლებსა და კონცერნის შემავალი ზანკის აუცილებელ კონსოლიდაციას შორის თანაუარდობის ღაცე. ქეკის კომისიის რეკომენდაციების შესაბამისად, კრელატის მიცელება, რომლებიც რისკების გთვლისწინებოთაა გაანგარამიხეული, ხაკუთარი კაპიტალის მინიმუმ 8 %-ით უნდა იქნეს გარანტირებული. ამასთან, ძირითადი კაპიტალი შედგება შემოტანილი კაპიტალისა და ღია რეზერვებისაგან, ხოლო ხაკრელატო, საკუთარი კაპიტალი შეიცავს; ღაყარულ რეზერვებს, რომლებიც გილახაზლებოთაა დახბეჯერი; ღანიამტის ფახიანი ჭალაღლების ხელახალ კოტირებაზე; ზაღანსო ღირებულების ხვერთა კონექტირებას, ასევე ზაღანსო ღირებულების კონექტირებას, ცალკეული ქვეყნების რისკებთან დაკომონებოთ. თანხმად მიითხეული კარონისა, კრელატა, ხაკრელატო ინსტიტუტის ხაწესლებო კაპიტალის არა უმეტეს 15 %-ს შეადგენს; ყოველი, ცალკე აღებელი მხხეული კრელატა არ უნდა აქარბებდეს ხაწესლებო კაპიტალის 50 %-ს; ვალის გადახდა ხდება მხოლოდ ხანხეყროდ.

საკარაულებია, რომ ხეთი ყველაზე მხხელი კრელატა 8-ჯერ არ აქარბებს ხაწესლებო კაპიტალს. მღლანიანი კრელატების შესახებ ატკობინებენ ყვეღარაღერი ზანკისა და მხესხებლის ყვეღა კრელატორის.

შეგახხენებოთ, რომ რსეხრ-ში ლაკვილობის სორმატაუები გაიანგარიშება რიგორც თანაუარდობა, ზანკის კაპიტალისა და მის ვალდებულებების შორის, კრელატების ჯამისა და ანგარიშსწორებების, მამღანრე ანგარიშების, ანაბრების და ღეპოზიტების ჯამის შორის; ღაკვიღერი აქტივების ჯამისა და ანგარიშსწორების, მიმღანრე ანგარიშების, ანაბრების და ღეპოზიტების ჯამის შორის; ღაკვიღერი აქტივების ჯამისა და ზანკის მოთხრენამდ ანგარიშებით ვალდებულებოთა, ზანკის აქტივების, რომელსა ღაყარფის ვაღა 1 წელზე მეტია, და ზანკის ღეპოზიტური ანგარიშებით ვალდებულებოთა და 1 წელზე მეტი ვადით კრელატების ჯამის შორის.

ჩეკინის ახრით, განსაკუთრებულ ინტერესს, რისკის შეყახების მხრივ იწვევს ზანკის კაპიტალის ხაკარიხიხის და ერთ მხესხეულზე რისკის მაქსიმალური მამქნებულებია. თვალის ხაკეპთა მათი მხგავსება ქეკის ფუქმედებღერი კოფიციენტთან, რომელიც გამოხატავს, თანაუარდობის ზანკის საკუთარ ფონდებსა და გაწეულ რისკებს შორის. ამასთან, საკუთარი ფონდები შეიცავენ ზანკის კაპიტალს, რეზერვებს, ემიხიერი პრეიმიებს, ზანკის მოვებას, გილახაზლების გამოიკლებით და სხვადასხვა რეზერვებს.

რისკები განსაზღვრებიან შეწონასწორებულად ბანკის ცდკუელი ოპერაციების მიხედვით, მისი ბუნებიდან, ხანგრძლივობიდან და კონსტრუქციიდან გამომდინარე.

ფაქტიურად კაპიტალის საკმარისობის მაჩვენებლები ახლოსაა ეკის კოეფიციენტთან, საბაზრო ვერონომიის მქონე ქვეყნების ბანკთა ზოგიერთი სპეციფიკური რეზერვების გამოკლებით (ქვეყნის რისკზე, ვაღიან ვალებზე, გადაფასებებზე და ა.შ.).

რაც შეეხება ბანკის ერთ მსესხებელზე რისკის მაქსიმალური სიდიდის გაანგარიშებას, ეს უკუმაჩვენებელია ეკის კოეფიციენტთან და კაპიტალის საკმარისობის მაჩვენებლებთან მიმართებით.

ბანკის საერთო რისკი, განხილული მეთოდიკიდან გამომდინარე, მეთოდოლოგიურად უფრო სწორია, ჩვენის აზრით, განისაზღვროს ბანკის რისკის საერთო სიდიდის დასაშვებობის ხარისხი:

$$H = ((P_1 + P_2 + P_3 + \dots + \dots P_n) : K) \times E$$

სადაც: H - ბანკის საერთო რისკის დაშვების ხარისხია;

P - ბანკის რისკები ყველა ოპერაციის მიხედვით (ან აწინდაწინილი აქტივები რისკის გათვალისწინებით);

E - ბანკის საგარეო რისკები;

K - ბანკის კაპიტალი.

ეს მაჩვენებელი ასახავს განსაზღვრულ პერიოდში ბანკის რისკის მაქსიმალურად დასაშვებ ხარისხს, რომელსაც მოსდევს ბანკის კრახი, მისი მაქსიმალურად დასაშვები მნიშვნელობა არ უნდა აღემატებოდეს 10-ს.

განვიხილოთ რისკის საერთო სიდიდის დაშვების ხარისხის კონკრეტული გაანგარიშება, კომერციულ ბანკზე "კასრიბას" მაგალითზე, 1991 წლის 15 აპრილის მდგომარეობით.

$$H = ((15,8 \times 0,5 / 100 + 3181,8 \times 30 / 100 + 218,4 \times 50 / 100) : (5502,4 - 7,6 - 122,6 - 74,1)) \times 1,4 = ((0,08 + 9544,1 + 109,2) : 5298,1) \times 1,4 = (9653,4 : 5298,1) \times 1,4 = 1,8 \times 1,4 = 2,5$$

განგარიშებიდან ჩანს, რომ კომერციულ ბანკ "კასრიბას" შესაძლებლობა აქვს გააფართოვოს ბანკის აქტიური ოპერაციები და მნიშვნელოვნად ამაღლოს რისკის სიდიდე 10 ერთეულამდე. მაშასადამე, ბანკს ცოტა ხანს შეუძლია არ აკონსტროლოს თავისი რისკები, არამედ მიაქციოს ყურადღება კლიენტებს, ყველაზე უფრო მიზანშეწონილი პარტნიორული ურთიერთობების დამყარებას, ასევე, კონკრეტული მსესხებლის რისკის დაკრედიტების გაანგარიშებას.

ერთი მსესხებლის დაკრედიტების რისკი, ერთი მსესხებლის დაკრედიტების რისკის განსაზღვრა განსხვავებულია. ზოგიერთი ბანკი თვლის, რომ საკმარისია თითოეული კლიენტისათვის, განისაზღვროს კრედიტუნარიანობის კლასი.

კრედიტუნარიანობის განსაზღვრის მეთოდიკის ძირითადი და დამატებითი მაჩვენებლების კრიტერიალური დონის შესაბამისად. სწარმოთ ბლანსის ლიკვიდობის კოეფიციენტების, ბლანსის დაფარვის, გადახდინუნარიანობის, სკუთარი სახსრებით უზუნველყოფის, საკუთარი და მოზიდული სახსრების, სწარმოთ შემოსავლიანობის დონის, ფინანსური მდგომარეობის მდგრადობის მიხედვით გამოიყოფა მსესხებელთა 3-5 კლასი.

მე-1, 5 კლასების მსესხებლები ითვლებიან კრედიტუნარიანებად და ბანკები საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, რათა მათ გამო არ გასწიონ გადაუხდელობის რისკი (საკრედიტო და საპროცენტო რისკის ერთობლიობა) მათთან არ უნდა მუშაობდნენ დარჩენილთაგან ბანკსათვის უპირატესია პირველი კლასის მსესხებელი, რომლის სესხის გადახდის რისკი არაა დიდი და არ მოითხოვს დაკრედიტების მკაცრი პირობების გამოყენებას, გარანტიებს, საგირაუნო უფლების დაზღვევას. თუცა მასზე შეიძლება იმოქმედოს გარე ფაქტორებმა, რომლებიც დაკავშირებულია კომერციულ, პოლიტიკურ და გეოფიზიკურ რისკებთან, მაგალითად, საკულტო ქრისტიანობის არამდგრადობამ, ინფლაციამ მისი მყოფელის ან მსესხებლის გადახდისუნარიანობა, შეიდგელის მიერ გადახდაზე ან საქონლის მიღებაზე უარის თქვამ, დადგინდ ვადაში მყოფელის მიერ ვადის გადახდებლობამ, ხელშეკრულების გაფორმების შეუძლებლობაზე, მასალებზე, ნახევარფაბრიკატებზე ფასის შეცვლამ, დოკუმენტებში ან გადახდაში შეცდომებმა, თანამდებობის ბოროტად გამოყენებამ ან დატაცებამ, ქვეყანაში, ეკონომიკური კრიზისის გაღრმავებამ, მიწისძვრებმა, წყალდიდობებმა, ხანძარებმა და სხვა. ამიტომ, ჩვენი აზრით, ბანკი პირველი კლასის მსესხებლის შემთხვევაშიც კი უნდა ფლობდეს მეთოდოკის და ინფორმაციას მისი კომერციული და სხვა რისკების სიდიდეზე.

მე-2, 3 კლასის მსესხებლებთან ბანკები უფრო მკაცრ რეგულირებას ამაყრებენ. ცერძოდ, ადგენენ გირაოს გარანტიების სესხის უზრუნველყოფის აუცილებლობას და მათზე კონტროლს, ახორციელებენ კრედიტების გეგმური სიდიდებით მკაცრ შეზღუდვას, დაკრედიტების პირობის დარღვევისას მკაცრ პასუხისმგებლობას და კრედიტის ოპერატიული გადახდევინების მექანიზმს იყენებენ.

განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში ცალკეული კლიენტის რისკის შეფასების ორიენტირად გამოყენებულია ანალიზური სისტემა, ე.წ. ბანკის მიერ საწარმოების საკრედიტო კოტირება, მას ადგენენ საწარმოს ბრუნვის ბრუნვობიდან, მისი საკრედიტო შეფასებიდან, გადახდისუნარიანობის შეფასებიდან, ხელშეწყობის ხარისხიდან "იმიჯიდან" გამომდინარე. რაოდენობრივი ანალიზიდან გამოიყენება ხარისხობრივი შეფასება, რომელიც საშუალებას იძლევა საწარმო მიეკუთვნოს ექვსი რგუფიდან, ერთ-ერთს: სახელმწიფო; საზღვარგარეთული; "კარგი"; საწარმო, რომელიც სიმწვანეებს განიცდის (ბანკის ნაწილობრივი მმართველობის ქვეშ მყოფი); არაკოტირებადი საწარმო. ამ შეფასების საფუძველზე ბანკები აჯობენ საკრედიტო ურთიერთობებს კლიენტთან, მსჯელობენ მოცემული კლიენტის რისკის ხარისხზე, ასევე მართავენ რისკებს, (ცენტრალური ბანკის მიერ რეგულირებული კრედიტების წილს ადიდებენ, იყენებენ მცურავ საპროცენტო განაკვეთებს, გარანტიებს, დაზღვევას, რისკების განაწილებას და ა.შ.)

რუსეთის ცენტრალური ბანკი, როგორც აღნიშნულ იქნა, რისკის მაქსიმალური სიდიდის ნორმატივის გაანგარიშებას გეთავაზობდა ერთი მსესხებელზე. ეს სიდიდე არ უნდა აღემატებოდეს ბანკის აქტივების თანხის 10 %-ს.

ბანკის მსესხებლის კრედიტების მიხედვით ვადებულელების ერთობლივი თანხა, ამ მსესხებლისათვის ბანკის მიერ გატეხული ბალანსგარეშე ვადებულელების თანხების 50 %-ის გათვალისწინებით, თუ ბანკის კაპიტალს 20 %-ით აქარებებს, განიხილება, როგორც მსხვილი კრედიტი.

მსხვილი კრედიტი განხილული ნორმატივები მიმართულია ბანკების მიერ მსხვილი კრედიტების ვადების შეზღუდვისაკენ, ერთი მხრივ, ბანკის შესაძლო დანაკარგების რეგულამენტაციისკენ რაც დაკავშირებულია კონკრეტულ მსესხებელთან, - მეორე მხრივ, თუმცა, ჩვენის აზრით, ეს ნორმები დროებითი ხასიათისაა, რადგან არ ითვალისწინებენ, უკრ ერთი, მსოფლიო სექტორის საგარეო ფაქტორებს, რომლებიც კონკრეტულ კლიენტზე ახდენენ გავლენას

(პოლიტიკერ, გეოგრაფი, კომერციული, მეორე - ტენდენციებს, რომლებიც აღრმავენ ბანკის მსესხებლის კომერციული საქმიანობის შინაგან რისკთა განსაზღვრებას. ამ ფაქტორების აღრიცხვა, წყნის აზრით, მოათხოვს ცალკეულ მსესხებელთან ბანკის საკრედიტო ურთიერთობების მეთაღლოლოგიური მიღგომის გამოუმუშავებას, რაც ითვალისწინებს კლიენტის საქმიანობის, ეკონომიკური კონაისის პარამეტრის, დაბანდებების დამაკლებულებას კომერციულ, პოლიტიკერ, საბანრო და სხვა რისკებზე. ხასიებული მოდელი შეიქლება ასე გამოაყენებულეს:

$$K3 = Kp \times ((R1 + R2 + \dots + \dots + Rn) \quad K1/L) \times E$$

სადაც: K3 - ბანკის ცალკეული მსესხებლის რისკის კოეფიციენტი;

Kp - მაკროეკონომიკური კოეფიციენტი, რომელიც ითვალისწინებს კლიენტის კრედიტუნარიობას (მისი აბსოლუტური მსამუნებლბა მერეცის 1-ლი კლასის კლიენტისათვის -1; მე-2 კლასის - 2-დან 3-მდე;

მე-3 კლასის - 4-დან 5-მდე);

მსესხებლის საბანრო დამოკლებლობის ხარისხი, მისი სამრეწველო პოტენციალის დონე, მრთმთი რეზერვებით უზარუნეულოფა, აქციაწერაა შემადგენლობა, ზელბილვანელის საქმიანი აქტიურობა და ხორგანოსაცოო თვისებები, საკუთარი სახსრების, ხდარეველო და სარეზერვო ფონდების საკმარისობა, წინა პერაილის ვადავდაცლებული სესხების დონე და ა.შ.

R1 ... Rn - რისკების სიდიდე, რომელიც მოცემულ საკრედიტო ოპერაციებთან არის დაკავშირებული;

K1/L - საკრედიტო დაბანდებთა თანხა მსესხებლის მიხედვით;

E - მაკროეკონომიკური კოეფიციენტი, რომელიც ითვალისწინებს ბანკის მოცემული კლიენტისათვის საგარეო ფაქტორების მოქმედებას.

ის განოსაზღვრება, როგორც:

$$EF : (F1 \dots + \dots + Fn)$$

სადაც EF ყველა შესაძლო ზემოქმედა საგარეო ფაქტორის ჯამია;

F1 ... Fn - საგარეო ფაქტორების სათვლით, ასევე ფაქტორება, რომლებიც აკლბებენ რეგიონის რისკს, საკრედიტო კერძების არამდგრადობას, კლიენტის, მეთვლელების მრაველობით უნარიანობას, კლიენტის მიერ საქონლის მიღებას და გადახდაზე უარის თქმას, კლიენტის მიერ ანგარიშების გადახდას ვადავას დარღვევის, ზელეულოზე, მასალებზე, საქონელზე, პროდუქციასზე ფიხების შეცვლას, კლიენტის პროდუქციის კონკრეტუნარიანობას, დარღვევების, ქერადებების, კლიენტების მხრიდან სესხებზე მოთხოვნაილების, ბანკის არსებულ საკრედიტო რეზერვების და ა.შ. დეუქუთა ბანკს "კონობა"მ გიცო საექცელო კრედიტის ახალი სახეობა მის მანეთის ოღენობით, მამს კრედიტის ამ სახეობის რისკის სიდიდე გრედეტა კრედიტის თანხის კორექციით რისკის ხარისხზე მოკლებულან კრედიტობით (30 %); ბანკის მიერ გაცემული გრანტობით, თველებობით (50 %); საანგარიშწონარებო დეკონტრეტობით, რომლებიც ელოდებან აქტეტის (25 %) მაკროეკონომიკური კოეფიციენტი მსესხებლის შიგა რისკებზე - 2,5; საგარეო რისკებზე კ - 1,4. მამს მსესხებლის რისკის კოეფიციენტი ტრალი თქნება.

$$K = 2.5 \times ((1000000 \times 30/100 + 1000000 \times 50/100 + 1000000 \times 25/100) : 1000000) \times 1.4 = 2.5 \times ((3000000 + 500000 + 250000) : 1000000) \times 1.4 = 2.5 \times 1.05 \times 1.4 = 3.7$$

მაგალითად, ჩანს, რომ მოცემულ მსახურებზე რასკის კოეფიციენტი შედგენის შედარებით ნაკლებ სიღრმეს და შეიძლება გაიზარდოს დახაშვებ 'ხევრულ დარქმდე' - 10. ამგვარი ანგარიშსწორებისათვის აუცილებელია მრავალწარმანტიანი მოდელის შედგენა, რომელიც განსაზღვრავს ამ ხაზარის რასკის კოეფიციენტს, რომელსაც მოცემულია ბანკის ემსახურება. მოდელი უნდა შეიცავდეს ადგირობის, რომელიც აუქციონების რასკის მრავალწარმანტი და სხვადასხვა მხარეს მთავარულ ხედავტერ და ახდავტერ ფაქტორებს, როგორც სისტემის, კლიენტის და მოცემული ბანკის მისაგანი და სავრეო კემსრების გათვალისწინებით, ასევე კლიენტის დამოკიდებულების სხვა მსახურებლებზე. ეს სამუდებამ იძლევა მთებხნას ტექნიკური დაცვართა ბანკის მოხელეს, სისტემატერად ამაღლეს მისი კვალიფიკაცია, გაერთაფილეს მისი შესაძლებლობა დამოკიდებულად, შესაძლებლობა გადწვევტილებამ მახებულ, დაცულის თანამდროვე შეთარებსა და ტექნიკური სამუდებებს, შესაძლად გადწვევტილებათა სუბუტერობის აღმოფხვრა.

გერონომიკური - მათემატიკური მოდელის მრავალ ვარიანტობა სამუდებამს მოგვეცემს, გათვალისწინებულა თქნის სახარად გერონომიკაზე გადსახებულად პერიოდის სხვაფორც, ამაღლეს ხარისხა, ხამუღობა, სტახლურობა, ვუქტტერობა, შექტირლეს ბანკის კლიენტებზე; მთხლეს ცალკეული შეთანხმება მსახურებლად და ბანკის მართის, ევლად კლიენტისა ერთმანეთთან და ბანკთან დაკრედიტების შემთხვევაში, მთხლეს შესაძლად დანაკარგების და რასკების დაზღვევა; გათვალისწინებულა თქნის უკარული ადელეს და ანგარიშსწორების თავისებურებანი; განსაზღვრის ვერო ადელეს ბანკის საქმიანობაში; მთხლეს რარეკტარება სერთამორბისო კონსტრუქტურასა და ქვერის, რესპებლად, გერონომიკური რეგონის გადლებული კომპრეციული რასკის პარობების; კონტრალი გაქვარის გერონომიკური ბანკის მუშაობის ხარისხის. მოდელის შექმნა უნდა ვუქმრეს იღეს სინთეზის დიფონდლური დისკრეტული მატრიცების სისტემის ცალკეული ნაწილად გამოყენების, რომლებიც ჩანს უსებამ, ურთავრა კემბრისა და ურთავრთავუღუნას.

პროგრამის აღგრობაში შეიძლება შეიცავდეს შეხებლეს, განსაზღვრული პარობების გამორიცხვას, ამოცნების ამოხსნის რამდენიმე დაცვრანტებული ვარიანტის განხილვას. მაგალითად, მხრლად სწარმოების, კომპრეციული რასკების, ან მხრლად სავრეო ფაქტორების, ან კლიენტის მხრლად თანსუნური მდგომარეობის გავლენის ანალიზის და ა.შ. შეთარება უნდა შედგებოდეს ადგირობების დაცვრის კონსტრუქციისა და სამუშაობის განხრცილებების პროცდურისათვის, მის უნდა ემატებოდეს განიყენებათა პროგრამების დაცვრის და მისი ინსტრუქციება. ბანკის ეკონომისტ-ანალიტიკოსის და მისი ხელმძღვრელებისათვის ამგვარი, ავტომატიზირებული ადელესის შექმნა, ხანგრძლივად - მრავალეული სისტემის დარეგავ თითველი კომპრეციული ბანკის საქმიანობის სამუდებამს იძლევა ქვერის მანსტახობა გადწველეს ერთთან სანსერმაციო სამსახურის პრობლებამ, როგორც მისაგანი სარეგობობისათვის, ასე თსერმაციის მომხდებისათვის, საზღვარგარეთული თსრმებისათვის სპეცალური სინსერმაციო, კრებულების შექმნისათვის. ბანკის ამგვარი საქმიანობა, მისი მხრლად განსკოთრებული ხარჯების გარეშე გამოსწვევს მისი თმერაციების მომგებთანობის არსებით ამაღლებლას. მომხმარებლისათვის სიქირო სიქოთიკური, მერადლირებული მომსახურების თსერმაციის გაერთარობის ხარჯზე.

მოცემული მრავალვარიანტებული მოდელიდან ჩანს, რომ ბანკის რასკის მუყავების სიზუსტე, ცალკეული მსახურების დაცვრისთვის, დამოკიდებულა თსერმაციის ხარისხზე, რომელსაც ვუქმრებს შეყავება. ბანკის ყოველი ცალკეული დაცვრებულებისათვის შეიძლება შექმნას ფართო, თანამდროვე, ხამუღო სანსერმაციო ბაზა. შესაქმნულია ბაზის მონსტრების თსერმობა გამოთხატება მისი გამოყენების შესაძლებლობაში მართადა ურთავრთავუღუნებათ

განგარიშებისა და ინტერაქტივის შემთხვევაში, რომელიც პროგნოზირებას ახდენს მსესხებლის შესაძლებლობისა, დააბრუნოს გაკემული სესხი და მასზე აგოს თავის ვალდებულებებზე დროის გარკვეულ მონაკვეთში.

შესაბამისი გარდაქმნების ზუსტი პროგნოზირებისათვის აუცილებელია განხორციელდეს მუშაობა სამი მიმართულებით: თეორიული გამოკვლევების ჩატარებით; კონსულტაციების მიღებით; ექსპერიმენტალური გამოკვლევების ჩატარებით.

თეორიულმა გამოკვლევებმა უნდა განსაზღვროს ძირითადი მანქნებლები ქვეყნის, რეგიონის, რესპუბლიკის, ნებისმიერი დაწესებულების მონაცემების ბაზის ფორმირებისათვის, უკვე არსებული სტატისტიკური გამოკვლევების საფუძელზე, რომლებიც ეხება, რეგიონის თითოეული საწარმოს გარეგან რისკებს. გარეგან რისკებს მიეკუთვნება შემდეგი ფაქტორები. პოლიტიკური: ომი, ოკუპაცია, აჯანყებები, უწესრიგობები, რაც გამოწვეულია ტერიტორიალური პრეტენზიებით, იდეოლოგიური შეუთანხმებლობებით; ეკონომიკურ ინტერესთა კონფლიქტით, რეგიონალიზმით, პოლიტიკური პილარიზაციით, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების რისკებით და ა.შ.

სოციალური: სამიქალაქი ომები, უწესრიგობები, შემოსავლების არაერთგვაროვანი განაწილება, კუშირის ხაზმარი განწყობილება, რელიგიური უთანხმოებები, სოციალურ ჯგუფებს შორის ანტაგონიზმი.

ეკონომიკური: ერთობლივი ეროვნული პროდუქტის ზრდის ხანგრძლივი შემცირება, გაფიცვები, პროდუქციაზე ფასების სწრაფი ზრდა, საექსპორტო შემოსავლების შემცირება, პროდუქტების ან ენერჯის იმპორტის მრეწველობის ზრდა და ა.შ.

საგარეო ფაქტორების ძირითადი მანქნებლების გარდა, თეორიულმა გამოკვლევებმა უნდა გამოიყონ რისკის, როგორც პროცესის ძირითადი ფაქტები: რისკისკენ მიდრეკილებას პერიოდი; ფაქტორები ან მოვლენები, რომლებმაც შეიძლება გამოიწვიონ რისკის მატერიალიზაცია და მათი შესაძლებლობის ზარისხი, რისკის რეგულირების მეთოდები მათი შემცირების მიზნით; რისკის ზუსტი შეფასება.

ჩვენი ქვეყნის კომერციულმა ბანკებმა შეიძლება მიმართონ საზღვარგარეთის ბანკების დახმარებას, ცალკეული მსესხებლებისათვის გარეშე რისკების განსაზღვრის მიზნით ან გამოიყენონ წლიური ზღვარწერა რეიტერსის ეკონომიკური სიახლეების სამსახურისათვის მონაცემების შესაბამისი ბაზის ჩამოსაყალიბებლად.

ბანკის მოხელეებს შეუძლიათ გამოიყენონ სამინისტროების და უწყებების, წამყვანი ექსპერტების კონსულტაციები, განსაკუთრებით საგარეო საქმეთა სამინისტროსი და საგარეო ვაჭრობის სამინისტროსი; რუსეთის ცენტრალურ ბანკს უფლება აქვს სხვა ბანკებს მიაწოდოს ინფორმაცია საერთაშორისო საფინანსო ბაზრების საქმიანობასთან დაკავშირებით; კომერციულ ბანკებს შეუძლიათ ერთმანეთს გაუცულონ და განიხილონ კლიენტების საგარეო და საშინაო რისკების სიდიდეთა განსაზღვრის პრობლემები, რომლებიც კომერციულ საწყისებზე მუშაობენ, ასევე უნდა გამოიკლიონ თავიანთი კლიენტების საგარეო და საშინაო რისკები საინფორმაციო ბაზის მნიშვნელოვანი შეფასება მხოლოდ ბანკის, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის სპეციალისტებსაც შეუძლიათ.

ექსპერიმენტული გამოკვლევები გულისხმობს ბანკის შიგნით ექსპერტიზების სერიების ჩატარებას. ექსპერიმენტის მიმართ მოთხოვნები: ბანკისათვის ყველაზე უფრო ტიპური საკვლევი კლიენტების საგულდაგულო ამოჩვენვა, ინფორმაციის ზღვისაწვდომობა; მონაცემების დუბლირების არ ქონა; ინფორმაციის დაყოფა მუდმივად და ცუდად; საწარმოსაგან, ბანკისაგან,

ექსპერტისაგან ინფორმაციის მიღება პოლიტიკური, სოციალური, ეკონომიკური აქტუალობის შესახებ, შრომითი კოდექტის კვალიფიკაციის, სამურწერო ორგანოს საუნიანსო მღერადობის, სამრწველო ვრთეულით მართვის ზარისხის, განვითარების სტრატეგიის ცვალებადობისა და სანიუნსტიციო პოლიტიკის, ვალების არსებობის, მათი ღრნის, სწარმოს განვითარების რეალური პროგნოზის ზარისხის შესახებ შეთავაზებულ პირობებში და ა.შ.

ყველა ეს მეთოდი საშუალებას იძლევა შეიქმნას მონაცემების საიმელო ზახ კონკრეტული მსესხებლის რისკის შესაფასებლად. შედეგი ეტაპია აუცილებელი ინფორმაციის შეჩრევა. მისი განსაზღვების ორგანიზაცია და შესახვა მაქსიმალურად ზელმისაწვდომ პირობებში. ინფორმაციის საუკეთესო შესახვას უზრუნველყოფს კომპიუტერი ან მიკროფილმი. რადგან რისკების შეფასება ღრმად ინდივინდუალური საქმეა თითოეული ცალკე ადებული ბანკისათვის, ამიტომ უნდა მიექცეს ყრადღება, იმას რომ ბანკის ინფორმაცია და გამოცდილება არ აღმოჩნდეს დაკარგული ან კონკრეტების ზელში. ბანკის სპეციალისტებისათვის სპიროა შეიქმნას ისეთი პირობები, რომლებიც ზელს შეუშლიდნენ იმ კადრების ღენადობას, რომელთათვისაც ზელმისაწვდომია ინფორმაცია ბანკის ან კლიენტის რისკების შესახებ.

განსაკუთრებული ყრადღება უნდა მიექცეს რისკებს, რომლებიც წარმოიშუებიათ ერთობლივი სწარმოს ან გარიგების სხლვარგარეთული მონაწილეების მიერ ოპერაციების განხორციელებისას. ამ შემთხვევაში აუცილებელია მოხდეს იმ ქვეყნის რისკის შეფასება, რომელშიც იმყოფებიან გარიგების მონაწილეები. ასევე შეფასდეს ცალკეული ქვეყნის წილი ერთობლივი სწარმოს საქმიანობაში ან სხლვარ გადაზიდვების განხორციელების ღრის და ა.შ. ეკონომიკური ანალიზი არ შეიძლება ჩამოგზორით პოლიტიკურ ანალიზს. ქვეყნის რისკი უზრალო დაჯამება არაა პოლიტიკური და ეკონომიკური რისკებისა. ის წარმოიშუება პოლიტიკური და ეკონომიკური გარდაქმნების ურთიერთმოქმედების შედეგად. დაუღანების გადასდის შესაძლებლობის შესახებ გადაწყვეტილების მისაღებად, სპიროა ზატარდეს ყოელის მოცკელი ანალიზი. ყრბოდ, ეკონომიკური ანალიზი და პროგნოზირება უნდა ეფუძნებოდნენ პოლიტიკურ ანალიზს და პროგნოზს.

ყველა სხვადსხვა მიმართულების და მრავალმხრივი ფაქტორების აღრიცხვა საშუალებას იძლევა სწორად განისაზღვროს სერთო რისკის დასაშუები ზარისხი, ცალკეულ მსესხებლისა და მთლიანად ბანკის მიმართ, განხილული მათემატიკური მოდელების მიხედვით.

3. ქვეყნის (რესპუბლიკის), ეკონომიკური რეგიონის დაკრედიტების რისკი

ბანკი იყენებს ქვეყნის ამ რესპუბლიკის რისკის შეფასებას იმისათვის, რომ მან გაუხწროს ზარის სამრწველო მარწვებლების მიხედვით, დოკუოს ზარისზე განსაზღვრული პოზიციები, ასევე მიიღონ რისკების პოლიტიკური, საზარო, საულტო და სხვა შეფასება. თუმცა, თუ ბანკი საშუალო საზარო კრისთან ახლოს მუშაობს, ის შეძლებს სხვა ქვეყნების ბანკების მიერ თავისი ქვეყნის (რესპუბლიკის) რისკის შეფასების გამოყენებას. ქვეყნის რისკის შეფასება აუცილებელი ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ბანკი აპირებს მუშაობას საშუალო საზარო კრისის ზეით.

თუ რისკის საბსკო შეფასება აღმოჩნდება უფრო ზუსტი, მაშინ ბანკის დასაკარგები ნაკლები იქნება და ის გააკონტროლებს უფრო ფართო დამორებას ფასებს შორის. ამ მიზნით ბანკმა უნდა

შეგარეობს და უღობრუეს ზუსტ ინფორმაციას და უფრო ღრმა მდგომარეობის ამ ინფორმაციის სისტერაქტივის მიმართ, სერათმორისოსთან შედარებით, ასევე უნდა გაანდეს მოწინავე ტექნოლოგია, ანალიტიკური და ტექნოლოგიური შესაძლებლობები.

ქვეყნის რისკის შეფასების თავისებურებაში. ქვეყნის ან რეგისტრაციის რისკის შეფასების სარაოდულ კომპარატიულ ბანკთან შედარებით თანამდგომარეობს, რომ ეს შეფასება არ შეიძლება დაეყაროს სწრაფ ბალანსების ანალიზამდე და რამდენიმე ძირითად თანაფარდობამდე, ის უნდა მოიცავდეს ცვლადი ხილადის საბაზისმოცდათ განხილვის და პრაგმატიზმებს. ეს მითითებს არა მარტო რაოდენ ტექნოლოგიის დაუფლებას, არამედ ამ ცვლადი ხილადების ურთიერთშედეგებს შეცნობის სწორი დასკვნების მიხედვით, წინასწარ განსაზღვრული ცვლადი ხილადების, სპეციალური ოსტატობისა და ამ პრობლემებით დაკავებული მთხედვების პროექციული ოსტატობის მაღალი მითითებულებების საუკეთესო.

მეორე ხარისხის წარმოდგენის ქვეყნის ან რეგისტრაციის რისკის შეფასების მედიტი და ხარისხი პრაქტიკის აუცილებლობა. ამის მიჯნებით შეფასების მაღალი დონე უკლებსთან ერთად ქვეყნისთვის რისკის შეფასების მთავარებითა და რეგისტრაციის, ხარისხი პრაგმატიზმით, რეგისტრაციის ეკონომიკური ტენდენციების გამოკვლევით, სასაქონლო ბაზრის ტენდენციითა და მსოფლიო მრეწველობის წარმოდგენის დაახლოებით 20 ათას დოლარს წელაწადში. დანახარჯების გაყოფისწინაშე ბანკის ცალკეული ქვეყნისთვის დახილვით 20 ათას დოლარს, წელიწადში საშუალო სრული ანალიზებით. ისინი მოიცავენ პირდაპირ ხარჯებს, რაც სტიმული მოვლურების, ინფორმაციის, კომპიუტერული პრაგმატიზმის ყოველწლიური აღრეზისთვის, სხვა ქვეყნისთვის მონახილებებს, ექსპერტების სწავლებას ქვეყნის რისკის განსაზღვრისათვის, ასევე არაპირდაპირ ხარჯებსაგან - შერეული პრაგმატიზმის განხორციელებისათვის: გადასაცემი ტენდენციისა და ვაჭრობის პრაგმატიზმით, ბანკის მიჯნების წელიწადში და გრძელვადიანი სტრატეგიული გეგმა, ბანკის, სახელმწიფო ბანკისათვის შესახებ, ინფორმაციის მიწოდება და ა.შ.

ხანაზან ბანკში მიმართავენ სპეციალურებზე სააგენტოს მონახილებებს, რომლებიც საკომისიო ჯილდოს საფასურად, წარმოდგენენ ქვეყნის პოლიტიკური და ეკონომიკური ანალიზის ბანკში აუცილებლად ამოწმებენ მიღებულ ინფორმაციის აუცილებელი კონტრაქტების შეტანით, ან მას იყენებენ თავიანთი ანგარიშების შესამოწმებლად და დახილვებზე და განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს ამ ანგარიშებს პოლიტიკური მდგომარეობის მეტოხი ცვლილებისა და საბაზრო ეკონომიკის გადახილვის პირდაპირში.

ქვეყნის რისკის შეფასება უნდა შეეფასებოს ყველაშედეგური გამოკვლევების შედეგებს. ასე, მაგ., დედალანების გადხილვის შესაძლებლობა რაც განვითარება ქვეყნში განსაზღვრება, ან უფროდენ შესთხვევაში, იმყოფება საჭირო ბანკების ტენდენციების გადხილვის ქვეშ: სილენის ხანაში და სილენი; ვაჭ ბანკალაში, კონუმბაში და ა.შ. უმეტეს განვითარება ქვეყნში ნათარბი ფასების ტენდენციები გადხილვის ახლენ დედალანების გადხილვის შესაძლებლობაზე. განვითარებით დიდი მნიშვნელობა აქვს მსოფლიო მრეწველობის ხარისხის შერის საჭიროებს ხანაში ტრანსპორტირებას პერიოდული შესწავლა, რაგან კრედიტებს რისკებს სასწავლო გადახილვებზე ყოველივეს არ შეიძლება ეთიუნდენ განსაზღვრულ ქვეყნის რეგიონული გამოკვლევების სასარგებლოა, მაგ., რეგისტრაციის დაჯილდოების გადხილვის განსაზღვრისათვის, ამ დაჯილდოების წყარების ქვეყნის ეკონომიკისზე.

მსოფლიო ეკონომიკის ძირითად ტენდენციებში მთლიანად და მსოფლიო საკონკრეტო და საეკონომიკო ბანკზე სასწავლოდ, უნდა განსაზღვროს, უფროდენ შესთხვევაში, წელაწადში ერთხელ და ეკონომიკა უნდა მიჯნითა ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში.

ამასთან, ერთი და იმავე ქვეყნისათვის, ქვეყნის რისკი იცვლება კრედიტის გადახდის ვადის, სესხის მიძღვრის ტიპისა და კრედიტის მიზნის მიხედვით, აძრავდა, არ შეიძლება ქვეყნის კლასიფიკაცია უბრალოდ, როგორც ცელა და კარგი რისკის მქონე ქვეყნებად. ზოგიერთ ქვეყნას გააჩნია კარგი რისკი მხოლოდ მთავრობისათვის საქმიანი ურთიერთობების განსახორციელებლად და არა ადაპტაციონერული კრამო კრედიტებისათვის, რომელსაც ცალკევე ყირამების და ერთობლივ სწარმოებს ასაღვერ, ანალოგიურად პროექტების დაკრედიტება რისკით მისაღები იქნება იმ ქვეყნებში, სადაც ბანკები გაეკრედიტეს მრავალ სხვა კრამაგებს. მრავალი რისკის შეუახება აუცილებელია დაკრედიტების ამორჩევიობის მისაღვერ და რისკის მართვის ორგანიზაციისათვის. გაუყოფლასწარმებელ მოკლეებს შეუძლიათ ძალიერ შეკველიან წარმოადგენ ქვეყნის რისკზე და ხშირად დროის ძლიან მოკლე შეაღვერს. ცელაზე უკერო მისაქრედიტება ქვეყნისათვის ბეჭარაში არაა რისკის შეუახება წელიწადში ერთობელ. ისინი უნდა ითყოფებოდნენ მეღმევი მეთუელერებობას ქვეშ და რისკი ყოველთვის ხელახლა უნდა შეუახდეს, როგორც კი მიხსლება გაუყოფლასწარმებელი შემთხვევა ან საკრედიტ გახსება, რომ წინადადება, რისკის შეკახება, რომლებიც წინაა, რისკის შეუახების გამოიხვევა სწორი არ არის.

ყოველდღიური დაკვირვება შეიძლება კომპიუტერული ეკონომეტრული-ული მოდელის დახმარებით განხორციელდეს.

ბანკის შინაგან საქმიანობასა და ხერათმორიხო საბანკო საქმიანობას შორის მისიშენლოვან განსხვავებას წარმოადგენს ის, რომ ზრდა შინაგან საბანკო საქმიანობაში მიიღვევა ხსხრების ვრსდროული აკუმულაციისა და დაკრედიტების ხარჯზე. ეს არ შეიძლება არ იქნეს გათვალისწინებული ერთობლივი სამუაღებების რისკისა და სხვა საერთაშორისო ოპერაციების შეუახებისას. ასე, 70-იან წლებში საერთაშორისო საფინანსო ბაზრის ზრდა სამუაღოდ წლას განმაკლრამი 29 %-ს შეადგენდა. ახალი კრედიტების მოკულია, რომელიც უნდა ყოფილდყო რეგისტრირებულები, რათა მხარა დაეჭირათ მონაწილეთა მუღმივი ხაბანკო ხაბახრო წილისხაოვის, იხრდებოდა ორჯერ მეტად ყოველ სამ წელში. ბანკები, რომლებსაც ხერადით გაედილებინათ საოქონისი მონაწილეთობის საბაზრო წილი, ზრდიდნენ მსხვილ კრედიტებს, საოქონის, ყოველ ორ წელიწადში. სისქარე შემცირდა 80-იან წლებში, მაგრამ მაინც დიდი დარჩა. ასეუ გარემოებაში ქვეყნის რისკის შეუახებისას, საერთაშორისო ბანკირება შეიძლება არასაკმაოდ ობიექტრები იყენენ. ქვეყნის რისკის შეუახებისას მსესხებლის ბანკს აქვს საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების უფლება.

რისკი შეიძლება გამოყენებულ იქნას ყოველდღიური საკრედიტო ურთიერთობის ოპერაციების განხორციელებისას, ხველო კრამისს შემახვევაში, პოლიტიკის შემუაღებისათვის, დაკრედიტების ზღვრების დაღვერსას, გრამელაღასი დაგვევის დროს, საუაღეტო კერის მართვისას და ბანკისა და მისი ოპერაციის აღვილის შეუახებისას, ქვეყნის რისკის შეყრთების გზით სხვა რისკებთან, რომლებსაც ეწვეიან ერთობლივი სწარმოები და ოპერაციის სხვა მონაწილეთა.

ბანკისათვის მისიშენლოვანია რისკების შეუახების კარგი ექსპერტის რეპუტაციის მოაოვება. ქვეყნის რისკი - ესაა უცხოური დაკრედიტებისას დანაკრებთსაღმი მიდრეკილება, რომელიც გამოწვეულია სხვა სახელმწიფოს მოკულენებით ამ მოკულენებს რაღაცნაირად უნდა მართავდეს მოკულენილი სახელმწიფოს მათკობა.

ქვეყნის რისკი მიკეთუაუნება კამიტლებს და არა ვაღლებულებებს, თუმცა, შეიძლება არსებობდეს უცხოური ვაღლებულებების რისკი ბანკთა სისტემაში, რომლებსაც ყიდიაღება აქრო საზღვარგარეთ, მაგ., დომინიკალური რესპუბლიკაში საყინანსო ბანკისა და ბანკი მოახოვენება

მოზღვრებისას, ბანკის შეუძლია დახუროს თავის კარი და უნდა თქვას გადახდებზე. კანონის ბანკის ადგილობრივი განყოფილებებისათვის სიტუაცია სხვა გვარაა, რადგან მათი რეზერვები გარანტირებულია დაწესებულებით. ამრიგად, დაწესებულება შეიძლება იძულებულა გახდეს ქვეყანის შესრილობის მტკიცე კიდურზე, რათა გადაიხადოს თავისი ვალდებულებები. ვალდებულებების ასეთი რისკი, თუმცა ხელის შეწყობის რისკს, საკვლო ვალდებულებების რისკის მიცეუთქვება.

უცხოურ კაპიტალის მორიხ ქვეყნის რისკის გამოსაღწევა შეიძლება მხოლოდ კრედიტების უცხოური დაკრედიტების რისკი გამოსავლად პარდაბირი უცხოური ინვესტიციების რისკისაგან, რადგან ბანკების უმეტესობა და სხვა დაწესებულებები ორთავე ტაბის რისკს ვსწავან მისაღწევა მკაფიოდ გაიყოს ეს ორი ცნება, ტერმინი "ქვეყნის რისკი" შემოიფარგლოს უცხოური დაკრედიტების რისკით. ბავშვული მსესხებლისათვის კრედიტის გაცემა აშშ-ს დოლარებში, ქნასუს უცხოური ბანკის განყოფილებაში უკავშირდება ქვეყნის რისკს, იმ დროს, რადგანაც თეთი ბანკის განყოფილება (შენიშნა, ავაჯი, მონოპოლიზა, საღლი ყველი ხალარაში, საქმიანი კავშირების პირდაპირი ღირებულება, საქმიანობის შესაძლებლობა) უკავშირდება უცხოური ინვესტიციების რისკს.

ქვეყნის უცხოური დაკრედიტების ყველა სახეობა - ეს თქვება მოაჯრბისათვის, ბანკისათვის, კრხო სწავრბისათვის, თუ კრხო პარდაბირის გაცემული კრედიტება, უკავშირდება ქვეყნის რისკს. ამრიგად, ქვეყნის რისკი უკრო უარაა ცნება, ვადრე ხუჯრეული რისკი, რამხელა წყაროაღწეოს სუჯრეული კრედიტების მქონე მთავრბის დაკრედიტების რისკს.

მხოლოდ იმ მოვლენების, რომლებსაც თუნდაც რადიკალიზირად სახელმწიფო მართავს, შეუძლია მიგვეყვანოს ქვეყნის მაკრედიტებულ რისკთან. გადახდებულობა, რომელიც დაკავშირებულია ეკონომიკის არასწორი მართვის შედეგად მთავრბის გაკრედიტებისთან, მიცეუთქვება ქვეყნის რისკს, ხოლო ყარამის არასწორი მართვისას - კომერციულ რისკს.

თუ სტიქიური უბედურებები გავრავალსწინებულა, ისინი არ შეიძლება გინიშნული იქნეს, როგორც ქვეყნის რისკი, მაგრამ, თუ მათ აქვთ პერიოდული ბუნებრივი (მაგ., ტიფიკრება სამხრეთ აფრიკისაგან) ახაში, მაშინ მთავრბის შეუძლია მინიმუმამდე დაიყვაროს მათი გავლენა.

ყრახილი ბანკრება, ქვეყნის რისკის შეწყობისას, მათ დიდ ყვრადღებს აქცენს.

ქვეყნის რისკის კლასიფიკაცია.

ქვეყნის რისკის კლასიფიკაციის საყუბტელში ჩაღებულია შემდეგი კრიტერიუმები:

რისკის ობიექტი	- კაპიტალი, ვალდებულებები.
კაპიტალის ტიპი,	
რომელიც ეწევა რისკს	- კრედიტები, პარდაბირი ინვესტიციები
გეოგრაფია	- რუსეთის რისკი, გერ-ის რისკი და სხვა.
მოვლენების ბუნება	- პოლიტიკური, სოციალური, ეკონომიკური, გეოფიზიკური
მსესხებლის ტიპი	- დამოუკიდებელი რისკი, სამთავრობო რისკი, ფირმის რისკი, კერძო პირის რისკი.
მსესხებლის მოქმედება	- გადახდაზე უარის თქმა, ვალდებულებების შეუსრულებლობა, ხელშეკრულების გადასინჯვა, გეგმის გადასინჯვა და ა.შ.
რისკის ხარისხი	- მაღალი, დაბალი, საშუალო.

ყველაზე მნიშვნელოვანია მსესხებლის მოქმედების აღრიცხვა, გადახდაზე უარის თქმის ან ვალდებულებების შექმნა ვალდებულების, მიყვალუ ატვირთვებს კრედიტორს, რომ ის აღარ შეიძლება გადასახდეს პროცენტებზე, რადგან არ შეუძლია ან არ სურს გადახდა, (ვალდებულებების შექმნა ვალდებულების), ან იმაზე, რომ არ ცნობს ვალს (გადახდაზე უარის თქმა) რადგან გადახდაზე უარის თქმა იშვიათად გვხვდება, აქ შექმნილებით მხოლოდ ვალდებულებების შექმნა ვალდებულების.

ხელშეკრულების გადახისხვა ნაშნავს, რომ კრედიტორმა უნდა მიიღოს საკლება, ვიდრე დადგინდეს ანუ, რადგან პროცენტის განაკვეთი შეიძლება ან ვალდების ნაწილი არ თქმა გადახდას.

გვერდის გადახისხვა ან მორატორიუმი ნიშნავს კრედიტის ვალდების გაუმჯობესებას, როგორც იანონის ყოველწლიური განადგობის შექმნა ვალდებულების ხარჯზე და მისი განწილვა წლების მეტ რაოდენობაზე ვიდრე თავდაპირველად იყო მოთხოვნილი (გვერდის გადახისხვა) ასევე იმის ხარჯზეც რომ არსებობს შედეგითი ვალი ვალდების თანხის დასაგარავად (მორატორიუმი) მოწოდებების წილი (ან განკვეთი) ანუ ვიდრე რჩება, როგორც თავდაპირველად იყო მოთხოვნილი.

შესაძლებელია წარმოიშოს დანაკარგები გამოუყენებელი ხელსაწყოების შესახებ ვალდების შექმნა, თუ კრედიტორმა ვალს ვალდების თანხა უარს მდელი პროცენტსა და ხელს გადასახდა თავდაპირველი შეთანხმებით, ყოველივეს შეიძლება გამოწვევს შემთხვევითი შემოსავლი, თუ ლიკვიდაციის მომენტის უწყვეტი სტრატეგია განხორციელებული იქნება ლიკვიდაციის საპირველი მოქმედებისა და არსებობს დამატებითი დანაკარგები ხარჯები - ხარჯები მარტორიუმიანობისათვის გვერდის ან მორატორიუმის გადახისხვის შესახებ წვეულებრივ ან ხარჯებისაგან უარსადაც კრედიტორი, მგონია ეს ხარჯები შესაძლებელია დანაკარგის უარის ხარჯზე რაზედაც ახალი თანხის პროცენტს შეადგენს.

ტექნიკური დანაკარგები წარმოიშობა იმ შემთხვევაში, როდესაც მსესხებელს არ შეუძლია შეასრულოს ვალდების ყრისი ან რამდენიმე ვალდებულება, დროებითი გადახდას უარსადაც, აღმნიშვნელი შედეგების ან სახსრების უქმარსობის გამო. აქვენი ყველაზე ხსტყვაზე "დროებითი", წვეულებრივ არსებობს რაღაც ვეუ იმის შესახებ, რომ მეგლე, ბოლოს და ბოლოს, შეძლებს შესასრულოს ვალდების გადახდაზე თავისი ვალდებულებანი. ის ახევე იხდის პროცენტს, ხანდახან ხაჯარიმო უკრისი, როგორც გადასახდის მომსახურებაზე. ასეთ შემთხვევაში, კრედიტორის თვალსაზრისით, ვეუები იგეუვა, როგორც მორატორიუმის შემთხვევაში; ხელსაყრელი შესაძლებლობის გამოუყენებლობისა და მოგების დაკარგვის გამოწვეული დანაკარგები, ასევე დამატებითი ხარჯები, მსესხებლის წასაქმებელად თავისი ვალდებულებების შესასრულებლად.

თუ მთავრობის მიერ შემოსუბრელია შეხლეუა, რომელიც კრედიტის გაყვას გადასახდის გადაგზავნა შეუძლებელია განსება, რისკის ახეთი ტაიი მატერიალიზება მხოლოდ ყრისი მსესხებლებისათვის. თუ მთავრობის არ შეუძლია გადახდას თავისი საკეთარი ვალდების, რადგან მას არ აქვს უკრითი ვალდების საკმარისი რაოდენობა, რისკი დაკომპირებელია გადახდას უარსადაც, ხელშეკრულების გადახისხვისათვის, გვერდის გადახისხვისათვის მორატორიუმის, ან ტექნიკური დანაკარგების განსაკუთრებით არსებობისათვის ქვეყნის რისკის მკაყიო განსახლავს ქმარსიტისა და საკრედიტო ამონაგების შექმნისათვის და მთლიანად პოლიტიკური არასტაბილურობის პირობებში. თუ ვარი წლის წინ წყნმა ქვეყანაში მიიღო კრედიტის ყველა სახეობა, გადახდას უარსადაც რისკზე დახდა დანაკარგითი წლიურის 1,8 %; შესაბამის სახანო განაკვეთზე უკრით, მაშინ რისკის განრდის გამო, ეს დამატება გიზარდა წლიურის 3,4 %-მდე. ამას უმატება პოლიტიკური გარსიტობის სხვა ქვეყნის მთავრობებისაგან, რადგან მთელი იმპორტის შეწყვეტა ან მორატორიუმის გამოცხადება ამჟამინდელ პოლიტიკურ პირობებში წყნისათვის შეუძლებელია.

ამე დროს უცხოური ბანკები ყოველთვის არ არიან თანახმა თავიანთ თავზე ადრინ კრახიდან საწარმოების დაკრედიტებას რისკება სხელმწიფოებრივ გაანაცხადებას გარეშე. ამგვარი მდგომარეობის მიზეზებია: არასრულყოფილება სერვისმართლის პოლიტიკის ქვეყნის განამდებლობის (ყრისად საგირაფო უფლებების დამუშავებლობა) თვალსაზრისით, სამკერძო მექანიზმის ნაკლებეფქება (სიმსილეობი მატერიალურ-ტექნიკური მამარაგებაში, სკოლად ცოლიყოცირებელი ძალების ნაკლებობა და ა.შ.) მამაცებელი რისკება, რაც დამკისმრებელა მრამაცებებს საკულტო თვამანსხლარეებს არადტერამინტესთან; სერვისმართის მრამცტიკაში მიღებული ამ უზალად, მასალეა კომერციული და სუვისანსო ინფორმაციის არქონა მარტინორებაზე პოტენციური განტეობეზე და სხვა.

რესპუბლიკის რისკეა ამ კომერციულ ბანკებში, რომლებიც ემსახურებთან ვრამობლივ საწარმოებს ან აქებს (გენერალური) ლიცენზია საგარეო ეკონომიკურ საქმიანობაზე, მიზანმწერნილა ბანკის რისკების კორექტირება მონდებს ხალხლვევა რისკით. ეს ეხება ქვეყნის ყველა კომერციულ ბანკებსაც, რესპუბლიკის, ეკონომიკური რევიონის და ა.შ. რისკების მიმართებაში, რომ განსხვვდრან ბანკის სერვის რისკის დასამტები ხარისხი, საჭიროა მსგა რისკების კორექტირება რესპუბლიკის რისკებით მონდებს:

$$E : H = ((P_1 \dots + \dots P_n) : K) \times E$$

რაც სიმსავსე, ათგოს ეკონომიკური ურთიერთობება ურთიერთ შინაის სხვადსხვე რესპუბლიკის და რევიონების კლიენტებთან სარისკო ფაქტორების ზემოქმედების გთოვალსწინებთაა. ასე, მაგალითად, დროზე ბანკის სარეტირეო შეუახებას თანახმად, მხობლად 12 ეკონომიკური ფაქტორის მონდებით, გარლვევა რესეთთან ფედერაციის რესპუბლიკებს შორის ძალთან მაგალითა. მექანიზმის, საეკეპლად დაციო კრედიტორული დორება: 0 - დობადი, 5 - სამუდლო, 10 - მადალი. მიღველად უკანინს, ბლტობისმირეთთან, რსენრ-ს და საჭირთველარ კლიენტები და ბანკები სარეტირეოციული და საჭირთა კომერციული და საბიკო რეტირეობების მონსწილეებისათვის წარმოდვეტენ უყრო სსურველ მარტინორებს, ვიდრე სხვა რესპუბლიკების კლიენტები და ბანკები. უყრო მეტაცე ამ მონსწილეებზე დაციონდობით შეისტება განსხვვდრის შესწორების კორეციონტი ყოველი რესპუბლიკის კომერციული ბანკის დაციონდობების რისკის შესავისებლად შემდვეთ ფორმულათ:

$$E = EF : (F_1 \dots + \dots F_n)$$

სადაც E - ქვეყნის, რესპუბლიკის ან რევიონების რისკის კორეციონტია;

EF - ყველა გათვალისწინებულ ფაქტორის ზემოქმედების მაქსიმალურად შესაძლებელი ჯამი (მოც. მაგალითში ის ტოლია $10 \times 12 = 120$);

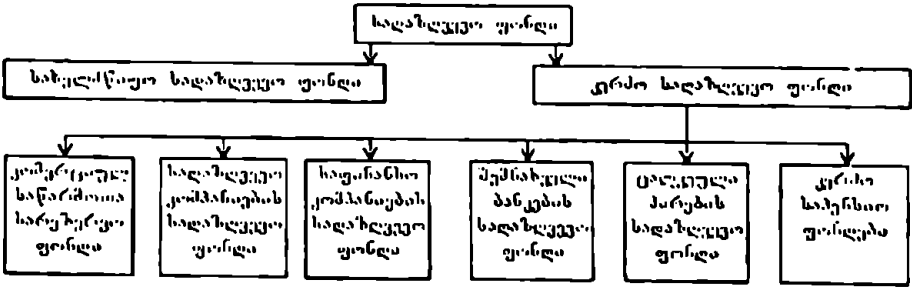
$F_1 \dots F_n$ - ყოველი ფაქტორის ზემოქმედების ხარისხი.

ყლვეული ბანკის მსესხებლის, საწარმოების ჯგუფის, დარგის, რესპუბლიკის, ქვეყნის რისკის შეუახების საფეიქლების დამუშავება და ამგვარი ინფორმაციის გაცემა, გარკვეული საკომისსო ჯილდოს საფასურად, კლიენტის პირველი მოთხოვნისთანავე, ბანკების სამუშაოელო რეტირეობითი უნდა დაციკოს მართობილად ადგალი. ეს გომოდინარეობს იქთან, რომ ბანკები, არსებითად, წარმომადგენენ საეუთარი ფინანსური მდგომარეობისა და რესპუბლიკის ეკონომიკური რეტირეობის მსესხებლებების ფინანსური მდგომარეობის ინფორმაციის ვრამდრით მიქლობელს, რადგან ბანკები აუცილებლად შეუახებენ თავისი და თავის კლიენტების გადახლისუნარიობას, მეთოდისკის შედგენისა და თვამანთა კლიენტების მონსაგანი და გარეკანს კომერციულ და პოლიტიკურ რისკითა სილდის განსაზღვრის ხარჯები უყრო იაყო დარეჯებათ, ვიდრე მსგაებს საქმიანობაზე სპეციალიზებული ფირმების შესაბამისი ხარჯები, კლიენტების საკრედიტო

რისკების განსაზღვრა ბანკებისთვის არაუგერი ეღიერება იმის გამო, რომ ისინი თავისთვის მიიჩნევენ ატარებენ ამ სამუშაოს. ეს უზრუნველყოფს სპეციალიზებულ კომპანიებთან, ბანკის საკონკრეტო ბრძოლაში წარმატების მიზნების საკმაოდ წყაროს და ბანკების მდგრადობას საბაზრო ეკონომიკაში.

4. დაზღვევა, როგორც რისკების მართვის ხაშუალები

დაზღვევის ისტორიულად აუ ისტორიას მივმართავთ, შეიძლება დავინახოთ, რომ დაზღვევა-საზოგადოებრივი კლავწარმოების აუცილებელი ელემენტია. სადაზღვეო ფონდების შექმნის შესახებ უნდა წარმოიშოს პირველყოფილი თებური წყობილების განსაზღვრულ: სხვადასხვ რაოდენსაც საწარმოო: ძალების დონეზე სახსრების ნაწილი საინდივიდუალ გვალდებს სამუდამის იმდროად. კანტაბლიანის განვითარებისთან ერთად დაზღვევა გახდა დამოუკიდებელი დარგი დაზღვევა გახდა დასაზღვევს ხელა გარკვეულ შემოს ხაზზედა ფონდში თუა მათთან, ერთად დაზღვევა კომპანიებში, სახმარო: რადსად სახელმწიფო სადაზღვეო რგანიზაციებში კომერციული საწარმოებში დასაზღვევს: ცვლილი დაგროვებით მცირე რეზერვების შექმნის აუცილებელია მაშინ დასაზღვევის განვითარებულ მარკეტების ქვეყნების სადაზღვეო ფონდების სტრუქტურა სქების სახით შესესწავრად შეიძლება წარმოვიღებოთ

სქემა 11

დაზღვევა ახრულებს მსოფრელოვან, საზოგადოებრივ და სახარებლო ფუნქციებს. სადაზღვეო ფონდების ძირითადი წილი მიმართულია საზოგადოებრივი პროდუქტის დაკარგული ელემენტების ანაზღაურებისთვის. ამით კლავწარმოების პროცესის განსხვავების წინასწარობები იქმნება. მეორე არსებითი ფუნქციაა - ფულადი კაპიტალის დაგროვება, რომლის უმეტეს ნაწილს შეიძლება მოსახლეობის ფულადი დანაზღვები.

წემს ქვეყნის, საიქცო საზოგადოების შესახებ კანონის მიღებასა სხვამწიფო დაზღვევის მონახილია დაზღვეა რეესტრის სახელმწიფო დაზღვევის სახით სახელმწიფო სადაზღვეო ფონდის გერდით ქვეყნის ცვლა კომპენსა, რესპუბლიკური და ავტონომიური რეგონების გერდით ფუნქციონირებს მრავალრაციონის სადაზღვეო რგანიზაცია, რომელიც საიქცო რეო საეუბლებო შექმნილია

მთებუდად სასამუდო დაზღვევის დეონომიკური რაციონა, მისი განვითარება ფერხდება. ძირითად წინადაზღვეობის სადაზღვეო ხაშის განვითარების გზაზე წარმოადგენს დაზღვევაზე კანონმდებლობის ასევე ღია სტატისტიკური ინფორმაციისა და სადაზღვეო ზღაბზეცვლადის აქცონა.

სადაზღვევო ფონდებზე, როგორც საკრედიტო რესურსების წყარო. სადაზღვევო ფონდები, რომლებიც იმყოფებიან სხვადასხვებულ სადაზღვევო ორგანიზაციების განკარგულებაში, იღებენ კასიტალის ფორმას. საბანკო კასიტალის ანალოგიურად, სადაზღვევო საქმიანობაზე დაზღვევის კასიტალი, იყოფა საკუთარ კასიტალად, რომელიც შედგება აქტიურების შენატარებისაგან და მოხილვადობისაგან. მოხილვადობიდან და კომერციული დაწესებულებებიდან შემოსულობანი, ღირის მიხედვით არ ვხილვით ანაზღაურების მოხილვას და რაოდენობას. ეს სახსრები იმყოფები სადაზღვევო კომპანიის განკარგულებაში და მოხილვად კასიტალს წარმოადგენს. მოხილვადი კასიტალი იზრდება სადაზღვევო ფონდის ზრდას შედეგად და ითვისო ზრდას წყალობითა, რაღაც გამოიყენებს, როგორც დამატებითი შემოსავლების წყარო.

დამზღვევის შემოსავალსა პოზიციების მიხედვით პეროუა შემოსავლები დაბანდებისაგან თავისუფალი საფინანსო სახსრების ვეუქტური დაბანდება, ამონაგების მაქსიმალური საიმულობის შემთხვევაში, მაღალი შემოსავლები მოაქვს. მაგ., გურ-ში დაბანდების თანხა (საფინანსო ინვესტიციები) 1985 წელს შეადგენდა 527 მლნ მარკაზე მეტს, ე.ი. თითქმის, 4,5-ჯერ მეტს, ვიდრე შეგროვებული შენატარები (96 მლნ მარკა) ამ ინვესტიციებზე მოიტანეს 34 მლნ. მარკის შემოსავალი, რაც შეადგენს კასიტალის 8 %-ს და წლიური შენატარის 35 %-ზე მეტს.

ამრიგად, დამზღვევის დახვედვის ქვეყნებში ხშირად განიცდიან დანაკარგების სადაზღვევო საქმიანობის (ტექნიკურის) და მხოლოდ სავრთაო ბალანსი, რომელიც თვითდასწინების შემოსავლების საფინანსო სახსრების კასიტალდაბანდებისაგან დადებით ვეუქტს აძლევს.

ცხრილი 25

1983 წლის დაზღვევის დანაკარგები და ტექნიკური მანქანების.

ქვეყანა	დანაკარგები	საქმიანობაზე გაწეული ხარჯები	საზოგადოების ტექნიკური საქმიანობის შედეგი
აშშ	81,0	31,0	- 12,0
კანადა	75,8	27,0	- 3,1
გურ	81,9	17,9	+ 0,7
საფრანგეთი	83,4	29,0	- 12,4
ქოლანდია	75,2	30,2	- 5,4
ავსტრალია	82,5	24,8	- 7,3
ისპანეთი	73,7	42,0	- 15,7

კასიტალის სიდიდის მიხედვით სადაზღვევო კომპანიებს შეუძლიათ შეეუბნონ მხოლოდ კომერციულ ბანკებს, დანაწინა ფინანსური ინსტიტუტების საქმად უკან ჩამოტოვებით, რაღვანაც კასიტალის საწილი დამზღვევის შეაქვს ბანკში, ამიტომ ის წარიზადგენს ბანკს რესურსს, აქტიური ოპერაციების ჩასატარებლად. პეროუ საწილი მამარსულია საინვესტიციო ღონისძიებებისათვის. სადაზღვევო ორგანიზაციების კანონით უძღვვთ საკრედიტო ოპერაციების წარმოებას უფლებზე, ამავე ღროს სიცოცხლის დაზღვევის კომპანიებს, საქმისთა ფონდებსა და სახესხო-სამომინატვლო ასოციაციების განმითა გრძელვადიანი დაფინანსების ეკვლავზე მეტი შესასვლებლობზე, რითაც სერიოზულ კონკურენციას უწევენ კომერციულ ბანკებს. სამწუხაროდ, წყენს ქვეყანაში

დამხლევეების საქმიანობა დაბნელების დარგში ამჟამად, ერთს მხრივ, არ უყარება, მეორეს მხრივ, განილა შეხვედრული შესაძლებლობები (ინტესტიფიკაცია უფროს ქადაღებში, აქციებში) რეგორეც წესი, დამხლევეი დაბნელებადი იღებს შესაძლებლობას მხოლოდ ერთ სანებობას, ცხად, ძრავეცეს, საქმიანობა სადამხლევეი სასწრებას სახალხო მეურნეობის მიზნებისათვის გაცემის შემთხვევაში (ანაბრება ბანკში).

კომერციული ბანკების ოპერაციების დამხლევეა. საბანკო საქმიანობაში წარმოქმნილი რისკისაგან დაცვის ერთ-ერთი საშუალებას წარმოადგენს დამხლევეა. დამხლევის საშუალებით ოპერება რისკების ორი ძირითადი კატეგორია: გეონომიკური ანუ კომერციული რისკები და პოლიტიკური რისკები. პირველი დამოკიდებულია კონკრეტული მისხნების საქმიანობის წარმატებებზე, მეორეში სახელწიფის მოქმედებაზე.

დახვეუთის მრავალი სახელმწიფო ექსპორტის სტიმულირებისათვის, სახელმწიფო სადამხლევეო აგენტების საშუალებით, ახორციელებს პოლიტიკური რისკებისაგან საქმიანობა, კრედიტების დამხლევის. ცხად, კომერციული სადამხლევეო საზოგადოებები ამგვარი სახეობის დამხლევის ჩვეულებრივ არ მამართლებენ.

კომერციული ბანკების ოპერაციების გამომდინარე შეიძლება განიგონ აქტიური და პასურა ოპერაციების რისკები. აქტიურა ოპერაციების რისკები გამოიწვევს დამხლევის სასაძრებობა, რაც ძირითადი ვალის და კრედიტების კონტრაქტის დამხლევის გადამხლეობის შესაძლებლობის შესაძლებელი სახეობის დამხლევის დამხლევის ერთ-ერთი ძირითადი მიზნია ოპერების წრეებში, ვი კრედიტების შესაძლებელი ძრავების დამხლევა გადამხლეობის წარმოქმნას ერთ რეგულში მოქმედი საქმიანობა სახელმწიფო მეურნეობა და ამ აქტიურა ოპერაციების რისკი შეიძლება ადგილად რეგულაციის ვალის გეგმვლებს, საბანკო ოპერაციების სექტორული რეგულაციის შესაძლებელი, კრედიტის უმარტივად და სარეგულაციო გეგმვების გეგმვების მოქმედება, არ წარმოადგენს მომდინარე სასხეობას სასხეობას დამხლევის გეგმვების

საკრედიტო რისკის შემცირება ან აღმოფხვრა მიიღწევა კრედიტების დამხლევის საშუალებით.

კრედიტების დამხლევის ობიექტებდ, რეგორეც წესი, ითვლება კომერციული კრედიტები (კრედიტი, რომელსაც მომწოდებელი აძლევს მფიღველს), საბანკო ხესხები, რომლებიც ვალდებით მომწოდებელს ან მფიღველს, კრედიტზე ვალდებულება და ოპერება, გრემულადაა ინტესტიფიკაციები და სხვა. გაიფიღველას ან ბანკ-კრედიტორის ინტერესების დაცვა გამოიხატება იმაში, რომ მისხნების გადამხლევეუარობისას ან სხვა მიზეზებით, ვლის გადამხლეობისას, დამხლევეი ოპერაციისათვის ოპერა იღებს წარმოადგინდ კრედიტზე დედასურებს განდღების სურათობრითა და აქტიურა კრედიტების დამხლევა რეგორეც დამხლევის სექტორული სახეობა წარმოადგინდ მე-10 სექტემბრს და ამის მიზეზით ოპერაციისათვის, ცხად, ამ კრედიტებისათვის დამხლევის ამ სახეობის განდღვევა ოპერაციის მიხედვად მე-2 მისხნობრების შესაძლებელია. დამხლევეი ოპერაციებისათვის საშუალო ბანკები კრედიტების დამხლევა 1990 წლიდან ხდება დამხლევის ხარჯვლებს შესაძლებლობის სურათვლენი ოპერაციისათვის კრედიტის გაუნდღებლობის გამო, მისხნებელთა მისხნებისათვის შესაძლებლობისათვის დამხლევეა, კრედიტის გაუნდღებლობის რისკის შესაძლებლობისათვის დამხლევა.

პირველ შემთხვევაში დამხლევეად გადორის მისხნების, დამხლევის ობიექტად ითვლება მისი მისხნებისგანობა, კრედიტის გაცემის ბანკის წინაშე, კრედიტის დროული და სრული განდღების გამო. (კრედიტით სარგებლობის პროცენტის ჩათვლით).

მეორე შემთხვევაში დამხლევეა ბანკი, ხოლო დამხლევის ობიექტი ვიღა ან ცალკეული მისხნების მისხნებისგანობა ბანკის წინაშე კრედიტისა და კრედიტით სარგებლობის პროცენტის, დროული და სრული განდღების გამო.

დაზღვევის ხელშეკრულების გასაფორმებლად ცეს შემოსუბზე იყოს დაზღვევის ძირითადი ან სადაზღვევო მოქმედება) დაზღვევი წარადგენს დასაზღვევს დოკუმენტების განისაზღვრულ ნაკრებს, მათ შორის: დაზღვევის განცხადება, ორგანიზაციის წესდება; საკრედიტო ხელშეკრულების ასლი; ბალანსი; კრედიტების მისწავლის კონტრაქტი; კრედიტის განსაზღვრის ვალუტის ცნობა; კრედიტის უზრუნველყოფის დამატებითი დოკუმენტები; პროექტის ტექნიკური-კონსტრუქციული კვანძების ასლი და სხვა.

დოკუმენტების ჩამოსაწავლს ადგენს დაზღვევა დოკუმენტაციის წარდგინების ძირითადი მიზანი სადაზღვევი რისკის ხარისხის განსაზღვრა კლავიტის შესწავლის შემდეგ დაზღვევი ადგენს სადაზღვევი პრემიის შესატანს დასაზღვევი თანხის პრევენციების და დაეცემა-რეზერვებს კრედიტის გაცემის ვალის მთავრით რაც უკეთა დღეა ვალ რაზმის განსაზღვრის მიხედვით საკრედიტო კრედიტის და მუხრია დაზღვევის თანხა-მთავრია სადაზღვევი პრემია თქვე, აქეთა მთავრია პრემიის მიმართ დაზღვევის სურათი პარატრადს ვაშა-დამარუბს, პრატრადს ხაქმანობში დაზღვევი ვაშა-დამარუბს, რაგარე ხაქმანობის ხარისხიდანსე დასაზღვევი რისკის კრედიტის-რეზერვებს კრედიტის სურათის მიხედვით პრემიის პარატრადს ვაშა-დამარუბს დასაზღვევის შემდეგ წარადგენს დასაზღვევის განისაზღვრული პარატრადს, რაზმ-რეზერვებს სადაზღვევი პრემიის რაგარე ხაქმანობის მიხედვით.

პრემიის გადახდის შემდეგ ძალაში შედის სადაზღვევი ხელშეკრულება, ჩვეულებრივ, დაზღვევის მოცემულ სახეობაზე პრემიის გაიცემა ერთდროულად. თუ დაზღვევის ხელშეკრულებით დადგენილ ვადაში შემოვა გადასახდელ თანხაზე საკლები, მაშინ ასეთი ხელშეკრულება ასევე გაუქმებულია. ხოლო შემოსული გადასახდელი უბრუნდება დასაზღვევი.

დაზღვევის კვლევაზე უფრო არსებითი მონეტის წარმოადგენს:

დაზღვევის პასუხისმგებლობის სიდიდე, სადაზღვევი შემოსუბების განისაზღვრა და ხარაღის ანაზღაურება.

სამაშობრივ სამაშობლო პრატრადში კრედიტების დასაზღვევის პასუხისმგებლობის რევეის ამაშობლდა ყარათა. არსებობს სადაზღვევი სახეობები, რაზმ-რეზერვებს დასაზღვევი იღებენ მსესხებლის მიერ გადახდილი თანხის 100 %-ს, მაგრამ არ დაზღვევენ კრედიტის სარეკლამისათვის გასაცემ პრატრადებს. სხვა დაზღვევებს პირითა, დაზღვევის უხადან ანაზღაურებას, მსესხებლის მიერ გადახდილი კრედიტისა და მისი პრატრადების უბის 50-დან 90 %-მდე. დაზღვევის კონკრეტული პასუხისმგებლობის ზღვარი და ანაზღაურების გადახდის ვადა, რაგორც წესი, დგინდება ინდივიდუალურად. დაზღვევის პასუხისმგებლობა წარმოიშობა იმ დაზღვევის არ დაუბრუნა კრედიტის ბანკს, საკრედიტო ხელშეკრულებით დადგენილი თანხა 20 ან ზოგ სადაზღვევი სახეობებში 30 დღეში, საკრედიტო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული დროის დადგომისა.

დაზღვევის პარატრადში მათავრად ადგენს ვადას, რაზმ-რეზერვებს განისაზღვრის მიცემ დაზღვევი ვალდებულია განხადებით შეატრადინოს სადაზღვევი შემოსუბების შესახებ. ჩვეულებრივ მოქმედებს 5 დღეანი ვადა მონებარი შემოსუბების შესატრადინებლად. სადაზღვევი ანაზღაურების სიდიდე განისაზღვრება დაზღვევის პასუხისმგებლობის მოცულობის მიხედვით, საკრედიტო ხელშეკრულებით დადგენილ ვადაში გაუაზღვრული ვალს თანხიდან გამომდინარე.

მაგ., დაზღვევის განისაზღვრა პასუხისმგებლობის სიდიდე კონკრეტული მსესხებლის მიმართ 50 %-ით და დაზღვევი ვალი ბანკის მიერ მოცემული კლიენტისათვის გაცემულ კრედიტზე 1 მლნ. მსესხის ოდენობით. კლიენტის სრულად არ დაბრუნა კრედიტის, დაყარა მხოლოდ 500 000 მანეთი. მოცემულ შემოსუბებში დაზღვევი ბანკს აუნაზღაურებს ზარაღს 500000 მანეთის ოდენობით.

დაზღვევის პარატრადში გათვალისწინებულია ზარაღის ანაზღაურების წესი. ამავე დროს დაზღვევი ორგანიზაცია ატრადებს უსუბების უარი თქვას სადაზღვევი ანაზღაურების გადახდაზე.

თავის უარს დაზღვევდა უკუპირებს, ჯერ ერთი, დაზღვევის მიერ მცდარი მონაცემების მიწოდებას, რომლებსაც არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება; დათ სადაზღვევო რისკზე მსჯელობისას. მეორე, თუ დაზღვევა, არ შეასრულა მასზე დაკისრებული ვალდებულებები, რასაც მას აკისრებენ დაზღვევის პირობებით. ხელშეკრულების გაფორმებისას ეს პირობები მხარეების მიერ შეძღვრია კმაყოფიან თავიდან ასაცილებლად კონსტრუქციულად უნდა სამოყალიბდეს.

თუცა, სადაზღვეო მეთოდურების უქონლობას, დაზღვევის ახალი სახეობის განვითარებას, შეიძლება თან ახლდეს ბირთვი განზრახვები. განსაკუთრებით მაკად სადაზღვეო პრემიის მიჯსკარო სადაზღვეო ორგანიზაციების მიერ "გამორეშეკრული" მოკვების მიღებისაკენ; წარმოებით დასასარგებოს მისამტბა სადაზღვეო გადასაღების ხარჯზე იწვევს საქონელსა და მომსახურებაზე ფასების დაკსბუთებელ ზრდას, რაც ინველაციერ პროცესებს კიდევ უფრო აძლსერებს.

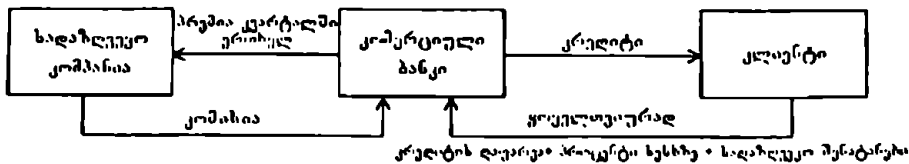
ყველაზე მთავარი გარემოება იმაში მდგომარეობს, რომ კომერციულ ბანკებს არ შეეძლიათ თავისი სამისროების გარეშე გამოიყენონ კრედიტების დაზღვევა, რიგორც საბანკო საქმიანობის მიმდინარეობისას წარმოქმნილი რისკისაკენ დაცვის ერთ-ერთი ყორმა. სადაზღვეო აუდიტისა და პრესამში ხადაზღვეო საზოგადოების ბაღანების ფართო გამუქების არ არსებობა, უკანასკნელთა გადახდის უნარისობას ეჭვის ქვეშ აყენებს. ამ საკლოვანებების გათვალისწინებით კრედიტების დაზღვევის სასიცოცხლო ცილი შეიძლება მოკლევადიანი აღმოჩნდეს.

დასავლეთის ზოგაერთ ქვეყანაში დაზღვევა, რიგორც ერთ-ერთი სამუდებო საბანკო რისკების დაცვისა, სხვაგვარად არის აგებული. რიგორც წესი, დაზღვევის ობიექტად დაზღვევის ქონება, სიცოცხლე, შრომისუნარიანობა, განსაზღვრულ ასაკამდე მიღწვევა და ა.შ.

უმჯეულა, რომ დაზღვევა, ფუნქციონირებად საწარმოსაკენ განსხვავებით, არასოდეს იცის, იქ რიგორი დასასარგებო ექნება მას მომადელში. მისი გარიგება წარმოადგენს თითქმის ადს უსაგრობოების მიეიდვას დაზღვევისათვის თავისი მომადელი საღლი ყელიდან. მაგრამ ქარების, სიცოცხლის დაზღვევისას, დაზღვევის განაგარიშები მისც სტატისტიკერ მონაცემებს, სხვა დაზღვევებს მრავალ წლოვან გამოცდილებას და სადაზღვეო მათემატიკას, აღბათობის თეორიას ფუქმრება.

ამ დროს, როდესაც სესხის მისხვლეთ დავალანების გაუნდებლობის დაზღვევისას, დაზღვევა არ ეპორჩილება დიდი რისკების კანონის მოქმედებას, დაზღვევის ეს სახეობა დაზღვევისათვის განსაკუთრებით საშიში ხდება. უმჯეეს შემთხვევაში, ქონების, სიცოცხლის, უხელური შემთხვევებს და ა.შ. დაზღვევა აცილებული პირიბა. ცრის პირებზე მცირე უკანსებზე, რამელთა საქმიანობას წარაგება და შემღომი ფუნქციონირება დამოკლებულა ერთ პირიგებაზე. კრედიტის ვაცვისას კომერციული ბანკები აფორმებენ გრაველვლან შესანსხებლ სადაზღვეო ორგანიზაციებსან კლონტების დაზღვევაზე. ამ შემთხვევაში შესანსხებულა გარიგების მოკლეობა ბანკის მიერ წამოყენებული პირიგება, სკომისარები და სხვა. დაზღვევის ასუნსხებულა ფიხხვე ბანკის მიერ წარბოღენილი კრედიტის მოკლეობას.

დაზღვევა ზორციელდება დაზღვევის ხარჯზე მოცემულ ბანკში მისი ანგარიშიდან სადაზღვეო პრემიების სამოწერის ვხით. ამისთან, კომერციული ბანკი ასეთი დაზღვევიდან იღებს დამატებით მოგებებს, ხკომისიორებისა და ფელად ბზარზე საკრედტო რესურსების გაყიდვით მიღებული შემოსავლის სახით. ამ შემოსავალს იღებენ სადაზღვეო ორგანიზაციისათვის სადაზღვეო თანხების გადარიცხვისა და ბანკის კლონტის ანგარიშიდან შესამაბისის სახსრების სამოწერას შორის ვაღების შეუსამაბობის შელეგად.

სქემა 12

ამ ქვეყნებში საშუალო და მსხვილი საწარმოების დაკრედიტება დაზღვევისთანავე დაკავშირებული. კრედიტის გაცემის შესახებ ხაიითხის გადაწყვეტა ემყარება კლავენტრის კრედიტუნარიანობის და თვის ბანკის რისკის შეფასებას, რომელიც არ გადაიტანება დამსაღვევზე.

მასორი ოპერაციების რისკი შეიძლება დაეკავშირდეს შესაძლო სისხლელების საკრედიტო აქტივობის მასშტაბებზე დაკრედიტო რეზერვების ძიებას, ასევე სასაიდ დაბალ საპროცენტო განაკვეთებს საკრედიტო მოცუბის დასაყარაკად.

დასავლეთის ქვეყნების პრაქტიკაში მასორი ოპერაციების რისკებს შორის ძირითადად გამოიყენება კერძო პირთა დეპოზიტების დაზღვევა. მენაბრების, დანაკარგებისაგან დაცვის ასეთი საშუალება გამოიყენება აშშ-ში, ვერ-ში, დიდ ბრიტანეთსა და ნიდერლანდებში.

ხშირად დანაკარგების ასანაზღაურებლად ვალიბდება ბანკების შენატანთა ფონდი, ბანკის გაკრების შემთხვევაში, ფონდის ხაზრები განსაზღვრული ნორმის ფარგლებში, განსაზღვრება მენაბრებს შორის. ზოგიერთ შემთხვევაში ფონდი შეიძლება არ შეიქმნას. განსაზღვრული კატეგორიის მენაბრები ანაზღაურებას სხვა ბანკებთან მიიღებენ.

დეპოზიტების დაზღვევის სისტემა ევლაზე მეტად გავრცელდა აშშ-ში ჯერ კიდევ 1934 წელს. დეპოზიტების დაზღვევის ფედერალური კომანია ქმნის ფონდებს, რომლებიც ვალიბდება კომანიის წევრების შენატანებისაგან, ინვესტიციებიდან მიღებული შემოსავლებისაგან. ასევე შეუძლიათ მთარითონ სესხებს აშშ-ის ხაზინიდან. აღნიშნული ფონდებიდან გადაუხდიან გაკრების შემდეგ დაზარალებულ მენაბრებს. ამის გარდა, ფონდების ხარჯზე შეიძლება გაუნციოს დაზარალება გაკრების ზღვარზე მეოფ ბანკს სხვა ბანკთან შესაერთებლად და სხვა.

დანარენ განთიარებულ ქვეყნებში დეპოზიტების დაზღვევის სისტემა წარმოიშვა ვაცალბით გვან, მე-20 საუკუნის 80-იან წლებს ბოლოს. დაზღვევის საშუალო ანაზღაურების გადახდის წყაროები სხვადასხვაერია. მაგალითად, ვერ-ში დეპოზიტების ანაზღაურებას ფონდი ვალიბდება ბანკების მიერ. ამ ფონდში ბანკებს ვიჯლწლურად შეუქტო კლავენტრების დეპოზიტების 0,003 %. საყარანეთის ბანკებში არსებობს სოლიდარული მასხმისგებლობა კლავენტრების მტორე და საშუალო ანაბრების შენატანზე.

ანაბრებთან დაკავშირებული ზარალები განსაზღვრულ თანხამდე ნაწილდება ბანკებს შორის, კლავენტრებისაგან მიზიდული ანაბრების პროპორციულად.

კერძო პირთა დეპოზიტების დაზღვევის ძირითად მიზანს წარმოადგენს ევლაზე ფასეულის-მენაბრის ნდობის შენარუნება. საერთაშორისო პრაქტიკაში ბანკის რეპუტაცია დიდად ფასდება, თუ ის ახორციელებს დეპოზიტების დაზღვევას.

ამჟამად, ქვეყანაში მიმდინარეობს ბანკის მენაბრეთა დეპოზიტების დაზღვევის პრინციპების და წესების დამუშავება.

კომერციული ბანკის ბალანსის ანალიზი და საბანკო კრედიტის საფუძვლები

1. კომერციული ბანკის ბალანსი და მისი აგების პრინციპები

კომერციული ბანკის ბალანსი ესაა საბუხალტრო ბალანსი, რომელშიც აისახება ბანკის საკუთარი და მოზიდული სახსრების მდგომარეობა და მათი განთავსება საკრედიტო და სხვა აქტიურ ოპერაციებში. ბალანსის მონაცემებით ხორციელდება კონტროლი ყუელად რესურსების ფორმირებასა და განთავსებაზე, საკრედიტო, საინფორმაციო, საკაპო და სხვა საბანკო ოპერაციების მდგომარეობაზე, ფასიანი ქაღალდებით ოპერაციების ჩათვლით.

კომერციული ბანკების ბალანსები წარმოადგენენ მათი ანგარიშების მთავარ ნაწილს, რომელიც ანალიზის საშუალებას იძლევა გავაკონტროლოთ ბანკების ლიკვილობა, სრულყოფა, საბანკო საქმიანობის მართვა. ბანკების ზედმომდევნილობა, იყენებს რა სხვა ბანკების ანგარიშგებებს, ეცინება მათი საქმიანობის მდგომარეობას, საკრედიტო ურთიერთობათა დამყარებისას, კრედიტების გაცემისას და ა.შ. ბანკების ბალანსი ღვება უნიოციტრული ფორმით. ოპერაციების დეტალისაციის ხარისხი შეზღუდულია კომერციული საიდუმლოთი, რომელიც დამახასიათებელია კონკრეტული პირობებში მომუშავე კომერციული ბანკების პრაქტიკისათვის. ჩვეულებრივ, ბალანსებში არ გამოყოფენ საექვო და ზარალიან ოპერაციებს, სადზღვევო რეზერვებს, რომლებიც გამოიყენება ამ ოპერაციების დასაყარად. ამასთან უნდა იყოს უზრუნველყოფილი ბალანსის საიმედოობა და აუღანაზნობა, რათა არ მოაყენოს ზიანი ბანკების კონკრეტულწარმომადგენელსა და მათი მომართობას.

საბანკო ბალანსები მიეკუთვნება კომერციული ინფორმაციის საშუალებებს: ისინი უკანსუბენ მის მართობად მოთხოვნებს: ოპერატულობას, კონკრეტულობას, სოლიდურობას. საბანკო ბალანსის ოპერატულობა ელინდება მის ყოველდღიურ შედეგანში. საბანკო ბალანსი წარმოადგენს კონკრეტული ინფორმაციის წყაროს ყუელი სახსრების რაოდენობისა და მისი კლავიტების გაღანდისუნარიანობის, საკრედიტო რესურსებისა და მათი განთავსებას, თვით ბანკის საიმედოობისა და სიმართის შესახებ. საბანკო აღრიტვა უკანსუბებს ეტყუარობის (სოლიდურობის) მოთხოვნას.

საბანკო ბალანსების აგებისას გამოიყენება ეკონომიკურად ერთგვარი ნიშნების მიხედვით ოპერაციების დაჯგუფების პრინციპი და, როგორც წესი, აქტივის მუხლების მიხედვით ლიკვილობით და პასივის მიხედვით სახსრების მოთხოვნის შემოციტული ხარისხით.

ბანკების ბალანსის ანგარიშობა ნომენკლატურა იყოფა საბალანსო და ბალანსგარეშე ანგარიშებად. საბალანსო ანგარიშები არის პასიურები, აქტიურები და პასიურ-აქტიურები. სახსრები პასიურ, ანგარიშებზე წარმოადგენენ ბანკის რესურსებს დაკრედიტებისათვის და სხვა საბანკო ოპერაციების შესასრულებლად. დავდიანება აქტიურ ანგარიშებზე გუარუტებს ამ რესურსების გამოყენებას (მიმართულებას). პასიურ ანგარიშებზე აისახება: ბანკის ყონდება, საწარმოების, ორგანიზაციების, ყიზიკური პირების სახსრები, სახელმწიყო ბიუჯეტის შემოსავლები, დეპოზიტები, სახსრები ანგარიშებზე, ბანკის მოგება, საკრედიტო დავდიანება. სხვა პასიუები და მოზიდული სახსრები, სხვა ბანკებიდან მიღებული რეყიანსირების თანხების

ნათვლით. აქტიურ ანგარიშებზე გაითვალისწინება: ნაღდი ფული ბანკის ხალაროებში, მოკლევადიანი და გრძელვადიანი კრედიტები, სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯები, კაპიტალურ დაზარალებებზე ღანსარჯები, დეზიტორული დავალაება, სხვა აქტივები და განხილული სახსრები.

ბალანსგარეშე ანგარიშებზე ნაჩვენებია ფასიულობების და დოკუმენტების მოძრაობა, რომლებიც შესოსულია ბანკში შესანახად, ინკასირებისათვის და საკომისიოდ. ამ ანგარიშებს მიეკუთვნება აგრეთვე სახელმწიფო ბაჟის გადახდის ნიშნები, მკაცრი აღრიცხვის ბლანკები, აქციების ბლანკები, აქციები დავალებით და შესანახად, სხვა ფასიულობები და დოკუმენტები.

კომერციული ბანკების საქმიანობა - დამუშავებულია საქმიანობა აისახება აქტიურ-პასიურ ანგარიშზე " აქციები, საპიოები და სხვა ფასიანი ქაღალდები", რომელიც გახსნილია ბალანსის 21-ე განყოფილებაში. მოცემულია ანგარიშის აქტივში ძირითადად გათვალისწინებულია სხვა ორგანიზაციებისა და ბანკებისაგან შემთხვეული აქციები, ამ მიზნისათვის გაცემული ავანსები; პასივში - კლავენტებისაგან ფასიანი ქაღალდების შესამენად მიღებული სახსრები. ე.ი. ყველა ამონაკები აქციებისა და სხვა ფასიანი ქაღალდების რეალიზაციიდან.

ყველა ბალანსო ანგარიში იყოფა პირველი რიგის ანგარიშებად - გამსხვილებული, სითვლური ანგარიშები, და მეორე რიგის ანგარიშები - დეტალური, ანალიზური ანგარიშები. პირველი რიგის ანგარიშები აღინიშნება ორი ციფრით; იხილ ბალანსში სულ 98-ია. მეორე რიგის ანგარიშის ნომერი შედგება სამი ნიშნისაგან და აიკვება ერთი ციფრის მიმოტებით მარჯვნიდან პირველი რიგის ანგარიშის ნომერზე. მაგალითად, 01 - ბანკის ფონდები, 010 - საწესილებო ფონდი, 011 - სარეზერვო ფონდი, 012 - სპეციალური ფონდები და ა.შ.

კომერციული ბანკების ყველა საბალანსო ანგარიში დაჯგუფებულია მე-14 განყოფილებაში შინაარსის, ეკონომიკური ერთევიორებისა და საწილობრივ ლიკვიდობის პრინციპით. ბალანსგარეშე ანგარიშების ნომენკლატურა - ოთხნიშნა, მისი განმარტავებული ნომანია ორი ცხრაანი ანგარიშის ნომერში. მაგალითად, 9921 - მოკლევადიან სესხებზე ვალდებულებები, 9924 - "იჯარით გაცემული მანქანები, მიწობილიხები, სატრანსპორტო და სხვა საშუალებები". ბალანსგარეშე ანგარიშები დაჯგუფებულია მე-10 განყოფილებაში. ბალანსის ანგარიშების ნომენკლატურის ცოდნა და მისი "კითხვის" შესაძლებლობა წარმოადგენს სწორი საბანკო მენიჯმენტის აუცილებელ პირობას.

ბანკის ბალანსის ანალიზის, განსაკუთრებით მისი ლიკვიდობის მხრივ დიდი მნიშვნელობა ენიჭება საკუთარი სახსრების მოცულობის განსაზღვრას. ბანკის საკუთარი სახსრები განსაზღვრება, როგორც ყველა მისი ფონდის (01 ანგარიში: საწესილებო, სარეზერვო, სპეციალური და სხვა), კომერციული რისკის სადაზღვეო რეზერვების (821 ანგარიში), საკუთარი სახსრების კაპიტალური დაზარალებების დასაფინანსებლად (935 ანგარიში + 936), ბანკის მოკვბათა (ანგარიშები 96 - 97 + 98II - 98II) ანგარიშებში 890 (II-III) საკუთარი სახსრების ჯამი. ამრიგად, განსაზღვრება ბანკის საკუთარი სახსრების თანხა (ბრუტო). საკუთარი სახსრების ცნება ბრუტო, საკუთარი სახსრების ნეტო ცნებაზე ფართოა, განხილული კაპიტალიზარებული სახსრების ბარჯზე. იმოზილიზაციის პროცესება საბანკო ოპერაციების შემოსავლებსა და ლიკვიდობას ამცარებენ. ამიტომ ამგვარი იმოზილიზაციის გამოწვევი მიზეზები უნდა გამოვლინდეს და აღიკვეთოს.

ბანკის საკუთარი რესურსების მარჯვებების სწორი განსაზღვრა პირველხარისხიდან როდეს თამაშობს ბანკის ბალანსის ლიკვიდობის ანალიზისას, რადგან ამ მარჯვებლის საფუძველზე დადგინდება ლიკვიდობის ნორმატივები, რომლებსაც ცენტრალური ბანკები იყენებენ

კომერციული ბანკების მოღვაწეობის კონტროლისა და რეგულირებისათვის, საკუთარი სახსრების ჯამის (ნეტოს) გამოთვლა შემდეგნაირად ხდება:

$$C \text{ (ნეტო)} = ანგ. 010 + 011 + 012 + 014 + 016 + 017 + 161 + 821 + 013 + 015 - 92 - 191 + 890A - 890B - 825 - 900A - 901 - 904A - 930 - 931 - 933 - 934 - 932A + 935 + 936 - 937 - 94 - 950 - 905A - 902(A-B) - 907(A-B) + 98A - 98B + 96 - 97$$

ამასთან, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული, რომ ბანკის საკუთარი სახსრები, რომლებიც განსხილეს საკრედიტო რეზერვების სახით, უნდა მოიცავდნენ საკრედიტო რეზერვებს ანგარიშზე დებულებებს, საღირს სხვაობის ბანკის შეოსაულებსა და გასაღებს შორის (შიდაკრედიტულ თარიღებზე), ეკონომიკური სტრუქტურების ფონდებს და ამავე დროს გათვალისწინებულ უნდა იქნეს მათი შეტვირთვა ბანკის მიერ განხორციელებული ავანსა ქაღალდების ყიდვა-გაყიდვაზე დახარჯული თანხით, ასევე, ბანკის მიერ მიწოდებული დანახარჯებისათვის ფაქტობრივად რეკავიციებზე გადასაცემული თანხების გარდატყასთან მიკლდების მიერ ანაზღაურებულ (907 (ა-ბ) ანგარიში) თანხებზე.

კომერციული ბანკების ბალანსების განმარტებულ ნაშენებს წარმოადგენენ პასივების საკუთარი სახსრების შედარებით მცირე ხვედრითი წონა და მოკლევადიანი რეზერვების სიჭარბე. იმ პარამეტრებში, რაზედაც კანონმდებლობით გათვალისწინებულია განსაზღვრული თანაფარდობა ხავეთარ და მოზიდულ სახსრებს შორის, კომერციული ბანკები, როგორც წესი, ინარჩუნებენ საკუთარი სახსრების მინიმალურად დასაშვებ დონეს. ამასთან, ძირითად წყაროდ აქტიური რეკავიციების დასაფარავად, გამოდის მოკლევადიანი რეზერვები. კაპიტალდაბანდებითა ხვედრითი წონა კომერციული ბანკების აქტივში მცირეა.

ლიკვიდობის ხარისხის გათვალისწინებით ბალანსის მეხლების დაჯგუფებისას გამოიყოფა შემდეგი აქტივები:

1. საღირს აქტივები (საღდი ფული, რეზერვები ცენტრალურ ბანკში, სახსრები საკრედიტო რეზერვებზე), სხვა კომერციული ბანკების ანგარიშებზე სახსრები, ფასიანი ქაღალდები. მოცემული განყოფილების მეხლები ლიკვიდობის თვალსაზრისით ასახვენ " პირველად რეზერვებს".

2. სახსრების დაბანდვა ფასიანი ქაღალდებში, კომერციულ თანსუქებში, სახელმწიფო, სამთავრობო ორგანიზაციების, ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოების ფასიანი ქაღალდებში და ა.შ. ამ აქტივების საწილი შეიძლება რეკავიციულად გადაიქცეს საღირს საღდი ფულად, მცირე დანაკრების რისკით და ამასთან დაკავშირებით "მეორად რეზერვებს" წარმოადგენენ. ამ აქტივებს მიეკუთვნება: მოკლევადიანი კომერციული თანსუქება, პირველი კლასის კრედიტუნარანი მსესხებლების მიერ გამოწერილი, რომლებიც რეკავიციულად უნდა ბანკზე (რეუინსანირება) მოკლევადიანი სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდები. ეს განყოფილება შეიცავს მეხლებს, რომლებიც მიაზღოვებულა ლიკვიდურ აქტივებთან ერთადან იქით წვდამდე ვადით გამოიშვებულ ფასიანი ქაღალდებთან.

3. კრედიტები, რომლებიც გაქმნულა სწარმოებისათვის, ორგანოზაციებისათვის, აგრეთვე ინდივიდუალური მისხმებლებისათვის (მოიჯარეები, გლეხური მეურნეობები და სხვა), სხვა კომერციული ბანკებისათვის, ბალანსის ეს აქტივები მიეკუთვნებიან საკლებ ლიკვიდურ დაბანდებებს, რადგან ბანკები ეწვეიან რისკებს მათ დროულ განაღდებაზე და პირველი კლასის ლიკვიდური სახსრებად გარდაქმნაზე.

4. კაპიტალდაბანდვა: სახსრების ინვესტირება მოძრავ და უძრავ ქონებაში, ფილიალების, ერთობლივი საწარმოების შექმნა და სხვა.

ბალანსის მეხლების დაჯგუფება საბაზო რეკავიციების ეკონომიკური არსის თვალსაზრისით შეესაღება შემდეგნაირად მოხდეს:

1. ოპერაციები კლავენტების, სესხების გაცემის და რესურსების მონივლითი ოპერაციების ყველა სახეობის ნართით.

2. ბანკთაშორის ოპერაციები. აქტივსა და პასივში ისინი მოიცავს ბანკის ყველა ოპერაციას ბანკებთან, მათ შორის სემუალო ვაღიან და გრატელუდონ ოპერაციებს. აქტივში მათ შორის ქარბობს ლიკიდური მუხლები.

3. სხვა საბანკო ოპერაციები, რომლებშიც შედის ძირითადად ფასიან ქაღალდებში დახანდუბანო, მათ შორის მოკლევადიან ლიკიდურ ქაღალდებში. ამ გჯეფს მიეკეთებება კომერციული ბანკების აქტიური ოპერაციები. ასევეში სახსრების მოხსიდე საობლიგაციო სესხების ფორმით.

კომერციული ბანკის ბალანსები გამოიყენება საბანკო დაწესებულების საქმიანობის ანალიზისა და მართვისათვის, მათი ლიკიდობის მანუენებლების განსაზღვრისათვის, საბანკო სისტემის მართვისათვის, საბანკო მოგების ფაქტორების მიხედვით ანალიზისათვის. საბანკო საქმიანობის ახალ პარობებში კომერციული ბანკის ბალანსი წარმოადგენს არამარტო სახესაღებრო ანგარიშგების სემუალებას, არამედ კომერციული ინფორმაციის, საბანკო მენეჯმენტის, ასევე სერვისული რეკლამის სემუალებასაც იმ პოტენციური კლიენტებისათვის, რომლებიც მიიხსრეაიან დრმად და პრაფესიულად გერკენენ ბანკის საქმიანობაში. თვით ბანკების დიდი ინსტრუქსი თაითნო სემუენერო-საინანსო საქმიანობის ანალიზის მიმართ, დაკვირბულია მათი სტატუსის ცვლილებათთან, მართვის ორგანოდან სპეციფიკერ კომერციულ დაწესებულებად გადაქცევისთან.

2. საბანკო ბალანსის ანალიზის სახეები და მეთოდები

ბალანსის ანალიზის პროცესში ბანკის ერთობლივი კომერციული საქმიანობა გამოკვლევის ძირითად ობიექტად გამოდის. ანალიზის სუბიექტებს წარმოადგენენ, როგორც თვით კომერციული ბანკები, ისე სხვა საკრედტო დაწესებულებები, მათ შორის ცენტრალური ბანკი, რეალური და პოტენციური კლავენტები და კონსპონენტები, ფიზიკური და იურადიული პირები.

თვით ბანკები საბალანსო მონაცემების ანალიზის დახმარებით თვალუერს ადვენებენ მათ საქმიანობაში ძირითად მიზნობრივ მათობებებს: შემოსავლიანობის ფაქტორებს, ცენტრალური ბანკის მიერ დაწესებული ნორმატივების დაცვას და ლიკიდობის შენარჩუნებას, ყველა ხაზის საბანკო რისკების მინიმუმად დაყვანას.

კლიენტები და კორესპონდენტები განსზღვრავენ ბანკის ფინანსური მდგომარეობის მდგომარეობას და მის სემუალებას, განვითარების პერსპექტივებს. საუღებროო სასახურება სახელატრო ბალანსის ანალიზის პროცესში აირსებენ ანალიზური და სინთეზური აღრიტების სემუალობას და ბანკის ანგარიშგებას. ბალანსში ბანკის საქმიანობის შედეგების ასახვის სისწორეს. ცენტრალური ბანკის დაწესებულება, კომერციული ბანკების აბალანსების ანალიზის პროცესში, აქუენს მათთვის დადგენილ აუცილებელ კონსპონენტარმატივებს ლიკიდობის და ცენტრალურ ფონდებში გადარიტების დაცვის ხარისხს, განსაზღვრავენ მათი საქმიანობის სახელმწიფო რეგულირების ვიქტივობას.

ბალანსის შედეგის პერიოდულობის გათვალისწინებით, შესაბამისად, მათი ანალიზის კლასიფიკირება შეიძლება შემდეგნაირად შეიძლება: ყოველდღიური, დეკადური, თვიური, კვარტალური, წლოური ბალანსები.

საბანკო ბალანსების ანალიზის კლასიფიკირება შეიძლება გამოკვლევის მიზნებისა და ხასიათის, შესასწაველი საკითხების სისრულის და კომპლექსურობის მიხედვით. პირველ

შემთხვევაში ანალიზი იყავა სრულ და თვითურთ ანალიზად. თვითურთ ანალიზის მაგალითს წარმოადგენს საბანკო მოვების ანალიზი და მისი ხილადის ფაქტორები, კრედიტების და დეპოზიტების სტრუქტურები, საბანკო რისკები და ა.შ.

გამოკვლევის მიზნებიდან და ხასიათიდან გამომდინარე, ანხვევები წინასწარ, ოპერატიული, ჯამობრივ ანალიზს. წინასწარი ანალიზი სმუალებს იძლევა მსყაისდეს, მაგალითად, რესურსების ბაზრის მდგომარეობა, სმუალორადიანი ან გრძელვადიანი კრედიტების გაცემის საკაისხის გადასწყვეტად. ოპერატიული, ყოველივერთი ანალიზი ტარდება ლიკვიადობის და სხვა მარეწყრების ნორმატივების დასაცავად. მუდგომი (ჯამურა) ანალიზი ზორციულდება საბოლოო შედეგების და კომერციული ბანკის ყვეტურების განსაზღვრისათვის, მისი მუქოსაყლის ზრდის რესურსების გამოსაყენად. პერსპექტიულ ანალიზს ატარებენ ბანკების საქმიანობის შედეგების პრაქტიკისათვის, მათი საქმიანობის კონკრეტული ფაქტორების გათვალისწინებით. კომერციული ბანკების საზღვარგარეთულ პრაქტიკაში გამოიყენება ფუნქციონალური, სტრუქტურული (აქტიურ-პასიური ოპერაციების, მუქოსაყლების, ხარჯების, მოვების და ა.შ. სტრუქტურის ანალიზი), საოპერაციო-ღირებულებითი ანალიზი.

ყენტიონალურა ანალიზის მარეწყრები ბანკის საქმიანობის სპეცალიზაციის გამოყენების და მისი ყვეტური მუქოსების სმუალებს იძლევა. ბაღანის საერთო თანხიდან გამომდინარე დადგინდება დეპოზიტების, კრედიტების, საყსარი და მოზიღული სახსრების, ბანკამორისი ოპერაციების სიღლიყების თანაყრდობა, რესურსების და ანბრების საერთო მოყვლაში განსაზღვრება ბაღანის საერთო თანხაში ამა თუ იმ საბანკო ოპერაციის ზღვრით წონა და მსმყრება. მოვების და ლიკვიადობის ოპერაციების ამაღლებას შესაღებლობით, რომლებზეც სტილილიზირებულა ბანკი. ამაყ ღრის გამოღინდება ბანკის საიღვლობის ზარისში და კონკრეტუნარანობა.

სტრუქტურული ანალიზის დაზმარებით გამოიყვლევენ დეპოზიტური ანბრებისა და მსყსებულების (აქტიური და პასიური ოპერაციები) მუქადგენლობის სტრუქტურას. ასეც, ბანკის გასაყვების, მუქოსაყლების და მოვების სტრუქტურას, ფისიანი ქაღალდების სტრუქტურას და ა.შ.

მუქოსაყლიანობის საოპერაციო - ღირებულებითი ანალიზი სმუალებს იძლევა ვისაყვლოთ საბანკო მოქმადებებისა და ცალყული ოპერაციების ღირებულებზე, რესტაბილბაზე. ის სმუალებს იძლევა შეფასდეს თითოყული ოპერაციის გაყვუნა საბანკო მოვების ფორმირებაზე და გამომუშაყდეს საბანკო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულება მოვების გაღიდებას მისწოთ.

საბანკო ბაღანის ანალიზი ზღება სხვადასხვა სტატისტიკური ზერზების და მუთოღების გამოიყენებით. ამასთან, ფართოდ გამოიყენება დაჯგუყების, შეღარების, კოყუსიყენების მუთოღები. ღინამიური რაყების შეღარებითა ანალიზი ჯგუზმარება გამოვალინოთ: ფაქტიური ლიკვიადობის ნორმატივებისგან გადაზრის ძირითადი მიზეზები; საოპერაციო გასაყვების მუქიონების რესურსები და ბანკის მუქოსაყლიანობის ზრდის ფაქტორები. ბანკის პრაქტიკული საქმიანობისათვის და მართვისათვის საინტერესოა, მისი სისტემატიზირებული მარეწყრების არამარტო მისგანბანკო ანალიზი, არამედ ძირითადი მსმყენლოვანი მარეწყრების მუქოსაყლიანობის, რისკების, საიღვლობის და ლიკვიადობის შეღარება სხვა ბანკების მონაყვებთან.

ბანკამორისი შესაღარებელი ანალიზის აგუარი მუთოღი, როგორც წესი, გამოიყენება ბანკ-კორესპონდენტების კლიენტების, ასევე ბანკის მუქაიყების საბანკო მენეჯმენტის შეღიდვიანობის შესაყავებლად.

ეკონომიკური დაჯგუყებები გამოიყენება ბაღანის აქტივების მდგომარეობის მსაყავებლად, გამოღინარე ანბრების რისკის ზარისშიდან და მათი ღირებულების წყიღის დაკრავის

შესაძლებლობებიდან ასე მაგალითად, აქტივების ცქისი ჯგუფიდან რასკის კოეფიციენტი მერჯობს 0,5 %-დან მაღალს, აკადემიკოსების სახსრების პირველ ჯგუფში (საღარი, ყველა სახსრება საკონსტრუქციო ანგარიშზე) და სახსრო სისტემის საკრედიტო რესურსების რეგულირებას აწარმოებს (816 ანგარიში) და 100 % მიეჭვს ჯგუფში (სესხების მოზილვით ვალგადაცილებული დავალიანება ანგ. 62 + 63 + 78).

რაოდენობრივი ურთიერთ კავშირის გამოხატულებად ბალანსის სხვადასხვა მუხლებს, განყოფილებებს და ჯგუფებს შორის გამოიყენება კოეფიციენტების მეთოდი. ამასთან, ანალიზის სისრულინათვის ანალიზური აღრიცხვის მონაცემებსაც უნდა მიეჭვს ეურადლება. კოეფიციენტების მეთოდები საჭიროა (ცენტრალური ბანკის მხრიდან კომერციული ბანკების ლიკვიდობის დონის კონტროლისათვის, რეჟიმის ცენტრალურმა ბანკმა უარი თქვა მუდმივი, სტაბილური ლიკვიდობის პრაქტიკაზე და ვარაუდობს ამ კოეფიციენტების ყოველწლიურ გადანიშნუვას ეკონომიკური მდგომარეობის, სეზონური და კონსუმიქტურული მენეჯლობის მიხედვით, ამით გაკლებს მარხლენს დაკრედიტების გაყარაობებზე ან საკრედიტო რესტრაციის პოლიტიკის განხორციელებს. საკოეფიციენტო მეთოდი შეიძლება გამოყენებულ იქნას რეჟიმის სისტემის თქრატივების რაოდენობრივი შეფასებისათვის. რეჟიმის სისტემის კოეფიციენტები გამოიანგარიშება, რაგორც ბანკთა შორის კრედიტების შეყარება სხვა ბანკებისაგან მიღებული კრედიტების, საკრედიტო დახმებების საერთო მოცულობასთან, ასევე მოზილულ საკუთარ სახსრებთან ან ბალანსის საერთო ჯამთან:

Kp (რეჟიმის სისტემის კოეფიციენტი) = ანგარიში 823 / Ko ან $WC, C, A (W)$

სადაც, Ko – საკრედიტო ანბრების საერთო მოცულობა;

WC – მოზილული სახსრები;

C – საკუთარი სახსრები;

$A (W)$ – ბალანსის ჯამი აქტივით ან პასივით.

1991 წ. Kp კომერციულ ბანკებში შეადგინა 21,6 %. ამერიკული კომერციული ბანკების მუშაობის პრაქტიკაში ყარათოდ გამოიყენება მრავალი რიცხვანი კოეფიციენტები და მანქნებლები, რომლებიც გაიანგარიშება ბანკების ბალანსების მონაცემების მიხედვით. მრავალი მათგანი ადაპტირებულია სამამულო კომერციული ბანკების პრაქტიკასთან.

ცხრილი 26

კოეფიციენტების და მანქნებლების დახმებება. მათი მოკლე შინაარსი	კოეფიციენტების და მანქნებლების განგარიშების მეთოდთა
1	2
1. ლიკვიდობის კოეფიციენტები გვიჩვენებენ თუ რამდენად შეიძლება დაყაროს დემონსტრაციის საღაროს აქტივებით, მუქანბრების მიერ ათგანათი სახსრების ამოღების შემთხვევაში	1. საღაროს აქტივების სამუქლო ნაშთები (მრისხველი) / დემონსტრაციული ანგარიშებზე სამუქლო ნაშთები მოკისხვამდე (მნიშვნული)
	2. საღაროს აქტივების სამუქლო ნაშთები / ყველა დემონსტრაციული ანგარიშებზე სამუქლო ნაშთები

1	2
კოეფიციენტები და მანქნებლები, რომლებიც ბანკს აქტურ ოპერაციებს ახასიათებენ	
2. აქტივების გამოყენების ეფექტიანობის კოეფიციენტი გეინინგს, აქტივების რომელ ნაწილს მოაქვს შემოსავალი (%)	შემოსავლის იმომანი აქტიური ანგარიშების საშუალო ნაშთები / ყველა აქტიური ანგარიშებზე საშუალო ნაშთები
3. დეპოზიტების გამოყენების კოეფიციენტი გეინინგს, დეპოზიტების საერთო მოცულობის რამდენი პროცენტია მოთავსებული კრედიტში. კოეფიციენტი 75%-ზე ზემოთ გეინინგს ბანკის აგრესიულ საქრედიტო პოლიტიკას. 65 %-ზე დაბალი კოეფიციენტი მიწოდებს უკომოდელოს	
4. მოზიდული სახსრების გამოყენების კოეფიციენტი ხსნის, მოზიდული სახსრების რომელი ნაწილია (%) მიმართული კრედიტზე	საშუალო დავალიანება კრედიტებზე / ყველა მოზიდული სახსრების საშუალო ხიდიდე
5. ინვესტიციის პორტფელში არსებული თითოეული სახეობის ფასიანი ქაღალდების წილის დამახასიათებელი მანქნებელი	
სამსაჯებო ფასიანი ქაღალდების მაღალი წილი მიგვითითებს ლიკვიდობის საქმარისობაზე და შემოსავლის სტაბილურობაზე	გაანგარიშება თითოეული სახის ფასიანი ქაღალდის ზედართი წონა (%) ინვესტიციის საერთო მოცულობაში
6. მანქნებლები, რომლებიც ახასიათებენ ადგილ ფასიანი ქაღალდების განაწილებას დაფარვის ვადების მიხედვით. გეინინგსთან განესაზღვროთ როგორც მიმდინარე პრობლემები, ასევე ის პრობლემები რომლებიც შეოსდება წარმოიშვას მომავალში ამა თუ იმ სახეობის ფასიანი ქაღალდების წილის ცვლილებების გამო ინვესტიციის საერთო მოცულობაში	განადლების ვადების და სახეობების მიხედვით ხდება ფასიანი ქაღალდების განაწილება
7. მანქნებლები, რომლებიც ახასიათებენ კრედიტების გაცემას მსხვებლების კატეგორიების მიხედვით. გეინინგსთან ბანკის საქრედიტო პოლიტიკის შეფასებში მისი რისკის, რეკრუტების, ლიკვიდობის თვალსაზრისით, რადგან მსხვებლის კატეგორიის კრედიტუნარიანობის განსაზღვრული დონე განისაზღვრავს	გამოინგარიშება სხვადასხვა კატეგორიის მსხვებლებისათვის (მრეწველობა და ვაქრობა; საბოლოო მომხმარებელი; სოფლის მეურნეობა) გაცემული კრედიტის ზედართი წილის გამოინგარიშება კრედიტის საერთო მოცულობაში
8. სხვადასხვა კატეგორიის მსხვებლების მიერ კრედიტის დაფარვის ვადის დამახასიათებელი მანქნებლები	
№ 10 მანქნებელთან შედარებით გაცემული კრედიტების არსებულ სკაროებთან შესაბამისობის საერთო სურათის შეფასება ხდება	კრედიტები ნაწილდება მსხვებლის კატეგორიების (მრეწველობა და ვაქრობა; საბოლოო მომხმარებელი; სოფლის მეურნეობა) და განადლების ვადების მიხედვით
ბანკის დეპოზიტური ბაზის დამახასიათებელი კოეფიციენტები და მანქნებლები, აგრესიული საერთო კაპიტალი	

1	2
9. ყველა დეპოზიტების სახეობების მიხედვით დაჯგუფება	განისაზღვრება დეპოზიტების თითოეული სახეობის ზვედრითი წონა (დეპოზიტების მოკითხვამდე, ვადიანი დეპოზიტები, საშემანახველო დეპოზიტები) დეპოზიტების საერთო თანხაში
10. დეპოზიტების დაჯგუფება (საშემანახველო და ვადიანი) ვადების მიხედვით, საშუალებას იძლევა განისაზღვროს რა თანხის დეპოზიტები ექნება ბანკს ერთი წლის შემდეგ, 5 წლის შემდეგ, გაანაგრიშების მონაცემები გამოიყენება № 8 მარჯვენაგან ერთად	ვადიანი და საშემანახველო დეპოზიტების იყოფა შემდეგ ჯგუფებად: 1 წლამდე, 1-დან 5 წლამდე, 5 წლის ზევით. თითოეულ ჯგუფზე განისაზღვრება ჯამის თანხა
11. "ბენკეტის" კოეფიციენტები აღნიშნავენ მოზიდული სახსრებისა და საკუთარი კაპიტალის თანაფარდობას განსაზღვრული თარიღისთვის	დეპოზიტებზე საშუალო ნაშთები / საკუთარი კაპიტალის საშუალო დონე
	სასესხო სახსრების საშუალო ნაშთი / საკუთარი კაპიტალის საშუალო დონე
12. საკუთარი კაპიტალის საქარისობის კოეფიციენტი	აქტივების თანხა, რომელიც რისკს ექვემდებარება / საკუთარი კაპიტალი
გაიანგარიშება საანალიზო პერიოდის დასასრულს: კოეფიციენტი (საკუთარი კაპიტალი აქტივებთან) უმეტეს ბანკებისათვის უნდა იყოს არა ნაკლებ 7 %, ხოლო რეგიონალური ბანკებისათვის შეიძლება შეადგენდეს 5-6 %	საკუთარი კაპიტალი / აქტივები
13. შემოსავლიანობის და დანახარჯებზე კონტროლის მაჩვენებლები. ფაქტორები, რომლებიც ბანკის შემოსავლებზე გავლენას ახდენენ შესაბამის აქტივებს	1. მიღებული პროცენტები / საშუალო ნაშთები აქტივებზე; 2. გადახდილი პროცენტები / საშუალო ნაშთები აქტივებზე; 3. მიღებული პროცენტები - გადახდილი პროცენტები / საშუალო ნაშთები აქტივებზე;
ანგარიშები გვიჩვენებენ, რამდენად შემოსავლიანია აქტიური ოპერაციები	4. დანაკარგები კრედიტის ჩამოწერიდან / საშუალო ნაშთები აქტივებზე და ა.შ.;
მიღებულ შედეგებს ადარებენ ანალიგიური ბანკების მონაცემებს	5. ბანკის მოგება / საშუალო ნაშთები აქტივებზე
14. მიღებული შემოსავლები და გასაღები შეესაბამება შემოსავლის მომტან აქტივებს. მარჯის გამოთვლა	ა) მიღებული პროცენტები / შემოსავლების მომტან აქტიურ ანგარიშებზე საშუალო ნაშთები
უფრო დაბალ მარჯას შეუძლია გვიჩვენოს, რომ ბანკი, ძვირად ღირებული დეპოზიტების მოზიდვით, მოსაწვილობს დაბალ შემოსავლიან ოპერაციებში - მცირე რისკით	ბ) გადახდილი პროცენტები / შემოსავლის მომტან აქტიურ ანგარიშებზე საშუალო ნაშთები
და პირიქით, თუ მარჯა მაღალია ეს იმის მიზეზია, რომ ან დიდია დეპოზიტების, ან აქტივები ჩართულია მაღალრისკიან სარისკო ოპერაციებში	გ) მიღებული პროცენტები - გადახდილი პროცენტები / შემოსავლის მომტან აქტიურ ანგარიშებზე საშუალო ნაშთები

1	2
15. რენტაბელობა	ბანკის მოგება / საკუთარი კაპიტალი საშუალო დონე
აღნიშნავს ბანკის საკუთარი კაპიტალის „უკუგება“-ს. 13-16 %-იანი დონე ითვლება ნორმალურად	
16. კრედიტების ჩამოწერიდან ზარალი. კოეფიციენტები უჩვენებენ დანაკარგების დასახეებს ნორმას კრედიტებზე, ასევე საკრედიტო პორტფელის ზარისხს	კრედიტების ჩამოწერიდან ზარალის ასახაზღარებელი ხაზსრები / სესხებზე დავლიანება წლის ბოლოს; ფაქტიურად ჩამოწერილი კრედიტები / სესხებზე საშუალო დაკლანება
17. დივიდენდები	გადახდილი დივიდენდები / ბანკის მოგება
კოეფიციენტი გვიჩვენებს, თუ ბანკის მოგების რომელი ნაწილი მიდის აქტივების მიხედვით გადახდაზე	
30-40 %-იანი დონე ტაიურია ამერიკელი კომერციული ბანკებისათვის	

წარმოდგენილი მაჩვენებლების საკრებო საკუთარ მისაღებას ჩვენი კომერციული ბანკების მიერ ანალიზის ჩასატარებლად მოგების ზრდის რეზერვების გამოძიების მიზნით, ლიკვიდობის შესანარჩუნებლად და ბანკების რისკების მინიმუმამდე დასაყვანად.

3. ბანკის ბალანსის ლიკვიდობის ძირითადი მიმართულებები

კომერციული ბანკის ბალანსის ლიკვიდობის ანალიზის პროცესში საკითხი ღრუბა ფაქტორი ლიკვიდობის განსაზღვრისა, მისი ნორმატიუბთან შესაბამისობისა. იმ ფაქტორების გამოვლინისა, რომლებიც იწვევენ ცენტრალური ბანკის მიერ დადგენილი ლიკვიდობის კოეფიციენტების გადახრას ფაქტორი მნიშვნელობებიდან.

ძირითად ზარისხობრივ ფაქტორებს, რომლებიც ლიკვიდობას განსაზღვრავს, წარმოადგენენ მოზიდული დეპოზიტების ხაზობები, მათი წყაროები და სტაბილურობა. ამიტომ დეპოზიტური ბანკის ანალიზი არის საწყისი მომენტია ბანკის ლიკვიდობის ანალიზისა და მისი საიუდობის შესარჩუნებისა.

ბანკური ოპერაციების შესაბამისი ანალიზის მეთოდის გამოყენებით შეიძლება ამ ოპერაციითა მოცულობებში ცვლილებები გამოვლინდეს, განისაზღვროს მათი ბანკის ლიკვიდობაზე ზემოქმედება. ბანკის რესურსებში ძირითადი ადგილი უჭირავს მოზიდულ დეპოზიტებს, ანგარიშსწორების და მიმდინარე ანგარიშებს. 1991 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით კომერციული ბანკის რესურსებში მოზიდული სახსრების წილად მოდიოდა, 76,1% მოზიდული სახსრები, მოთხოვნამდე ვადებით. ე.ი. ლიკვიდობის ზარისხი, ანალიზისათვის შეიძლება დაიყოს შემდეგ კუკუგუებად: 1. ვადიანი დეპოზიტები; 2. მოკითხვამდე დეპოზიტები; (საზემწიფო ბიუჯეტის და საბიუჯეტო ორგანიზაციების სახსრები, ხაწარმოების, ორგანიზაციების, კოოპერატიუბების, მოიჯარეების, მეწარმეების, მოსახლეობის ხაწგარიშსწორებო და მიმდინარე ანგარიშები, ასევე

სახსრები ანგარიშებზე); 3. ფასიანი ქაღალდების გაყიდვით შექმნილი სახსრები; 4. კრედიტორები; 5. სხვა ბანკების კრედიტები.

(აღნიშნული ქვეკატეგორიების ზედრიითი წონა მიზიდული სახსრების საერთო თანხაში ახასიათებს რესურსის თითოეული სახეობისა და შესაბამისი კონკრეტული კონტრაგენტების ადგილს და რაოდენს საკრედიტო პოტენციალში. კომერციული ბანკების 1991 წლის ბანკის ბალანსის მიზიდული სახსრების სტრუქტურების ანალიზმა გვიჩვენა, რომ მათი ძირითად წყაროს წარმოადგენს სახელმწიფო დაწესებულებების დეპოზიტები - 50,7 %, კოაპერატივების სახსრები - 3,9; საზოგადოებრივი ორგანიზაციების - 2,8; მოსახლეობის - 0,6 %. დიდი ზედრიითი წონა უკავიათ ბანკსაშრობის კრედიტებს. მიზიდული სახსრების სტრუქტურის ცვლილება საწარმოების და პირადი სექტორის სასარგებლოდ, თითოეული ბანკისათვის მასალებია მათი შემოსავლიანობის მიხედვით.

კომერციული ბანკის მიერ სადეპოზიტო პოლიტიკის განხორციელების პროცესში მიზანშეწონილია გამოიყენებულ იქნეს შემდეგი მათემატიკური ინსტრუმენტები.

1. ანაბრზე მანეთის შენახვის საშუალო ვადის განსაზღვრისათვის, რომელიც ანაბრების სტაბილურობას დინამიკის მიხედვით გამოხატავს, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ანაბრების, როგორც მოკლევადიანი დაკრედიტების რესურსების შესაფასებლად.

$$Cd = (Ocp : B) \times D ;$$

სადაც: Cd - შენახვის საშუალო ვადა დღეებში;

Ocp - ანაბრების საშუალო ნაშთები;

B - ანაბრების გაუმტის ბრუნვა;

D - პერიოდში დღეების რაოდენობა;

2. ანაბრების სახით შემოსული სახსრების ჩაწოლის დონის განსაზღვრისათვის:

$$Yo = ((Ok - OH) : W) \times 100$$

სადაც: Ok - ანაბრების ნაშთი წლის ბოლოს;

OH - ანაბრების ნაშთი წლის დახაწვისში;

W - შემოსავლები ანაბრებზე;

3. გეგმური ამონაკებიდან სახსრების წილის განსაზღვრისათვის, რომელიც ჩაწოლილია ანგარისწორების ანგარიშზე, რომელიც საწარმოს ზარალის გარეშე შეიძლება მოთავსებულ იყოს ვადიან დეპოზიტურ ანგარიშზე:

$$Doc = ((W_{გგ} \times O_{საშ} : W_{ფაქტ}) \times 100$$

სადაც: Doc - საწარმოს გეგმურ ამონაკებში იმ სახსრების წილია,

რომელიც შეიძლება მოთავსდეს საგეგმო პერიოდში ვადიან დეპოზიტურ ანგარიშზე;

O საშ. - ანგარიშსწორების ანგარიშზე სახსრების საშუალო ნაშთი

გასული წლის შესაბამისი პერიოდის მიხედვით; (3, 6, 9, 12 თვე)

გამოითვლება, როგორც საშუალო ქრონოლოგიური, ფაქტიური

ნაშთების საშუალებზე, თეორ ან კვარტალურ თარიღებზე;

W ფაქტ. - ანგარიშსწორების ანგარიშზე ფაქტიური შემოსავლები

(ფაქტიური რეალიზაცია გასული წლის შესაბამისი პერიოდში);

W გგ. - საგეგმო პერიოდში ანგარიშსწორების ანგარიშზე

მოსალოდნელი შემოსავლება (რეალიზაციის გეგმა).

სადეპოზიტო პოლიტიკის მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს წარმოადგენს პროცენტი. რაც უფრო საიმედოა მას, უფრო მეტად დეპოზიტების ვადა და თანხა, მით უფრო მეტი პროცენტის გარანტიას იძლევა ბანკი. ამის მართვა, დეპოზიტის პროცენტსა უნდა გაითვალისწინოს ინვლაციის დონე.

სამაშველო კომერციული ბანკების სადეპოზიტო პოლიტიკა იწყებს საზღვარგარეთული პრაქტიკის ინსტრუმენტების გამოყენებას. ეს არის სადეპოზიტო სერთიფიკატი წარმომადგენზე, რომელიც გამოჩნდა 1990 წლის ბოლოს, რომელიც ბაზარზე, მიმოქცევაში შეიძლება იყოს, როგორც ნებისმიერი ფასიანი ქაღალდი. ჩვენი აზრით, მათ რომი უპირატესობა აქვთ. უკრ ერთი - დეპოზიტური სერთიფიკატები დეპოზიტური პოლიტიკის ხევა ინსტრუმენტებისაგან განსხვავებით წარმოადგენენ საბირჟო სამაშის ხვანს და შესაბამისად, მუილქვლია შეიძლება დამატებითი მოკების იმედი იქონიოს ბზრის კონიუნქტურის ხელსაყრელი ცვლილებების შემოსხვევაში. მუორე, საწარმოების დეპოზიტების გაყისვის შესახებ მთაერობის გადაწყვეტილების განხორციელების შემოსხვევაში სერთიფიკატის შეიქნა, რომელსაც ბაზარზე თავისუფალი მსუელიღობა ექნება, მათ მუელიბულებს მისცემს თავისუფალი მანვეირების საშუალებას. ამ სიტუაციაში სერთიფიკატი გადახდის ალტერნატიული საშუალება ხდება.

ბანკებს უნდა ქაჩრდვი თათანათ სტრატეგია დეპოზიტების მდგარობის შესანარჩუნებლად. ასეთი სტრატეგიის ნაწილია მარკეტინგი - კლიენტების მომსახურების ხარისხის ამაღლება, რათა ისინი ბანკის ერთგულნი დარჩნენ კრიზისული სიტუაციის დროსაც. მუნახველი დეპოზიტების ვადის და მათი საშუალო თანხების ვადიღობა, ასვე ანულებს დეპოზიტების მერეკობას კრიზისის დროს.

ბლანსის ლიკვილობის ანალიზის პროცესში მიზანშეწონილია გამოვიღინდეს ლიკვილობის პრინციპების დაცვის ხერხები, დეპოზიტების ვადებსა და აქტიურ ოპერაციებში განლაგებული სახსრების ვადებს შორის ოპტიმალური თანაფარობის შენარჩუნებით. ანალიზი მიზანშეწონილია ჩატარდეს შემდეგი კოეფიციენტების გამოანგარიშების გზით.

K1 - ლიკვილობის კოეფიციენტი შუზღუდული ლიკვილობის რესურსებისათვის (სახსრები მოთხოვნამდე ანგარიშებზე, სახსრები ვადიან ანაბრებზე 6 თვემდე ვადით);

K2 - ლიკვილობის კოეფიციენტი ხაშუალო ლიკვილობის რესურსებისათვის (სახსრები ვადიან ანგარიშებზე 6 თვიდან 1 წლამდე ვადით).

K3 - ლიკვილობის კოეფიციენტი მაღალი ლიკვილობის რესურსებისათვის (სახსრები ვადიან ანგარიშებზე 1 წლიდან 4 წლამდე ვადით).

სამივე ლიკვილობის კოეფიციენტი შეიძლება გამოთვლილი იქნას ერთი ფორმულით:

$$KL = (ZK : P) \times 100$$

ხადაც: KL - ლიკვილობის კოეფიციენტი (K1, K2, K3);

ZK - დავადიანება ხესხებზე, რომლებიც გაცემულია შესაბამისად 6 თვით, 1 წლიდან 4 წლამდე;

P - მოზიდული დეპოზიტების, მოცემული კოეფიციენტების შესაბამისად 6 თვის, 1 წლამდე, 1 წლიდან 4 წლამდე ვადით.

ეს კოეფიციენტები, როგორც წესი, უნდა იყოს 100 %-ზე ადბა.

ლიკვილობის შენარჩუნების დამატებითი ფაქტორებს წარმოადგენენ კრედიტის მუზღუდული სილიდე, რომელიც გაცემულია ერთ მსესხებელზე ბანკის დანესხებულების საკუთარი სახსრების

ნაწილის სახით და კრედიტის გაცემა შესაძლებელია დიდი რაოდენობის კლიენტებისათვის. დაკრედიტების საერთო მოცულობის შენარჩუნებისას, რაც ხესხების დაბრუნების უადის დარღვევის შემთხვევაში ბანკის დანაკარგების მინიმუმამდე დაყვანას იწვევს.

ჩვეულებრივ, საზღვარგარეთის ბანკებს, სახელმწიფოს მონაწილეობით, პრაქტიკაში მიღებული აქეთ ლიკვიდური ფულადი დაკრედიტების "ტრანსფორმაცია", უწინარეს ყოვლისა, დაპოზიტების საშუალო და გრძელვადიან კრედიტებში. ზოგიერთი ბანკი ამცირებს მოკლევადიან ხესხებს საშუალო და გრძელვადიანი დაკრედიტების ერთდროული გადიდებით. ყურად, საბინაო მშენებლობისას, აღწვევენ რესურსების ტრანსფორმაციის მაღალ კოეფიციენტს მოკლევადიან და გრძელვადიან კრედიტებში. კოეფიციენტი გამოითვლება ფორმულით:

$$K = ((R - S) : R) \times 100$$

სადაც: R – მოკლევადიანი რესურსები;

S – მოკლევადიანი ხესხები;

K – რესურსების ტრანსფორმაცია, ვადით, შეიძლება გახდეს ერთ-ერთი მიზეზი საბანკო ლიკვიდობის გამწვანებისა. ამიტომ აუცილებელია რესურსების ტრანსფორმაცია რეგულირება დაზღვევის და მოკლევადიანი რესურსების ნაწილის (10-20 %) რეზერვირების გზით.

საზღვარგარეთის და საშუალო კომერციული ბანკების გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ლიკვიდობის განსაზღვრის მთავარ ფაქტორებს წარმოადგენს მოზიდული დაპოზიტების ტიპი (ვადიანი ან მოხზოვნად), მათი წარმოშობის წყარო და სტაბილურობა. როგორც ცნობილია, რუსეთის ცენტრალური ბანკი კომერციული ბანკებისათვის, ლიკვიდობის შესანარჩუნებლად ე.ი. შესაძლებლობის დროულად, სრულად და შეუფერხებლად დაფაროს ვალდებულებები, ადგენს განსაზღვრულ აუცილებელ შეფარდებას ბანკის საკუთარ სახსრებსა და მოზიდულ რესურსებს შორის. ბალანსის ლიკვიდობის ანალიზის პროცესში შეიძლება გამოვლენილი იქნეს გადახრები, როგორც მინიმალური დასაშვებ მნიშვნელობებზე, ისე მათ მნიშვნელოვან გადიდებაზე. პირველ შემთხვევაში კომერციულ ბანკებს ვვადებით ერთი თვის ვადაში მოიყვანონ ლიკვიდობის შესაბამისი მაჩვენებლები ნორმატიულ მნიშვნელობასთან შესაბამისობაში. ეს შესაძლებელია, უწინარეს ყოვლისა, ბანკთაშორისი კრედიტების, საკრედიტო დავალანებების და ხსენებული მოზიდული სახსრების შემცირების გზით, ასევე ბანკის საკუთარი სახსრების გაზრდის გზით. თუმცა, მხედველობაში უნდა გვქონდეს, რომ დამატებითა კაპიტალის მოზიდვა, ახალი აქციების გამოშვების გზით, გამოიწვევს დივიდენდების შემცირებას და შეაიუბებს განსწვევებას.

თუ ლიკვიდობის ძირითადი, ნორმატიული კოეფიციენტის ფაქტიური მნიშვნელობა აღმოჩნდება გაცილებით მეტი, უფრო დადგენილი მინიმალურად დასაშვებ მნიშვნელობა, მაშინ ასეთი ბანკის საქმიანობა მისი შეაიუბების მიერ უარყოფითად შეფასდება მოკვების მისაღებად გამოუყენებელი შესაძლებლობების თვალსაზრისით. ამასთან დაკავშირებით საჭიროა შევნიშნოთ, რომ ბალანსის ლიკვიდობის ანალიზი უნდა ჩატარდეს ბანკის შემოსავლის ანალიზთან ერთად. კომერციული ბანკების მუშაობის გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ბანკები იღებენ მეტ მოკვებას, როცა ფუნქციონირებენ ლიკვიდობის ნორმატივების მინიმალური მნიშვნელობის ზღვარზე, ე.ი.

სრულად იყენებენ საკრედიტო რესურსების სახით, ფულადი სახსრებას მოზიდვის, მათთვის ზოპირად უფლებებს. ლიკვიდური აქტივების მდგომარეობის ანალიზი ჩორციელდება ფაქტიური მნიშვნელობების ნორმატიულად დადგენილი თანფარლობებიდან გადახრის მეშვეობით. ეს არის ბალანსის აქტივის მუხლების სხვადასხვა უჯრუების და კაბიტაის, დეპოზიტური ანგარიშების თანფარობა, ლიკვიდური აქტივების გამოყოფა და შეღარება ბალანსის აქტივებას საერთო თანხასთან.

თუ გაცემულ კრედიტებს და ანგარიშწორების მიმდინარე ანგარიშების თანხებს, ანაბრებს და დეპოზიტებს შორის თანფარობა ხისტემატურად მაღალა ნორმატიულად დადგენილ ოდენობაზე, მაშინ ბანკმა უნდა შეცვალოს თავისი სტრატეგია და ტექტიკა სადეპოზიტო პოლიტიკის აქტივიზაციის მხარეს, განავითაროს ანაბრების მოზიდვის თანხლებები სახანკო მომსახურებები რესურსების პოტენცილის გაფართოების მიზნით.

4. საბანკო რისკების ანალიზი

კომერციული ბანკების პოლიტიკა აიკება სხვადასხვა სიტუაციების შეუახების და გადამუშავების დაწერილებით ანალიზის ბაზაზე, ბანკის რისკების განსაზღვრული ყველა ფაქტორის ანალიზით. თითოეული ბანკის ამოცანა - რისკის მინიმუმამდე დაყვანა. როგორც ცნობილია, სახანკო რისკში იგულისხმება საკრედიტო, საპროცენტო რისკების, ლიკვიდობის რისკების, ბანკის გადახდისუნარიანობის, ასევე ის რისკები, რომლებიც დაკავშირებულია ბანკის უუნარობასთან, აანზღაუროს აღმინისტრაციულ-სამეურნეო ზარების ერთობლიობა. ყველა რისკი ურთიერთ კავშირშია. ამკარაა, რომ საკრედიტო რისკს შეუძლია გამოიწვიოს ლიკვიდობის რისკი და ბანკის გადახდისუნარიანობის რისკი, ასევე ბანკის უუნარობა აანზღაუროს აღმინისტრაციულ-სამეურნეო ზარები. საპროცენტო განსაკუთრების რისკი თავის თავად დამოუკიდებელია, რადგან დაკავშირებულია ბაზარზე საკრედიტო რესურსების კონსტრუქტუარასთან და მოქმედებს, როგორც გარეგანი ფაქტორი, რომელიც არაა ბანკზე დამოკიდებული. თუმცა, მას შეუძლია საკრედიტო რისკის და რისკების მთელი უკუქვის გაღრმავება თუ ბანკი არ შეეგუება საბაზრო საპროცენტო განსაკუთრების დონის ცვლილებებს.

ჩვენი კომერციული ბანკების ყველაზე უფრო აქტუალურ პრობლემას წარმოადგენს საკრედიტო რისკის მართვა საბალანსო მონაცემების და საკრედიტო პორტფელის ანალიზის საუბუქლზე. კრედიტების დაჯგუფება სარისკო კლასებად, მათი ანალიზი, მათი მინიმუმამდე დაყვანის წესების დამუშავება და სახანკო ინტერესების დაცვა ამტორებს საკრედიტო რისკს. საკრედიტო რისკის შეზღოილებას თან სდევს უარი კრედიტების კონცენტრაციაზე განსაზღვრულ დარგებში ან საწარმოებში, რომლებიც განიცდიან წარმოების ჩაერდნით გამოწვეულ ზარალს; ასევე, ერთ მსესხებულზე რისკის მაქსიმალური ხიდილის დაცვა; ზღბური სიბრანის გამოყენებით - "არ შეიძლება ბერი კერცების ჩაღკება ერთ კლასში". თუმცა, საბალანსო მონაცემები საშუალებას არ იძლევა ასეთი ინფორმაციის მიღების და მით უმეტეს, ამგვარი კლასიფიკაციის ავტომატიზირების, ამ მიზნებისათვის აუცილებელია გამოყენებულ იქნეს მონაცემების ანალიზური და უსისტემო აღრიცხვა.

ქვემოთ მოცემულია კომერციული ბანკი " ენსეკო-ბანკის" კრედიტების დაჯგუფება 1991 წლის 1 იანვრისათვის:

მესხებლები	საქრედიტო ანაბრების მოცულობა ათ.მან.	საქრედიტო ანაბრების ზველრაიით წონა საერთო მოცულობაში, %
1	2	3
I სახელმწიფო საწარმოთა კრედიტება. მთ შორის:	72 157	69,9
საიმედობის მაღალი ზარისხით (კრედიტის გეგური სიდიდის ფარგლებში)	69 922	67,7
გადიდებული რისკით (კრედიტის გეგური სიდიდესე მეტი)	2 235	2,2
II საეისუფალი გეონომიის სტრუქტურების კრედიტები (კოოპერატიუებს; ერთობლივ საწარმოებს, მეორე საწარმოებს) მთ შორის:	30 700	29,7
საიმედობის მაღალი ზარისხით (ე.ი. გარანტიების ან სადაზღვეუო პოლისის და ზელმეკრულება-კონტრაქტების არსებობისას)	11 942	11,6
გაზრდილი რისკით (გარანტიის ან სადაზღვეუო პოლისის გარეშე, მაგრამ ზელმეკრულება-კონტრაქტის არსებობისას)	12 618	12,2
ზღერული რისკით (გარანტიების გარეშე; გაფორმებული ზელმეკრულება არ არსებობისას)	6 140	5,9
III კრედიტები, რომლებიც გაცემულია იმ პირებისთვის რომლებიც ეწევიან ინდიუდუალურ შრომათ საქმიანობას მთ შორის:	373	0,4
საიმედობის მაღალი ზარისხით (თავლების და მუღმივი სამუშაო ადგილიდან შემოსავლის არსებობისას)	41	0,04
გაზრდილი რისკით (თავლების არსებობის და მუღმივი სამუშაო ადგილის არ არსებობისას)	210	0,2
ზღერული რისკით (თავლების და მუღმივი სამუშაო ადგილის არ არსებობისას)	122	0,16
ჯ ა ი	103 230	100

სარისკო კლასებდ კრედიტების დაჯგუფებამ საშუალება მოგვცა გაგვეყუებინა დასკვნა, რომ ყველა ამ ბანკის საქრედიტო ანაბრების, თითქმის, მეზუთელი ნაწილი (20, 66 %) იმყოფება გაზრდილი ან ზღერული რისკის ზონაში. ეს დამაფიქრებელი სიდიდეა. თუმცა, არ არსებობს იმის საფუძველი ეამტყიოთ, რომ ის მთლიანდ აღმოჩნდება ვადაგადაცილებული სესხების ანგარიშზე. მხოლოდ მისი რაღაც ნაწილი იქნება გადაუხდელი, მაგრამ იმის განსაზღვრის საშუალებას, თუ რომელია ნაწილია გადაუხდელი ბანკის საინჟორმაციო ბაზა არ იძლევა, მის საკლოგანებუბზე ზემოთ იყო დაარაკი. მოზღენილი კლასიფიკაცია ხასარგებლრა იმით, რომ აყლენს იმ კრედიტების მოცულობას, რომლებიც საშიშ ზონაში აღმოჩნდნენ, და ამრიგად, აიძლებს ბანკის

მონეტებს განსაკუთრებული ყურადღება მიექცის სწორედ ამ კრედიტებს და მონაზღონონ ხაკრედიტო რისკის მინიმუმამდე დაყვანა. საკრედიტო რისკების ანალიზის პროცესში სასარგებლო გამოყენებულ იქნეს საკოეფიციენტო მაჩვენებლები. კომერციულ ბანკ "ქვეყნობანკში" მათ შემდეგი რიცხვითი მნიშვნელობები გაანალიზდა:

მაჩვენებლების დასახელება	1 იანვრისთვის 1991 წ.
1. გადაგადაცილებული ხესხების ნაშთები, საკრედიტო ანაბრების ნაშთები	2,3
2. კლასიფიცირებული კრედიტები, საკრედიტო ანაბრების ნაშთები	20,7
3. ხარისკო აქტივები (კლასიფიცირებული კრედიტები)	17,8
4. კლასიფიცირებული კრედიტები, საწესდებო ფონდი	21,3
5. კრედიტები ზღვრული რისკით, საწესდებო ფონდი	62,6
6. საკრედიტო ანაბრების ზრდის ტემპები, (შედარება 1991 წლის 1 იანვრის და 1990 წლის 1 იანვრის)	84,6

როგორც ცხრილიდან ჩანს, ბანკისთვის ვადაგადაცილებული კრედიტების ზეჯდრითი წონა საკრედიტო ანაბრების საერთო მოცულობაში შეადგენს 2,3 %, რაც არ გამოდის დასაუღუასის კომერციულ ბანკებში მიღებული ნორმები (4-5 %-მდე) ჩარჩოებიდან. საწესდებო ფონდის 2-ჯერ უფრო მეტად აჭარბებს გზრდული და ზღვრული რისკის კრედიტები. კრედიტები ზღვრული ხარისხის რისკით საწესდებო ფონდის 213 შეადგენს. ეს საკმაოდ მაღალი მაჩვენებელია კომერციული ბანკისთვის, რომელიც შექმნილია სპეციალიზებულ ბისოცბანკის ბაზაზე მოცუულ სიტუაციაში აუცილებელია სარეზერვო ფონდის შექმნა, რომლის შემდგომშიც შეიძლება ჩამოწეროს უთესლო კრედიტები, წინააღმდეგ შემთხვევაში სარისკო კრედიტების მასალი დონე ბანკს საკუთარი სახსრების დაკარგვით ემუქრება, რაც თავის მხრივ, იწვევს თვით ბანკის გადახდისუენარაზის. საკრედიტო ანაბრების ზრდის ტემპების შემცირება ამ ბანკის მონაცემების მიხედვით მიწმობს ერთდროულ შემცირებას ან მინიმალში საკრედიტო რისკის სტაბილიზაციას.

საკრედიტო რისკის თავისებურ ამორტიზატორად გვევლინება კომერციულ ბანკებში შექმნილი სარეზერვო ფონდი, რომელთა დანიშნულება ჩამოწერილ კრედიტზე ზარალების კომპენსაციაა. საკრედიტო პორტფელის კლასიფიკაციის მაჩვენებლების დაზმარებათი ადრე ჩატარებული ანალიზი ხორციელდება იმისათვის, რომ რეალურად შეფასდეს ყორმირებული სარეზერვო ფონდის მოცულობა. ამჟამად, ყველა კომერციული ბანკი ახორციელებს გადარაცხვებს სარეზერვო ფონდში იმ ნორმატივებით, რომლებიც მტკიცდება შემაიეთა კრების მიერ. გადარაცხვების წყაროა მოგება, რომელიც რჩება ბანკის განკარგულებაში, ბიუჯეტში გადასახდლები გადარაცხვის შემდეგ. მონიკომბანკის მონაცემების მიხედვით, ამ ნორმატივმა 1990 წელს შეადგინა დარჩენილი მოგების 17,7 %. ამის გარდა, ახლად შექმნილ ბანკებს უუნდება ექსტრემული გადარაცხვონ სარეზერვო ფონდში საბალანსო მოგების 25 %.

ჩვენი აზრით, სარეზერვო ფონდის ფორმირების ასეთი პრაქტიკა შორსაა სრულყოფილი საგანს. ჯერ ერთი, ნორმატივები არაკითარ შემთხვევაში არ უთანხმდება ჩამოწერილ კრედიტებზე ფაქტიურ დასაკარგებს წინა წლების მიხედვით. მეორე - არაკორექტულს წარმოადგენს ნორმატივის გამოყოფა მოგების პროცენტებში. დაახ, სარეზერვო ფონდის

ფორმირების წყაროა მოვება, მაგრამ სირმატვის დარიცხვის ბაზა უნდა იყოს ბანკის საკრედიტო პარტნიორი. ამიტომ საქარა გამოყენებული იქნეს სახელმწიფო რეგულირების გამოცდების, კერძოდ ამერიკული კომერციული ბანკებისა და მოხდეს გადაინცივები ხარეხერეო ფონდში ამ სილიდებით, რომლებიც არ გადააჭარბებენ საშუალო ფაქტურ დანაკარგებს ვადა- გადაცილებულ სესხზე უკანასკნელ 5-6 წლის მანძილზე. პატარა ბანკებისათვის, საკრედიტო პარტნიორად 100 მლნ. მანეთად, მასწავლებლობა შესარჩებულ იქნეს გადაინცივები ხარეხერეო ფონდში მოგებიანი, სტაბილური სირმატვიტით საკრედიტო პარტნიორად.

5. კომერციული ბანკის მოგების ანალიზი

კომერციული ბანკების საქმიანობის შედეგების ანალიზის სასურველად გამოიყენება ბალანსის 24-ე თავის "შემოსავლები და გასაღები ბანკებისა" ანგარიშები, ასევე ანალიზური აღრიცხვის მონაცემები 960 ანგარიშების "საბანკო და სხვადასხვა შემოსავლები", 970 "საბანკო და სხვადასხვა ხარჯები". ბანკის წინასწარი საბანკო შემოსავლების და გასაღების მეხლები შეიძლება დაჯგუფებულნი იყვნენ ერთგვაროვანი ხარეხების მიხედვით. მაგალითად, დარიცხული და მდებრე პროცენტები, მომსახურებებზე მდებრე საკომისიო შემოსავლები, საწარმოების, ორგანიზაციების, ბანკის საქმიანობაში მონაწილეობიდან მდებრე შემოსავლები, სხვადასხვა შემოსავლები, გადახდილი პროცენტები, საკომისიოები, ხელეფისი და ბანკის სხვა ხარეხები.

საბანკო შემოსავლების ანალიზით განსახლერება თითოეული შემოსავლის ხარეხის ხვედრითი წონა საერთო ჯამში (ან შესაბამისი ჯგუფის მოგებაში). შემოსავლის მეხლების დანამსკა შეიძლება წინა პერიოდების შეედაროს. ბანკის შემოსავლის სტაბილური და რიტმული 'ხრდა წარმოადგენს ბანკის კვალიფიკური მართვის შედეგს. და პირიქით, აქტიური ანგარიშების მართვის გაუარესება გამოიხატება შემოსავლების 'ხრდის შექცევაში. საკრედიტო ანგარიშების შემოსავლის ანალიზი შეიძლება მანვენულობით, რომელიც გამოიყოფა რიგობრივ საბანკო შემოსავლები და გაცემული კრედიტების საერთო თანხის თანაფარობა. ანალიზურად, ხლება ბალანსის გასაღების ანგარიშების ანალიზი. განსახლერება ყოველი გასაღების რიგი და ადგილი მათ საერთო თანხაში, ასევე კლიენტების მომსახურებზე გასაღების საშუალო თანხა.

ბანკის მოგების (რენტაბილობის) ძირითად მანვენებულს წარმოადგენს მოგების საეკონომიკური კაპიტალთან (საწესდები ფონდთან) შეედარება. კომერციული ბანკებისათვის მისი საშუალო მნიშვნელობა 1991 წლის 1 იანვრისათვის შეადგენდა 10,2 %. ბანკის მუბათები ამ მანვენებულს სხვადასხვა ბანკების მანვენებულს აღარებენ, ასევე აღარებენ მას ეკონომიკის სხვა სექტორების მანვენებულსთან საერთო სახსრების განლაგების შემოსავლიანობის ზანისხის შესაყისებლად.

შემოსავლის მანვენებელი შეიძლება წარმოუდგინოთ შემდეგნაირად:

მოგება = საეკონომიკური კაპიტალი - (მოგება : ყველა აქტივები) x (ყველა აქტივები : საეკონომიკური კაპიტალი)

რაც ნიშნავს საბანკო საქმიანობის "რენტაბილობა" პარდაპირ დამოკიდებულებამთა აქტივების "შრომისუნარაანობასთან", მათი უკუგებასთან, შემოსავლის და კაპიტალის საკმარისობის კოეფიციენტებთან, სხვა სიტყვებით, ბანკისათვის ხელსაყრელია რისკის ზღვარზე ფუნქციონირება. ე.ი. აქტივების საერთო კაპიტალით მცირედ უსრუნველყოფა.

მოგება ყველა აქტივები - (მოგება (მარჯა) ბანკის მოლიანი შემოსავალი) x (ბანკის მოლიანი შემოსავალი : ყველა აქტივები).

თავის მხრავ ე.ა. "აქტივების შემოსავლიანობაზე" მოქმედებს მარჯა. მარჯა გულისხმობს, თუ ბანკის მოლიანი შემოსავლის რა წილი რჩება მის განკარგულებაში. ეს შედეგი დამოკიდებულია რაგ ფაქტორებზე: პროცენტებზე, რომლებიც მიღებულია და გადახდილია საბანკო ოპერაციებზე, შემოსავლის გადასახადზე, რომელიც ბიუჯეტშია გაღარიცხული, მამოსირე ხარჯებზე და სხვა. ყველა ეს ფაქტორი ბანკის ხელშეწყობის დამხდული ევრადლების ქვეშ არის, რადგან მათ შემოსავლით გათახუხონ მთავარ კონტრაქტ: რაგორ გათახრდოს საბანკო საქმიანობის შედეგი. სწორედ ამ დეკრის ვეყენება ანალიზი.

ბანკის მიერ-მიღებული მოგების ფაქტორული ანალიზი სომედეგის ოდელიე გამოყვანილეს მისი ზრდის რეჟერეცია. მისინკომბანკის საქმიანობის შედეგების ფაქტორულ ანალიზს 1990 წლის 1-ლი ონეროსთავის (განგარანობების შედეგები წარყვრთ პროცენტულად) შემდეგი ხაზე აქეს:

მოგება : ხააქციო კაბიტალი - (მოგება ყველა აქტივები) x (ყველა აქტივები : ხააქციო კაბიტალი)

$$11,9 \% = 0,5 \% \quad x \quad 17,8$$

თავის მხრავ:

მოგება : ყველა აქტივები - (მოგება : მოლიანი შემოსავალი) x (მოლიანი შემოსავალი : ყველა აქტივები)

ფაქტორებს, რომლებიც გველენს ახლენს ბანკის მოგების შემცირებაზე, მიეკუთვნებათ დეპონატებზე გადახდილი პროცენტები, აღმსინტრაციული სიმეურნეო ხარჯები, ბიუჯეტში გადასახდების გადახდა, წამწერილი კრედიტებისათვის რეჟერეცია (შეხადამისად მათზე 1989 წელს ერთობლივი შემოსავლის 79,8 %, 3,7 %, 13 % მოდიოდა, ანუ მოგების 60 %). აქტივების ვეექტურობა (2,5 %) მიღებული პროცენტების ხარჯზე (2,41 %) და არამოცენტული შემოსავლისაგან (0,9 %) შედეგბოდა.

ამოგად, მოხსნიკომბანკის ძირული წლის საქმიანობის "რეჟერეცია" მდილი აღმონწილა - 8,9 % . ამასთან, ბანკი შემოსება კაბიტალის ხაქმარისობის კარგი მანყენებლით, რომელიც ხარისკო ზღვარს (20:1) არ აჭარბებდა.

ბანკის შემოსავლიანობის ზრდის რეჟერეცია უნდა მოვხებნათ აქტივების გამოყენების ვეექტანობის ახდელებას და ბანკის ხარჯების რაციონალიზაციამში. ამასთან დეკონსრუბით დწეხებულების ხარბერაციო ხარჯების მისომემდე დეკენას წაწილში ხაზერეცია ამხივბის სტრუქტურის პარამარხაცია. ეს შეიძლება განხორციელდეს ქიბო ბანკამოსონის დეკონსტრუბის ხეყდრათი წარის შემცირების ხარჯზე (43,6 % ყველა გადახდილი პროცენტებისა სხვა ბანკების სესხებზე მიდის).

ამდე დროს აქციონტი გადაის ვუწო ითუ სადეკონსტრუბინტრუქტურზე ხაწარმოების და მოქალაქეების ანბრებზე (შეხადამისად მათზე მოდიოდა 1989 წელს მხილილ 56,2 % და 0,2 % პროცენტების გადახდის ყველა ხარჯების).

რაც შეეხება აქტივების გამოყენების ვეექტანობას, აქ ხაჭირა ევრადლება მიეყვს აქტივების სტრუქტურის ობტინაციას. ახრა აქეს "მომეყვე" აქტივების წილას გაწრდის ანუ ომ აქტივებისა, რომლებიც პროცენტის ხაზით შემოსავლის ოდელიან. ასეით აქტივები, აქტივების

ხერთო მოცულობაში 1989 წელს შეადგენდნენ მხოლოდ 69,5 %-ს. ამის გარდა, ბანკის შემოსავლის, არანაკლებ მნიშვნელოვან, წყაროს წარმოადგენენ სხვადასხვა საკომისიოები, ანარიცხები, საბანკო მომსახურებებზე ერუჯერადი გადასხმადები. თუმცა, შემოსავლის ეს წყაროები მოხისკომბანკის მიერ გამოიყენებოდა არასაკმარისად, მათ წილზე მოდიოდა ბანკის მიერ მიღებული ყველა შემოსავლის მხოლოდ 4 %, შეესაბამებოდა მოხისკომბანკმა უნდა გააფართოოს ფასიანა მომსახურებების სექტორი, რომლისაც თავის კლიენტებს სთავაზობს.

საპროცენტო განაკვეთის ცვლილებების გავლენა და გაცემული კრედიტების მოცულობების ცვლილება შეიძლება გაანალიზდეს ამერიკელი კომერციული ბანკების გამოცდილებით, შემდეგი ფორმულების გამოყენებით:

1. საპროცენტო განაკვეთის გავლენა შემოსავალზე:

$$(R2 - R1) \times V2 - PR$$

სადაც: P – შემოსავალი;

R – საპროცენტო განაკვეთის დონე;

V – გაცემული კრედიტის მოცულობა;

1 და 2 – შესაბამისად წინა და მიმდინარე პერიოდები.

2. წარმოდგენილი კრედიტის მოცულობის ცვლილების გავლენა შემოსავალზე.

$$(V2 - V1) \times R2 - PR$$

3. ორივე ფაქტორის გავლენა შემოსავალზე:

$$(R2 - R1) \times (V2 - V1) - PRV$$

ანალიტიკურად შეიძლება გამოვსავლოთ ფაქტორების გავლენა დემონსტრაციით გადახდილი პროცენტების მოცულობის ცვლილებაზე.

ბანკის შემოსავლიანობის ზრდის ფაქტორის წარმოადგენს იმ აქტივების შეეცირება, რომლებსაც შემოსავლები არ მოაქვთ. აქტივების დაჯგუფება შემოსავლიანობის ნიშნით ხაშუალებას იძლევა გამოიყოს აქტივები, რომლებსაც შემოსავლები არ მოაქვს. საღაროების, საკორესპოდენტო და სარეზერუო ანგარიშების გარდა მათ მიეკუთვნება ძირითადი სახსრები და იმოხილიზებული საკუთარი სახსრები. ხაქირა მსხედველობაში მივიღოთ, რომ აქტივების მნიშვნელოვანი მოცულობა, რომლებსაც შემოსავლები არ მოაქვთ, ამცირებს რენტაბელობას, მაგრამ ზრდის ლიკვიდობას. ბანკის საკუთარი რესურსების მაღალი ხვედრითი წონა ქახივების სტრუქტურაში ბანკისათვის ამცირებს რესურსების საერთო ლიკვიდობას და შესაბამისად, ზრდის მის მომგებიანობას ბანკის საქმიანობის მართვის ხარისხის მიუხედავად. ამიტომ ასეთ ბანკებს შეიძლება ჰქონდეთ დიდი მოგება მცირე შემოსავლიანი მართვის შემთხვევაში.

საშედეგო ანგარიშების ანალიზი საშუალებას იძლევა გამოითვალოს მინიმალური შემოსავლიანი მარფა, ე.ი. განაკვეთებში გარდჯუა აქტიურ და ქახიურ ოპერაციებზე, რომელიც საშუალებას აძლევს ბანკს დაფაროს აუცილებელი ხარჯები, მაგრამ არ მოუტანს მოგებას. ბანკის

- მინიმალური შემოსავლების კოეფიციენტის გასაანგარიშებლად გამოიყენება შემდეგი მონაცემები:
1. ადმინისტრაციულ-სამეურნეო ხარჯები; 2. სხვა დასხვა ხარჯები; 3. ბალანსის აქტივის თანხა;
 4. აქტივის მუხლების თანხა, რომლებსაც შემოსავლები არ მოაქვთ:

$$K \text{ მინ. პარკის} = \frac{\text{ადმინისტრაციულ-სამეურნეო ხარჯები} - \text{სხვა მუხობსავლები}}{\text{ბალანსის აქტივის თანხა} - \text{აქტივი, რომელსაც შემოსავალი არ მოაქვთ}} \times 100$$

რაც უფრო დახლოა ეს მანუშებელი, მით მეტა შესასვლელა გაიზარდოს მოგება, და მით მაღალა ბანკის კონკრეტუნარიანობა. ბანკის ყოველწლიური მოგების პატების შეფასებისას აუცილებელია გამოვიდეთ იქიდან, რომ ის ინფლაციის ტემპებზე დაბალი არ უნდა იყოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ე.ი. ინფლაციის ტემპების წინ გასწრება შეიძლება გამოიწვიოს რეალური შემოსავლების დაცვა და საქციონერო კაპიტლის გაუფასურება.

6. საბანკო აუდიტის საფუძვლები

საბანკო აუდიტი - ესა ბანკის, როგორც საქციო კომერციული საწარმოს საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობის მდგომარეობის შემოწმება. საბანკო აუდიტის ძირითადი ამოცანა-შეხამოწმებელი ბანკის საფინანსო მდგომარეობაზე დასკვნის გაყება, მისი შემოსავალი, ლიკვიდობა, საბანკო ოპერაციების რისკების ხარისხი. ამგვარი დასკვნა ქვეყნდება წლიურ ანგარიშგებასთან. ოფიციალურ ბალანსთან, მოგებისა და ზარალის ანგარიშებთან ერთად. საუდიტორო შემოწმებები, როგორც წესი, ზორციელდება კონტრაქტის საფუძვლზე, რომელიც იდება ბანკის ხელმძღვანელობასა და დამოუკიდებელ საუდიტორო ფირმას შორის. საუდიტორო ფირმები ასრულებენ არა მარტო საკონტროლო, არამედ საკონსულტაციო ფუნქციებსაც. საუდიტორო შემოწმებები შეიძლება ჩატარდეს ცენტრალური ბანკის დაჯალებითაც. არსებობს სერაშორისი აუდიტი. განსხვავებით, ზვეულებრივი ზედგობი ორგანოების რევიზიუბსაგან, საუდიტორო შემოწმებები ხასითდება კომპლექსურობით, დამოუკიდებლობით, ასევე ბანკის დამუშანებლების ინტერესებიდან გამომდინარე რეკომენდაციების დამუშავებით. აუდიტის მეთოდები მოიცავს საბუხპალტრო დოკუმენტების რევიზიას, ოპერაციების ფაქტიურ შემოწმებას, საბუხპალტრო აღრიცხვას, ჩანაწერების დოკუმენტებთან შედარებას, ასევე ფაქტიური მონაცემების ურთიერთდაკავშირებულ ოპერაციებზე შეხვედრ შემოწმება.

საბუხპალტრო დოკუმენტების განისაზღვრება ოპერაციების შესრულების შესწავლის პროცესში კანონიერება და სისწორე, ხდება დოკუმენტების უტყუარობის, მათში მოცემული ანგარიშების სისწორის შედარება, საბუხპალტრო კოტირების დასაბუთება. ამასთან არ გამოირიცხება დოკუმენტების სრული შემოწმება ყველაზე უფრო რთულ და საასუხისმგებლო ოპერაციებზე, რომელთა შესრულების დრისაც შესაძლებელია ძალაუფლების ბორიტად გამოიყენება (მაგალითად, საღაროს, საჯაულტო, სადგაოზიტო, საპროცენტრო, საკომისიო, საგარანტიო ოპერაციები). დოკუმენტების სრული შემოწმება მიზანშეწონილია ჩატარდეს ოპერაციებზე, რომლებიც კლიენტების დაჯალებების შესრულებასთან არ არიან დაკავშირებული და ამიტომ მათ მიერ არ კონტროლდება. მაგ., დოკუმენტები, ბანკაშორის ოპერაციების შემოსავლებზე და გასაყებებზე ბანკის საწესდებო ფინდის ფორმირებაზე. ყველა დანარჩენ

შეპისიერებას აეცილებოდა დოკუმენტების შენახვის არსებითი მეთოდი. მისი გამოყენებისას შესაძლებელია თავიდან აქნას აცილებული უტყუარობის შემცირება და საქმეების რეალური მდგომარეობის დამახინცება, თუ მოხდება დოკუმენტების სწორი შენახვა. დოკუმენტების სწორი შენახვა ხდება შემდგომი ხასინსიანი პერიოდისათვის, რომლის განსაკუთრებით შესაძლებელია დარღვევები შეიქმნას გამოიყენებულ საქმეს. რეკომენდირებული არაა დოკუმენტების შესამოსებლად რომელიმე პერიოდის ცალკეული დღეების ამონახვევები.

საღაროს და მემორიალური დოკუმენტები საბუქნალოდ არაა ცხვის შესამოსება და დღეინდება მათი თანხების გამოთვლის გზით და ზღვანსე ბრუნების შემდგომისა. საღაროს შემოსავლის დოკუმენტების თანხა უნდა შეესაბამებოდეს ზღვანის შემოსავლის ჟურნალის საღაროში ბრუნებს.

დოკუმენტები მიწდება, როდესაც მათი სახელი დახედავების კანონებით, ისე მათი გაყვანების სასწრაფო, ვა. ბლანკის ფორმების გამოყენება, ყელის გადამხედვლებისა და მამლების ანგარიშების სწორი წყება, რეგულაციის თანხდება. განსაკუთრებით საუკუნადი დოკუმენტების მიწდება ვახელის საღაროს დოკუმენტები. შენახვისას შემოსებების შედეგად, მისამსწერისათვის შესაძლებელია დოკუმენტების კომპლექტების ცალკეული ექვემდებარება, რომლებიც ბანკში ან კლავსტრისთან ინახება. ამასთან შესაძლებელია დარღვევებისა და ძალაუფლების ბარონტად გამოყენების შესაძლებლების გამოყენება, დოკუმენტების და მათი ახლების ფაქტური დოკუმენტების გამოყენების შესაძლებლების. დოკუმენტების შესამოსებლად გამოიყენება ლოკალური ანალიზი, გამოყვანების ტარდება დოკუმენტებში შიგა წინადადებაების გამოყენება, ასევე ბანკის რეალური ხარჯები რეგულაციისგან დახედავების ხასინსი გამოიყენება. საწარმოებზე გამოიყენება ხევა მეთოდებიც დოკუმენტების უნაყოფიერებაში, შემხედვარი შემოსებების.

ფაქტური შემოსება ხდება დახედავების ნაჭრების რეალობის დაღვიანის მიხედვით. ის ხორციელდება დოკუმენტებით საყვანისი ორგანიზებში, ბანკში მათი მეთოდების და კლავსტრის საბუქნალოდ არაა ცხვის. ყელისა და ხევა მათემატიკური ფაქტორების ძალა და გაცემა განსახილვება გამოკითხვის გზით ან ობიექტული და ფისიკური პარების ცხობით. ანალიზირებულია სამუშაოების ფაქტური შეჩერება მართობი სახსრებისა და მოწყობილობების შემდეგ დახედავება ობიექტის დოკუმენტების, მასალებზე და ხელახლზე ყელის ხარჯის დაღვიანის შესაძლებლობა. შესამოსება ობიექტებზე ანალიზირებულია მომსახურებები ასევე მიწდება ნაჭრებისა.

დახედავების შესამოსების აეცილებული პარობის წარმოდგენს ანალიზური ანგარიშების ბრუნის გამოანგარიშება და მათი ხასინსიანი აღრიცხვის მონაცემების შედარება.

ანალიზური და ხასინსიანი აღრიცხვის უნაყოფიერების მონაცემები შეესაბამება ანგარიშების განხის სასწრაფო და მათი სასობის შესამოსება კლავსტრისა და კონსტრუქციის ბანკების აღრიცხვისთან. მიწდება, არის თუ არა მამიქედ ანგარიშებს შორის ფაქტური ანგარიშები. ამ მიხედვით, ყოველი პარობი ანგარიშის მონაცემებს ხელმოსებების სასობის ბარობის და ბეჭდის ანგარიშების, ასევე განხილვი ანგარიშების რეგისტრაციის წყების აღრიცხვის. საუკუნადი დოკუმენტების მიწდება სახესხი ანგარიშების ანალიზური აღრიცხვა. ვადას და ვალდადოკუმენტებს ხესებზე შესაძლებელია ფაქტური ხესხი ანგარიშების გამოიყენება პარობი ანგარიშების სასობის შესაძლებელია ხდება საწარმოების ბლანსების მონაცემების, ვადას კლავსტრისთან, ბლანსიერებზე საბანკო აღრიცხვისთან, კლავსტრის თანხობის მონაცემებისა.

საუღატორო შეპყრობის საბუნებრივ ნაწილებს და ეკონომიკურად შედარება ხდება საბუნებრივ აღრიცხვის მიხედვით. ადგილს მათ დახატულებს ერთი თქვენივე აღრიცხვით და ეკონომიკურად აღრიცხვის და ნაწილების ბირთვად გამოეყრება გამოხატულად (აღარაქონ მისთან დაკავშირებულ ნაწილების და ეკონომიკურად). მაგალითად, ფისთან ქაღალდების რეკლამაცია (აქციები, თბილისი) ბალანსირებულ აღრიცხვით უნდა იყოს გამოხატული, რაგორც ფისთან ქაღალდების ბალანსის გახატული. ის ხაზდამო ანგარიშებზე ასახება, რაგორც წილი იქნის შეპყრობა ხაზდამო, ან რაგორც ბანკის საკონომიკურად ანგარიშზე ხაზდამო მწვება უნდა აღრიცხვებს შეპყრობით. ხაზდამო რეკლამებზე ფისთან ქაღალდების დარბელება თანხით უნდა შეესაბამებოდეს ხაზდამო შეპყრობის ორდრს.

საქმიანო ფისთან ხაზდამო შენატრება ბალანსზე აღრიცხება ხაზდამო შენატრის გადახდის წესის და ბანკისათვის მისი გადაცემის ფორმის მიხედვით, ასევე ბალანსირებულ აღრიცხვით, რაგორც გამოიტანებული საქმიანო ფისთან გადახდული ნაწილის შექცობა.

კლასიფიკაციისათვის განაწილების გაცემა ბალანსირებულ აღრიცხვით გამოხატულია. ბალანსის დაკავშირების განსაზღვრისთან და აღრიცხვის მონაცემები (გაცემული განაწილების დარბელების 50 %) შედის ბანკის ვალდებულებებში, საანგარიშსწორებო, მიმდინარე და სხვა მასერ ანგარიშებზე ნაშთის შესაბამისად.

კომერციული ბანკის საქმიანობის საუღატორო შეპყრობა ეყრდნობა ანაღატრება და სანთქებრა აღრიცხვისათვის შეპყრობების და გახატულების ანაღატრის საწინააღმდეგავის ანგარიშების შედეგების აგების ხეობა, შეპყრობების და გახატულების შეპყრობით, მათი აღრიცხვის წესის და მოვების (შეპყრობის) განაწილება განსაზღვრება ცენტრალურ ბანკის მიერ, შეპყრობების აღრიცხვა ხარცილებდა 96 ანგარიშზე: "საბანკო და სხვადასხვა შეპყრობების" შესაბამის, ერთგვარობა შეპყრობების სახეობებზე: 1. პროცენტის დარიცხვა და მიღება; 2. პროცენტები სახელმწიფო ბიუჯეტისთან საკრედიტო რეკლამებზე, რომლებიც მიმართულია ბიუჯეტის დროებითი დაკავშირების (სახყოლო-საქმიანო პროცენტის ფისების სხვაობის გადახატული) ასანაზღაურებლად; 3. საკრედიტო რეკლამების გადახატული და გახატულების აღრიცხვა ხდება 970 ანგარიშზე "საბანკო და სხვადასხვა ხარჯები", ასევე ხარჯების შესაბამის სახეობებზე: 1. დარიცხული და გადახატული პროცენტები; 2. სხვა ბანკისთან მიღებულ საკრედიტო რეკლამების პროცენტები; 3. მომხატრებებზე და საკონომიკურად აღრიცხვით უნათეობების შეპყრობისათვის გადახატული საკომისიოები და სხვა.

საბანკო შეპყრობების შეპყრობისათვის ყველაზე დიდი მოცულობით და სანთქლით გამოირჩევა სხვისზე პროცენტების დარიცხვა და მიღება, საკომისიოები მომხატრებებზე, გადახატული იქნა აღრიცხვის ანგარიშებზე. უწინარეს ყოვლისა, ყურადღება ექცევა საბანკო განაკვეთების გამოეყრების საწინააღმდეგავ, საბანკო რაცილების უწინარესად დარიცხულ პროცენტებს, საკრედიტო შეთანხმებების და საკრედიტო განყოფილებების განკრედიტობის დარიცხულ პროცენტებს. ბანკის დარბელებებში, რომლებიც გამოიყვლით ცენტრები ემხატრებთან, პროცენტების დარიცხვა ეჭვით აჯობატურად ხდება, ამ დროის მანქანით შეკავთ საბანკო განაკვეთების სიღატრე ინფორმაცია.

ბანკის მიერ გაწეულ მომხატრებებზე უნათეობადან სანთქლით განსაზღვრება გაწეული მომხატრების სახეობების და მოცულობის შესახებ ინფორმაციის საეკონომიკურ და ხაზდამო საკომისიოების დარბეული სიღატრის გამოდინარე. ხაზდამო მომხატრების მრავალ სახეობაზე საკომისიოები ინფორმაციულად ბანკის ხარჯების, რისკის ხარისხის,

მოთხოვნების და წინადადებების გათვალისწინებით. ღიახედიანი და ფაქტობრივად ოპერაციებზე საკომისიო შეაკავს ხაერდირ რესურსების ღირებულებას, რომელსა მოწოდებობათა ზღვა ამ სახეობების სახანო მომსახურების განხორციელება.

ფულადი ამონაგების ინკასიაზე გადასახადების გადახდევინებისას ბანკები დადგენილ ტრაფების იყენებენ. ბლანსში, შემოსავლის მოცემულ სახეობის სისწორის შემოწმებისას, აუცილებელია შემოწმდეს ინკასირებული ამონაგების თანხა, ანგარიშსწორებისათვის მიღებული ტარიფების სისწორე და გადასახადის კეთვინილი თანხა. ასევე მოწმდება სხვა შემოსავლების სისწორე, სისწორე, დროულობა, მათი ასახვა საბუხალტრო აღრიცხვაში, იმის გათვალისწინებით, რომ შემოსავლების შემოკრებას იმაყვება დასახეგრო მოგების გაღარიცხვების შემოკრება ცენტრალიზებულ, ხარეხერო და ეკონომიური სტიმულირების ფონდებში, მუაიუებისათვის გასაყმი დიკუნდების შემოკრება. და პირაყთ, აღრიცხვაში შეცდომების და სხვა მიზეზების გამო შემოსავლების გაღიდება იწვევს უკე შედგევებს, მაგ. მოგვიღან დაუსახუთებულ გადახდებს, რომელსა დახრუნება საქმოდ რაულდა.

საოპერაციო ხარჯების შემოწმება მოითხოვს განსაკუთრებული ყურადღება დეომოს პროცენტების, საკომისიოების, სავალტრო ოპერაციების ხარჯების, მმარაყვლობითი აპარატის ხარჯების, სხვა აღმინისტრაციულ-სამუერერო ხარჯების განსაზღერის და აღრიცხვის სისწორეს. შრომის ანაზღაურების სიღიდხა და მმარაყვლობითი აპარატის შესახვის ხარჯების დაღჯანა ხდება, როგორც წესი, საყქიო კომერციული ბანკის მუაიუების მიერ გაღახდილი პროცენტების შემოწმების დროს. მხედველობაში მიიღება ის, რომ დეოზიტრო ანახრებზე პროცენტების სიღიდე, ვადები და მათი გადახდის პირობები დეოზიტრო ანახრებზე ხედმეკრულებით განისაზღერება, ბანკთაშრომის კრდიტებზე საპროცენტო განაკეთის სიღიდე, ასევე, ფიქსირდება ხედმეკრულებაში. გამოიყენება იგივე მუაოდები, რომლებიც სახესხო ანგარიშებზე პროცენტების დაღრიცხვისას გამოიყენება. დანარჩენ საოპერაციო და სხვა ხარჯების შემოწმებისას მირაოდად მოწმდება ამ ოპერაციების ნატარების კანონიერება, აღრიცხვაში მათი სრული და სწორი ასახვა. საოპერაციო ხარჯების საწილის სიღიდე გოიანგარიშება ტრაფების და სორების მიხედვით, შემოწმებული უნდა დაწმუნდეს ხარჯების აღრიცხვის სისწორეში, იმაში, რომ არ არსებობს, ბანკების მუშაობის შეღამაზების მიხნით ან შემდგომში ხარჯების რეზერვირებისათვის, ხარჯების დაყარვის ფაქტები. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა დეპიტრორულ დაღაღანებას, რომელიც წარმოიქმნება გაულანგვის, დატატების და სხვა ბოროტი განხრახვის შედეგად.

დავლიანების ხასიათის საფუძელიანთ გაცნობის შემდეგ დეტალურად მოწმდება დეპიტრორებთან ანგარიშსწორება. აიდე დროს ამორჩევის მეთოდით, მოწმდება დეპიტრორული ჩანწერები დეპიტრორების და კრდიტრორების ანგარიშზე. ამასთან დაკავშირებით, ბანკის საიბდლობის შესანარუნებლად დიდი მნიშვნელობა აქვს კომერციული ბანკის შიდა კონტროლს, რომელსაც ხარევიზიო საშახური ახდენს. მისი მოვალეობაა აღრიცხვის სისტემის და მუაოდების სრულყოფა, ყველა ოპერაციის სრული და ზუსტი ასახვა აღრიცხვაში. შიდა ხარევიზიო საშუაოს მიხანი უნდა იყოს, არა მარტო შესაძლო დანშაულების და გაულანგვების გამოვლენა, არამედ ბანკის ისეთი ატომსეროს შექმნა, რომელიც არ დაუშვებს ბანკში სახსრების ბოროტად გამოყენების შემთხვევებს. ხალხური სახრანის მიხედვით, იგი კომსჯელებთ, საქმროა თაჯლის დატყვა მანამ, ხანამ ცხესი მომარაყვნ.

მოგების განწოდების შემოწმებისას უნდა გაყავადისწინით დადგინილ წორმოკვივები და ყოჯულ კარტდური ვადები. ეს ოპერაციები 950 ანგარიშის დებეტში "სახსრების განყენება ბანკის

მოგების ზარჯზე“ აისახება. დარიცხული ფონდები გათვალისწინებულია 016 ანგარიშზე "ეკონომიკური სტიმულირების ფონდები". ამასთანავე მოგება, რომელიც ბანკის განკარგულებაში რჩება, განისაზღვრება სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავალში, ცენტრალიზებულ ფონდებში და რეზერვებში ნორმატიული გაღარიცხვების შემდეგ. წინასწარ, ფონდების განაწილებამდე, მოგება კორექტირდება ჯარიმების, პენსიების თანხის საფუძველზე.

ამრიგად, დამოუკიდებელი აუდიტორული ფირმების მიერ საბუხალტრო აღრიცხვის სისწორის შემოწმება და ანგარიშგებას შედეგად ხელს უწყობს მოგების განგარიშების სისწორეს და დივიდენდების განაწილებას, რაშიც დაინტერესებული არიან მენეჯმენტი და კრედიტორებიც. რომლებიც უკლად სახსრებს და სხვა ქონებას საკუთარ კომერციულ ბანკებში ახადებენ. ბანკები უნდა მიისწრაფოდნენ თავიანთი ანგარიშების გამოქვეყნებისკენ, ინვესტორების და კრედიტორების მოსაზრებად, თავიანთი ფინანსური ხიმტყიცის და საიმედოობის შესახებ პოტენციური კლიენტების ინფორმირებისათვის.

შინაარსი

წინასიტყვაობა	3
წინასიტყვაობა ქართული გამოცემის რედაქტორის	4
თავი I. კომერციული ბანკის არსი და მისი საქმიანობის ეკონომიკური საფუძვლები	5
1. თანამედროვე მოსაზრებები ბანკის არსის შესახებ	5
2. კომერციული ბანკის, როგორც საწარმოს სპეციფიკა	10
3. კომერციული ბანკის სტრუქტურა და მისი საქმიანობის წარმატების ფაქტორები	21
თავი II. საბანკო მენეჯმენტი †	30
1. მენეჯმენტის ცნება, მისი ძირითადი პრინციპები	30
2. საბანკო მენეჯმენტის თავისებურებანი	31
3. საბანკო მენეჯმენტის ძირითადი მიმართულებანი	33
თავი III. საბანკო მარკეტინგი †	39
1. საბანკო მარკეტინგის ცნება	39
2. საბანკო მარკეტინგის ხერხები	41
3. საბანკო მარკეტინგის შემადგენელი ნაწილები	42
თავი IV. კომერციული ბანკის ლიკვილობა და გადახდისუნარიანობა	46
1. ბანკის ბალანსის ლიკვილობა და მისი გადახდისუნა- რიანობის ცნება	46
2. რუსეთის გამოცდილება კომერციული ბანკების ლიკვილობის და გადახდისუნარიანობის მართვის სფეროში	50
3. ბანკის ლიკვილობისა და გადახდისუნარიანობის მაჩვენებლები	56
4. კომერციული ბანკების ბალანსის ლიკვილობის და გადახდისუნარიანობის რისკების მართვა	63
5. კომერციული ბანკის ღონეზე ლიკვილობისა და შემოსავლიანობის მართვის მექანიზმი	67
თავი V. საგადასახდლო ბრუნვის ორგანიზაცია და † ბანკთაშორისი საკორესპონდენტო ურთიერთობები	74
1. უნაღდო საგადასახდლო ბრუნვის ორგანიზაცია	74

2. უნაღლო ანგარიშსწორების ძირითადი ფორმები	78
3. ბანკთაშორისი საკორესპონდენტო ურთიერთობები	83
4. უცხოურ ბანკებთან საკორესპონდენტო ურთიერთობები	85
თავი VI. კომერციული ბანკების რესურსები. ბანკების პასიური ოპერაციები	89
1. კომერციული ბანკების რესურსები	89
2. კომერციული ბანკების პასიური ოპერაციები	94
თავი VII. კომერციული ბანკების საკრედიტო პოტენციალი	100
1. საკრედიტო პოტენციალი, როგორც ცნება და მისი ეკონომიკური მნიშვნელობა	100
2. საკრედიტო პოტენციალის სახსრების ფორმირების და განაწილების საბანკო პოლიტიკა	106
თავი VIII. მსესხებლის კრედიტუნარიანობა და მისი განსაზღვრის მეთოდები	101
1. კომერციული ბანკის კლიენტის კრედიტუნარიანობის ცნება	110
2. საზღვარგარეთის კომერციული ბანკების კრედიტუნარიანობის მაჩვენებლები	111
3. კომერციული ბანკების კლიენტების კრედიტუნარიანობის მაჩვენებლები საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პერიოდში	115
4. მსესხებლის კრედიტუნარიანობის კლასის განსაზღვრების მეთოდიკა	121
თავი IX. დაკრედიტების სისტემა და მისი თანამედროვე ფორმები	124
1. დაკრედიტების თანამედროვე სისტემის ზოგადი თვისებები	124
2. საწარმოები მოკლევადიანი დაკრედიტების პრინციპული სქემა	129
3. კონტოკორენტული კრედიტი და მოკლევადიანი დაკრედიტების სხვა ფორმები	137
4. ბანკების ოპერაციები გრძელვადიან დაკრედიტებაზე	146
5. კონსორციული სესხები	150
თავი X. კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის ფორმები	155
1. კრედიტის დაბრუნებითობის უზრუნველყოფის ფორმების	

არსი +	155
2. გიროლი და საგირაენო ხამართალი +	157
3. მოთხოვნების დათმობა და საკუთრების უფლებების გადაცემა +	164
4. გარანტიები და თავდებობა +	166
5. საწარმოთა კლასიფიკაცია რისკის დონის მიხედვით, ფინანსური მდგომარეობისა და კრედიტის უზრუნველყოფის ხარისხის გათვალისწინებით	170
თავი XI. კომერციული ბანკის ლიზინგური ოპერაციები +	183
1. ლიზინგის წარმოშობისა და განვითარების ისტორია	183
2. ლიზინგის ცნება და ლიზინგის ძირითადი სახეობანი	185
3. ლიზინგური ოპერაციების ორგანიზაცია და ტექნიკა	195
4. ლიზინგური ხელშეკრულების შინაარსი	196
თავი XII. კომერციული ბანკების ფასიანი ქაღალდებით ოპერაციები +	198
1. აქციების გამოშვება	198
2. ბაზარზე მიმოქცევაში მყოფი სავალსე ვალდებულებების გამოშვება და განაღდება	201
3. საბანკო დაბანდებანი ფასიანი ქაღალდებში	203
4. ბანკის სამუშაო ოპერაციები	207
5. ფასიანი ქაღალდებით საგირაენო ოპერაციები	209
თავი XIII. საკალეტო ბაზარი და ბანკების საკალეტო ოპერაციები	210
1. საკალეტო ბაზრის ცნება, ვალუტის კოტირება, საკალეტო პოზიცია	210
2. საკალეტო ოპერაციები	214
3. საკალეტო რისკების დაზღვევის პრაქტიკა	220
4. საკალეტო რისკების დაზღვევის მეთოდები	224
თავი XIV. კომერციული ბანკის სხვა ოპერაციები +	235
1. კომერციული ბანკის სხვა ოპერაციების კლასიფიკაცია და საერთო დახასიათება	235
2. კომერციული ბანკის სხვა ოპერაციათა ორგანიზაცია	237
3. კომერციული ბანკების ფაქტორინგული ოპერაციები	245
4. კლიენტების საკასო მომსახურება	252
5. სახელმწიფო ბიუჯეტის საკასო შესრულება	257

თავი XV. კომერციული ბანკების ეკონომიკურ რისკთა შეფასების მეთოდი +	259
1. საბანკო რისკები და მათი კლასიფიკაცია	259
2. საკრედიტო რისკები და მათი გამოანგარიშების მეთოდები	264
3. ქვეყნის (რესპუბლიკის), ეკონომიკური რეგიონის დაკრედიტების რისკი	271
4. დაზღვევა, როგორც რისკების მართვის საშუალება	277
თავი XVI. კომერციული ბანკის ბალანსის ანალიზი და საბანკო კრედიტის საფუძვლები +	283
1. კომერციული ბანკის ბალანსი და მისი აგების პრინციპები +	283
2. ბანკის ბალანსის ანალიზის სახეები და მეთოდები +	286
3. ბანკის ბალანსის ლიკვიდობის ძირითადი მიმართულებები +	291
4. საბანკო რისკების ანალიზი +	295
5. კომერციული ბანკის მოგების ანალიზი +	298
6. საბანკო აუდიტის საფუძვლები +	301

საბანკო საქმე

(ქართულ ენაზე)

თბილისი
1996

ფასი სახელშეკრულებო

ფორმატი 60x84/16, ოფსეტური ბეჭდვა,
სააღრიცხვო ფორმა - 31,1. ტირაჟი 500 ცალი,
შეკვეთა № 14, საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს
გამომცემლობა, თბილისი, ლადო გუდიაშვილის, 7.